JOHN KATZENBACH

Analitikas

JOHN KATZENBACH

Analitikas

ROMANAS

Iš anglų kalbos vertė
Gabrielė Gailiūtė

VILNIUS 2006

UDK 820(73)-3
Ka598

John KATZENBACH
THE ANALYST
Ballantine books, New York,
2003

ISBN 9986-16-468-0

Mano žvejybos bičiuliams:
Annai, Peteriui, Philui ir Leslie

PIRMA DALIS

Nelauktas laiškas

Pirmas skyrius

Tais metais, kai tikėjosi galbūt mirti, didžiąją dalį penkiasdešimt trečiojo gimtadienio jis praleido taip pat kaip ir daugelį kitų dienų – klausydamasis, kaip žmonės skundžiasi savo motinomis. Beširdėmis, žiauriomis, seksualiai provokuojančiomis motinomis. Mirusiomis motinomis, tebegyvenančiomis vaikų sąmonėse, gyvomis motinomis, kurias vaikai norėjo nužudyti. Ypač ponas Bišopas su panele Levi ir beviltiškiausias nelaimėlis Rodžeris Cimermanas. Pastarasis dalijosi butu aukštutiniame Vestsaide ir, rodės, visu sąmoningu gyvenimu bei gyvais sapnais su hipochondriška, linkusia manipuliuoti, vaidinga moterimi, akivaizdžiai užsibrėžusia mažų mažiausiai pakirsti net ir menkiausią savo vienintelio vaiko pastangą būti savarankiškam. Jie visi po ištisą valandą pylė kartų vitriolį ant moterų, išleidusių juos į šį pasaulį.

Jis tylomis klausėsi nežmoniškos neapykantos proveržių, tik retkarčiais įterpdamas kuo kuklesnę supratingą pastabėlę, nėsyk nepertraukdamas nuo kušetės trykštančio pykčio. Visą laiką troško, kad bent vienas pacientas giliai įkvėptų ir, akimirką atlėgęs nuo savo įtūžio, suprastų, kas iš tikrųjų yra įtūžis ant savęs. Iš patirties ir mokslų žinojo, kad galiausiai, ilgus metus liejęs kartėlį keistai nuo tikrovės atitrūkusiame analitiko kabineto pasaulyje, jie visi, net ir vargšelis beviltiškasis luošys Rodžeris Cimermanas, tą suvokimą pasieks patys.

Tačiau gimtadienis, akivaizdžiai primenantis jo paties mirtingumą, vertė abejoti, ar pakaks laiko pamatyti bent vieno paciento susitaikymo su savimi akimirką, vainikuojančią analitiko darbą. Jo tėvas mirė vos sulaukęs penkiasdešimt trejų, daugybės metų nuolatinio rūkymo ir streso išvarginta širdimi. Jis žinojo, kad ši mintis patyliukais piktai tūno pasąmonėje. Taigi, kai nemalonusis Rodžeris Cimermanas zyzė ir aimanavo paskutiniąsias paskutinio tos dienos seanso minutes, buvo truputį išsiblaškęs. Jis buvo ne toks dėmesingas, kaip kad derėtų, kai išgirdo triskart sudžeržgiant skambutį laukiamajame.

Skambutis paprastai reikšdavo, kad atėjo pacientas. Kiekvienam naujam klientui per pirmąjį seansą buvo prisakoma atėjus dukart skambinti trumpai, o trečiąkart – ilgai. Taip pacientų skambutis skirdavosi nuo pas jį užsukančių prekeivių, skaitiklių tikrintojų, kaimynų ar prekių išvežiotojų.

Nejudėdamas iš vietos jis žvilgtelėjo į kalendorių šalia laikrodžio, kurį laikė ant stalelio pacientų galvūgalyje, taip, kad jie nematytų. Šeštos valandos eilutė buvo tuščia. Laikrodis rodė be dvylikos šešias, o Rodžeris Cimermanas lyg ir įsitempė, gulėdamas ant kušetės.

– Maniau, aš kasdien paskutinis.

Jis neatsakė.

– Nė karto niekas nėra po manęs atėjęs, bent aš neatsimenu. Nėkart. Negi pakeitėte tvarkaraštį ir man nepasakėte?

Jis ir vėl neatsiliepė.

– Man nepatiktų, jeigu kas nors ateitų po manęs, – ryžtingai pareiškė Cimermanas. – Noriu būti paskutinis.

– Kaip manote, kodėl taip jaučiatės? – galiausiai paklausė jis.

– Tam tikra prasme paskutinis yra tas pats kaip pirmas, – Cimermanas atkirto šiurkštokai, lyg pabrėždamas, kad tai akivaizdu bet kuriam kvailiui.

Jis linktelėjo. Cimermano pastaba buvo įdomi ir tiksli. Deja, kaip jam, vargšeliui, rodės, nuolat nutinka, išsprūdo paskutinę

seanso akimirką. O ne pradžioje, kai jie būtų galėję likusias penkiasdešimt minučių vertingai diskutuoti.

– Pasistenkite šią mintį prisiminti rytoj, – pasakė jis. – Galėsime nuo jos pradėti. Deja, šiandien mūsų laikas baigėsi.

Prieš atsikeldamas Cimermanas akimirką sudvejojo.

– Rytoj? Bet, jei neklystu, rytoj paskutinė diena prieš jums išnykstant kvailų sušiktų rugpjūčio atostogų, kaip kiekvienais sušiktais metais. Kokia man iš to nauda?

Jis ir vėl tylėjo, leisdamas klausimui plūduriuoti erdvėje virš paciento galvos. Cimermanas garsiai šnirpštelėjo.

– Turbūt tas, kuris atėjo, vis tiek už mane įdomesnis, ar ne? – apmaudžiai pareiškė. Paskui staiga nuleido kojas nuo kušetės ir pažvelgė į daktarą.

– Man nepatinka, kai kas nors pasikeičia, – piktai pareiškė. – Visai nepatinka.

Jis iš padilbų žvilgtelėjo į daktarą ir atsistojęs pasipurtė, piktai išsiviepdamas.

– Turi būti visada vienodai. Aš ateinu, atsigulu ir šneku. Kasdien paskutinis. Va kaip turi būti. Niekam nepatinka, kai kas nors keičiasi.

Jis atsiduso, bet šįkart labiau piktai nei neviltingai.

– Gerai. Tada iki rytojaus. Paskutinis seansas prieš jums išlekiant į Paryžių, Keip Kodą ar Marsą, ar kur jūs ten trenkiatės ir paliekat mane, po šimts, visiškai vieną.

Cimermanas negrabiai apsigręžė ir ryžtingai išžingsniavo pro duris iš mažo kabineto, nėsyk nežvilgtelėjęs atgal.

Jis dar trupučiuką pasėdėjo krėsle, kol koridoriuje nutilo pikti žingsniai. Tada atsistojo jusdamas, kaip amžius sukaustė sąnarius ir užtirpdė raumenis, ilgą popietę išsėdėjus už kušetės. Patraukė prie įėjimo, antrų durų į laukiamąjį. Iš dalies tas keistas, neįtikėtinai suplanuotas kambarys, kuriame jis prieš porą dešimtmečių pradėjo praktiką, buvo nepaprastas. Vien dėl to išsinuomojo tą butą tais pačiais metais, kai baigė rezidentūrą, ir pasiliko jame daugiau kaip ketvirtį amžiaus.

Kabinete buvo trejos durys: vienerios vedė į prieškambarį, kuriame jis įsirengė mažutį laukiamąjį, antros – tiesiai į daugiabučio koridorių, o trečios – į kuklią virtuvėlę, svetainę ir miegamąjį, kurie užėmė likusią buto dalį. Jo kabinetas buvo lyg asmeninė sala su vartais į tuos kitus pasaulius. Jis dažnai apie šią erdvę galvodavo kaip apie anapusinį pasaulį, tiltą tarp skirtingų tikrovių. Ir jam tai patiko, nes tikėjo, kad nuo išorinės aplinkos atskirtame kabinete trupučiuką palengvėja jo paties darbas.

Nė neįsivaizdavo, kuris pacientas galėjo grįžti nesusitaręs. Tą akimirksnį nė negalėjo prisiminti, kad per visus jo praktikos metus būtų taip nutikę.

Taip pat neįsivaizdavo, kurį pacientą galėjo ištikti tokia krizė, kad taip netikėtai pasikeistų analitiko ir analizuojamojo santykiai. Jis rėmėsi rutina ir tverme, kai dirbtinėje, bet visiškoje analitiko kabineto šventybėje pasakyti žodžiai galiausiai savo svorio veikiami nusėsdavo ir nutiesdavo kelius į supratimą. Čia Cimermanas buvo teisus. Pokyčiai erzina. Taigi jis skubriai perėjo per kambarį, iš nekantrumo nežymiai paspartinęs žingsnį, trupučiuką sunerimęs nuo minties, kad kažkas galbūt reikšminga įsibrovė į gyvenimą, kuris, kaip jis dažnai baiminosi, pasidarė pernelyg pastovus ir visiškai nuspėjamas.

Atidarė laukiamojo duris ir pažvelgė į priekį.

Kambarys buvo tuščias.

Akimirką sutriko ir pamanė, kad skambutis jam bus pasivaidenęs. Bet juk ponas Cimermanas irgi jį girdėjo ir taip pat atpažino sutartą garsą, reiškiantį, kad laukiamajame yra kažkas savas.

– Ei? – ištarė jis, nors akivaizdžiai jo niekas negalėjo girdėti.

Jis pajuto, kaip iš nuostabos susiraukė kakta, ir pasitaisė ant nosies akinius plonais metaliniais rėmeliais.

– Įdomu, – pasakė garsiai. Ir pastebėjo ant vienintelės susitikimų laukiantiems pacientams pastatytos kėdės stačia atkalte paliktą voką. Lėtai iškvėpė, palingavo galvą ir pamanė, kad tai jau truputį per daug dramatiška netgi jo dabartiniams pacientams.

Priėjo ir paėmė voką. Ant voko buvo atspausdinta jo pavardė.

– Kaip keista, – pasakė garsiai. Prieš atplėšdamas laišką, kurį laiką svarstė, iškėlęs voką prie kaktos – kaip Džonis Karsonas, vaidinantis Didingąjį Karnaką – mėgindamas akimirksniu atspėti, kuris pacientas jį čia paliko. Tačiau tuzinui jo nuolatinių pacientų tokie poelgiai lyg ir nebūdingi. Jie paprastai garsiai, tiesiai ir nuolat skųsdavosi jo negebėjimais ir trūkumais. Nors tai kartais erzino, tokia buvo dalis viso proceso.

Atplėšė voką ir ištraukė du prispausdintus popieriaus lapus. Perskaitė tik pirmąją eilutę:

Sveikinu su penkiasdešimt trečiuoju gimtadieniu, daktare. Sveiki atvykę į pirmąją savo mirties dieną.

Jis staigiai įkvėpė. Rodės, nuo tvankaus buto oro svaigsta galva, ir jis griebėsi sienos, kad nepargriūtų.

Daktaras Frederikas Starksas, gilinimosi į save specialistas, gyveno vienas, persekiojamas kitų žmonių prisiminimų.

Jis priėjo prie mažo senovinio klevinio rašomojo stalelio, prieš penkiolika metų padovanoto žmonos. Ji mirė prieš trejus metus, bet atsisėdęs prie stalelio, rodės, vis dar girdi jos balsą. Išskleidė tuodu lapus ant sugeriamosios lentos prieš akis. Pamanė, kad jau dešimt metų rimtai nieko nebuvo išsigandęs, o tuomet išsigando onkologo nustatytos diagnozės žmonai. Dabar jo visai nedžiugino nei tas naujas sausas rūgštus prieskonis burnoje, nei greičiau daužytis krūtinėje pradėjusi širdis.

Sekundę kitą mėgino nuraminti greitą plakimą, kantriai laukdamas, kol ritmas nusistovės. Tą akimirką skausmingai jautė savo vienatvę ir pyko, kad dėl jos pasidarė toks pažeidžiamas.

Rikis Starksas – jis retai išsiduodavo, kad jam daug mielesnis draugiškas žaidimų aikštelės ar jaunuolių būrelio trumpinamas vardas, nei iškilmingas Frederikas – griežtai laikėsi pastovumo

ir tvarkos. Jo nuoseklumas buvo ties religijos riba ir jau buvo bevirstantis į obsesiją. Jam rodėsi, kad tik skrupulingai tvarkant savo kasdienį gyvenimą įmanoma dorotis su pacientų kasdien keliama suirute ir chaosu. Fiziškai jis buvo nestambus, beveik šešių pėdų ūgio, liauno asketiško kūno, palaikomo spartaus pasivaikščiojimo kasdien per pietus ir ryžtingo atsisakymo saldumynų ir ledų, kuriuos paslapčia tiesiog dievino.

Jis nešiojo akinius – nieko nepaprasta jo amžiaus žmogui, nors didžiavosi tuo, kad jie vis dar labai silpni. Taip pat didžiavosi, kad, nors ir praretėję, plaukai vis dar stirksojo ant galvos kaip kviečiai prerijose. Jis neberūkė ir tik retkarčiais išgerdavo taurę vyno, kad geriau miegotų. Buvo apsipratęs su savo vienatve ir nesijautė nesmagiai vienas vakarieniaudamas restorane ar lankydamasis Brodvėjaus spektaklyje ar kine. Kūnas ir protas jam atrodė puikios būklės. Dažniausiai jausdavosi gerokai jaunesnis nei iš tikrųjų, bet skausmingai suvokė, kad sulaukė tiek metų, kiek jo tėvas neišgyveno. Nors toks pastebėjimas buvo nelogiškas, jis irgi nesitikėjo sulaukti penkiasdešimt ketverių, lyg tai būtų nesąžininga ar kažkaip nederama. Vis dėlto, prieštaraudamas pats sau, įbedęs akis į pirmuosius laiško žodžius, pamanė: „Mirti aš dar nepasirengęs“. Tuomet skaitė toliau. Lėtai, po kiekvieno sakinio stabtelėdamas, jausdamas besišaknijantį siaubą ir nerimą.

Aš esu kažkur Jūsų praeityje.
Jūs sugriovėte man gyvenimą. Galbūt Jūs nežinote kaip, kodėl, netgi kada, bet sugriovėte. Kiekvieną mano sekundę pripildėte nelaimių ir liūdesio. Sugriovėte man gyvenimą. O dabar aš kuo rimčiausiai ketinu sugriauti gyvenimą Jums.

Rikis Starksas vėl giliai įkvėpė. Jam dažnai pasitaikydavo netikrų grasinimų ir netesimų pažadų, bet jis išsyk suprato, kad šie žodžiai visai kitokie, nei tos beprasmės sapalionės, kurias jis kasdien girdėdavo.

Iš pradžių maniau tiesiog Jus nužudyti ir taip atsilyginti. Paskui supratau, kad taip tiesiog per paprasta. Esate apgailėtinai lengvas taikinys, daktare. Dieną neužsirakinate durų. Nuo pirmadienio iki penktadienio tuo pat metu einate pasivaikščioti tuo pačiu keliu. Savaitgaliais ir vėl būnate stebėtinai nuspėjamas, netgi tada, kai sekmadienio rytais einate į madingą kavinę už dviejų kvartalų į pietus paskaitinėti Times, *suvalgyti bandelės su svogūnais ir išgerti riešutinės kavos be pieno su dviem šaukšteliais cukraus. Labai jau paprasta. Jus persekioti ir žudyti nebūtų joks žygdarbis. O kadangi ši žmogžudystė būtų tokia lengva, nesu tikras, kad iš jos gaučiau deramą pasitenkinimą. Nusprendžiau, kad man labiau patiktų, jei nusižudytumėte pats.*
Nusižudykite, daktare.
Nušokit nuo tilto. Išsitaškykit smegenis pistoletu.
Pulkit po miesto autobusu. Iššokit prieš metro traukinį.
Įjunkit dujinę viryklę ir užpūskit liepsną. Susiraskit patogią siją ir pasikarkit. Būdą visiškai laisvai galite rinktis pats. Bet taip Jums būtų patogiausia.
Tiksliai atsižvelgiant į mūsų santykių aplinkybes, Jūsų savižudybė būtų priimtiniausia. Šitaip Jums tikrai būtų daug maloniau grąžinti man skolą.

Taigi žaisime tokį žaidimą. Pradedant rytojumi, šešta valanda ryto, turite lygiai penkiolika dienų atspėti, kas aš. Jei pavyks, turėsite nusipirkti mažytį vienos skilties skelbimą New York Times *pirmojo puslapio apačioje ir įrašyti ten mano vardą. Tik tiek: įrašyti mano vardą.*

O jei ne, tuomet... na, čia ir prasideda linksmybės. Kaip matote, antrame šio laiško lape surašyti penkiasdešimt dviejų Jūsų giminaičių vardai. Jų amžius – nuo vos šešių mėnesių

kūdikio, Jūsų trečios kartos dukterėčios vaiko, iki Jūsų pusbrolio Volstrito investuotojo, bjaurybės kapitalisto, tokio pat sausuolio nuobodos kaip Jūs. Jei nesugebėsite į laikraštį įdėti apibūdintojo skelbimo, tuomet pasirinkimas toks: nusižudykite – arba aš sunaikinsiu vieną iš tų nekaltų žmonių.
Sunaikinsiu.
Koks įdomus žodis. Jis gali reikšti finansinę pragaištį. Arba socialinę žūtį. Arba psichologinį smurtą.
Jis gali reikšti ir žmogžudystę. Pamąstykit apie tai. Auka gali būti jauna ar sena. Vyras ar moteris. Turtuolis ar vargšas. Tik pažadu, kad įvykis bus tokio sukrėtimo, kad auka ar jos artimieji – niekada po jo nebeatsigaus, kad ir kiek metų praleistų pas psichoanalitiką. Kad ir kas nutiktų, kiekvienos šioje žemėje Jums likusios minutės kiekvieną likusią sekundę praleisite žinodamas, kad tik Jūs dėl to kaltas.

Nebent, žinoma, rinktumėtės garbingesnę išeitį ir iškart nusižudytumėt, kad išgelbėtumėt bet kurį mano pasirinktą taikinį nuo jo likimo.
Štai koks pasirinkimas: mano vardas arba Jūsų nekrologas. Žinoma, tame pačiame laikraštyje.
Kad įrodyčiau galįs išpildyti viską, ką žadu, šiandien vienam žmogui iš sąrašo nusiunčiau nedidukę žinutę. Raginčiau Jus šį vakarą pasikapstyti ir pamėginti išsiaiškinti, kam ir kaip ji pateko. Tada ryte galėsite nedelsdamas imtis tikrosios savo užduoties.
Aišku, aš iš tikrųjų nesitikiu, kad atspėsite, kas aš.
Taigi, kad įrodyčiau, jog mėgstu žaisti, nusprendžiau, kad retsykiais per artimiausias penkiolika dienų pateiksiu Jums porą užuominų. Tiesiog dėl įdomumo, nors toks gudrus ir įžvalgus tipas kaip Jūs turėtų nutuokti, kad visas šis laiškas pilnas užuominų. Bet tiek to, štai pavyzdys – už dyką.
Kadaise gyvent buvo linksma ir gera,

Mamytė, tėvelis ir mažas vaikelis,
Bet baigėsi džiaugsmas, kaip džiaugsmui ir dera,
Kai šeimą palikęs išėjo tėvelis.

Poezija man ne kažin kaip sekasi.
Neapykanta – puikiai.
Galite užduoti tris klausimus. Jums leidus, atsakymas bus „Taip“ arba „Ne“. Užduokite juos tuo pačiu būdu – skelbimais pirmajame New York Times *puslapyje.*
Aš atsakysiu savo pasirinktu būdu per dvidešimt keturias valandas. Sėkmės. Dabar taip pat galėtumėte pamėginti rasti laiko pasirūpinti savo laidotuvėmis. Tikriausiai kremacija Jums tiktų labiau nei iškilmingos gedulingos pamaldos. Žinau, kaip nemėgstate bažnyčių. Negudru būtų kreiptis į policiją. Iš Jūsų turbūt pasišaipytų, o Jūsų puikybei sunku būtų tą pakelti. Turbūt nuo to aš dar labiau įsiusčiau, o šiuo metu Jūs tikriausiai nevisiškai tiksliai vertinate mano būklės stabilumą. Sutrikęs galėčiau padaryti daugybę baisių dalykų. Bet dėl vieno dalyko galite nė trupučio neabejoti:
mano pykčiui ribų nėra.

Laiškas buvo pasirašytas didžiosiomis raidėmis:
RAŽINIS*
Rikis Starksas su trenksmu atsirėmė į kėdės atkaltę, lyg iš parašytų žodžių plūstanti tulžis būtų galėjusi kumščiu tvoti jam į veidą. Jis sunkiai atsistojo, priėjo prie lango ir atvėrė jį. Kambarėlį užplūdo miesto garsai, nešami netikėto liepos pabaigos vėjelio, pranašaujančio vakare miestą užklupsiančią audrą. Jis įkvėpė, tikėdamasis, kad kažkas iš oro atneš palengvėjimą nuo jį

* Ražinis – Brolių Grimų pasakos veikėjas nykštukas. Jis padeda karalaitei atlikti darbus, o už tai ji turi atspėti nykštuko vardą. Mįslę įmena netyčia išgirdusi jo dainelę. Vardas – tik raidžių kratinys. (*Čia ir toliau vertėjos pastabos.*)

užplūdusio karščio. Už kelių kvartalų girdėjosi spigus policijos sirenų kauksmas ir tolygi mašinų pypsėjimų kakofonija, kuri Manhetene yra lyg baltas triukšmas. Jis du ar tris kartus giliai įkvėpė, tada uždarė langą, nutilo visi išoriniai normalaus miesto gyvenimo garsai.

Vėl pažvelgė į laišką.

Čia tai bėda, pamanė. Bet ar didelė, kol kas dar nežinojo.

Suprato, kad jam baisiai grasinama, bet grėsmės dydis dar buvo neaiškus. Žymi sąmonės dalis patarė nekreipti dėmesio į tą raštą ant stalo. Tiesiog nežaisti to, kas ir šiaip nelabai panašu į žaidimą. Šnirpštelėjo, gromuliuodamas tokią mintį. Visas jo išsilavinimas ir patirtis mokė, kad nieko nedaryti būtų protingiausia. Juk dažnai analitikas, tylėdamas ir nieko neatsakydamas į patį aršiausią ir tūžmingiausią paciento elgesį, gudriausiai prisikasa iki veiksmų psichologinės tiesos. Jis atsistojo ir dukart apėjo aplink stalą – kaip šuo, uodžiantis nepažįstamą kvapą.

Eidamas antrąjį ratą sustojo ir darsyk pažvelgė į žodžius popieriuje.

Papurtė galvą. Nieko nebus, – suprato. Akimirką jis gėrėjosi rašytojo išmone. Rikis nutuokė, kad grasinimą „Aš Jus nužudysiu“ būtų priėmęs atsainiai, jeigu tik ne su nuoboduliu. Šiaip ar taip, jis nugyveno ilgai ir, kaip pats manė, visai neblogai, taigi grasinti nužudyti pusamžį žmogų ne kažin ką reikštų. Bet jam grasino ne tuo. Grėsmė buvo ne tokia tiesmuka. Jei jis nieko nedarys, bus kėsinamasi į kitą žmogų. Nekaltą ir greičiausiai jauną, nes jauni daug pažeidžiamesni.

Rikis nurijo seiles. Kaltinčiau save ir visą gyvenimą gyvenčiau siaubingose kančiose.

Dėl to rašytojas nė trupučio neklydo.

Arba nusižudyti. Burnoje staiga pajuto kartėlį. Savižudybė prieštarautų viskam, kas jam visą gyvenimą buvo svarbu. Jis įtarė, kad *Ražiniu* pasivadinęs žmogus tą žino.

Nejučia jam pasirodė, lyg būtų stojęs prieš teismą.

Vėl ėmė žingsniuoti po kabinetą vertindamas laišką. Balsas galvoje garsiai reikalavo nekreipti dėmesio, gūžtelėti pečiais ir laikyti laišką perdėtu ir išgalvotu be jokio tikro pagrindo, bet jis taip negalėjo. Rikis išbarė save: *Jeigu kas nors tau atrodo nejauku, dar nereiškia, kad turi nekreipti į tai dėmesio.*

Bet jis nelabai žinojo, kaip atsakyti. Liovėsi žingsniavęs ir vėl atsisėdo. Beprotybė, pamanė. Bet labai gudri beprotybė, nes dėl jos ir aš pats išprotėsiu.

– Reikėtų paskambinti policijai, – pasakė garsiai. Tada stabtelėjo. Ir ką pasakyti? Surinkti 911 ir papasakoti kokiam nuobodžiam seržantui be vaizduotės, kad gavo grasinamą laišką? Ir išgirsti atsakymą: *Na ir kas*? Kiek jis suprato, nebuvo pažeistas joks įstatymas. Nebent siūlymas nusižudyti būtų koks nors pažeidimas. „Šantažas? Ir kokia gi čia žmogžudystė?“ – paklausė savęs. Šovė mintis paskambinti advokatui, bet tada suprato, kad Ražinio laiško sukurta padėtis ne teisinė. Jį iškvietė žaisti pažįstamoje aikštėje. Siūlomas žaidimas rėmėsi įžvalga ir psichologija, jis buvo susijęs su emocijomis ir baimėmis. Papurtė galvą ir pasakė sau: šioje arenoje žaisti moku.

– Ką jau žinai? – tuščiame kambaryje kalbėjosi su savim.

Kažkas žino mano įpročius. Žino, kaip įsileidžiu pacientus į kabinetą. Žino, kada pietauju, ką veikiu savaitgaliais. Turėjo užtektinai gudrumo atkapstyti giminių sąrašą. Tam prireikė išradingumo.

Žino, kada mano gimtadienis.

Jis dar kartą staigiai įkvėpė. Mane tyrinėjo.

Aš nežinojau, o kažkas mane sekė. Matavo. Kažkas skyrė nemaža laiko šiam žaidimui sukurti, o man paliko labai mažai atsakomiesiems veiksmams.

Jo liežuvis džiūvo, lūpos trūkinėjo. Staiga labai įsigeidė gerti, bet nedrįso išeiti iš kabineto šventovės į virtuvę stiklinės vandens.

– Ką aš padariau, kad manęs taip nekenčia? – paklausė.

Klausimas nuskambėjo kaip staigus smūgis į paširdžius. Kaip ir daugelis besirūpinančiųjų kitais, Rikis mėgavosi šiokiu tokiu pasipūtimu, kad į savo mažą pasaulio kampelį įliejo gėrio, suprasdamas ir atjausdamas žmonių padėtį. Nuo minties, kad kažkam užkūrė klaikios neapykantos židinį, jį krėtė šiurpas.

– Kas tu? – paklausė jis laiško. Išsyk ėmė kratyti galvoje pacientų sąrašą, nusitęsusį dešimtmečiais, bet paskui taip pat staiga nustojo. Suvokė, kad galiausiai tai reikės padaryti, bet turi elgtis nuosekliai, tvarkingai, griežtai, o dabar tokiam žingsniui dar nesijautė pasiruošęs.

Rikis nesijautė galįs būti pats sau policininkas. Bet tuoj pat papurtė galvą, supratęs, kad iš dalies tai netiesa. Metų metus jis buvo tam tikras detektyvas. Skirtumas tiesiog buvo jo tirtų nusikaltimų prigimtyje ir naudojimo būduose. Apsiraminęs nuo šios minties Rikis Starksas ir vėl sėdo prie stalo. Iš viršutinio dešiniojo stalčiaus ištraukė seną odinę adresų knygą, pakraščiais taip apiplyšusią, kad krūvoje ją laikė guminė juostelė. Pirmučiausia, pasakė sau, susiraskime giminaitį, su kuriuo susisiekė tas žmogus. Jis tikriausiai buvęs pacientas, sakė sau, kuris nutraukė analizę ir puolė į depresiją. Kuris ilgus metus laikėsi įsikabinęs vos ne psichotinės fiksacijos. Manė, kad jei seksis ir galbūt jei tasai giminaitis sykį ar du stumtelės teisinga linkme, jis turėtų pažinti buvusį nepatenkintą pacientą. Empatiškai mėgino sau aiškinti, kad laiško rašytojas – Ražinis – iš tikrųjų šaukiasi jo pagalbos. Kuo greičiausiai atsikratė šios saldžios minties. Rankoje laikydamas adresų knygelę Rikis mąstė apie pasakos veikėją, kurio vardu pasirašytas laiškas. Žiaurus, sakė jis sau. Stebuklingas juodaširdis nykštukas, kuris nepergudraujamas, bet kuris pralaimi varžybas vien todėl, kad jam nesiseka. Nuo šio pastebėjimo nė kiek nepalengvėjo.

Rodėsi, kad laiškas ant stalo priešais jį švyti.

Lėtai linktelėjo galva. Jame daug kas pasakyta, įkalbinėjo pats save. Sudėk parašytus žodžius su tuo, ką rašytojas jau padarė, ir tikriausiai jau būsi pusiau atspėjęs, kas jis toks.

Taigi jis nustūmė laišką šalin ir atsivertė adresų knygą, ieškodamas pirmojo iš penkiasdešimt dviejų sąrašo numerių. Truputį pasivaipęs ėmė spaudyti telefono klaviatūros skaičius. Pastaruosius dešimt metų mažai bendravo su giminaičiais ir nujautė, kad nė vienas labai nesidžiaugs jį išgirdęs. Ypač turint galvoje skambučio priežastį.

Antras skyrius

Rikis Starksas jautėsi baisiausiai negrabus, mėgindamas ką nors išpešti iš nustebusių giminaičių. Buvo pratęs visa, ką išgirdęs iš pacientų, kabinete apsvarstyti pats vienas bei susilaikyti nuo pastabų ir įžvalgų. Bet, rinkdamas vieną numerį po kito, susivokė neišmanąs, kaip elgtis, ir dėl to darėsi labai nesmagu. Jam nepavyko iš anksto susikurti kalbos, kokio paprasto pasisveikinimo ir paaiškinimo, dėl ko skambinąs. Savo balse tegirdėjo abejonę ir neryžtingumą, kai miknodamas sveikinosi ir stengėsi išgauti atsakymą į kvailiausią, koks tik gali būti, klausimą: ar jums šiandien nutiko kas nors neįprasto?

Taigi jo vakaras pražuvo dėl daugybės be galo nemalonių telefono pokalbių. Giminaičiai jį išgirdę arba nemaloniai nustebdavo ir susierzinę domėdavosi, kodėl gi jis nei iš šio, nei iš to skambina po šitiek laiko ir trukdo juos, užsiėmusius kuo kitu, arba tiesiog atšaudavo ką nors šiurkštaus. Kaskart pokalbis būdavo striukas, o nesyk Starksą apskritai pasiuntė velniop. Daug kas piktokai teiravosi: „Kas, po galais, darosi?“ Tuomet jis meluodavo, kad buvęs pacientas kaži kaip gavęs jo giminių sąrašą, tad dabar tenka rūpintis, ar su jais buvo susisiekta. Neužsiminė, kad kam nors galbūt gresia pavojus, ir galvojo, ar tylėjimas nebūsiąs pats baisiausias melas.

Jau artinosi dešimta valanda vakaro, kai jis paprastai ruošdavosi miegoti, o sąraše dar buvo daugiau kaip du tuzinai vardų.

Kol kas nepavyko patikrintuose gyvenimuose įžiūrėti ką nors pakankamai neįprasta, kad tikrai reikėtų gilintis toliau. Bet drauge jis abejojo savo gebėjimais klausinėti. Ražinio laiškas buvo toks keistai vingrus, kad Starksas baiminosi tiesiog pražiopsojęs užuominą. Be to, buvo visiškai galimas daiktas, kad bet kuris iš trumpai tą vakarą pakalbintų žmonių nepasakė Rikiui tiesos, be to, į keletą skambučių gluminamai niekas neatsakė. Triskart teko palikti dirbtines ir painias žinutes atsakikliuose.

Susilaikė neįtikėjęs, kad tądien atsiųstas laiškas – tik mįslė, nors būtų buvę gera. Nugara įsitempė. Buvo dar nevalgęs, tad jautėsi alkanas. Maudė galvą. Persibraukė plaukus ir prieš rinkdamas kitą numerį pasitrynė akis, jausdamas, kaip po smilkiniais tvinksi nuovargis, sumišęs su įtampa. Nusprendė, kad galvos skausmas – nedidelė bausmė už tai, kad ėmė suprasti, jog buvo atsiskyręs ir nutolęs nuo daugumos savo šeimos narių.

Aplaidumo kaina, manė sau Rikis, rinkdamas dvidešimt pirmąjį numerį iš Ražinio pateikto sąrašo. Turbūt kvaila tikėtis, kad giminaičiai džiaugsis jį išgirdę po šitiek metų tylos, o ypač tolimi giminaičiai, su kuriais mažai ką turėjo bendra. Kai kurie, išgirdę jo vardą, trumpai patylėdavo, lyg mėgindami prisiminti, kas gi jis toks. Tos pertraukėlės vertė jį jaustis lyg kokį senį atsiskyrėlį, pagaliau besileidžiantį nuo kalno viršūnės, arba lyg lokį, ką tik pabudusį iš ilgo žiemos miego.

Dvidešimt pirmasis vardas rodėsi tik kažkur girdėtas. Smarkiai susikaupė, mėgindamas raides ant popieriaus sutapatinti su kokiu nors veidu, o paskui ir padėtimi. Pamažu galvoje ryškėjo paveikslas. Jo vyresnioji sesuo, mirusi prieš dešimt metų, turėjo du sūnus. Čia buvo vyresnysis iš jų. Taigi Rikis jam buvo prastas dėdė. Nuo sesers laidotuvių nepalaikė jokių ryšių nė su vienu sūnėnu ar dukterėčia. Laužė galvą, mėgindamas prisiminti ne vien išvaizdą, bet ir dar ką nors apie tą vardą. Ar vardas sąraše turi žmoną? Vaikų? Kuo jis dirba? Kas jis?

Rikis papurtė galvą. Ji buvo visiškai tuščia. Žmogus, kuriam

ruošėsi skambinti, žmogaus bruožų turėjo ne daugiau nei vardas iš telefonų knygos. Pyktelėjo. Netvarka, griežtai pasakė sau, turi ką nors prisiminti. Įsivaizdavo seserį, kuri buvo penkiolika metų vyresnė, atskirta tokios amžiaus prarajos, kad, augdami toje pačioje šeimoje, juodu ėjo visiškai skirtingais keliais. Ji buvo vyresnėlė, o jis – netyčiukas, amžiams pasmerktas būti šeimos mažėliu. Ji buvo poetė, šeštajame dešimtmetyje baigė neblogą moterų koledžą. Iš pradžių dirbo leidybos srityje, o paskui laimingai ištekėjo už pasiturinčio Bostono advokato. Du sūnūs gyveno Naujojoje Anglijoje.

Rikis pažvelgė į vardą ant popieriaus prieš akis. Greta buvo parašytas adresas: Dierfyldas, Masačiūsetso valstija, vietovės kodas – 413. Staiga užplūdo prisiminimai. Tas sūnus dėstė privačioje to miestelio mokykloje. „Ką jis dėsto?“ – spaudė save Rikis. Po kelių sekundžių atėjo atsakymas: istoriją. Jungtinių Valstijų istoriją. Akimirką kietai užmerkė akis. Mintyse išvydo žemą sportišką vyruką tvido švarku, akiniais raginiais rėmeliais ir sparčiai retėjančiais smėlio spalvos plaukais. Įsivaizdavo vyruką su mažiausiai dviem coliais aukštesne žmona.

Atsikvėpė ir pagaliau apsišarvavęs trupučiu žinių prisitraukė artyn telefono aparatą.

Surinkęs numerį, laukė. Telefonas suskambo kokius šešis kartus, tada atsiliepė jaunas balsas. Žemas, bet guvus.

– Klausau?

– Labas, – pradėjo Rikis. – Ieškau Timočio Greiemo. Čia jo dėdė Frederikas. Daktaras Frederikas Starksas...

– Čia Timas jaunesnysis.

Rikis pagalvojo, tada tęsė:

– Sveikas, Timai jaunesnysis. Mes turbūt nesam susitikę...

– Tiesą sakant, esam. Vieną kartą. Pamenu. Per močiutės laidotuves. Bažnyčioje jūs sėdėjote tiesiai už mano tėvų, antrame suole, ir pasakėte mano tėveliui, kad gerai, jog močiutė nesikamavo. Pamenu, ką sakėte, nes tada dar nesupratau...

– Tau tada buvo kokie...

– Septyneri.

– O dabar tau...

– Beveik septyniolika.

– Turi gerą atmintį, jei atsimeni tą vienintelį susitikimą.

Vaikinas pagalvojo, ką atsakyti, tada tarė:

– Močiutės laidotuvės man buvo didis įvykis.

Smulkiau neaiškino, o pakeitė temą:

– Norite kalbėtis su tėveliu?

– Taip, jeigu galima.

– Kodėl?

Rikiui toks jaunuolio klausimas pasirodė neįprastas. Ne tiek dėl to, kad Timotis jaunesnysis paklausė kodėl, – tai jaunimui būtų natūralu, – bet šįsyk klausime pasigirdo atsargumo gaidelė. Rikis manė, kad dauguma paauglių tiesiog sustūgtų tėvui pakelti ragelį ir toliau darytų ką darę – žiūrėtų televizorių, ruoštų pamokas ar žaistų vaizdo žaidimus. Juk nei iš šio, nei iš to paskambinęs senas tolimas giminaitis šiaip jau nėra reikšmingas jų gyvenime.

– Na, čia truputį keistas reikalas, – atsakė jis.

– Mums šiandien keista diena, – atitarė paauglys.

Šis sakinys patraukė Rikio dėmesį.

– Dėl ko? – paklausė jis.

Bet paauglys į šį klausimą neatsakė.

– Nežinau, ar tėvelis su jumis šnekėsis, jei nežino, dėl ko skambinate.

– Na, – atsargiai numykė Rikis, – galbūt jam bus įdomu išgirsti, ką galėčiau papasakoti.

Timotis jaunesnysis mažumėlę pagalvojo. Paskui tarė:

– Tėvelis dabar užsiėmęs. Farai dar neišvažiavo.

Rikis aiktelėjo.

– Policija? Kas nutiko?

Į šį klausimą paauglys neatsakė, bet pats paklausė:

– Dėl ko jūs skambinate? Juk nieko iš jūsų negirdėjom jau...

– Daug metų. Mažiausiai dešimt. Nuo močiutės laidotuvių.

– Jo, jo. Taip ir maniau. Tai kas gi nutiko?

Rikiui pasirodė, kad berniukas teisingai stebisi. Pradėjo savo pasiruoštą kalbą:

– Buvęs pacientas – pameni, aš daktaras, ar ne, Timai? – gali mėginti skambinti mano giminaičiams. Ir nors šitiek metų nebendraujam, norėjau jus įspėti. Dėl to ir skambinu.

– Koks pacientas? Jūs psichiatras, ar ne?

– Psichoanalitikas.

– O tas pacientas pavojingas? Ar pamišęs? Ar ir toks, ir anoks?

– Manyčiau, apie tai geriau pasikalbėti su tavo tėveliu.

– Juk sakiau, jis dabar kalbasi su policininkais. Berods jie jau išeina.

– Dėl ko jis kalbasi su policininkais?

– Dėl mano sesės.

– O kas tavo sesei?

Rikis mėgino prisiminti mergaitės vardą, bet prieš akis tematė mažą šviesiaplaukę mergytę, keleriais metais jaunesnę už brolį. Atsiminė juodu sėdinčius nuošaly per sesers šermenis, aprengtus nepatogiais puošniais tamsiais rūbeliais, ramius, bet nekantraujančius, kada niūrusis sambūris išsivaikščios, ir gyvenimas vėl bus, koks buvęs.

– Kažkas sekė... – pradėjo paauglys, bet tuoj nutilo. – Pakviesiu tėvą, – nukirto. Rikis girdėjo ragelį stuktelint į stalą ir prislopintus balsus tolumoje.

Netrukus ragelį pakėlė. Rikis išgirdo balsą, tokį pat kaip paauglio, bet labiau pavargusį. Drauge balsas skambėjo truputį nervingai, lyg jo savininkas neturėtų laiko arba būtų pagautas išsiblaškymo akimirką. Rikis išdidžiai laikė save specialistu balsų, jų priegaidžių ir tonų, žodžių pasirinkimo ir kalbėjimo tempo – visa tai jam buvo akivaizdūs ženklai ar langai į tai, kas slypi viduje. Paauglio tėvas kalbėjo be įžangų.

– Dėde Frederikai? Labai netikėta, o pas mus čia šiokie tokie šeimyniniai nesklandumai, todėl norėčiau tikėti, kad jūsų reikalas svarbus. Kuo galiu padėti?

– Sveikas, Timai. Atleisk, kad taip braunuosi...

– Nieko baisaus. Timas jaunesnysis sakė, kad norite mus perspėti...

– Iš dalies. Šiandien gavau mįslingą laišką, turbūt iš buvusio paciento. Laišką būtų galima laikyti grasinamu. Grasinama pirmiausia man, bet taip pat užsimenama, kad laiško rašytojas gali susisiekti su mano giminaičiais. Taigi skambinu šeimos nariams, kad juos įspėčiau ir išsiaiškinčiau, ar niekas nebuvo užkabintas.

Ragelyje kone minutę stojo šalta mirtina tyla.

– Koks pacientas? – griežtai paklausė Timas vyresnysis, lyg aidu kartodamas sūnaus žodžius. – Jis pavojingas?

– Tiksliai nežinau, kas jis. Laiškas nepasirašytas. Tik įtariu, kad jis buvusio paciento, bet tikrai nežinau. Tiesą sakant, gal ir ne paciento. Iš tikrųjų dar nieko tikrai nežinau.

– Netikslu. Netgi labai netikslu.

– Teisingai. Atleisk.

– Ar manote, kad iš tikrųjų esama grėsmės?

Pašnekovo balse Rikis išgirdo aštrią, kietą gaidelę.

– Nežinau. Na, aš susirūpinau, todėl vienam kitam žmogui paskambinau.

– O policijai pranešėte?

– Ne. Atsiųsti man laišką įstatymai juk nedraudžia, ar ne?

– Būtent taip tie šunsnukiai ir sakė.

– Prašau? – pasitikslino Rikis.

– Farai. Paskambinau jiems, o jie, atvažiavę iki pat čia, tesugebėjo pasakyti, kad niekuo negali padėti.

– Dėl ko skambinai policijai?

Timotis Greiemas atsakė ne iš karto. Rodės, giliai įkvėpė, bet, užuot nusiraminęs, priešingai, tarsi atpalaidavo nirtulį laikiusius varžtus.

– Šlykštynė. Kažkoks iškrypęs gaidys. Kažkoks glitėsis, iškrypėlis kalės vaikas. Užmušiu jį, jei paklius man į nagus. Plikom rankom pasmaugsiu. Dėde Frederikai, ar jūsų pacientas – iškrypęs gaidys?

Rikis net gūžtelėjo nuo tokio staigaus nešvankybių pliūpsnio. Ramiam, mandagiam, į akis nekrintančiam puikios konservatyvios gimnazijos istorijos mokytojui tokie žodžiai kraupiai nederėjo. Rikis akimirką svarstė, ką atsakyti.

– Nežinau, – galiausiai tarė. – Papasakokit, kas nutiko, kad taip siuntate.

Timas vyresnysis vėl pamąstė ir giliai įkvėpė – šis garsas telefonu atrodė kaip gyvatės šnypštimas.

– Per jos gimtadienį, tik pamanykit. Kaip tik per jos keturioliktąjį gimtadienį. Tiesiog šlykštu.

Rikis įsitempė kėdėje. Staiga suprato turėjęs išsyk įžvelgti ryšį. Iš visos giminės – neįtikėtinas sutapimas – tik viena vienintelė buvo gimusi tą pačią dieną. Mažoji mergytė, kurios veidą jis taip sunkiai atsiminė ir kurią buvo matęs tik kartą – laidotuvėse. Mintyse subarė save: *Jiems pirmiesiems turėjai paskambinti*, – bet neišsakė šios pastabos balsu.

– Kas nutiko? – trumpai paklausė.

– Kažkas įkišo gimtadienio atviruką į jos spintelę mokykloje. Na, žinote, tokį gražų, didžiulį, kvailai jausmingą, kokius pardavinėja prekybos centruose. Niekaip nesuprantu, kaip tas bjaurybė atėjo į mokyklą ir atidarė spintelę, niekieno nepastebėtas. Kurgi, po velniais, buvo apsauga? Neįtikėtina. Taigi, kai Mindė atėjo į mokyklą, rado atviruką. Pamanė, kad kokia draugė jį parašė, ir atvertė jį. Žinote ką? Atvirukas buvo prikimštas šlykščios pornografijos. Spalvotos, nieko vaizduotei nepaliekančios pornuškės. Pilna moterų, suraišiotų virvėmis, grandinėmis ir diržais bei prievartaujamų per visus galus visokiais įmanomais būdais. Labai žiaurios nuotraukos, tiesiog XXX stiliaus. O ant atviruko buvo parašyta: *Va ką aš tau padarysiu, kai tik pagausiu vieną...*

Rikis pasimuistė kėdėje. Ražinis, pamanė.

Bet paklausė:

– O policija? Ką ji sako?

Timotis Greiemas atsainiai prunkštelėjo: Rikis vaizdavosi, kad taip metų metus prunkščioja tinginiams mokiniams, kurie turbūt nuo to stingsta iš baimės. Tačiau dabar tai skambėjo bejėgiškai ir tarsi sutrikus.

– Vietos policija, – atkirto jis, – tiesiog avinų banda. Visiškų avinų. Jie atsainiai man pareiškė, kad, kol nėra neginčijamų ir patikimų įrodymų, jog Mindę kažkas persekioja, nieko negalį daryti. Reikia kokio nors atviro veiksmo. Kitaip sakant, pirmiausia ją turi iš tikrųjų užpulti. Avinai. Jiems atrodo, kad laiškas ir nuotraukos – pokštas. Tikriausiai gimnazijos vyresniokų. Neva aš kažkam parašęs prastą pažymį praeitą semestrą. Žinoma, tai nėra visiškai neįmanoma, bet... – istorijos mokytojas trumpai nutilo. – Nagi, papasakokite apie savo buvusį pacientą. Ar jis seksualinis nusikaltėlis?

Rikis pasvarstė, tada atsakė:

– Ne. Tikrai ne. Čia visai ne jo braižas. Iš tikrųjų nieko bloga nepadarytų. Jis tik įkyrus.

Pagalvojo, ar sūnėnas iš balso supras jį meluojant. Abejojo. Įsiutęs, įsikarščiavęs, pasipiktinęs žmogus kurį laiką nesupranta, kad jam sako netiesą.

Timotis Greiemas minutėlę patylėjo.

– Užmušiu jį, – šaltai pratarė. – Mindė visą dieną rauda. Jai atrodo, kad kažkas nori ją išprievartauti. Jai tik keturiolika, ji nė musės nėra nuskriaudusi, ji siaubingai jautri ir niekada gyvenime tokių bjaurybių nėra mačiusi. Rodės, dar vakar žaidė su pliušiniais meškučiais ir barbėmis. Spėju, šiąnakt ir artimiausiomis dienomis nebus progos gerai išsimiegoti. Tikiuosi, tas išgąstis jos nepakeis.

Rikis nieko nesakė, o istorijos mokytojas atsikvėpęs kalbėjo toliau:

– Ar taip būna, dėde Frederikai? Jūs specialistas. Ar gali taip greitai pasikeisti žmogaus gyvenimas?

Jis ir vėl neatsakė, bet klausimas aidėjo galvoje.

– Siaubinga, suprantat. Tiesiog siaubinga, – Timotis Greiemas pratrūko. – Taip saugai vaikus nuo šio pasaulio blogio ir purvo, bet tik sekundę neapsižiūrėk, ir bum! Gauni smūgį. Galbūt jums, dėde Frederikai, ir pasitaikė girdėti baisesnių istorijų apie prarastą nekaltumą, bet netenka klausytis, kaip jūsų mylima dukrelė, per visą savo gyvenimą nė musės nenuskriaudusi, šitaip rauda per savo keturioliktąjį gimtadienį, nes velniažin kas linki jai pikto.

Istorijos mokytojas padėjo ragelį.

Rikis Starksas atsilošė kėdėje. Ilgai, lėtai iškvėpė pro priekinius dantis. Buvo sykiu ir pikta, ir įdomu dėl to, ką išdarinėjo Ražinis. Greitai perkratė viską galvoje. Tame, ką šis padarė paauglei mergaitei, nebuvo nieko atsitiktinio, viskas apskaičiuota ir tikslinga. Greičiausiai rado laiko ir ją patyrinėti. Ryškėjo dar šiokių tokių gebėjimų, kuriuos Rikis manė būsiant verta įsidėmėti. Ražinis prasmuko pro apsaugą į mokyklą ir kaip įsilaužėlis atrakino spyną jos nesugadinęs. Tuomet vėl nepastebėtas išėjo iš mokyklos ir pasuko tiesiai greitkeliu iš Vakarų Masačiūsetso į Niujorką, kur Rikio laukiamajame paliko antrą laišką. Spėti nebuvo sunku, nes važiuoti reikėjo neilgai – kokias keturias valandas. Tačiau akivaizdu, kad viską buvo būtina suplanuoti iš anksto.

Rikis rūpinosi ne dėl to. Jis pasimuistė kėdėje.

Rodėsi, kabinete aidėjo sūnėno žodžiai, atsimušantys nuo sienų ir tarsi kaitinantys orą aplink: *nekaltumo praradimas.*

Rikis mąstė apie šiuos žodžius. Kartais seanso metu pacientas pasakydavo ką nors, kas būdavo lyg įelektrinta. Tai plūstelėjusios suvokimo akimirkos, įžvalgos blyksniai, knibždantys pažangos. Tokių akimirkų laukdavo kiekvienas analitikas. Dažniau-

siai jos keldavo nuotykio ir pasitenkinimo pojūčius, nes reiškė laimėjimą ilgame gydymo kelyje.

Šįkart – ne.

Rikis pajuto viduje kylant neviltį, labai panašią į baimę.

Ražinis užpuolė giminaitę vaikiško pažeidžiamumo akimirką. Pasirinko tokį momentą, kuris didžiojoje atminties spintoje turėjo įsirašyti kaip džiugus nubudimas – keturioliktąjį gimtadienį. Šį akimirksnį padarė bjaurų ir siaubingą. Rikis negalėjo įsivaizduoti didesnio ir įžūlesnio grasinimo.

Kilstelėjo ranką prie kaktos, lyg staiga būtų ėmęs mušti karštis. Nustebo neužčiuopęs prakaito. Svarstė: grėsmėmis laikome tai, kas kėsinasi į mūsų saugumą. Žmogų su šautuvu ar peiliu ir seksualiniu nukrypimu. Arba girtą vairuotoją, neatidžiai lekiantį greitkeliu. Ar kokią klastingą ligą – kaip ta, kuri nusinešė jo žmoną, – graužiančią mus iš vidaus.

Rikis atsistojo ir ėmė nervingai žingsniuoti po kambarį.

Mes bijome, kad mus užmuš, bet daug baisiau yra pražūti.

Žvilgtelėjo į Ražinio laišką. *Pražūti*. Tą žodį jis parašė greta *sunaikinti*.

Priešas suprato, kad dažnai baisiausia ir sunkiausiai įveikiama grėsmė kyla iš vidaus. Košmaro poveikis ir skausmas gali būti daug stipresnis nei kumščio smūgis. Be to, skausmą kartais kelia netgi ne tiek tasai kumštis, kiek jį varantis jausmas. Jis staiga stabtelėjo ir nuėjo prie nedidukės knygų lentynos, stovinčios prie vienos kabineto sienos. Ten eilėmis buvo sudėlioti tekstai – daugiausia medicininiai ir profesiniai žurnalai. Tose knygose buvo sukaupta tiesiog šimtai tūkstančių žodžių, kliniškai šaltai narstančių žmonių jausmus. Akimirksniu susivokė, kad visos tos žinios jam greičiausiai nepadės.

Trokšte troško išsitraukti iš lentynų vadovėlį, atsiversti rodyklę, prie R raidės susirasti Ražinį, tuomet atsiversti tą puslapį, kuriame būtų tiesiai šviesiai išdėstyta viskas apie žmogų, parašiusį jam laišką. Nutuokdamas, kad tokio aprašymo nebus,

pajuto kylant baimę. Tuomet nusigręžė nuo knygų, iki šiol lėmusių jo karjerą, ir vietoj jų prisiminė sceną iš romano, kurio neskaitė nuo koledžo laikų. *Žiurkės*, toptelėjo Rikiui. *Vinstoną Smitą uždarė į kambarį su žiurkėmis, nes žinojo, kad jų vienintelių šiam pasauly jis tikrai bijo. Ne mirties. Ne kankinimų. Žiurkių.*

Apsižvalgė po savo butą ir kabinetą – vietą, su kuria jautėsi labai susijęs, kurioje daugelį metų praleido patogiai ir laimingai. Tą akimirksnį dingtelėjo, kad tai galbūt tuoj pat pasikeis, ir ši vieta taps jo asmeniniu 101 kambariu iš romano. Vieta, kur laikomas baisiausias dalykas pasaulyje.

Trečias skyrius

Jau buvo maždaug vidurnaktis, ir jis pasijuto kvailas ir be galo vienišas.

Jo kabinetas buvo apšnerkštas dokumentų aplankais ir popiergaliais, užrašų knygelių krūvomis, dideliais popieriaus lakštais, netgi senutėlis minikasečių dėklas buvo ištrauktas iš po mikrokasečių krūvelės, kur pragulėjo visą dešimtmetį. Daugybės metų bejėgiški mėginimai aprašyti pacientus buvo surūšiuoti į skirtingas krūvas. Jose buvo užrašų apie sapnus, ranka prirašinėtų kritinių asociacijų, kurias gydymo metu padarė patys pacientai arba kurios atėjo į galvą jam – iškalbingų žodžių, frazių, atsiminimų. Jei būtų pastatyta skulptūra, įkūnijanti įsitikinimą, kad analizė yra ne vien medicina, bet ir menas, ji negalėtų būti tikslesnė nei jį dabar supanti kebeknė. Čia nebuvo tvarkingų anketų, registruojančių ūgį, svorį, rasę, religiją ar kilmės šalį. Jis nesukaupė tvarkingai pagal abėcėlę surūšiuotų dokumentų apie kraujospūdį, temperatūrą, pulsą ir šlapimo kiekį. Jis netgi nesutvarkė lentelių su pacientų vardais, adresais, artimiausiais giminaičiais ir diagnozėmis.

Rikis Starksas nebuvo vidaus ligų gydytojas, kardiologas ar patologas, kiekvieną pacientą tiriantis ir ieškantis trumpo, aiškaus atsakymo, kokia liga jį kamuoja, ir stropiai, smulkiai aprašinėjantis gydymą ir daromą pažangą. Jo pasirinkta specialybė kratėsi kitų medicinos šakų mokslingumo. Kaip tik todėl anali-

tikas buvo šioks toks medicinos nepritapėlis. Kaip tik tai ir viliojo daugelį šioje profesijoje dirbančių vyrų ir moterų.

Šią akimirką Rikis stovėjo virš augančios netvarkos ir jautėsi lyg ką tik išėjęs iš požeminės slėptuvės, praūžus viesului. Rodėsi, kad nepastebėjo, koks iš tiesų netvarkingas jo gyvenimas, kol neužgriuvo kažkas didelio ir baugaus, griaunančio visas susikurtas pusiausvyras. Mėginti peržiūrėti dešimtmečius pacientų ir šimtus kasdienių terapijų tikriausiai buvo beviltiška.

Nes jau nujautė, kad ten Ražinio nėra.

Bent jau jokiu aiškiai atpažįstamu pavidalu.

Rikis buvo šventai įsitikinęs, kad jei laišką parašęs žmogus buvo bent kiek ilgėliau atsidavęs jo kušetės malonei, būtų jį atpažinęs. Toną. Rašymo stilių. Visas akivaizdžias pykčio, tūžmo ir nirtulio nuotaikas. Jam šitie bruožai būtų tokie pat ryškūs ir neklystamai aiškūs, kaip detektyvui pirštų atspaudai. Iškalbingos užuominos, kurių nebūtų pražiopsojęs.

Suvokė, kad toks nusiteikimas buvo trupučiuką išpuikėliškas. Manė būsiant neprotinga nuvertinti Ražinį, kol apie jį nežinojo daug daugiau. Bet buvo tikras, kad joks pacientas, kuriam jis taikė įprastą analizę, negalėtų po daugelio metų grįžti pilnas tūžmo ir kartėlio bei pasikeitęs taip, kad jo neatpažintų. Galbūt grįžtų su tais pačiais širdies randais, kurie iš pat pradžių atvedė jį į analizę. Galbūt grįžtų suglumęs ir išsidirbinėdamas, nes analizė nėra koks nors sielos antibiotikas, ji neužmuša nevilties užkrato, žalojančio žmones. Galbūt grįžtų piktas, nusivylęs, kad šitiek metų iššvaistė plepalams ir niekas nepasikeitė. Štai taip tikrai galėjo atsitikti, nors per beveik tris dešimtmečius analitiko darbo Rikiui taip nutikdavo labai retai. Ar bent jau jis nežinojo. Bet nebuvo toks išpuikęs, kad įsivaizduotų, jog bet kuris gydymas, kad ir kiek trukęs, visada būdavo visiškai sėkmingas. Tikrai ne visos terapijos vienodai žmones paveikė.

Kažkam tikrai nepadėjo. Arba padėjo per mažai. Arba kaž-

kas atkrito iš analizės suteikto suvokimo į kokią nors ankstesnę būklę. Vėl tapo luošas. Vėl apimtas nevilties.

Tačiau Ražinis atrodė visai ne toks. Laiško tonas ir jo keturiolikmetei giminaitei nusiųsta žinia rodė, kad autorius – šaltakraujis, agresyvus ir nesveikai savimi pasitikintis žmogus. Psichopatas, pamanė Rikis, mintyse kliniškai įvardydamas dar nepažįstamą žmogų. Per savo darbo dešimtmečius beveik neabejotinai kokį kartą ar du gydė žmones su psichopato bruožais. Bet nė viename jų nepasireiškė tokio masto neapykanta ir fiksacija, kokią rodė Ražinis. Tačiau su laiško autoriumi buvo susijęs kažkas, ką gydė ne itin sėkmingai.

Suprato, kad reikia nustatyti tuos pacientus ir tuomet pagal juos atsekti Ražinį. Kelias valandas apie tai pamąstęs, aiškiai matė, kad ryšys būsiąs kaip tik ten. Žmogus, trokštąs jo savižudybės, yra kažkieno vaikas, sutuoktinis ar mylimasis. Taigi pirmoji užduotis, tvirtai apsisprendė Rikis, bus nustatyti, kuris pacientas baigė gydymą nepatvariausiomis aplinkybėmis. Tuomet bus galima tirti *aplink*.

Per paties suverstą kambarį nuvingiavo prie stalo ir pakėlė Ražinio laišką. *Aš esu kažkur Jūsų praeityje*. Rikis ilgai žvelgė į tuos žodžius, tuomet atsigręžė į užrašais apšnerkštą kabinetą.

Na, gerai, pasakė sau. Pirmiausia teks susitvarkyti darbo istoriją. Surasti grandis, kurias tikrai galima šalinti.

Garsiai atsikvėpė. Ar suklydo daugiau kaip prieš dvidešimt penkerius metus, kai dar tebuvo ligoninės rezidentas, ir toji klaida kaip šmėkla grįžo jo kamuoti? Ar bent atsiminė tuos pirmuosius pacientus? Kol dar tik mokėsi analitiko darbo, dalyvavo tyrime paranojinių šizofrenikų, gydomų Belvju ligoninės psichiatrijos palatose. Tyrimu buvo mėginama nustatyti smurtinių nusikaltimų nuspėjamumo veiksnius. Kliniškai jis nepasiteisino. Bet tarp žmonių, kuriuos ten pažino ir kuriems kūrė gydymo planus, būta vyrų, ir toliau dariusių sunkius nusikaltimus. Tik tiek ir tebuvo susidūręs su teismo psichiatrija, kuri nelabai jam pati-

ko. Baigęs tyrimo darbą, išsyk grįžo atgal į daug saugesnį ir fiziškai lengvesnį Froido ir jo sekėjų pasaulį.

Rikis staiga pasijuto mirtinai ištroškęs, lyg gerklė būtų išsvilinta karščiu.

Suvokė nežinąs beveik visiškai nieko apie nusikaltimus ir nusikaltėlius. Neturėjo jokio specialaus išsilavinimo smurto srityje. Net abejojo pažįstąs teismo psichiatrų. Jų tikrai nebuvo mažutėliame būrelyje atsitiktinių draugų ir kolegų, su kuriais palaikė ryšius.

Peržvelgė vadovėlius lentynose. Ten buvo Kraftas-Ebingas, jo didysis veikalas apie seksualinę psichopatologiją. Daugiau nieko. Kažkaip abejojo, ar Ražinis būtų seksualinis psichopatas, nors ir nusiuntė Rikio giminaitei pornografinį laišką.

– Kas tu? – paklausė garsiai.

Tuomet papurtė galvą.

– Ne, – lėtai pratarė. – Pirmiausia, koks tu?

O tada, paaiškino sau, kai atsakysiu į šitą klausimą, nustatysiu ir kas tu toks.

Visai įmanoma, manė Rikis, mėgindamas sutvirtinti pasitikėjimą savimi. Rytoj sėsiu, perkratysiu atmintį ir sudarysiu visų buvusių pacientų sąrašą. Surūšiuosiu juos pagal savo profesinio gyvenimo pakopas. Tuomet imsiuosi tirti. Rasiu tą nelaimėlį, kuris mane atves pas šitą Ražinį.

Išvargęs ir visai neužtikrintas, kad ko nors pasiekė, Rikis nusvirduliavo iš kabineto į nediduką miegamąjį. Kambarėlis buvo vienuoliškai kuklus, jame tebuvo naktinis stalelis, komoda, paprastutė spinta ir viengulė lova. Kadaise čia buvo dvigulė lova puošnia atkalte, o ant sienų kabojo spalvingi paveikslai, bet po žmonos mirties jis lovą atidavė, o vietoj jos nusipirko kuklesnę ir siauresnę. Visokie ryškūs niekučiai ir paveikslai, kuriais žmona kadaise buvo išpuošusi kambarį, irgi buvo išdalinti. Jos drabužius atidavė labdarai, o papuošalus ir asmeninius daiktus nusiuntė trims jos sesers dukroms. Ant stalelio laikė juodviejų nuo-

trauką, prieš penkiolika metų padarytą prie jų sodybos Velflyte vaiskiai žydrą vasaros rytą. Po žmonos mirties nuosekliai trynė kitus išorinius jos pėdsakus. Lėta ir skausminga mirtis, o paskui – treji metai trynimo.

Rikis išsinėrė iš drabužių, lėtai ir tvarkingai sulankstė kelnes ir pakabino mėlynąjį švarkelį. Susagstomi marškiniai nuskriejo į skalbinių krepšį. Kaklaraištį numetė ant stalelio. Tuomet klestelėjo ant lovos krašto vienais apatiniais, trokšdamas turėti daugiau jėgų. Stalčiuje prie lovos laikė buteliuką migdomųjų tablečių, kurias retai tegerdavo. Jų galiojimo laikas buvo seniai pasibaigęs, bet jis manė, kad šiai nakčiai jos dar bus pakankamai stiprios. Prarijo vieną ir dar mažą gabalėlį kitos, tikėdamasis greitai užmigti giliu buku miegu.

Kurį laiką sėdėjo, braukdamas ranka per šiurkščius medvilninius patalus, ir mąstė, kaip šventvagiška analitikui prieš naktį beviltiškai geisti, kad miego netrikdytų sapnai. Sapnai reikšmingi, tai pasąmonės mįslės, atspindinčios širdį. Tą žinojo ir šiaip jau visai mėgo vaikštinėti jų takais. Bet šiąnakt jautėsi išsunktas ir svaigiai išsitiesė, jusdamas tebesidaužančią širdį ir nekantraudamas, kada vaistai užklos jį tamsos dangalu. Mirtinai išvargintas vienintelio grasinančio laiško poveikio, tą akimirką jautėsi gerokai senesnis, nei nuo sukauptos penkiasdešimt trejų metų naštos.

Pirmoji pacientė dieną prieš prasidedant jo planuojamoms mėnesio trukmės rugpjūčio atostogoms atvyko lygiai septintą ryto ir aiškiai trissyk sudūzgino skambučiu laukiamajame. Jam atrodė, kad seansas praėjo neblogai. Nieko ypač įdomaus ar baisaus. Vien tvirta pažanga. Mergina, sėdinti ant kušetės, trečius metus dirbo psichiatrijos socialine darbuotoja ir mėgino gauti psichoanalitikės licenciją, aplenkdama medicinos mokyklą. Šitaip tapti analitiku nebuvo nei lengviausia, nei patogiausia. Į tokius žmones, aišku, šnairavo kai kurie senesnio kirpimo jo kole-

gos, nes tokie analitikai negaudavo, kaip priimta, mediko diplomo, bet Rikis jais visada žavėjosi. Jie jautė tikrą aistrą šiai profesijai, buvo be išlygų atsidavę kušetei ir tam, ką ja galima pasiekti. Jis dažnai prisipažindavo pats sau, kad jau daugelį metų nėra tekę pasinaudoti prie pavardės prirašytu medicinos daktaro laipsniu. Merginos terapijos esmė buvo ypač agresyvūs tėvai, vaikystėje supę atmosfera, pilna pasiekimų, bet ne itin šilta. Todėl seansuose su Rikiu ji dažnai nekantraudavo, vis tykodama įžvalgų, atitinkančių jos skaitomus veikalus ir klausomas paskaitas miesto Psichoanalizės institute. Rikis nuolat turėdavo ją stabdyti, mėgindamas parodyti, kad žinoti faktus nebūtinai tas pats, kas suprasti.

Jis kostelėjo, pasimuistė kėdėje ir pasakė:

– Na, deja, mūsų šiandienos laikas baigėsi.

Mergina, kaip tik pasakojusi apie naują vaikiną, kurio šansai buvo labai abejotini, atsiduso.

– Na, tai pažiūrėsim, ar jis dar sukiosis netoliese po mėnesio... – Rikiui tokia pastaba sukėlė šypseną.

Pacientė greitai atsisėdo ir tarė:

– Gerų atostogų, daktare. Pasimatysime po Darbo dienos.

Tuomet pasiėmė mažą užrašų knygelę ir sparčiai išėjo iš kabineto.

Rodės, visa diena stojo į įprastą vagą.

Į kabinetą vienas po kito einą pacientai emocinių nuotykių atsinešė nedaug. Dauguma buvo atostogų veteranai, ir jis keliskart įtarė, kad jie nesąmoningai mano būsiant protingiau nešnekėti apie jausmus, kurių aptarimą teksią atidėti mėnesiui. Žinoma, neišsakyti dalykai buvo tokie pat įdomūs, kaip ir išsakytieji, ir kiekvieno paciento jis klausėsi, stengdamasis nepražiopsoti tų pasakojimo spragų. Nepaprastai pasitikėjo savo sugebėjimu tiksliai atsiminti greta ištartus žodžius ir frazes, kurie per mėnesio pertrauką galėtų į ką nors išaugti.

Tarpais tarp seansų iššyk imdavosi kapstytis savo praeityje.

Taip pradėjo sudarinėti pacientų sąrašą, jų vardus rašydamas į tuščią bloknotą. Dienai slenkant sąrašas ilgėjo. Nusprendė tebeturįs patikimą atmintį ir pasijuto drąsiau. Vienintelį kartą tądien reikėjo apsispręsti, atėjus pietų metui, kai šiaip jau būtų ėjęs pasivaikščioti, kaip Ražinis ir aprašė. Šįkart pasvarstė. Manė sugriauti nusistovėjusią dienotvarkę, taip tiksliai aprašytą laiške, ir šitaip parodyti atkaklumą. Paskui suprato, kad daug atkakliau bus kaip tik laikytis dienotvarkės ir tikėtis, kad jį stebintis žmogus išvys Rikį nepalaužtą laiško. Taigi vidudienį išėjo tuo pačiu keliu kaip visada statydamas kojas ant tų pačių šaligatvio plytelių, taip pat nuolat giliai kvėpuodamas tirštu miesto oru. Tiksliai nežinojo, ar norėtų būti Ražinio sekamas, ar ne. Pastebėjo, kad kiekvienas jo žingsnis tarsi nuaidi, o keletą kartų turėjo nuginti šalin nevaldomą norą staigiai atsigręžti ir pažiūrėti, ar niekas neina iš paskos. Į savo butą grįžo dūsuodamas iš palengvėjimo.

Popiet pacientai elgėsi panašiai kaip ir rytiniai.

Kai kurie buvo nepatenkinti artėjančiomis atostogomis. Tai jam nebuvo netikėta. Kai kurie reiškė baimę ir geroką nerimą. Kasdienių penkiasdešimties minučių seansų tvarka buvo galinga ir keletą pacientų baugino tai, kad netgi trumpą laiką teks apsieiti be tokios atramos. Tačiau ir jie, ir jis žinojo, kad tas laikas netruks prabėgti, o be to, kaip ir visada analizėje, pertrauka tarp seansų galėtų suteikti įžvalgų apie gydymo eigą.

Viskas, kiekviena akimirka, bet kas kasdienybės gyvenime gali sukelti įžvalgą. Būtent todėl analizė taip žavi ir pacientą, ir daktarą.

Minutę prieš penkias žvilgtelėjo pro langą. Pasaulyje anapus kabineto tebekaraliavo vasaros diena: ryški saulėkaita, temperatūra viršijo devyniasdešimt laipsnių. Miesto kaitra įkyriai reikalavo būti pajausta. Klausydamasis oro kondicionieriaus ūžesio, staiga prisiminė, kaip kadaise, kai tik pradėjo dirbti, vien atdaras langas ir tarškantis senas ventiliatorius tegelbėjo nuo

troškios, vangios liepos miesto atmosferos. Kartais, pamanė, rodosi, oro niekur nėra.

Žvilgsnį nuo lango atplėšė, išgirdęs triskart sudžeržgiant skambutį. Skubiai atsistojo ir greitai atidarė duris, kad neverstų laukti baisiausiai nekantraujančio pono Cimermano. Jam nepatiko laukti prieškambaryje. Jis ateidavo likus vos kelioms sekundėms iki seanso pradžios ir tikėdavosi būti tučtuojau įsileidžiamas. Kartą Rikis jį pamatė speiguotą žiemos vakarą žingsniuojanti pirmyn atgal šaligatviu palei daugiabutį, kas kelios sekundės vis piktai žvilgčiojantį į laikrodį, lyg mėgintų paskubinti laiką, kad tik netektų laukti viduje. Kelissyk Rikiui norėjosi priversti šį žmogų porą minučių atvėsti, tikintis paskatinti Cimermaną kokiam nors suvokimui, kodėl taip svarbu ateiti tiksliai laiku. Užuot iš tikrųjų taip pasielgęs, Rikis kiekvieną darbo dieną lygiai penktą valandą atverdavo duris, ir pikčiurna įtursendavo į kabinetą, išsidrėbdavo ant kušetės ir išsyk pradėdavo lieti sarkazmą bei tūžmą dėl visų tądien jį užgriuvusių neteisybių. Verdamas duris, Rikis giliai įkvėpė ir nutaisė kuo šalčiausią lošėjo veidą. Nepriklausomai nuo to, ar viduje jautėsi turįs laimingą kortų saują, ar užtikrintą pralaimėjimą, Cimermaną visada pasitikdavo tuo pačiu atsainiu žvilgsniu.

– Laba diena, – pradėjo savo įprastu pasisveikinimu.

Tačiau jo laukė ne Rodžeris Cimermanas.

Vietoj jo priešais Rikį staiga išdygo pribloškiamai daili jauna moteris.

Iki pat batų jos kūną dengė juodas lietpaltis su diržu, visai nederantis karštai vasaros dienai. Ji greitu judesiu nusiėmė tamsius akinius nuo saulės parodydama žvitrias skvarbias žalias akis. Jos amžius jam rodėsi būsiąs šiek tiek per trisdešimt. Moteris pačiame žydėjime, bet pasaulį pažįstanti geriau nei jauniklė.

– Atleiskite... – nesusipratęs pratarė Rikis, – bet...

– Ak, – žvaliai atsakė jaunoji moteris, papurtydama ant pečių krentančius šviesius plaukus ir grakščiai mosteldama ranka, – Cimermanas šiandien neateis. Aš vietoj jo.

– Bet jis...

– Jūsų jam nebereikės, – tęsė ji. – Šiandien lygiai antrą trisdešimt septynios jis nusprendė nutraukti gydymą. Labai įdomu, kad taip apsisprendė Devyniasdešimt antrosios gatvės metro stotyje šnektelėjęs su ponu R. Kaip tik ponas R. jį ir įtikino, kad jūsų paslaugos jam nei reikalingos, nei pageidautinos. Ir, mūsų nuostabai, Cimermanas labai jau lengvai padarė tokias išvadas.

Stumtelėjusi priblokštą daktarą iš kelio, įėjo į kabinetą.

Ketvirtas skyrius

– Taigi, – smagiai pareiškė jaunoji moteris, – tuojau išsiaiškinsim paslaptis.

Rikis tylomis nusekė paskui ją į kabinetą ir stebėjo, kaip ji apžiūrinėja kambarėlį. Ji akimis apmetė kušetę, jo kėdę, stalą. Paskui priėjusi peržvelgė knygas lentynose, linkčiodama skaitė painius senamadiškus pavadinimus. Pirštu perbraukė vieno veikalo nugarėlę ir, pamačiusi ant piršto dulkes, papurtė galvą.

– Retai skaitoma... – sumurmėjo. Sykį pakėlė akis į jį ir priekaištingai paklausė:

– Kaip? Jokių poezijos knygų ar romanų?

Tada prisiartino prie kremine spalva išdažytos sienos, kur kabėjo jo diplomai ir keli paveikslai, taip pat ir nedidelis paties išminčiaus portretas ąžuolo rėmais. Jis vaizdavo Rikį laikantį garsųjį cigarą, niauriai žvelgiantį giliomis akimis, o balta barzda dengė jo vėžio ėdamą žandikaulį, kuris paskutiniaisiais metais kėlė nepakeliamą skausmą. Ji pabarbeno į portreto stiklą ilgu pirštu, kurio nagas buvo nulakuotas gaisrinės mašinos raudoniu.

– Įdomu, kiekviena profesija turi savo stabą, kabinamą ant sienos. Pavyzdžiui, jei ateičiau pas kunigą, jis kur nors turėtų nukryžiuotą Jėzų. Rabinas – Dovydo žvaigždę ar menorą. Net ir menkiausias politikas pasikabina Linkolną ar Vašingtoną. Tą reikėtų uždrausti įstatymu. Gydytojai mėgsta po ranka turėti

kokį mažiuką plastikinį išardomą širdies ar kelio ar dar kokio organo modelį. Visai gali būti, kad Silikono slėnio kompiuterių programuotojas savo darbo būdelėje ant sienos prisiklijuoja Bilo Geitso portretą ir kasdien jį garbina. O psichoanalitikui, kaip kad tu, Riki, reikia Šventojo Zigmundo paveikslo. Šitaip kiekvienas vos įėjęs žino, kas iš tikrųjų sukūrė visa ko pagrindus. Ir šitaip, manyčiau, tu gali trupučiuką įsiteisinti, o kitaip tavimi būtų galima labai abejoti.

Rikis Starksas tylomis pakėlė krėslą ir pastatė priešais savo stalą. Tuomet pats nuėjo į kitą pusę ir ranka pasiūlė moteriai prisėsti.

– Kaip? – skubiai paklausė ji, – neguldysi manęs ant įžymiosios kušetės?

– Tam dar ne laikas, – šaltai atrėžė jis. Darsyk pamojo ranka. Jaunoji moteris vėl apmetė visą kambarį žvitriomis žaliomis akimis, lyg mėgindama įsidėmėti viską, kas jame yra, tada klestelėjo į kėdę. Atsipalaidavusi įsitaisė ant sėdynės, drauge iš juodojo lietpalčio kišenės išsitraukdama pakelį cigarečių. Išėmė vieną cigaretę, suspaudė ją lūpomis, uždegė skaidrų dujinį žiebtuvėlį, bet užgesino liepsnelę, taip ir nepriartinusi prie cigaretės galiuko.

– Ak, – tarė ji su atsainia šypsenėle veide, – kokia aš nemandagi. Gal nori parūkyti, Riki?

Jis papurtė galvą. Ji tebesišypsojo.

– Aišku, kad ne. Pala, kada tu metei? Prieš penkiolika metų? Prieš dvidešimt? Sakyčiau, Riki, 1977-aisiais, jeigu ponas R. pasakojo teisybę. Tuomet mesti rūkyti buvo drąsu, Riki. Tais laikais daugybė žmonių prisidegdavo nė negalvodami, nes nors tabako bendrovės ir neigė, žmonės nežinojo, kad rūkyti nesveika. Mirtina, tikrai. Taigi žmonėms buvo patogiau tiesiog negalvoti. Toks strutiškas požiūris į sveikatą: kiši galvą į smėlį ir apsimeti, kad nematai akivaizdžių dalykų. Be to, tada vyko tiek daug visko. Karai, maištai, skandalai. Sako, kad tuo metu gyventi buvo nuostabu. Tačiau jaunas būsimasis daktaras Rikis sugebėjo

mesti rūkyti, kai šis įprotis buvo toks paplitęs ir daug labiau deramas viešumoje, nei dabar. Reikia daryti išvadas.

Jaunoji moteris prisidegė cigaretę, vieną kartą giliai įtraukė ir atsainiai išpūtė dūmus į kambarį.

– Gal turi peleninę, – paprašė.

Rikis ištraukė peleninę iš stalčiaus, kur laikė ją paslėpęs. Padėjo ant stalo krašto. Moteris tuoj pat užgesino cigaretę.

– Na va, – pasakė, – tiek ir užteks aštraus dūmų kvapo tiems laikams prisiminti.

Rikis akimirką luktelėjo, tada paklausė:

– Kodėl reikia prisiminti tuos laikus?

Jaunoji moteris pažvelgė aukštyn, užvertė galvą ir pratrūko ilgai džiaugsmingai kvatotis. Šiurkštus garsas skambėjo lyg ne vietoje, lyg žvengimas bažnyčioje ar klavesinas oro uoste. Nustojusi juoktis, moteris įbedė į Rikį skvarbų žvilgsnį.

– Viską reikia prisiminti. Visą šį apsilankymą, Riki. Juk taip būna su kiekvienu pacientu, ar ne? Juk niekada nežinai, kada ir ką jie pasakys, kad atvertų tau savo pasaulį, tiesa? Taigi visą laiką turi būti budrus. Nes niekada tiksliai nežinai, kada atsivers paslapčių durys. Taigi visada turi būti pasiruošęs tas mįsles įžvelgti. Atidus. Nuolat laukiantis žodžio ar pasakojimo, netyčia išslystančio ir daug pasakančio, ar ne? Na kaip, tiksliai apibūdinau eigą?

Atsakydamas jis linktelėjo.

– Gerai, – skubiai tarė ji. – Kodėl manai, kad šitas apsilankymas skiriasi nuo kitų? Nors ir aišku, kad skiriasi.

Jis neatsakė. Vėl sekundę ar dvi tylėjo, įdėmiai žvelgdamas į jaunąją moterį ir tikėdamas taip išmušti ją iš vėžių. Bet ji atrodė keistai rami ir šaltakraujė, ir tyla, kuri, kaip žinojo, dažnai būna pats nemaloniausias garsas, jos nepaveikė. Galiausiai jis tyliai prabilo:

– Mūsų padėtis nelygi. Jūs, regis, daug žinote apie mane ir bent šį tą nutuokiate apie tai, kas vyksta šiame kambaryje, o aš

nė nežinau jūsų vardo. Norėčiau sužinoti, kodėl sakote, kad ponas Cimermanas nutraukė gydymą, nes jis pats man nieko nepranešė, o tai be galo neįprasta. Taip pat norėčiau sužinoti, kaip jūs susijusi su asmeniu, kurį vadinate ponu R. Jis, kiek suprantu, yra tas pats žmogus, kuris atsiuntė man grasinamą laišką, pasirašęs Ražiniu. Norėčiau tučtuojau išgirsti atsakymus į šiuos klausimus. Kitaip skambinu policijai.

Ji vėl nusišypsojo. Nė nekrūptelėjusi.

– Praktiškumas prabilo?

– Atsakykite, – atkirto jis.

– Riki, argi mes ne visi jų ieškome? Kiekvienas, įžengęs pro tas duris į šį kabinetą. Atsakymų?

Jis tylėjo. Užuot šnekėjęs, ištiesė ranką telefono link.

– Ar nemanai, kad ir ponas R. savaip nori to paties? Atsakymų į metų metais kamuojančius klausimus. Nagi, Riki, ar nesutinki, kad net ir žiauriausias kerštas prasideda nuo paprasto klausimo?

Įdomu, pamanė Rikis. Tačiau susidomėjimą šia pastaba nustelbė kylantis pasipiktinimas jaunosios moters elgesiu. Ji buvo pasipūtusiai arogantiška. Rikis uždėjo ranką ant ragelio. Nesumetė, ką dar galėtų padaryti.

– Prašau tučtuojau atsakyti į mano klausimus, – pasakė, – arba paskambinsiu policijai, ir tegu jie aiškinasi.

– Nemėgsti varžytis, Riki? Nenori žaisti žaidimo?

– Nelabai įžiūriu žaidimą šlykščios grasinamos pornografijos siuntinėjime jautriai mergaitei. Nei reikalavime, kad aš nusižudyčiau.

– Bet, Riki, – išsišiepė moteris, – čia juk būtų didžiausias žaidimas iš visų! Laimėti prieš mirtį!

Jis susimąstė, tebelaikydamas ranką virš telefono. Jaunoji moteris parodė į ją pirštu.

– Gali laimėti, Riki. Bet nelaimėsi, jei pakelsi ragelį ir surinksi 911. Tada kažkas kažkur pralaimės. Tai buvo pažadėta ir, ti-

kėk manim, bus ištesėta. Ponas R. kuo ištikimiausiai laikosi savo žodžio. Kai kažkas pralaimės, pralaimėsi ir tu. Šiandien dar tik Pirmoji diena, Riki. Pasiduoti dabar būtų lyg prisipažinti pralaimėjus vos išsviedus kamuolį į aikštę. Net nespėjus įmušti nė vieno įvarčio po peštynių.

Jis atitraukė ranką.

– Kuo jūs vardu? – paklausė.

– Šiandien ir žaidimo metu vadink mane Vergilija. Kiekvienam poetui reikia vedlio.

– Vergilijus – vyriškas vardas.

Vergilija pasivadinusi moteris lėtai gūžtelėjo pečiais.

– O aš turiu draugę, vardu Rikė. Koks gi skirtumas?

– Jokio. Ir kaip jūs susijusi su Ražiniu?

– Jis mano darbdavys. Nepaprastai turtingas ir gali samdytis visokiausius pagalbininkus. Kokius tik nori. Imtis visų priemonių, kurių mano reikiant sukurptiems planams įgyvendinti. O dabar jis atsidėjęs tau.

– Tuomet, manyčiau, kaip samdinė, žinote jo vardą, adresą, tapatybę, kurią galėtumėte tiesiog man pasakyti. Sykį ir visiems laikams baigtume šitas kvailystes.

Vergilija papurtė galvą.

– Deja, ne, Riki. Ponas R. ne toks paikas, kad nepasirūpintų nuslėpti savo tapatybės nuo tokių padienių darbininkų kaip aš. O net jei ir galėčiau tau padėti, nepadėčiau. Būtų nelinksma. Įsivaizduok, jei poetas ir jo vedlys būtų pasižiūrėję į užrašą: „Čionai įžengęs, viltį mesk į šalį...“, ir Vergilijus būtų gūžtelėjęs pečiais ir pasakęs: „Šūduva. Nėr tau ko ten lįst...“, būtų žlugusi visa poema. Juk neįmanoma parašyti epo apie tai, kaip apsisukama prie Pragaro vartų ir einama šalin, tiesa, Riki? Na jau ne. Teks įžengti pro šitas duris.

– Tuomet kodėl jūs atėjote?

– Juk sakiau. Jis manė, kad gali suabejoti jo nuoširdumu. Nors žinia apie tą panelę ir jos užsibezdėjusį, visiškai nuspėjamą tėtu-

šį Dierfylde bei taip lengvai supainiotus paaugliškus jausmus turėjo jus pasiekti. Bet abejonės sėja nepasitikėjimą, o žaisti tau teliko dvi savaitės, taigi visai nedaug laiko. Todėl jis tiesiai šviesiai pasiuntė vedlį, kad galėtum nedelsdamas pradėti. Mane.

– Na gerai, – atsakė Rikis. – Jūs vis kalbat apie žaidimą. Na, ponui Cimermanui čia joks žaidimas. Jo analizė netrunka nė metų. Dabar svarbus gydymo etapas. Jūs ir jūsų darbdavys, paslaptingasis ponas R., galit paikioti su manim. Tai viena. Bet visai kas kita yra įtraukti į šitą reikalą mano pacientus. Taip peržengiamos ribos...

Moteris, vardu Vergilija, iškėlė ranką.

– Riki, kam tie formalumai...

Rikis nutilo ir piktai dėbtelėjo į moterį.

Ji nekreipė dėmesio į žvilgsnį ir lengvai mostelėjusi ranka pridūrė:

– Ponas Cimermanas buvo atrinktas dalyvauti žaidime.

Matyt, Rikis atrodė priblokštas, nes Vergilija tęsė:

– Man pasakojo, kad iš pradžių jis nelabai norėjo, bet netrukus stebėtinai mielai sutiko. Pati tam pokalbyje nedalyvavau, todėl visų smulkmenų papasakoti negaliu. Mano užduotis buvo kitokia. Bet galiu pasakyti, kas dalyvavo. Pusamžė šiek tiek likimo nuskriausta moteris, pasivadinusi LuAna. Gražus vardas ir, reikia pripažinti, neįprastas šio pasaulio mažutėliams. Tai va, Riki, kai aš išeisiu, manau, tau nepakenktų pasikalbėti su LuAna. Ką gali žinoti, ką ji tau pasakys? Ir neabejoju, kad mėginsi išgauti paaiškinimą iš pono Cimermano, bet esu tikra, kad jo taip lengvai neprašnekinsi. Kaip jau minėjau, ponas R. labai turtingas ir įpratęs gauti, ko įsigeidžia.

Rikis jau ruošėsi reikalauti išsamesnio paaiškinimo, žodžiai kirbėjo ant liežuvio galo, kai Vergilija atsistojo.

– Ar tau nieko, – paklausė lyg tarp kitko, – jei aš nusivilksiu lietpaltį?

Jis plačiai skėstelėjo ranka, rodydamas, kad neprieštarauja.

– Jei tik norite, – pasakė.

Ji vėl nusišypsojo, lėtai atsisagstė kabliukus priekyje ir nurišo diržą nuo juosmens. Tuomet vienu staigiu judesiu nusimetė lietpaltį nuo pečių, ir šis nusmuko ant grindų.

Po juo ji nevilkėjo visiškai nieko.

Vergilija uždėjo vieną ranką ant klubo ir įžūliai kryptelėjo visu kūnu į Rikio pusę. Ji pasiūbavo, trumpai atgręždama nugarą, tuomet staigiai apsisukusi vėl žiūrėjo į jį. Rikis apmetė visą figūrą vienu žvilgsniu, akimis bėgdamas kaip fotografo aparatu, pagaudamas krūtis, lytį, ilgas kojas ir galiausiai grįždamas prie akių. Jose švytėjo nekantrumas.

– Matai, Riki, – švelniai tarė ji, – ne toks tu senas. Jauti, kaip viduje užverda kraujas? Kaip kažkas dilgčioja tarpkojyje? – čia pat sukikeno. – Tiek to, neatsakyk. Gerai žinau, ką jauti. Ir anksčiau esu mačiusi taip pasijutusių vyrų.

Jos akys tebebuvo įbestos į jo akis, lyg mėgintų valdyti jo žvilgsnio kryptį.

– Visuomet būna šita stebuklinga akimirka, Riki, – plačiai išsišiepusi, kalbėjo Vergilija, – kai vyras pirmąkart išvysta moters kūną. Ypač anksčiau nematytą. Tas vaizdas – gryniausias nuotykis. Vyro akys liejasi lyg krioklys nuo uolos tiesiai per visą jos priekį. Tada, lygiai kaip tu dabar, kad ir kaip geisdamas paspoksoti man tarp kojų, kaltai pažiūri į akis. Tarsi tas vyras, žvelgdamas man į veidą, mėgintų parodyti, jog vis tiek priima mane kaip asmenybę, nors iš tikrųjų mąsto kaip gyvulys, kad ir koks gudrus ir išsilavinęs vaidintų esąs. Ar ne taip dabar jautiesi?

Jis neatsakė. Staiga suvokė, kad jau daugybę metų nėra buvęs šalia nuogos moters, ir nuo to suvokimo Rikio gelmėse tarsi pasigirdo stiprus aidas. Kiekvienas Vergilijos žodis skambėjo ausyse, ir suprato, kaip jam karšta, lyg dienos kaitra iš lauko neprašyta būtų įsiveržusi į kabinetą.

Ji tebesišypsojo. Dar sykį siūbuodama apsigręžė ir vėl parodė savo figūrą. Grakščiai staipėsi, stabtelėdama tai vienoje, tai ki-

toje padėtyje, lyg dailininko modelis ieškodama geriausios stovėsenos. Rodės, nuo kiekvieno jos kūno kryptelėjimo temperatūra kambaryje keliais laipsniais kilsteli. Paskui ji lėtai pasilenkė ir pakėlė nuo grindų juodąjį lietpaltį. Sekundėlę palaikė iškėlusi prieš save, lyg nenorėtų vilktis. Bet tuoj pat skubiai įkišo rankas į rankoves ir ėmė standžiai sagstytis priekį. Išnykus nuogybei, Rikis pasijuto lyg bundąs iš hipnotinio transo, ar bent jau maždaug taip, kaip, jo įsivaizdavimu, turėtų jausti po narkozės bundą ligoniai. Buvo beprašnekąs, bet Vergilija iškelta ranka jį pertraukė.

– Deja, Riki, – griežtai pasakė ji, – šiandienos seansas baigtas. Daviau daugybę žinių, o dabar tau laikas veikti. Šito tu nemoki, ar ne? Tu moki klausytis. Ir nieko paskui. Tai va, Riki, tie laikai baigėsi. Dabar turėsi pažvelgti tikrovei į akis ir imtis veiksmų. Kitaip... Na, negalvokim, kas bus kitaip. Kai vedlys rodo, turi žengti keliu. Neužsisėdėk vietoje. Dykos rankos tramparam. Ankstyvoji varnelė ir taip toliau. Štai tau puikūs patarimai. Klausyk jų.

Ji greitai nužingsniavo prie durų.

– Pala, – netyčiom išsprūdo jam, – ar jūs dar grįšit?

– Negali žinot, – šypteldama atsakė Vergilija. – Retkarčiais galbūt. Žiūrėsim, kaip tau seksis.

Ji pravėrė duris ir išėjo.

Rikis kurį laiką klausėsi jos kulniukų kaukšėjimo koridoriumi. Pašokęs nulėkė prie durų, staigiai atvėrė, bet Vergilija jau buvo dingusi. Jis valandėlę stabtelėjo, tuomet įėjo atgal į kabinetą. Pripuolęs prie lango, pažvelgė lauk ir dar spėjo pamatyti, kaip jaunoji moteris išeina iš pastato. Bežiūrint privažiavo ilgas juodas limuzinas, ir Vergilija, nužengusi nuo šaligatvio, įsėdo į jį. Mašina nurūko gatve taip greitai, kad Rikis nebūtų spėjęs pastebėti numerių ar kitų atpažinimo ženklų, net jei būtų susiprotėjęs juos įsidėmėti.

Kartais Keip Kodo paplūdimiuose, Velflyte, prie Rikio vasarnamio, susidaro stiprios srovės, kurios būna pavojingos ir netgi mirtinos. Jos atsiranda, kai vandenyno jėga, nuolat bedaužydama, pamažu išrausia vagą paplūdimį saugančiame smėlyje po bangomis. Atsivėrus ertmei, vandeniui staiga atsidaro naujas kelias grįžti į jūrą, ir jis liejasi tuo povandeniniu kanalu. Paviršiuje susidaro srovė. Į tokią srovę įkliuvus, reikia laikytis kelių gudrybių, kurios yra nesmagios, galbūt baisios, labai varginančios, bet, svarbiausia, nepatogios. Nesilaikant gudrybių, galima žūti. Kadangi vaga siaura, niekada negalima srovei priešintis. Reikia tiesiog plaukti lygiagrečiai su krantu, ir po kelių sekundžių įnirtinga srovės jėga nusilps. Teliks paprasčiausiai išplaukti į krantą. Be to, tokios srovės dažniausiai nė nebūna ilgos, taigi galima plaukti iki galo ir šioms nusilpus, tiesiog susirasti tinkamą vietą ir parplaukti į paplūdimį. Rikis žinojo, kad tokios taisyklės atrodė visiškai paprastos, dėstomos ant tvirtos žemės kokteilių vakarėlyje ar netgi stovint biriame karštame smėlyje ant vandenyno kranto. Klausant galėtų pasirodyti, kad išsivaduoti iš srovės nė kiek ne sunkiau, nei nuspriegti nuo odos smėlio blusą.

Aišku, tikrovėje daug sudėtingiau. Nenumaldomai traukiamas į vandenyną, tolyn nuo saugaus kranto, žmogus išsyk puola į paniką. Jėga, kur kas stipresnė už bet kurį žmogų, kelia siaubą. Baimė ir vandenynas – mirtinas derinys. Netrukus apima siaubas ir nuovargis. Rikiui atrodė, kad bent sykį kas vasarą *Cape Cod Times* rašė apie plaukiką, pasmerktą paskęsti vos kelios pėdos nuo saugaus kranto.

Rikis stengėsi suimti save į rankas, nes jautėsi pagautas srovės.

Giliai įkvėpė ir iš visų jėgų pamėgino nuvyti šalin jausmą, kad jį neša link kažko tamsaus ir pavojingo. Vos limuzinas su Vergilija išnyko iš akių, pasičiupo kalendorių ir susirado Cimermano telefono numerį, užrašytą pirmame puslapyje, bet pamirštą, nes nėkart neprireikė pacientui skambinti. Skubiai suspaudė myg-

tukus, bet pasigirdo tik tuščias pypimas. Nei Cimermano. Nei Cimermano pernelyg globėjiškos motinos. Nei autoatsakiklio. Tik nuolatinis neviltį varantis pypimas.

Tą sumaišties akimirką nusprendė geriausia būsiant pasikalbėti su pačiu Cimermanu. Net jei ligonį Ražinis kažkaip įkalbėjo nutraukti gydymą, galbūt, manė Rikis, jis vis tiek truputį atskleis, kas jo kankintojas. Cimermanas buvo pikčiurna, bet niekaip nesugebėtų išsaugoti paslapties, kad ir kas jam būtų paliepta. Rikis nutrenkė ragelį vidury bevaisio pypimo ir pasičiupo paltą. Po kelių sekundžių jau ėjo pro laukujes duris.

Miesto gatvės tebebuvo užlietos saulės, nors jau buvo vakarienės metas. Keliai tebebuvo užsikimšę nuo piko meto kamščių liekanų, bet ant šaligatvių besigrūdančios minios jau buvo praretėjusios. Nors Niujorkas ir didžiuojasi gyvenimu ištisą parą, tačiau, kaip ir bet kuris kitas miestas, gyvena tuo pačiu ritmu: ryto energija, vidudienio ryžtas, vakaro alkis. Rikis nekreipė dėmesio į sausakimšus restoranus, nors ne sykį eidamas pro šalį užuodė viliojantį kvapą. Šį vakarą Rikio Starkso alkis buvo visai kitoks.

Jis ėmėsi to, ko beveik niekad nedarė. Užuot susistabdęs taksi, nužygiavo per Centrinį parką pėsčias. Tikėjosi, kad laikas ir mankšta padės suvaldyti jausmus ir susigaudyti, kas jam darosi. Bet nepaisant išsilavinimo ir sugebėjimo sutelkti dėmesį, kuriuo taip didžiavosi, sunkiai prisiminė, ką Vergilija sakė, nors kiekviena jos kūno smulkmena, nuo lūpose žaidžiančios šypsenos, krūtų linkio, iki jos lyties pavidalo, be vargo kilo prieš akis.

Ankstyvą vakarą tebetvėrė dienos kaitra. Nužingsniavęs kelis šimtus jardų, pajuto apie kaklą ir pažastyse besikaupiantį lipnų prakaitą. Atsilaisvino kaklaraištį, nusivilko švarką ir persimetė per pečius. Išoriškai atrodė atsipalaidavęs, nors toks visai nesijautė. Parke tebebuvo pilna besimankštinančių žmonių. Keletą kartų pasitraukė iš kelio pulkui bėgikų. Sutiko tvarkingų žmonių, vedžiojančių šunis tam skirtose vietose, praėjo pustuzinį

grupelių, žaidžiančių beisbolą. Beisbolo aikštelės buvo išdėstytos taip, kad jų užribiai kirtosi. Pastebėjo, kad dažnai vienos komandos dešiniojo krašto gynėjas stovėdavo beveik greta kitos komandos kairiojo krašto gynėjo, žaidžiančio kitą žaidimą. Rodėsi, erdve dalijamasi pagal keistą miesto etiketą: kiekvienas žaidėjas stengėsi sekti savo žaidimą ir netrukdyti kitam. Kartais lazda atmuštas kamuoliukas nulėkdavo į gretimą žaidimo aikštelę. Tuomet jos žaidėjai mandagiai pasitraukdavo į šalį, leisdavo kamuoliuką pasiimti ir tik tada vėl pradėdavo žaisti. Rikis mąstė, kad gyvenimas retai kada būna toks paprastas ir dar rečiau toks panašus į baletą. Dažniausiai, galvojo jis, painiojamės kits kitam po kojomis.

Iki kvartalo, kurio viename daugiabutyje gyveno Cimermanas, sparčiai žingsniavo dar penkiolika minučių. Vietą pasiekė jau kaip reikiant suprakaitavęs ir gailėjosi, kad neapsiavė kokių senų teniso batelio ar sportbačių vietoj odinių smailianosių, kurie truputį spaudė ir galėjo pritrinti pūslę. Jautė, kaip prie kūno limpa apatiniai, iš po jų drėgmė dėmėmis išsilieja ant šviesiai mėlynų marškinių. Plaukai atrodė susivėlę ir prilipę prie kaktos.

Stiklinėje parduotuvės vitrinoje Rikis suglumęs stebėjo savo atspindį. Vietoj tvarkingo, susikaupusio gydytojo, pasitinkančio pacientus prie kabineto durų su lošėjo veido išraiška, matė pasišiaušusį, susinervinusį žmogų, besiblaškantį neryžtingumo labirinte. Nusprendė, kad atrodo klaikiai susivėlęs ir trupučiuką išsigandęs, todėl keletą minučių pamindžikavo, mėgindamas apsiraminti.

Per beveik ištisus tris dešimtmečius darbo jis dar niekada nebuvo pažeidęs griežtų ir oficialių paciento ir analitiko santykių. Nėsyk nė į galvą nešovė nueiti pas pacientą į namus pažiūrėti, kaip šis laikosi. Kad ir kokią didelę neviltį išgyventų klientai, tai jie su savo depresija turėjo nusigauti pas Rikį. Jie jo šaukėsi. Jei pacientus apimdavo sutrikimas ir nerimas, paskambindavo jam ir sutardavo susitikti – kabinete. Tai buvo neatsiejama sveikimo

dalis. Kad ir kaip kai kuriems tai buvo sunku, kad ir kaip juos luošino jų emocijos, pats fizinis veiksmas – atėjimas pas Rikį – buvo labai svarbus žingsnis. Nešti terapiją lauk iš uždaro kabineto pasitaikydavo nepaprastai retai. Kartais dirbtinės ribos ir atstumas, kuriamas paciento ir daktaro santykio, rodėsi žiaurus, bet tik dėl to atstumo gimdavo įžvalgos.

Jis stoviniavo prie kampo pusė kvartalo nuo Cimermano namo, truputį priblokštas, kad čia atėjo. Nešovė mintis, kad stoviniavimas ne taip labai skyrėsi nuo Cimermano žingsniavimo priešais Rikio kabineto duris.

Paėjėjo porą žingsnelių, bet sustojo.

Papurtė galvą ir pats sau garsiai pratarė: „Negaliu“.

Matyt, pro šalį ėjusi jauna porelė jį nugirdo, nes vaikinas pasakė:

– Aišku, gali, drauguži. Juk ne taip jau ir sunku, – lyg atsakydamas. Mergina, įsikabinusi šiam į parankę, pratrūko juokais, paskui žaismingai kumštelėjo į pašonę, lyg gėdindama, kad drįsta iš syk būti ir šmaikštus, ir nemandagus. Jie praėjo ir patraukė į savo vakarą, o Rikis liko stovėti, siūbuodamas lyg pririšta valtis, negalinti nuplaukti, bet vis tiek stipriai tempiama vėjo ir srovės.

– Kaip ji sakė? – sušnabždėjo pats sau.

Lygiai antrą trisdešimt septynios metro stotelėje netoliese Cimermanas nusprendė nutraukti gydymą.

Kažkokia nesąmonė.

Žvilgtelėjęs per petį, prie kampo pamatė telefono būdelę. Nušuoliavo prie jos, įmetė į automatą dvidešimt penkis centus ir skubiai suspaudė Cimermano numerį. Telefonas ir vėl tuziną kartų suskambėjo, o atsakymo nebuvo.

Tačiau Rikis šįsyk pajuto palengvėjimą. Kadangi niekas neatsakė Cimermano namuose, nebebuvo reikalo belsti į duris, nors stebėjosi, kad neatsiliepė Cimermano motina. Jos sūnus pasakojo, kad, nusilpusi nuo ligos, didžiąją dalį laiko ji nesikėlė iš lovos, bet vis dėlto yra pakankamai stipri nepaliaujamai lieti piktų reikalavimų ir žeminančių pastabų srautą.

Padėjo ragelį ir atsitraukė. Ilgai stebeilijo į kvartalą Cimermano buto kryptimi, papurtė galvą. Paliepė sau suvaldyti padėtį. Grasinamas laiškas, pornografija užverstas vaikas, netikėtai jo kabinete pasirodžiusi nuoga gražuolė išmušė jį iš vėžių. Nusprendė reikėsiant įsivesti tvarką, o tada susidaryti paprastą veiksmų planą žaidimo, į kurį buvo įtrauktas. O mesti velniop beveik metų Rodžerio Cimermano terapijos vien todėl, kad išsigando ir elgiasi neapgalvotai, tikrai nereikia.

Šitaip sau pasakęs, aprimo. Apsigręžęs ketino traukti namo ir pradėti krautis daiktus atostogoms.

Tačiau žvilgsnis užkliuvo už įėjimo į Devyniasdešimt antrosios gatvės metro stotį. Kaip ir daugumą stočių, šią težymėjo į požemį besileidžiantys laiptai ir virš jų pakabintas kuklus geltonas užrašas. Paėjėjo ta kryptimi, stabtelėjo laiptų viršuje, paskui staiga pasileido žemyn, nujausdamas klaidą ir baimę, lyg kažkas pamažu ryškėtų ir aiškėtų iš po rūko ir miglos. Jo žingsniai kaukšėjo ant laiptų. Dirbtinė šviesa dūzgė, burzgė ir atsispindėjo sienų plytelėse. Tunelio gilumoje sudundėjo traukinys. Staiga užuodė tokį priplėkusį kvapą, lyg būtų atvėręs daugelį metų uždarytą spintą, paskui pajuto susikaupusį karštį, tarsi dienos kaitra būtų prikepinusi stotį ir tik dabar ėmusi vėsti. Tuo metu stotyje žmonių buvo nedaug. Rikis pastebėjo vienišą juodaodę moterį žetonų kioske. Akimirką luktelėjo, kol nuo jos atsitraukė smulkių reikalaujantis pulkas žmonių, tada prisiartino. Pasilenkė prie apvalaus sidabriško garsiakalbio nedūžtamo stiklo langelyje.

– Atleiskit, – pradėjo.

– Reik smulkių? Kelio? Žemėlapis ana ten ant sienos.

– Ne, – atsakė jis, purtydamas galvą. – Norėjau paklausti, atleiskit, gal pasirodys keista, bet...

– Ko nori, vyruti?

– Na, norėjau paklausti, ar čia šiandien nieko nenutiko? Popiet...

– Šito klausk farų, – atkirto ji. – Buvo prieš mano pamainą.

– Bet kas...

– Aš čionai nebuvau. Nieko nemačiau.

– Bet kas atsitiko?

– Bičiukas iššoko prieš traukinį. O gal nupuolė, nežinau. Farai atvarė ir dingo prieš mano pamainą. Sutvarkė bardaką ir porą iš liaudies prigriebė liudininkais. Viskas.

– Kokie farai?

– Visuomeninio transporto. Iš Devyniasdešimt šeštosios ir Brodvėjaus. Su jais kalbėk. Nieko smulkiau nežinau.

Rikis atsitraukė. Jam raižė pilvą, sukosi galva, beveik pykino, trūko oro, o stotyje buvo tvanku. Atvažiavo traukinys ir pripildė stotį ilgo cypimo, lyg lėtėdamas prieš sustojimą baisiausiai kankintųsi. Garsas užplūdo Rikį lyg kumščių smūgių kruša.

– Ei, pone, ar viskas tvarka? – per triukšmą šūktelėjo moteris iš būdelės. – Jums berods bloga.

Jis linktelėjo ir sukuždėjo atsakymą, kurio ji, be abejo, neišgirdo.

– Nieko baisaus, – sakė jis, bet aiškiai melavo. Lyg girtuoklis, vairuojantis mašiną vingiuotais keliais, Rikis išsvirduliavo išėjimo link.

Penktas skyrius

Viskas pasaulyje, į kurį tąvakar įžengė, Rikiui atrodė neatpažįstama.

Visuomeninio transporto policijos nuovados prie Devyniasdešimt šeštosios gatvės ir Brodvėjaus kampo vaizdai, garsai ir kvapai panėšėjo į vedantį į miestą langelį, pro kurį jis niekad anksčiau nebuvo pažvelgęs ir išvis vargiai tenuvokė apie jo buvimą. Vos įėjus pro nuovados duris, jautėsi silpnas šlapimo ir vėmalų dvokas, gožiamas aštresnio stipraus valiklio kvapo, lyg kažkas būtų siaubingai sublogavęs, o paskui tik paskubomis ir neatidžiai viskas būtų išvalyta. Nuo tokio šlykštumo suabejojo, ir tiek laiko pakako, kad jį užplūstų keistas triukšmas – kasdienybė, sumišusi su netikrumu. Iš nematomos areštinės vyriškis rėkavo nesuprantamas žodžių samplaikas, žodžių, kurie, rodės, aidėjo po visą įėjimą, nesusiję su niekuo kitu, kas vyko viduje. Priešais sunkų medinį seržanto stalą priimamajame pikta moteriškė su verkiančiu vaiku ant rankų lyg iš kulkosvaidžio tratino ispaniškus keiksmus. Pro šalį slankiojo policijos pareigūnai šviesiai mėlynais marškiniais, drėgnais nuo nesiliaujančios dienos kaitros. Jų odiniai ginklų diržai keistai atitarė lakuotų juodų batų gurgždėjimui. Kažkur nematomas skambėjo telefonas, bet niekas nekėlė ragelio. Kažkas ateidavo ar išeidavo, juokėsi ar verkė, o tarpais vis pasigirsdavo keiksmų pliūpsnis – arba iš šiurkščių pareigūnų, arba iš tų nedažnų

lankytojų, kurie su antrankiais buvo velkami po negailestingomis priimamojo dienos šviesos lempomis.

Rikis svyravo tarpduryje, priblokštas to, ką matė ir girdėjo, nežinojo, ką daryti. Staiga pro šalį praskuodė pareigūnas, šaukdamas:

– Iš kelio, drauguži, duok praeiti...

Rikis, lyg virve trūktelėtas, negrabiai žingtelėjo pirmyn.

Moteriškė prie seržanto stalo pagrūmojo priimamojo pareigūnui kumščiu, išspjovė paskutinį pliūpsnį žodžių, tvirtai sukibusių į keiksmų sieną, ir, krestelėjusi ir atgręžusi vaiką, nusisuko ir nuputojo sau, stumtelėdama Rikį iš kelio, lyg jis būtų koks tarakonas. Rikis atsargiai prisiartino prie pareigūno, sėdinčio už stalo. Kažkas, stovėjęs maždaug ten pat, kur dabar Rikis, paslapčia išraižė medyje BIBIS – matyt, toji nuomonė niekam nerūpėjo tiek, kad ją nuvalytų.

– Atleiskite, – pradėjo Rikis, bet jį tuojau pat pertraukė.

– Atleidimo niekam niekada iš tikrųjų nereikia, drauguži. Taip tik sakoma. Iš tikro žmonės to neturi galvoje. Bet ką jau, išklausysiu kiekvieno. Nagi, dėl ko, tavo manymu, tau reikia atleidimo?

– Jūs ne taip mane supratote. Norėjau pasakyti...

– Taip pat niekas niekada nesako to, ką nori. Svarbi gyvenimo pamoka. Ji praverstų, jei ją išmoktų daugiau žmonių.

Policininkui tikriausiai buvo truputį per keturiasdešimt, o atsaini šypsena tarsi sakė, kad savo gyvenime jis jau pamatęs viską, ką verta pamatyti. Jis buvo kresnas vyras tvirtu kultūristo kaklu ir glotniais juodais plaukais, suglostytais nuo kaktos atgal. Stalas buvo apšnerkštas anketomis ir ataskaitomis, akivaizdžiai nutėkštomis be jokios tvarkos. Retkarčiais pareigūnas suimdavo porą jų ir susegdavo, garsiai taukštelėdamas senovišku segikliu, o paskui nušveisdavo į vielinį krepšį.

– Leiskite pamėginti dar kartą, – galiausiai tvirtai pareiškė Rikis.

Policininkas ir vėl išsišiepęs papurtė galvą.

– Niekam niekada neleidžiama pamėginti dar kartą – bent jau man neteko su tuo susidurti. Visi sakome norį pradėti naują gyvenimą, tačiau taip tiesiog neišeina. Bet ką jau, bandyk. Galbūt tau pirmam pasiseks. Taigi kuo galiu padėti, dranguži?

– Šiandien Devyniasdešimt antrosios gatvės stotyje įvyko nelaimė. Žmogus nukrito...

– Kiek girdėjau, nušoko. Tu liudininkas?

– Ne. Bet manau, kad pažinojau tą žmogų. Buvau jo daktaras. Man reikia informacijos...

– Sakai, daktaras? Koks daktaras?

– Pastaruosius metus jis lankė mano psichoanalizės seansus.

– Tu psichoterapeutas?

Rikis linktelėjo galvą.

– Nagi, nagi, įdomus darbas, – tarė pareigūnas. – Naudoji kušetę?

– Teisingai.

– Rimtai? Ir žmonės vis tiek turi ką pasakyti? Aš tikriausiai nusnūsčiau, vos padėjęs galvą. Tik nusižiovaučiau ir išsijungčiau. Bet žmonės rimtai krepšius prišneka?

– Kartais.

– Geras. Na, vienas jau nebepliurps. Verčiau pašnekėk su detektyve. Ten, pro dvivėres duris, tiesiai koridorium, kabinetas kairėje. Bylą tiria Rigins – ar tai, kas iš bylos liko, kai per Devyniasdešimt antrosios gatvės stotį šešiasdešimties mylių greičiu pervažiavo Aštuntojo aveniu ekspresas. Jei reikia smulkmenų, drožk ten. Kalbėk su detektyve.

Policininkas mostelėjo į dvigubas duris, vedančias į nuovados gilumą. Jam berodant, Rikis girdėjo vinguriuojantį triukšmą, kylantį iš patalpos, kuri rodėsi esanti tai virš jų, tai po jais. Priimamojo seržantas nusišypsojo.

– Tas bičas mane šįvakar dar užknis, – pasakė nusisukdamas, imdamas krūvelę popierių ir segdamas juos su kone šūvio garsu. – Jei neužtils, man, ko gero, pačiam šįvakar prisireiks psichoterapeuto. Matai, daktarėli, tau praverstų nešiojama kušetė.

Nusikvatojo, sumosavo rankomis, nuo kurių vėjelio sušlamėjo popieriai, ir nuginė Rikį reikiama kryptimi.

Rikis Starksas įėjo pro duris kairėje su užrašu „DETEKTYVŲ BIURAS“ ir pateko į mažų kabinetų labirintą su pilkais plieniniais stalais ir ta pačia įkyriai ryškia šviesa lubose. Jis sekundėlę mirkčiojo, lyg šviesa dirgintų akis kaip jūros vanduo. Prie artimiausio stalo sėdintis detektyvas baltais marškiniais ir raudonu kaklaraiščiu pasižiūrėjo į jį.

– Galiu kuo nors padėti?

– Detektyvas Riginsas?

Detektyvas papurtė galvą.

– Ne, ne aš. Ji ten, gale, kalbasi su paskutiniais žmonėmis, bent šiek tiek mačiusiais tą šiandienos savižudį.

Rikis pažvelgė per kabinetus ir pamatė beveik vidutinio amžiaus moterį vyriškais šviesiais mėlynais marškiniais ir dryžuotu šilkiniu kaklaraiščiu, nors ir laisvai kabančiu aplink kaklą, bet labiau už viską primenančiu pakaruoklio kilpą. Ji vilkėjo plačiomis pilkomis kelnėmis, derančiomis prie patalpos, ir avėjo baltais sportbačiais, kurių ryškiai oranžinė juostelė ant šono švietė iš tolo. Pilkšvi plaukai buvo stipriai surišti į uodegą ant pakaušio, todėl ji atrodė truputį senesnė nei kokių trisdešimt penkerių, kuriuos Rikis būtų jai davęs. Jos akių kampučiuose ryškėjo nuovargio raukšlės. Detektyvė kalbėjosi su pora juodaodžių paauglių, dėvinčių nežmoniškai plačiais mėlynais džinsais ir beisbolo kepuraitėmis, keistai nusuktomis į šoną, lyg kreivai priklijuotomis prie galvų. Jei Rikis būtų labiau domėjęsis išoriniu pasauliu, būtų supratęs, kad dabar tokia mada. Kadangi nesidomėjo, tik pagalvojo, kad vaikai atrodo labai jau keistai ir truputį bauginančiai. Susitikęs tą porelę gatvėje, tikrai būtų išsigandęs.

Detektyvas priešais staiga paklausė:

– Jūs dėl to savižudžio Devyniasdešimt antrojoje gatvėje?

Rikis linktelėjo. Detektyvas pakėlė telefono ragelį. Mostelėjimu parodė į pustuzinį medinių kėdžių kietomis atkaltėmis prie kabineto sienos. Užimta buvo tik viena kėdė. Joje sėdėjo apskurusi murzina nenusakomo amžiaus moteris, kurios sulipę sidabriškai žili plaukai lyg nuo sprogimo šiaušėsi į visas puses. Rikiui pasirodė, kad ji kalbasi su savim. Moteris vilkėjo storą apdriskusį paltą, kurį vis kiečiau gniaužė aplink save, truputį lingavo kėdėje, lyg mušdama taktą viduje pulsuojančiai energijai. Benamė šizofrenikė, išsyk diagnozavo Rikis. Tokio paciento neturėjo nuo studijų laikų, nors per tuos metus dažnai pralėkdavo pro tokius žmones, paspartindamas šaligatviu žingsnį kaip ir beveik bet kuris kitas niujorkietis. Pastaraisiais metais benamių atrodė mažiau, bet Rikis visada manydavo, kad politiniais būdais juos tiesiog išstūmė į kitas vietas, kad džiūgaujantiems turistams ir skubantiems per miesto centrą piniguočiams rečiau tektų juos susitikti.

– Prisėskite ten, šalia LuAnos, – pasakė detektyvas. – Pranešiu Rigins, kad ji turi pašnekėti su dar vienu gyvu.

Išgirdęs moters vardą, Rikis krūptelėjo. Giliai įkvėpęs, nuėjo prie kėdžių.

– Ar galima čia prisėsti? – paklausė, rodydamas į kėdę šalia moters. Ji pažvelgė į jį, truputį nustebusi.

– Klausia, ar gali čia prisėsti. Kas aš? Kėdžių karalienė? Ką reikia atsakyti? Taip? Ne? Jam galima sėdėti, kur nori...

LuAnos nagai buvo pajuodę ir aplūžinėję, o panagės pilnos purvo. Rankos buvo nusėtos randais ir pūslėmis, o ant vienos puikavosi įbrėžimas, kuris atrodė užkrėstas, ištinusi oda aplink tamsiai rudą šašą buvo beveik violetinė. Rikis pamanė, kad turėtų skaudėti, bet nieko nepasakė. LuAna patrynė delnais lyg virėjas, barstantis druską virš patiekalo.

Rikis klestelėjo šalia. Pasimuistė, lyg mėgindamas patogiai įsitaisyti, tada paklausė:

– Taigi, LuAna, tu buvai metro stotyje, kai ant bėgių nukrito žmogus?

LuAna pažiūrėjo aukštyn į dienos šviesos lempą, tiesiai į negailestingai ryškų švitesį. Nežymiai gūžtelėjo pečiais, tada atsakė:

– Taigi jam rūpi, ar buvau ten, kur žmogus palindo po traukiniu? Turėčiau papasakoti jam, ką mačiau, visur kraujas, visi klykia, siaubas, paskui atvažiavo policija.

– Ar tu gyveni metro stotyje?

– Klausia, ar aš ten gyvenu, na, turėčiau jam pasakyti, kartais, kartais ten gyvenu.

LuAna, tankiai mirksėdama ir sukiodama galvą, lyg visame kambaryje matytų vaiduoklius, pagaliau nusigręžė nuo šviesos. Po kurio laiko atsigręžė į Rikį.

– Mačiau, – pasakė. – Ar ir tu ten buvai?

– Ne, – atsakė jis. – Aš pažinojau tą žmogų, kuris žuvo.

– Ak, liūdna, – ji pakratė galvą, – tau labai liūdna. Aš irgi pažinojau žmonių, kurie žuvo. Tada ir man buvo liūdna.

– Taip, – pritarė. – Liūdna.

Rikis vargais negalais jai šyptelėjo. Ji irgi šyptelėjo.

– LuAna, papasakok, ką matei.

Ji kartą ar du kostelėjo, lyg mėgindama atsikrenkšti.

– Klausia, ką aš mačiau, – pasakė ji, žiūrėdama į Rikį, bet nebūtinai kalbėdama su juo. – Klausia apie žmogų, kuris žuvo, ir dar apie gražią moterį.

– Kokią gražią moterį? – paklausė Rikis, stengdamasis laikytis ramiai.

– Jis nežino apie labai gražią moterį.

– Ne, nežinau. Bet man įdomu, – atsakė, mėgindamas ją atsargiai paskatinti, kad kalbėtų toliau.

LuAnos akys nuklydo į tolį, lyg žvelgtų į kažką nematoma, gal kokį miražą, ir ji prabilo lengvai ir draugiškai:

– Nori žinoti, kad graži moteris priėjo prie manęs, kai tik tas žmogus bum! Ir ji man sako švelniai švelniai: LuAna, ar matei? Ar matei, kaip žmogus nušoko po traukiniu? Ar matei, kaip jis nulipo nuo platformos kaip tik tada, kai atvažiavo traukinys, ten

buvo ekspresas, supranti, jis nesustoja, niekada nesustoja, jeigu nori įlipti į traukinį, turi laukti vietinio, ir kaip jis nušoko! Siaubas, siaubas. Ji man ir sako: LuAna, ar matei, kaip jis nusižudė? Jo niekas nenustūmė, sako ji. Visiškai niekas. Tikrai tikrai, LuAna, to žmogaus niekas nenustūmė, bum! Jis tiesiog nulipo, sako ta moteris. Kaip liūdna. Turbūt baisiausiai užsinorėjo numirti šitaip staiga, bum! Ir tada šalia jos yra vyras, visai šalia labai gražios moters, ir jis sako: LuAna, turi papasakoti policijai, ką matei, papasakok, kaip matei vyrą praeinant tiesiai pro kitus vyrus ir moteris ir šokant, bum! Mirė. Ir tada gražioji moteris man sako, ji sako: LuAna, papasakok policijai, tai tavo kaip pilietės pareiga papasakoti, kad matei, kaip žmogus nušoko. Ir man duoda dešimt dolerių, bet liepia pažadėti. LuAna, sako ji, ar pažadi nueiti į policiją ir papasakoti, kad matei, kaip žmogus nušoko, ate ate? Taip, sakau aš. Pažadu. Todėl atėjau papasakoti policijai, kaip ji liepė ir kaip aš pažadėjau. Ar tau irgi davė dešimt dolerių?

– Ne, – lėtai atsakė Rikis, – man ji nedavė dešimt dolerių.

– Ak, kaip gaila, – tarė LuAna, kratydama galvą. – Tau nepasisekė.

– Taip. Labai gaila, – sutiko Rikis. – Tikrai nepasisekė.

Pakėlęs akis, jis pamatė per kabinetą prie jų ateinančią detektyvę.

Dienos įvykiai rodėsi ją išvarginę dar labiau, nei Rikiui iš pradžių pasimatė per kabinetą. Detektyvės Rigins judesiai išdavė įskaudusius raumenis, nuovargį ir dvasią, palaužtą bent iš dalies dienos kaitros ir tikrai to, kad popietę teko praleisti kruopščiai talkininkaujant bedalio pono Cimermano palaikų rinkime, o paskui mėginant išsiaiškinti paskutines jo akimirkas prieš nulipant nuo metro platformos. Kad sveikindamasi ji sugebėjo bent truputį šyptelėti, jį nustebino.

– Sveiki, – pasakė ji. – Kiek suprantu, jūs čia dėl pono Cimermano?

Nespėjus atsakyti, detektyvė Rigins atsigręžė į LuAną ir pridūrė:

– LuAna, aš paprašysiu pareigūno tave nuvežti į Šimtas antrosios gatvės prieglaudą nakčiai. Ačiū, kad atėjai. Labai padėjai. LuAna, būk gera, pasilik prieglaudoje, gerai? Man dar gali tavęs prireikti.

– Ji sako pasilik prieglaudoj, bet nežino, kad mes nekenčiam prieglaudos. Ten pilna blogų ir pamišusių senių, kurie nori apiplėšti ir nudurti, jeigu žino, kad turi dešimt dolerių iš gražios moters.

– Aš padarysiu taip, kad niekas nesužinotų. Tau bus saugu. Labai prašau.

LuAna papurtė galvą, bet prieštaraudama pati sau atsakė:

– Pasistengsiu, detektyve.

Detektyvė Rigins parodė į duris, prie kurių lūkuriavo pora uniformuotų pareigūnų.

– Va jie tave nuveš, gerai?

LuAna atsistojo, kratydama galvą.

– Mašina važiuoti bus smagu, LuAna. Jeigu nori, paprašysiu jų įjungti švyturėlius ir sireną.

Nuo šito LuAna nusišypsojo. Džiūgaudama lyg vaikas palinksėjo galva. Detektyvė pamojo uniformuotiems policininkams ir tarė:

– Vaikinai, liudininkei reikia raudono kilimo. Prasineškit su švyturėliais ir viskuo kitu, gerai?

Abu pareigūnai šypsodamiesi gūžtelėjo. Tokia pareiga buvo lengva, ir jie nesiskundė, jei tik LuAna mašinoje neužsisėdės tiek ilgai, kad vimdanti prakaito, purvo ir užkrato smarvė, gaubianti ją lyg kvepalų debesis, liktų jai išlipus.

Rikis žvelgė pamišėlei įkandin, kol ji, vėl linkčiodama ir murmėdama pati sau, išturseno su policininkais pro duris. Atsisukęs pamatė, kad detektyvė Rigins irgi ją stebėjo. Policininkė atsiduso.

– Ji dar tikrai ne blogiausia, kokių būna, – pasakė. – Ir toli nesiblaško. Dažniausiai būna už sandėlio Devyniasdešimt septintojoje gatvėje, stotyje, kaip šiandien, arba prie įėjimo į Riversaido parką Devyniasdešimt šeštojoje. Suprantu, ji pamišusi ir gyvena ne šiam pasauly, bet nepikta, kaip kai kurie. Įdomu, kas ji iš tikrųjų. Daktare, kaip manote, galbūt kas nors kur nors dėl jos rūpinasi? Kur nors Cincinatyje ar Mineapolyje. Šeima, draugai, giminės svarsto, kas galėjo nutikti jų kvanktelėjusiai tetulei ar pusseserei. Galbūt ji paveldėjo kokį naftos verslą ar laimėjo loterijoje. Va čia tai būtų smagu, ką? Kažin kas jai nutiko, kad atsidūrė gatvėje. Tie visi pasiutę chemikaliukai smegenyse tiesiog nevaldomai išsiburbuliavo. Bet čia jau jūsų sritis, ne mano.

– Tiesą sakant, vaistų taip gerai neišmanau, – atsakė Rikis, – ne taip, kaip mano kolegos. Tokiai sunkiai šizofrenijai, kaip jos, neabejotinai būtini vaistai, o tai, kuo aš užsiimu, LuAnai turbūt nedaug padėtų.

Detektyvė Rigins parodė ranka savo stalą, prie kurio buvo pristumta kėdė. Jie sykiu perėjo kambarį.

– Tai jūs šnekorius, ką? Iškalbat visas bėdas, tiesa? Tik kalbat, kalbat, kalbat, ir anksčiau ar vėliau viskas išaiškėja?

– Labai jau supaprastinate, detektyve. Bet neklystat.

– Mano sesuo po skyrybų vaikščiojo pas psichoterapeutą. Tikrai padėjo susitvarkyti gyvenimą. Užtat mano pusseserė Marsė – tokia, kuriai virš galvos visada kabo juodas debesis – vaikščiojo pas kažkokį berną trejus metus, bet po jų tik dar labiau susimovė, nei pradžioje.

– Gaila. Kaip ir kiekvienoje profesijoje, tarp mūsų esama nevienodai gerų specialistų, – Rikis su detektyve atsisėdo prie stalo. – Bet...

Detektyvė Rigins nutraukė, prieš jam pabaigiant klausimą.

– Sakėte, kad buvote pono Cimermano psichoterapeutas, tiesa?

Ji išsitraukė užrašų knygelę ir pieštuką.

– Taip. Jo analizė truko jau metus. Bet...

– Ar per pastarąsias porą savaičių pastebėjote paūmėjusį polinkį į savižudybę?

– Ne. Visiškai ne, – tvirtai atsakė Rikis.

Detektyvė, mažumėlę nustebusi, kilstelėjo antakius.

– Tikrai? Nieko panašaus?

– Kaip jau sakiau, – atsakė Rikis. – Iš tiesų...

– Tuomet nuo analizės jam gerėjo?

Rikis susimąstė.

– Na? – griežtai paklausė detektyvė. – Ar jis sveiko? Labiau valdėsi? Darėsi tvirtesnis? Labiau pasirengęs grumtis su pasauliu? Ne toks nusiminęs? Ne toks piktas?

Prieš atsakydamas, Rikis ir vėl pagalvojo.

– Sakyčiau, nei jums, nei man neatrodytų, kad persilaužė. Jis vis dar įnirtingai kovojo su tuo, kas gadino jam gyvenimą.

Detektyvė Rigins šyptelėjo, bet be džiaugsmo. Jos žodžiai nuskambėjo šiurkštokai.

– Taigi po beveik metų kone nesiliaujančio gydymo, penkiasdešimt minučių per dieną, penkias dienas per savaitę – sakykime, maždaug keturiasdešimt aštuonias savaites per metus – galima drąsiai sakyti, kad gyvenime jis tebesijautė nusiminęs ir pasimetęs?

Rikis trumpai prikando lūpą, tada linktelėjo.

Detektyvė Rigins brūkštelėjo kelis žodžius užrašų knygutėje. Rikis nematė, ką ji rašė.

– Ar „neviltis“ būtų per stiprus žodis?

– Taip, – susierzinęs atkirto Rikis.

– Net jei kaip tik taip pirmiausia sakė jo motina, su kuria gyveno? Ir taip kalbėjo kai kurie bendradarbiai?

– Taip, – spyrėsi Rikis.

– Taigi jūs nemanote, kad jis ketino žudytis?

– Detektyve, juk sakiau, jam nepasireiškė jokie įprasti simptomai. Jei būtų pasireiškę, būčiau ėmęsis priemonių...

– Kokių?

– Būčiau mėginęs tiksliau pakreipti seansus. Galbūt netgi skyręs vaistų, jei tikrai būčiau manęs, kad grėsmė rimta...

– Rodos, jūs ką tik sakėte, kad nemėgstate skirti vaistų?

– Nemėgstu, bet...

– Ar ketinate atostogauti? Kada nors artimiausiu metu?

– Taip. Rytoj. Bent jau planuoju pradėti atostogas, bet ką tai turi...

– Taigi nuo rytdienos jo gydymui atostogos?

– Taip, bet neįžvelgiu...

Detektyvė nusišypsojo.

– Įdomu, kai tokius žodžius taria psichoterapeutas.

– Kokius žodžius? – paklausė Rikis, jausdamas viduje siaučiantį pasipiktinimą.

– „Neįžvelgiu...“, – atsakė detektyvė Rigins. – Ar ne tai jūs vadinate froidišku riktu?

– Ne.

– Taigi nemanot, kad jis nusižudė?

– Ne, nemanau. Aš tik...

– Ar anksčiau jums yra tekę patirti paciento savižudybę?

– Taip. Deja. Bet tada visi ženklai buvo akivaizdūs. Be to, mano pastangų nepakako tokiai giliai depresijai palengvinti.

– Jums ta nelaimė kuriam laikui įstrigo, daktare?

– Taip, – šaltai atsakė Rikis.

– Būtų negerai jūsų verslui ir baisiausiai pakenktų reputacijai, jei dar vienas ilgalaikis pacientas būtų nusprendęs vienas prieš vieną susiimti su Aštuntosios aveniu ekspresu, ar ne?

Rikis susiraukęs atsilošė kėdėje.

– Man nepatinka jūsų klausimo potekstė, detektyve.

Rigins šypsodamasi lengvai papurtė galvą.

– Tuomet tęskime. Jei nemanote, kad jis nusižudė, tuomet kažkas turėjo jį pastumti po traukiniu. Ar ponas Cimermanas kada nors minėjo, kad kažkas jo nekenčia, ar laiko nuoskaudą, ar gali turėti motyvą žmogžudystei? Su jumis kalbėdavosi kas-

dien, tai, matyt, jei būtų persekiojęs koks nežinomas žudikas, būtų užsiminęs. Ar užsiminė?

– Ne. Niekada neminėjo nieko, kas atitiktų jūsų išvardytas kategorijas.

– Niekada nesakė „Taigi jis nori, kad aš mirčiau...“?

– Ne.

– O jei būtų sakęs, jūs atsimintumėte?

– Žinoma.

– Gerai, taigi akivaizdžiai nematyti, kas būtų norėjęs jį užlenkti. Jokio verslo partnerio? Buvusios meilužės? Apgauto vyro? Jūsų manymu, už ką jį nustūmė po traukiniu? Dėl juoko? Kokios kitos paslaptingos priežasties?

Rikis susimąstė. Suprato dabar turįs progą papasakoti policijai apie laišką, reikalaujantį, kad nusižudytų, apie nuogalės Vergilijos apsilankymą, žaidimą, kurį jis kviečiamas žaisti. Tereikėjo pasakyti, kad įvykdytas nusikaltimas ir kad Cimermanas tapo auka veiksmų, nesusijusių su pacientu niekaip kitaip, kaip jo mirtimi. Rikis jau žiojosi, ketindamas pažerti visas šias smulkmenas, leisti joms nevaldomai išsilieti, bet vietoj to pamatė nuobodžiaujančią ir nelabai susidomėjusią detektyvę, trokštančią užbaigti nemalonią dieną viena spausdinta anketa taip, kad joje nebūtų skilties su informacija, kurią jis buvo bepateikiąs.

Tą akimirką apsisprendė viską pasilaikyti sau. Tokia buvo Rikio kaip psichoanalitiko prigimtis. Nemėgo viešai švaistytis spėlionėmis ir nuomonėmis.

– Galbūt, – tarė jis. – Ką žinome apie tą kitą moterį? Kuri davė LuAnai dešimt dolerių?

Detektyvė suraukė kaktą, lyg nesupratusi klausimo.

– O ką ji?

– Nejau jos elgesys neatrodo truputį įtartinas? Negi neatrodo, kad ji primokė LuAną, ką sakyti?

Detektyvė gūžtelėjo pečiais.

– Nežinau. Moteris ir ją lydintis vyras pastebi, kad varguolė mūsų didžiojo miesto gyventoja gali būti svarbi įvykio liudininkė. Taigi pasirūpina, kad vargšei liudininkei būtų kaip nors atlyginta už drąsą ir pagalbą policijai. Galbūt tai ne tiek įtartina, kiek pilietiška. Juk LuAna išsyk ateina ir mums padeda, bent jau iš dalies paskatinta tos poros.

Rikis pamąstė, tada paklausė:

– Jūs nepasidomėjote, kas jie tokie, ar ne?

Detektyvė papurtė galvą.

– Deja. Jie parodė LuAną vienam iš pirmųjų pareigūnų, atvykusių į įvykio vietą, pasisakė, kad patys iš tos vietos, kur stovėjo, prastai matė, kas tiksliai nutiko, ir nuėjo sau. O jų vardų pareigūnas nepaklausė, nes jie nebuvo liudininkai. Kodėl klausiate?

Rikis nežinojo, ar nori atsakyti į šitą klausimą. Jo dalis klykte klykė, kad reikia nusimesti naštą. Bet jis nė nenutuokė, kaip labai tai būtų pavojinga. Mėgino apskaičiuoti, atspėti, įvertinti ir patikrinti, bet staiga visi įvykiai pasirodė migloti ir nepaaiškinami, blausūs ir sukti. Papurtė galvą, lyg nuo to jausmai galėtų sušokti į kokią nors tvarką.

– Aš nuoširdžiai abejoju, ar ponas Cimermanas galėjo nusižudyti. Jo būklė tikrai neatrodė tokia sunki, – pasakė Rikis. – Taip ir užsirašykite, detektyve, ir įtraukite į ataskaitą.

Detektyvė Rigins gūžtelėjo pečiais ir išsišiepė, vos slėpdama nuovargį, atmieštą sarkazmu.

– Būtinai, daktare. Jūsų nuomonė, kad ir kokia būtų, kad ir ko būtų verta, bus užfiksuota.

– Ar buvo kitų liudininkų? Gal kas nors matė, kaip Cimermanas atsiskyrė iš minios ant platformos? Ar kas nors matė, kad jis eina nestumiamas?

– Tik LuAna, daktare. Visi kiti matė tik įvykio nuotrupas. Iš tiesų niekas nematė, kad jo nenustūmė. Pora jaunuolių matė, kad stovėjo vienas, atsiskyręs nuo kitų žmonių, laukiančių vieti-

nio traukinio. Tarp kitko, daktare, liudininkų išsidėstymas gana būdingas panašiems atvejams. Žmonių žvilgsniai būna nukreipti į priekį, kur iš tunelio turi atvažiuoti traukinys. Savižudžiai paprastai nueina į minios galą, ne į priekį. Jie nori nusibaigti dėl asmeniškų priežasčių, o ne suvaidinti spektaklį visiems kitiems keleiviams stotyje. Taigi devyniasdešimt devyniais atvejais iš šimto jie pasitraukia į minios galą. Arba maždaug lygiai ten, kur ponas Cimermanas.

Detektyvė nusišypsojo.

– Duodu galvą nukirst, kad kur nors tarp jo asmeninių daiktų rasiu raštelį. Arba jūs gausite laišką paštu šią savaitę. Jei taip, padarykite kopiją mano ataskaitai, gerai, daktare? Aišku, jei išvažiuojate atostogauti, laiškas gali neateiti iki jūsų išvykimo. Bet vis tiek būtų gerai.

Rikis norėjo atsakyti, bet sulaikė pyktį savyje.

– Ar galima būtų gauti jūsų vizitinę kortelę, detektyve? Jei man prireiktų ateityje, – paprašė jis kaip įmanydamas šalčiau.

– Žinoma. Skambinkit man, kada tik sugalvosit, – ji akivaizdžiai tą pasakė niekinamu tonu, turėjusiu reikšti priešingai. Tuomet iš ant stalo stovinčios dėžutės išėmė kortelę ir grakščiai ištiesė jam. Nė nežvilgtelėjęs, Rikis įsidėjo ją į kišenę ir atsistojo eiti. Sparčiai pražingsniavo per detektyvų kabinetą ir atsigręžė tik prie durų. Dar pamatė detektyvę Rigins, palinkusią prie senos rašomosios mašinėlės ir pradedančią spausdinti žodžius ataskaitai apie akivaizdžią, paprastą ir, rodos, nereikšmingą Rodžerio Cimermano mirtį.

Šeštas skyrius

Rikis Starksas parėjęs užtrenkė savo buto duris. Jų trenksmas nuaidėjo ausyse ir tolyn prastai apšviestu daugiabučio koridoriumi. Jis nervingai užsuko taip retai naudojamas spynas, įėjimą užšaudamas dviem skląsčiais. Trūktelėjo durų rankeną, tikrindamas, ar gerai užrakino. Tuomet, nebūdamas tikras, kad skląsčių pakaks, pačiupo kėdę ir pastūmė ją po durų rankena kaip senovišką papildomą kliūtį. Turėjo mintyse susivaldyti, kad dar neužremtų durų ir komoda, dėžėmis, knygų lentynomis – bet kuo, kas tik papuls po ranka – kad užsibarikaduotų viduje. Akis graužė prakaitas, ir nors kabineto lange nematomas burzgė oro kondicionierius, vis tiek juto staigius karščio pliūpsnius, lyg žaibai varstančius jo kūną. Kareivis, policininkas, lakūnas, alpinistas – kiekvienas, pažįstantis pavojų – lengvai būtų supratęs, kas tai. Baimės smūgiai. Tačiau Rikis tiek metų gyveno toli nuo tų bedugnių, kad neatpažino nė akivaizdžiausių požymių.

Atsitraukė nuo durų ir apžvelgė kambarį. Blyški lemputė virš durų, vargiai besigalynėjanti su naktimi, metė keistus blankius šešėlius į laukiamojo kampus. Girdėjo oro kondicionierių, o už jo – prislopintus gatvės garsus, bet be jų – vien slegiančią tylą.

Praviros kabineto durys žiojosi į tamsą. Rikį nejučia užklupo jausmas, kad išeidamas iš namų šventovės tą vakarą, kelios minutės po Vergilijos apsilankymo, duris uždarė, kaip buvo pratęs.

Aštri nuojauta nudiegė iš vidaus ir pripildė abejonių. Žvelgė į atviras duris, mėgindamas tiksliai atsiminti, ką darė išeidamas.

Atsiminė, kaip pasirišo kaklaraištį ir apsivilko švarką, stabtelėjo tvirčiau užrišti dešiniojo bato raištelio, kepštelėjo klubą, tikrindamas, ar turi piniginę, įsimetė buto raktus į priekinę kišenę, dar pabarškino jais, ar saugiai įsidėjo. Matė save einantį per butą, pro laukujes duris, laukiantį lifto, besileidžiančio iš trečiojo aukšto, atsidūrusį gatvėje, kur oras virš šaligatvio tebebuvo karštas. Visa tai buvo kuo aiškiausia. Pamanė, kad toks išėjimas niekuo nesiskyrė nuo tūkstančių kitų išėjimų tūkstančiais kitų dienų. Tik grįžus viskas atrodė pasikeitę ar šiek tiek iškreipta, lyg žiūrėtum į savo atvaizdą kreivajame cirko veidrodyje, iškraipytą, kad ir kaip sukiotumeisi. Viduje Rikis klykė: *Ar uždarei tas kambario duris?*

Susinervinęs prikando lūpą, mėgindamas atsiminti durų rankeną rankoje, už nugaros užsitrenkiančio medžio garsą. Atsiminti negalėjo, todėl stovėjo lyg pastiręs, sukaustytas nesugebėjimo prisiminti vieno paprasto kasdieniško veiksmo. Paklausė savęs dar baisesnio klausimo, nors tuo metu to dar nesuprato: *Kodėl negali atsiminti?*

Giliai įkvėpė ir nuramino save: turbūt palikai atviras. Netyčia.

Ir vis tiek nejudėjo iš vietos. Staiga pajuto visai nebeturįs jėgų. Lyg būtų mušęsis, arba, bent jau įsivaizdavo, taip pasijustų po muštynių, nes staiga suprato, kad niekada jose nedalyvavo. Bent jau būdamas suaugęs, o retų paauglių grumtynių neskaičiavo, nes jos buvo nepasiekiamai toli praeityje.

Tamsa tarsi šaipėsi iš jo. Įtempė ausis, mėgindamas įsiskverbti į tamsų kambarį.

Ten nieko nėra, pasakė pats sau.

Bet lyg norėdamas pabrėžti melą, garsiai šūktelėjo:

– Ei?

Mažoje erdvėje garsiai ištartas žodis nuskambėjo gniuždančiai. Rikis pasijuto besielgiąs paikai. Šešėlių bijo vaikas, pasakė

sau, ne suaugęs žmogus. Ypač toks, kuris visą gyvenimą aiškinasi paslaptis ir slaptus siaubus, kaip jis.

Žingtelėjo pirmyn, mėgindamas atgauti pusiausvyrą. Aš namie, sakė sau. Čia saugu.

Tačiau vis tiek skubiai ištiesė ranką prie šviesos jungiklio sienoje, virpėdamas pilkai juodame tarpduryje, kol rado mygtuką, ir iškart nuspaudė.

Niekas nepasikeitė. Kambario tamsa neišsisklaidė.

Rikis aiktelėjo, įkvėpdamas tamsos. Dar kelis kartus paspaudė mygtuką, lyg netikėdamas, kad kambaryje nėra šviesos. Garsiai nusikeikė:

– Kad tave kur velniai...

Bet į vidų nėjo. Leido akims apsiprasti su tamsa. Visą laiką atidžiai klausėsi, mėgindamas nugirsti kokį išdavikišką krebždesį, kad suprastų esąs ne vienas. Ramino save: patyrus tokių baisių dalykų, kaip jis tąvakar, nieko keista, kad protas ima žaisti žaidimus. Vis tiek luktelėjo dar kelias sekundes, kad rega galėtų įsiskverbti į tamsų kambarį, ir keletą kartų kryptelėjo akimis į visas puses. Tuomet perėjo per mažąjį kambarėlį link stalo ir kampe stovinčios lempos. Jautėsi truputį panašiai kaip aklasis, tiesiantis į priekį rankas, kai mėgina apgraibomis rasti kelią ten, kur nėra ką užčiuopti. Netiksliai apskaičiavęs atstumą, stipriai atsitrenkė į stalą ir, užsigavęs kelį, paleido iš burnos srautą nešvankybių. Keletą šūdų ir velnių, ir vieną bybį, kurie visi buvo nebūdingi Rikiui, iki pastarosios dienos įvykių vargu kada teištarusiam nešvankybę.

Paėjėjo palei stalą, kol galiausiai ranka rado lempą ir užčiuopė jos jungiklį. Su palengvėjimu atsidusęs, jį nuspaudė, tikėdamasis šviesos.

Šita lempa irgi neveikė.

Įsitvėręs į stalo kraštą, Rikis atsitiesė. Pasakė sau, kad tikriausiai dėl karščio ir visam miestui reikalingos elektros įvyko kokia nors perkrova, bet pro langą matė ryškiai šviečiančius gat-

vės žibintus ir girdėjo linksmai ūžiantį kondicionierių. Tuomet pasakė sau, kad nėra neįmanoma dviem lemputėms perdegti tuo pat metu. Neįprasta, bet įmanoma.

Viena ranka laikydamasis stalo krašto, pasuko link trečiosios kabineto lempos. Tą pastatomą juodą ketinę lempą jo žmona prieš daugelį metų buvo nupirkusi vasarvietei Velflyte, bet Rikis ją pritaikė kabineto kampui, už savo krėslo kušetės gale. Ja pasišviesdavo skaitydamas, o tamsiomis lietingomis dienomis ji iš kambario išvaikydavo lapkričio niūrumą, kad pacientus ne taip blaškytų oras. Nuo ten, kur jis stovėjo, iki lempos buvo kokia penkiolika pėdų, bet šitaip judant atrodė daug daugiau. Jis įsivaizdavo savo kabinetą ir suprato, kad lempa tik už kelių žingsnių. Suprato, kad niekas neužtveria kelio iki krėslo, o prie jo nesunkiai ras lempą. Tą akimirką panorėjo, kad pro langus įsiskverbtų daugiau gatvės šviesos, bet ir tas truputis, rodės, sustoja ties stiklu, lyg negalėtų ar negebėtų įsigauti į kambarėlį. Nagi, keturi žingsniai, pasakė sau. Neužsigauk kelio į krėslą.

Atsargiai žengė pirmyn, ištiestomis prieš save rankomis čiuopdamas tuštumą. Truputį susilenkė, siekdamas paliesti pažįstamą senos odos krėslą. Atrodė, kad nueiti iki jo truko toliau, nei manė, bet krėslas stovėjo, kur ir visada, ir jis užčiuopė ranktūrį, atkaltę ir įsmuko į sėdynę, draugiškai gurgžtelėjus odai. Rankomis surado stalelį, ant kurio laikė kalendorių ir laikrodį, tuomet pasilenkė link lempos. Jungiklis buvo viršuje, po pat lempute, ir truputį pasikuitęs jį rado. Neabejodamas ryžtingai nuspaudė.

Tamsa neišsisklaidė.

Tuziną kartų paspūsčiojo jungiklį. Kambarys prisipildė spragsėjimų.

Nieko.

Rikis sėdėjo suakmenėjęs krėsle ir stengėsi sugalvoti kokį nors akivaizdų ir nepiktybinį paaiškinimą, kodėl neįsižiebia visos kabineto šviesos. Tokio nebuvo.

Giliai kvėpuodamas, klausėsi nakties, rūšiuodamas miesto garsus. Nervai įsitempė kaip stygos, klausa paaštrėjo, visos kitos juslės susitelkė, kad išsiaiškintų, ar jis tikrai vienas. Kažkuri jo dalis norėjo pulti pro laukujes duris, ištrūkti į koridorių ir susirasti, kas kartu su juo pareitų į butą. Gynėsi nuo šito troškimo, teisingai palaikęs jį panika. Mėgino jėga prisiversti laikytis ramiai.

Nieko negirdėjo, bet tai nereiškė, kad bute su juo nieko nebuvo. Mėgino įsivaizduoti, kur kažkas galėtų slėptis, kurioje spintoje, kuriame kampe, po kuriuo stalu. Tuomet pabandė nukreipti dėmesį į tas vietas, lyg iš savo vietos už analitiko kušetės galėtų įžiūrėti tas slėptuves. Tačiau ir tai jam nepavyko, ar bent jau, kaip jis suprato, to nepakako. Mėgino atsiminti, kur pasidėjo žibintuvėlį ar žvakes. Nusprendė, kad jei jų ir turi, tai jos virtuvėje ant lentynos, tikriausiai visai šalia atsarginių lempučių. Dar minutėlę pasėdėjo, nenorėdamas keltis iš pažįstamo krėslo, ir prisivertė atsistoti tik susivokęs, kad vienintelis protingas veiksmas yra susirasti kokios nors šviesos.

Narsiai įžengė į kambario vidurį, vėl lyg aklasis ištiesęs į priekį rankas. Buvo pusiau perėjęs kambarį, kai ant stalo suskambo telefonas.

Garsas rėžte perrėžė.

Klupdamas atsigręžė į garsą ir ištiesė link jo rankas. Ranka užkliudė ant stalo stovėjusį ąsotėlį su rašikliais bei pieštukais ir juos išbarstė. Pačiupo telefoną prieš pat jam suskambant šeštą kartą, kai būtų įsijungęs autoatsakiklis.

– Alio? Klausau?

Niekas neatsakė.

– Alio? Kas ten?

Telefonas staiga išsijungė.

Rikis patamsyje laikė ragelį rankoje ir patyliukais keikėsi, paskui nebe patyliukais:

– Kad tave kur velniai! – pasakė garsiai. – Velniop, velniop, velniop...

Padėjo ragelį ir abiem rankom įsirėmė į stalo viršų, lyg išvargęs ir reikalingas atokvėpio. Dar kartą nusikeikė, bet jau švelniau.

Telefonas vėl suskambo.

Loštelėjo iš netikėtumo, tada ištiesė ranką ir, truputį pagrabaliojęs ir trinktelėjęs rageliu į stalą, priglaudė jį prie ausies.

– Nejuokinga, – pasakė.

– Daktare Riki, – sumurkė žemas, bet katiniškas Vergilijos balsas, – niekas juk ir nežadėjo, kad bus juokinga. Tiesą sakant, girdėjau, kad ponas R. išvis neturi humoro jausmo.

Rikis prarijo labai piktą žodį, stryktelėjusį jam ant lūpų. Už save kalbėti leido tylai.

Po keleto sekundžių Vergilija nusikvatojo. Telefonu tas garsas skambėjo siaubingai.

– Tu vis dar patamsyje, ar ne, Riki?

– Taip, – atsakė jis. – Jūs čia buvote, tiesa? Jūs ar kažkas iš jūsiškių įsibrovėte, kol manęs nebuvo, ir...

– Riki, – staiga beveik gundomai sumurkė Vergilija, – juk tu analitikas. Kai dėl kažko sėdi patamsyje, ypač dėl kažko paprasto, ką darai?

Jis neatsakė. Ji nusikvatojo.

– Nagi, Riki. Ir dar manaisi esąs simbolių ir visokių paslapčių įminimo meistras? Kaip įžiebi šviesą ten, kur vien tamsa? Juk toks tavo darbas, tiesa?

Neleido jam atsakyti.

– Atsakymo ieškok tiesiausia gija.

– Ką? – paklausė jis.

– Riki, jei rimtai manai mėginti išgelbėti savo gyvybę, ateinančiomis dienomis tau prireiks nemažai mano pagalbos. Ar labiau norėtum sėdėti patamsyje, kol ateis diena, kai turėsi nusižudyti?

Jis suglumo.

– Nesupratau, – pasakė.

– Netrukus suprasi, – tvirtai atsakė ji. Tada padėjo ragelį, palikusi jį bejėgiškai įsitvėrusį telefono. Grįžti į savo gūžtą jam

prireikė kelių sekundžių. Rodėsi, kad naktis kambaryje gaubia ir supa į neviltį. Perkratė Vergilijos žodžius, kurie jam atrodė buki, paslaptingi ir nesuprantami. Norėjosi rėkti, kad nė nenutuokia, ką ji turi galvoje. Šiurpo nuo tamsos ir nuo jausmo, kad jo asmeninė erdvė buvo pažeista ir sujaukta. Rikis iš pykčio griežė dantimis, gniaužsaid stalo kraštą ir urgzdamas iš įtūžio. Norėjosi ką nors čiupti ir sudaužyti.

– Tiesiausia gija, – beveik šaukė jis, – gyvenime nėra tiesių gijų!

Tamsiame kambaryje nutilę jo paties žodžiai išsyk nuramino. Virte virė iš įtūžio.

– Tiesiausia, tiesiausia, – murmėjo pats sau.

Tada šovė mintis. Nustebo, kad ji prasiskverbė pro kylantį pyktį.

– Juk negali... – pasakė jis, kaire ranka siekdamas stalinės lempos. Užčiuopė jos pagrindą ir rado iš šono tysantį elektros laidą. Laikydamas jį pirštais, nusekė laidu žemyn, kur, kaip žinojo, kištukas turėjo būti įjungtas į ilgiklį, palei sieną einantį iki lizdo. Atsiklaupęs ant grindų, po kelių sekundžių rado kištuką. Jis buvo išjungtas iš ilgiklio. Prireikė dar kelių sekundžių, kol apgraibomis rado ilgiklio galą, bet pasisekė. Įbedė kištuką į ilgiklį ir kambarys aplink staiga nušvito. Pakilo nuo grindų. Pažvelgęs į lempą už kušetės, pamatė, kad ji taip pat išjungta. Pakėlęs akis į lubų šviestuvą, nusprendė, kad lemputė po gaubtu tikriausiai tiesiog truputį atsukta.

Ant stalo trečiąsyk suskambo telefonas.

Pakėlęs ragelį iškart paklausė:

– Kaip jūs čia įėjot?

– Negi manai, kad ponas R. negali nusisamdyti gero šaltkalvio? – jukiai paklausė Vergilija. – Ar profesionalaus įsilaužėlio? Ko nors, kas puikiai moka įveikti tuos senovinius ir atgyvenusius tavo laukujų durų skląsčius, Riki. Negi niekad nepagalvojai apie ką nors šiuolaikiškesnio? Elektrines spynas su lazeriais ir infraraudonųjų spindulių judesio davikliais? Delnų atspaudų

technologiją ar gal netgi akies rainelės atpažinimo sistemą, kaip valstybinėse saugyklose. Juk tokie dalykai plačiajai visuomenei pasiekiami per trupučiuką neaiškius ir prastos šlovės ryšius. Negi niekad nejautei poreikio šiuolaikiškiau pasirūpinti savo asmens saugumu?

– Man niekad nereikėjo tų kvailysčių, – pasipūtęs atrėžė Rikis.

– Pas tave niekada neįsilaužė? Niekada neapiplėšė? Per šitiek metų Manhetene?

– Ne.

– Ką gi, – smagiai atsakė Vergilija, – matyt, niekas nemanė, kad iš tavęs būtų ką vogti. Bet dabar juk kitaip, ar ne, daktare? Mano darbdavys įsitikinęs, kad būtų, ir mielai naudojasi visokiausiomis progomis.

Rikis neatsakė. Staiga pakėlė akis ir pažvelgė pro kabineto langą.

– Jūs mane matote, – susirūpinęs pasakė jis. – Dabar pat žiūrite į mane, tiesa? Kaip kitaip būtumėt supratusi, kad uždegiau šviesas?

Vergilija pratrūko juokais.

– Šaunuolis, Riki. Darai pažangą, kai galiausiai sugebi įvardyti akivaizdžius dalykus.

– Kur jūs? – paklausė Rikis.

Prieš atsakydama Vergilija patylėjo.

– Šalia. Prie tavo peties, Riki. Tavo šešėlyje. Kokia būtų nauda iš vedlės po pragarą, jei jos nebūtų netoliese, kai reikia?

Jis nežinojo, ką atsakyti.

– Na gerai, – tęsė Vergilija vėl tuo pačiu dainingu balsu, kuris Rikį jau ėmė erzinti, – leiskite duoti jums nedidelę užuominą, daktare. Ponas R. mėgsta žaisti. Negi manote, kad, padėjęs šitiek pastangų į šių kuklių keršto veiksmų planavimą, nenorėtų žaisti pagal taisykles, kurias tu galėtum suprasti? Ko šįvakar išmokai, Riki?

– Supratau, kad jūs ir jūsų darbdavys esate šlykštūs iškrypė-

liai, – pratrūko Rikis. – Ir aš nenoriu su jumis turėti nieko bendro.

Telefonu Vergilijos juokas nuskambėjo šaltai ir dusliai.

– Nejaugi? Ir kaipgi pasiekei tokią išvadą? Suprask mane teisingai, aš jos neneigiu. Bet man įdomu, kokia psichoanalizės ar medicinos teorija remdamasis nustatei tokią diagnozę. Mano neišlavintam protui atrodo, kad visai mūsų nepažįsti. Juk mudu su tavim teturėjom vieną vienintelį seansą. O kas yra Ražinis, tu vis dar nė nenutuoki, tiesa? Tačiau mielai darai visokias skubotas išvadas. Atsargiai, Riki, skubotos išvados tau pavojingos, turint galvoje tavo slidžią padėtį. Manyčiau, turėtum žiūrėti atlaidžiau.

– Cimermanas... – pradėjo jis irgi su šalčiu ir siutu balse. – Kas atsitiko Cimermanui? Jūs ten buvot. Ar nustūmėt jį nuo platformos? Tik trupučiuką stumtelėjot ar bakstelėjot, kad neišlaikytų pusiausvyros? Ar manot galį įvykdyti žmogžudystę ir nesusilaukti atpildo?

Vergilija pamąstė, tada trumpai atkirto:

– Taip, Riki, manom. Man rodos, šiomis dienomis ir apskritai šiais laikais žmonės išvengia atpildo už visokiausius nusikaltimus, tarp jų ir žmogžudystes. Taip nuolat būna. Tačiau tavo nelaimingojo paciento – ar, tiksliau, buvusio paciento – atveju esama daug patikimesnių įrodymų, kad jis nušoko. Ar esi visiškai tikras, kad ne? Jokia paslaptis, kad jam buvo labai sunku. Kodėl manai, kad jis neužsilenkė, pasinaudojęs nuostabiai pigiu ir veiksmingu būdu, kuris Niujorke ne toks jau ir retas? Būdu, kurį ir pats galbūt netrukus būsi priverstas apsvarstyti. Ne toks jau ir klaikus būdas palikti šį pasaulį, kai gerai pagalvoji. Akimirka baimės ir abejonių, pasiryžimas, vienas narsus žingsnelis nuo platformos, truputis bėgių cypimo, šviesos blyksnis, o tada – palaimingoji užmarštis.

– Cimermanas negalėjo nusižudyti. Jis nerodė jokių įprastų požymių. Jūs arba kažkas toks kaip jūs nustūmėte jį po tuo metro traukiniu.

– Žaviuosi tavo tvirtumu, Riki. Turėtum būti laimingas, būdamas toks viskuo pasitikintis.

– Aš dar kartą nueisiu į policiją.

– Na, jei manai, kad tau iš to bus kokios naudos, prašau, mėgink dar kartą. Ar tau pasirodė, kad jie mielai skubės padėti? Ar taip atidžiai klausėsi tavo analitinės interpretacijos įvykių, kurių tu nė nematei?

Nuo šio klausimo Rikis pritilo. Luktelėjęs tarė:

– Na gerai. Tai kas toliau?

– Ant kušetės tau yra dovanėlė. Matai?

Rikis skubiai žvilgtelėjo ir pamatė ten gulintį vidutinio dydžio šviesiai rusvą voką maždaug toje vietoje, kur pacientai dėdavo galvas.

– Matau, – atsakė.

– Puiku, – tarė Vergilija. – Palauksiu, kol jį atplėši.

Prieš atitraukdamas nuo ausies ragelį, išgirdo ją niūniuojant melodiją, kuri rodėsi girdėta, bet iškart neatpažino. Jei būtų dažniau žiūrėjęs televizorių, Rikis būtų išsyk supratęs, kad Vergilija niūniuoja gerai žinomą televizijos laidos *Jeopardy* muzikėlę. Atsistojo, skubiai perėjo kambarį ir paėmė voką. Jis buvo plonas. Rikis greitai jį atplėšė. Viduje buvo vienas popieriaus lapelis.

Tai buvo kalendoriaus lapelis. Tos dienos data, rugpjūčio pirmoji, buvo perbraukta didele raudona X. Trylika dienų po to paliktos tuščios. Penkioliktoji diena buvo apvesta raudonai. Likusios mėnesio dienos užtušuotos juodai.

Rikiui išdžiūvo burna. Žvilgtelėjo į voką, bet ten nieko daugiau nebuvo.

Lėtai grįžo prie stalo ir pakėlė ragelį.

– Na taip, – pasakė. – Nesunku suprasti.

Vergilijos balsas liko tolygus ir beveik malonus.

– Priminimas, Riki. Tik tiek. Kad padėtų įsivažiuoti. Riki, Riki, juk jau klausiau: ko išmokai?

Klausimas siutino, ir jis vos laikėsi nepratrūkęs. Tačiau susivaldė ir kiek įmanydamas ramiau atsakė:

– Sužinojau, kad ribų nėra.

– Gerai, Riki, gerai. Jau pažanga. Ką dar?

– Išmokau nenuvertinti to, kas vyksta.

– Puiku, Riki. Dar?

– Ne. Kol kas tiek.

Vergilija supliaukšėjo liežuviu, lyg mėgdžiodama pradinukų mokytoją.

– Netiesa, Riki. Sužinojai, kad šiame žaidime viskas, įskaitant ir galimas pasekmes, vyksta lauke, sukurtame specialiai tau. Manyčiau, kad, atsižvelgiant į pasirinkimą, mano darbdavys be galo dosnus. Turi galimybę, kad ir nedidelę, išgelbėti kažkam gyvybę ir išsigelbėti pats, atsakydamas į paprastą klausimą: kas jis? O nenorėdamas būti nesąžiningas, ponas R. suteikė tau dar ir kitą pasirinkimą. Galbūt ir ne malonų, užtai tokį, kuris paskutinėmis dienomis suteiks tavo apgailėtinai būčiai prasmės. Nedaugeliui tenka tokia proga, Riki. Nueiti į kapą žinant, kad savo auka kažką išgelbėjai nuo nežinomo, bet nenuginčijamo siaubo. Ką ten. Jau beveik galėtum tapti šventuoju, netgi be žaviųjų trijų stebuklų, kurių reikalauja Katalikų bažnyčia, nors manyčiau, kad retkarčiais jie tikrai vertus kandidatus nuo vieno ar dviejų atleidžia. Kaži kaip atleisti nuo stebuklo, jei būtent nuo to priklauso įstojimas į draugiją? Na, ką gi, įdomus klausimas. Galėtume apie tai padiskutuoti kada kitą kartą. O dabar, Riki, skubėk prie gautų užuominų ir imkis darbo. Laikas bėga, ir jo nebedaug beliko. Ar esi kada atlikęs analizę, kai laikas ribotas? Nes būtent tai dabar ir turi padaryti. Aš dar susisieksiu. Atsimink, Vergilija visada šalia.

Ji giliai atsikvėpė, tada pridūrė:

– Viską supratai, Riki?

Jis neatsakė, ir ji pakartojo jau griežčiau:

– Viską supratai, Riki?

– Taip, – atsakė. Bet, aišku, padėdamas ragelį, žinojo, kad ne.

Septintas skyrius

Rodės, Cimermano šmėkla iš jo juokiasi.

Išaušo rytas po sunkios nakties. Miegojo nedaug, o kai miegojo, gyvai, fantastiškai sapnavo savo žmoną, sėdinčią greta ryškiai raudoname dviviečiame sportiniame automobilyje, kurio niekada nebuvo matęs, bet žinojo esant jo. Jiedu sėdėjo automobilyje, giliai įgrimzdusiame į jūros kranto smėlį, pažįstamame paplūdimyje netoli savo vasarnamio Keipe. Sapne Rikiui rodėsi, kad pilkšvai žali Atlanto vandenys, tokia spalva nusidažę prieš audrą, kilo vis arčiau mašinos kaip potvynio banga, ir jis kaip pasiutęs mėgino atidaryti dureles, bet, paklibinęs rankenėlę, pamatė kruviną išsišiepusį Cimermaną, stovintį lauke ir laikantį dureles uždarytas, o save – įkalintą viduje. Mašina neužsivedė, o Rikis kažkaip žinojo, kad padangos vis vien per giliai įklimpusios smėlyje. Sapne jo mirusioji žmona atrodė rami, lyg vadino ir kvietė pas save. Jis nesunkiai šį sapną paaiškino. Nuogas stovėdamas duše po drungnu, nei šaltu, nei šiltu vandeniu, besiliejančiu ant galvos truputį nemalonia, bet jo niūrią nuotaiką atitinkančia čiurkšle.

Rikis apsimovė išblukusias, apdriskusias chaki kelnes, atbrizgusia klešnių apačia. Jos liudijo visus ilgo dėvėjimo ženklus, už kuriuos paaugliai prekybos centre mielai primokėtų, bet kurie jam tiesiog buvo pasekmė daugelio metų atostogų, vienintelio metų laiko, kai jas dėvėdavo. Dar apsiavė tokius

pat nudrengtus plaukiojimo batelius ir apsivilko senus mėlynus marškinius, tokius sudėvėtus, kad tinkamus tik savaitgaliams. Persibraukė plaukus šukomis. Pažvelgęs į save veidrodyje, pamanė išoriškai atrodąs visai kaip daug gyvenime pasiekęs žmogus, apsirengęs atostogų pradžiai. Galvojo, kaip šitiek metų atsibudęs rugpjūčio pirmąją su džiaugsmu vilkdavosi senus ir patogius nušiurusius rūbus, kurie reiškė, kad ateinantį mėnesį jis nebegyvens kruopščiai sutvarkyto ir sudėlioto Aukštutinio Rytų Manheteno psichoanalitiko gyvenimo, o virs kažkuo kitu. Atostogos Rikiui reiškė laiką, kai galima išsipurvinti rankas sode Velflyte, jausti smėlį tarp kojų pirštų nuo ilgų pasivaikščiojimų paplūdimiu, skaityti populiarius detektyvus ar meilės romanus ir retsykiais išgerti šlykštynės, vadinamos Keip Koderiu ir gaminamos paikai maišant spanguolių sultis su degtine. Šios atostogos nežadėjo tokios kasdienybės, bet galbūt iš užsispyrimo, o gal tiesiog iš ilgesio apsirengė kaip pirmąją atostogų dieną.

Papurtęs galvą, nusliūkino į virtuvėlę. Pusryčiams pasiskrudino sausą riekelę kvietinės duonos ir susitaisė puodelį juodos kavos – ši buvo karti, kad ir kiek šaukštelių cukraus dėjo. Pats nusistebėjo, kaip abejingai kramsnoja skrebutį. Visiškai nesijautė alkanas.

Greitai vėstančią kavą nusinešė į kabinetą, kur ant stalo prieš save pasidėjo Ražinio laišką. Retsykiais žvilgteldavo pro langą, lyg tikėtųsi išvysti nuogą Vergiliją, tykančią ant šaligatvio ar įsitaisiusią buto lange, esančiame kitoje siauros gatvelės pusėje. Žinojo, kad ji kažkur netoliese, ar bent jau taip manė, nes šitai buvo sakiusi.

Rikis netyčiom krūptelėjo. Įsispitrijo į laišką, ieškodamas užuominų.

Akimirką pajuto svaigulį ir karščio bangą.

– Kas darosi? – garsiai paklausė pats savęs.

Jam pasirodė, kad tą akimirksnį į kambarį įėjo Rodžeris Ci-

mermanas, miręs toks pat įkyrus ir reiklus, kaip ir gyvas. Kaip visada, reikalavo atsakymų į neteisingus klausimus.

Rikis darsyk surinko Cimermano buto numerį, tikėdamasis, kad kas nors atsilieps. Žinojo turįs su kuo nors pasikalbėti apie Cimermano mirtį, bet su kuo, tiksliai nenutuokė. Kur buvo motina, vis dar nežinia, kodėl, nebuvo aišku, ir Rikis gailėjosi to nepaklausęs detektyvės Rigins. Tikriausiai, manė, pas kaimynus ar ligoninėje. Cimermanas turėjo jaunesnį brolį, kuris gyveno Kalifornijoje ir su kuriuo bendravo retai. Brolis dirbo kino pramonėje Los Andžele ir niekuo nenorėjo prisidėti prie rūpinimosi sunkaus būdo ir iš dalies neįgalia motina. Cimermanas nuolat dėl to juo skundėsi. Jis buvo žmogus, mėgavęsis savo gyvenimo bjaurumu, mieliau zyzęs ir skundęsis, negu ėmęsis ką nors keisti. Kaip tik dėl šios savybės vargu ar būtų žudęsis, mąstė Rikis. Tame, kas policijai ir bendradarbiams atrodė neviltis, Rikis įžvelgė tikrąjį ir vienintelį Cimermano džiaugsmą. Jis gyveno misdamas savo neapykanta. Kaip analitiko, Rikio darbas buvo įkvėpti jį keistis. Tikėjosi, kad ateis laikas, kai Cimermanas susipras, koks yra luošas, kad vien bejėgiškai blaškosi nuo pykčio prie pykčio. Tas metas, kai atsiranda galimybė keistis, būtų buvęs pavojingas, nes Cimermanas greičiausiai būtų puolęs į gilią depresiją, supratęs, kad gyventi reikia ne taip, kaip iki šiol. Taptų pažeidžiamas, pagaliau suskaičiavęs iššvaistytas dienas. Tas suvokimas tikrai būtų galėjęs sukelti sunkią ir galbūt mirtiną neviltį.

Tačiau iki tos akimirkos dar buvo likę daug mėnesių, o greičiausiai netgi daug metų.

Cimermanas vis dar kasdien lankė seansus. Analizę tebelaikė niekuo daugiau, kaip tik proga penkiasdešimt minučių išsilieti, lyg garo švilpuku garvežio šone, laukiančiu, kada konduktorius jį trūktels. Tą įžvalgą, kurią sugebėdavo išpešti, jis naudodavo tolesniems pykčio takams grįsti.

Skųstis jam buvo smagu. Neviltis negniuždė ir nesupo.

Rikis papurtė galvą. Per dvidešimt penkerius metus turėjo tris

pacientus, kurie nusižudė. Du iš jų pas Rikį buvo pasiųsti jau pasireiškus visiems įprastiems įspėjimo ženklams ir prieš nusižudydami gydėsi tik trumpai. Tada jautėsi bejėgis, bet ne kaltas. Tačiau apie trečiąją mirtį galvoti nemėgo. Tas žmogus buvo nuolatinis pacientas, kurio slydimo žemyn Rikis nepajėgė sulaikyti, netgi skirdamas nuotaiką keliančius vaistus, o to imdavosi retai. Jau daugelį metų apie tą pacientą negalvojo, ir jam buvo nesmagu apie jį užsiminti detektyvei Rigins, net jei nuo jos šiurkštumo bei atsainaus smalsumo ir nuslėpė smulkmenas.

Truputį suvirpėjęs, lyg kambaryje staiga būtų atšalę, Rikis pamanė: tai buvo savižudybės atvaizdas. Cimermanas ne.

Tačiau mintis, kad Cimermanas buvo pastumtas po metro traukiniu, kad pasiųstų žinią Rikiui, šiurpino daug labiau. Ji užgavo jam širdį. Tokia mintis panaši į kibirkštį, krentančią į benzino balą.

Kartu tokia mintis buvo neįmanoma. Įsivaizdavo dar kartą einąs į per ryškiai apšviestą ir trupučiuką purviną detektyvės Rigins biurą ir teigiąs, kad kažkokie nežinomi asmenys tyčia nužudė žmogų, kurio nei pažinojo, nei bent kiek apie jį galvojo, kad priverstų Rikį žaisti kažkokį mirtiną žaidimą.

Pamanė: tai tiesa, bet neįtikima, ypač kokiai nors per menkai apmokamai ir persidirbusiai Viešojo transporto detektyvei.

Ir tą pat akimirksnį suvokė, kad jie tą žinojo.

Ražiniu pasivadinęs žmogus ir Vergilija prisistačiusi moteris suprato, kad nėra jokių patikimų įkalčių, siejančių juos su šiuo nusikaltimu, išskyrus lemenančius Rikio pareiškimus. Net jei detektyvė Rigins nusišaipiusi neišvarytų Rikio iš kabineto – o, žinoma, išvarytų – kokį pretekstą ji turėtų tikrinti keistą istoriją, pasakojamą gydytojo? Juk šiam, jos šventu įsitikinimu, daug labiau patiktų painus žmogaus mirties paaiškinimas iš detektyvinio romano, o ne akivaizdi savižudybė, prastai atsiliepsianti jo reputacijai?

Į šį klausimą galėjo atsakyti vienu žodžiu: jokio.

Cimermano mirtis buvo sugalvota kaip priemonė nudaigoti Rikį. Ir niekas to nežinos, tik Rikis.

Nuo tos minties susisuko galva.

Atsilošęs kėdėje, Rikis suprato priėjęs svarbiausią akimirką. Nuo tada, kai į laukiamąjį atėjo laiškas, jis įsitraukė į sūkurį veiksmų, kurių platesnės prasmės nė nenutuokė. Analizėje svarbiausia kantrybė, o jos jis neturėjo. Tam reikia laiko, kurio nebuvo. Žvilgsnis užkliuvo už Vergilijos dovanotojo kalendoriaus. Sekundę pagalvojo apie mirtininką kalinį, kuriam pranešta, kad gubernatorius pasirašė jo mirties nuosprendį su bausmės vykdymo data, laiku ir vieta. Toks palyginimas gniuždė, ir jis jį nuvijo, sakydamas sau, kad netgi kalėjime žmonės sunkiai kovojo už gyvybę. Rikis karingai įkvėpė. Pagalvojo, kad didžiausia mūsų būties, kad ir kokios menkos, prabanga yra tai, kad nežinome, kiek dienų mums skirta. Rodės, kad kalendorius ant stalo iš jo tyčiojasi.

– Čia ne žaidimas, – pasakė niekam. – Niekada ir nebuvo.

Pagriebė Ražinio laišką ir įsistebeilijo į eilėraštuką. Va užuomina, rėkė pats sau. Psichopato užuomina. Atidžiai įsiskaityk!

„...Mamytė, tėvelis ir mažas vaikelis...“

Na, pamanė, įdomu, kad laiško autorius sako „vaikelis“, nes taip nenurodo lyties.

„...Kai šeimą palikęs, išėjo tėvelis...“

Tėvas dingo. „Išėjo“ galima suprasti tiesiogiai arba perkeltine prasme, tačiau bet kuriuo atveju šeima liko be tėvo. Kad ir kodėl taip būtų atsitikę, Ražinis tikriausiai ilgus metus dėl to kaupė tulžį. Ją tikriausiai kurstė ir palikta motina. Jis suvaidino kažkokį vaidmenį tūžmo dramoje, kuri per daugelį metų virto žudikiška. Bet kokį vaidmenį? Štai ką reikėjo išsiaiškinti.

Ražinis, tą akimirką nusprendė Rikis, buvo paciento vaikas. Klausimas, kokio paciento?

Akivaizdžiai nelaimingo ir nesėkmingo. Galbūt kieno nors, kas nutraukė gydymą. Tačiau kas buvo pacientas: motina, palikta su tulžimi ir vaikais, ar tėvas, palikęs šeimą? Ar jam nepavyko gydymas palaužtos moters, ar jis paskatino vyrą palikti šeimą? Pamanė, kad čia truputį panašu į japonišką filmą, „Rasio-

moną“, kur tas pats įvykis apžvelgiamas iš priešingų taškų su pašėlusiomis interpretacijomis. Padėtyje, pritvinkusioje žudikiško tūžmo, jis suvaidino vaidmenį, bet kieno pusėje, nežinia. Nepaisant to, Rikis manė tą įvykį nutikus prieš dvidešimt ar dvidešimt penkerius metus. Juk Ražinis turėjo suaugti, kad galėtų imtis priemonių, būtinų gudrioms žaidimo smulkmenoms surengti.

Kiek, pamanė Rikis, trunka sukurti žudiką? Dešimt metų? Dvidešimt metų? Akimirksnį?

Nežinojo, bet įtarė, kad gali išsiaiškinti.

Pajuto pirmą pasitenkinimo pojūtį nuo tada, kai laukiamajame atplėšė laišką. Užplūdęs jausmas buvo ne tiek pasitikėjimo savimi, kiek gebėjimo. Nepastebėjo tebeplūduriuojąs tikrame, murziname detektyvės Rigins pasaulyje, kuriame jam nebuvo vietos ir kur jis neturėjo galių, ir kad vos grįžęs į pažįstamą pasaulį, kuriame dalyvavo jausmai ir veiksmai, paremti psichologija, pasijuto geriau.

Cimermanas, nelaimingas žmogus, kuriam reikėjo daug pagalbos, atėjusios per lėtai, išnyko iš minčių, ir tuo pat metu Rikis nesuvokė dar vieno dalyko, galėjusio jį sustingdyti: jis pradėjo žaisti lauke, sukurtame specialiai jam, lygiai kaip Ražinis ir sakė.

Analitikas – ne chirurgas, kuris gali žvilgtelėti į širdies monitorių, prijungtą prie paciento, ir įžiūrėti sėkmę ar nesėkmę ekrano blyksniuose. Matmenys daug subjektyvesni. Pasveikęs – žodis, pritvinkęs visokiausių pilnatvių – analizės gydymo kursui netaikomas, nors šioji profesija glaudžiai susijusi su medicina.

Rikis vėl ėmėsi sudarinėti sąrašą. Pasirinko dešimties metų laikotarpį, nuo 1975 metų, kai pradėjo rezidentūrą, iki 1985, ir surašinėjo vardus visų, ką per tą laiką gydė. Eidamas iš metų į metus, nustatė, kad palyginti nesunku atsiminti nuolatinių pacientų vardus – tuos, kuriems buvo taikomos įprastinės analizės. Tie vardai patys iššokdavo iš atminties, ir jis džiaugėsi at-

simindamas veidus, balsus ir daug įvairių jų būklės smulkmenų. Kartais net atsimindavo sutuoktinių, tėvų, vaikų vardus, kur pacientai augo ar dirbo, o ne vien savo klinikinę diagnozę ir problemų vertinimą. Visa tai labai praverstų, manė jis, bet atrodė, kad jį dabar persekiojantį žmogų sukūrė ne tie, kurie gydėsi ilgai.

Ražinis – vaikas kažkieno, ko ryšys silpnesnis. Kažkieno, kas netikėtai nutraukė gydymą. Kažkieno, kas vos po kelių seansų liovėsi pas jį vaikščiojęs.

Tuos pacientus atsiminti buvo daug sunkesnė užduotis.

Sėdėjo prie stalo, atsivertęs bloknotą, laisvai asocijuodamas, mėnuo po mėnesio per visą savo praeitį ir mėgindamas prisiminti žmones, pažintus prieš ketvirtį amžiaus. Psichoanalizėje tai atitiktų sunkumų kilnojimą – vardai, veidai, problemos lėtai kilo iš praeities. Gailėjosi nevedęs tikslesnių užrašų. Tos nuotrupos, kurias rado, tie rašteliai ir dokumentai tebuvo vien apie žmones, kurie gydėsi ilgiau ir per metų metus nudribdami į kušetę ir šnekėdami paliko įspaudą atmintyje.

Ieškojo žmogaus, palikusio randą.

Rikis sprendė problemą vieninteliu sau žinomu būdu. Suvokė, kad taip nelabai greitai einasi, bet visiškai nežinojo, ko dar galėtų imtis.

Tai truko ilgai, ryto minutėms tyliai garuojant aplink jį. Sąrašas augo netvarkingai. Rikį stebintis žmogus jį būtų pamatęs truputį palinkusį kėdėje, su rašikliu rankoje, tarsi kokį užstrigusį poetą, ieškantį neįmanomo rimo, pavyzdžiui, žodžiui „granitas".

Rikis sunkiai triūsė vienatvėje.

Jau buvo beveik vidurdienis, kai suskambo durų skambutis.

Garsas tarsi pažadino iš snaudulio. Greitai išsitiesė, jusdamas, kaip įsitempia nugaros raumenys ir džiūsta gerklė. Skambutis suskambo darsyk. Kažkas akivaizdžiai nežinojo sutarto pacientų signalo.

Pakilo ir perėjo kabinetą, paskui laukiamąjį ir nedrąsiai priėjo prie taip retai rakinamų durų. Ąžuolinės lentos viduryje buvo

akutė. Nepaminė kada paskutinįkart ja naudojosi. Pridėjo prie jos akį, kai trečiąsyk suskambo skambutis.

Už durų stovėjo vaikinas prakaituotais mėlynais *Federal Express* marškiniais, gniauždamas rankose voką ir elektroninę užrašų knygelę. Atrodė truputį susierzinęs ir jau, matyt, buvo beeinąs sau, kai Rikis atrakino duris. Atšovė skląsčius, bet grandinėlės nenuėmė.

– Taip? – paklausė Rikis.

– Atnešiau laišką daktarui Starksui. Ar tai jūs?

– Taip.

– Turėsite pasirašyti.

Rikis pasvarstė.

– Ar turite pažymėjimą?

– Ką? – išsiviepęs paklausė jaunuolis. – Negi negana uniformos?

Jis atsidusęs persikreipė ir parodė pažymėjimą su nuotrauka, plastikiniame dėkle prisegtą prie marškinių.

– Įskaitot? – paklausė. – Man tik reikia parašo, ir aš einu sau.

Rikis nenorom atvėrė duris.

– Kur man pasirašyti?

Kurjeris padavė užrašų knygelę ir parodė dvidešimt antrą eilutę nuo viršaus.

– Štai čia, – tarė. Rikis pasirašė. Kurjeris patikrino parašą, tada elektroniniu skaitytuvu perbraukė brūkšninį kodą. Aparatas dusyk pyptelėjo. Rikis nė nenutuokė, ką jis daro. Tada kurjeris įteikė mažą kartoninį vienos dienos pristatymo voką.

– Geros jums dienos, – pasakė balsu, iš kurio buvo justi, kad jam nė trupučio nerūpėjo, kokia bus Rikio diena, bet taip sakyti buvo išmokytas ir griežtai laikėsi nustatytos tvarkos.

Rikis stabtelėjo tarpduryje, žiūrėdamas į užrašą ant voko. Laišką atsiuntė Niujorko psichoanalizės draugija, organizacija, kurios narys jis buvo jau seniai, bet su kuria visada turėjo džiaugsmingai nedaug bendro. Draugija buvo tam tikra Niujorko psi-

choanalitikų valdžia, tačiau Rikis visada vengė tokioms organizacijoms neišvengiamai būdingo politikavimo ir intrigų. Retkarčiais nueidavo į draugijos remiamą paskaitą ir perversdavo kas pusmetį leidžiamą aplinkraštį, kad žinotų apie savo kolegas ir jų nuomones, bet visada laikėsi atokiai nuo draugijos vadovaujamų diskusijų taip pat, kaip ir nuo šventinių kokteilių vakarėlių.

Grįžo į laukiamąjį, paskui save užrakindamas visas duris ir svarstydamas, kodėl draugija parašė kaip tik dabar. Įtarė, kad beveik šimtas procentų draugijos narių dabar vis tiek tikriausiai važiuoja rugpjūčio atostogų. Kaip ir daugelis dalykų psichoanalizės pasaulyje, vasaros mėnuo buvo šventas.

Rikis rado juostelę ir atplėšė voką. Viduje buvo įprasto laiško dydžio vokelis su kampe įspaustu Draugijos atgaliniu adresu. Ant vokelio buvo atspausdintas jo vardas, o apačioje prirašyta eilutė: PER VIENOS DIENOS KURJERĮ – SKUBU.

Atplėšęs vokelį, išėmė du popieriaus lapus. Pirmasis buvo Draugijos firminis blankas. Išsyk pamatė, kad laiškas nuo Draugijos prezidento, kokia dešimčia metų už jį vyresnio gydytojo, jam pažįstamo tik iš tolo. Neatsiminė kada nors su tuo žmogum kalbėjęsis, neskaitant rankos paspaudimų ir kelių mandagybių.

Greitai perskaitė:

Gerb. Daktare Starksai,
apgailestaudamas Jums pranešu, kad Psichoanalizės draugija gavo rimtą skundą Jūsų santykių su buvusia paciente klausimu. Pridedu skundo kopiją.
Pagal Draugijos įstatus ir pasitaręs su organizacijos vadovybe, perdaviau šį reikalą valstybiniams medicinos etikos tyrėjams. Netrukus su Jumis turėtų susisiekti tos įstaigos atstovas.
Patariu Jums kuo skubiau susirasti patikimą teisininką.
Labai tikiuosi, kad šio skundo turinį pavyks išlaikyti paslaptyje nuo žiniasklaidos, nes tokio pobūdžio įtarimai meta šešėlį visai mūsų profesijai.

Rikis tik akies krašteliu žvilgtelėjo į parašą, iškart atversdamas kitą lapą. Tai irgi buvo laiškas, bet adresuotas Draugijos prezidentui. Šio laiško nuorašai buvo nusiųsti viceprezidentui, Etikos komiteto pirmininkui, kiekvienam iš šešių komiteto narių, Draugijos sekretoriui ir iždininkui. Rikis suprato, kad iš esmės visi gydytojai, kurių vardai buvo kaip nors susiję su Draugijos vadovybe, gavo po laišką. Jame buvo rašoma:

Gerbiamas pone ar ponia,
daugiau kaip prieš šešerius metus pradėjau psichoanalizės gydymo kursą pas Jūsų organizacijos narį daktarą Frederiką Starksą. Po maždaug trijų mėnesių seansų keturis kartus per savaitę jis ėmė uždavinėti klausimus, kuriuos galima būtų laikyti nederamais. Jie visada buvo apie mano seksualinius santykius su įvairiais partneriais iki pat nesėkmingos santuokos. Maniau, kad tokie klausimai – psichoanalizės proceso dalis. Tačiau, seansams tęsiantis, jis ėmė reikalauti vis daugiau smulkmenų apie mano seksualinį gyvenimą. Klausimai darėsi vis labiau pornografiniai. Kaskart man mėginant pakeisti temą, jis ir vėl ją grąžindavo, vis didindamas apibūdinimų kiekį ir detalumą. Aš pasiskundžiau, bet jis atsakė, kad mano depresijos šaknys glūdi mano nesugebėjime visiškai atsiduoti seksualiniams ryšiams. Netrukus po šito pareiškimo jis pirmą kartą mane išprievartavo. Pasakė, kad jei nesileisiu, niekada nepasijusiu geriau.
Seksas seansų metu pasidarė būtina sąlyga gydymui tęsti. Psichoanalitikas buvo nepasotinamas. Po šešių mėnesių pasakė, kad mano gydymas baigtas ir daugiau niekuo negalįs man padėti. Sakė, kad mano slopinimas toks stiprus, kad tikriausiai reikėtų gerti vaistus ir gultis į ligoninę. Jis ragino mane kreiptis į privačią Vermonto psichiatrijos ligoninę, bet nenorėjo nė paskambinti jos direktoriui. Tą dieną, kai baigėsi mūsų seansai, privertė mane užsiimti analiniu seksu.

Man prireikė keleto metų atsigauti po santykių su daktaru Starksu. Per tą laiką aš tris kartus gulėjau ligoninėje, kiekvieną kartą ilgiau nei šešis mėnesius. Nešioju dviejų nepavykusių mėginimų žudytis randus. Tik rūpestingo psichoterapeuto padedama pradėjau sveikti. Šis laiškas Jūsų organizacijai – mano gijimo dalis.
Kol kas norėčiau neatskleisti savo vardo, nors daktaras Starksas žinos, kas aš. Jei nuspręsite šio reikalo neatidėti į šalį, prašyčiau kreiptis į mano teisininką ir/arba psichoterapeutą.

Parašo po laišku nebuvo, bet buvo pavardė miesto centre įsikūrusio advokato ir Bostono priemiesčio psichiatro.

Rikiui drebėjo rankos. Susisuko galva, ir jis atsirėmė į buto sieną, kad nepargriūtų. Jautėsi kaip ringo kovotojas po smūgių krušos – apsvaigintas, apimtas skausmo, pasirengęs griūti ant čiužinio vos suskambus visišką pralaimėjimą žyminčiam skambučiui, bet tebestovįs.

Laiške nebuvo nė žodžio tiesos. Bent jau jis jos neįžvelgė.

Pagalvojo, kad kaži ar nuo to kas nors priklauso.

Aštuntas skyrius

Žvelgė į melų pilną puslapį priešais ir juto didį prieštaravimą. Jo dvasia blaškėsi, širdis sustingo į ledą nuo nevilties, lyg ryžtas būtų išgaravęs lauk, o vietoj jo tą pat akimirką sukilęs įtūžis, toks svetimas Rikio įprastam būdui, kad vargiai atpažįstamas. Rankos ėmė virpėti, veidą užliejo raudonis, ant kaktos pasirodė plona prakaito srovelė. Tokį pat karštį juto ir ant sprando, pažastyse ir gerklėje. Nusigręžė nuo laiškų ir pakėlė akis, dairydamasis ko nors, ką pagriebęs galėtų sukulti, bet nieko tinkamo nerado ir dėl to įpyko dar labiau.

Rikis kurį laiką žingsniavo pirmyn atgal po kabinetą. Lyg visas kūnas būtų ėmęs nervingai trūkčioti. Galiausiai sudribo savo senajame odiniame krėsle už kušetės atkaltės ir leidosi bent trupučiuką apraminamas pažįstamo spyruoklių cypimo ir nublizgintos medžiagos pojūčio delnuose.

Nė nekilo abejonė, kas parašė prieš jį skundą. Dirbtinis apsimetėlės aukos anonimiškumas tą garantavo. Suvokė, kad daug svarbiau išsiaiškinti, kodėl. Suprato, kad viskas vyksta pagal planą, tik reikia jį įžvelgti ir perprasti.

Telefonas buvo padėtas ant grindų šalia krėslo. Rikis pasilenkė jo pasiimti. Po kelių sekundžių iš informacijos tarnybos sužinojo Psichoanalizės draugijos pirmininko kabineto telefoną. Atsisakęs siūlymo elektroniniu būdu surinkti numerį už jį, įtūžęs suspaudaliojo ragelio mygtukus, tada atsilošė laukti, kol atsilieps.

Telefonu prašneko girdėtas kolegos analitiko balsas. Tačiau skambėjo sausai, be jausmų ir tuščiai – kaip įrašas.

– Sveiki. Jūs paskambinote į daktaro Martino Roto kabinetą. Manęs nebus nuo rugpjūčio pirmos iki dvidešimt devintos dienos. Jei skambinate skubiu reikalu, surinkite 555-1716. Ta tarnyba įgaliota su manimi susisiekti atostogų metu. Arba galite paskambinti 555-2436 daktarui Albertui Maiklzui į Kolumbijos presbiterijonų ligoninę. Jis šį mėnesį mane pavaduoja. Jei jums atrodo, kad išgyvenate tikrą krizę, paskambinkite abiem numeriais, ir mudu abu su daktaru Maiklzu su jumis susisieksime.

Rikis toliau nebesiklausė įrašo ir surinko pirmąjį iš skubios pagalbos numerių. Žinojo, kad antruoju numeriu atsilieps antro ar trečio kurso psichiatrijos rezidentas ligoninėje. Rezidentai atostogų metu pavaduodavo rimtus gydytojus, vietoj šnekų, sudarančių analizės gydymo pagrindą, pacientą užslopindami receptais.

Tačiau pirmuoju numeriu atsiliepė žinučių tarnyba.

– Klausau, – atsiliepė pavargęs moteriškas balsas, – čia daktaro Roto tarnyba.

– Noriu perduoti daktarui žinutę, – trumpai tarė Rikis.

– Daktaras atostogauja. Skubiu atveju turėtumėt skambinti daktarui Albertui Maiklzui į...

– Turiu jo numerį, – pertraukė Rikis, – bet čia kitoks atvejis ir kitokia žinutė.

Moteris patylėjo, labiau nustebusi nei sutrikusi.

– Na, – pratarė ji, – nežinau, ar dėl bet kokios žinutės turėčiau jam skambinti per atostogas...

– Šitą žinutę jis norės išgirsti, – atsakė Rikis. Sunkiai sekėsi slėpti balso šaltumą.

– Nežinau, – pakartojo moteris, – turiu laikytis taisyklių.

– Visi turi laikytis taisyklių, – atkirto Rikis. – Taisyklės skirtos ryšiams sutrikdyti. Ne skatinti. Siaurapročiai, be vaizduotės žmonės juos prikemša tvarkaraščių ir taisyklių. Tvirto būdo žmo-

nės žino, kada protokolo galima nepaisyti. Koks jūs žmogus, panele?

Moteris pasvarstė.

– Ką daktarui perduoti? – paklausė striukai.

– Pasakykite daktarui Rotui, kad daktaras Frederikas Starksas... verčiau užsirašykite, nes norėčiau, kad mano žodžius perduotumėt tiksliai...

– Rašausi, – atšovė moteris.

– ...kad daktaras Frederikas Starksas gavo jo laišką, perskaitė pridėtą skundą ir nori pranešti, kad jame nėra nė žodžio tiesos. Visa tai – gryni pramanai.

– ...nė žodžio tiesos... Tvarka. Pramanai. Supratau. Ar norite, kad paskambinčiau jam ir perduočiau šitą žinutę? Jis atostogauja.

– Mes visi atostogaujam, – taip pat atšovė Rikis, – tiesiog kai kuriems atostogos įdomesnės. Ši žinutė neabejotinai padarys atostogas įdomesnes jam. Žiūrėkit man, kad jis gautų šitą žinutę ir kad ji būtų lygiai tokia, kaip aš padiktavau. Jei ne, nuoširdžiai pasirūpinsiu, kad Darbo dieną gautumėt ieškotis naujo darbo. Aišku?

– Aišku, – atsakė moteris. Rodės, grasinimas jos negąsdina. – Bet kaip ir sakiau, turime aiškias ir griežtas taisykles. Nemanau, kad ši žinutė jas atitinka...

– Pasistenkite būti ne taip lengvai nuspėjama, – atsakė Rikis, – ir išsaugosite savo darbo vietą.

Tada jis padėjo ragelį. Atsilošė krėsle. Neatsiminė, kad kada nors per daugelį metų būtų kalbėjęs šitaip nemandagiai ir reikliai, ką ir kalbėti apie grasinimus. Tai irgi prieštaravo jo prigimčiai. Suvokė, kad artimiausiomis dienomis dažnai teks eiti prieš prigimtį.

Dar kartą akimis permetė daktaro Roto laišką ir perskaitė anonimiškąjį skundą. Viduje tebevirdamas nekaltai apkaltintųjų pasipiktinimu ir įsiūčiu, pamėgino apskaičiuoti laiško poveikį ir

vėl pabandyti atsakyti, kodėl? Jam rodėsi, kad Ražinis akivaizdžiai siekė tam tikrų padarinių, bet kokių?

Apmąsčius klausimą, šis tas ėmė aiškėti.

Rikis suprato, kad pats skundas buvo daug atsargesnis, nei atrodė iš pirmo žvilgsnio. Nepasirašiusi laiško autorė šaukė „Išprievartavo!", tačiau laiką, kada tai įvyko, pasirinko pakankamai tolimą, kad jam negaliotų jokie teisiniai veiksmai. Nereikėjo kviestis jokių tikrų policijos detektyvų. Vietoj to prasidės nerangus, nepaslankus Valstybinės medicinos etikos tarybos tyrimas. Jis vyks lėtai, vangiai ir tikriausiai netrukdys tiksinčiam žaidimo laikrodžiui. Skundas, besišaukiąs policijos, greičiausiai nedelsiant susilauktų atsako, o Ražinis aiškiai norėjo, kad policija žaidime dalyvautų tik probėgšmais. Taigi, parašiusi provokuojamą, bet anoniminį skundą, laiško autorė išlaikė atstumą. Jai neskambins niekas iš Psichoanalizės draugijos. Jie tiesiog perduos – taip, atrodo, ir padarė – visą reikalą trečiajai šaliai, kuo skubiau nusimazgodami nuo rankų galimą baisią smarvę.

Rikis darsyk perskaitė abu laiškus ir žaibiškai suprato.

– Jam reikia manęs vieno, – išsprūdo balsu.

Rikis akimirksnį atsilošęs žvelgė į lubas, lyg balta plokštuma viršuje atspindėtų ką nors aiškaus. Kalbėjo niekam, rodėsi, kad balsas beveik dusliai aidi kabineto erdvėje.

– Jis nenori, kad šaukčiausi pagalbos. Jis nori, kad su juo žaisčiau visiškai niekieno nepadedamas. Todėl pasirūpino, kad su niekuo iš kolegų negalėčiau pasitarti.

Švelniai velniška Ražinio užmačia beveik kėlė šypseną. Šis žinojo, kad iš vidaus Rikį ės klausimai dėl Cimermano mirties. Žinojo, kad Rikį, be abejo, išgąsdins įsilaužimas į namus ir kabinetą tuo metu, kai nusigręžęs tyrė Cimermano tiesą. Žinojo, kad Rikį suglumino ir išmušė iš vėžių, gal net sukėlė nedidelę paniką visa ta įvykių virtinė. Ražinis visa tai numatė ir nuspėjo, koks bus pirmasis Rikio ėjimas: šauktis pagalbos. O iš kur Rikis būtų jos tikėjęsis? Jis būtų norėjęs pasikalbėti, o ne veikti, nes

tokia buvo jo profesijos prigimtis, ir būtų kreipęsis į kitą analitiką. Į draugą, kuris patikrintų minčių teisumą. Ką nors, kas krenkštų ir aikčiotų, ir išklausytų visų smulkmenų ir padėtų Rikiui perkratyti tokią daugybę šitaip greitai įvykusių dalykų.

Bet dabar to nebus, suprato Rikis.

Išprievartavimu kaltinantis skundas su išsamiu ir šlykščiu paskutiniojo seanso aprašymu nusiųstas visiems Psichoanalizės draugijos valdybos nariams kaip tik tada, kai šie ruošėsi rugpjūčio atostogoms. Nebuvo kada tvirtai paneigti kaltinimų, nei žmonių grupės, kuri tų neigimų klausytųsi. Bjaurus kaltinimas apskries Niujorko analitikus kaip paskalos kokioje didelėje Holivudo puotoje. Rikis žinojo turįs daug kolegų ir mažai tikrų draugų. Kolegos nenorės teršti vardo ryšiais su daktaru, pažeidusiu turbūt didžiausią profesijos tabu. Kaltinimas, kad pasinaudojo savo kaip gydytojo ir analitiko padėtimi, reikalaudamas žemiausių ir grubiausių seksualinių paslaugų, o paskui atgręžė nugarą savo sukurtai psichologinei katastrofai psichoanalizėje, reiškė kone marą, ir Rikis išsyk virto raupsuotuoju. Virš galvos pakibus tokiam kaltinimui, niekas nesiryš jam padėti, kad ir kaip maldautų, kad ir kaip viską neigtų, kol klausimas nebus išspręstas. O tai užtruks ilgus mėnesius.

Buvo dar ir kitas, šalutinis poveikis. Susidarė padėtis, kurioje žmonės, iki šiol manę pažįstą Rikį, dabar susimąstys, ką apie jį žino ir iš kur. Pinklės buvo gudrios, nes dabar jau vien todėl, kad Rikis kaltinimą neigs, jo profesijos žmonės manys, kad jis išsisukinėja.

Likau visiškai vienas, manė Rikis. Atskirtas nuo visų. Pamestas.

Atsargiai įkvėpė, lyg oras kabinete būtų atšalęs. Suprato, kad to ir norėjo. Vienatvės.

Vėl pažvelgė į tuodu laiškus. Melagingame skunde anonimė buvo nurodžiusi Manheteno teisininko ir Bostono psichoterapeuto vardus.

Rikis nesusilaikė nekrūptelėjęs. Tie vardai nurodyti man. Tai kelias, kuriuo turiu eiti.

Prisiminė bauginančią tamsą praeitą vakarą kabinete. Tereikėjo sekti tiesiausia gija ir įjungti tai, kas išjungta, kad kambarys nušvistų. Įtarė, kad čia bus panašiai. Tik nežinojo, kur šis kelias jį nuves.

Likusią dienos dalį iššvaistė, kruopščiai tyrinėdamas pirmąjį Ražinio laišką, mėgindamas toliau atsekti eilėraštuko užuominą, paskui smulkiai surašė visa, kas jam nutiko, kuo atidžiau atkartodamas kiekvieną ištartą žodį, kartodamas pokalbius kaip žurnalistas, rengiantis žinių reportažą, ieškodamas, ką lengvai galėjo pražiopsoti. Pastebėjo, kad sunkiausia tiksliai atsiminti, ką sakė Vergilija, ir pasidarė neramu. Be vargo prisiminė jos kūno linijas ir balso minkštumą, bet šis grožis lyg apsauginis skydas dengė jos žodžius. Rikis suko dėl to galvą, nes tai prieštaravo jo išsilavinimui ir įpročiams, ir kaip geras analitikas, svarstė, kodėl taip negebėjo susitelkti, nors tuo tarpu tiesa buvo tokia akivaizdi, kad bet kuris eilinis paauglys vaikinukas būtų galėjęs paaiškinti.

Užrašų ir pastabų vis daugėjo. Rikis glaudėsi žodžių pasaulyje, kuriame jautėsi patogiai. Kitą rytą, apsivilkęs kostiumą ir pasirišęs kaklaraištį, tada nepatingėjęs išbraukti dar vienos dienos kalendoriuje, ir vėl pajuto slegiamą laiko tėkmę. Jam rodėsi svarbu sugalvoti bent jau pirmąjį klausimą ir paskambinti į *Times* įdėti skelbimo.

Ryto kaitra, atrodo, šaipėsi iš jo, ir su kostiumu jis beveik iškart suprakaitavo. Įtarė, kad jį seka, bet vėl neatsigręžė ir nepažiūrėjo. Suprato vis tiek nemokėsiąs atpažinti jį sekančio žmogaus. Galvojo, kaip filmuose didvyriui visada lengva pastebėti apie jį susitelkusias blogio jėgas. Blogiukai dėvi juodas skrybėles ir žvelgia iš padilbų. Tikrovėje, pasirodo, visai kitaip. Visi įtartini. Visi sunerimę. Krovikas, atvežęs prekes į maisto prekių

krautuvėlę prie kampo, sparčiai šaligatviu žingsniuojantis verslininkas, benamis sienos nišoje, veidai restorano languose ar pravažiuojančioje mašinoje. Visi gali arba jį stebėti, arba ne. Tiksliai pasakyti neįmanoma. Jis buvo pratęs prie įaštrinto analitiko kabineto pasaulio, kur vaidmenys daug aiškesni. Gatvėje niekaip negalėjo pasakyti, kas žaidžia žaidimą ir jį stebi, o kas tėra vienas iš maždaug aštuonių milijonų būtybių, gyvenančių jo pasaulyje.

Rikis gūžtelėjo pečiais ir pamojo taksi. Taksisto vardas buvo užsienietiškas ir neištariamas, ir jis klausėsi radijo stoties leidžiamos keistos rytietiškos muzikos. Dainininkė raudojo aukštu balsu, lūžtančiu keičiantis tempui. Prasidėjus naujai dainai, keitėsi tik jos greitis, o kniaukiantys balsai rodėsi visi vienodi. Jis nesuprato nė žodžio, bet vairuotojas pagal taktą pirštais barbeno į vairą. Rikiui pasakius adresą, taksistas kriuktelėjo ir greitai įsisuko į eismą. Akimirką Rikis susimąstė, kiek žmonių kasdien įšoka į šitą taksi. Už plastikinės pertvaros žmogus niekaip negalėjo nujausti, ar jų gyvenimuose vykdo kokią mirtinai svarbią užduotį, ar tiesiog lydi vieną kitą minutę. Sankryžoje vairuotojas porąkart pyptelėjo ir tylėdamas vežė jį sausakimšomis gatvėmis.

Didžiąją dalį tos gatvės pusės, kur buvo teisininko kontora, užstojo didžiulis baltas kraustytojų sunkvežimis, palikęs tik tiek vietos, kad mašinos vargiai galėjo pro jį prasisprausti. Pro kuklaus, į akis nekrintančio biurų pastato įėjimą pirmyn atgal zujo trys ar keturi augaloti vyrai, nešini rudomis kartoninėmis dėžėmis ir retkarčiais baldais – kėdėmis, sofomis ir panašiai, kurias atsargiai kėlė plienine sunkvežimio pakyla į vidų. Nuošaliau stovėjo mėlynmarškinis vyriškis su saugos tarnybos ženkleliu ir stebėjo krovikus, praeivius nužvelgdamas akimis, aiškiai rodančiomis baugštumą žmogaus, turinčio vienintelę paskirtį ir griežtai ją vykdančio. Rikis išlipo iš taksi, šis nuvažiavo, vos užtrenkus duris, ir priėjo prie marškiniuotojo vyriškio.

– Ieškau pono Merlino kontoros. Jis advokatas...

– Šeštas aukštas, pačiame viršuje, – atsakė vyriškis, neatitraukdamas žvilgsnio nuo krovikų parado. – Ar esat susitaręs? Ten jie užsiėmę kraustynėmis.

– Jis išsikrausto?

Vyriškis parodė ranka.

– Kaip matote, – atsakė. – Girdėjau, susilaukė šlovės ir turtų. Galit kilti, bet netrukdykit.

Liftas burzgė, bet, laimei, muzika jame negrojo. Kai durys atsivėrė šeštame aukšte, Rikis išsyk pamatė teisininko kontorą. Durys buvo plačiai atvertos, ir pro jas du vyrai vilko rašomąjį stalą, kilsčiodami ir kraipydami tarpduryje, o jų kiekvieną judesį sekė vidutinio amžiaus moteris su džinsais, sportbačiais ir brangiais trumparankoviais marškinėliais.

– Čia mano stalas, kad jus kur galai, ir žinau kiekvieną jo dėmę ir įbrėžimą. Jeigu jų atsiras daugiau, pirksit naują.

Krovikai susiraukę stabtelėjo. Stalas, šonuose likus milimetriniams tarpeliams, praslydo pro duris. Pažvelgęs pro vyrus, Rikis pamatė vidiniame koridoriuje sukrautas dėžes, tuščias knygų lentynas ir stalus – viską, ką ir dera matyti veiklioje kontoroje, ištuštintoje kraustynėms. Kontoros viduje kažkas dunkstelėjo ir pasigirdo keiksmas. Džinsuotoji moteris akivaizdžiai susierzinusi krestelėjo galvą, papurtydama neklusnius kaštoninius karčius. Ji atrodė kaip moteris, mėgstanti tvarką, ir laikinas kraustymosi chaosas jai buvo beveik skausmingas. Rikis skubiai prisiartino.

– Ieškau pono Merlino, – pasakė jis. – Ar jis kur nors netoliese?

Moteris skubiai atsigręžė.

– Ar jūs klientas? Šiandien nebuvome suplanavę susitikimų. Kraustomės.

– Tam tikra prasme, – atsakė Rikis.

– Nagi, – griežtai paklausė moteris, – ir kokia gi prasme?

– Aš esu daktaras Frederikas Starksas. Tikriausiai galima sakyti, kad mudviem su ponu Merlinu reikėtų šį tą aptarti.

Moteris valandėlę nustebusi patylėjo, tuomet nemaloniai nusišypsojo ir linktelėjo galvą.

– Vardas man girdėtas. Bet manyčiau, kad ponas Merlinas jūsų nelaukė taip greitai.

– Tikrai? – paklausė Rikis. – Manyčiau, kaip tik priešingai.

Moteris nusigręžė į kitą kroviką, vienoje rankoje nešantį lempą, o po kita pažasčia pasikišusį dėžę knygų, ir pasakė jam:

– Vienu žygiu nešama po vieną daiktą. Jei neši per daug, ką nors sulaužysi. Padėk vieną daiktą, nuneši jį kitą kartą pasikėlęs.

Krovikas apstulbęs gūžtelėjo pečiais ir visai neatsargiai padėjo lempą.

Ji vėl atsigręžė į Rikį:

– Kaip matot, daktare, atvykot ne laiku...

Rikiui jau rodėsi, kad moteris jį išvarys, kai iš kabineto gilumos atėjo jaunesnis vyriškis. Jis buvo kokių trisdešimties metų, truputį nutukęs ir truputį pliktelėjęs, išlygintomis chaki kelnėmis, brangiais sportiniais marškiniais ir iki spindesio nublizgintais bateliais su kutais. Atrodė be galo keistai, nes kraustynėms buvo per daug pasipuošęs, bet sykiu verslui jo apranga nederėjo. Brangūs ir pretenzingi drabužiai rodė, kad net ir visiškai neoficialiomis aplinkybėmis jis laikėsi griežtų išvaizdos taisyklių. Rikis matė, kad šio žmogaus laisvuose drabužiuose nebuvo jokios laisvės.

– Aš Merlinas, – prisistatė vyriškis, išsitraukdamas iš kišenės sulankstytą lininę skepetaitę ir nusišluostydamas rankas, prieš ištiesdamas vieną jų pasisveikinti. – Atleiskite už tokią netvarką, galime kelias minutes šnektelėti susirinkimų kambaryje. Ten dar tebėra dauguma baldų, nors ir neaišku, ar ilgai.

Advokatas mostelėjo durų link.

– Ar norėsite, kad užsirašinėčiau, pone Merlinai? – paklausė moteris.

Merlinas papurtė galvą.

– Manyčiau, mes ilgai netruksim.

Rikį pakvietė į kambarį, kurio didžiąją dalį užėmė vyšnios medžio stalas ir kėdės. Kambario gale stovėjo stalelis su kavos aparatu ir ąsočiu su stiklinėmis. Advokatas parodė Rikiui prisėsti, o pats nuėjęs apžiūrėjo aparatą. Gūžtelėjęs pečiais, atsigręžė į Rikį.

– Atleiskite, daktare, – pasakė Merlinas, – kavos nebėra, o vandens ąsotis irgi tuščias. Nieko negaliu jums pasiūlyti.

– Nieko baisaus, – atsakė Rikis, – ne troškulys mane čia atvedė.

Teisininkas šyptelėjo iš tokio atsakymo.

– Ne, žinoma, ne, – pasakė. – Bet tiksliai nežinau, kuo galėčiau pasitarnauti...

– Merlinas – reta pavardė, – pertraukė Rikis. – Ar tik jūs kartais ne koks fokusininkas?

Teisininkas vėl išsišiepė.

– Mano darbe, daktare Starksai, tokia pavardė – privalumas. Klientai dažnai mūsų prašo ištraukti iš cilindro triušį.

– O jūs taip ir darot? – pasiteiravo Rikis.

– Deja, ne, – atsakė Merlinas. – Burtų lazdelės neturiu. Bet, kita vertus, man nepaprastai sekasi priversti užsispyrusius ir neklusnius priešininkų triušius išlįsti iš slėptuvių visokiausiose skrybėlėse. Žinoma, pasitelkiant ne tiek antgamtines galias, kiek teisinių dokumentų audras ir teisinių reikalavimų pūgas. Galbūt šiame pasaulyje tai reiškia tą patį. Kai kurios bylos vyksta panašiai, kaip burtažodžiai ir užkeikimai mano bendravardžiui.

– Ir jūs kraustotės?

Advokatas iš kišenės išsitraukė nedidelį oda puoštą vizitinių kortelių dėklą. Išėmė kortelę ir padavė Rikiui.

– Naujoji landynė, – pasakė ne be pasitenkinimo. – Kai sekasi, atsiranda poreikis plėstis. Samdau naujus pagalbininkus. Reikia daugiau vietos.

Rikis pažvelgė į kortelę, ant kurios buvo parašytas adresas – miesto centras.

– O aš – dar viena iškamša ant jūsų sienos?

Merlinas maloniai šypsodamas linktelėjo galvą.

– Tikriausiai, – atsakė. – Tiesą sakant, greičiausiai. Iš tiesų nė neturėčiau su jumis kalbėtis, daktare, ypač be jūsų advokato. Tegu jis paskambina man, ir mes aptarsime jūsų etikos pažeidimų draudimo polisą... Jūs apsidraudęs, ar ne, daktare? Tada išspręsim šitą reikalą greitai ir visoms pusėms naudingai.

– Aš apsidraudęs, bet nežinau, ar atlygintinas jūsų klientės pramanytas skundas. Porą dešimtmečių nebuvo reikalo skaityti poliso.

– Neapsidraudęs? Blogai... O žodžio „pramanytas“ aš nebūčiau linkęs vartoti.

– Kas jūsų klientė? – netikėtai paklausė Rikis.

Teisininkas papurtė galvą.

– Man dar negalima atskleisti jos vardo. Ji vis dar gydosi, ir...

– Viso to niekada nebuvo, – nutraukė Rikis teisininką. – Tai prasimanymai. Išsigalvojimai. Nė vieno teisingo žodžio. Jūsų tikras klientas – visai kitas žmogus, tiesa?

Advokatas patylėjo.

– Užtikrinu jus, kad mano klientė tikra, – pasakė. – Kaip ir jos skundai. Panelė X – labai susipainiojusi jauna moteris...

– Tai gal vadinkim ją panele R.? – pasiūlė Rikis. – Kaip Ražinis. Ar taip ne labiau tiktų?

Merlinas, rodos, truputį sutriko.

– Ne visai suprantu, ką turite galvoje, daktare. X, R, nesvarbu. Juk ne apie tai kalbame, ar ne?

– Teisingai.

– Kalbame apie tai, daktare Starksai, kad jūsų reikalai prasti. Ir, patikėkite manim, jums bus geriau, jei ši problema dings iš jūsų akiračio kiek įmanoma greičiau. Jei turėsiu kreiptis į teismą, žala bus padaryta. Pandoros skrynia, daktare. Visos blogybės lėkte išlėks. Viskas pateks į viešus dokumentus. Kaltinimai ir neigimai, nors iš patirties man atrodo, kad neigimas niekada nebūna

toks veiksmingas, kaip kaltinimas, ar ne? Juk ne neigimas įstringa žmonėms į atmintį, tiesa? – teisininkas papurtė galvą.

– Niekada neišdaviau pacientės pasitikėjimo taip, kaip mane kaltina. Nė netikiu, kad ta moteris egzistuoja. Neturiu apie ją jokio įrašo.

– Na, jei taip, daktare, tai tiesiog šaunu. Tikiuosi, jūs dėl to šimtu procentų teisus. Nes, – advokato balsas oktava pažemėjo, ir kiekvieną žodį jis tarė tokia intonacija, kad girdėjosi skustuvo ašmenų aštrumas, – kai apklausiu visus per maždaug pastarąjį dešimtmetį gydytus pacientus, pasikalbėsiu su kiekvienu kolega, su kuriuo jūs ginčijotės, ir ištyrinėsiu visus jūsų – tikėkimės – švento gyvenimo kampelius ir, be abejonės, kiekvieną minutę, kurią prasėdėjote už kušetės, na, tuomet jau nebebus taip svarbu, ar mano klientė egzistuoja, ar ne, nes jums nebeliks jokio gyvenimo ir jokios reputacijos. Visiškai jokios.

Rikis norėjo atsakyti, bet neatsakė.

Merlinas stebeilijo į Rikį nė nemirksėdamas.

– Ar turite priešų, daktare? Pavydžių kolegų? Ar per visus tuos metus atsirastų nelabai gydymu patenkintų pacientų? Ar esate paspyręs šunį? Ar nespėjęs sustabdyti, kai Keip Kodo vasarnamyje prieš jūsų mašiną iššoko voverė?

Merlinas vėl šypsojosi, bet dabar jo šypsena buvo atgrasi.

– Jau žinau apie tą vietą, – pratarė jis. – Žavi sodyba nuostabioje pamiškėje su sodu, truputį matosi vandenynas. Dvylika akrų. 1984 metais pirkta iš pagyvenusios moters, kurios vyras buvo neseniai miręs. Lyg ir pasinaudojote gedulu, ką, daktare? Ar įsivaizduojate, kaip išaugo sodybos vertė? Neabejoju, kad įsivaizduojate. Leiskite jums, daktare Starksai, išduoti vieną vienintelį dalyką. Nepriklausomai nuo to, ar mano klientės kaltinime yra bent lašelis tiesos, jūsų sodyba priklausys man dar šitam reikalui nesibaigus. Ir jūsų butas, ir banko sąskaita *Chase*, ir pensijos sąskaita *Dean Witter*, kuria dar nepradėjote naudotis, ir nedidukas vertybinių popierių portfelis toje pačioje brokerių firmo-

je. Bet pradėsiu nuo vasarnamio. Dvylika akrų. Galėčiau ją parduoti gabalais ir susišluoti gražią sumelę. Kaip manot, daktare?

Visas šiurpdamas, Rikis klausėsi teisininko.

– Iš kur jūs... – pralemeno jis.

– Mano darbas žinoti, – čia pat pertraukė Merlinas. – Jei neturėtumėt ko nors, ko aš noriu, nesivarginčiau. Bet turit, ir patikėkit manim, daktare, nes tą patį pasakys ir jūsų advokatas, kovoti neverta.

– Mano garbė verta, – atsakė Rikis.

Merlinas vėl gūžtelėjo pečiais.

– Nesupratot, daktare. Mėginu jums paaiškinti, kaip kuo mažiau užgauti jūsų garbę. Jūs kažkaip kvailai įsitikinęs, kad tas kiek nors priklauso nuo jūsų teisumo. Tiesos sakymo, o ne melavimo. Įdomu, kad taip mano toks patyręs psichoanalitikas, kaip jūs. Ar dažnai kokiu nors grynu ir aiškiu pavidalu girdite tiesą? Ar tiesos paslėptos, išstumtos, pridengtos visokiausia keista psichologine manta, o atpažintos – netvarios ir slidžios? Ir visada ne vien juodos ir baltos. Dažniau visokių pilkų, rusvų, net raudonų atspalvių. Ar ne taip moko jūsų profesija?

Rikis pasijuto kvailai. Teisininko žodžiai daužė kaip kumščių smūgiai nelygioje kovoje. Giliai įkvėpė, galvodamas, kad ateiti į kontorą buvo paika, o dabar protinga būtų kuo greičiau nešdintis. Jau stojosi, kai Merlinas pridūrė:

– Pragaras gali būti įvairių pavidalų, daktare Starksai. Laikykite mane vienu iš jų.

– Prašau? – perklausė Rikis. Bet prisiminė, kaip Vergilija per jų pirmąjį susitikimą sakėsi būsianti jo vedlė po pragarą, tą ir reiškiąs jos vardas.

Teisininkas nusišypsojo.

– Artūro laikais, – pradėjo maloniai, kaip savimi pasitikintis žmogus, įvertinęs priešininką ir pamatęs, kad šis silpnesnis, – įvairių žmonių, net ir išsilavinusių, protuose pragaras buvo labai gyvas. Jie nuoširdžiai tikėjo demonais, kipšais, piktųjų dvasių

apsėdimais ir viskuo kitu. Uosdavo liepsnas ir sierą, laukiančią bedievių, ir manė, kad ugnies prarajos ir amžinos kančios gali būti atpildas už blogą gyvenimą. O šiandien viskas daug sudėtingiau, tiesa, daktare? Jau nebemanome, kad kęsime įkaitintas šakes ir amžiną prakeiksmą liepsnos bedugnėje. Ir ką gi turime vietoj to? Teisininkus. Ir patikėkit manim, daktare, galiu nesunkiai paversti jūsų gyvenimą kai kuo panašiu į tų košmariškų viduramžių dailininkų paveikslus. Geriau rinkitės lengvesnę išeitį, daktare. Lengvesnę. Verčiau dar kartą patikrinkit savo draudimo polisą.

Kaip tik tą akimirką atsivėrė susirinkimų kambario durys, ir du krovikai prieš įeidami stabtelėjo.

– Norėtume išnešti iš čia daiktus, – pasakė vienas jų. – Visa kita beveik jau išnešta.

Merlinas atsistojo.

– Mielai prašom. Man rodos, daktaras Starksas jau kaip tik ruošiasi eiti.

Rikis irgi atsistojo. Linktelėjo galvą.

– Taip. Jau einu.

Žvilgtelėjo į teisininko kortelę.

– Mano advokatas turėtų į jus kreiptis šituo adresu?

– Taip.

– Gerai, – pasakė jis. – O jūsų darbo laikas...

– Kada tik jums patogu, daktare. Siūlyčiau šitą reikalą tvarkyti nedelsiant. Juk nenorėtumėt dėl manęs nervintis brangiu atostogų metu, tiesa?

Rikis neatsakė, nors susiprato neminėjęs teisininkui savo atostogų planų. Tik linktelėjo galvą ir nė neatsigręžęs išėjo iš kontoros.

Rikis įsėdo į taksi ir liepė vairuotojui nuvežti jį į „Plaza“ viešbutį. Jis tebuvo už kokio tuzino kvartalų. Tam, ką Rikis planavo, ten atrodė tinkamiausia vieta. Taksi šoktelėjo į priekį ir nurūko per miestą tuo keistu miestų taksi būdu – sparčiai greitėdamas,

trūkčiodamas, stabčiodamas, keisdamas juostas, nardydamas tarp kitų mašinų, važiuodamas nei greičiau, nei lėčiau, negu važiuodamas tvirtai, ramiai ir tiesiai. Rikis žvilgtelėjo į vairuotojo pažymėjimą, kuriame, kaip ir tikėjosi, perskaitė dar vieną neištariamą užsienietišką vardą. Atsilošė, svarstydamas, kaip kartais Manhetene sunku pasigauti taksi ir ar ne keista, kad ši mašina kaip tik stovėjo netoliese, kai jis sukrėstas išėjo iš advokato kontoros. Lyg būtų jo laukusi.

Taksistas staigiai sustojo ant šaligatvio prie viešbučio įėjimo. Rikis įgrūdo pinigus pro permatomo plastiko pertvarą ir išlipo. Nekreipdamas dėmesio į durininką, užšoko laiptais ir įėjo pro sukamąsias viešbučio duris. Foje knibždėte knibždėjo svečių, ir jis vikriai išlaviravo pro keletą draugijų ir turistų grupių, aplenkdamas lagaminų krūvas ir skubančius pasiuntinukus. Žengė tiesiai į Palmių dvarą. Tolimajame restorano gale stabtelėjo, užmetė akį į meniu, tada truputį susilenkęs nėrė į koridorių, žygiuodamas taip greitai, kaip tik galėjo, nepatraukdamas nereikalingo dėmesio, maždaug kaip žmogus, vėluojantis į traukinį. Nužingsniavo tiesiai prie Centrinio parko viešbučio pietinio išėjimo, pro duris tiesiai į gatvę.

Išeinantiems svečiams taksi pakviesdavo durininkas. Rikis aplenkė šeimą, išsirikiavusią ant šaligatvio.

– Atleiskite, – tarė vidutinio amžiaus šeimos tėvui, vilkinčiam spalvingais havajietiškais marškiniais ir prižiūrinčiam trejetą nutrūktgalvių vaikų maždaug nuo šešerių iki dešimties metų. Greta stovėjo nuoboda žmona, ganydama visą vadą. – Aš trupučiuką skubu. Labai atsiprašau, bet ar galėčiau...

Tėvas paklaikęs pažvelgė į Rikį, lyg jokia šeimos kelionė nuo pat Aidaho iki Niujorko negalėtų apsieiti be nukniaukto iš panosės taksi, tada tylomis mostelėjo į dureles. Rikis įšoko vidun, užtrenkė jas paskui save ir dar nugirdo žmoną sakant:

– Ralfai, ką čia darai? Juk šitas mūsų...

Bent jau šitas taksistas, pamanė Rikis, nebus nusamdytas Ražinio. Padiktavo vairuotojui Merlino kontoros adresą.

Kaip ir tikėjosi, kraustytojų sunkvežimio prie pastato nebebuvo. Dingęs buvo ir mėlynmarškinis apsaugininkas.

Rikis pasilenkęs pabeldė į vairuotojo pertvarą.

– Persigalvojau, – pasakė, – prašyčiau mane nuvežti va kur, – ir perskaitė naująjį adresą nuo advokato kortelės. – Bet kai atvažiuosite, sustokite už kokio kvartalo, gerai? Nenoriu išlipti prie durų.

Vairuotojas tylomis gūžtelėjo pečiais ir linktelėjo galvą.

Prasikasti per kamščius truko ketvirtį valandos. Adresas ant Merlino kortelės buvo: netoli Volstrito. Nuo jo atsidavė prestižu.

Vairuotojas padarė, kaip prašytas, sustojo už kvartalo.

– Štai ten, – pasakė. – Ar man privažiuoti?

– Ne, – atsakė Rikis. – Bus gerai.

Sumokėjo ir išsikeberiojo iš ankštos galinės sėdynės.

Kaip ir nujautė, prie didžiojo biurų pastato kraustytojų sunkvežimio nebuvo nė ženklo. Pasižvalgė po gatvę, bet nepamatė nei advokato, nei jo palydos, nei biuro baldų. Darsyk pasitikrino adresą ant kortelės, įsitikino, kad atvažiavo į reikiamą vietą, tada pažvelgė į pastato vidų ir pamatė prie pat įėjimo apsauginінkų stalą. Uniformuotas sargybinis, įsitaisęs už vaizdo ekranų stirtos ir elektroninės lentos, rodančios liftų judėjimą, skaitė pigų romaną. Rikis įėjo į pastatą ir pirmiausia pažvelgė į kontorų sąrašą ant sienos. Perbėgęs jį akimis, nerado ten jokio Merlino. Prisiartino prie sargybinio, šis pakėlė į jį akis.

– Kuo galiu padėti? – paklausė.

– Žiūrėkite, – atsakė Rikis, – berods aš pasiklydau. Turiu teisininko kortelę su šiuo adresu, bet sąraše jo nėra. Jis turėtų šiandien atsikraustyti.

Sargybinis pažvelgė į kortelę ir susiraukęs papurtė galvą.

– Adresas teisingas, – tarė, – bet niekas tokia pavarde čia nedirba.

– O gal čia yra tuščia kontora? Kaip sakiau, ketino šiandien kraustytis.

– Saugos tarnybai nieko panašaus pranešta nebuvo. O tuščių kontorų čia nėra jau daug metų.

– Ką gi, keista, – atsakė Rikis. – Tikriausiai atspausdinta su klaida.

Sargybinis atidavė kortelę.

– Gali būti, – sutiko.

Rikis įsikišo kortelę į kišenę, galvodamas, kad ką tik laimėjo pirmąjį apsistumdymą su jį persekiojančiu žmogum. Bet kas iš to, tiksliai nežinojo.

Grįžęs prie savo namų, Rikis tebesijautė truputį savimi patenkintas. Tiksliai nežinojo, ką susitiko advokato kontoroje, ir svarstė, ar tik Merlinu jam neprisistatė pats Ražinis. Taip tikrai galėjo būti, manė Rikis, nes buvo įsitikinęs, kad visą šitą sąmokslą surezgęs žmogus norėtų pats pamatyti Rikį akis į akį. Nebuvo visai tikras, kodėl tuo tiki, bet taip atrodė visai logiška. Buvo sunku įsivaizduoti žmogų, besimėgaujantį aukos kančiomis ir nenorintį asmeniškai pamatyti savo darbo vaisių.

Tačiau šis pastebėjimas nepridėjo nė trupučio spalvų paveikslui, kurį suprato turėsiąs nupiešti, kad atspėtų to žmogaus vardą.

– Ką žinai apie psichopatus? – paklausė savęs lipdamas laiptais rudo pastato, kuriame buvo jo namai ir kabinetas bei dar keturi butai. Nedaug, tyliai pats sau ir atsakė. Išmanė daugiau ar mažiau palaužtų žmonių nelaimes ir neurozes. Žinojo, kaip save apgaudinėja pasiturintieji, kad pateisintų savo elgesį. Nesijautė gerai perpratęs žmogų, sukūrusį ištisą melų pasaulį, idant Rikį pražudytų. Suprato patekęs į nepažįstamas žemes.

Pasitenkinimas, kurį Rikis pajuto, pergudravęs Ražinį, akimirksniu išgaravo. Šaltai sau priminė: nepamiršk, kas pastatyta ant kortos.

Pastebėjo, kad atneštas paštas, ir atidarė savo dėžutę. Ant vieno ilgo plono voko viršutinio kairiojo kampo buvo oficialus Niujorko miesto viešojo transporto tarnybos antspaudas. Jį atplėšė pirmąjį.

Viduje buvo nedidelis lapelis, prisegtas prie didelio nukopijuoto lakšto. Jis pirma perskaitė mažąjį raštelį:

Gerb. Daktare Starksai,
štai ką mūsų tyrėjai rado tarp pono Cimermano asmeninių daiktų. Siunčiu šį raštą Jums, kadangi ten esate minimas Jūs ir Jūsų gydymas. Kaip suprantate, mes šią mirties bylą baigėme.
Pagarbiai,

Detektyvė Dž. Rigins.

Rikis pervertė laiškelį ir perskaitė nukopijuotąjį popierių. Šis buvo trumpas, spausdintas ir užliejo jį neaiškiu siaubu.

Tam, kas gaus šitą laišką

Aš kalbu ir kalbu, bet man negerėja. Niekas man nepadeda. Niekas negirdi tikrojo manęs. Pasirūpinau motina. Nurodymai dėl jos kartu su mano testamentu, draudimo ir kitais dokumentais guli mano darbo stalo stalčiuje. Prašau atleidimo visų, išskyrus daktarą Starksą. Visiems kitiems sudie.

Rodžeris Cimermanas

Parašas irgi buvo spausdintas. Rikis žvelgė į savižudžio raštelį, jausdamas, kaip jausmai tiesiog garuoja lauk.

Devintas skyrius

Rikis manė, kad Cimermano raštelis tikriausiai padirbtas.

Laikėsi savo: Cimermanas buvo linkęs į savižudybę tiek pat, kiek ir Rikis. Neturėjo savižudžiui būdingų bruožų, polinkio į savęs naikinimą ar smurtą savo atžvilgiu. Cimermanas buvo užsispyręs neurotikas ir tik neseniai pradėjo suprasti analitinę įžvalgą, jis buvo žmogus, kurį viskam reikėjo pastūmėti, taip kaip, Rikio įsitikinimu, buvo pastumtas ir po metro traukiniu. Tačiau Rikio bėdos mėginant suvokti, kas tikra ir kas ne, dar tik prasidėjo. Net ir laikydamas rankose detektyvės laišką, pabuvęs metro stotyje ir policijos nuovadoje, vis dar negalėjo pripažinti, kad Cimermanas tikrai mirė. Tai tebeatrodė lyg sapnas. Pažvelgė į savižudžio raštelį ir pastebėjo esąs vienintelis jame įvardytas žmogus. Jis taip pat įsidėmėjo, kad laiškelis nepasirašytas ranka. Tas, kas parašė raštelį, atspausdino ir Cimermano vardą. Arba Cimermanas pats atspausdino savo vardą, jei laiškelį parašė tikrai jis.

Rikiui sukosi galva.

Išsisklaidė pakili nuotaika, kurią pajuto rytą pergudravęs advokatą, o vietoj jos sukilo šleikštulys, rodėsi, iš skrandžio, bet Rikis suprato, kad jis psichosomatinis. Pasikėlė liftu į savo butą, jusdamas prie kojų prikabintus svarsčius ir sunkią naštą ant pečių. Į širdį pradėjo belstis savigaila, jo lėtus žingsnius lydėjo klausimas *kodėl aš?* Kol atėjo iki kabineto, pasijuto išsekęs.

Jis išsidrėbė už stalo ir pačiupo laišką iš Psichoanalizės draugijos. Mintyse išbraukė teisininko vardą, nors nebuvo toks kvailas, kad tikėtų, jog daugiau nebeteks susidurti su Merlinu, kad ir kas jis būtų. Laiške dar buvo jo tariamos aukos Bostono psichoterapeuto pavardė, ir Rikis suprato, kad, be abejo, toliau turi skambinti jam. Sekundę norėjosi tą pavardę praleisti, nedaryti to, ko iš jo akivaizdžiai buvo tikimasi, bet drauge suvokė, kad jei nesiims aršiai ginti savo nekaltumo, bus laikomas kaltu, todėl, nors to ir buvo tikimasi ir iš to nebus jokios naudos, jis turėjo paskambinti.

Vis dar jausdamas blogumą skrandyje, Rikis surinko psichoterapeuto numerį. Po vieno pyptelėjimo, kaip ir nujautė, įsijungė autoatsakiklis:

– Kalba daktaras Martinas Solomanas. Šiuo metu negaliu atsiliepti. Prašau pasakyti savo pavardę, telefono numerį ir palikti trumpą žinutę, ir aš netrukus jums perskambinsiu.

Rikis pamanė, kad daktaras bent jau dar neišvykęs atostogauti.

– Daktare Solomanai, – skubriai pratarė Rikis lyg aktorius, mėginantis balsu išreikšti siutą ir pasipiktinimą, – čia daktaras Frederikas Starksas iš Manheteno. Jūsų pacientė mane kaltina šiurkščiais etikos pažeidimais. Norėčiau jums pranešti, kad tie kaltinimai visiškai nepagrįsti. Jie prasimanyti, be jokio pagrindo. Dėkoju.

Tada jis padėjo ragelį. Žinutės tvirtumas šiek tiek sugrąžino jam jėgas. Žvilgtelėjo į laikrodį. Penkios minutės, pamanė jis. Daugiausia dešimt, tada jam perskambins.

Čia jis neklydo. Po septynių minučių suskambo telefonas.

Pakėlęs ragelį, tvirtu žemu balsu tarė:

– Daktaras Starksas klauso.

Kitame laido gale žmogus, rodės, giliai įkvėpė ir tada pažėrė:

– Daktare, čia Martinas Solomanas. Gavau jūsų trumpą žinutę ir nusprendžiau, kad protingiausia bus išsyk jums perskambinti.

Rikis porą sekundžių luktelėjo, pripildydamas liniją tylos, paskui tęsė:

– Kas jūsų pacientė, apkaltinusi mane tokiu pasibaisėtinu elgesiu?

Prieš atsakydamas, Solomanas taip pat patylėjo:

– Nežinau, ar jau galiu atskleisti jos vardą. Ji sakė, kad kai į šį kabinetą kreipsis atitinkamų medicinos etikos tarnybų atstovai, pasisakys, kas esanti. Vien parengti skundą Niujorko psichoanalizės draugijai buvo svarbu, kad ji pradėtų gyti. Ji turi saugotis. Tačiau štai kuo man sunku patikėti, daktare. Juk jūs, aišku, žinote, kas buvo jūsų pacientai prieš tokį trumpą laiką? O tokie pareiškimai, kaip jos, su šitiek smulkmenų, kiek man papasakojo per pastaruosius šešis mėnesius, tikrai verčia tikėti tuo, ką ji kalba.

– Smulkmenų? – paklausė Rikis. – Kokių smulkmenų?

Daktaras pasvarstė.

– Na, nežinau, kiek galėčiau...

– Nejuokaukit. Nė sekundę nepatikėjau, kad ta moteris egzistuoja, – šiurkščiai pertraukė Rikis.

– Galiu jus užtikrinti, kad egzistuoja. Ir baisiai kenčia, – atsakė psichoterapeutas, lyg mėgdžiotų anksčiau tądien Rikio sutiktą teisininką Merliną. – Tiesą sakant, daktare, jūsų neigimas nė trupučio manęs neįtikina.

– Tuomet kokių smulkmenų?

Prieš atsakydamas Solomanas vėl pagalvojo.

– Ji apibūdino jus fiziškai ir intymiai. Ji apibūdino jūsų kabinetą. Ji gali pamėgdžioti jūsų balsą, dabar galiu pasakyti, kad stulbinančiai tiksliai...

– Negali būti, – atšovė Rikis.

Daktaras Solomanas ir vėl patylėjo, tada paklausė:

– Sakykit, daktare, ar ant jūsų kabineto sienos greta Froido portreto kabo mėlynas ir geltonas Keip Kodo saulėlydžio medžio raižinys?

Rikis kone paspringo. Tai buvo vienas iš nedaugelio jo vienuoliškame buto ir kabineto pasaulyje likusių meno kūrinių. Jį padovanojo žmona penkioliktųjų vestuvių metinių proga, ir jis kartu su tik keletu kitų daiktų išliko po jį apėmusio žmonos pėdsakų naikinimo vajaus, kai ją pasiglemžė vėžys.

Solomanas tęsė:

– Kabo, tiesa? Mano pacientė pasakojo, kad ji susitelkdavo į tą paveikslą, mėgindama įsigauti į jo vidų, kai jūs ją seksualiai išnaudodavote. Lyg mėgintų išeiti iš savo kūno. Man yra tekę susidurti su kitomis seksualinių nusikaltimų aukomis, kurios elgdavosi panašiai – mėgindavo vaizduotėje persikelti kur nors kitur iš tikrovės. Tai dažnas gynybos mechanizmas.

Rikis nurijo seiles.

– Nieko panašaus niekada neįvyko.

– Ką gi, – striukai atsakė Solomanas, – juk ne mane jums teks įtikinti, tiesa?

Prieš paklausdamas, Rikis pagalvojo.

– Kaip seniai ši pacientė lankosi pas jus?

– Šešis mėnesius. Ir jai teks dar velniškai ilgai gydytis.

– Kas ją pasiuntė?

– Atleiskite?

– Kas ją pas jus pasiuntė?

– Nelabai pamenu...

– Norite pasakyti, kad šitaip emociškai traumuota moteris tiesiog susirado jūsų telefoną informacijos knygoje?

– Reikėtų žvilgtelėti į užrašus.

– Turėtumėte atsiminti.

– Vis tiek verčiau pasižiūrėčiau į užrašus.

Rikis prunkštelėjo.

– Pamatysite, niekas jos nepasiuntė. Ji jus pasirinko dėl kokios nors akivaizdžios priežasties. Taigi klausiu dar kartą: kodėl jus, daktare?

Solomanas susimąstė.

– Šiame mieste garsėju pasisekimais su seksualinių nusikaltimų aukomis.

– Ką reiškia *garsėjate?*

– Vietos spaudoje esu paskelbęs keletą straipsnių apie savo darbus.

Rikis mąstė žaibiškai.

– Ar dažnai liudijate teisme.

– Nelabai. Bet retkarčiais tenka.

– Kaip dažnai būna tas nelabai?

– Du ar tris kartus. Ir žinau, ką jūs mėginate išsiaiškinti. Taip, tai buvo garsios bylos.

– Ar jums yra tekę būti teismo ekspertu?

– Na taip. Keliuose civiliniuose ieškiniuose, iš jų viename, kur psichiatras buvo kaltinamas labai panašiai, kaip dabar jūs. Taip pat dėstau Masačiūsetso universiteto medicinos centre, kur skaitau paskaitas apie įvairius nusikaltėlių aukų gijimo aspektus...

– Ar jūsų pavardė pasirodė spaudoje dar prieš šiai pacientei į jus kreipiantis? Kaip nors reikšmingai?

– Taip. Buvo ilgas straipsnis *Boston Globe*. Bet nesuprantu, kodėl...

– Ir jūs tvirtinate, kad jūsų pacientė patikima?

– Tikrai taip. Ją gydau jau šešis mėnesius. Dukart per savaitę. Ji visada pasakoja tą patį. Kol kas nėra pasakiusi nieko, dėl ko galėčiau bent truputį suabejoti jos žodžiais. Daktare, mudu su jumis gerai žinome, kad beveik neįmanoma meluoti psichoterapeutui, ypač ilgesnį laiką.

Keliomis dienomis anksčiau Rikis nė neabejodamas būtų su tuo sutikęs. Dabar jau nebebuvo toks tikras.

– O kur ji dabar?

– Atostogauja iki trečios rugpjūčio savaitės.

– Ar nepaliko jums telefono numerio, kuriuo galėtumėte ją rasti rugpjūtį?

– Ne, manyčiau, kad ne. Mes tiesiog susitarėme dėl seanso prieš pat rugsėjį ir išsiskyrėme.

Prieš užduodamas kitą klausimą, Rikis gerai pagalvojo.

– Ar jos akys – kerinčios, nepaprastos, skvarbios ir žalios?

Solomanas sekundę patylėjo, paskui prakalbo su lediniu santūrumu:

– Tai jūs ją vis dėlto pažįstat?

– Ne, – atsakė Rikis. – Tik spėju.

Tada padėjo ragelį. *Vergilija*, pasakė sau.

Rikis susiprato įsistebeilijęs per kabinetą į paveikslą ant sienos, tą patį, kuris taip ryškiai švietė apsimetėlės Bostono pacientės išgalvotuose atsiminimuose. Neabejojo, kad daktaras Solomanas tikras ir pasirinktas labai atidžiai. Jis lygiai taip pat neabejojo, kad ši palūžusi gražuolė, atėjusi prašyti įžymiojo daktaro Solomano pagalbos, daugiau pas jį nebepasirodys. Bent jau ne tokiomis aplinkybėmis, kokių daktaras tikėjosi. Rikis papurtė galvą. Išpuikusių psichoterapeutų, besimėgaujančių spaudos dėmesiu ir pacientų susižavėjimu, buvo nemažai. Jie elgėsi, lyg pasaulį ir žmones perprastų kokiu nepaprastu ir beveik stebuklingu būdu, ir į visas puses švaistėsi nuomonėmis ir pareiškimais. Rikis įtarė, kad Solomanas panašesnis į pokalbių laidų psichoterapeutus, prisiėmusius žinovo vaidmenį, bet neįdėjusius pakankamai pastangų tikrai įžvalgai įgyti. Daug lengviau ko nors trumpai išklausyti ir sprukti į krūmus, nei diena iš dienos sėdėti ir skverbtis pro kasdienybės smulkmenų sluoksnius gelmių link. Kolegas, kurie savo vardais dabindavo teismų išvadas ir laikraščių straipsnius, jis tiesiog niekino.

Tačiau Rikis suvokė, kad Solomano reputacija, šlovė ir viešumas kaltinimą darys labiau įtikimą. Jo pavardė laiško gale suteikė svorio, tversiančio tiek ilgai, kiek reikės pinkles surezgusiam žmogui.

Rikis paklausė savęs: ko šiandien išmokai?

Daug, atsakė jis. Svarbiausia, kad jį supančiojusio tinklo gijos buvo nutiestos jau prieš kelis mėnesius.

Darsyk pažvelgė į sieną puošiantį paveikslą. Jie čia buvo, pamanė, dar seniai prieš anądien. Jis žvalgėsi po kabinetą. Čia niekas nebuvo saugu. Niekas nebuvo asmeniška. *Jie čia buvo prieš kelis mėnesius, o aš nežinojau.*

Nuo tūžmo jis susvirduliavo lyg nuo smūgio į pilvą. Pirmiausia norėjosi pašokti, perlėkti per kabinetą ir pačiupus nuplėšti nuo sienos mažąjį Bostono daktaro minėtą raižinį. Nusviedė paveikslą į šiukšlių krepšį greta stalo, perskeldamas rėmelį ir sukuldamas stiklą. Mažoje kabineto erdvėje garsas nuaidėjo lyg šūvis. Iš jo lūpų prasiveržė nešvankybės, jam nebūdingos ir šiurkščios, ir oras prisipildė spyglių. Apsisukęs įsitvėrė stalo kraštų, lyg mėgindamas išlaikyti pusiausvyrą.

Pyktis atslūgo taip pat staigiai, kaip ir užėjęs, bet Rikį persmelkė dar viena šleikštulio banga. Jam svaigo galva, ausyse spengė, panašiai, kaip per staigiai atsistojus, ypač sergant gripu ar smarkiai peršalus. Rikis negalavo emociškai. Kvėpavo sunkiai, švokšdamas, rodėsi, kad krūtinę veržia virvė, neduodanti įkvėpti.

Kol grįžo į vėžes, praėjo kelios minutės, bet ir tada jautėsi silpnas, beveik išsekęs.

Ir vėl žvalgėsi po kabinetą, bet dabar viskas atrodė kitaip. Rodėsi, kad visi jo gyvenimą puošiantys daiktai pasidarė pamėkliški. Pamanė nebegalįs pasitikėti niekuo, ką mato. Svarstė, apie ką dar Vergilija papasakojo Bostono gydytojui – kokios dar jo gyvenimo smulkmenos buvo surikiuotos Valstybinei medicinos etikos tarybai pateiktame skunde. Jis atsiminė, kaip pacientai sutrikę ateidavo po įsilaužimų ar užpuolimų ir kalbėdavo apie nusikaltimą, smarkiai suardžiusį jų gyvenimo tvarką. Jis su užuojauta ir klinikiniu atstumu klausydavosi tų skundų, bet niekada iki galo nesuprato, koks pirmykštis tas jausmas. Dabar, pasakė sau, supranta geriau.

Jis irgi jautėsi apiplėštas.

Ir vėl apsižvalgė po kambarį. Kas iki tol atrodė saugu, greitai taip nebeatrodė.

Kad melas atrodytų tiesa, reikia daug dirbti. Reikia planuoti.

Rikis apėjo aplink stalą ir pamatė vienoda trukme mirksinčią raudoną atsakiklio lemputę. Raudona lemputė degė ir prie žinučių skaitiklio ketvirtojo numerio. Pasilenkęs spustelėjo svirtelę ir, įjungęs aparatą, išklausė pirmosios žinutės. Išsyk pažino balsą paciento, pagyvenusio *New York Times* žurnalisto, žmogaus, dirbančio gerai apmokamą, bet labai jau nuobodų darbą – redaguojančio mokslo skilties straipsnius, rašomus jaunesnių, energingesnių žurnalistų. Tas žmogus savo gyvenime ilgėjosi ko nors didingesnio, norėjo patyrinėti savo kūrybingumą ir originalumą, bet baiminosi suardyti kruopščiai sudėstytą gyvenimo tvarką. Tačiau šis pacientas vis tiek buvo protingas, išsilavinęs ir darė sparčią pažangą gydyme, ėmęs suvokti savo nuotykių baimės sąsają su griežta vaikyste atsidavusių Vidurio vakarų akademikų šeimoje. Rikis tą žmogų mėgo, rodėsi, kad gali baigti šio paciento analizę ir išvysti tą laisvę ir galimybes, kurios jam atsivers – tai suteiktų daug džiaugsmo bet kuriam psichoterapeutui.

– Daktare Starksai, – prisistatęs lėtai, lyg nenoromis prabilo žmogus, – atsiprašau, kad skambinu jums per atostogas. Nenorėčiau jūsų trukdyti, bet šįryt paštu gavau labai trikdantį laišką.

Rikis aiktelėjo. Paciento balsas lėtai tęsė:

– Ten buvo skundo prieš jus Valstybinei medicinos etikos tarybai ir Niujorko psichoanalizės draugijai nuorašas. Suprantu, kad anoniminį skundą labai sunku atremti, bet laiško nuorašas kažkodėl atėjo man į namus, o ne į darbą, ir ant jo nebuvo atgalinio adreso ar kitokių atpažinimo ženklų.

Pacientas vėl trumpai nutilo.

– Man iškilo rimtas interesų konfliktas. Nė neabejoju, kad skundas – puiki medžiaga straipsniui, ir kad jį reikėtų perduoti

kuriam nors mūsų miesto žurnalistui tirti toliau. Kita vertus, šitaip gerokai pakenkčiau mudviejų santykiams. Man labai neramu dėl kaltinimų, kuriuos jūs tikriausiai neigiate...

Rodėsi, pacientas atsikvėpė, tada su kartėliu pridūrė:

– ...visi visada neigia padarę ką nors blogo: „Taip nebuvo, taip nebuvo, taip nebuvo..." Kol įvykiai ir aplinkybės juos taip užspeičia į kampą, kad nebegali meluoti. Prezidentai. Vyriausybės pareigūnai. Verslininkai. Daktarai. Skautų vadai ir vaikų treneriai, dėl Dievo meilės. Tada jiems tenka papasakoti tiesą ir tikėtis, kad visi supras, jog anksčiau privalėjo meluoti, lyg meluoti galima, kol tave taip velnioniškai užspeičia, kad daugiau meluoti nebeišeina...

Pacientas dar patylėjo ir padėjo ragelį. Žinutė atrodė lyg nukirsta, joje trūko to, į ką Rikis būtų turėjęs atsakyti.

Kai vėl paspaudė aparato mygtuką, Rikio ranka truputį drebėjo. Kitoje žinutėje tiesiog kūkčiojo moteris. Deja, jis pažino garsą – skambino dar viena nuolatinė pacientė. Suprato ir ją gavus laiško nuorašą. Skubiai prasuko juostelę. Dvi likusios žinutės taip pat buvo nuo pacientų. Vienas, žymus Brodvėjaus choreografas, putojo vos valdomu įniršiu. Kita, pagarsėjusi portretų fotografė, atrodė sutrikusi ir sunerimusi.

Jį užliejo neviltis. Ko gero, pirmą kartą per savo darbo metus nežinojo, ką pasakyti savo paties pacientams. Tie, kurie dar nepaskambino, manė jis, dar neatplėšė laiško.

Viena iš svarbiausių psichoanalizės sudėtinių dalių yra keistas paciento ir psichoterapeuto santykis. Tai toks ryšys, kai pacientas išlieja visas slapčiausias savo gyvenimo smulkmenas žmogui, kuris jam neatsako tuo pačiu ir labai retai reaguoja net ir į pačius įžūliausius dalykus. Vaikiškame žaidime „Tiesa ar drąsa" pasitikėjimą kuria bendra rizika. Tu pasakai man, aš pasakau tau. Tu parodai ir aš parodau. Psichoanalizė sugriauna šį santykį, paversdama visiškai vienašaliu. Rikis žinojo, kad pacientų

smalsumas, kas Rikis toks, ką galvoja ir jaučia, kaip reaguoja – iš tiesų svarbi dinamika ir dalis didžiulio jo kabinete vykstančio perkėlimo proceso, kai jis, tyliai sėdėdamas pacientų, gulinčių ant kušetės iškeltomis kojomis, galvūgalyje, simboliškai virsdavo daug kuo, bet, svarbiausia, kiekvienam reikšdavo kažką kita ir kažką negero, ir šitaip, prisiimdamas su kiekvienu pacientu vis kitokį vaidmenį, juos vesdavo per jų vargus. Vienam jo tylėjimas psichologiškai atkartodavo motiną, kitam tėvą, trečiam viršininką. Jo tylėjimas išreikšdavo meilę ir neapykantą, pyktį ir liūdesį. Jis virsdavo tai netektimi, tai atstūmimu. Iš dalies jam atrodė, kad psichoanalizė – tai chameleonas, prisiimantis spalvą kiekvieno daikto, prie kurio tik prisiliečia.

Neatsakė nė į vieno paciento skambutį ir iki vakaro paskambino visi. *Times* redaktorius buvo teisus, manė jis. Mūsų visuomenė perkūrė pačią neigimo sąvoką. Dabar neigimą lydi nuostata, kad jis – tik melas iš poreikio, kurį vėliau, kai bus sutarta tinkama tiesa, bus galima prisiminti ir pataisyti.

Kasdienės valandos dienų, sudarančių savaites, sudarančias mėnesius ir metus, praleistus su kiekvienu pacientu, virto beprasmėmis nuo vieno gerai apgalvoto melo. Jis nežinojo, ką atsakyti savo pacientams ir ar išvis atsakyti. Kaip daktaras suvokė, kad išnagrinėti kiekvieno paciento reakciją į kaltinimus būtų vaisinga, bet kartu tai atrodė beprasmiška.

Vakarienei jis pasidarė vištienos sriubos iš skardinės.

Srėbdamas karštą viralą, svarstė, ar jo širdį pasieks sriubą išgarsinusios gydomosios ir stiprinančios galios.

Suprato vis dar neturįs veiksmų plano. Kokios nors lentelės, kurios galėtų laikytis. Diagnozės ir gydymo kurso. Ražinis Rikiui kol kas atrodė kaip koks klastingas vėžys, puolantis skirtingas jo asmens dalis. Vis dar reikėjo aiškiai nustatyti, ko imtis. Tačiau, nelaimei, tai prieštaravo jo išsilavinimui. Jei būtų buvęs onkologas, kaip tie, kur nesėkmingai gydė jo žmoną, ar netgi stomatologas, mokantis nustatyti sugedusį dantį ir jį išrauti, bū-

tų taip ir padaręs. Bet Rikis buvo išmokytas visai kitaip. Analitikas, nors ir pastebi kai kuriuos aiškiai apibrėžiamus bruožus ir sindromus, galiausiai leidžia pacientui kurti gydymo eigą. Rikio santykius su Ražiniu ir šio grasinimais sunkino ta pati prigimtis, kuri šitokią daugybę metų taip puikiai padėjo. Jo profesijos legendinis pasyvumas staiga pasidarė pavojingas.

Tą naktį jis pirmą kartą susirūpino, kad dėl to nežūtų.

Dešimtas skyrius

Rytą jis išbraukė dar vieną dieną Ražinio kalendoriuje ir sukūrė tokį klausimą:

Skubu kapstytis iš eilės
Laiku atgal nuo dvidešimties.
Ar aš gerus metus tiriu?
(Nes laiko daug aš neturiu)
Ir jei negaila atsakyti,
Ar ieškomoji – R. mamytė?

Rikis suprato nesilaikąs Ražinio taisyklių, pirmiausia, todėl, kad vietoj vieno klausimo uždavė du, be to, į juos negalėjai atsakyti tiesiog „taip“ ar „ne“, kaip buvo prisakyta. Bet jis tikėjosi, kad toks pat darželinukiškas eilėraštukas, kokį parašė ir jo kankintojas, paskatins Ražinį sulaužyti taisykles ir atsakyti truputį išsamiau. Rikis suprato, kad norint atsakyti, kas jį persekioja, jam reikės žinių. Daug daugiau žinių. Neturėjo paikų vilčių, kad Ražinis išduos kokią smulkmeną, kuri atves tiesiai ten, kur ir reikia jo ieškoti, ar tiesiai šviesiai nurodys vardą, kurį būtų galima perduoti reikiamoms institucijoms – jei tik Rikis išsiaiškintų, kurių institucijų jam reikia. Ši keršto avantiūra suplanuota per daug tiksliai, kad taip greitai išsispręstų, manė Rikis. Tačiau analitikas laikomas paslapčių ir užuolankų mokslininku. Jis tu-

rėtų puikiai išmanyti visokias paslaptis ir slaptybes, mąstė Rikis, ir jei jam pavyks išsiaiškinti Ražinio vardą, tai tik tada, jei šis suklys, nepaisant to, kaip gerai viską suplanavo.

Times darbuotoja, priėmusi jo užsakymą vienos skilties skelbimui pirmajame puslapyje, draugiškai pasmalsavo:

– Čia kažkas negirdėto, – smagiai pasakė. – Paprastai šitie skelbimai būna tiesiog: „Sveikinam tėvelius su auksinėmis vestuvėmis“ ar kokio naujo produkto reklamos, – tęsė. – Čia visiškai kitaip. Kokia proga?

Rikis, stengdamasis būti mandagus, išradingai sumelavo:

– Čia toks lobio ieškojimo žaidimas. Mes su draugais mėgstam visokius galvosūkius ir žodžių žaidimus, tai vasarą ir smaginamės...

– Ak, – atsakė moteris, – kaip įdomu.

Į tai Rikis nutylėjo, nes iš tikrųjų jam visai nebuvo įdomu. Laikraščio darbuotoja jam darsyk perskaitė eilėraštuką, kad pasitikrintų, ar teisingai užsirašė, paskui paklausė apmokėjimo duomenų. Jis galėjo rinktis, ar gauti sąskaitą paštu, ar sumokėti kreditine kortele. Pasirinko kortelę. Girdėjo, kaip taukši jos kompiuterio klaviatūra užsirašant *Visa* kortelės numerį.

– Puiku, – pasakė darbuotoja. – Viskas. Skelbimas bus išspausdintas rytoj. Sėkmės žaidime, – pridūrė. – Tikiuosi, jūs laimėsit.

– Aš irgi, – atsakė jis. Padėkojęs padėjo ragelį. Tada vėl grįžo prie užrašų ir pastabų krūvos.

Siaurinti ir atmetinėti, manė sau. Sistemingai ir atidžiai.

Išbraukti vyrus arba išbraukti moteris. Išbraukti senius, susitelkti prie jaunesnių. Rasti teisingą laikotarpį. Rasti teisingą sąsają. Štai kaip sužinosi vardą. Vienas vardas nurodys kitą.

Rikis atsiduso. Visą gyvenimą mėgino padėti žmonėms perprasti jausmų galias, dėl kurių jų gyvenime kažkas vyko. Analitiko darbas – išskirti kaltę ir mėginti ją perkeisti į ką nors suvaldoma, nes keršto troškimas jam atrodo kone baisiausiai ėdanti neurozė. Analitikas mėgintų parodyti pacientui kelią šalin nuo

to troškimo ir tolyn nuo pykčio. Pacientai neretai gydymą pradėdavo nuo tūžmo, kuris tarsi reikalaudavo veikti. Gydymas turėdavo tą postūmį panaikinti, kad pacientai galėtų toliau gyventi, negraužiami nesveiko poreikio atsilyginti.

Šiame pasaulyje atsilyginti reiškė silpnybę. Gal netgi ligą.

Rikis papurtė galvą.

Jam besukant galvą, perkratinėjant, ką žino ir kaip tai pritaikyti savo padėčiai, ant stalo suskambo telefonas. Jis krūptelėjo ir, siekdamas ragelio, akimirką pasvarstė, ar tik čia nebus Vergilija.

Skambino ne Vergilija. Skambino *Times* skelbimų darbuotoja.

– Daktare Starksai?

– Taip.

– Atleiskite, kad trukdau, bet iškilo nesklandumų.

– Nesklandumų? Kokių?

Moteris patylėjo, lyg nenorėdama sakyti, paskui tęsė:

– *Visa* kortelės numeris, kurį man padiktavote, ji, hm, ji nebegalioja. Ar tikrai teisingai man padiktavote skaičius?

Vienas kambaryje Rikis išraudo.

– Nebegalioja? Negali būti, – atsakė pasipiktinęs.

– Na, gal aš neteisingai užsirašiau numerį...

Iš piniginės išėmė kortelę ir dar kartą, bet lėčiau perskaitė numerį.

Moteris patylėjo.

– Ne, numeris tas pats, kurį nusiunčiau patvirtinti. Atėjo atsakymas, kad kortelė neseniai užblokuota.

– Nesuprantu, – atsakė Rikis vis labiau sutrikęs. – Aš jos neblokavau. Ir kas mėnesį apmoku visą sąskaitą...

– Kortelių išdavėjai klysta daug dažniau, nei jums atrodo, – lyg atsiprašydama tarė moteris. – Gal turite kitą kortelę? O gal man tiesiog atsiųsti jums sąskaitą ir galėsite sumokėti čekiu?

Rikis ėmė traukti iš piniginės kitą kortelę, bet staiga persigalvojo.

– Atsiprašau už nepatogumus, – lėtai pratarė jis, netikėtai pajutęs, kad vos tvardosi. – Turėsiu paskambinti kortelės išdavėjui. O kol kas iš tikrųjų tiesiog atsiųskite man sąskaitą paštu.

Moteris pritariamai sumurmėjo, pasitikslino adresą, paskui pridūrė:

– Taip dažnai atsitinka. Gal buvot pametęs piniginę? Kartais vagys gauna numerius iš senų išmestų kvitų. Arba ką nors nusipirkus pardavėjas parduoda numerį kokiam sukčiui. Kortelės užblokuojamos begale visokiausių būdų, daktare. Bet verčiau paskambinkit kortelę išdavusiai įstaigai ir išsiaiškinkit, kad paskui netektų vargti apmokant svetimas sąskaitas. Ir išvis, jums tikriausiai tiesiog per vieną dieną pagamins naują kortelę.

– Tikriausiai, – atsakė Rikis. Jis padėjo ragelį.

Lėtai ištraukė iš piniginės visas korteles. Jos visos bevertės, pasakė sau. Jos visos užblokuotos. Nežinia, kaip, bet žinojo, kas tai padarė.

Jis vis tiek ėmė smulkmeniškai skambinėti ir aiškintis, ką jau žinojo. Visų kortelių įmonių klientų aptarnavimo telefonais kalbėjo draugiški tarnautojai, bet jie nedaug tepadėjo. Kai jis mėgino paaiškinti, kad savo kortelių neužblokavo, jam teigė atvirkščiai. Taip rodė kompiuteriai, o šie niekada neklysta. Kiekvienos įstaigos klausė, kaip tiksliai jo kortelė buvo užblokuota, ir jam visur atsakydavo, kad užpildytas elektroninis prašymas banko interneto svetainėje. Tokios paprastos operacijos, pabrėžė tarnautojai, atliekamos keliais paprastais klaviatūros mygtukų spustelėjimais. Šitaip, aiškino jie, bankas lengvina savo klientų finansinį gyvenimą, nors Rikis, atsidūręs šitokioje padėtyje, būtų galėjęs ginčytis. Visur jam siūlė atidaryti naują sąskaitą.

Jis visiems pasakė, kad dar paskambins. Tuomet iš viršutinio stalčiaus išsitraukė žirkles ir visus beverčius plastiko gabalus perkirpo pusiau. Atkreipė dėmesį, kad lygiai taip pat kartais tek-

davo daryti jo pacientams, kai šie viršydavo kredito limitą ir prasiskolindavo.

Rikis nežinojo, kaip giliai Ražinis prasiskverbė į jo finansus. Ir nežinojo, kaip.

Skolos sąvoka artima sukurtam žaidimui, manė Rikis. Jis įsivaizduoja, kad aš jam skolingas, bet neišsimokėsiu čekiu ar kortele.

Rytą reikės užeiti į artimiausią banko filialą, nusprendė Rikis. Dar paskambino brokeriui, tvarkančiam nediduką jo investicijų portfelį, ir paliko sekretorei žinutę, kad kuo greičiau perskambintų. Tuomet trumpai atsilošė, svarstydamas, kaip Ražinis sugebėjo įsiskverbti į šią jo gyvenimo dalį.

Rikis visiškai nieko neišmanė apie kompiuterius. Tokie žodžiai, kaip internetas, *AOL*, *Yahoo*, *eBay*, puslapiai, pokalbių svetainės ir kibererdvė, jam buvo girdėti, bet visiškai nesuprantami. Pacientai dažnai pasakodavo apie gyvenimą, neatsiejamą nuo klaviatūros, ir tik iš to jis šiek tiek nutuokė, ką galima daryti kompiuteriu, bet dar daugiau apie tai, ką kompiuteris daro žmonėms. Jam niekada neprireikė pačiam viso to mokytis. Jis rašydavo rašikliu užrašų knygelėje. Jei reikėdavo parašyti laišką, iš spintos išsitraukdavo senovinę daugiau kaip dvidešimties metų elektrinę rašomąją mašinėlę. Tam tikra prasme kompiuterį jis turėjo. Pirmaisiais ligos metais jį nusipirko žmona, o metai prieš mirtį patobulino. Žinojo, kad kompiuteriu naudojosi lankytis elektroninėse vėžininkų savipagalbos grupėse ir bendrauti su kitomis vėžio aukomis tame paslaptingai svetimame interneto pasaulyje. Jis tose klajonėse nedalyvavo, pats sau galvodamas, jog nesikišdamas gerbia žmonos privatumą, nors iš šalies galėjo atrodyti, kad tiesiog nesidomi. Netrukus po jos mirties Rikis nuėmė kompiuterį nuo stalo miegamojo kampe, kur ji sėdėdavo, kai turėdavo jėgų atsikelti iš lovos, supakavo į dėžę ir nukišo į sandėliuką namo rūsyje. Ketino išmesti arba atiduoti kokiai mokyklai ar bibliotekai, bet tie-

siog neprisiruošė. Dabar pamanė, kad galbūt šią akimirką kompiuterio ir prireiks.

Nes įtarė, kad Ražinis moka naudotis kompiuteriu.

Rikis pakilo iš kėdės, nusprendęs tuoj pat parsinešti velionės žmonos kompiuterį iš rūsio. Viršutiniame dešiniajame stalo stalčiuje jis laikė sandėliuko spynos raktą, jį ir pasičiupo.

Patikrino, ar išeidamas užrakino buto duris, tada liftu nuvažiavo į rūsį. Ten nesilankė jau kelis mėnesius ir nuo troškaus, pelėsiais dvelkiančio oro suraukė nosį. Oras buvo lipnus, nesveikas, senas ir prisigėręs purvo, sausas nuo kasdienės kaitros. Vos išlipęs iš lifto, pajuto tarsi astmos priepuolį, gniaužiantį krūtinę. Pasvarstė, kodėl namo valdyba niekada nepasirūpina rūsio išvalyti. Ant sienos buvo šviesos jungiklis, jį paspaudus, rūsį užliejo vienos plikos palubėje kabančios šimto vatų lemputės šviesa. Nuo Rikio judesių tamsą ir drėgmę šiurpiai raižė šešėliai. Visi šeši namo butai turėjo po sandėliuką, atskirtą vieliniu tinkleliu, prikaltu prie pigių balzos medžio rėmų, ir iš lauko užrašytu buto numeriu. Ten buvo nukišamos sulūžusios kėdės ir senų popierių dėžės, nenaudojami surūdiję dviračiai, slidės, garpuodžiai, nereikalingi lagaminai. Beveik viską klojo dulkės ir voratinkliai ir beveik visi daiktai buvo truputį per brangūs išmesti, bet ne tokie svarbūs, kad kasdien būtų po ranka. Daiktai, retsykiais surenkami, tačiau neišmetami, nes manoma, kad gal kada prisireiks, bet vargiai.

Rikis truputį susikūprino, nors erdvės virš galvos pakako. Jis labiau gūžėsi nuo uždaros aplinkos. Su raktu rankoje priėjo prie savo sandėliuko.

Tačiau spyna jau buvo atrakinta. Ji kabojo ant durų rankenos lyg pamirštas Kalėdų eglutės žaisliukas.

Atidžiau pažiūrėjęs, pamatė, kad spyna nukirpta metalo replėmis.

Rikis persigandęs atšoko, lyg staiga priešais būtų išbėgusi žiurkė.

Pirma jam norėjosi apsisukti ir bėgti, paskui – eiti pirmyn. Taip ir padarė – lėtai prisiartino prie tinklinių durelių ir jas atvėrė. Išsyk pastebėjo, kad dingo kaip tik tai, ko ir atėjo į rūsį – dėžė su žmonos kompiuteriu. Dalį šviesos iš palubės užstojo jo paties kūnas, todėl į sandėliuką skverbėsi tik keli siauri ruožai. Apsižvalgęs pastebėjo, kad trūksta dar vieno daikto. Didelės plastikinės dėžės su užpildytomis senomis mokesčių deklaracijomis.

Visi kiti daiktai, tarsi virtę šiukšlėmis, buvo nepaliesti, kad ir ko būtų verti.

Kone svirduliuodamas nuo gniuždančio pralaimėjimo kartėlio, Rikis apsisuko ir grįžo prie lifto. Tik pakilęs iš rūsio į dienos šviesą, tyresnį orą ir toliau nuo apačioje sukrautų atsiminimų dulkių ir purvo, ėmė mąstyti, kas gali atsitikti dėl pavogto kompiuterio ir mokesčių deklaracijų.

Kas pavogta? – klausė savęs.

Staiga krūptelėjo. Pats atsakė į savo klausimą: galbūt viskas.

Dėl dingusių mokesčių deklaracijų jam skaudžiai, rūgščiai susuko pilvą. Dabar aišku, iš kur advokatas Merlinas tiek daug žinojo apie jo turtą. Jis tikriausiai žinojo viską apie kuklius Rikio finansus. Mokesčių deklaracija – lyg kelių žemėlapis, nuo socialinio draudimo numerio iki aukų labdarai. Joje atsispindi visi žmogaus būties takai, tik be istorijos. Lyg žemėlapyje joje matosi, kaip kito žmogaus gyvenime nusigauti iš vienos vietos į kitą, kur driekiasi greitkeliai ir kur prasideda aplinkkeliai. Joje trūksta tik spalvų ir aprašymų.

Dingęs kompiuteris baugino Rikį ne ką mažiau. Jis nė nenutuokė, kas liko kietajame diske, bet žinojo jį nesant tuščią. Mėgino prisiminti valandas, žmonos praleistas prie kompiuterio, kol ji dar turėjo jėgų bent spausdinti. Neįsivaizdavo, kiek jos skausmo, atsiminimų, įžvalgų ir elektroninių kelionių liko jame. Tik žinojo, kad geri kompiuterių meistrai gali ištraukti iš kompiuterio atminties plokščių visokiausias praeities klajones. Jam

rodėsi, kad Ražiniui pakaks žinių ištraukti iš kompiuterio, ką tik panorėjus.

Rikis įsliūkino į savo butą. Nuo apiplėšimo jautėsi lyg raižomas įkaitintais ašmenimis. Apsižvalgęs suprato, kad visa, kas jo gyvenime atrodė saugu ir asmeniška, yra pažeidžiama.

Nieko negalėjai nuslėpti.

Jei būtų buvęs vaikas, Rikis tą pat minutę būtų apsipylęs ašaromis.

Tąnakt jo sapnai knibždėte knibždėjo tamsių žiaurių vaizdų – rodėsi, jį pjausto peiliais. Viename sapne jis klaidžiojo po prastai apšviestą kambarį, žinodamas, kad jei užklius ir nugrius, nukris per juodulius į kažkokią užmarštį, bet sapne buvo nerangus ir netvirtas, girtais pirštais bejėgiškai grabaliojo vaiduokliškas sienas. Atsibudo visiškoje miegamojo tamsoje, apimtas staigios panikos, užliejančios ties riba tarp sąmoningumo ir pasąmoningumo, pro jo naktinius sunkėsi prakaitas, kvėpavo švokšdamas, ir graužė gerklę, lyg kelias valandas būtų klykęs iš nesibaigiančios nevilties. Akimirksnį nė nežinojo, ar košmaras jau baigėsi, ir tik įžiebus lempą prie lovos ir apsižvalgius po pažįstamą kambarį, širdis ėmė plakti normaliu ritmu. Rikis vėl padėjo galvą ant pagalvės, ištroškęs poilsio, bet žinodamas, kad jo nesulauks. Savo sapnus aiškino be vargo. Jie buvo tokie pat baisūs, koks darėsi jo dieninis gyvenimas.

Tą rytą *Times* pirmojo puslapio apačioje, kaip Ražinio ir liepta, pasirodė skelbimas. Rikis jį keliskart perskaitė, tada pamanė, kad dabar jo kankintojas bent jau turės apie ką pagalvoti. Rikis nežinojo, kada jam bus atsakyta, bet tikėjosi kada nors netrukus, galbūt kitos dienos laikraštyje. Tuo tarpu nusprendė toliau imtis galvosūkio.

Išėjus skelbimui akimirką pajuto netikrą sėkmės svaigulį, lyg drąsą, kad žengė žingsnį, ir laikinai įgijo ryžto. Gniuždanti vakarykštė neviltis dingus kompiuteriui ir mokesčių deklaracijoms,

jei ir neužsimiršo, tai bent jau atsitraukė. Pamačius skelbimą Rikiui atrodė, kad bent šiandien nėra auka. Jam sekėsi susitelkti, susikaupti, puikiai veikė atmintis. Rikiui siurbiant atsiminimus ir tvirtai žygiuojant savo vidaus žemėmis, diena prabėgo greitai, lyg įprasta diena su pacientais.

Rytui baigiantis buvo sudaręs du sąrašus. Vis dar apsiribodamas dešimties metų laikotarpiu nuo 1975 iki 1985 metų, pirmajame surašė septyniasdešimt tris savo gydytus žmones. Gydymo kursai truko nuo septynerių metų vienam sunkiai prislėgtam vyriškiui iki trijų mėnesių moteriai, kuriai nesisekė santuoka. Vidutiniškai dauguma pacientų pas jį gydėsi nuo trejų iki penkerių metų. Kai kurie trumpiau. Daugumai pacientų taikė tradicinę froidiškąją analizę, keturis ar penkis kartus per savaitę, naudojant kušetę ir kitas šios srities priemones. Keletas pacientų buvo kitokie. Su jais paprasčiausiai kalbėdavosi akis į akį, labiau kaip paprastas psichoterapeutas, o ne analitikas, išsakydavo savo nuomonę, pareiškimus ir patarimus, kurių analitikai dažniausiai ypač vengia. Pastebėjo devintojo dešimtmečio viduryje beveik visiškai nustojęs priimti tokius pacientus ir pasinėręs išskirtinai į psichoanalitinės patirties gelmes.

Jis taip pat žinojo, kad buvo pacientų – per tą dešimtmetį kokie dvidešimt ar trisdešimt – kurie pradėdavo gydytis, bet paskui dingdavo. Terapijos nutraukimo priežastys buvo sudėtingos: kai kurie neturėjo pinigų ar sveikatos draudimo sąskaitoms apmokėti, kiti persikėlė gyventi kitur dėl darbo ar mokslų. Kai kurie tiesiog piktai nusprendė, kad iš seansų gauna per mažai ar nepakankamai greitai, ar tiesiog pernelyg pyko ant viso pasaulio ir jo pažadų, kad tęstų. Tokių buvo nedaug, bet pasitaikydavo.

Jie buvo antrajame sąraše. Jį sudaryti buvo daug sunkiau.

Šis sąrašas, suprato iš pirmo žvilgsnio, buvo daug pavojingesnis. Tie žmonės galėjo savo siutą perkeisti į neapykantą Rikiui ir vėliau perduoti kitiems.

Pasidėjęs abu sąrašus prieš save ant stalo, nusprendė imtis

tikrinti vardų. Gavęs Ražinio atsakymą, manė galėsiąs išbraukti nemažai žmonių ir tada tęsti.

Visą rytą laukė, kad paskambintų jo sąskaitininkas. Truputį stebėjosi, kad jis neskambino, nes anksčiau jis Rikio pinigus tvarkė nuobodžiai stropiai ir patikimai. Darsyk surinko numerį, ir vėl atsiliepė sekretorė.

Išgirdusi jo balsą, ji susijaudino.

– Ak, daktare Starksai, ponas Viljamsas kaip tik ruošėsi jums skambinti. Rodos, jūsų sąskaitoje iškilo neaiškumų, – pasakė ji.

Rikiui susuko pilvą.

– Neaiškumų? – paklausė jis. – Kaip pinigai gali būti neaiškūs? Žmonės gali būti neaiškūs. Šunys gali būti neaiškūs. Pinigai ne.

– Tuojau sujungsiu jus su ponu Viljamsu, – atsakė sekretorė.

Minutėlę laido gale buvo tylu, paskui pasigirdo nevisiškai savas, bet pažįstamas sąskaitininko balsas. Visos Rikio investicijos buvo konservatyvios, nuobodžios, bendruose fonduose ir obligacijomis. Nieko šokčiojančio ar agresyviai šiuolaikiško, tik kuklus ir pastovus augimas. Iš visų medicinos profesijų psichoanalitikams taikomi kone griežčiausi pacientų skaičiaus ir įkainių ribojimai. Jie ne kokie radiologai, priimantys tris pacientus skirtinguose kabinetuose vienu metu, ar anesteziologai, lyg konvejeriu keliaujantys iš operacinės į operacinę. Analitikai retai kada praturtėdavo, ir Rikis buvo ne išimtis. Jam priklausė vasarvietė Keipe ir butas, ir viskas. Jokio „Mersedeso“. Jokio „Piper“ su dvigubu varikliu. Jokio laivo, pavadinimu „Kertukelius“, Longailendo užutėkyje. Tik išmintingos investicijos, kad pakankamai sukauptų pensijai, jei kada nuspręstų priimti mažiau pacientų. Su brokeriu Rikis kalbėdavosi kartą ar du per metus, ir viskas. Visada manėsi esąs tik nedidukė žuvelė sąskaitininko kūdroje.

– Daktare Starksai? – sąskaitininkas tiesmukai prabilo greitakalbe. – Atsiprašau už gaišatį, bet mums čia iškilo nesklandumų...

Rikio skrandis, rodėsi, susitraukė.

– Kokių nesklandumų?

– Na, – atsakė sąskaitininkas, – ar esate sudaręs asmeninį biržos sandėrį su kuriuo nors internetiniu brokeriu? Nes...

– Ne, nesu. Tiesą sakant, nė nesuprantu apie ką kalbate.

– Va čia ir yra painiava. Atrodo, jūsų sąskaitoje vyksta daug kasdienių pinigų operacijų.

– Kas tos kasdienės pinigų operacijos? – paklausė Rikis.

– Greita akcijų prekyba, besistengiant užbėgti už akių rinkos svyravimams.

– Gerai. Supratau. Bet aš tuo neužsiimu.

– Ar dar kas nors gali prieiti prie jūsų sąskaitų? Galbūt jūsų žmona...

– Mano žmona jau treji metai kaip anapilyje, – šaltai atkirto Rikis.

– Ak taip, – skubiai atsakė brokeris, – pamenu. Atsiprašau. Bet gal dar kas nors. Ar turite vaikų?

– Ne. Vaikų nesusilaukėme. Kur mano pinigai? – griežtai pasiteiravo Rikis.

– Na, mes jų ieškom. Daktare Starksai, gali būti, kad šį reikalą teks perduoti policijai. Jau pradedu taip manyti. Kitaip sakant, jei kas nors nelegaliai priėjo prie jūsų sąskaitų...

– Kur pinigai? – dar kartą pasiteiravo Rikis.

Brokeris pasvarstė.

– Tiksliai pasakyti negaliu. Sąskaitą šiuo metu tikrina mūsų vidaus auditoriai. Galiu tik pasakyti, kad būta daug veiklos...

– Kaip suprasti – veiklos? Pinigai juk tiesiog gulėjo, kur padėti...

– Na, ne visai. Atlikta dešimtys, jei ne šimtai pirkimų, pervedimų, pardavimų, investicijų...

– Kur jie dabar?

Brokeris tęsė:

– Tiesiog neįtikėtinas kiekis be galo sudėtingų ir baisiai agresyvių finansinių transakcijų...

– Jūs neatsakot į mano klausimą, – įsiterpė neapsikentęs Rikis. – Mano fondas. Mano pensijos sąskaita, grynųjų pinigų atsargos...

– Mes ieškom. Šiam darbui paskyriau geriausius savo žmones. Kai tik jie ką nors išsiaiškins, jums paskambins mano saugumo viršininkas. Negaliu patikėti, kad su šitiek veiklos niekas iš mūsiškių nepastebėjo, kad kažkas netvarkoj...

– Bet visi mano pinigai...

– Dabar, – lėtai pratarė sąskaitininkas, – pinigų nėra. Bent jau mes jų nerandam.

– Negali būti.

– Norėčiau, – tęsė pašnekovas, – deja. Nesijaudinkite, daktare Starksai. Mūsų tyrėjai atseks pervedimus. Prisikasim iki paties dugno. O jūsų sąskaitos apdraustos, bent jau iš dalies. Galiausiai viską išsiaiškinsim. Tiesiog tai šiek tiek užtruks, be to, kaip minėjau, gali tekti kreiptis į policiją ar Saugumo ir mainų komisiją, nes iš to, ką jūs sakote, atrodo, kad čia kažkokia vagystė.

– Ar ilgai užtruks?

– Dabar vasara, dalis darbuotojų atostogauja. Manyčiau, ne daugiau kaip porą savaičių. Daugiausiai.

Rikis padėjo ragelį. Poros savaičių jis neturėjo.

Dienai baigiantis, išsiaiškino, kad vienintelė neišlaužta ir neišdraskyta sąskaita liko nediduke einamoji Pirmajame Keipo banke Velflyte. Ta sąskaita buvo atidaryta tiesiog atostogų reikalams palengvinti. Joje tebuvo dešimt tūkstančių dolerių, iš kurių jis apmokėdavo vietinio žuvų turgaus, maisto prekių, gėrimų ir ūkinių prekių parduotuvių sąskaitas. Iš jos jis pirko sodo įrankius, daigus ir sėklas. Tie pinigai buvo skirti, kad per atostogas nebūtų netikėtumų. Naminė sąskaita tam mėnesiui, kurį praleisdavo vasarnamyje.

Trupučiuką nustebo, kad Ražinis neišvogė ir tų pinigėlių. Rodės, su juo žaidžia, kad tas kapšelis paliktas vien Rikiui paerzin-

ti. Nepaisant to, Rikiui atrodė, kad reikia kuo greičiau gauti tuos pinigus į savo rankas, kol jie irgi neprasmego kokiame nors finansiniame pragare. Jis paskambino Pirmojo Keipo banko valdytojui ir pranešė ketinąs sąskaitą uždaryti, o pinigus pasiimti grynaisiais.

Valdytojas paaiškino, kad tam Rikis turės atvažiuoti, ir jam tai tiko. Gailėjosi, kad kitos jo pinigus tvarkiusios įstaigos nesilaikė panašios taisyklės. Paaiškino valdytojui, kad su jo kitomis sąskaitomis iškilo nesklandumų, todėl labai svarbu, jog prie pinigų neprieitų niekas, išskyrus Rikį. Valdytojas pasisiūlė išrašyti grynųjų pinigų čekį ir pats jį asmeniškai saugoti iki Rikio atvykimo. Taip buvo gerai.

Tik buvo neaišku, kur gauti pinigų.

Stalo stalčiuje gulėjo užmirštas lėktuvo bilietas iš La Gardijos į Hijanį. Susimąstė, ar jo rezervavimas dar galioja. Piniginėje suskaičiavo maždaug tris šimtus dolerių grynaisiais. Viršutiniame miegamojo komodos stalčiuje turėjo dar maždaug pusantro tūkstančio kelionės čekiais. Tai buvo anachronizmas – šiais laikais, kai greitai pinigų galima gauti iš kone visur esančių bankomatų, atsargos nelaimės atvejui kelionės čekiais atrodo senamadiška. Rikis mažumėlę mėgavosi mintimi, kad jo senoviniai įsitikinimai gali pasitarnauti. Akimirką toptelėjo, kad galbūt tuo reikėtų naudotis smarkiau.

Bet rimtai pasvarstyti nebuvo kada.

Reikėjo vykti į Keipą, o paskui grįžti, nusprendė. Tam prireiks mažiausiai paros. Tuo pat metu jį apėmė mieguistumas, lyg negalėtų pajudinti raumenų, lyg nervų galūnės smegenyse, siunčiančios signalus jo kūno gysloms ir audiniams, staiga būtų sustreikavusios. Jautėsi atbukęs, kvailas ir nežmoniškai pavargęs.

Rikis užvertė galvą ir siūbavosi žvelgdamas į lubas. Klinikinės depresijos įspėjamuosius ženklus atpažino taip pat greitai, kaip motina, vaikui nusičiaudėjus, atpažįsta peršalimą. Jis ištiesė rankas, žiūrėdamas, ar jos nevirpa ir netrūkčioja. Kol kas jos liko tvirtos. Ar ilgai? – paklausė savęs.

Vienuoliktas skyrius

Kito ryto *Times* buvo išspausdintas atsakymas Rikiui, bet ne toks, kokio tikėjosi. Laikraštį atnešė kaip ir kasryt, išskyrus sekmadienius, kai buvo pratęs paėjėti iki gretimos užkandžių parduotuvėlės jo nusipirkti ir neštis į kavinę, kaip Ražinis ir buvo taip atidžiai pastebėjęs savo pirmajame grasinime. Tąnakt Rikis miegojo dar blogiau, todėl, kai išgirdo tylų dunkstelėjimą, reiškiantį, kad pristatymo tarnyba numetė laikraštį prie durų, žvaliai pašoko ir, už kelių sekundžių pačiupęs laikraštį, atvertė jį ant virtuvės stalo. Žvilgsnis iškart nukrypo į mažus skelbimus pirmajame puslapyje, kur tebuvo sukaktuvių sveikinimas, kompiuterinės pažinčių tarnybos reklama ir trečias užrašėlis: YPATINGOS GALIMYBĖS, ŽR. B-16 PSL.

Rikis susinervinęs nusviedė laikraštį per virtuvėlę. Atsitrenkdamas į sieną, šis sušnarėjo kaip paukštis, mėginantis skristi palaužtu sparnu. Rikis tūžo, kone springo ir putojo nuo staigaus siuto protrūkio. Jis tikėjosi eilėraštuko, dar vieno mįslingo, erzinančio atsakymo pirmojo puslapio apačioje, kur buvo ir jo klausimas. Suinkštė – jokio eilėraštuko, jokio atsako. „Ir kaipgi, tavo manymu, turėčiau suspėti pagal tavo terminus, jei tu laiku neatsakai?“, beveik rėkė jis, keldamas balsą prieš tą, kurio fiziškai nebuvo, bet kuris neabejotinai užėmė daug vietos mintyse.

Virdamas rytinę kavą, pastebėjo, kad trupučiuką dreba rankos. Karštas skystimas jo beveik visai neapramino. Mėgino atsi-

palaiduoti gilaus kvėpavimo pratimais, bet nuo jų tik netikėtai sulėtėjo širdis. Jis juto po kūną šliaužiojantį pyktį, lyg šis galėtų įsismelkti į kiekvieną poodinį organą ir juos visus įtempti. Jo galvoje jau daužėsi kūjai, ir bute, kurį laikė namais, pasijuto kaip spąstuose. Iš pažastų sunkėsi prakaitas, kakta karščiavo, o gerklėje buvo sausa ir peršėjo.

Jis tikriausiai kelias valandas išsėdėjo prie stalo, išoriškai nejudėdamas, viduje graužiamas pykčio, beveik apimtas transo, neįsivaizduodamas, ką daryti toliau. Žinojo turįs planuoti, spręsti, imtis tam tikrų veiksmų, bet negavęs laukto atsakymo sugniužo. Jam rodėsi, kad negali nė pajudėti, lyg staiga visi jo rankų ir kojų sąnariai būtų suakmenėję ir neatsilieptų į nurodymus.

Rikis nežinojo, kaip ilgai šitaip prasėdėjo, kol, vos pakėlus akis, žvilgsnis užkliuvo už laikraščio, gulinčio netvarkingoje krūvoje taip, kaip jį ir nutėškė. Nė nežinojo, kaip ilgai spoksojo į puslapių kalną, kol pastebėjo mažytį raudoną brūkšnį, vos matomą iš po krūvos. O tada, pastebėjęs šį nukrypimą – šiaip ar taip, ne be reikalo *Times* pravardžiuojamas „Pilkąja ponia“ – jį susiejo su savimi. Įsistebeilijo į mažąjį brūkšnelį, tada pasakė sau: ryškiai raudono rašalo *Times* nėra. Tik juoda ir balta, septyni stulpeliai, dvi skiltys, tvarkingai lyg pagal laikrodį. Netgi spalvotos prezidento ar manekenių, demonstruojančių naujausias Paryžiaus madas, nuotraukos, rodėsi, automatiškai persismelkia pilku nuobodžiu laikraščio praeities atspalviu.

Rikis atsikėlė iš kėdės ir, perėjęs virtuvę, pasilenkė prie laikraščių krūvos. Išsitraukė spalvotąjį šlakelį.

Tai buvo puslapis B-16. Nekrologų puslapis.

Ant nuotraukų, straipsnių ir pranešimų apie mirtis įžūliu, ryškiu, šviesą atspindinčiu raudonu rašalu buvo užrašyta:

Jei į praeitį žengi,
Tai geru keliu eini.
Dvidešimt metų – tikrai bus gana,

Ir ta, kurios ieškai – tai mano mama.
Bet jos vardo turbūt neatspėsi,
Jeigu aš tau šiek tiek nepadėsiu.
Pasakysiu kai ką, kad užvesčiau ant kelio:
Turėtumei ją pažinot kaip panelę.
O tuo metu, kuris vėliau atėjo,
Jos juoko niekad negirdėjai.
Žadėjai daug, bet netesėjai,
Todėl sūnus tau keršyti pradėjo.
Tėvas paliko, mirė mama,
Mano skausmą numaldys tik tavo galva.
Dabar dainelę reikia baigti,
Nes tau baisiausiai trūksta laiko.

Po eilėraštuku buvo didelė raudona *R*, o po ja juodu rašalu aplink nekrologą buvo apvestas keturkampis, į mirusiojo veidą ir prierašą buvo nuvesta stambi strėlė ir buvo parašyta: *Tu puikiausiai čia tiktum.*

Jis žvelgė į eilėraštuką ir jo teikiamą žinią ilgas minutes, kurios virto beveik valanda, virškindamas kiekvieną žodį lyg gurmanas prabangų paryžietišką patiekalą, tik Rikiui skonis rodėsi kartus ir sūrus. Rytas jau buvo įpusėjęs, dar viena diena kalendoriuje perbraukta, kai pastebėjo akivaizdų dalyką: Ražinis jo laikraštį nutvėrė šį atvežus prie rudojo pastato, bet dar neužnešus iki buto durų. Rikis skubiai čiupo telefoną ir po kelių minučių jau žinojo pristatymo tarnybos numerį. Telefonas dukart supypė, tada įsijungė įrašas:

– Nauji prenumeratoriai – prašome spausti vienetą. Skundai dėl pristatymo arba jei laikraščio negavote, prašome spausti dvejetą. Informacija apie sąskaitas – prašome spausti trejetą.

Jam tiksliai netiko nė vienas pasirinkimas, bet manė, kad skundų galbūt klauso gyvas žmogus, todėl paspaudė dvejetą. Po keleto pyptelėjimų atsiliepė moteriškas balsas:

– Jūsų adresas, prašom? – pasakė ji nė nepasisveikinusi.

Rikis pasvarstė, tada pasakė savo namų adresą.

– Pas mus parodyta, kad visi laikraščiai ten buvo pristatyti.

– Taip, – atsakė Rikis, – laikraštį gavau, bet noriu pasiklausti, kas jį pristatė...

– Kas nutiko, pone? Jums nereikia iš naujo pristatyti laikraščio?

– Ne...

– Šis numeris skirtas žmonėms, kuriems laikraštis nebuvo pristatytas...

– Suprantu, – atsakė jis, imdamas nervintis. – Bet pristatant iškilo nesklandumų...

– Neatvežė laiku?

– Ne. Taip, atvežė laiku...

– Ar pasiuntinys per daug triukšmavo?

– Ne.

– Šis numeris skirtas žmonėms, turintiems skundų dėl pristatymo.

– Taip. Jau sakėt. Tiksliau, sakėt ne visai taip, ir suprantu...

– Kas nutiko, pone?

Rikis pagalvojo, kaip rasti bendrą kalbą su jaunąja moterim.

– Mano laikraštis sudarkytas, – pasakė staiga.

– Turite galvoje, suplėšytas, šlapias, neįskaitomas?

– Turiu galvoje, kažkas jį suterliojo.

– Kartais spaustuvėje laikraščiai blogai supjaustomi ar sulankstomi. Ar jums toks kliuvo?

– Ne, – atsakė Rikis narsesniu balsu. – Mėginu pasakyti, kad kažkas ant mano laikraščio prirašinėjo bjaurių dalykų.

Moteris trumpai nutilo.

– Čia kai kas naujo, – lėtai pratarė. Atsakydama ji beveik virto gyvu žmogum, o ne vien bekūniu balsu. – Nieko panašaus neteko girdėti. Kokių bjaurių dalykų?

Rikis nusprendė smulkmenų nepasakoti. Jis prakalbo skubriai ir piktokai.

– Panele, ar jūs žydė? Ar įsivaizduojate, kaip pasijustumėte gavusi laikraštį, ant kurio kažkas nupiešė svastiką? O gal jūs puertorikietė? Kas būtų, jei kažkas parašytų „Nešdinkis atgal į San Chuaną!“ O gal jūs juodaodė? Žinot tą neapykantos pritvinkusį žodį, tiesa?

Tarnautoja patylėjo, lyg nespėtų sekti, kas jai sakoma.

– Ant jūsų laikraščio kažkas nupaišė svastiką?

– Panašiai, – atsakė Rikis. – Todėl ir noriu kalbėtis su žmogum, kuris laikraštį pristatė.

– Gal verčiau kalbėkitės su mano viršininku.

– Gerai, – sutiko Rikis. – Bet prieš tai norėčiau sužinoti pavardę ir telefono numerį žmogaus, pristatančio laikraščius į mano namą.

Moteris ir vėl patylėjo. Jis girdėjo ją šnarenant popieriais, o paskui pasigirdo kompiuterio klavišų spragsėjimas. Vėl pakėlusi ragelį, ji pasakė maršruto viršininko ir vairuotojo pavardes, telefonų numerius ir adresus.

– Būtų gerai, jei pasikalbėtumėt su mano viršininku, – pasakiusi, ko prašyta, pridūrė ji.

– Tegu jis man paskambina, – atsakė Rikis, dėdamas ragelį. Po kelių sekundžių jau buvo surinkęs jos duotąjį numerį. Atsiliepė kita moteris.

– Laikraščių pristatymo vadovybė.

– Prašyčiau poną Ortizą, – mandagiai paprašė jis.

– Ortizas krovimo skyriuje. Kas atsitiko?

– Pristatymo nesklandumai.

– Ar skambinote dispečerei?..

– Taip. Ji ir davė man šitą numerį. Ir pasakė pavardę.

– Kokie nesklandumai?

– Gal galėčiau apie tai pasikalbėti su ponu Ortizu?

Moteris trumpai nutilo.

– Galbūt jis išėjo namo, – atsakė.

– Tai gal nueikit ir pažiūrėkit, – šaltai atitarė Rikis, – taip išvengtume visų nereikalingų nemalonumų.

– Kokių nemalonumų? – vis dar nenorom paklausė moteris.

Rikis blefavo.

– Priešingu atveju aš ateisiu pas jus su pora policininkų ir galbūt dar atsitempsiu savo advokatą, – atsakė jis, kuo įtikinamiausiai vaidindamas aukštuomenės poną, sakantį „Aš turtingas baltasis vyras, ir pasaulis priklauso man“.

Patylėjusi moteris tarė:

– Luktelėkit. Tuoj pakviesiu Ortizą.

Po kelių sekundžių ragelį pakėlė vyriškis, kalbantis su ispanišku akcentu.

– Ortizas, klausau. Kas buvo?

Rikis neabejojo.

– Šį rytą maždaug penkios trisdešimt jūs prie mano durų atvežėte *Times*, kaip ir kasdien, išskyrus sekmadienius. Skirtumas tas, kad šiandien kažkas paprašė įdėti į laikraštį žinutę. Dėl to ir skambinu.

– Ne, apie tai nežinau...

– Pone Ortizai, kol kas jūs dar nesulaužėte jokių įstatymų, ir mane dominate ne jūs. Bet jei nepadėsite, gerai jus išrūkysiu. Kitaip sakant, kol kas jūs rūpesčių neturit, bet turėsit, jei neatsakysit į mano klausimus.

Laikraščių išvežiotojas truputį apsvarstė Rikio grasinimą.

– Nežinojau, kad bus negerai, – atsakė jis. – Tas vyrukas sakė, kad nieko blogo nebus.

– Manyčiau, jis melavo. Pasakokit, – ramiai atsakė Rikis.

– Aš sustoju gatvėje. Tame kvartale vežame laikraščius į šešis namus, mudu su Karlosu, mano sūnėnu, ten mūsų maršrutas. Ten lauke, vidury gatvės, stovi didžiulis juodas limuzinas įjungęs variklį, laukia mūsų. Iš jo tuojau išlipa vyras, vos pamatęs sunkvežimį, klausia, kas eis į tą namą. Aš sakau „O kas?“, o jis sako – ne tavo reikalas, tada šypteli, sako, nieko baisaus, tik nori padaryti gimtadienio staigmeną senam bičiuliui. Nori kai ką parašyti į jo laikraštį.

– Toliau.

– Pasako, į kurį butą. Kurios durys. Tada paima laikraštį, išsitraukia rašiklį ir rašo tiesiai ant puslapio, laikraštį pasidėjęs ant limuzino gaubto, bet ką rašo, nematyti...

– Ar ten buvo daugiau žmonių?

Ortizas trupučiuką pagalvojo.

– Na, prie vairo turėjo būti vairuotojas. Tai vienas tikrai. Limuzino visi langai užtamsinti, bet gal ten viduj irgi dar kažkas buvo. Vyriškis žvilgteli atgal, lyg kieno nors klausdamas, ar viską daro teisingai, tada pabaigia. Atiduoda man laikraštį. Duoda man dvidešimt...

– Kiek?

Ortizas pasvarstė.

– Na, gal ir šimtą...

– O tada?

– Padariau, kaip tas vyras liepė. Laikraštį prie reikiamų durų numečiau tikrai ypatingai.

– Ar jis dar laukė, kai išėjot?

– Ne. Nei vyro, nei limuzino nebebuvo.

– Ar galit apibūdinti tą vyrą, su kuriuo kalbėjotės?

– Baltasis, tamsiu kostiumu, galbūt mėlynu. Su kaklaraiščiu. Gražūs drabužiai, matyti, kad pinigėlių jam netrūksta. Ištraukė tą šimtą iš saujos, lyg dvidešimt penkis centus mestų benamiui į dėžutę.

– O kaip jis atrodė?

– Buvo su pritamsintais akiniais, nelabai aukštas, keista šukuosena, lyg plaukai būtų kreivai užsodinti ant galvos...

– Kaip su peruku?

– O taip. Tikrai. Galėjo būt su peruku. Ir su barzdele. Galbūt irgi priklijuota. Nedidukas toks. Bet tikrai pratęs gerai maitintis. Kokių trisdešimties metų...

Ortizas susimąstė.

– Kas dar?

– Atsimenu, kaip nuo batų atsispindėjo žibintų šviesos. Buvo labai išblizginti. Labai brangūs. Tokie lengvučiai, su kutais ant priekio. Kaip jie vadinami?

– Nežinau. Ar manot, kad, vėl susitikęs, jį atpažintumėt?

– Nežinau. Gal. Turbūt nelabai. Gatvėj labai tamsu. Tik žibintai. O aš daugiau žiūrėjau į tą šimtą negu į jį.

Rikiui tai atrodė įtikima. Pamėgino dar vieną galimybę:

– Galbūt įsidėmėjot limuzino numerius?

Prieš atsakydamas, laikraščių išvežiotojas pasvarstė.

– Na ne, žmogau, nepagalvojau. Šūdas. Būtų buvę gudriai, ane?

– Aha, – atsakė Rikis. Bet suprato, kad limuzino numerius žinoti nebūtina, mat jau buvo pažįstamas su žmogum, tąryt gatvėje laukusiu išvežiotojų sunkvežimio po to, kai Rikis į laikraštį įdėjo skelbimą. Jis buvo tikras, kad ten būta teisininko, pasivadinusio Merlinu.

Rytui įpusėjus, jam paskambino Pirmojo Keipo banko viceprezidentas, tas pats, kuris saugojo čekį su paskutiniaisiais Rikio pinigais. Per pokalbį telefonu banko valdytojas atrodė susierimęs. Šiam kalbant, Rikis mėgino atsiminti jo veidą, bet negalėjo, nors buvo tikras, kad jie matėsi.

– Daktare Starksai? Čia Maiklas Tompsonas iš banko. Anądien kalbėjomės...

– Taip, – atsakė Rikis. – Jūs saugote mano pinigus...

– Tikrai taip. Jie užrakinti mano stalo stalčiuje. Bet skambinu ne dėl to. Jūsų sąskaitoje buvo neįprastų veiksmų. Netgi, sakyčiau, įvykis.

– Kokių neįprastų veiksmų? – paklausė Rikis. Rodėsi, jo pašnekovas prieš atsakydamas porą sekundžių mintyse pasimuistė.

– Na, nenorėčiau leistis į spėliones, bet atrodo, kad kažkas mėgino neteisėtai prieiti prie jūsų sąskaitos.

Žmogus ir vėl, rodos, abejojo.

– Na, kaip žinote, pastaraisiais metais mes perėjome prie elek-

troninės bankininkystės kaip visi. Bet kadangi mūsų įstaiga nedidelė ir labiau vietinė, na, mes laikome save daugeliu atžvilgių senamadiškais...

Rikis pažino banko reklaminį šūkį. Jis taip pat žinojo, kad banko patikėtiniai mielai sutiktų, jog jų banką perimtų kuris nors finansų milžinas, jei tik kada gautų pelningą pasiūlymą.

– Taip, – atsakė jis. – Tai visada buvo vienas iš didžiausių jūsų privalumų...

– Ką gi, dėkoju. Stengiamės patenkinti asmeninius kiekvieno kliento poreikius...

– Tai kas ten dėl to neteisėto priėjimo prie sąskaitos?

– Netrukus po to, kai jūsų paliepti uždarėme sąskaitą, kažkas mėgino ją pakeisti, naudodamasis elektroninėmis banko paslaugomis. Apie tuos mėginimus sužinojome tik todėl, kad, nepriėjęs prie sąskaitos, tas žmogus mums paskambino.

– Paskambino?

– Jis apsimetė jumis.

– Ir ko norėjo?

– Skundėsi, bet vos sužinojęs, kad sąskaita uždaryta, padėjo ragelį. Viskas labai paslaptinga ir truputį painu, nes, kaip rodo mūsų kompiuterių duomenys, jis žinojo jūsų slaptažodį. Ar esate kam nors pasakęs savo skaičius?

– Ne, – atsakė Rikis. Bet tuoj pat pasijuto kvailai. Jo slaptažodis buvo 3764327, užrašius raidėmis, FROIDAS – taip tiesmuka ir akivaizdu, kad jis kone išraudo. Gimimo datą įrašyti galbūt būtų buvę trupučiuką blogiau, bet tuo abejojo.

– Na, manyčiau, teisingai pasielgėte uždaręs sąskaitą.

Trupučiuką pagalvojęs, Rikis paklausė:

– Ar jūsų apsauga kaip nors galėtų atsekti telefono numerį arba kompiuterį, kuriuo buvo mėginta prieiti prie pinigų?

Patylėjęs banko viceprezidentas atsakė:

– Na, taip. Turime tokią galimybę. Tačiau dažniausiai elektroniniai vagys moka mėtyti pėdsakus. Jie naudojasi vogtais kom-

piuteriais, neteisėtais telefonų kodais ir panašiai, kad niekas jų nesusektų. Kartais pavyksta FTB, bet jų kompiuterinės apsaugos sistema pažangiausia pasaulyje. Mūsų vietinė apsauga ne tokia išmoninga, todėl ne tiek daug ir gali. Be to, vagystė neįvyko, todėl nėra nusikaltimo. Pagal įstatymą turime pranešti bankų prižiūrėtojams, bet jie tik įrašys dar vieną eilutę – gaila pripažinti – vis didėjančioje byloje. Vis tiek paprašysiu mūsų vaikino, kad paleistų tą programą. Nemanau, kad iš to ką nors pešite. Tie elektroniniai bankų plėšikai gudrūs. Greičiausiai tepasieksite kokią nors aklavietę.

– Labai prašyčiau vis tiek pabandyti. Tuojau pat. Mane trupučiuką spaudžia laikas, – atsakė Rikis.

– Pamėginsim ir tuoj pat jums pranešim, – atsakė bankininkas ir padėjo ragelį.

Rikis atsilošė kėdėje. Valandžiukę leido sau svajoti, kaip banko apsauga praneša jam vardą ir telefono numerį, o ši persekiotojo palikta klaida atveda Rikį pas kankintoją. Po to papurtė galvą, nes netikėjo, kad Ražinis, visada iki šiol buvęs apdairus ir atsargus, padarytų tokią paprastą klaidą. Greičiausiai jis priėjo prie sąskaitos, o tada tyčia nerimastingai ir išdavikiškai paskambino, kad nurodytų Rikiui, kur toliau eiti. Nuo tos minties labai sunerimo.

Tačiau, dienai bėgant, Rikis vis tiek suprato daug daugiau žinąs apie savo persekiotoją. Ražinio eilėraštukas su užuominomis buvo įtartinai išsamus, ypač turint galvoje, kad iš pradžių jis ketino atsakinėti tik „taip“ arba „ne“. Nuotolis tarp Rikio ir vardo, kurį turi atspėti, rodėsi gerokai sumažėjęs. Dvidešimt metų, pora daugiau ar mažiau, atvedė į laikotarpį nuo 1978 iki 1983 metų. Pacientė buvo netekėjusi, vadinasi, nemažai žmonių atkrenta. Dabar jis turėjo rėmus, kuriuose galėjo veikti.

Dabar, sakė sau Rikis, reikia atkurti penkerius terapijos metus. Ištirti kiekvieną to meto pacientę. Kažkur toje makalynėje

turėtų būti moteris su tokiu neurozių ir rūpesčių rinkiniu, kuris vėliau buvo perduotas vaikui. Rask suvešėjusią psichozę, manė jis.

Kaip buvo išmokęs ir įpratęs, Rikis atsisėdęs mėgino susitelkti, nebegirdėti jį supančio pasaulio ir atsiminti. Kas aš buvau prieš dvidešimt metų? – klausė savęs. Ir ką gydžiau? Psichoanalizė grįsta įsitikinimu, padedančiu sukurti terapijos pamatą: visi atsimena viską. Galbūt neatsimenama su žurnalisto tikslumu ar religiniu smulkmeniškumu, o suvokiniai ir reakcijos gali būti apnešti ar nuspalvinti visokiausių emocinių galių, aiškiai atsimenami įvykiai iš tiesų gali būti migloti, bet galiausiai viską perkratę visi atsimena viską. Skauduliai ir baimės gali glūdėti giliai po streso sluoksniais, bet neišnyksta, slypi ten, ir juos galima atkapstyti, kad ir kokios galingos būtų psichologinės neigimo jėgos. Savo darbu buvo gerai išlavinęs šitą gebėjimą kapstytis, lupti atsiminimus kaip svogūną, kol viduje rasdavo kietą šerdį.

Taigi vienas kabinete jis ėmė pumpuoti savo paties atmintį. Retkarčiais užmesdavo akį į pastabų skiautes ir piešinėlius, kurie sudarė jo užrašus, ir pykdavo ant savęs, kad nebuvo nuoseklesnis. Bet koks kitas gydytojas, prireikus atsiminti praeities metus, tiesiog nupūstų dulkes nuo seno aplanko ir iš jo ištrauktų reikiamą vardą su diagnoze. Rikio užduotis buvo kur kas sunkesnė, nes jo aplankai gulėjo atmintyje. Tačiau vis tiek tikėjo galėsiąs juos pakelti. Susikaupė su bloknotu ant kelių ir ėmė dėlioti savo praeitį.

Vienas po kito ryškėjo žmonių pavidalai. Panašiai, lyg mėginant pasikalbėti su šmėklomis.

Vyrus jis nustūmė į šalį, nors šie ir grūdosi atsiminimų sraute, palikdamas tik moteris. Prisiminti vardus sekėsi lėtai, kad ir kaip būtų keista, beveik lengviau sekėsi atsiminti nusiskundimus. Kiekvieno paciento atvaizdo, kiekvieno gydymo smulkmeną Rikis rašė į bloknotą. Užrašai tebebuvo pasklidę ir nenuoseklūs, neaiškūs ir painūs, tačiau, manė pats sau, bent jau darąs šiokią tokią pažangą.

Kai pakėlė akis, kabinetas buvo pilnas šešėlių. Jis šitaip prasnūduriavo kone visą dieną. Ant geltonų lapelių buvo surašęs dvylika skirtingų atsiminimų iš reikiamo laikotarpio. Tuo metu ilgiau ar trumpiau pas jį gydėsi mažiausiai aštuoniolika moterų. Toks skaičius nebuvo pernelyg didelis, bet Rikis jaudinosi dėl to, kad galėjo dar kai kurias užblokuoti ir nebeatsiminti. Iš atsimintųjų vardų buvo surašęs tik pusę. Visos buvo nuolatinės pacientės. Jį kamavo bauginanti nuojauta, kad Ražinio motiną gydė tik trumpai.

Atmintis ir prisiminimai buvo tarsi Rikio mylimosios. Dabar jos aikštijosi ir išsisukinėjo.

Jis pakilo nuo kėdės, jausdamas, kaip sustingo ir maudžia kelius ir pečius, kaip būna per ilgai pasėdėjus toje pačioje padėtyje. Lėtai pasirąžė, paskui pasilenkęs patrynė neklusnų kelį, lyg mėgindamas jį sušildyti ir atgaivinti. Susivokė visą dieną nevalgęs nė kąsnelio ir pajuto alkį. Žinojo savo virtuvėje ne kažin ką galįs pasitaisyti ir, manydamas, kad teks išeiti ko nors nusipirkti, atsigręžė į langą. Už jo matė, kaip per miestą spėriai slenka naktis. Vien nuo minties, kad reikės eiti iš namų, alkis beveik išgaravo, o gerklė išdžiūvo.

Rikio reakcija buvo keista: gyvenime jam kliuvo nedaug baimės ir abejonių, o dabar buvo nedrąsu paprasčiausiai išeiti iš namų. Bet jis susiėmė, nuvijo šalin visas įsibrovėles mintis ir pasiryžo nukulniuoti du kvartalus į pietus. Ten stovėjo nedidukas baras, kur buvo galima gauti sumuštinį. Nežinojo, ar jį seks – tas klausimas jau beveik niekada neapleido – bet nusprendė nekreipti dėmesio į abejones ir žengti pirmyn. Ir, pridūrė pats sau, taip padarė pažangą.

Šaligatvio kaitra tvoskė į veidą, lyg įjungus dujinę viryklę. Lyg kareivis nužygiavo du kvartalus į pietus, žvelgdamas tiesiai pirmyn. Baras, į kurį ėjo, buvo kvartalo viduryje. Keletas vasaros staliukų buvo išnešta į lauką, vidinės patalpos siauros ir tamsios, palei vieną akmeninę sieną įrengtas baras, o į likusią vietą

sugrūsta dar dešimt stalelių. Sienos buvo apkabinėtos su keistu nenuoseklumu – nuo sportinių suvenyrų iki Brodvėjaus plakatų, aktorių ir vieno kito politiko nuotraukų. Lyg savininkai, sukurdami šitą kratinį, nebūtų apsisprendę, kuriuos žmones tikisi pritraukti, todėl pasistengę įtikti įvairiausiems. Tačiau virtuvytė, kaip ir daugelyje Manheteno užeigėlių, gamino visai skanius mėsainius ir sumuštinius, o kartais į valgiaraštį įtraukdavo makaronų, be to, visa tai gana nebrangu – Rikis apie tai pagalvojo tik įeidamas pro duris. Jis nebeturėjo galiojančios kredito kortelės, o grynųjų pinigų buvo likę nedaug. Priminė sau pradėti nešiotis kelioninius čekius.

Viduje buvo tamsu, todėl jis porą kartų sumirksėjo, kol akys apsiprato su prieblanda. Keli žmonės sėdėjo prie baro, ir buvo pora laisvų staliukų. Jam besižvalgant, priėjo vidutinio amžiaus padavėja.

– Norėsi pavakarieniauti, saulele? – paklausė jo kaip savo, nesiderindama prie anonimiškos baro aplinkos.

– Norėsiu, – atsakė jis.

– Vienas pats? – paklausė ji.

Iš balso Rikis suprato, jog ji žino, kad jis vienas, kad kasvakar valgo vienas, bet kažkoks senamadiškas, kaimiškas mandagumas, nederantis mieste, reikalavo, kad to paklaustų.

– Tikrai taip.

– Nori sėsti prie baro ar prie stalelio?

– Jei galima, prie stalelio. Būtų geriau toliau.

Padavėja pasidairė, baro gilumoje pamatė tuščią vietą ir linktelėjo.

– Eime, – pasakė. Ji mostelėjo į kėdę ir atvertė jam valgiaraštį. – Norėsi ko nors iš baro? – paklausė.

– Taurės vyno. Prašyčiau raudonojo, – atsakė jis.

– Tučtuojau. Šio vakaro patiekalas – makaronai su lašiša. Visai skanūs.

Rikis akimis nulydėjo padavėją iki baro. Valgiaraštis buvo

didelis, daug didesnis, nei reikėjo kukliai patiekalų įvairovei surašyti, o kad nesiteptų, apvilktas plastikiniu apvalku. Atsivertė jį ir, pakėlęs prieš save, ėmė maklinėti po mėsainių ir užkandžių sąrašą, kur šie buvo aprašyti meniškai įmantriai, mėginant nuslėpti valgių paprastumą. Po kurio laiko valgiaraštį nuleido, tikėdamasis išvysti padavėją su vynu. Ji prapuolė, matyt, nuėjo į virtuvę.

Vietoj jos pasirodė Vergilija.

Rankose ji laikė dvi raudonojo vyno taures. Vilkėjo išblukusiais džinsais ir violetiniais sportiniais marškiniais, o po viena pažasčia buvo pasikišusi brangų raudonai rudą odinį portfelį. Pastatė taures ant stalo, tada atsitraukė kėdę ir klestelėjo priešais jį. Ištraukė meniu Rikiui iš rankų.

– Jau užsakiau mudviem po vakaro patiekalą, – pasakė gundomai šypsodamasi. – Padavėja visiškai teisi: jis visai skanus.

Dvyliktas skyrius

Nuostaba Rikį tiesiog sukaustė, bet išoriškai jis to neparodė. Jis tik žvelgė per stalą į jaunąją moterį su ta pačia atsainia lošėjo išraiška, kurią taip gerai pažinojo daugelis jo pacientų. Prabilęs tepaklausė:

– Tai manote, kad lašiša čia bus šviežia?

– Dar beveik šokinėjanti ir žiopčiojanti, – žvaliai atsakė Vergilija.

– Tada gal ir neblogai, – švelniai tarė Rikis.

Jaunoji moteris gurkštelėjo vyno nuo taurės kraščiuko, tamsiu skysčiu tik vos suvilgydama lūpas. Rikis savo taurę nustūmė į šoną ir atsigėrė vandens.

– Prie makaronų ir žuvies geriau tiktų baltasis vynas, – pasakė Vergilija. – Bet juk čia ne tokia vieta, kur griežtai laikomasi taisyklių. Kažin ar galėtume tikėtis, kad ateis susiraukėlis Someljė ir pradės pamokslauti, kaip neteisingai išsirinkom.

– Ne, abejoju, – sutiko Rikis.

Vergilija toliau čiauškėjo, greitai berdama žodžius, bet nesinervindama, kaip dažnai pasitaiko. Ji atrodė lyg vaikas, besidžiaugiantis gimtadieniu.

– Kita vertus, gerdami raudonąjį, rodome, kad mums nusispjaut, ar ne, Riki? Lyg truputį išpuikę, lyg mums nesvarbu, kaip priimta – mes darom, ką norim. Ar jaučiat tai, daktare Starksai? Laužyti taisykles – šioks toks nuotykis ir neklusnumas. Kaip manot?

– Man rodos, taisyklės nuolat keičiasi, – atsakė jis.

– Etiketo?

– Negi apie jį šnekam? – perklausė Rikis.

Vergilija papurtė galvą, ir jos šviesūs karčiai gundomai suvilnijo. Juokdamasi šiek tiek užvertė galvą, ir pasimatė ilgas patrauklus kaklas.

– Ne, aišku, ne, Riki. Čia tu teisus.

Tuo metu padavėja atnešė pintą krepšelį su bandelėmis ir sviestu. Jie abu trumpai nutilo lyg užčiaupti, kaip kokie sąmokslininkai. Jai nuėjus, Vergilija pasiėmė bandelę.

– Aš tiesiog mirštu iš bado, – pasakė ji.

– Aha, mano gyvenimo griovimas degina kalorijas? – nusišaipė Rikis.

Vergilija ir vėl nusikvatojo.

– Rodos, taip, – atsakė. – O čia geras, tikrai. Kaip tą pavadinsim? Pavyzdžiui, „Griovimo dieta“ – kaip sakai? Galėtume kartu užsikalti gražaus pinigėlio ir vieni du įsikurti kokioje egzotiškoje rojaus saloje.

– Kažkaip neįtikėtinai skamba, – abejingai atsakė Rikis.

– Taip ir maniau, – atsakė Vergilija, gausiai tepdama sviestą ant bandelės ir su traškesiu jos atsikąsdama.

– Ko čia atėjot? – griežtai patyliukais paklausė Rikis, bet vis tiek kiek įmanydamas tvirčiau. – Jūs ir jūsų darbdavys, rodos, iš anksto suplanavote visą mano žlugdymą. Žingsnis po žingsnio. Atėjot pasišaipyti? Padaryti šį žaidimą dar didesne kankyne?

– Dar niekas nėra sakęs, kad būti su manim – kankynė, – atsakė Vergilija, apsimesdama nustebusi. – Maniau, kad tau, na, jei ir ne malonu, tai bent jau įdomu. Ir pagalvok apie savo padėtį, Riki. Atėjai čia vienišas, senas, susirūpinęs, kupinas abejonių ir nerimo. Tie, kurie išvis pasivargintų į tave pažvelgti, būtų tiesiog pajutę gailestį, o po to toliau sau valgę ir gėrę, visiškai nekreipdami dėmesio į senį, kokiu tu aiškiai virtai. Bet vos tik aš atsisėdu priešais, viskas pasikeičia. Staiga tu nebe

toks nuspėjamas, tiesa? – Vergilija nusišypsojo. – Juk ne taip jau ir blogai, ar ne?

Rikis papurtė galvą. Jo skrandis susitraukė į kamuoliuką, o burnoje buvo rūgštu.

– Mano gyvenimas... – pradėjo jis.

– Tavo gyvenimas pasikeitė. Ir toliau keisis. Dar bent kelias dienas. O tada... na, čia ir slypi visas smagumas, tiesa?

– Tai jums smagu? – staiga paklausė Rikis. – Stebėti, kaip aš kenčiu. Keista, nes iškart nebūčiau jūsų palaikęs nuoširdžia sadiste. Galbūt jūsiškį poną R., tačiau tiksliai negaliu pasakyti, mat jis vis dar šiek tiek per toli. Nors, manyčiau, artėja. Bet jūs, panele Vergilija, jumyse neįžvelgiau tos psichopatologijos, nors, žinoma, dėl to galėčiau ir klysti. Štai čia ir slypi kabliukas, tiesa? Aš kažkada dėl kažko suklydau, ar ne?

Rikis gurkštelėjo vandens, tikėdamasis, kad jaunoji moteris užkibs ir kažką išduos. Sekundę pastebėjo Vergilijos akių kampučiuose besitelkiančias pykčio raukšles, mažučius šešėlius palei lūpas. Bet ji tuoj pat susiėmė ir ore pamosavo prakąsta bandele, lyg šalin vytų jo žodžius.

– Tu nesupranti, koks mano vaidmuo, Riki.

– Tai paaiškinkit dar kartą.

– Pakeliui į pragarą visiems reikia vedlio, Riki. Kaip ir sakiau.

Rikis linktelėjo galvą.

– Tiek atsimenu.

– Ko nors, kas parodytų kelią tarp uolėtų krantų ir požemių pasaulio nematomų slenksčių.

– O jūs man ir rodote, žinau. Jau sakėt.

– Na, tai ar jau atvykai į pragarą, Riki?

Rikis gūžtelėjo pečiais, mėgindamas ją įsiutinti. Nepavyko.

Ji išsišiepė.

– Tai gal jau beldiesi į pragaro vartus?

Jis papurtė galvą, bet ji neigimu nepatikėjo.

– Esi išdidus žmogus, daktare Riki. Tau skaudu, kad nebeval-

dai savo gyvenimo, tiesa? Pernelyg išdidus. O kur išdidumas veda, mes visi gerai žinom. Žinai, vynas visai nieko. Paragauk gurkšnelį.

Jis pakėlė taurę, priglaudė prie lūpų, bet, užuot gėręs, paklausė:

– Ar džiaugiatės, Vergilija? Ar džiaugiatės savo nusikaltimais?

– Kodėl manai, kad esu padarius nusikaltimų, daktare?

– Visa, ką jūs darot su savo darbdaviu, yra nusikaltimai. Visi jūsų planai nusikalstami.

– Tikrai? Maniau, kad tu – elitinės visuomenės klasės neurozių ir viduriniosios klasės nerimo specialistas. Pastaruoju metu, matyt, būsi susidomėjęs teismo psichiatrija.

Rikis susimąstė. Lošti kortomis jis paprastai nebuvo linkęs. Analitikas jas verčia lėtai po vieną, sekdamas paciento reakcijas, mėgindamas paskatinti keliones atminties vingiais. Bet dabar laiko turįs mažai, manė sau, stebėdamas, kaip jaunoji moteris priešais pasimuisto kėdėje. Nujautė, kad susitikimas vyksta lygiai taip, kaip klastingasis ponas R. ir buvo numatęs. Rikis juto nedidelį pasitenkinimą, kad geba bent šiek tiek sugadinti planuotą įvykių pabaigą.

– Aišku, – pratarė jis atsargiai, – kol kas jūs teįvykdėte keletą nedidelių nusikaltimų, pradedant tikėtina Rodžerio Cimermano žmogžudyste...

– Policija jau nustatė, kad jis nusižudė...

– Jūs padarėte, kad žmogžudystė atrodytų kaip savižudybė. Dėl to esu tikras.

– Na, jei taip atkakliai laikaisi savo, nemėginsiu tavęs perkalbėti. Bet maniau, kad jūsų profesija garsėja atvirumu galimybėms.

Rikis praleido šitą priekabę negirdom ir tęsė:

– ...iki plėšimų ir sukčiavimų...

– Ak, abejoju, ar šituos veiksmus galima įrodyti. Šiek tiek panašu į tą seną mįslę apie miške virstantį medį: ar būna triukšmas, jei jo niekas negirdi? Jei nėra įrodymų, ar nusikaltimas tik-

rai įvyko? O jei įrodymų ir yra, tai jie tik virtualioje erdvėje, kaip ir tavo pinigai...

– Nė nekalbu apie tą šmeižtą, kurį paskleidėt melaginguose laiškuose Psichoanalizės draugijai. Juk tai irgi jūsų darbas, ar ne? Nuėjote pas tą visišką kvailį Bostone su tokiu gudriu pramanu. Ar ir prieš jį nusirengėt?..

Vergilija vėl nusibraukė nuo veido plaukus ir šiek tiek atsilošė kėdėje.

– Neprireikė. Jis iš tų vyrų, kurie elgiasi kaip subarti šunyčiai. Tiesiog apsiverčia ant nugaros ir, apgailėtinai inkšdami, rodo savo genitalijas. Net keista, kuo žmonės patiki, kai nori...

– Aš susigrąžinsiu savo reputaciją, – pyktelėjęs tarė Rikis.

Vergilija išsišiepė.

– Tam turi likti gyvas, o šiuo metu aš abejoju, ar liksi.

Rikis neatsakė, nes taip pat abejojo. Pakėlęs akis, pamatė padavėją, nešančią jiems vakarienę. Ji padėjo lėkštes ant stalo ir paklausė, ar jie nepageidautų dar ko nors. Vergilija paprašė dar taurės vyno, o Rikis papurtė galvą.

– Šaunuolis, – pratarė Vergilija, kai padavėja nuėjo. – Laikyk galvą blaivią.

Rikis valandėlę lėkštėje kapstė maistą, garuojantį panosėje.

– Kodėl, – staiga paklausė – padedate tam žmogui? Kas jums iš to? Kodėl nesiliaujate vaidinusi ir elgusis kvailai? Eime kartu į policiją. Galėtume iškart nutraukti šitą žaidimą, o aš pasistengčiau, kad susigrąžintumėt šiokį tokį normalų gyvenimą. Jokių kaltinimų. Galėčiau tuo pasirūpinti.

Vergilija irgi nudelbė akis į lėkštę, šakute vartaliodama makaronų kalną ir lašišos gabalėlį. Kai į jį pakėlė akis, jos žvilgsnyje matėsi vos valdomas pyktis.

– Pasistengtum, kad susigrąžinčiau normalų gyvenimą? Ar tu burtininkas? Ir išvis, kuo tau normalus gyvenimas atrodo toks nuostabus?

Jis tęsė, nekreipdamas dėmesio į klausimą:

– Jei nesat nusikaltėlė, kodėl tokiam padedat? Jei nesat sadistė, kodėl tokiam dirbat? Jei nesat psichopatė, kodėl su tokiu susidedat? Ir jei nesat žudikė, kodėl padedat vykdyti žmogžudystę?

Vergilija toliau gręžė jį akimis. Visas jos lengvabūdiškumas ir gyvybingumas išgaravo, o per stalą padvelkė vien ledinis šaltis.

– Gal man gerai moka, – lėtai atsakė. – Šiais laikais daug žmonių bet ką padaro už pinigus. Ar tikėtumeisi to iš manęs?

– Vargiai, – atsargiai atitarė Rikis, nors tiesa greičiausiai buvo priešinga.

Vergilija papurtė galvą.

– Taigi pinigus kaip mano motyvą atmeti, nors nežinau, ar ne be reikalo. Na, tai kokių dar galėčiau turėti motyvų? Tu čia specialistas. Juk „motyvų ieškojimas“ gana tiksliai apibūdina tavo darbą. Ir ar ne tuo pačiu paremtas šitas mūsų žaidimėlis? Nagi, pirmyn, Riki. Dabar jau esame turėję du seansus. Jei ne pinigai, tai koks mano motyvas?

Rikis įsistebeilijo į jaunąją moterį.

– Per mažai apie jus žinau... – pralemeno.

Ji manieringai padėjo peilį ir šakutę, parodydama, kad toks atsakymas jai netinka.

– Pasistenk, Riki. Dėl manęs. Juk tam tikra prasme esu tavo vedlė. Tik, deja, Riki, žodis „vedlė“ turi teigiamą potekstę, kuri gali klaidinti. Galbūt aš tave vedu ten, kur eiti tu nenori. Bet dėl viena neabejok: be manęs niekaip nepriartėsi prie atsakymo, nužudysiančio arba tave, arba ką nors tau artima, nė nenutuokiantį, kas dedasi. O mirti aklai kvaila, Riki. Tam tikra prasme – dar didesnis nusikaltimas. Taigi atsakyk į mano klausimą: kokių dar galėčiau turėti motyvų?

– Jūs manęs nekenčiat. Lygiai taip, kaip tasai R., bet nežinau, už ką.

– Neapykanta – neapibrėžtas jausmas, Riki. Negi manaisi jį suprantąs?

– Kasdien su juo susiduriu savo darbe...

Ji papurtė galvą.

– Ne, ne, ne. Nesusiduri. Susiduri su pykčiu ir nuoskauda, kurie tėra smulkūs neapykantos trupiniai. Susiduri su skaudinimu ir žiaurumu, kurių vaidmuo didesnis, bet vis dar tik pagalbinis. Tačiau dažniausiai susiduri su nesmagumu. Nuobodžiu, senu, niekuo neypatingu nesmagumu. Šis jausmas su neapykanta turi bendra tik tiek, kiek vienišas juodas debesėlis su audra. Prieš išsiliedamas, tas debesėlis turi susijungti su kitais ir grėsmingai išaugti.

– Bet jūs...

– Nejaučiu tau neapykantos, Riki. Nors galbūt galėčiau jos išmokti. Mėgink dar kartą.

Jis nė akimirkos tuo nepatikėjo, bet tuo pat metu pasijuto lyg užsuktas ieškąs atsakymo. Giliai įkvėpė.

– Tada meilė, – netikėtai pratarė Rikis.

Vergilija vėl nusišypsojo.

– Meilė?

– Jūs veikiate vedama meilės žmogui, pasivadinusiam Ražiniu.

– Įdomi mintis. Ypač turint galvoje, kad minėjau, jog jo nepažįstu. Nė akyse nesu mačiusi.

– Taip, pamenu, minėjot. Tik netikiu.

– Meilė. Neapykanta. Pinigai. Daugiau motyvų sugalvoti negali?

Rikis susimąstė.

– Galbūt dar baimė.

Vergilija linktelėjo galvą.

– Baimė gerai, Riki. Ji skatina visokį neįprastą elgesį, tiesa?

– Taip.

– Išanalizavęs šiuos santykius, įtari, kad galbūt ponas R. man prigrasino? Kaip pagrobėjas, verčiantis savo aukas pakratyti pinigines, šiems apgailėtinai tikintis, kad grąžins šunį, vaiką ar kas

ten būtų pagrobtas. Ar elgiuosi kaip žmogus, verčiamas ką nors daryti prieš savo valią?

– Ne, – atsakė Rikis.

– Na, tuomet gerai. Žinai, Riki, man rodos, esi žmogus, nemokantis naudotis pasitaikiusiomis progomis. Va, dabar jau antrą kartą sėdžiu priešais tave, o tu, užuot pagelbėjęs pats sau, meldi mane pagalbos, nors niekuo nesi jos nusipelnęs. Galėjau tą nuspėti, bet vis dėlto klioviausi tavim. Tikrai klioviausi. Dabar jau nebelabai...

Ji sumosavo ranka virš stalo, neleisdama jam atsakyti.

– ...Grįžtam prie reikalų. Ar šįryt laikraštyje gavai atsakymus į savo klausimus?

Rikis patylėjo, tada atsakė:

– Taip.

– Gerai. Dėl to jis mane čia šįvakar ir atsiuntė. Patikrinti. Jis manė, kad bus nesąžininga, jei negausi atsakymų, kurių prašei. Aš, be abejo, nustebau. Ponas R. nusprendė tave prisileisti daug arčiau. Kur kas arčiau, nei man atrodo protinga. Gerai apgalvok savo kitą klausimą, Riki, jei nori laimėti. Man atrodo, jis tau suteikė puikią progą. Bet nuo rytojaus ryto tamstai teliko viena savaitė. Septynios dienos ir du klausimai.

– Žinau, kiek turiu laiko.

– Tikrai? Man rodos, nesupranti, apie ką aš. Dar ne. Bet kadangi jau prakalbome apie motyvus, ponas R. tau siunčia kai ką, kas padės paskubinti tyrimą.

Vergilija pasilenkė ir pakėlė mažąjį odinį portfelį, kurį ateidama nešėsi po pažasčia, o po to padėjo ant grindų. Neskubėdama jį atidarė ir išėmė voką, panašų į kitus Rikio matytus. Jį per stalą padavė jam.

– Atplėšk, – pasakė, – jis tiesiog kimšte prikimštas motyvų.

Rikis atsegė sagtelę ir atidarė voką. Jame buvo kelios aštuonių ir dešimties colių nespalvotos nuotraukos. Išėmė jas ir per-

žiūrėjo. Jose buvo trys skirtingi žmonės, kiekvienam skirta po dvi nuotraukas. Pirmosios dvi vaizdavo jauną merginą, kokių šešiolikos ar septyniolikos metų, su džinsais ir prakaituotais marškinėliais, odiniu dailidės diržu, mojuojančią didžiuliu kūju. Atrodė, ji dirba kažkokiose statybose. Kitose dviejose nuotraukose buvo kitas vaikas, jaunesnė, maždaug dvylikos metų mergaitė, sėdinti kanojoje ir irkluojanti per ežerą, apaugusį mišku. Pirmoji šios mergaitės nuotrauka buvo truputį susiliejusi, antroji, matyt, fotografuota iš toli su labai ilgu objektyvu. Vaizdas pritrauktas taip arti, kad netgi matėsi išsišiepusios mergaitės dantų plokštelės jai irkluojant. Trečioji nuotraukų pora vaizdavo dar vieną paauglį, berniuką ilgokais plaukais ir nerūpestinga šypsena mojantį gatvės prekeiviui, matyt, Paryžiuje.

Visos šešios nuotraukos buvo padarytos paslapčia. Akivaizdu, kad jaunuoliai nepastebėjo fotografo.

Rikis atidžiai apžiūrėjo nuotraukas, tada pakėlė akis į Vergiliją. Ji nebesišypsojo.

– Pažįsti juos? – šaltai paklausė.

Jis papurtė galvą.

– Gyveni taip puikiai atsiskyręs, Riki. Užtai viskas taip velniškai paprasta. Pažiūrėk atidžiau. Ar pažįsti šituos jaunuolius?

– Ne. Nepažįstu.

– Jie visi – tolimi tavo giminaičiai. Jų vardai yra sąraše, kurį ponas R. tau atsiuntė žaidimo pradžioje.

Rikis dar kartą pažvelgė į nuotraukas.

– Paryžius, Prancūzija, „Namai žmonijai“, Hondūras ir Vinipesokio ežeras Njū Hempšyre. Trys vaikai atostogauja. Visai kaip tu.

Jis linktelėjo galvą.

– Ar matai, kokie jie pažeidžiami? Manai, nufotografuoti buvo sunku? O jei vietoj kameros būtų buvęs galingas šautuvas ar pistoletas? Kaip lengva būtų tuos vaikus pašalinti iš saugios juos supančios aplinkos! Ar manai, kad kuris nors bent nutuokia, kaip arti prie mirties gali būt? Nejau manai, kad jie bent nujau-

čia, kad vos po septynių dienų gyvenimas gali staigiai, kruvinai, veriančiai baigtis?

Vergilija parodė pirštu į nuotraukas.

– Dar kartą gerai įsižiūrėk, Riki, – pasakė. Ji luktelėjo, kol jis žvelgė į atvaizdus. Tada per stalą ištiesė ranką, kad iš Rikio paimtų nuotraukas.

– Manyčiau, pakaks palikti atvaizdus tavo mintyse. Įsidėk į galvą tų vaikų šypsenas. Pamėgink įsivaizduoti, kaip jie šypsosis ateityje, jau suaugę. Kokius gyvenimus jie gyvens? Ar atimsi ateitį iš kurio nors jų – ar bet kokio jaunėlio, panašaus į juos – įsitvėręs tau likusių kelių apgailėtinų metelių?

Vergilija patylėjo, tada lyg gyvatė išplėšė nuotraukas jam iš rankų.

– Aš jas pasiimu, – pasakė fotografijas dėdama atgal į krepšį. Ji atsistūmė nuo stalo, tuo pat metu numesdama šimto dolerių banknotą greta pusiau pilnos savo lėkštės.

– Atėmei iš manęs apetitą, – pasakė. – Bet žinau, kad tavo finansinė padėtis prasta. Todėl sumokėsiu už vakarienę.

Ji pasisuko į padavėją, tvarkančią gretimą staliuką.

– Ar turite šokoladinio pyrago? – paklausė.

– Šokoladinio varškės pyrago, – atsakė moteris.

Vergilija linktelėjo galvą.

– Atneškite gabaliuką mano draugui, – tarė. – Jo gyvenimas netikėtai apkarto, todėl jam reikia saldumynų, kad ištvertų artimiausias keletą dienų.

Tada apsisuko ir nuėjo, palikusi Rikį vieną. Paėmęs vandens stiklinę išgirdo, kad nuo drebančios rankos skamba ledukai.

Patraukė temstančiu miestu namo, jausdamasis visiškai vienišas.

Pasaulis jam atrodė tarsi vienas didelis barnis, nesiliaujantis erzinimas, kylantis tada, kai žmonės susitinka būties versle. Eidamas gatvėmis į savo butą, jautėsi kone nematomas. Keista,

manė Rikis, kad tapo beveik permatomas. Niekas, pro jį praėjęs ar pravažiavęs, nė vienas žmogus Rikio neįsidėmės savo pasaulio atvaizde. Jo veidas, išvaizda, jo pati būtis niekam nieko nereiškė, išskyrus persekiotoją. Kita vertus, Rikio mirtis be galo reikšminga kažkuriam nepažįstamam giminaičiui. Ražinis ir jam talkinantys Vergilija su teisininku Merlinu bei tikriausiai dar kokie nors Rikiui kol kas nežinomi personažai buvo tiltas tarp gyvenimo ir mirties. Jautėsi pakliuvęs į kažkokį pogrindį, gyvenamą žmonių, kuriems daktaras nustatė baisiausiąją diagnozę ar teisėjas paskyrė mirties bausmės vykdymo datą – tarp tos mažumos, kuri žino savo mirties dieną. Virš galvos kybojo nevilties debesis. Iš jaunystės prisiminė žymų komiksų personažą, išmoningąjį Elo Kepo kūrinį Džo Bflspką, pasmerktą vaikščioti po asmeniniu lietaus debesiu, visada lydimą varvančios drėgmės ir žaibo blyksnių.

Trijų jaunuolių veidai nuotraukose jam buvo lyg vaiduokliai – peršviečiami, išskidę. Žinojo turįs suteikti šiems vaizdiniams tvirtą pavidalą, kad taptų jam tikri. Gailėjosi nežinąs vaikų vardų. Dar žinojo, jog turi ko nors imtis, kad juos apsaugotų. Atmintyje iškilus veidams, jo žingsnis paspartėjo. Matė dantų plokšteles šypsenoje, ilgokus plaukus, nesavanaudiško darbo prakaitą. Kiekvieną nuotrauką regėjo taip pat aiškiai, kaip ir Vergilijai jas pakišus restorane prie stalelio, todėl jo žingsniai ilgėjo, raumenys įsitempė ir jis galiausiai ėmė skubėti. Girdėjo savo batus kaukšint šaligatviu taip, tarsi garsas sklistų ne iš jo gyvenimo, kol žvilgtelėjęs žemyn išvydo, kad beveik bėga. Kažkas jame atsipalaidavo, ir Rikis pasidavė jausmui, jo neatpažindamas, bet kiekvienas, kas traukėsi iš kelio, turėjo įžvelgti siaubingą jį apėmusią paniką.

Rikis bėgo, oras šniokštė krūtinėje, graužė gerklę. Vienas kvartalas, po to kitas, nė nestabtelint, kai ėjo per gatvę, lydimas taksi pypsėjimų ir keiksmų pliūpsnių, nematant, negirdint, galva prikimšta vien mirties paveikslų. Šitaip jis atbėgo iki pat įėjimo į

savo namą. Čia sustojo, švokšdamas susilenkė, akis užliejo gelianti drėgmė. Taip gaivaliojosi, rodos, kelias minutes, nejusdamas nieko, išskyrus netikėto bėgimo skausmą ir karštį, negirdėdamas nieko, tik sunkų savo paties alsavimą.

Pakėlęs akis, pagalvojo: aš ne vienas.

Jausmas buvo toks pat kaip ir pastarosiomis dienomis, kai jį užplūsdavo tas pats suvokimas. Jis darėsi beveik nuspėjamas, paremtas tiesiog gilia paranoja. Jis stengėsi susiimti, nepasiduoti tam jausmui, lyg kokiam norui atsiduoti slaptai aistrai, trokšte trokštant saldainių ar cigaretės. Bet negalėjo.

Skubiai apsigręžė, mėgindamas pastebėti tą, kuris jį seka, nors ir žinojo, kad beprasmiška. Akimis lakstė nuo praeivių, lėtai vaikštinėjančių gatve, prie tuščių langų aplinkiniuose namuose. Apsisuko, lyg tikėdamasis pastebėti kokį judesėlį, išduosiantį jį stebintį žmogų, bet visos galimybės atrodė netvirtos ir silpnos.

Atsigręžęs Rikis vėl pažiūrėjo į savo namą. Jį persmelkė mintis, kad kažkas lankėsi bute, kol jis pats šnekučiavosi su Vergilija. Stryktelėjo pirmyn, bet sustojo. Begalinėmis valios jėgomis prisivertė užveržti kilpas viduje besimakaluojantiems jausmams, liepdamas sau laikytis ramiai, susikaupti, neprarasti blaivaus proto. Lėtai, giliai įkvėpė ir paaiškino sau, kad kiekvieną kartą išėjus iš namų buvo labai didelė tikimybė, kad Ražinis ar kuris nors jo talkininkas į butą įsliūkindavo Rikiui už nugaros. To nebuvo galima išspręsti vien pasikvietus šaltkalvį, o kaip įrodymas tiko anas kartas, kai grįžęs namie rado išjungtas šviesas.

Rikiui suko pilvą lyg bėgikui ką tik po lenktynių. Jam rodėsi, kad viskas, kas su juo dedasi, vyksta dviem lygmenimis. Visos žinios iš persekiotojo buvo ir simboliškos, ir pažodinės.

Namai, suprato Rikis, nebėra saugūs.

Stovėdamas gatvėje prie namo, kuriame pragyveno didelę dalį gyvenimo, Rikis kone gniužo suvokęs, kad persekiotojas galėjo įsismelkti į visiškai visus jo būvio kampelius.

Pirmą kartą pamanė: turiu susirasti saugią užuoglaudą.

Nė nežinodamas, kur jos ieškoti – nei viduje, nei išorėje – Rikis lėtai užkopė į savo butą.

Nustebęs pastebėjo, kad jokių akivaizdžių brovimosi ženklų nematyti. Durys nebuvo atvertos. Kažkur tyliai dūzgė oro kondicionierius. Jokio smelkiančio siaubo ar nuojautos, kad kieno nors būta viduje. Jis uždarė ir užrakino paskui save duris ir akimirką pajuto palengvėjimą. Bet širdis vis tiek daužėsi, o jis tebejuto rankų virpulį, apėmusį restorane, kai išėjo Vergilija. Prieš akis iškėlė rankas, jose ieškodamas nervingo trūkčiojimo, bet šios buvo apgaulingai ramios. Rikis tuo nebetikėjo, o jautėsi taip, tarsi kūno raumenis ir audinius būtų apėmęs suglebimas. Atrodė, bet kurią sekundę galėjo nebesivaldyti.

Jį tvatijo išsekimas, šliaužiantis visomis kūno ertmėmis ir daužantis vis gilyn. Rikis giliai kvėpavo, bet nesuprato kodėl, nes jo kūniški poreikiai nebuvo dideli.

– Tau reikia gerai išsimiegoti, – pasakė sau garsiai, susiprasdamas, kad su savim kalba kaip su pacientu. – Tau reikia pailsėti ir viską apgalvoti, kad pasistūmėtum pirmyn.

Pirmą kartą kilo mintis susirasti receptų knygelę ir išrašyti sau pačiam vaistų, kad nusiramintų. Jam reikėjo susitelkti, o tai, rodos, darėsi vis sunkiau. Jis nekentė tablečių, bet nusprendė, kad šįsyk jos būtinos. Ko nors, kas pakeltų nuotaiką, pamanė. Migdomųjų, kad geriau pailsėtų. Tada galbūt kokio nors amfetamino, kad lengviau susikauptų ryte ir visą ateinančią savaitę iki Ražinio duotojo termino pabaigos.

Stalo stalčiuje Rikis laikė *Stalinį gydytojo vadovą* apie vaistus. Juo retai naudodavosi, tačiau būtent jo dabar ir nuėjo pasiimti. Galvojo, kad už dviejų kvartalų budinti vaistinė pristatys viską, ko tik jis paprašys. Jam nė nereikės kišti nosies iš namų.

Atsisėdęs prie stalo, greitai pervertęs *Vadovą* Rikis susirado, ko jam reikėjo. Susiieškojęs savo receptų knygelę paskambino į vaistinę, kur, rodos, pirmą kartą po daugybės metų jo paprašė

sveikatos pažymėjimo numerio. Rikis pageidavo trijų skirtingų vaistų.

– Paciento pavardė? – paklausė vaistininkas.

– Čia man pačiam, – atsakė Rikis.

Vaistininkas minutėlę pagalvojo.

– Nelabai gerai maišyti šituos vaistus, daktare Starksai, – pasakė jis. – Turėtumėt labai atidžiai juos dozuoti ir derinti.

– Ačiū, kad rūpinatės. Būsiu atsargus...

– Tik norėjau jums priminti, kad perdozavimas gali būti mirtinas.

– Žinau, – atsakė Rikis, – bet mirtina viskas, jei nesilaikai saiko.

Vaistininkui tai pasirodė juokinga, ir jis nusikvatojo.

– Na taip, tikriausiai, bet perdozavus kai kurių dalykų iš gyvenimo išeinama su šypsena. Pasiuntinys atveš jums per valandą. Ar įrašyti juos į jūsų sąskaitą? Jau senokai ja nesinaudojot.

Rikis trupučiuką pagalvojo, tada tarė:

– Taip. Žinoma.

Jis pajuto dieglį, lyg pašnekovas netyčia pačiu nekalčiausiu klausimu būtų pervėręs jam širdį. Rikis žinojo, kad paskutinį kartą sąskaita vaistinėje naudojosi, kai merdinčiai žmonai reikėjo morfijaus skausmui malšinti. Tai buvo prieš kokius trejus metus.

Užmynė prisiminimą, mintyse mėgindamas jį sutrinti bato padu. Giliai įkvėpė ir pratarė:

– Ir tegu jūsų pasiuntinys paspaudžia skambutį taip, kaip pasakysiu: triskart trumpai, triskart ilgai ir vėl triskart trumpai. Tada žinosiu, kad ten jis, ir atidarysiu duris.

Vaistininkas, rodos, trupučiuką pamąstė, paskui paklausė:

– Ar ne taip Morzės abėcėle žymima SOS?

– Teisingai, – atsakė Rikis.

Jis padėjo ragelį ir atsilošė, o mintis užliejo mirštančios žmonos atvaizdai. Jie buvo pernelyg skaudūs, todėl jis truputėlį pa-

sisuko ir pažvelgė į stalą. Pastebėjo, kad Ražinio atsiųstas giminių sąrašas išraiškingai padėtas pačiame sugertuvo viduryje. Lyg per kvaitulį suabejojo ir neatsiminė jį ten palikęs. Jis lėtai prisitraukė lapą, jausdamas, kaip mintis staiga užlieja jaunuolių atvaizdai, Vergilijos pakišti per vakarienę. Ėmė tyrinėti sąrašo vardus, mėgindamas veidams priskirti raides, jam prieš akis plevenančias lyg karštis virš greitkelio. Jis mėgino susiimti, žinodamas, kad būtina rasti ryšį, kuris labai svarbus, kad kažkieno gyvenimas pakibęs ant plauko, o šis nė nenutuokia.

Besistengdamas pažvelgė žemyn.

Jis sutriko. Ėmė dairytis, akimis šaudydamas į visas puses, o nerimas vis augo. Jis pajuto, kaip džiūva burna ir iš skrandžio kyla šleikštulys.

Pakėlė užrašus, knygeles, kitus ant stalo gulinčius niekus ir ieškojo.

Bet tą pat akimirką suprato, kad to, ko jam reikia, nebėra.

Pirmasis Ražinio laiškas su žaidimo taisyklėmis ir pirmąja užuomina nuneštas nuo stalo. Daiktinis grėsmės Rikiui įrodymas dingo. Liko, iškart suprato jis, vien tikrovė.

Tryliktas skyrius

Jis perbraukė dar vieną dieną kalendoriuje, o tada bloknote užrašė du telefonų numerius. Pirmasis buvo detektyvės Rigins iš Niujorko miesto Viešojo transporto policijos. Antruoju numeriu nebuvo skambinęs jau daugelį metų ir nė nežinojo, ar jis vis dar veikia, bet vis tiek nusprendė paskambinti. Numeris priklausė daktarui Viljamui Liuisui. Prieš dvidešimt penkerius metus daktaras Liuisas buvo jo analizės mokytojas, gydytojas, jis Rikį patį analizavo, kai šis norėjo gauti pažymėjimą. Keista psichoanalizės taisyklė – kiekvienas, kas nori ja gydyti, turi pats patirti tokį gydymą. Širdies chirurgas mokydamasis pats neatstato savo krūtinės skalpeliui, o analitikas atstato.

Tiedu numeriai, manė jis, žymi priešingus pagalbos kraštutinumus. Jis kol kas nebuvo tikras, kad kuriuo nors numeriu išvis susilauks pagalbos, bet nepaisant Ražinio patarimo pasilaikyti visus įvykius sau, to padaryti nebesugebėjo. Jam reikėjo su kuo nors pasikalbėti. Bet su kuo – nežinia.

Detektyvė pakėlė ragelį po dviejų pyptelėjimų ir striukai sumurmėjo savo pavardę:

– Rigins.

– Detektyve, čia daktaras Frederikas Starksas. Gal pamenat, praėjusią savaitę kalbėjomės apie vieno mano paciento mirtį...

Detektyvė truputį patylėjo, rodės, ne todėl, kad neatsimena, o iš nuostabos.

– Aišku, daktare. Anądien nusiunčiau jums mūsų rasto atsisveikinimo raštelio kopiją. Maniau, jis viską paaiškina. Kas dar negerai?

– Norėčiau su jumis pasikalbėti apie kai kurias pono Cimermano mirties aplinkybes.

– Kokias aplinkybes, daktare?

– Verčiau telefonu nešnekėkim.

Detektyvė nusijuokė lyg pralinksmėjusi.

– Labai jau dramatiškai skamba, daktare. Bet žinoma. Ateisite čia?

– Ar ten galėsime pasikalbėti akis į akį?

– Aišku. Turime bjaurų ankštą apklausų kambarėlį, kuriame lupame prisipažinimus iš įtariamųjų nusikaltimais. Šiek tiek panašiai, kaip jūs savo kabinete, tik ne taip mandagiai ir daug greičiau...

Prie kampo Rikis pasigavo taksi ir nuvažiavo juo kokį dešimt kvartalų į šiaurę iki Medisono ir Devyniasdešimt šeštosios gatvės sankirtos. Jis įėjo į pirmą pastebėtą parduotuvę, prekiaujančią moteriškais batais. Lygiai devyniasdešimt sekundžių apžiūrinėjo batus, tuo pat metu žvilgčiodamas pro stiklo vitriną, ar sankryžoje neužsidegė žalia šviesa. Kai tik užsidegė, jis išėjo, perėjo per gatvę ir pasigavo kitą taksi. Vairuotojui liepė važiuoti į pietus iki pat Didžiosios centrinės stoties.

Kaip vasaros vidudienį, stotyje nebuvo labai daug žmonių. Nuolatinis žmonių srautas liejosi vidiniais urvais link priemiestinių traukinių ar metro, aplenkdamas keletą dainuojančių ar murmančių benamių, klaidžiojančių apie įėjimus, nekreipdamas dėmesio į ryškias reklamas, rodės, užliejančias stotį nežemiška šviesa. Stengdamasis atrodyti kiek įmanoma pasitikintis, Rikis įsiliejo į minią, traukiančią per stotį. Čia žmonės stengėsi nepasirodyti abejoją, ir jis prisidėjo prie parado ryžtingų, žinančių kelią žmonių, miesto centre, kaip visada, apsišarvavusių plienu ir geležim, lyg gintųsi nuo visų kitų visuomenės narių. Taigi kiek-

vienas buvo lyg negyvenamoje emocinėje salelėje, iš vidaus tvirtas, nepasiklydęs, nesiblaškantis, bet tvirtai judantis su aiškiai matoma srove. Tik jis tikslo neturėjo, o apsimetė. Įlipo į pirmą pasitaikiusį metro traukinį, juo pavažiavo vieną stotelę į vakarus, tada greitai iš jo iššoko, iš tvankaus požemio pakilo į panašiai perkaitusį gatvės orą ir vėl susistabdė pirmą pasitaikiusį taksi. Taksi važiavo į pietus, kaip tik priešingai, nei ten, kur jam reikėjo. Jis liepė taksistui apsukti ratą aplink kvartalą, važiuoti šonine gatvele, landžioti tarp prekių sunkvežimių ir visą laiką spoksojo pro galinį langą, ar jo niekas neseka.

Jam rodėsi, kad jei Ražinis ar Vergilija, ar Merlinas, ar dar kas nors, dirbantis jo persekiotojui, sugebėjo tokį kelią sekti nepastebėtas, tada Rikis išvis neturi jokių šansų. Jis susigūžė ant sėdynės ir tylomis važiavo į Viešojo transporto policiją Devyniasdešimt šeštosios gatvės ir Brodvėjaus sankryžoje.

Įėjus pro detektyvų biuro duris, Rigins atsistojo. Ji atrodė mažiau išsekusi nei per jų pirmąjį susitikimą, nors jos apranga pasikeitė nežymiai – madingos tamsios kelnės, neaiškūs sportbačiai, mėlyni vyriški marškiniai ir raudonas kaklaraištis, laisvai nukaręs ant kaklo. Kaklaraištis tabalavo šone prie rudo odinio pečių diržo, ant kurio prie kairės krūties kabojo mažas automatinis pistoletas. Labai keista apranga, pamanė Rikis. Detektyvė prie vyriškų drabužių derino moteriškus bruožus – buvo pasidažiusi ir pasikvėpinusi, kad neatrodytų taip griežtai. Jos plaukai tingiomis garbanomis krito ant pečių, bet sportbačiai tarsi žymėjo skubą ir lėkimą.

Ji tvirtai paspaudė jam ranką.

– Daktare, malonu jus matyti, bet, turiu pripažinti, esu šiek tiek nustebusi.

Rodės, ji skubiai vertina jo išvaizdą, nužvelgia jį nuo galvos iki kojų, kaip siuvėjas prasto sudėjimo poną, mėginantį įsisprausti į stilingą šiuolaikišką kostiumą.

– Ačiū, kad sutikot... – pradėjo jis, bet ji pertraukė.

– Atrodot klaikiai, daktare. Gal Cimermano imtynes su metro traukiniu per daug imat į širdį.

Jis šyptelėjęs papurtė galvą:

– Mažai miegu, – prisipažino.

– Va tai tau, – atsakė Rigins. Ranka parodė nediduką nuošalų kambarėlį, kuris ir buvo jos minėtasis apklausų kambarys.

Kambarys buvo blausus ir nesvetingas, ankšta erdvė be jokių papuošimų, tik su metaliniu stalu viduryje ir trimis sulankstomomis plieninėmis kėdėmis. Dienos šviesos lempa palubyje patalpą užliejo akinančia šalta šviesa. Stalo paviršius buvo iš linoleumo, subraižytas ir sulietas rašalu. Rikis pagalvojo apie savo kabinetą, o ypač apie kušetę, ir kaip kiekvienas paciento matomas daiktas daro įtaką išpažinties eigai. Jam rodėsi, kad šitas kambarys, plikas lyg mėnulio paviršius, buvo kraupiai netinkama vieta aiškintis, bet tuoj pat susivokė, kad šioje vietoje jau patys paaiškinimai kraupūs.

Rigins, matyt, pastebėjo, kaip jis vertina kambarį, ir pratarė:

– Šiemet miesto puošybos biudžetas labai nedidelis. Teko atsisakyti Pikaso paveikslų ant sienų ir Rošo Boboa baldų. – Ji mostelėjo į vieną plieninę kėdę. – Prisėskit, daktare. Papasakokit, kas jums neduoda ramybės. – Detektyvė Rigins vos tramdė šypseną. – Maždaug taip jūs sakytumėt?

– Maždaug, – atsakė Rikis. – Tik truputį nesusigaudau, kas jus taip linksmina.

Rigins linktelėjo galvą ir jos balsas truputėlį, bet ne visai, surimtėjo.

– Atsiprašau, – pasakė ji, – tiesiog kad mes susikeitėme vaidmenimis, daktare Starksai. Čia paprastai neužeina tokie padorūs, išsilavinę miestiečiai, kaip jūs. Viešojo transporto policijai dažniausiai tenka nuobodūs ir šlykštūs nusikaltimai. Dažniausiai apiplėšimai gatvėje. Gaujų reikalai. Benamių peštynės, kurios baigiasi žmogžudystėmis. Kas jus taip kamuoja? Pažadu, pasistengsiu žiūrėti į viską kuo rimčiau.

– Jums linksma, kad aš...

– Kenčiate nuo streso. Taip, prisipažįstu, linksma.

– Jūs psichiatrija nesidomit?

– Ne. Mano brolis sirgo klinikine depresija ir šizofrenija, kraustėsi iš vienos psichiatrijos ligoninės į kitą po visą miestą, o visi daktarai tik pliurpė ir pliurpė apie jo gyvenimą, bet nė trupučio jam nepadėjo. Užtai ir likau nusistačiusi prieš juos. Va šitaip.

Rikis pagalvojo, paskui tarė:

– Na, mano žmona prieš kelerius metus mirė nuo kiaušidžių vėžio, bet aš nejaučiau neapykantos jos neišgydžiusiems onkologams, aš nekenčiau ligos.

Rigins ir vėl linktelėjo galvą.

– Tiksliai, – atitarė ji.

Rikis nelabai žinojo, nuo ko pradėti, bet nusprendė, kad visai tiks ir Cimermanas.

– Perskaičiau atsisveikinimo raštelį, – tarė. – Tiesą sakant, nelabai atpažinau savo pacientą. Gal galėtumėte pasakyti, kur jį radote?

Rigins nežymiai gūžtelėjo pečiais.

– Aišku. Jis gulėjo ant pagalvės jo lovoje namie. Dailiai ir tvarkingai sulankstytas, negalėjai jo nepastebėti.

– Kas jį rado?

– Tiesą sakant, aš. Apklaususi liudininkus, pasikalbėjusi su jumis ir pabaigusi tvarkyti popierius, kitą dieną nuėjau į Cimermano butą ir, vos įėjusi į miegamąjį, jį pamačiau.

– Cimermano motina, ji neįgali...

– Kai jai iš pradžių paskambinau, ji taip susijaudino, kad turėjau nusiųsti greitąją, jog porai naktų ją paguldytų į ligoninę. Kiek suprantu, artimiausiomis dienomis ją iškels į Roklando apygardos slaugos centrą. Tą tvarko Cimermano brolis. Telefonu iš Kalifornijos. Sakyčiau, visa, kas įvyko, ne per labiausiai jį sukrėtė, ir jis ne itin dosniai dalija savo žmogiškąjį gerumą, ypač savo motinai.

– Pala, ar teisingai suprantu, – pasitikslino Rikis, – motiną išveža į ligoninę, o kitą dieną jūs randat raštelį...

– Būtent.

– Taigi negalite tiksliai žinoti, kada raštelis buvo paliktas kambaryje, tiesa? Ilgą laiką butas buvo tuščias?

Detektyvė Rigins nežymiai šyptelėjo:

– Na, kiek žinau, Cimermanas negalėjo jo ten palikti po trečios valandos, nes tuo metu lipo į traukinį gerokai prieš šiam sustojant, o iš to nieko gero nebūna.

– Jį ten galėjo padėti kas nors kitas.

– Aišku. Jei esate linkęs įžvelgti sąmokslą tokiose smulkmenose. Jei tirdamas remiatės žolės kauburėliais. Daktare, jis buvo nelaimingas ir puolė po traukiniu. Taip būna.

– Raštelis, – pradėjo Rikis, – buvo spausdintas, tiesa. Ir nepasirašytas ranka.

– Taip. Čia jūs teisus.

– Įtariu, parašytas kompiuteriu.

– Ir vėl teisingai. Daktare, šnekate beveik kaip detektyvas.

Rikis valandžiukę pagalvojo.

– Pamenu kažkur skaitęs ar girdėjęs, kad rašomąsias mašinėles galima atsekti, kad kiekvienos klavišai vis kitaip atsispaudžia ant popieriaus. Ar kompiuterių spausdintuvams tai tinka?

Rigins papurtė galvą.

– Ne.

Rikis vėl pasvarstė.

– Apie kompiuterius išmanau nedaug, – pasakė. – Mano darbe niekada jų neprisireikė... – jis žvelgė tiesiai į detektyvę, kurią, rodės, jo klausimai šiek tiek trikdo. – Bet ar tiesa, kad juose išsaugoma viskas, kas jais buvo parašyta?

– Taip, ir čia tiesa. Paprastai kietajame diske. Ir žinau, ką mėginate išklausti. Ne, nepatikrinau Cimermano kompiuterio, kad įsitikinčiau, jog raštelį jis tikrai parašė tuo, kuris stovėjo miegamajame. Ir jo darbo kompiuterio nepatikrinau. Vyrukas nušoka

po traukiniu, o jo namuose ant pagalvės aš randu atsisveikinimo raštelį. Toliau tirti tiesiog nebesinori.

– O prie kompiuterio darbe būtų galėję prieiti daug žmonių, tiesa?

– Manyčiau, kad savo dokumentams jis vartojo slaptažodį. Bet, trumpai tariant, taip.

Rikis linktelėjo galvą, paskui valandžiukę sėdėjo tylomis.

Prieš kalbėdama toliau, Rigins truputį pasimuistė kėdėje.

– Jūs sakėte norįs pasikalbėti apie kažkokias šitos mirties „aplinkybes“. Kokias?

Prieš atsakydamas, Rikis giliai įkvėpė.

– Buvusio paciento giminaitis man ir mano šeimai grasina pridaryti neapibrėžtos žalos. Kol kas jie pradėjo visaip gadinti man gyvenimą. Jie paskleidė apie mane melagingus kaltinimus profesinės etikos pažeidimais, kompiuteriais įsilaužė į mano finansus, brovėsi į namus, asmeninį gyvenimą ir liepė nusižudyti. Turiu pagrindo manyti, kad Cimermano mirtis susijusi su šituo sistemingu persekiojimu, kurį man teko išgyventi pastarąją savaitę. Netikiu, kad jis nusižudė.

Rigins klausėsi, pakėlusi antakius.

– Jėzau, daktare Starksai, rodos, papuolėt į bėdą. Buvęs pacientas?

– Ne. Pacientės vaikas. Dar nežinau, kurios tiksliai.

– Ir manot, kad tas žmogus, kuris linki jums blogo, įtikino Cimermaną nušokti po traukiniu?

– Ne įtikino. Galbūt jį nustūmė.

– Ten buvo daug žmonių, ir niekas nematė, kad jį būtų nustūmę. Visiškai niekas.

– Liudininkų nebuvimas dar nereiškia, kad taip neįvyko. Traukiniui atvažiuojant, visi stotyje pasisuka ten, kur link jis juda, tiesa? Jei Cimermanas buvo minios gale, kaip ir galima numanyti, nesant įvykį mačiusių liudininkų, ar sunku būtų buvę jį kumštelėti ar stumtelėti?

– Na, taip, daktare, jūs teisus. Nesunku. Visai nesunku. Ir, žinoma, jūsų nupasakota įvykių eiga mums nėra negirdėta. Retkarčiais pasitaiko tokių žmogžudysčių. Ir jūs taip pat teisus, kad, kai atvažiuoja traukinys, žmonės natūraliai pasuka galvas viena kryptimi, tad platformos gale beveik bet kas gali atsitikti niekam nematant. Bet yra LuAna, kuri sako, kad jis nušoko, ir net jei ji nėra visiškai patikima, jos žodžiai irgi šį tą reiškia. Dar turime atsisveikinimo raštelį ir žmogų, kuris buvo prislėgtas, piktas ir nelaimingas, sunkiai sutarė su motina, žvelgė į gyvenimą, daugelio žodžiais, su neviltim...

Rikis papurtė galvą.

– Dabar jau atrodo, kad jūs teisinatės. Panašiai, kaip kad mane kaltinote per mūsų pirmąjį susitikimą.

Ši pastaba detektyvę Rigins nutildė. Ji įbedė žvilgsnį į Rikį ir tęsė:

– Daktare, manyčiau, kad turite visa tai papasakoti kam nors, kas gali jums padėti.

– Ir kam gi? – paklausė jis. – Jūs policijos detektyvė. Pasakoju jums apie nusikaltimus. Ar galimus nusikaltimus. Ar neturėtumėt parengti kokios nors ataskaitos?

– Ar norite surašyti oficialų skundą?

Rikis įdėmiai pažvelgė į policininkę.

– Turėčiau? O kas tada bus?

– Perduosiu jį savo viršininkui, kuris pamanys, kad tai nesąmonė, tada perleis jį per policijos valdininkų aparatą. Po kelių dienų jums paskambins koks nors detektyvas, dar skeptiškesnis už mane. Kam papasakojot apie tuos kitus įvykius?

– Na, bankų darbuotojams ir Psichoanalizės draugijai...

– Jei jie nuspręs, kad esama nusikalstamų veiksmų, turės automatiškai viską perduoti FTB arba valstijos tyrėjams, tiesa? Man rodos, turėtumėt kreiptis į Niujorko policijos skyriaus šantažo ir finansinių nusikaltimų padalinius. O aš, jumis dėta, pagalvočiau, ar neverta nusisamdyti dar ir privataus detektyvo. Ir pasiutusiai gero advokato, nes gali jų prireikti.

– Kaip man tą padaryti? Kreiptis į Niujorko policiją?..

– Pasakysiu jums pavardę ir telefoną.

– O nemanot, kad pati galėtumėt šį tą pašnipinėti? Kaip Cimermano bylos tęsinį?

Po šito klausimo detektyvė Rigins trupučiuką sutriko. Per visą pokalbį ji nieko neužsirašė.

– Galbūt, – atsargiai tarė ji. – Reikia pagalvoti. Nelengva iš naujo pradėti baigtą tirti bylą.

– Bet įmanoma.

– Sunku. Bet įmanoma.

– Ar galite gauti leidimą iš savo viršininko?.. – pradėjo Rikis.

– Manyčiau to kol kas nesiimti, – atsakė detektyvė. – Kai tik oficialiai pasakysiu savo viršininkui, kad turime rūpesčių, reikės imtis visokiausių biurokratinių veiksmų. Verčiau tiesiog pasikapstysiu pati. Galbūt. Žinot ką, daktare, sutarkim šitaip: aš šį tą patikrinsiu, tada pranešiu jums. Mažų mažiausiai galėčiau nueiti prie Cimermano miegamojo kompiuterio. Atsisveikinimo raštelio byla gali turėti laiko žymą. Nueisiu šįvakar arba rytoj. Kaip sakot?

– Puiku, – sutiko Rikis. – Šįvakar geriau nei rytoj, laiko turiu nedaug. Galbūt taip pat galėtumėt pasakyti Niujorko policijos žmonių vardus ir telefonus...

Susitarimas atrodė priimtinas. Detektyvė linktelėjo galvą. Rikis truputį pasimėgavo tuo, kad jos lengva pašaipa ir sarkazmas išgaravo vos jam užsiminus, jog ši galėjo prašauti pro šalį. Tokia tikimybė jai rodėsi nedidelė, bet vis dėlto pasaulyje, kur paaukštinimai ir algų kėlimai glaudžiai susiję su sėkmingai baigtais tyrimais, galimybė, kad Rigins žmogžudystę palaikė savižudybe, buvo tokia klaida, kurios bet kuris valdininkas labiausiai baiminosi.

– Kuo greičiau lauksiu jūsų skambučio, – pasakė jis.

Tada Rikis atsistojo, jausdamasis lyg sudavęs taiklų smūgį. Ne visai pergalingai, bet bent jau jautėsi nebe toks vienišas šiame pasaulyje.

Rikis taksi nuvažiavo į Linkolno centrą, Metropolitano operos rūmus, kuriuose tebuvo keli turistai ir apsaugininkai. Jam buvo gerai žinomi prie tualetų esantys telefonų automatai. Tų telefonų privalumas buvo tas, kad Rikis galėjo skambinti ir tuo pačiu metu pastebėti kiekvieną jį atsekusį į Operos rūmus. Jam rodės, vargu ar kas nors galės prieiti taip arti, kad nugirstų, kam jis skambina.

Kaip jis ir nujautė, daktaro Liuiso numeris buvo pasikeitęs. Rikį sujungė su kitu numeriu, turinčiu kitokį vietos kodą. Ten prisiskambinti jam prireikė beveik visų monetų, kiek tik turėjo. Telefonui pypsint, vaizdavosi, kad daktarui Liuisui jau gerokai daugiau nei aštuoniasdešimt, ir nežinia, ar iš jo galima laukti pagalbos. Bet Rikis suprato, kad niekaip kitaip negalės iš šalies pažvelgti į savo padėtį. Jei jau visi jo žingsniai darosi tokie beviltiški, reikia žengti ir šitą.

Telefonas supypsėjo kokius aštuonis kartus, kol kažkas pakėlė ragelį.

– Klausau?

– Prašyčiau daktarą Liuisą.

– Čia aš.

To balso Rikis nebuvo girdėjęs jau dvidešimt metų, bet jį vis tiek užliejo tokia jausmų banga, kad net nustebo. Atrodė, staiga jame būtų pratrūkusi neapykantos, baimės, meilės ir pykčio audra. Teko susiimti, kad jai nepasiduotų.

– Daktare Liuisai, čia daktaras Frederikas Starksas...

Abu vyrai valandžiukę tylėjo, lyg susitikti susitarus telefonu po tokios daugybės metų būtų per sunku.

Daktaras Liuisas prakalbo pirmas.

– Nagi, kad mane kur galai. Gera tave girdėti, Riki, netgi po šitiek metų. Esu tiesiog priblokštas.

– Atleiskite, daktare, kad aš taip netikėtai. Bet nežinojau, į ką dar galėčiau kreiptis.

Ir vėl trumpai stojo tyla.

– Turi rūpesčių, Riki?

– Taip.

– O savianalizė nepadeda?

– Ne. Pamaniau, gal rastumėt valandžiukę su manim pasikalbėti.

– Tiesą sakant, pacientų nebepriiminėju, – atsakė Liuisas. – Pensija. Amžius. Ligos. Senatvė – tiesiog siaubas. Viskas tiesiog slysta iš rankų.

– Ar galėsit mane priimti?

Senukas truputį pagalvojo.

– Tavo balse girdisi, kad tai skubu. Ar čia svarbus reikalas? Didelės bėdos?

– Man gresia baisus pavojus, o laiko turiu nedaug.

– Vaje, vaje, – Rikis girdėjo, kad senasis analitikas šypsosi. – Skamba tikrai įdomiai. Manai, aš galėsiu padėti?

– Nežinau. Bet galbūt galėsit.

Prieš atsakydamas, senasis analitikas paskubom apsvarstė, ką išgirdęs.

– Kalbi kaip mūsų pašaukimo žmogus. Bijau, kad tau teks atvažiuoti čia. Kabineto mieste nebeturiu.

– O kur dabar gyvenate? – paklausė Rikis.

– Rainbeke, – atsakė daktaras Liuisas ir padiktavo adresą: Upės kelias. – Nuostabi vieta pensijai, tik žiemą baisiai šalta ir slidu. Bet dabar tiesiog puiku. Gali atvažiuoti traukiniu iš Pensilvanijos stoties.

– Jei atvažiuosiu popiet...

– Atvažiuok, kada tik tau patogu. Čia vienas iš pensininko gyvenimo privalumų. Visiškai jokių skubių reikalų. Stotyje pasigauk taksi, lauksiu tavęs vakarienei.

Rikis įsispraudė į sėdynę kamputyje kuo arčiau traukinio galo ir didžiąją popietės dalį praleido spoksodamas pro langą. Trauki-

nys važiavo tiesiai į šiaurę palei Hadsono upę, kartais taip arti jos, kad vanduo buvo vos už kelių jardų. Rikis spoksojo į tolį, gėrėjosi melsvai žalsvomis upės spalvomis, beveik juoda jos tamsuma arčiau krantų ir ryškiu spindinčiu mėliu viduryje. Vandenį vagojo valtys, iš po bortų tėkšdamos baltas putas, o giliausiąja vieta retsykiais praplaukdavo nerangus didžiulis krovininis laivas. Tolumoje kilo Skardžiai – pilkšvai rusvi uolų stulpai, viršuje pasipuošę tamsiai žalių medžių kuokštais. Plačiose vejose kai kur šmėžavo dvarai – tokie didžiuliai namai, kad juose glūdinčio turto nė įsivaizduoti nebuvo įmanoma. Pro šalį šmėstelėjo Vest Pointo karo akademija, pastatyta aukštai ant kalvos virš upės. Niūrūs pastatai jam atrodė tokie pat sukaustyti, kaip uniformuotų kariūnų eilės. Upė buvo plati ir lygi kaip stiklas, o jis nesunkiai įsivaizdavo atradėją, prieš penkis šimtus metų davusį jai vardą. Jis kurį laiką stebeilijo į vandens paviršių, nesuprasdamas, į kurią pusę teka srovė – ar krenta atgal į miestą ir vandenyną už jo, ar kyla į šiaurę, stumiama potvynių ir žemės sukimosi. Nežinojimas, negebėjimas iš vandens paviršiaus pastebėti, į kurią pusę teka upė, jį trupučiuką baugino.

Rainbeke iš traukinio išlipo tik nedidelis pulkelis žmonių. Rikis lūkuriavo ant platformos, nužvelgdamas kiekvieną jų, ir tebesibaimino, kad, nepaisant jo pastangų, kas nors vis tiek jį galėjo čia atsekti. Ten buvo pora studentiško amžiaus jaunuolių, dėvinčių džinsus ar šortus, kikenančių tarpusavyje; pusamžė mama su trimis vaikais, besistengianti būti kantri žioplinėjančiam šviesiaplaukiam berniukui; skubančių verslininkų pora, pakeliui į stotį jau traukianti mobiliuosius telefonus. Nė vienas išlipęs iš traukinio net nežvilgtelėjo į Rikį, tik mažas berniukas stabtelėjo, išsiviepė, o paskui nulėkė ilgais laiptais tolyn nuo bėgių. Rikis luktelėjo, kol traukinys pajudėjo, garsiai braukdamas metalu į metalą, ir ėmė greitėti. Įsitikinęs, kad niekas daugiau neišlipo, Rikis pakilo į stotį. Tai buvo senas plytinis pastatas plytelių grindimis, kurios aidėjo nuo jo žingsnių, vėsus, lyg nepaklūstantis

popietės kaitrai. Virš plačių dvivėrių durų kabėjo vienintelis ženklas su raudona rodykle, ant kurio buvo parašyta: TAKSI. Išėjęs iš stoties, jis tepamatė vieną aptriušusį baltą sedaną. Ant automobilio šono buvo nupiešta firmos emblema, ant stogo – neapšviestas plafonas, o ant priekinio sparno – didžiulis įlinkis. Vairuotojas, atrodė, jau ruošėsi važiuoti sau, bet, pamatęs Rikį, staigiai vėl sustojo prie šaligatvio.

– Tave pavėžėti, bičiuli? – paklausė vairuotojas.

– Taip, prašyčiau, – atsakė Rikis.

– Na, aš čia paskutinis likau. Jau ruošiausi traukti savais keliais, kai pamačiau tave išeinantį pro duris. Šok vidun.

Rikis padarė kaip lieptas ir pasakė vairuotojui daktaro Liuiso adresą.

– O, puiki vieta, – atsakė vairuotojas, didindamas greitį, ir, cyptelėjus padangoms, jie išvažiavo iš stoties.

Kelias į senojo analitiko namus buvo vingiuotas, siauras dviejų juostų kaimo vieškelis. Vešlūs ąžuolai ant skaldos metė tankius šešėlius, todėl rodėsi, kad vakaro saulė lėtai byra į žemę lyg pro rėtį, į kairę ir į dešinę praskirdama šešėlius. Vietovė lyg ramus vandenynas bangavo nedidukėmis kalvelėmis. Kai kur laukuose Rikis matė pulkelius žirgų, o tolumoje – didelius įspūdingus dvarus. Namai arčiau kelio buvo senoviniai, daugelis apmušti lentutėmis, ant jų gerai matomoje vietoje buvo užkabintos nedidelės keturkampės lentutės su data, kad praeivis žinotų, jog šitas namas pastatytas 1788 metais, o anas – 1802. Jis matė spalvingus gėlynus, o kai kur ir vieną kitą savininką, vilkintį trumparankoviais marškinėliais, įsisėdusį į nedidukę žoliapjovę ir narsiai šienaujantį kokį nepriekaištingą žalios vejos lopinėlį. Ši vieta skirta bėgliams, manė jis. Tikriausiai dauguma gyventojų didesnę dalį laiko leisdavo Manheteno urvuose, dirbdami su pinigais, valdžia, prestižu, o dažniausiai su viskuo iškart. Čia buvo jų savaitgalių namai ir vasaros slėptuvės, nežmoniškai brangios, bet su tikrais naktimis svirpiančiais svirpliais.

Taksistas pastebėjo jį besižvalgant ir pratarė:

– Neblogai, ką? Kai kurie namukai tikrai porą žalių kainuoja.

– Spėju, savaitgalį restorane nėra kur atsisėsti, – atsakė Rikis.

– Vasarą ar per šventes – tikrai taip. Bet ne visi čia miestiečiai. Kai kurie tikrai suleidę šaknis, todėl ši vieta neatrodo kaip visiškas vaiduoklių miestelis. Čia gražu.

Jis sulėtino greitį, tada staigiai įsuko į kiemą kairėje.

– Visa bėda, kad per arti miesto. Vienu žodžiu, atvažiavom. Tau čia, – pabaigė jis.

Daktaras Liuisas buvo įsikūręs viename pertvarkytų senųjų ūkių namų, paprastame dviaukščiame, kaip Keipe dažnai pasitaiko, su viename kampe prikalta lentele, ant kurios parašyta „1791“. Jis tikrai nebuvo didžiausias iš visų, kuriuos Rikis matė pakeliui. Ant sienelės rangėsi vijokliai, palei įvažiavimą augo gėlės, o kiemo pakraštyje buvo kūdra su žuvelėmis. Priešais kadaise buvusias arklides, dabar, matyt, paverstas garažu, stovėjo dešimties metų senumo mėlynas „Volvo“ furgonėlis.

Taksi sustojo už jo, ir Rikis stabtelėjo žvyruoto įvažiavimo pakraštyje. Staiga sunerimęs susiprato atėjęs tuščiomis. Neatsinešė nei krepšio, nei mažos dovanėlės, nei paprasto nebrangaus baltojo vyno butelio. Jis giliai įkvėpė, jusdamas kylant prieštaringus jausmus. To, ką jautė, nebuvo galima vadinti baime, jausmas buvo lyg vaiko, žinančio, kad teks prisipažinti tėvams apie kokį nors nusižengimą. Rikis mėgino pats sau šyptelėti, suvokęs, kad jausmų proveržis, į šviną pavertęs kojas ir privertęs daužytis širdį, buvo įprastas – analitiko ir analizuojamojo santykiai gelminiai, provokuojami ir daugialypiai, o vienas iš jų pobūdžių yra vaiko ir autoriteto. Jis žinojo, jog tai būtina, kad įvyktų perkėlimas, kai analitikas pamažu prisiima vis kitą vaidmenį, kol pacientą atveda į suvokimą. Tačiau, mąstė Rikis, ne visi gydytojai taip veikia savo pacientus. Ortopedas turbūt nė neatsimintų prieš tiek ir tiek metų operuoto kelio ar klubo. O analitikas dažniausiai atsimena, jei ir ne viską,

tai bent jau daug ką, nes protas daug sudėtingesnis už kelį, nors ir ne visada toks patvarus.

Jis lėtai žengė pirmyn, žvalgydamasis po kiemą ir akimis ryte rydamas visa, ką matė. Priminė pats sau, kad čia kitas iš svarbiausiųjų analizės bruožų: daktaras žino kone visas slapčiausias paciento emocinio ir seksualinio gyvenimo smulkmenas, o pacientas apie gydytoją nežino beveik visiškai nieko. Toks slaptumas atkartoja pagrindines gyvenimo ir šeimos paslaptis, o žengiant į nežinomybę visada kyla susižavėjimas ir baugulys. Jis mąstė: daktaras Liuisas daug žino apie mane, o dabar aš kai ką sužinosiu apie jį, ir nuo to viskas pasikeis. Šitaip pagalvojęs, suprakaitavo iš nerimo.

Rikiui nuėjus pusę kelio iki laiptų, atsivėrė lauko durys. Balsą jis išgirdo, dar nepamatęs kalbančiojo:

– Spėju, trupučiuką nejauku.

Rikis atsakė:

– Skaitote mano mintis.

Tai buvo šioks toks analitikų pokštas.

Jį nuvedė į darbo kabinetą, esantį prie pat įėjimo į senąjį namą. Rikis ėmė dairytis į visas puses, viską rydamas akimis, viską dėdamasis į vaizduotę. Knygos lentynose. Lempos gaubtas iš *Tiffany*. Rytietiškas kilimas. Kaip ir daugelyje senų namų, viduje tvyrojo prieblanda, tačiau ryškios baltos sienos ją ginė šalin. Viduje buvo vėsu, ne tvanku, o gaivu, lyg praėjusią naktį būtų atverti langai, ir namas būtų atsiminęs jos vėsą. Jis užuodė švelnų alyvų kvapą, o iš kito namo galo sklido virtuvės garsai.

Daktaras Liuisas buvo smulkus žmogus, per pečius trupučiuką gunktelėjęs, plikas, su iš ausų styrančiais plaukų kuokštais, dėl kurių atrodė nepaprastai keistai. Jo akiniai buvo nuslydę žemai ant nosies galiuko, todėl atrodė, kad pro juos iš tiesų žiūri retai. Ant jo rankų buvo kelios senatvinės dėmės, o pirštai trupučiuką virpėjo. Vaikščiojo lėtai, šiek tiek šlubčiodamas, kol galiausiai atsisėdo į kietai kimštą raudonos odos krėslą su atlošu

galvai, Rikiui nurodydamas įsitaisyti mažesniajame krėsle už kelių pėdų. Rikis klestelėjo ant pagalvėlių.

– Be galo džiaugiuosi tave matydamas, Riki, netgi po šitiek metų. Kiek laiko praėjo?

– Tikrai daugiau nei dešimtmetis. Neblogai atrodot, daktare.

Daktaras Liuisas išsišiepęs papurtė galvą.

– Gal nederėtų pradėti nuo tokio akivaizdaus melo, nors mano amžiuje melai mielesni už tiesą. Tiesa visada tokia nesmagi. Man reikia naujo klubo, naujos pūslės, naujos prostatos, dviejų naujų akių ir ausų ir šiek tiek naujų dantų. Nepakenktų ir naujos kojos. Tikriausiai reikia ir naujos širdies, bet viso to negausiu. Garaže būtų gerai nauja mašina, o namui praverstų nauja santechnika. Geriau pagalvojus, man irgi. Bet stogas kaip reikiant, – paplekšnojo sau į kaktą. – Maniškis irgi. – Jis dar kartą sukrizeno. – Bet mane susiradai juk ne tam, kad sužinotum, kaip aš gyvenu. Pamiršau ir savo išsilavinimą, ir gero elgesio taisykles. Tu, aišku, su manim pavakarieniausi. Jau paruošiau svečių kambarį tavo nakvynei. O dabar man laikas užsičiaupti, kaip kad mes, analitikai, manomės moką, ir paklausyti, ko tu čia atvažiavai.

Rikis pasvarstė, nuo ko pradėjus. Jis žvelgė į senį, giliai nugrimzdusį krėsle, ir pajuto, lyg viduje staiga būtų trūkusi styga. Nebesivaldė ir žodžiai išsprūdo iš virpančių lūpų:

– Atrodo, man gyventi liko tik viena savaitė, – pasakė jis.

Daktaras Liuisas kilstelėjo antakius.

– Tu sergi, Riki?

Rikis papurtė galvą.

– Berods turėsiu nusižudyti, – atsakė jis.

Senasis analitikas pasilenkė pirmyn.

– Va tai tau, – pasakė.

Keturioliktas skyrius

Rikis nesustodamas kalbėjo turbūt daugiau nei valandą, nepertraukiamas jokios daktaro Liuiso pastabos ar klausimo – jo pašnekovas beveik nekrustelėdamas sėdėjo savo vietoje, ranka parėmęs smakrą. Porą sykių Rikis pašoko ir skubiai aplėkė kambarį ratu, tarsi judėdamos jo kojos galėtų paspartinti pasakojimą, paskui grįžo į kietai kimštą krėslą ir tęsė. Jis kelis kartus juto iš pažastų varvantį prakaitą, nors kambaryje buvo maloniai vėsu, langai atviri į ankstyvą Hadsono slėnio vakarą.

Iš Ketskilo kalnų toli už upės Rikis kelis sykius girdėjo grūmojant griaustinį, žemus sprogimus, riedančius lyg artilerija. Atsiminė, kad, anot vietos legendos, griaustinį žaisdami kėgliais žaliuose slėniuose kelia antgamtiniai nykštukai ir elfai. Jis papasakojo daktarui Liuisui, kaip gavo pirmąjį laišką su eilėraštuku ir grasinimais, žaidimo tikslais. Apie Vergiliją, Merliną ir neegzistuojančią advokato kontorą. Jis stengėsi nieko nepraleisti, kalbėjo apie elektroninius įsilaužimus į jo banko ir vertybinių popierių sąskaitas bei apie pornografinę žinutę, per jų bendrą gimtadienį pasiųstą tolimai giminaitei. Išsamiai pasakojo apie Cimermaną, jo gydymą, mirtį, abu savo apsilankymus pas detektyvę Rigins. Paminėjo ir melagingus kaltinimus seksualiniu išnaudojimu, kuriuos gavo Medicinos taryba – apie tai kalbant, jo veidas trupučiuką paraudo. Kartais Rikis nuklysdavo į lankas, pavyzdžiui, pasakodamas apie įsilaužimus į jo kabinetą ir keistą

pažeidimo jausmą, kurį tada patyrė, ar apie pirmąjį eilėraštuką *Times* ir Ražinio atsakymą. Jis baigė ne visai laikydamasis įvykių sekos, paskiausiai kalbėjo apie poveikį, kurį jam padarė Vergilijos parodytos trijų jaunuolių nuotraukos. Tada atsilošęs nutilo ir pirmąkart per kambarį pažvelgė į senąjį analitiką, kuris dabar jau abiem rankom rėmė smakrą, susimąstęs, lyg mėgindamas suskaičiuoti visą Rikį užgriuvusį blogį.

– Labai įdomu, – galiausiai pratarė daktaras Liuisas, atsilošdamas ir giliai atsipūsdamas. – Ar tik tasai tavo Ražinis nebus filosofas. Berods Kamiu teigė, kad vienintelis tikras pasirinkimas žmogaus gyvenime yra nusižudyti arba ne? Didžiausias egzistencinis klausimas.

– Manyčiau, Sartras, – atsakė Rikis ir gūžtelėjo pečiais.

– Man rodos, šiuo atveju toks ir yra pagrindinis klausimas, Riki, pirmasis ir svarbiausias klausimas, kurį uždavė Ražinis.

– Atleiskit, ką...

– Ar nusižudysi, kad išgelbėtum kitą žmogų, Riki?

Klausimas Rikį pribloškė.

– Nežinau, – pralemeno, – nė nesusimąsčiau apie tokią galimybę.

Daktaras Liuisas pasimuistė krėsle.

– Ne toks ir netikėtas klausimas, – pasakė jis. – Ir neabejoju, kad tasai tavo kankintojas daugelį valandų spėliojo, ką tu atsakytum. Koks tu žmogus, Riki? Koks tu gydytojas? Nes galų gale tokia ir yra žaidimo esmė: ar tu nusižudysi? Sakyčiau, jis įrodė savo grasinimų rimtumą, ar bent jau privertė tave patikėti, kad vieną žmogų jau nužudė, todėl tikriausiai galėtų nužudyti ir kitą. Ir, tau leidus, Riki, pasakyti šį tą bejausmio, tos žmogžudystės nepaprastai lengvos. Aukos jam nieko nereiškia. Jos tik būdas prisigauti iki tavęs. O jų privalumas – tokių žmogžudysčių neišaiškins joks FTB agentas ar policijos detektyvas pasaulyje, nei netgi Megrė ar Erkiulis Puaro, ar panelė Marpl, ar koks nors Mikio Sileino ar Roberto Parkerio kūrinys. Tik pagalvok, Riki,

kaip tai velniška ir kartu nepaprastai egzistencialu: Paryžiuje, Gvatemaloje ar Bar Harbore Meino valstijoje įvyksta žmogžudystė, o jos auka to nė nenujautė. Ją tiesiog per vieną akimirksnį nužudo. Lyg žaibas nutrenktų. O žmogus, kuris dėl to turėtų tiesiogiai nukentėti, yra už šimtų ar tūkstančių mylių. Bet kurio policininko košmaras – jiems tektų tave surasti, rasti tavo praeityje sukurtą žudiką, tada kaip nors susieti jį su tuo įvykiu kokioje tolimoje šalyje, įveikiant visas kliūtis ir diplomatines vingrybes. Ir tai dar manant, kad jie ras žudiką. Šis greičiausiai taip užsidangstęs išgalvotais vardais ir sumėtęs pėdsakus, kad jį rasti bus neįmanoma. Policijai nelengva įrodyti nusikaltimus netgi kai turi prisipažinimus, DNR pėdsakus ir liudininkus. Na ne, Riki, manyčiau, tokio nusikaltimo jie niekaip neišnarpliotų.

– Tai jūs sakot, kad...

– Manyčiau, tavo pasirinkimas gana paprastas: ar gali laimėti? Ar per likusias kelias dienas atspėsi, kas dangstosi Ražinio vardu? Jei ne, ar nusižudysi, kad išgelbėtum kitą žmogų? Čia turbūt įdomiausias klausimas, kokį tik gydytojas gali gauti. Juk, šiaip ar taip, mūsų darbas – gelbėti gyvybes. Tačiau jas gelbėjame vaistais, žiniomis, skalpeliu. Ar gali pasiaukoti? O jei negali, ar galėsi su savim gyventi likusį gyvenimą? Iš šalies viskas ne taip jau sudėtinga. Visa painiava, na, viduje.

– Jūs siūlot... – pradėjo Rikis, trupučiuką stenėdamas. Jis peržvelgė kambarį ir pamatė, kad senasis analitikas atsilošęs krėsle, o stalinės lempos šviesa, rodės, dalija jo veidą pusiau. Daktaras Liuisas mostelėjo ranka, atrodžiusia kaip ilga žvėries letena, ištįsusiais, nuo senatvės sulysusiais pirštais.

– Nieko nesiūlau. Tik sakau, kad tai, ko tasai ponas prašo, yra tikra galimybė. Žmonės nuolat aukojasi, kad kiti galėtų gyventi. Kareiviai mūšyje. Gaisrininkai degančiame name. Policininkai gatvėse. Ar tavo gyvenimas toks mielas, toks vertingas ir toks svarbus, kad savaime laikai jį brangesniu, nei tas, kurį už savąjį teks sumokėti?

Rikis pasimuistė krėsle, lyg pagalvėlės po juo staiga būtų sumedėjusios.

– Negaliu patikėti... – pradėjo jis, bet nutilo.

Daktaras Liuisas pažvelgė į jį ir gūžtelėjo pečiais.

– Atsiprašau. Aišku, sąmoningai to neapsvarstei. Bet nejaugi pasąmonėje sau neuždavei šių klausimų, kurie ir atvedė tave pas mane?

– Atvažiavau pagalbos, – atsakė Rikis trupučiuką per greit. – Man reikia pagalbos šitam žaidime.

– Tikrai? Tam tikra prasme, tikriausiai. Bet galbūt iš tikrųjų atvažiavai kažko kito. Leidimo? Palaiminimo?

– Man reikia ištirti savo praeities laiką, kai Ražinio motina buvo mano pacientė. Man reikalinga jūsų pagalba, nes užblokavau tą savo gyvenimo tarpsnį. Rodos, jis čia pat, beveik pasiekiamas. Man reikia, kad padėtum iki jo prasiskverbti. Žinau, kad galiu atpažinti pacientę, susijusią su Ražiniu, bet tam man būtina pagalba. Manau, kad pacientė, kuri mane sieja su šituo žmogum, buvo kažkuri iš pas mane besilankiusių tuo pat metu, kai aš gydžiausi pas jus – savo analizės mokytoją. Tikriausiai ją minėjau per mudviejų seansus. Taigi man reikia atskaitos taško, nuo kurio tie seni prisiminimai atsispirtų. Neabejoju, kad galiu ištraukti tą vardą iš savo pasąmonės.

Daktaras Liuisas ir vėl linktelėjo galvą.

– Visai suprantamas prašymas ir labai išmintingas požiūris. Analitiko požiūris. Gydo kalbos, o ne veiksmai. Ar atrodau žiaurus, Riki? Berods senatvėje pasidariau irzlus ir tulžingas. Aišku, padėsiu. Tik manyčiau, mudviem besikapstant, vertėtų žvilgtelėti ir į dabartį, nes atsakymų tau galiausiai reikės ir praeityje, ir dabar. Galbūt ateityje irgi. Ar sugebėsi?

– Nežinau.

Dabar jau daktaras Liuisas nedraugiškai išsiviepė.

– Klasikinis analitiko atsakymas. Futbolininkas, teisininkas ar šiuolaikinis verslininkas sakytų: „Aišku, velniai griebtų!“ Bet mes,

analitikai, laikomės nuosaikiai, tiesa? Tikrumas mums nepatinka, ar ne? – Jis giliai įkvėpė ir valandžiukę muistėsi. – Visa bėda, kad tas vyrukas, kuris prašo tavo galvos, patiektos ant lėkštutės, visai ne toks neryžtingas ar nepasitikintis, tiesa?

Rikis skubiai atsakė:

– Tiesa. Atrodo, jis viską puikiai suplanavo ir apmąstė iš anksto. Man vis vaidenasi, kad jis užbėga už akių kiekvienam mano veiksmui, lyg būtų juos iš anksto apskaičiavęs.

– Neabejoju, kad apskaičiavo.

Rikis linktelėjo, pritardamas šitam pastebėjimui. Daktaras Liuisas klausinėjo toliau.

– Ar sakytum, kad jis psichologiškai imlus?

– Man taip rodos.

Daktaras Liuisas linktelėjo.

– Kai kuriuose žaidimuose tai ir yra svarbiausia. Turbūt futbole. Neabejotinai šachmatuose.

– Tai jūs manot...

– Kad laimėtum šachmatų partiją, turi numatyti toliau negu priešininkas. Tas vienintelis ėjimas, kurio šis nesitikėjo, ir įvykdo matą bei lemia pergalę. Man rodos, turėtum daryti tą patį.

– O kaip...

Daktaras Liuisas atsistojo.

– Tą reikėtų sugalvoti per kuklią vakarienę ir likusį vakarą. – Jis vėl nusišypsojo, tik pačiame burnos kamputyje virpėjo kažkas šelmiško. – Žinoma, jei neatsižvelgsime į vieną svarbų dalyką.

– Kokį? – paklausė Rikis.

– Na, gana akivaizdu, kad tasai Ražinis daugelį mėnesių, gal net metų planavo viską, kas tau dedasi. Toks kerštas apima daugybę dalykų ir, kaip tu pats teisingai pastebėjai, jis nuspėjo beveik visus tavo veiksmus.

– Taip. Tikra tiesa.

– Tada stebiuosi, – lėtai pratarė daktaras Liuisas, – kodėl iš anksto tikiesi, kad jis dar neįtraukė manęs į savo kėslus. Galbūt

grasinimais ar kitokiu spaudimu iš šalies. Galbūt jis man kaip nors atsimokėjo. Kodėl, Riki, esi įsitikinęs, kad šiam reikale aš tavo pusėje?

Tada, nedavęs Rikiui atsakyti, senasis analitikas plačiai mostelėjo ranka, rodydamas kelią į virtuvę, ir nušlubčiojo pirmas.

Senovinis dviejų lentų stalas virtuvės viduryje buvo padengtas dviem. Jo viduryje stovėjo vandens ąsotis su ledukais ir vytelių pintinėlė su raikyta kvietine duona. Daktaras Liuisas perėjo virtuvę ir iš orkaitės ištraukė troškintuvą, pastatė ant trikojo, tada iš šaldytuvo išėmė paprastų salotų. Baigdamas dengti stalą, jis patyliukais niūniavo. Rikis pažino kelis Mocarto taktus.

– Prisėsk, Riki. Šitas srėbalas – vištiena. Prašau.

Rikis nesiryžo. Jis įsipylė aukštą stiklinę vandens ir išmaukė ją, lyg būtų ką tik perėjęs dykumą. Tačiau tai kilusį troškulį tik šiek tiek apmalšino.

– Tai ar įtraukė? – trumpai paklausė. Rikis vos pažino savo paties balsą. Jis atrodė plonas ir šaižus.

– Kas įtraukė?

– Ar Ražinis jus suviliojo? Ar jūs irgi dalyvaujate jo kėsluose?

Daktaras Liuisas atsisėdo ir dailiai ant kelių užsitiesė servetėlę, tada gausiai prisikrovė troškinio, salotų ir tik po to atsakė:

– Leisk tavęs štai ko paklausti, Riki, – lėtai pratarė. – Koks gi skirtumas?

Atsakydamas Rikis mikčiojo.

– Kuo dideliausias. Man reikia žinoti, ar galiu jumis pasitikėti.

Daktaras Liuisas linktelėjo.

– Tikrai? Man rodos, pasitikėjimas šiam pasaulyje pervertinamas. Šiaip ar taip, ką aš jau padariau, kad pateisinčiau tavo pasitikėjimą manimi, kurio vedamas čia ir atvykai?

– Nieko.

– Tada valgyk. Troškinį virė mano šeimininkė. Jis tikrai skanus, nors, deja, ne toks, kaip virdavo mano velionė žmona. O tu atrodai išblyškęs, Riki, matyt, prastai savim rūpiniesi.

– Man reikia žinoti. Ar Ražinis jus įtraukė?

Daktaras Liuisas papurtė galvą, bet ne atsakydamas į klausimą, o tarsi aptardamas padėtį.

– Riki, man rodos, kad tau reikia žinių. Informacijos. Suvokimo. Niekas iš to, ką tu man papasakojai apie šio žmogaus veiksmus, nebuvo sumanyta tau suklaidinti. Kada jis melavo? Na, galbūt advokatas, kurio kontoros nebuvo ten, kur turėjo būti, bet tai, sakyčiau, tik menkutė ir būtina apgavystė. Iš tikrųjų viskas, ko jis ligi šiol ėmėsi, buvo sumanyta taip, kad tave atvestų pas jį. Bent jau galėtų taip būti. Jis duoda užuominų, tau į talką atsiunčia žavią jauną moterį. Negi tikrai manai, kad tavo persekiotojas nenori, jog atspėtum, kas jis?

– Ar jūs jam padedat?

– Mėginu padėti tau, Riki. Galbūt, padėdamas tau, padedu ir jam. Taip gali būti. Dabar sėsk ir valgyk. Tai beprotiškai geras patarimas.

Rikis atitraukė kėdę, bet vien nuo minties apie maistą jam susuko skrandį.

– Man reikia žinoti, kad jūs mano pusėje.

Senasis analitikas gūžtelėjo.

– Juk atsakymas į šį klausimą ateis rungtynių pabaigoje.

Liuisas parodė į troškintuvą ir susikimšo į burną didelį kąsnį.

– Atėjau pas jus kaip draugas. Kaip buvęs pacientas. Dėl Dievo meilės, jūs padėjot man mokytis. O dabar...

Daktaras Liuisas ore sumojavo šakute lyg dirigentas lazdele nederančiam orkestrui.

– Ar savo gydomus žmones laikai draugais?

Rikis pagalvojęs papurtė galvą.

– Ne. Aišku, kad ne. Bet analizės mokytojo vaidmuo kitoks.

– Tikrai? O ar pats dabar neturi poros pacientų panašioje padėtyje?

Abu nutilo, ir klausimas pakibo ore. Rikis žinojo, kad atsaky-

ti reikėtų „taip“, bet nedrįso to ištarti garsiai. Po valandžiukės daktaras Liuisas mostelėjo ranka, lyg nebelaukdamas atsakymo.

– Man reikia žinoti, – primygtinai tarė Rikis.

Daktaro Liuiso išraiška buvo siutinamai rami, lyg prie kortų stalo. Viduje Rikis virte virė, gerai žinodamas, ką reiškia tas tuščias žvilgsnis: nei pritarimą, nei nepritarimą, nei pasibaisėjimą, nei nuostabą, nei baimę, nei pyktį – jis pats šitaip žvelgdavo į savo pacientus. Tai analitiko darbo įrankis, svarbiausia jo šarvų dalis. Mokytoją jis atsiminė iš savo paties gydymo prieš ketvirtį amžiaus ir tūžo, vėl jį matydamas.

Senis lėtai papurtė galvą.

– Ne, Riki, nereikia. Tau tereikia žinoti, kad noriu tau padėti. Kodėl, visai nesvarbu. Galbūt aš tarnauju Ražiniui. Galbūt ne. Mums visai nesvarbu, ar jis laiko iškėlęs kardą virš mano ar mano artimųjų galvos, ar ne. Tas klausimas visada gyvuoja mūsų pasaulyje, tiesa? Ar kas nors saugus? Ar esama santykių be pavojaus? Ar ne dažniau mus labiausiai įskaudina tie, kuriuos mylime ir gerbiame, o ne tie, kurių nekenčiame ir bijome?

Rikis neatsakė, už jį atsakė daktaras Liuisas.

– Atsakymas, kurio dabar nesugebi ištarti, yra „taip“. Tad valgyk vakarienę. Mūsų laukia ilga naktis.

Du gydytojai pavakarieniavo beveik tylomis. Troškinys buvo puikus, po jo ėjo naminis obuolių pyragas su trupučiu cinamono. Dar buvo juodos karštos kavos, matyt, pranašaujančios ateinančias valandas, kurioms reikės žvalumo. Rikis manė dar niekada nevalgęs tokios paprastos, bet keistos vakarienės. Jis buvo ir peralkęs, ir įsiutęs. Vieną akimirksnį maisto skonis būdavo pasakiškas, kitą jis virsdavo kreida ir šalčiu ant liežuvio. Rodos, pirmą kartą po daugybės metų prisiminė, kaip valgydavo vienas, kai pasprukdavo nuo žmonos šono, jai pusiau snūduriuojant nuo nuskausminamųjų vaistų paskutinėmis jos merdėjimo dienomis. Šitos vakarienės skonis, manė jis, labai panašus.

Daktaras Liuisas nukraustė lėkštes, sukrovė į krūvą kriauklėje, bet neplovė. Į puodelį įsipylė dar kavos, pamojo Rikiui grįžti į darbo kambarį. Jie ir vėl susėdo ten pat, kur prieš tai, vienas priešais kitą.

Rikis grūmėsi su pykčiu dėl senojo gydytojo nepatikimumo, neaiškumo ir išsisukinėjimo. Pats sau liepė panaudoti įsiūtį savo tikslams. Pasakyti buvo lengviau, negu padaryti. Jis muistėsi krėsle, jausdamasis kaip vaikas, baramas už tai, ko nepadarė.

Daktaras Liuisas žvelgė į jį, ir Rikis žinojo, kad senis kiaurai mato visus jame verdančius jausmus kaip koks mugės aiškiaregys.

– Taigi, Riki, nuo ko pradėsim?

– Nuo praeities. Prieš dvidešimt penkerius metus. Kai pirmą kartą atėjau pas jus.

– Pamenu, buvai pilnas teorijų ir entuziazmo.

– Maniausi galįs išgelbėti pasaulį nuo nevilties ir beprotybės. Be vargo.

– Bet taip nepavyko?

– Ne. Juk žinot. Niekam nepavyksta.

– Bet kai ką išgelbėjai?

– Tikiuosi. Manyčiau, taip.

Daktaras Liuisas nusišypsojo kaip katinas.

– Ir vėl dirbančio analitiko atsakymas. Neįsipareigojantis ir slidus. Amžius, toks, kokį aš pasiekiau, aišku, atneša naują požiūrį. Stangrėja mūsų gyslos, o kartu tvirtėja ir mūsų nuomonės. Leisk paklausti tiksliau – ką išgelbėjai?

Rikis svarstė lyg kramtytų atsakymą. Norėjo užgniaužti pirmą į galvą atėjusį atsakymą, bet negalėjo, žodžiai lyg alyva slydo jam nuo liežuvio:

– Nesugebėjau išgelbėti tos, kurią mylėjau labiausiai.

Daktaras Liuisas linktelėjo.

– Prašau tęsti.

– Ne. Ji su tuo neturi nieko bendro.

Senasis analitikas kilstelėjo antakius.

– Tikrai? Kiek suprantu, kalbam apie tavo žmoną?

– Taip. Mudu susipažinom. Pamilom kits kitą. Daugelį metų buvom neišskiriami. Ji susirgo. Dėl jos ligos neturėjom vaikų. Ji mirė. Toliau gyvenu vienas. Viskas. Ji su tuo nesusijusi.

– Aišku, ne, – atsakė daktaras Liuisas. – Bet kada judu susipažinot?

– Prieš pat mums pradedant gydymą. Susitikom kokteilių vakarėlyje. Abu buvom ką tik iškepti – ji advokatė, aš gydytojas. Mudu draugavom, kai aš pas jus lankiau analizę. Turėtumėt atsiminti.

– Atsimenu. O kuo ji dirbo?

– Ji buvo advokatė. Jau sakiau. Ir tą turėtumėt atsiminti.

– Ir tą atsimenu. Bet kokia tiksliai advokatė?

– Na, kai mudu susitikom, ji buvo ką tik pradėjusi dirbti Manheteno valstybinių gynėjų biure žemiausio lygio kriminalinių bylų advokate. Paskui ją paaukštino ir perkėlė į sunkių nusikaltimų padalinį. Galiausiai ji pavargo matyti, kaip visi klientai sėda į kalėjimą, arba dar blogiau, nesėda. Taigi ji išėjo iš ten ir ėmėsi labai neįprastos ir kuklios privačios veiklos. Daugiausia dirbo žmogaus teisių gynėja ir padėjo Amerikos piliečių teisių sąjungai. Kaltino lūšnynų savininkus ir rašė apeliacijos bylas nekaltai nuteistiems kaliniams. Ji buvo laisvų pažiūrų geradarė, kuri darė gera. Dažnai juokaudavo, kad priklauso labai nedidelei Jeilio teisės mokyklos absolventų mažumai, kuri niekada neuždirba daug pinigų, – čia Rikis šyptelėjo, mintyse girdėdamas žmonos žodžius. Daugelį metų tai buvo jųdviejų pokštas, pamanė.

– Supratau. Tuo metu, kai pradėjai gydytis, tuo pat metu, kai susipažinai ir draugavai su savo žmona, ji gynė nusikaltėlius. Vėliau ji ėmėsi darbo su piktais visuomenės atmatomis, kuriuos, be abejo, dar labiau siutino, tempdama į teismus. O dabar, rodos, turi reikalą su žmogum, kurį galima laikyti nusikaltėliu, nors

ir daug išmoningesniu, nei jos pažinotieji. Bet negi tikrai manai, kad negali būti visiškai jokio ryšio?

Rikis tylėjo, pravėręs burną atsakymui. Nuo tokios minties jį krėtė šaltis.

– Ražinis neminėjo...

– Aš tik klausiu, – atsakė daktaras Liuisas, mostelėdamas ranka. – Pagalvok.

Rikis susimąstė, atmintis ėmė greitai suktis. Abu vyrus gaubė tyla. Rikis ėmė prisiminti save jaunystėje. Atrodė, staiga jo viduje skilo granito plyta. Save jis matė daug jaunesnį, kupiną jėgų. Regėjo tą laikotarpį, kai pasaulis vėrėsi prieš jį. Anas gyvenimas mažai kuo panėšėjo ir mažai ką turėjo bendra su jo dabartiniu būviu. Tas neatitikimas, toks paneigtas ir užmirštas, jį baugino.

Daktaras Liuisas tikriausiai visa tai perskaitė Rikio veide, nes tarė:

– Pakalbėkim, kas buvai prieš daugiau kaip dvidešimt metų. Bet ne tą Rikį Starksą, kurio laukė gyvenimas, karjera ir vedybos. O tą, kurį kankino abejonės.

Rikis norėjo skubiai atsakyti, greitu rankos mostu nuginti mintį, bet įsitempęs stabtelėjo. Pasinėrė gilyn į atmintį, prisiminė neryžtingumą ir nerimą, pirmąją dieną, kai atėjo į daktaro Liuiso kabinetą aukštutiniame Ystsaide. Žvilgtelėjo į priešais sėdintį senį, rodos, tyrinėjantį kiekvieną Rikio kryptelėjimą ir krūptelėjimą, ir pamanė, kad šis labai suseno, tada susimąstė, ar jis pats irgi. Psichologinių skausmų, prieš tiek metų atvedusių pas psichoanalitiką, atgaivinimas buvo šiek tiek panašus į vaiduokliškus skausmus, kuriuos jaučia amputuotieji: kojos nebėra, o maudulys tebekyla iš chirurginės tuštumos, tuo pat metu tikras ir ne. Rikis susimąstė: kas aš tada buvau?

Bet atsakė atsargiai:

– Man atrodo, kad buvo dvejopos abejonės, dvejopas nerimas, dvejopos baimės, ir bet kurios jų galėjo mane suluošinti. Iš

visų tų jausmų pirmieji buvo dėl manęs paties. Jie kilo iš pernelyg gundančios motinos, reiklaus ir šalto tėvo, kuris mirė jaunas, ir iš vaikystės, pripildytos laimėjimų vietoj švelnumo. Aš buvau šeimos pagrandukas, bet, užuot augintas kaip brangus kūdikėlis, gavau atitikti neįmanomus reikalavimus. Bent jau taip reikėtų sakyti, labai supaprastinant. Šitai mudu tyrinėjome, kai gydžiausi pas jus. Bet šių neurozių perteklius darė įtaką mano santykiams su pacientais. Tuo metu, kai gydžiausi pats, pacientus priiminėjau trijose vietose: ambulatorinėje klinikoje Kolumbijos presbiterijonų ligoninėje ir trumpai dirbau su sunkiais ligoniais Belvju...

– Taip, – linktelėjo daktaras Liuisas. – Klinikiniame tyrime. Kiek pamenu, tau nelabai patiko tikri dvasios ligoniai...

– Taip. Teisingai. Dalini psichotropinius vaistus ir stengiesi, kad žmonės nežalotų savęs ar kitų. – Rikiui atrodė, kad daktaro Liuiso pasakyme slypėjo klaustukas, masalas, ant kurio jis neužkibo. – ...O tada per tuos metus dar turėjau maždaug dvylika ar aštuoniolika pacientų, kurie pas mane gydėsi ir taip tapo pirmaisiais mano analizuojamais žmonėmis. Apie tuos atvejus ir girdėjot, kai gydžiausi pas jus.

– Taip. Taip. Su tokiais skaičiais sutikčiau. Ar neturėjai analizės vadovo, pono, kuris žiūrėtų, kaip tau sekasi su tais pacientais?

– Turėjau. Daktarą Martiną Kaplaną. Bet jis...

– Jis mirė, – pertraukė senasis analitikas. – Pažinojau jį. Širdies smūgis. Baisiai gaila.

Rikis buvo bepasakojąs toliau, bet suprato, kad daktaro Liuiso balse pasigirdo keista nekantrumo gaidelė. Ją įsidėmėjęs, tęsė:

– Niekaip negaliu susieti vardų ir veidų.

– Jie užblokuoti?

– Taip. Turėčiau puikiausiai prisiminti, bet vis tiek vis matau, kaip negaliu susieti vardų ir veidų. Atsimenu veidą, priežastį, dėl ko žmogus atėjo, bet nepamenu vardo. Arba atvirkščiai.

– Kaip manai, kodėl?

Rikis pagalvojęs atsakė:

– Dėl streso. Labai paprasta. Išgyvenant tokią įtampą, kaip aš dabar, nebeįmanoma atsiminti paprastų dalykų. Visa atmintis susinarplioja ir susivelia.

Senasis analitikas ir vėl linktelėjo.

– Nemanai, kad Ražinis tą žino? Nemanai, kad jis pasikaustęs streso psichologijoje? Galbūt tam tikra prasme netgi daug labiau nei tu, gydytojas. Ar to neužtenka, kad daug pasakytum apie tai, kas jis toks?

– Žmogus, kuris žino, kaip žmonės reaguoja į spaudimą ir nerimą.

– Aišku. Kareivis? Policininkas? Teisininkas? Verslininkas?

– Arba psichologas.

– Taip. Kas nors iš mūsų profesijos.

– Bet daktaras niekada...

– Niekada nesakyk niekada.

Rikis atsilošė, lyg gavęs į veidą.

– Aš nepakankamai smulkiai nupasakojau, – tarė jis. – Išbraukim žmones iš Belvju, nes, akivaizdu, jų negalia buvo per sunki, kad galėtų kam nors įdiegti šį blogį. Lieka mano privatūs pacientai ir žmonės klinikoje.

– Tuomet pradėkim nuo klinikos.

Rikis valandžiukę užsimerkė, lyg nuo to lengviau prisimintų praeitį. Kolumbijos presbiterijonų ligoninės ambulatorinė klinika – mažučių kabinetų labirintas pirmame milžiniškos ligoninės aukšte, netoli greitosios pagalbos įėjimo. Dauguma pacientų atvykdavo iš Harlemo arba pietų Bronkso. Dažniausiai jie būdavo vargšai, gyvenimo skriaudžiami darbininkai, visokių spalvų ir atspalvių, įvairių padėčių. Visiems šiems žmonėms psichikos ligos ir neurozės atrodė keistos, svetimos ir tolimos. Jie gyveno psichinės sveikatos niekieno žemėje, tarp vidurinės klasės ir benamių. Jų vargai buvo tikri: Rikis matė kvaišalus, seksualinį išnau-

dojimą, fizinį smurtą. Jis matė begalę motinų, paliktų vyro, su šalto žvilgsnio kietaširdžiais vaikais, kurių ateityje geriausiu atveju laukė gatvės gaujos. Šioje nevilties apimtų varguolių minioje, Rikis žinojo, buvo nemažai tokių, kurie vėliau tapo stambiais nusikaltėliais. Narkotikų prekeiviais, suteneriais, plėšikais ir žudikais. Jis atsiminė, kad kai kurie į kliniką ateinantys pacientai tarsi silpną kvapą aplink save skleidė žiaurumo pojūtį. Tai buvo motinos ir tėvai, stropiai talkininkaujantys kuriant naują miesto nusikaltėlių psichopatų kartą. Bet jis taip pat žinojo, kad tie beširdžiai žmonės savo pyktį galėjo nukreipti į saviškius. Jei ir užpuldavo ką nors iš kito ekonominio sluoksnio, tai tik atsitiktinai, neplanavus iš anksto. Verslininką su „Mersedesu", sugedusiu Bronkso greitkelio sankryžoje pakeliui namo į Darieną, po viršvalandžių darbo kabinete miesto centre, pasiturintį švedą turistą, įsėdusį į netinkamą metro traukinį netinkamą valandą netinkama kryptimi.

Jis pamanė: mačiau daug blogio, bet pasitraukiau nuo jo.

– Nežinau, – galiausiai atsakė Rikis. – Klinikoje visi buvo varguoliai. Žmonės visuomenės paribyje. Manyčiau, kad mano ieškomas žmogus buvo tarp pirmųjų mano analizuotųjų pacientų. O ne šitų. Juk Ražinis man jau pranešė, kad ten buvo jo motina. Bet tuomet dar buvo mergautine pavarde. „Panelė", sakė jis.

– Įdomu, – tarė daktaras Liuisas. Jo akys, Rikiui kalbant, smalsiai blykčiojo. – Suprantu, kodėl taip galvoji. Ir manau, kad svarbu apriboti tyrimą. Taigi kelios iš visų tų pacientų buvo netekėjusios moterys?

Rikis giliai susimąstė, mintyse regėdamas keletą veidų.

– Septynios, – atsakė jis.

Daktaras Liuisas pagalvojo.

– Septynios. Gerai. O dabar atėjo laikas pulti į nežinią, tiesa, Riki? Pirmą kartą rimtai turėsi spręsti.

– Nelabai jus suprantu.

Daktaras Liuisas silpnai šyptelėjo.

– Iki šiol, Riki, man rodos, tiesiog elgeisi pagal siaubingas aplinkybes, į kurias įkliuvai. Tiek daug liepsnų, kurias reikia užminti ir užgesinti. Tavo pinigai. Tavo profesinė reputacija. Tavo dabartiniai pacientai. Tavo karjera. Tavo giminės. Iš visos šitos painiavos tesugebėjai sukurpti vieną klausimą savo kankintojui ir gavai kryptį: moteris sukūrė vaiką, kuris išaugo į psichopatą, norintį, kad tu nusižudytum. Bet štai kur nežinia: ar tau pasakė tiesą?

Rikis nurijo seiles.

– Man tenka tuo tikėti.

– Ar tuo tikėti nepavojinga?

– Aišku, pavojinga, – pyktelėjęs atsakė Rikis. – Bet ką dar galėčiau daryti? Jei manysiu, kad Ražinis mane veda visiškai klaidinga kryptimi, tada išvis neturėsiu jokio šanso, tiesa?

– O nepagalvojai, kad galbūt to šanso tau niekas ir neketina duoti?

Pasakyta buvo taip tiesmukai ir siaubingai, kad jis ant sprando pajuto prakaitą.

– Tada reikėtų tiesiog nusižudyti.

– Turbūt taip. Arba nedaryti nieko, tiesiog gyventi toliau ir pažiūrėti, kas atsitiks kažkam kitam. Galbūt viskas tik blefas. Galbūt neatsitiks nieko. Galbūt tavo pacientas Cimermanas iš tikrųjų nušoko po traukiniu – nesėkmingą akimirką tau ir palankią Ražiniui. Galbūt, galbūt, galbūt. Galbūt toks ir yra žaidimas: tu neturi šansų. Aš tik garsiai svarstau, Riki.

– Negaliu nė įsileisti tokios galimybės, – atsakė Rikis.

– Įdomus psichoanalitiko atsakymas, – striukai atkirto daktaras Liuisas. – Negali įsileisti. Prieštarauja viskam, kuo mes tikim.

– Na, juk neturiu laiko, tiesa?

– Laikas tamprus. Galbūt turi. Galbūt ne.

Rikis neramiai pasimuistė. Jo veidas išraudo. Jautėsi kaip paauglys suaugusio žmogaus mintimis ir jausmais, bet tebelaikomas vaiku.

Daktaras Liuisas ranka patrynė smakrą ir mąstė toliau.

– Aš tikrai manau, kad tavo kankintojas – šioks toks psichologas, – kalbėjo kuo ramiausiai, lyg šnekėtų apie orą. – Ar kokios panašios profesijos.

– Turbūt sutikčiau, – atsakė Rikis, – bet jūs manot...

– Žaidimas, anot Ražinio, panašus į seansą ant kušetės. Jis tik trunka ilgiau negu penkiasdešimt minučių. Kiekvieną psichoanalitiko darbo valandą tenka rūšiuoti svaiginamą tiesos ir pramanų virtinę.

– Turiu darbuotis su tuo, ką gaunu.

– Juk visuomet taip. Bet dažnai mūsų darbas yra įžvelgti, ko pacientas *ne*sako.

– Tikra tiesa.

– Taigi...

– Galbūt viskas melas. Sužinosiu po savaitės. Prieš pat nusižudydamas arba įdėdamas į *Times* kitą skelbimą. Viena arba kita.

– Įdomi mintis, – rodėsi, senasis daktaras užsisvajojo. – Jis galėtų pasiekti to paties, bet niekada nebūtų susektas policijos ar kitos įstaigos vien todėl, kad meluotų. Niekas neišsiaiškintų, ar ne? O tu mirtum arba žlugtum. Velniška. Ir drauge žavinga tam tikra prasme.

– Man rodos, šitos spėlionės nepadės, – tarė Rikis. – Septynios gydytos moterys, iš kurių viena tapo pabaisos motina. Kuri?

– Nagi, prisimink jas, – atsakė daktaras Liuisas, švelniai mostelėdamas ranka į lauką ir naktį, rodės, kietai juodu susupusią, lyg iš tamsos mėgintų iškviesti Rikio prisiminimus į apšviestą kambarį.

Penkioliktas skyrius

Septynios moterys.

Iš tų septynių, kurios tada atėjo pas jį gydytis, dvi buvo ištekėjusios, trys susižadėjusios arba nuolat draugaujančios su vaikinais, o dvi seksualiai sutrikusios. Jų amžius buvo tarp dvidešimties ar trisdešimties su trupučiu. Visos buvo vadinamosios „karjeros moterys“, nes dirbo brokerėmis, sekretorėmis, teisininkėmis ar sukosi versle. Dar buvo redaktorė ir koledžo dėstytoja. Susikaupęs Rikis pradėjo prisiminti neurozių verpetą, kiekvieną jų atvedusį pas jį. Atmintyje iškilus toms ligoms, iškilo ir gydymai.

Pamažu prisiminė balsus, kabinete išsakytus žodžius. Ypatingos akimirkos, lūžiai, suvokimai atgal į jo sąmonę veržėsi, raginami paprastų, tiesmukų klausimų, užduodamų senojo daktaro lyg varno, nutūpusio ant krėslo krašto. Du gydytojus apgaubė naktis, užgoždama viską, išskyrus kambarėlį ir Rikio Starkso prisiminimus. Jis nežinojo, kiek laiko praėjo, bet suprato, kad jau vėlu. Rikis staiga nutilo kone vidury žodžio ir pažvelgė į priešais sėdintį žmogų. Daktaro Liuiso akys švytėjo nežemiška energija, kurstoma, manė Rikis, iš dalies juodos kavos, bet dar labiau – atminties verpeto, o galbūt kažko kito, kokio nors slapto smalsumo šaltinio.

Rikis pajuto ant kaklo drėgną prakaitą. Nusprendė, kad tai dėl tvankaus oro, kuris sruvo pro pravirus langus, žadėdamas gaivinantį lietutį, bet netesėdamas.

– Jos ten nėra, tiesa, Riki? – staiga paklausė daktaras Liuisas.

– Šitas moteris aš gydžiau, – atsakė jis.

– Ir visoms daugiau ar mažiau pagerėjo. Sprendžiu iš tavo pasakojimo ir to, ką atsimenu iš tavo kalbų per mudviejų seansus. Ir lažinuosi, kad visos tebegyvena daugmaž visaverčius gyvenimus. Dar pridurčiau, kad tokias smulkmenas būtų galima atskleisti truputį pašnipinėjus.

– Bet ką...

– Ir tu visas atsimeni. Smulkiai ir tiksliai. Va čia ir glūdi trūkumas, tiesa? Nes moteris, kurios ieškai atmintyje, neišskirtinė. Atkirsta nuo tavo prisiminimų ir prarasta.

Rikis pradėjo lementi atsakymą, bet nutilo, nes šio teiginio tiesa jam buvo akivaizdi.

– Negi neatsimeni nė vienos nesėkmės, Riki? Juk ten ir glūdės ryšys su Ražiniu. Ne pasisekimuose.

– Manyčiau, padėjau visoms toms moterims ištverti rūpesčius, kurie jas tada slėgė. Neatsimenu nė vienos, kuri būtų išėjusi sutrikusi.

– Ak, Riki, užuodžiu puikybę. Labiau pasistenk. Ką ponas R. tau pasakė savo užuomina?

Rikį pribloškė, kad senasis analitikas pavartojo tą patį sutrumpinimą, kurį mėgo Vergilija. Jis skubiai pamėgino prisiminti, ar per vakarą bent sykį pats pasakė „ponas R.“, bet nė vieno tokio karto neatsiminė. Tik staiga tuo suabejojo. Pamanė, kad gal ir pasakė. Lyg priešpriešiai vėjai jo viduje siautė neryžtingumas, nepasitikėjimas, abejonė. Jis pasijuto blaškomas, svaigo galva, stebėjosi, kur taip įtartinai prapuolė jo sugebėjimas atsiminti paprastą smulkmeną. Jis pasimuistė krėsle, tikėdamasis, kad jo vidinis išgąstis neatsispindi veide ar laikysenoje.

– Jis pasakė, – šaltai pratarė Rikis, – kad mano ieškoma moteris mirusi. Ir kad aš jai pažadėjau kažką, ko negalėjau tesėti.

– Na, tai pagalvok apie tą antrąją dalį. Ar buvo moterų, kurias tuo laikotarpiu atsisakei gydyti? Galbūt jos atėjo tik į kokį

tuziną seansų, o paskui nutraukė gydymą? Tu vis nori tyrinėti moteris, kurias gydei privačios praktikos pradžioje. O galbūt kažkas iš klinikos, kur dirbai?

– Labai tikėtina, bet kaipgi man...

– Tie kiti pacientai tau rodėsi prastesni, ar ne? Ne tokie turtingi? Ne tiek daug pasiekę? Ne taip gerai išsilavinę? Turbūt dėl to jie taip tvirtai ir neįsirašė į jaunojo daktaro Starkso radaro ekraną.

Rikis nurijo atsakymą, nes senojo gydytojo žodžiuose girdėjo ir tiesą, ir išankstinę nuostatą.

– Juk kai pacientas įeina pro duris ir ima kalbėti, ar tai ne tas pats, kaip kažką jam žadėti? Nuimti jų naštą. Tu, kaip analitikas, argi tuo metu neįsipareigoji? Ir drauge nežadi? Tu viliesi pagerėjimo, prisitaikymo, kančios palengvėjimo kaip bet kuris kitas daktaras.

– Žinoma, bet...

– Kas atėjo, o paskui nebevaikščiojo?

– Nežinau...

– Kas atėjo į penkiolika seansų, Riki? – senojo analitiko balsas staiga pasidarė reiklus ir nuožmus.

– Penkiolika? Kodėl penkiolika?

– Kiek dienų Ražinis tau davė, kad atspėtum, kas jis?

– Penkiolika.

– Dvi savaitės ir dar diena. Neįprastas ir senoviškas laiko matavimo būdas. Manyčiau, galėjai labiau atkreipti dėmesį į tą skaičių, nes jame glūdi ryšys. Ir ko jis iš tavęs nori?

– Kad nusižudyčiau.

– Taigi, Riki, kas atėjo pas tave į penkiolika seansų, o paskui nusižudė?

Rikis nerimo, muistėsi krėsle, staiga jam ėmė mausti galvą. Turėjau suprasti, manė jis sau. Turėjau suprasti, nes taip akivaizdu.

– Nežinau, – vėl pralemeno jis.

– Žinai, – pyktelėjęs atkirto senasis analitikas. – Tik nenori žinoti. Skirtumas nemažas.

Tada daktaras Liuisas atsistojo.

– Jau vėlu, o aš nusivyliau. Tau paruoštas svečių kambarys. Laiptais aukštyn ir į dešinę. Man šįvakar dar reikia sutvarkyti kelis nereikšmingus reikaliukus. Galbūt rytą, kai būsi nuodugniau viską apmąstęs, galėsim išties pasistūmėti.

– Man, rodos, dar reikia pagalbos, – silpnai pratarė Rikis.

– Aš tau padėjau, – atsakė daktaras Liuisas. Jis parodė ranka į laiptinę.

Kambarys buvo švarus, tvarkingas, netgi truputį per daug, kaip viešbučio numeris, ir Rikis išsyk pamanė, kad čia nedažnai gyvenama. Koridoriaus gale panašus buvo ir vonios kambarys. Niekur nebuvo galima ko nors įžiūrėti apie daktarą Liuisą ar jo gyvenimą. Vonios spintelėje nebuvo vaistų buteliukų, prie lovos – žurnalų šūsnies, nei knygų lentynos, nei šeimos nuotraukų ant sienų. Rikis nusirengė iki apatinių ir griuvo į lovą, kai vos žvilgtelėjęs į laikrodį pamatė, kad jau gerokai po vidurnakčio. Jis buvo išsekęs ir norėjo išsimiegoti, bet nesijautė saugiai, o galva ūžė, todėl iš pradžių užmigti nesisekė. Kaimo garsai – svirplių čirpimas ir retkarčiais į lango stiklą stuktelintys naktiniai drugiai ar jonvabaliai – buvo dvigubai triukšmingesni nei miesto. Gulėdamas patamsyje, jis pamažu ėmė klausytis tolimo, pro tuos garsus sklindančio daktaro Liuiso balso. Rikis susikaupė ir po valandžiukės suprato, kad senasis analitikas kažko pyksta. Jo balsas, ištisas pokalbio su Rikiu valandas buvęs lygus ir ramus, dabar buvo pakeltas ir pagreitėjęs. Iš kitų garsų Rikis stengėsi išskirti žodžius, bet nepavyko. Paskui aiškiai išgirdo, kad telefono ragelį trenkte trenkė į vietą. Po kelių sekundžių pasigirdo daktaro žingsniai laiptinėje ir skubiai atveriamos ir užveriamos durys.

Jis jėga laikė akis atmerktas patamsyje. Penkiolika seansų ir mirtis, svarstė jis. Kas ji?

Rikis nepajuto, kada užmigo, bet atsibudo, kai ryškūs saulės spinduliai, prasiskverbę pro langą, ėmė spiginti jam į veidą. Vasaros rytas galėjo pasirodyti tiesiog nuostabus, bet Rikį slėgė prisiminimai ir nusivylimas. Jis tikėjosi, kad senasis analitikas galės jį atvesti tiesiai prie vardo, o dabar jautėsi toks pat paklydęs prisiminimų jūroje kaip ir prieš tai. Šis nesėkmės jausmas smilkiniuose tvinksėjo lyg pagirios. Jis užsitempė kelnes, apsiavė batus, apsivilko marškinius, pasičiupo švarką. Apsišlakstęs veidą vandeniu ir pirštais persibraukęs plaukus, kad bent kiek padoriau atrodytų, nulipo laiptais žemyn. Jis ryžtingai žingsniavo, nusprendęs susitelkti vien į paslaptingosios Ražinio motinos vardą. Jo ryžtą stiprino nuojauta, kad daktaras Liuisas teisingai įžvelgė ryšį tarp dienų ir seansų skaičiaus. Nežinomos liko, suvokė Rikis, tik aplinkybės, kuriomis susitiko tą moterį. Jis pripažino sau, kad tikrai per greitai ir pernelyg išpuikėliškai atmetė ne tokias pasiturinčias moteris, kurias gydė psichiatrijos klinikoje, verčiau imdamasis tirti savo pirmąsias analizės pacientes. Manė, kad tą moterį sutiko tuo metu, kai ir pats turėjo apsispręsti: dėl karjeros, dėl tapimo analitiku, dėl meilės ir vedybų. Tuo metu jis žvelgė tiesiai į priekį ir padarė klaidą pasaulyje, kurį norėjo nutrinti.

Štai kodėl jo atmintis taip užsikirto, suvokė. Jis ėmė sparčiau lipti laiptais, nusprendęs, kad tuos prisiminimus gali pulti lyg kokią užtvanką per Antrąjį pasaulinį karą, tiesiog sukelti nugramzdintos istorijos į betoną pakankamai galingą sprogimą ir prasiveržti pro jį. Jis buvo tikras, kad, padedant daktarui Liuisui, jam šis puolimas pavyks.

Kaimiška saulutė ir šiluma, užliejusi namą, rodės, sklaidė visas abejones ir klausimus dėl senojo analitiko. Ryto šviesoje išnyko visos bauginančios jų ankstesniojo pokalbio nuotrupos. Rikis kyštelėjo galvą į darbo kabinetą, ieškodamas namų šeimininko, bet kambarys buvo tuščias. Senojo namo pagrindiniu koridoriumi jis patraukė į virtuvę, nes iš ten užuodė kavą.

Daktaro Liuiso ten nebuvo.

Rikis pamėgino garsiai šūktelėti, bet jam niekas neatsakė. Jis pažiūrėjo į kavos aparatą ir pamatė ant jo šylantį kavinuką šviežios kavos, o šalia pastatytą vieną puodelį jam. Greta buvo numestas sulankstytas popieriaus lapelis, ant išorės pieštuku buvo užrašytas jo vardas. Rikis įsipylė kavos ir gurkšnodamas aitrų karštą viralą išlankstė raštelį. Ten buvo parašyta:

Riki,

man netikėtai prireikė išvykti, ir tikriausiai nebegrįšiu per tą laiką, kurį tu turi. Manyčiau, kad tau reikia patyrinėti tą sritį, kurioje liko minėtas žmogus, o ne tą, į kurią įžengei. Taip pat mąstau, ar, laimėjęs žaidimą, nepraloši, arba atvirkščiai, ar neišloši pralaimėjęs. Gerai apgalvok, ką rinktis.

Prašyčiau daugiau niekada manęs neieškoti jokiu reikalu ir jokiu tikslu.

Nuoširdžiai,

Dr. M. Liuisas

Jis staiga atšoko, lyg būtų gavęs per veidą.

Kava, rodės, nuplikė jam liežuvį ir gerklę. Jis išraudo, akimirksniu užliejo sumišimas ir pyktis. Rikis triskart perskaitė žodžius lapelyje, bet kaskart jie darėsi vis miglotesni ir tolimesni, užuot aiškėję. Galiausiai suglamžė popieriuką ir susikišo jį į kišenę. Tyčia priėjęs prie kriauklės, pamatė, kad vakarykščiai indai išplauti ir tvarkingai sukrauti ant jos krašto. Jis išpylė kavą į baltą porcelianinę kriauklę ir stebėjo, kaip rudas skystis nuteka į vamzdį. Išplovė puodelį ir padėjo į šalį. Valandžiukę laikėsi įsitvėręs kriauklės kraštų, mėgindamas atgauti pusiausvyrą. Tą akimirką išgirdo žvyro keliuku atvažiuojant mašiną.

Iš pradžių pamanė, kad daktaras Liuisas grįžo pasiaiškinti, todėl kone nubėgo prie laukujų durų. Bet tai, ką išvydo, jį nustebino.

Į kiemą įsuko tas pats taksistas, kuris jį vakar atvežė iš Rainbeko stoties. Vairuotojas jam pamojo ir, sustabdęs mašiną, nuleido langelį.

– Ei, daktarėli, kaip laikaisi? Žiūrėk, jei nori spėti į traukinį, verčiau jau judam.

Rikis nežinojo, ką daryti. Jis atsigręžė atgal į namą, manydamas, kad reikia ką nors padaryti, palikti raštelį, su kuo nors pasikalbėti, bet kiek matė, namas buvo tuščias. Žvilgtelėjęs į buvusias arklides, pastebėjo, kad nebėra ir daktaro Liuiso mašinos.

– Rimtai, daktare, laiko mažai, o kitas traukinys tik vėlai po pietų. Jei nespėsi į šitą, gausi sėdinėti visą dieną. Šok, reikia dumti.

– Kaip susipratai manęs atvažiuoti? – paklausė Rikis. – Aš neskambinau...

– Na, tai paskambino kažkas kitas. Galbūt tas bičas, kur čia gyvena. Į pranešimų gaviklį atėjo žinutė – skubėk čia, čiupk daktarą Starksą ir pasistenk spėti į traukinį penkiolika po devynių. Taigi spaudžiau kiek galėdamas ir va, atvažiavau, bet jeigu greitai nešoksi į vidų, nespėsi į traukinį, ir patikėk manim, daktarėli, nebus tau čia ką veikti visą dieną.

Rikis dar akimirką dvejojo, tada čiupo durų rankenėlę ir įsirangė ant galinės sėdynės. Akimirksnį jį nudiegė kaltė, kad palieka namą visiškai neužrakintą, bet ją nuvijo, mintyse viską pasiuntęs velniop.

– Nagi, – pasakė, – važiuojam.

Vairuotojas sparčiai padidino greitį, sukeldamas akmenukų, žvyro ir dulkių debesėlį.

Po kelių minučių taksi jau buvo prie sankryžos, kur įvažiavimas į Kingstono–Rainklifo tiltą per Hadsoną kertasi su Upės keliu. Kelio viduryje stovėjo Niujorko valstijos patrulis ir stabdė eismą vingiuotu kaimo plentu. Patrulis – jaunas vyrukas su Meškino Sokio kepure ir pilku apsiaustu, įprasta plienine visko mačiusiojo išraiška, nederančia prie jo jaunystės – išsyk ėmė

moti taksi sukti į kairę. Vairuotojas nuleido langelį ir šūktelėjo patruliui:

– Ei, pareigūne! Pravažiuoti negalima? Skubam į traukinį!

Patrulis papurtė galvą.

– Niekaip. Maždaug už pusmylio kelias uždarytas, kol gelbėtojai ir tvarkytojai baigs darbą. Teks važiuoti aplink. Jei paskubėsit, spėsit.

– Kas nutiko? – nuo galinės sėdynės paklausė Rikis. Vairuotojas gūžtelėjo pečiais.

– Ei, patruli! – šūktelėjo taksistas, – kas nutiko?

Patrulis papurtė galvą.

– Kažkoks senukas kamštyje nepataikė ties posūkiu. Apsikabino medį. Galbūt nualpo nuo širdies smūgio.

– Mirė? – paklausė taksistas.

Patrulis papurtė galvą rodydamas, kad tiksliai nežino.

– Ten gelbėtojai. Išsikvietė techniką jam ištraukti iš lūženų.

Rikis įsitempęs kilstelėjo iš savo vietos.

– Kokia mašina? – paklausė jis. Tada pasilenkęs šūktelėjo pro vairuotojo langą: – Kokia mašina?

– Sena mėlyna „Volvo“, – atsakė patrulis ir pamojo taksistui važiuoti į kairę. Vairuotojas pajudėjo.

– Velnias, – pratarė, – teks varyt aplinkui. Į traukinį tik vos vos spėsim.

Rikis nerimo.

– Man reikia pamatyti! – sakė jis. – Mašina...

– Jei stabčiosim žioplinėti, nespėsim į traukinį.

– Bet mašina daktaro Liuiso...

– Manai, ten tavo bičiulis? – paklausė vairuotojas, važiuodamas tolyn nuo nelaimės vietos, kuri kankinamai nyko Rikiui iš akių.

– Jis vairavo seną mėlyną „Volvo“...

– Eik sau, tokių mašinų čia daugybė.

– Ne, negali...

– Farai vis tiek tavęs ten neleis. O jei ir leistų, kuo galėsi padėti?

Rikis nežinojo, ką atsakyti. Jis susmuko sėdynėje lyg priluptas. Taksistas linktelėjo, dumdamas taip, kad važiuoklė tarškėjo, o variklis gaudė.

– Kai grįši į miestą, paskambink Rainbeko valstijos patruliams. Jie žinos visas smulkmenas. Paskambink į ligoninės priimamąjį, ten tau viską pasakys. Arba galim dabar ten nuvažiuoti, nors nepatariu. Teks tiesiog sėdėti ir laukti priimamojo daktarų, galbūt koronerio ar įvykį tiriančio policininko ir vis tiek žinosi ne ką daugiau negu dabar. Negi neturi svarbių reikalų?

– Turiu, – atsakė Rikis, nors ir nebuvo dėl to tikras.

– Tas bičas mašinoj – geras draugas?

– Ne, – atsakė Rikis. – Išvis ne draugas. Tik pažįstamas. Maniau, kad pažįstamas.

– Na va, – tarė vairuotojas, – pats matai. Berods į stotį spėsim laiku.

Jis vėl padidino greitį ir movė per geltoną šviesą, prieš pat įsijungiant raudonai, mažumėlę susijuokė, ir jiedu nudūmė toliau. Rikis atsilošė į sėdynę, tik sykį atsigręžęs žvilgtelėjo pro galinį langą, kur kankinamai nematoma slypėjo nelaimės vieta ir jos auka. Jis stengėsi įžiūrėti mirgančias šviesas ir išgirsti sirenas, bet nepavyko.

Į traukinį jis įsėdo, likus porai minučių iki išvykimo. Dėl skubos neturėjo kada apmąstyti, kas nutiko besilankant pas senąjį analitiką. Jis lyg paklaikęs skuodė per tuščią stotį, aidėjo jo batų kaukšėjimas, o tuomet, grumėdamas pneumatiniais stabdžiais, traukinys privažiavo prie platformos. Kaip ir važiuojant į šiaurę, vidury savaitės, vidury ryto valandų traukinio atgal į Niujorko miestą laukė tik saujelė žmonių. Pora verslininkų, kalbančių mobiliaisiais telefonais, trys moterys, matyt, keliaujančios apsipirkti, pulkelis džinsuotų paauglių – ir viskas. Stiprėjanti vasaros kaitra, rodės, liepė žingsniuoti neskubant, o jam tai buvo

visiškai svetima. Rikiui diena atrodė nederamai skubota ir, matyt, įprastai viskas atrodys tik grįžus į miestą.

Vagonas buvo beveik tuščias, tik kai kur kėdžių eilėse sėdėjo keli žmonės. Jis nuėjo į galą ir susigūžė kamputyje. Tuoj pat nusigręžė ir skruostu prisispaudė prie lango, spoksodamas į pro šalį plaukiančias vietas. Vėl įsitaisė toje pusėje, kur matėsi Hadsono upė.

Rikis jautėsi kaip plūduras, nukirstas nuo virvės – anksčiau buvęs tvirtas ir aiškus slenksčių ir pavojingų srovių žymeklis, dabar paklydęs ir betikslis. Jis tiksliai nežinojo, ką manyti apie kelionę pas daktarą Liuisą. Tikėjo padaręs pažangą, bet nelabai nutuokė kokią. Nesijautė arčiau persilaužimo ir ryšio tarp savęs ir savo persekiotojo negu tada, kai keliavo upe aukštyn. Bet geriau pagalvojęs suprato, kad tai netiesa. Paaiškėjo, kad problema glūdi kažkokioje proto užkardoje tarp jo ir reikiamo prisiminimo. Reikiama pacientė, tinkamas ryšys buvo nepasiekiami, kad ir kaip jis stengėsi.

Dėl vieno dalyko abejonių nekilo: visa, ko jis savo gyvenime pasiekė, buvo nesvarbu.

Rikio klaida, sukėlusi Ražinio pyktį, slypėjo jo pirmuosiuose žingsniuose į psichiatrijos ir psichoanalizės pasaulį. Ji įvyko tą pat akimirką, kai jis nusigręžė nuo sunkaus ir gniuždančio darbo su varguoliais ir pasuko į įdomesnį darbą su protingais ir turtingais. Neurotiškais turtuoliais, kaip savo klientus pravardžiavo vienas jo pažįstamas daktaras. Susirūpinę laimingieji.

Toks pastebėjimas jį siutino. Jaunystėje žmonės klysta. Neišvengiamai, nepriklausomai nuo profesijos. Dabar jis nebe jaunas ir tos pačios klaidos nebepadarytų, kad ir kokia ji. Pykdė mintis, kad turi atsakyti už kažką, ką padarė daugiau kaip prieš dvidešimt metų, už pasirinkimą, kuris niekuo nesiskyrė nuo daugybės kitų gydytojų pasirinkimų tokiomis pat aplinkybėmis. Tai atrodė nesąžininga ir nežmogiška. Jei Rikis nebūtų toks suglumęs nuo visko, kas vyko, jis būtų suvokęs, kad visas jo darbas

daugiau ar mažiau paremtas prielaida, jog laikas tik gilina psichikos skaudulius. Jis juos pakreipia kita vaga, bet niekada neišgydo.

Už traukinio lango pro šalį tekėjo upė. Jis nežinojo, ko toliau griebtis, bet dėl vieno dalyko buvo tikras: norėjo grįžti į savo butą. Norėjo bent akimirką būti ten, kur saugu.

Rikis visą kelią lyg apimtas transo spoksojo pro langą. Stotelėse jis vos žvilgtelėdavo ir beveik nejudėdavo sėdynėje. Paskutinė stotelė prieš miestą buvo Krotonas prie Hadsono, kokios penkiasdešimt minučių nuo Pensilvanijos stoties. Vagonas tebebuvo devyniasdešimt procentų tuščias, laisvų vietų buvo dešimtys, todėl Rikis krūptelėjo, kai iš už nugaros atėjo kitas keleivis ir pūškuodamas klestelėjo šalia jo.

Nustebęs Rikis staiga atsisuko į jį.

– Sveiki, daktare, – trumpai pratarė advokatas Merlinas. – Ar čia laisva?

Šešioliktas skyrius

Merlinas buvo trupučiuką pridusęs, jo veidas išraudęs, lyg paskutinius penkiasdešimt jardų būtų bėgęs, kad spėtų į traukinį. Ant kaktos matėsi prakaito srovelė, todėl jis persibraukė veidą, išsitraukęs iš kostiumo švarko krūtinės kišenėlės baltą lininę nosinaitę.

– Vos spėjau į traukinį, – pasiaiškino jis, nors aiškinti nė nereikėjo. – Reikėtų dažniau sportuoti.

Prieš klausdamas Rikis giliai įkvėpė.

– Ko jums čia reikia?

Tokiomis aplinkybėmis klausimas atrodė gana kvailas.

Advokatas baigė šluostytis nosinaite veidą, tada ištiesė ją ant kelių, išlygino ir sulankstęs įsikišo atgal į kišenėlę. Paskui po kojomis pasidėjo odinį portfelį ir mažą neperšlampamą krepšelį. Tada atsikrenkštė ir atsakė:

– Nagi, noriu jus padrąsinti, daktare Starksai. Jus padrąsinti.

Rikis pajuto, kad jo nuostaba susitikus advokatą prapuolė. Jis pasimuistė, mėgindamas geriau įsižiūrėti į greta sėdintį žmogų.

– Jūs pirma man melavot. Aš nuėjau jūsų naujuoju adresu...

Advokatas rodėsi truputį suglumęs.

– Nuėjot į naująją kontorą?

– Iškart po to, kai kalbėjomės. Ten niekas apie jus nė girdėjęs nebuvo. Niekas visam pastate. Ir jie tikrai nenuomojo kontoros niekam, pavarde Merlinas. Taigi kas jūs, pone Merlinai?

– Tas, kas esu, – atsakė jis. – Labai keista.

– Taip, – atkirto Rikis. – Labai keista.

– Ir trupučiuką painu. Ko ėjot į mano naująją kontorą po to, kai pasikalbėjom? Kokiu tikslu, daktare Starksai?

Merlinui kalbant, traukinys ėmė greitėti ir truputį linguoti, tad pašnekovų pečiai retkarčiais nemaloniai susiliesdavo.

– Nes nepatikėjau, kad esat tas, kas sakėtės, nei niekuo kitu, ką kalbėjot. Netrukus mano įtarimai pasitvirtino, nes kai atvykau adresu, nurodytu ant jūsų vizitinės kortelės...

– Aš jums daviau vizitinę kortelę? – Merlinas papurtė galvą ir šyptelėjo. – Kraustymosi dieną? Tada viskas aišku.

– Taip, – suirzęs atsakė Rikis. – Davėt. Neabejoju, kad atsimenat...

– Buvo sunki diena. Išmušė iš vėžių. Kaip ten sakoma? Mirtis, skyrybos ir kraustymasis kelia didžiausią stresą širdžiai. Lažinuosi, kad psichikai irgi.

– Girdėjau.

– Matot, pirmasis vizitinių kortelių pakas iš spaustuvės gautas su neteisingu adresu. Naujoji kontora – gretimame kvartale. Spaustuvininkas neteisingai užrašė vieną skaičiuką, o mes išsyk nepastebėjom. Išdalinau kokį tuziną kortelių, kol pamačiau klaidą. Taip būna. Kiek žinau, vargšas vyrukas neteko darbo, nes spaustuvei reikėjo atsiimti visą užsakymą ir pagaminti naujas korteles.

Merlinas iš švarko išsitraukė mažą odinį kortelių dėkliuką.

– Štai, – pasakė. – Čia teisingas adresas.

Jis padavė kortelę Rikiui, šis atsainiai pažvelgė į ją, tada ranka parodė jos atsisakąs.

– Aš jumis netikiu, – tarė Rikis. – Netikėsiu niekuo, ką jūs sakot. Nei dabar, nei kada nors. Po kelių dienų jūs buvot prie mano buto ir įrašėt žinutę į *Times*. Žinau, kad ten buvot jūs.

– Prie jūsų buto? Kaip keista. Ir kada tas buvo?

– Penktą ryto.

– Neįtikėtina. Iš kur žinot, kad ten buvau aš?

– Išvežiotojas tiksliai apibūdino jūsų batus ir gana išsamiai visa kita.

Merlinas ir vėl papurtė galvą. Jis nusišypsojo kaip katinas – Rikis tą šypseną atsiminė iš jųdviejų pirmojo susitikimo. Atrodė, kad advokatas šventai tiki savo sugebėjimu būti toks slidus, kad jo niekaip nepričiupsi. Kiekvienam teisininkui tokia savybė labai svarbi.

– Na, man gal ir patiktų, jeigu mano apranga ir išvaizda būtų nepakartojama, daktare Starksai, bet manyčiau, kad iš tikrųjų yra šiek tiek kasdieniškiau. Mano batai, kad ir kokie gražūs, parduodami dešimtyse batų parduotuvių ir Manheteno centre ne taip retai matomi. Mano kostiumai – įprasti šio miesto verslininkams – mėlynai dryžuoti. Gražūs, bet vis tiek prieinami jums ar bet kam kitam su penkiais šimtais dolerių kišenėj. Galbūt netrukus prisidėsiu prie tų, kuriems asmeniškai siuva siuvėjas. Turiu tokių užmojų. Bet kol kas tebesu ketvirtajame mūsų visuomenės aukšte, kur prekiaujama vyriškais drabužiais. Ar tasai išvežiotojas apibūdino mano veidą? Ar, deja, ir retėjančius plaukus? Ne? Iš jūsų veido matau, ką atsakytumėt. Todėl aš, kaip profesionalas, drįsčiau abejoti tokio atpažinimo patikimumu. O ypač atpažinimu, taip tvirtai jus įtikinusiu. Manyčiau, čia jūsų darbo šalutinis poveikis, daktare. Jūs tikit tuo, ką žmonės jums sako, ir per daug tai vertinat. Jums pasakyti žodžiai – priemonė pasiekti tiesą. Man jie – būdas tiesą nuslėpti.

Advokatas truputį išsišiepęs nužvelgė Rikį. Tada pridūrė:

– Atrodot įsitempęs, daktare.

– Ne kas kitas, o jūs tai turėtumėt tą suprasti, pone Merlinai. Nes tą įtampą ir sukūrėt jūs arba jūsų darbdavys.

– Mane nusamdė jauna moteris, kuria jūs pasinaudojot, daktare, kaip ir sakiau. Tikrai, tik dėl to teko su jumis susipažinti.

– Be abejo. Žinot ką, pone Merlinai? – Rikio balse pirmą kartą pasigirdo ūmus pyktis. – Žinot ką? Susiraskit kitą vietą.

Čia užimta. Aš užėmiau. Nebenoriu su jumis kalbėtis. Man lygiai taip pat kaip ir jums nepatinka, kai man meluoja, ir daugiau aš jūsų nesiklausysiu. Traukinyje pakankamai vietų... – Rikis aklai mostelėjo į beveik tuščią vagoną, – ...sėskit kur nors kitur ir palikit mane ramybėje. Ar bent jau liaukitės man melavęs.

Merlinas nė nekrustelėjo.

– Taip būtų neprotinga, – lėtai atsakė jis.

– Galbūt aš jau pavargau elgtis protingai, – atrėžė Rikis. – Gal reikėtų elgtis skubotai. Dabar palikit mane ramybėj.

Jis nė nesitikėjo, kad advokatas elgsis, kaip lieptas.

– Tai šitaip jūs iki šiol elgėtės? – paklausė Merlinas. – Protingai? Ar susiradot advokatą, kaip patariau? Ar ko nors ėmėtės apsaugoti sau ir savo nuosavybei nuo teismo ir pažeminimo? Ar sprendėt apgalvotai ir išmintingai?

– Kai ko ėmiausi, – atsakė Rikis, nors pats nebuvo tikras, ar tai tiesa.

Advokatas akivaizdžiai juo nepatikėjo. Jis nusišypsojo.

– Na, labai džiugu tą girdėti. Galbūt dabar jau galėsime aptarti susitarimą. Jūs, jūsų advokatas ir aš?

Rikis prašneko tyliau.

– Juk žinot, kokios susitarimo sąlygos, pone Merlinai, ar koks būtų jūsų tikrasis vardas, tiesa? Tai gal tuomet galėtume liautis kalbėję užuolankomis, kaip vis pageidaujate, ir galbūt paaiškintumėt, kodėl įlipot į šitą traukinį ir atsisėdot šalia manęs?

– Ak, daktare Starksai. Girdžiu jūsų balse šiokią tokią neviltį.

– Nagi, pone Merlinai, ir kiekgi, jūsų manymu, man liko laiko?

– Laiko, daktare Starksai? Nagi kiek tik reikia...

– Pone Merlinai, padarytumėt man malonumą, jei persėstumėt kitur arba liautumėtės melavęs. Žinot, apie ką aš.

Merlinas įdėmiai žvelgė į Rikį, o jo lūpų kampučiuose žaidė ta pati Češyro katino šypsena. Bet, nepaisant savim patenkinto šypsnio, išnyko ir truputis apsimestinumo.

– Na, daktare, tik tak, tik tak. Atsakymas į jūsų paskutinį klausimą toks: manyčiau, jums liko mažiau nei savaitė.

Rikis giliai įkvėpė.

– Štai kur teisybė. Pagaliau. Taigi kas jūs toks?

– Nesvarbu. Dar vienas antraplanis aktorius. Pasamdytas užduočiai atlikti. Ir tikrai ne tas, ko jūs galbūt tikitės.

– Tuomet kodėl jūs čia?

– Juk sakiau: padrąsinti.

– Na gerai, – tvirtai atsakė Rikis. – Drąsinkit.

Merlinas, rodės, valandžiukę susimąstė, tada atsakė:

– Daktaro Spoko knygos „Kūdikių ir vaikų priežiūra" pradžioje yra šiai progai tinkamas sakinys...

– Niekada neturėjau progos šios knygos skaityti, – karčiai atrėžė Rikis.

– Ten sakoma: „Jūs žinot daugiau, nei jums atrodo".

Rikis kiek pasvarstė, tada pašaipiai atkirto:

– Puiku. Nuostabu. Pasistengsiu įsidėmėti.

– Nepakenktų.

Į tai Rikis neatsakė. Tik tarė:

– Nagi, klokit savo žinutę. Juk dėl to čia įlipot, ar ne? Berniukas pasiuntinukas. Na, pirmyn. Ką turit man perduoti?

– Skubą, daktare. Spartą. Greitį.

– Kaip suprasti?

– Negaišuokit, – išsišiepęs atsakė Merlinas, netikėtai įvėlęs tarmybę. – Rytojaus laikraštyje turit užduoti antrąjį klausimą. Pasiskubinkit, daktare. Laikas jei ir neina veltui, tai bent jau lekia pro šalį.

– Aš dar nesugalvojau antrojo klausimo, – tarė Rikis.

Teisininko veidas šiek tiek persikreipė, lyg jam būtų nepatogu sėdėti ar maustų dantį.

– To ir baimintasi, – atsakė jis, – kai kuriuose sluoksniuose. Todėl ir nuspręsta jus truputėlį paraginti.

Merlinas pasilenkė, iš po kojų išsitraukė odinį portfelį ir užsi-

kėlė jį ant kelių. Jį atvėrus, Rikis viduje pamatė nešiojamąjį kompiuterį, keletą popierinių aplankų ir mobilųjį telefoną. Dar ten buvo mažas melsvo plieno pusiau automatinis pistoletas odiniame dėkle. Advokatas nustūmė ginklą į šalį, išsišiepęs, kad Rikis taip į jį spokso, ir pačiupo telefoną. Atvertė jo dangtelį. Šis nušvito ta keista elektronine žalsva šviesa, tokia dažna šiuolaikiniame pasaulyje. Jis atsigręžė į Rikį:

– Ar šįryt jums nekilo jokių klausimų?

Prieš atsakydamas, Rikis darsyk nužvelgė pistoletą.

– Ką turit galvoje?

– Ką šįryt matėt pakeliui į traukinį?

Rikis susimąstė. Nebuvo tikras, ar Merlinas, Vergilija ir Ražinis žino apie jo viešnagę pas daktarą Liuisą, paskui akimirksniu suprato, kad tikrai žino, nes kitaip nebūtų galėję įsodinti Merlino į tą patį traukinį.

– Ką matėt? – pakartojo klausimą Merlinas.

Rikio veidas sustingo, balsas pasidarė plieninis.

– Nelaimę, – atsakė jis.

Teisininkas linktelėjo.

– Ar jūs tuo tikras, daktare?

– Taip.

– Tikrumas – tokia žavi apgaulė, – tarė Merlinas. – Advokatas už, tarkime, psichoanalitiką pranašesnis tuo, kad dirba pasaulyje be tikrumo. Mūsų pasaulis sudarytas iš įtikinėjimo. Bet, geriau pagalvojus, galbūt ir jums gana panašiai. Šiaip ar taip, juk ir jūs leidžiatės įtikinamas.

– Meskit šitas užuolankas.

Teisininkas ir vėl nusišypsojo.

– Spėju, pacientui taip niekad nesate pasakęs.

– Jūs man ne pacientas.

– Teisingai. Taigi manot matęs nelaimę. Kurioje nukentėjo?..

Rikis nė nenutuokė, kiek jo pašnekovas žino apie daktarą Liuisą. Galbūt žino viską. Galbūt nežino nieko. Rikis tylėjo.

Advokatas galiausiai pats atsakė į savo klausimą:

– Kurioje nukentėjo žmogus, kurį kadaise pažinojot ir kuriuo pasitikėjot, kurį aplankėt nepagrįstai tikėdamasis, kad jis padės išsikapstyti iš dabartinių vargų. Štai... – telefono klaviatūroje jis suspaudė keletą skaičių ir padavė aparatą Rikiui. – Klauskit. Paspauskit „Siųsti“, kad paskambintumėt.

Rikis minutėlę suabejojo, tada paėmė telefoną ir padarė kaip patartas. Telefonas vieną sykį pyptelėjo, tada atsiliepė balsas:

– Rainbeko valstijos policija. Patrulis Džonsonas klauso. Kuo galiu padėti?

Rikis tylėjo tiek, kad patrulis spėjo pakartoti:

– Valstijos policija. Klausau?

Tada prabilo:

– Sveiki, patruli, skambina daktaras Frederikas Starksas. Šįryt važiavau į geležinkelio stotį ir Upės kelyje, rodos, įvyko nelaimė. Bijau, kad nebūtų nukentėjęs mano pažįstamas. Ar galit papasakoti, kas ten nutiko?

Patrulis atsakė keistai, bet trumpai:

– Upės kelyje? Šįryt?

– Taip, – atsakė Rikis. – Ten stovėjo patrulis ir rodė visiems automobiliams važiuoti aplinkkeliu...

– Sakot, šiandien?

– Taip. Ne daugiau kaip prieš dvi valandas.

– Atleiskit, daktare, bet šįryt apie jokias nelaimes nepranešta.

Rikis staigiai atsilošė.

– Bet aš mačiau... Sudužo mėlyna „Volvo“? Auka vardu daktaras Viljamas Liuisas. Jis gyvena Upės kelyje...

– Šiandien nieko panašaus neįvyko. Tiesą sakant, jau kelias savaites mums neteko tirti eismo įvykio – vasaros metu gana neįprasta. O aš šįryt nuo šešių budžiu dispečerinėje, tai visi skambučiai į policiją ar greitąją eitų per mane. Ar tikrai neapsirikot?

Rikis giliai įkvėpė.

– Matyt, suklydau. Ačiū, patruli.

– Nėra už ką, – atsakė šis ir padėjo ragelį.

Rikiui susisuko galva.

– Bet aš mačiau... – pradėjo jis.

Merlinas papurtė galvą.

– Ką jūs matėt? Iš tikrųjų? Pagalvokit, daktare Starksai. Gerai pagalvokit.

– Mačiau patrulį...

– Ar matėt patrulių mašiną?

– Ne. Jis stovėjo, rodė mašinoms sukti aplink ir sakė...

– „Sakė...“, koks puikus žodis. Taigi jis kažką „sakė“ ir jūs nusprendėt, kad tai tiesa. Pamatėt žmogų, apsirengusį panašiai kaip valstijos patrulis, ir nusprendėt, kad ten jis ir yra. Ar matėt, kaip jis nukreipė kokią kitą mašiną tuo metu, kai buvot prie sankryžos?

Rikiui teko papurtyti galvą.

– Ne.

– Taigi ten galėjo būti bet kas su kampanijos kepure. Ar atidžiai apžiūrėjot uniformą?

Rikis mintyse vėl išvydo jaunuolį ir atsiminė iš po Meškino Smokio skrybėlės dėbsančias akis. Mėgino prisiminti ir kitus bruožus, bet nepavyko.

– Jis atrodė kaip valstijos patrulis, – tarė Rikis.

– Atrodyti dar nieko nereiškia. Nei jūsų darbe, nei mano, daktare, – atsakė Merlinas. – Taigi ar esat įsitikinęs, kad įvyko nelaimė? Ar matėt greitąją pagalbą? Gaisrinę? Kitų policininkų ar gelbėtojų? Ar girdėjot sirenas? Galbūt viską paaiškinantį gelbėtojų sraigtasparnio sraigto šnaresį?

– Ne.

– Taigi tiesiog patikėjot tuo, ką pasakė vienas žmogus – kad įvyko nelaimė, kurioje galbūt nukentėjo jūsų vakar iš arti matytas žmogus – ir nematėt reikalo to pasitikrinti? Tiesiog nuskubėjot į traukinį, nes manėt, kad reikia grįžti į miestą, tiesa? Bet kurgi taip skubėjot?

Rikis neatsakė.

– Ir, kaip dabar sužinojot, iš tikrųjų kelyje jokia nelaimė neįvyko.

– Nežinau. Gal ir ne. Nėra kaip įsitikinti.

– Ne, nėra kaip įsitikinti, – pritarė Merlinas. – Bet dėl vieno dalyko galim neabejoti: jūs manėt, kad jūsų reikalai svarbiau, nei pasižiūrėti, ar kam nors nereikia pagalbos. Nepamirškit šito pastebėjimo, daktare.

Rikis pamėgino pasisukti sėdynėje taip, kad galėtų pažiūrėti Merlinui į akis. Sekėsi sunkiai. Merlinas ir toliau šypsojosi erzinančia šypsena žmogaus, kuris visiškai valdo padėtį.

– Galbūt pabandykit paskambinti tam, pas ką viešėjot? – jis ranka parodė mobilųjį telefoną. – Pasižiūrėkit, ar jam nieko neatsitiko?

Rikis skubiai surinko daktaro Liuiso telefono numerį. Telefonas pypė ir pypė, bet ragelio niekas nekėlė.

Jo veidas iš nuostabos apniuko, ir Merlinas tą pastebėjo. Rikiui nespėjus nieko pasakyti, teisininkas kalbėjo toliau.

– Kodėl taip tvirtai tikit, kad daktaras Liuisas tikrai gyvena tame name? – griežtokai paklausė Merlinas. – Kas iš jūsų matytų daiktų sieja gerąjį daktarą su ta vieta? Ar ant sienų kabojo šeimos nuotraukos? Ar matėt kokių nors požymių, kad ten gyvena kiti žmonės? Kokie popieriai, niekučiai, tai, ką galėtume vadinti gyvenimo sąnašomis – kas ten buvo, kad jūs patikėjot tikrai esąs gerojo daktaro namuose? Neskaitant, aišku, jo paties.

Rikis susikaupė, bet atmintyje nieko neišvydo. Darbo kambarys, kuriame jiedu išsėdėjo didžiąją nakties dalį, buvo įprastas. Pasieniais – knygos. Kėdės. Lempos. Kilimai. Ant stalo – kažkokie popieriai, bet jų Rikis neperverte. Tik nieko nepaprasto ir įsimenančio. Virtuvė buvo tiesiog virtuvė. Koridoriai vedė iš kambario į kambarį. Svečių kambarys, kuriame jis nakvojo, atrodė pernelyg tvarkingas.

Jis ir vėl tylėjo, bet suprato, kad tylėdamas kuo puikiausiai atsako į advokato klausimą.

Laukdamas atsakymo Merlinas giliai įkvėpė, kilstelėjo, o paskui nuleido antakius, atsipalaidavo ir vėl šypsojosi supratinga šypsena. Rikio atmintyje švystelėjo prisiminimas iš koledžo laikų, kai sėdėjo prie pokerio stalo priešais kitą studentą ir žinojo, kad nesvarbu, kokias kortas laiko rankose, priešininko vis tiek nenugalės.

– Apibendrinsiu, daktare, – tarė Merlinas. – Man rodos, visada protingiausia retkarčiais valandėlę pagalvoti, įvertinti, sudėlioti viską į vietas ir tik tada tęsti. Vienintelis dalykas, dėl kurio galite neabejoti, yra tai, kad kelias valandas praleidote su gydytoju, kurį pažinojote prieš daugelį metų. Nežinot, ar tikrai buvot jo namuose, ar ne, nei ar jį ištiko nelaimė, ar ne. Netgi tiksliai nežinot, ar jūsų buvęs analitikas gyvas, tiesa?

Rikis žiojosi atsakyti, bet užsičiaupė.

Merlinas tęsė truputį pritilęs, todėl rodėsi, kad rezga sąmokslą:

– Kur buvo pirmasis melas? Kur buvo svarbiausiasis melas? Ką matėt? Šitiek klausimų...

Jis staiga iškėlė ranką, tada papurtė galvą, lyg bardamas neklusnų vaiką.

– Riki, Riki, Riki, sakyk: ar šįryt įvyko eismo nelaimė?

– Ne.

– Tikrai?

– Ką tik kalbėjausi su valstijos policija. Ten man sakė...

– Iš kur žinai, kad kalbėjaisi su valstijos policija?

Rikis suabejojo. Merlinas išsišiepė.

– Aš surinkau numerį ir padaviau tau telefoną. Tu paspaudei „Siųsti“, tiesa? Taigi būčiau galėjęs surinkti bet kokį numerį, kur kas nors galėjo sėdėti ir laukti skambučio. Galbūt melas čia, Riki. Galbūt dabar pat tavo draugas daktaras Liuisas guli ant stalo apygardos morge ir laukia, kol koks nors giminaitis atvyks jo atpažinti.

– Bet...

– Tu nesupranti, Riki.

– Na gerai, – pratrūko Rikis, – ko aš nesuprantu?

Advokatas trupučiuką prisimerkė, lyg pyktelėjęs dėl šiurkštaus Rikio atkirčio. Jis parodė vandeniui atsparų sportinį krepšį po kojom.

– Galbūt į eismo nelaimę jis ir nepakliuvo, daktare, bet galbūt va dabar šitame krepšyje turiu jo nupjautą galvą. Ar taip gali būti, Riki?

Iš nuostabos Rikis krūptelėjo.

– Ar taip gali būti, Riki? – primygtinai sušnypštė teisininkas.

Rikis negalėjo atplėšti akių nuo krepšio. Šis buvo paprastas, viršuje sutraukiamas virvute ir neturėjo jokių išorinių ženklų, rodančių, kas viduje. Jame tilptų žmogaus galva, o kadangi jis nelaidus vandeniui, nesimatytų dėmių ir nevarvėtų. Bet, vertindamas šitas jo savybes, Rikis pajuto džiūvant burną ir nė nežinojo, kas kraupiau: kad po jo kojomis guli žmogaus galva ar kad jis nežino, kas ten iš tikrųjų.

Jis pakėlė akis į Merliną.

– Gali būti, – sušnabždėjo.

– Gerai įsidėmėk – viskas įmanoma, Riki. Galima suvaidinti eismo nelaimę. Nusiųsti skundą dėl seksualinio priekabiavimo tavo psichoanalizės viršininkams. Įsilaužti ir išplėšti tavo banko sąskaitas. Nužudyti tavo gimines, draugus ar netgi šiaip pažįstamus. Tau reikia veikti, Riki. Veikti!

Rikio balsas drebėjo.

– Ar jums nėra ribų?

Merlinas papurtė galvą.

– Jokių. Todėl visiems dalyviams šis žaidimas ir yra toks įdomus. Pagal mano darbdavio sukurtą sistemą, viskas gali būti žaidimo dalis. Sakyčiau, tas pats galioja ir jūsų darbe, tiesa, daktare Starksai?

Rikis pasimuistė sėdynėje.

– Įsivaizduokit, – kimiai, tyliai pratarė jis, – kaip aš dabar atsistoju ir nueinu. Ir palieku jus čia sėdėti su tuo, kas yra krepšyje – kad ir kas ten būtų...

Merlinas ir vėl šypsojosi. Pasilenkęs jis tik truputėlį pasuko krepšio viršų ir ant šio pasimatė užrašytos raidės F. A. S. Rikis spoksojo į savo inicialus.

– Negi nemanai, kad, be tos galvos, dar kai kas krepšyje susiję su tavim, Riki? Juk už krepšį sumokėta tavo kortele, kol jos dar galiojo. Ir taksistas, šįryt atvežęs tave į stotį, atsimins, kad su savim teturėjai vidutinio dydžio mėlyną sportinį krepšį. Taip jis ir pasakys bet kuriam žmogžudysčių skyriaus detektyvui, kuris tik pasivargins jo paklausti.

Rikis pamėgino apsilaižyti lūpas, sudrėkinti jas žodžiais.

– Žinoma, – tęsė Merlinas, – galėčiau išsinešti krepšį su savim. O tu galėtum elgtis, lyg niekad jo ir nematęs.

– Kaip...

– Užduok antrąjį klausimą, Riki. Dabar pat paskambink *Times*.

– Nežinau, ar...

– Nagi, Riki. Artėjame prie Pensilvanijos stoties ir, kai nusileisim po žeme, telefonas nebeveiks, ir šitas pokalbis nebegalios. Apsispręsk, greičiau! – lyg pabrėždamas savo žodžius, Merlinas ėmė rinkti numerį. – Štai, – pasakė jis žvaliai, – surinkau *Times* skelbimų priėmimo numerį. Užduok klausimą, Riki!

Rikis paėmė telefoną ir paspaudė „Siųsti“. Po akimirkos atsiliepė ta pati moteris kaip ir praeitą savaitę.

– Čia daktaras Starksas, – lėtai tarė jis. – Į pirmąjį puslapį norėčiau įdėti dar vieną skelbimą.

Kalbėdamas jis mintyse skubiai dėstė žodžius.

– Žinoma, daktare. Kaip sekasi ieškoti lobio? – paklausė moteris.

– Pralaimiu, – atsakė Rikis. Tada pridūrė: – Skelbime turi būti parašyta šitaip...

Jis trumpai nutilo, kaip įmanydamas giliau įkvėpė ir išpyškino:

Dvidešimt metų – ne juokai,
Ligoninėj praėjo tie laikai.
Palikęs vargšus, išėjau, kur geriau –
Ar tuo tau šitiek skriaudos padariau?
Ar tavo mamos mirties priežastis –
Į jos vietą atėję ligoniai kiti?

Moteris pakartojo Rikio žodžius ir pridūrė:

– Labai neįprasta nuoroda lobio paieškoms.

Rikis atsakė:

– Pats žaidimas neįprastas.

Tada vėl davė jai adresą, kuriuo siųsti sąskaitą, ir padėjo ragelį.

Merlinas linkčiojo galvą.

– Labai gerai, labai gerai, – sakė jis. – Labai gudru, turint galvoje jūsų patiriamą įtampą. Mokat išlaikyti šaltą galvą, daktare Starksai. Galbūt geriau, negu pats suvokiat.

– Gal tiesiog paskambinkit savo darbdaviui ir viską jam papasakokit... – pradėjo Rikis. Bet Merlinas purtė galvą.

– Juk mes nuo jo taip pat atskirti kaip ir tu. Juk tokių sugebėjimų žmogus apsistato tvoromis ir sienomis nuo tų, kas vykdo jo paliepimus.

Rikis nusprendė, kad tikriausiai taip ir yra.

Traukinys sulėtėjo ir staigiai nėrė po žeme, palikdamas saulėkaitą, vidurdienį ir šliauždamas stoties link. Vagone įsižiebė šviesos, visus ir viską užklodamos blyškia gelsva uždanga. Už lango pro šalį slinko tamsūs bėgių, traukinių ir betoninių kolonų bruožai. Rikiui rodėsi, kad panašiai turėtum jaustis laidojamas.

Traukiniui sustojus, Merlinas pakilo iš vietos.

– Ar skaitai *New York Daily News*, Riki? Ne, manyčiau, bulvarinė spauda ne tavo skonio. Tau patinka dailus, rafinuotas aukštesniųjų klasių *Times* pasaulis. O mano kilmė daug kuklesnė.

Man patinka *Post* ir *Daily News*. Kartais jie aprašo tai, kas *Times* nerūpi. Žinai, *Times* rašoma apie įvykius Kurdistane, o *News* ir *Post* – Bronkse. Bet įtariu, kad šiandien tavo pasauliui tie laikraščiai labiau pasitarnautų negu *Times*. Ar gerai supranti, ką sakau, Riki? Šiandien perskaityk *Post* ir *News*, nes ten bus straipsnis, kuris tau pasirodys be galo įdomus. Sakyčiau, tiesiog esminis.

Merlinas pamojavo ranka.

– Kelionė buvo labai įdomi, tiesa, daktare? Mylios tiesiog skriete praskriejo.

Jis parodė į sportinį krepšį.

– Čia jums, daktare. Dovana. Kaip ir minėjau, padrąsinti.

Tada Merlinas apsisuko ir paliko Rikį vagone vieną.

– Palaukit! – sušuko Rikis. – Sustokit!

Merlinas ėjo sau. Į jį atsigręžė keli kiti žmonės. Rikis jau žiojosi surikti dar kartą, bet susilaikė. Nenorėjo, kad kas nors atkreiptų dėmesį. Nenorėjo, kad į jį žiūrėtų. Norėjo nugrimzti į stoties tamsą ir susilieti su šešėliais. Lyg milžiniškas ledkalnis kelią jam užstojo krepšys su Rikio inicialais.

Jo palikti negalėjo taip pat kaip ir pasiimti.

Rikiui, rodės, virpa širdis ir rankos. Jis pasilenkė ir pakėlė krepšį nuo grindų. Kažkas viduje sukrutėjo ir Rikiui susisuko galva. Jis trumpai pakėlė akis, mėgindamas rasti ką nors, už ko galėtų įsitverti, ką nors įprasta, kasdieniška, paprasta, kas padėtų prisiminti ir prikabintų jį prie tikrovės.

Nieko tokio nematė.

Tada suėmė ilgą užtrauktuką krepšio viršuje, stabtelėjo, giliai įkvėpė ir atitraukė. Praskleidė skylę ir pažvelgė į vidų.

Krepšio viduryje gulėjo stambus melionas. Galvos dydžio ir apvalus.

Rikis pratrūko juokais. Jį užplūdo nevaldomas palengvėjimas, išsiliejantis kvatojimu ir kikenimu. Išgaravo prakaitas ir nerimas. Nesulaikomai ratu skriejęs pasaulis sustojo ir, rodės, viskas grįžo į vietas.

Jis užsegė krepšį ir pakilo. Traukinyje buvo tuščia, nieko nebebuvo ir platformoje, išskyrus kelis nešikus ir porą mėlynšvarkių konduktorių.

Persimetęs krepšį per petį, Rikis patraukė platforma. Jis ėmė galvoti, ką daryti toliau. Neabejojo, kad Ražinis patvirtins vietą ir aplinkybes, kuriomis jo motina gydėsi pas Rikį. Jis leido sau karštligiškai tikėtis, kad klinikoje tebebus saugomi įrašai apie prieš dvidešimt metų gydytus pacientus. Iš jo atminties taip negrįžtamai išnykęs vardas gali būti ligoninės sąraše.

Rikis žengė pirmyn, jo batai kaukšėjo į platformą ir aidėjo tamsoje. Pensilvanijos stoties centras buvo priešakyje, ir jis greitai, tvirtai žengė link šviesų. Šitaip kariškai bežygiuojant link ryškiai apšviestos minios, į akis jam krito stoties darbininkas. Jis buvo prisėdęs ant vagonėlio ir, belaukdamas kito traukinio, įsikniaubęs į *Daily News*. Tą pat akimirksnį jis atvertė laikraštį taip, kad Rikis pamatė rėksmingą pirmojo puslapio antraštę, užrašytą stambiomis didžiosiomis raidėmis, tarsi reikalaujančiomis dėmesio. Jis perskaitė: VIEŠOJO TRANSPORTO POLICININKĖ, PARTRENKTA MAŠINOS, GULI IŠTIKTA KOMOS.

O apačioje paantraštė: PO ŠEIMOS BARNIO IEŠKOMAS VYRAS.

Septynioliktas skyrius

Pensilvanijos stoties viduryje Rikis prisėdo ant kieto medinio suolo su *News* ir *Post* ant kelių. Nematė aplink skubančių žmonių ir buvo susigūžęs lyg vienišas medis plyname lauke, lenkiamas stipraus vėjo. Kiekvienas žodis laikraštyje, rodės, vis greitėja, slysta ir čiuožia jo vaizduotėje lyg nevaldoma mašina užblokuotais ratais, bejėgiškai cypianti, bet nepajėgianti sustoti ir nesulaikomai lekianti į pražūtį.

Abiejuose straipsniuose buvo rašoma iš esmės tas pats: Džoana Rigins, trisdešimt ketverių metų Niujorko viešojo transporto policijos detektyvė, eidama per gatvę netoli savo namų, išvakarėse buvo partrenkta pro šalį lėkusios mašinos. Po skubios operacijos detektyvė guli ištikta komos, prijungta prie gyvybės palaikymo sistemų Bruklino medicinos centre. Būklė kritiška. Abiem laikraščiams liudininkai pasakojo matę ryškiai raudoną „Pontiac Firebird" markės automobilį, lekiantį iš nelaimės vietos. Panašų automobilį turėjo detektyvės vyras, su kuriuo ji nebegyveno. Nors automobilis nerastas, buvęs vyras apklausiamas policijos. *Post* rašė, kad, anot jo, į akis krentantis automobilis nelaimės išvakarėse buvo pavogtas. *News* išsiaiškino, kad skyrybų metu jam buvo uždrausta artintis prie detektyvės Rigins, taip pat ir prie kitos, neįvardintos policininkės. Esą ši atlėkusi prie detektyvės Rigins vos kelios sekundės po to, kai jaunąją moterį partrenkė skubanti mašina. Laikraš-

tyje taip pat buvo rašoma, kad buvęs vyras paskutiniaisiais santuokos metais viešai grasino savo žmonai.

Visa ši istorija buvo tiesiog bulvarinės spaudos svajonė. Šis įvykis buvo pilnas paikų neįprasto seksualinio trikampio užuominų, audringos neištikimybės ir nevaldomų aistrų, galiausiai virtusių smurtu.

Rikis taip pat žinojo, kad visa tai iš esmės netiesa.

Aišku, ne didžioji jos dalis, tik viena nedidelė ypatybė: mašiną vairavo ne tas, kurį apklausia policija, nors jis ir yra nuostabiai akivaizdus ir patogus įtariamasis. Rikis žinojo, kad ilgokai užtruks, kol policija patikės buvusio vyro tvirtinimu, jog jis nekaltas, ir dar ilgiau – kol patikrins jo neva turimą alibi. Rikis mąstė, kad vyriškis greičiausiai yra kaltas dėl visų minčių ir geismų, atvedusių iki paties įvykio. Įtarė, kad tą žinojo ir nelaimę sukėlęs žmogus.

Rikis įtūžęs suglamžė ir sutaršė *News*, susuko lapus ir išmėtė juos aplink ant medinio suolelio, lyg būtų nusukęs sprandą mažam žvėriukui. Jis pagalvojo, ar nepaskambinus bylą tiriantiems detektyvams. Arba Rigins viršininkui į Viešojo transporto policiją. Pamėgino įsivaizduoti, kaip jo pasakos klausosi Rigins bendradarbis. Nevilčiai vis didėjant, jis papurtė galvą. Suprato, jog nėra visiškai jokios tikimybės, kad jo kas nors išklausys. Nė žodžio.

Rikis lėtai pakėlė galvą, vėl apėmė jausmas, kad jį kažkas stebi. Tiria. Kad jo reakcijos matuojamos, kaip kokio kraupaus klinikinio tyrimo subjekto. Nuo to jausmo jį išpylė šaltas prakaitas. Rankos pašiurpo. Jis apsidairė po milžinišką klaidžią stotį. Per keletą sekundžių pro šalį praėjo dešimtys, šimtai, gal netgi tūkstančiai žmonių. Bet Rikis jautėsi visiškai vienas.

Jis pakilo ir lyg sužeistas ėmė svirduliuoti iš stoties taksi stotelės link. Prie stoties įėjimo benamis prašinėjo išmaldos, ir Rikiui tai pasirodė keista – policija dažniausiai išvaikydavo varguolius iš gerai matomų vietų. Jis stabtelėjo ir sumetė visus smul-

kius pinigėlius, kiek tik turėjo, į bedalio tuščią plastikinį kavos puodelį.

– Še, – tarė Rikis, – man jų nereikia.

– Ačiū, pone, ačiū, – atsakė žmogus, – telaimina jus Dievas.

Rikis valandėlę žiūrėjo į tą žmogų, jo rankų skaudulius, veidą vagojančius randus, pusiau uždengtus susivėlusios barzdos. Purvas, suodžiai, skarmalai. Palaužtas gatvių ir dvasios ligos. Žmogui galėjo būti bet kiek tarp keturiasdešimt ir šešiasdešimt metų.

– Kaip laikotės? – paklausė Rikis.

– Gerai, pone, gerai, pone. Ačiū. Telaimina jus Dievas, dosnusis pone. Telaimina jus Dievas. Gal turit smulkių? – benamio galva pakrypo į kitą žmogų, išeinantį iš stoties. – Gal turit truputį smulkių? – Jis prodainiu kartojo vis tą patį, nebekreipdamas dėmesio į Rikį, tebestovintį priešais.

– Iš kur jūs? – netikėtai paklausė Rikis.

Benamis staiga su nepasitikėjimu pažvelgė į jį.

– Iš čia, – pratarė jis, rodydamas savo vietą ant šaligatvio. – Iš ten, – tęsė, rodydamas į gatvę. – Iš visur, – galiausiai pasakė, rankomis ratu modamas virš galvos.

– Kur gyvenat? – paklausė Rikis.

Žmogus bakstelėjo sau į kaktą. Rikis suprato.

– Na, ką gi, – tarė Rikis. – Geros jums dienos.

– Taip, pone, taip, pone, telaimina jus Dievas, pone, – prodainiu tęsė žmogus. – Gal turit smulkių?

Rikis pasitraukė, neramiai mąstydamas, ar vien šnektelėjęs su šituo benamiu jo nepražudė. Jis nužingsniavo link taksi stotelės, svarstydamas, ar dabar taikiniu taps kiekvienas žmogus, prie kurio jis prisiartins – kaip detektyvė, kaip galbūt daktaras Liuisas. Kaip Cimermanas. Viena sužeista, vienas dingęs, vienas miręs. Jis suprato: jeigu turėčiau draugą, negalėčiau jam paskambinti. Jei turėčiau mylimąją, negalėčiau pas ją eiti. Jei turėčiau advokatą, negalėčiau į jį kreiptis. Jei skaudėtų dantį, negalėčiau

jo sutaisyti, dantų gydytojo neįvėlęs į mirtiną pavojų. Kiekvienas, kurį paliečiu, tampa pažeidžiamas.

Rikis stabtelėjo ant šaligatvio ir įsižiūrėjo į savo rankas. Nuodingas, pamanė jis.

Pasidariau nuodingas.

Tos minties sukrėstas, jis ėjo pro laukiančių taksi eilę. Jis žingsniavo tolyn per miestą, per Parko aveniu, o miesto triukšmas ir judėjimas, nuolatinis šurmulys ir gaudesys varvėjo nuo jo kaip nuo žąsies vanduo. Rodės, kad Rikis žengia visiškoje tyloje, nepastebėdamas išorinio pasaulio, o jo paties pasaulis kas žingsnį vis traukėsi. Iki jo buto buvo kone šešiasdešimt kvartalų ir jis visus juos nužingsniavo vienu kvėptelėjimu, pakeliui to nė nepastebėjęs.

Rikis užsirakino bute ir kabinete susmuko į krėslą. Ten jis prasėdėjo likusią dienos dalį ir visą naktį, bijodamas išeiti, sėdėti vietoje, prisiminti, ištuštinti protą, būdrauti, užmigti.

Kažkada paryčiui, matyt, vis dėlto užsnūdo, nes, kai pabudo, už langų jau švytėjo diena. Jam maudė sprandą, o visi sąnariai girgždėjo, nepatogiai sustingę po nakties krėsle. Jis žvaliai pakilo ir nuėjo į vonios kambarį, išsivalė dantis ir apsišlakstė vandeniu veidą. Apžiūrėjęs save veidrodyje pastebėjo, kad įtampa paaštrino visas jo linijas ir kampus, matomus išoriniam pasauliui. Pagalvojo, kad nuo pat paskutinių žmonos gyvenimo dienų nesijautė taip arti nevilties. Būtent ši būsena, niūriai pripažino pats sau, jaudina lyg Rikis būtų taip arti mirties, kiek tik įmanoma.

Kalendorius ant stalo dabar jau buvo pribraukytas – daugiau kaip du trečdaliai.

Jis darsyk surinko daktaro Liuiso numerį Rainbeke, bet ir vėl teišgirdo tą patį įrašą. Pamėgino paskambinti vietos telefonų informacijai, manydamas, kad galbūt yra kitas daktaro numeris, bet nieko nesužinojo. Kilo mintis paskambinti į ligoninę ar morgą ir pamėginti išsiaiškinti, kur tiesa, kur pramanai, bet persigalvojo. Nebuvo tikras, kad tą nori sužinoti.

Jis įsikabino tik į vieną mintį, daktaro Liuiso išsakytą per jų pokalbį. Visa, ką Ražinis darė, rodės, tik artino Rikį prie jo.

Bet ar ne vien prie mirties, Rikis nenutuokė.

Už durų gulėjo *Times*, jį pakėlė ir pamatė savo klausimą pirmo puslapio apačioje greta skelbimo, ieškančio vyrų impotencijos tyrimams. Koridorius už buto durų buvo tylus ir tuščias. Ten tvyrojo dulkės ir prieblanda. Pro šalį sykį pravažiavo liftas. Kitos durys – visos vienodai nudažytos juodai su viduryje prikaltais auksiniais numeriais – buvo uždarytos. Matyt, daugelis kitų gyventojų išvažiavę atostogauti.

Rikis skubiai perverté laikraštį, truputėlį tikėdamasis, kad atsakymas bus viduje, nes Merlinas girdėjo klausimą ir tikriausiai perdavė jį savo viršininkui. Bet Rikis nerado jokių ženklų, kad Ražinis būtų kišęs nagus prie jo laikraščio. Jis nenustebo. Vargu ar jo persekiotojas dukart elgtųsi vienodai. Juk dėl to pasidarytų pažeidžiamesnis, galbūt lengviau atpažįstamas.

Mintis, kad atsakymo teks laukti dvidešimt keturias valandas, atrodė nepakeliama. Rikis žinojo, kad teks stumtis pirmyn ir be pagalbos. Vienintelis jam į galvą atėjęs galimas veiksmas buvo pamėginti rasti įrašus žmonių, vaikščiojusių į kliniką, kur jis taip trumpai dirbo prieš dvidešimt metų. Jam rodėsi, kad tikimybė ką nors rasti nedidelė, bet bent jau jaustųsi šį tą veikiąs, o ne vien laukiąs savo mirties datos. Skubiai apsirengė ir žengė pro buto duris. Bet jau priėjęs prie jų, rankoje sugniaužęs rankeną, pasiruošęs išeiti, stabtelėjo. Jį netikėtai užplūdo nerimo banga, širdis ėmė daužytis, smilkiniuose tvinkčiojo. Lyg kūno šerdį būtų užliejęs nežmoniškas karštis. Jis pastebėjo, kaip durų siekianti ranka suvirpėjo. Viduje kažkas klykė, primygtinai perspėjo, reikalavo niekur neiti, nes už buto durų nesaugu. Ir sekundę jis pasidavė, žingtelėjo atbulas.

Rikis giliai įkvėpė, mėgindamas suvaldyti paklaikusią paniką.

Suprato, kas su juo vyksta. Jam teko gydyti daugybę pacientų su panašiais nerimo priepuoliais. Buvo „Xanaxo“, „Prozaco“,

visokiausių nuotaikos reguliuotojų, ir nors nemėgo išrašinėti vaistų, jų ne sykį prisireikė.

Jis prikando lūpas, suprasdamas, kad gydyti nerimą – ne tas pats, kas jį išgyventi. Rikis atsitraukė dar žingsnelį nuo durų ir įsispitrijo į storą medieną, įsivaizduodamas, kad iškart už jos, galbūt koridoriuje, o gatvėje tai tikrai, jo tyko visokiausi baubai. Lyg įtūžusi minia ant šaligatvio būriavosi demonai. Rodės, jį įsuko juodas vėjas, ir jei tik Rikis išeis pro duris, neabejotinai mirs.

Kiekvienas jo kūno raumenėlis tarsi šaukte šaukė trauktis, lįsti į kabinetą, slėptis.

Kliniškai savo paniką jis įvertino.

Tačiau tikrovė buvo daug sunkesnė.

Jis kovojo su noru atsitraukti, jausdamas, kaip raumenys įsitempia, kone plyšta ir dejuoja, tarsi pirmąją sekundę keliant nuo žemės ką nors labai sunkaus. Tokį akimirksnį susiremia jėga, svoris, poreikis, ir visa tai sueina į lygtį, kurios sprendinys – arba pakilti ir nešti tolyn, arba numesti ir palikti. Rikiui ši akimirka buvo kaip tik tokia, ir tik pasitelkęs kone visas paskutines jėgas jis įveikė visiškai gniuždančios baimės jausmą.

Lyg parašiutininkas, šokantis į nežinomą, priešišką tamsą, Rikis prisivertė atidaryti duris ir išeiti pro jas. Žengti žingsnį beveik skaudėjo.

Kol išėjo į gatvę, jau buvo išpiltas prakaito, o nuo pastangų sukosi galva. Tikriausiai atrodė išblyškęs, suvargęs ir paklaikusiom akim, nes pro šalį ėjęs jaunuolis atsigręžęs sekundę spoksojo į jį, o paskui paspartino žingsnį ir nuskubėjo sau. Rikis pajudėjo šaligatviu, lyg girtas svirduliuodamas link gatvės kampo, kur lengvai galėjo pasigauti taksi, važinėjantį aveniu.

Priėjęs kampą, jis stabtelėjo nusišluostyti prakaito nuo veido, o tada iškėlęs ranką žengė prie šaligatvio krašto. Tą akimirksnį lyg stebuklo dėka tiesiai priešais jį sustojo geltonas taksi išleisti keleivio. Rikis ištiesė ranką atidaryti durelių tam, kas sėdi viduje, ir, pagal seną miesto paprotį, užsiimti taksi sau.

Išlipo Vergilija.

– Ačiū, Riki, – tarė beveik nerūpestingai. Ji pasitaisė tamsius saulės akinius ant veido, šaipydamasi iš jo veidą, matyt, papuošusio išgąsčio. – Palikau tau pasiskaityti laikraštį, – pridūrė.

Daugiau netarusi nė žodžio, ji nusigręžė ir skubiai nužingsniavo gatve. Po kelių sekundžių pasuko už kampo ir dingo iš akių.

– Na, vyruti, tai ar važiuosim? – šiurkščiai paklausė vairuotojas.

Rikis tebelaikė dureles, stovėdamas ant šaligatvio krašto. Pažvelgęs į vidų, ant sėdynės jis pamatė sulankstytą tos dienos *Times* ir toliau nebesvarstydamas įsmuko į mašiną.

– Kur? – paklausė taksistas.

Rikis žiojosi atsakyti, bet persigalvojo.

– Toji moteris, kur ką tik išlipo, – tarė jis, – kur ji įsėdo?

– Ji keistuolė, – atsakė vairuotojas. – Pažįstat ją?

– Taip. Šiek tiek.

– Na, ji susistabdė mane už dviejų kvartalų, liepė sustoti gatvėje čia netoliese ir laukti, įjungus taksometrą. Pati sėdėjo gale ir nieko nedarė, tik spoksojo pro langą ir laikė mobiliuką prilipdžius prie ausies, bet nekalbėjo, tik klausėsi. Staiga sako – „Privažiuok ten!“ ir rodo į jus. Įkiša man per stiklą dvidešimt žalių ir sako – „Šis žmogus yra tavo kitas keleivis. Supratai?“, aš sakau – „Kaip liepsit, ponia“, ir padariau, ką ji liepė. Ir jūs įsėdot. Daili merga, toji. Tai kur važiuojam?

Rikis pagalvojo, tada paklausė:

– O ji nepasakė, kur mane vežti?

Vairuotojas nusišypsojo.

– Aišku, pasakė. Velniai griebtų. Bet sakė man vis tiek jūsų paklausti, pažiūrėti, ar atspėsit.

Rikis linktelėjo galvą.

– Kolumbijos presbiterijonų ligoninė. Ambulatorinė klinika. Šimtas penkiasdešimt antrosios ir Vest Endo gatvių sankryža.

– Kaip pirštu į akį! – atsakė vairuotojas ir, įjungęs taksometrą, įsiliejo į rytmečio vidurio eismo srautą.

Rikis pasiėmė ant taksi galinės sėdynės gulėjusį laikraštį. Tuo tarpu jam į galvą šovė dar vienas klausimas, ir jis pasilenkė prie plastikinės pertvaros tarp vairuotojo ir keleivio.

– Ei, – tarė jis, – toji moteris, ką ji liepė daryti, jei aš pasakyčiau kitokį adresą? Tai yra ne ligoninės?

Vairuotojas išsišiepė.

– Kas čia, kažkoks žaidimas?

– Galima sakyti ir taip, – atsakė Rikis, – bet tokio žaidimo žaisti jums nesinorėtų.

– Su ta mergužėle mielai porą žaidimėlių sužaisčiau, jei suprantat, ką turiu galvoj.

– Tai jau ne, – atsakė Rikis, – gal jums ir atrodo, kad mielai, bet patikėkit manim, iš tikrųjų visai ne.

Vairuotojas linktelėjo.

– Suprantu, – atsakė. – Kai kurios mergos atrodo kaip ana, bet iš jų daugiau bėdos negu naudos. Taip sakant, neverta tiek mokėti už įėjimą...

– Būtent, – pritarė Rikis.

– Tai va, ji liepė vežti jus į ligoninę, kad ir ką sakytumėt. Ji sakė, kad susiprasit, kai atvažiuosim. Davė man penkiasdešimt žalių, kad jus atvežčiau.

– Pinigai jai – ne problema, – atsakė Rikis ir atsilošė. Jis giliai dūsavo, prakaitas tebetemdė akių kampučius ir gėrėsi į marškinius. Atsilošęs pasiėmė laikraštį.

Ko ieškojo, rado puslapyje A–13. Tuo pačiu raudonu rašikliu didžiosiomis raidėmis buvo užrašyta ant *Lord & Taylor* prekybos centro apatinių reklamos, todėl žodžiai raukšlėjosi liaunu manekenės kūnu ir dengė jos demonstruojamus dviejų dalių apatinius.

Rikio kelias vis siaurėja,
Ir prie tikslo jis artėja.
Ambicijos, pokyčiai susuko tau galvą,

Tad pro ausis praleidai visą moters kalbą.
Palikai ją vargo jūroj skęsti,
Ir ji mirė, nepajėgus to pakęsti.
Dabar jos vaikas, matęs šitą suklydimą,
Už motinos mirtį keršyti ima.
Buvęs varguolis, dabar turčius tapo
Ir savo užgaidas pildyti įprato.
Gal rasi ją ten, kur visi ligoniai surašyti,
Bet ar to pakaks tau iš bėdos išsikapstyti?
Nes, Riki, vargšeli, kai prabėgs ši diena,
Tik už septyniasdešimt dviejų valandų bus žaidimo pabaiga.

Kaip ir anksčiau, paprastutis eilėraštukas, rodės, ciniškai šaiposi savo vaikiškumu. Jam jis atrodė truputį panašus į taiklius vaikų darželio žaidimo aikštelės kankinimus dainuojamais įžeidimais ir pravardžiavimais. Tačiau Ražinio tikslai buvo toli gražu ne vaikiški. Rikis išplėšė tą puslapį iš *Times* ir sulankstytą įsikišo į kelnių kišenę. Likusį laikraštį numetė ant taksi grindų. Vairuotojas patyliukais keiksnojo į ūsą, nuosekliai vesdamas pokalbį su kiekviena mašina, sunkvežimiu ir vienu kitu dviratininku ar pėsčiuoju, kurie kirto jo kelią ir kliudė važiuoti. Vairuotojo pokalbiai buvo įdomūs tuo, kad niekas kitas jų negirdėjo. Jis nenuleido langelio ir nešūkavo nešvankybių, nepypino, kaip kai kurie taksistai, susinervinę dėl juos supančio eismo tinklo. O šitas žmogus tiesiog kalbėjo, nurodinėjo kryptis, pyko, greitai tarškėjo, sukinėdamas vairą. Taigi tam tikra prasme vairuotojas jautėsi susijungęs ar bent jau bendravo su viskuo, kas tik pakliūdavo į jo akiratį. Ar vėlėsi jam į plaukus, mąstė Rikis, priklauso, kaip pažiūrėsi. Rikiui rodėsi keista kiekvieną gyvenimo dieną dalyvauti dešimtyse pokalbių, kurių niekas negirdi. Tada jis susimąstė, ar kas nors apskritai sugeba gyventi kitaip.

Taksi jį išleido ant šaligatvio prie didžiulio ligoninės komplekso. Tolėliau Rikis matė greitosios pagalbos įėjimą, žymimą di-

džiulio užrašo raudonomis raidėmis, prie kurio stovėjo greitosios pagalbos automobilis. Nepaisant troškinančios vidurvasario kaitros, Rikis pajuto nugara perbėgant šiurpulį. Tas šiurpulys priminė paskutinį kartą, kai lankėsi ligoninėje – lydėjo žmoną, kol ji dar kovojo su ją pražudysiančia liga, dar gydėsi radiacija, chemoterapija ir visokiais kitokiais būdais grūmėsi su siaubingais jos kūne vykstančiais dalykais. Onkologų kabinetai buvo kitoje komplekso pusėje, bet jam vis tiek sukilo bejėgiškumo ir siaubo jausmai, tokie patys, kaip ir tada, kai paskutinįkart stovėjo gatvėje prie ligoninės. Rikis pažvelgė į išdidžius plytų mūrus. Pamanė ligoninę matęs triskart gyvenime: pirmą – kai šešis mėnesius dirbo ambulatorinėje klinikoje, prieš pereidamas dirbti privačiai, antrą – kai ši ligoninė įsiliejo į svaiginančią virtinę ligoninių, kuriose jo žmona beprasmiškai kovojo su mirtim, ir trečią – dabar, grįždamas ieškoti vardo pacientės, kuriai skyrė per mažai dėmesio ar apleido ir kuri dabar grasina jo paties gyvybei.

Rikis nutipeno pirmyn įėjimo link, keistai pasipiktinęs tuo, kad žino, kur laikomi medicinos užrašai.

Prie įrašų archyvo priėmimo stalo stovėjo vidutinio amžiaus nutukėlis tarnautojas. Jis vilkėjo rėkiančių spalvų havajietiškais sportiniais marškiniais ir chaki kelnėmis, dėmėtomis arba nuo rašalo, arba nuo pietų likučių. Atsainiai ir nustebęs žvelgė į Rikį, kai šis paaiškino, ko nori.

– Ko tiksliai jums reikia dvidešimties metų senumo? – paklausė jis, neslėpdamas netikėjimo.

– Visų ambulatorinės psichiatrijos klinikos įrašų iš tų šešių mėnesių, kai čia dirbau, – atsakė Rikis. – Visi net ir vieną kartą atėję pacientai gavo po klinikos numerį ir jiems buvo užvesta byla. Tose bylose saugomi visi atvejų įrašai, kokie tik buvo padaryti.

– Nežinau, ar šitie įrašai buvo perkelti į kompiuterį, – nenoriai atsakė tarnautojas.

– Spėju, kad buvo, – atkirto Rikis. – Nagi, patikrinkim.

– Tas užtruks, daktare, – spyrėsi tarnautojas, – o aš turiu daug kitų užsakymų...

Rikis valandėlę pamąstė, kol prisiminė, kaip lengvai sekėsi Vergilijai ir Merlinui įkalbėti žmones padaryti nedidukes paslaugas, pamojavus prieš nosį pinigėliais. Jo piniginėje buvo du šimtai penkiasdešimt dolerių ir, išėmęs du šimtus, padėjo juos ant stalo.

– Galbūt šitaip, – tarė jis, – man pavyks patekti į eilės priekį.

Tarnautojas apsižvalgė ir, įsitikinęs, kad niekas nemato, susišlavė pinigus.

– Daktare, – šyptelėdamas tarė jis, – mano sugebėjimai – jūsų paslaugoms.

Jis susikišo pinigus į kišenę ir ore pakrutino pirštus.

– Pažiūrėkim, ką rasim, – pridūrė, spausdindamas kompiuterio klaviatūra.

Dviem vyrams sudaryti galimų bylų numerių sąrašą užtruko kone visą rytą. Nors ir pavyko išskirti reikiamus metus, kompiuteris niekaip nerodė, ar bylų numeriai buvo vyrų ar moterų, be to, nebuvo pažymėta, pas kurį gydytoją pacientas lankėsi. Rikio šeši mėnesiai klinikoje truko nuo kovo iki rugsėjo pradžios. Tarnautojui pavyko išbraukti ankstesnes ir vėlesnes bylas. Toliau siaurinant atranką, Rikis įtarė, kad Ražinio motina pas jį lankėsi kažkuriuo trijų mėnesių metu, vasarą prieš dvidešimt metų. Tuo laikotarpiu naujos bylos buvo užvestos du šimtai septyniasdešimt devyniems žmonėms.

– Jei norit rasti vieną žmogų, – tarė tarnautojas, – turėsit imti kiekvieną bylą ir pats ją peržiūrėti. Galiu jas atnešti, bet paskui jau tvarkykitės pats. Lengva nebus.

– Nieko baisaus, – atsakė Rikis. – Ir nesitikėjau, kad bus.

Tarnautojas parodė Rikiui mažą plieninį staliuką šalia archyvo. Prie jo buvo medinė kėdė stačia atkalte, ant kurios Rikis ir įsitaisė, kol tarnautojas ėmė nešti jam reikalingas bylas. Surinkti

visas du šimtai septyniasdešimt devynias užtruko bent dešimt minučių. Tarnautojas sukrovė jas ant grindų greta Rikio. Dar padavė geltono popieriaus bloknotą ir seną tušinuką, tada gūžtelėjo pečiais.

– Pasistenkit jų nesumaišyti, – pasakė, – kad paskui nereikėtų po vieną dėlioti į vietas. Ir labai prašau nepainioti jų tarpusavyje, na, nesukaišioti vienos bylos dokumentų ir įrašų į kitą. Aišku, nemanau, kad dar kas nors kada nors vėl užsimanys jas peržiūrėti. Ir kodėl mes jas saugom, nė neįsivaizduoju. Bet juk ne aš kuriu taisykles.

Tarnautojas pažvelgė į Rikį.

– Ar žinot, kas kuria taisykles? – paklausė.

– Ne, – atsakė Rikis, imdamas pirmąją bylą. – Nežinau. Tikriausiai ligoninės vadovybė.

Tarnautojas prunkštelėjo pusiau juokais, pusiau niekinamai.

– Na va, – pasakė, eidamas į savo vietą prie kompiuterio, – juk jūs psichoterapeutas, daktare. Maniau, kad jūsų darbas ir yra padėti žmonėms susikurti savo taisykles.

Rikis nieko neatsakė, bet pagalvojo, kad tai gana išmintingas jo darbo vertinimas. Visa bėda, manė jis, kad pagal savo taisykles žaidžia įvairiausi žmonės. Ypač Ražinis. Paėmė pirmąją bylą nuo pirmosios krūvos viršaus ir ją atvertė. Panašu, staiga pamanė Rikis, kaip atversti atminties aplanką.

Pro šalį bėgo valandos. Vartyti bylas buvo panašu, kaip stovėti po nevilties kriokliu. Kiekvienoje byloje buvo paciento vardas, adresas, artimiausi giminaičiai ir draudimo duomenys, jei išvis buvo. Tada šiokios tokios pastabos, atspausdintos ant diagnozės lapo, apibūdinančios paciento būklės vertinimą. Dar buvo užrašų apie rekomenduojamą gydymą. Skubiai ir kapotai kiekvienas vardas buvo nuskabytas iki psichologinės esmės. Menki bylų žodžiai nenuslėpė karčių tiesų, atvedusių žmones į kliniką: seksualinis išnaudojimas, siautėjimas, muštynės, priklausomybė nuo kvaišalų, šizofrenija, haliucinacijos – dvasios ligų Pandoros

skrynia. Ligoninės ambulatorinė klinika buvo septintojo dešimtmečio dvasios kūrinys, geradarių užmojis padėti varguoliams, atverti ligoninės duris bendruomenei. Tų laikų šūkis buvo: *Duoti, nes gavom*. Tikrovė buvo daug niūresnė ir visai ne tokia utopiška. Miesto vargšus kamavo begalė visokių ligų, ir klinika greitai pamatė esanti tik pirščiukas, mėginantis užkimšti užtvanką su tūkstančiu plyšių. Rikis ten atėjo, bebaigdamas psichoanalizės mokslus. Bent jau tokia buvo oficialioji priežastis. Bet iš pradžių prie klinikos darbuotojų prisijungė, kupinas jaunatviško idealizmo ir ryžto. Atsiminė, kaip įėjo pro duris, išdidžiai pasipiktinęs savo pasirinktos profesijos puikybe, pasiryžęs analizės pagalbą teikti plačiai nelaimingųjų miniai. Toks altruistinis užmojis tvėrė maždaug savaitę.

Per pirmąsias penkias dienas Rikio stalą sujaukė pacientas, ieškojęs kvaišalų pavyzdžių, jį užpuolė pasiutęs žmogus, girdintis balsus ir kumščiuojantis visus aplink, vienas Rikio seansas su jauna mergina buvo nutrauktas, kai įsiveržė įtūžęs suteneris, kuris, prieš sulaikomas, suspėjo skustuvu perrėžti buvusiai merginai veidą ir apsaugininkui – ranką. Be to, jam teko išsiųsti dešimtmetę mergaitę į skubios pagalbos kabinetą, kad sutvarstytų nudegimus nuo cigaretės ant jos kojų ir rankų, o jis vis tiek nesakė, kas ją sužalojo. Rikis ją gerai atsiminė. Mergaitė buvo puertorikietė švelniomis, gražiomis juodomis akimis, tokiomis pat, kaip jos varno juodumo plaukai. Atėjo į kliniką, žinodama, kad kažkas serga, o netrukus susirgs ir ji pati, nes suvokė, kad smurtas veda į smurtą daug gilesnėmis vagomis, nei kokie nors valdiški tyrimai ar klinikiniai bandymai galėtų suprasti. Ji neturėjo draudimo ir neišgalėjo susimokėti, todėl pas Rikį apsilankė penkis kartus – tiek, kiek leido valstybė. Jis visą laiką mėgino išpešti iš jos, kas ją kankina, nors ji žinojo, kad papasakojusi apie skriaudiką tikriausiai žūtų. Rikis atsiminė, kad tai buvo beviltiška. Ir žinojo, kad net jei ir liko gyva, ji vis tiek pasmerkta.

Rikis atvertė dar vieną bylą ir susimąstė, kaip išvis sugebėjo ištverti šešis mėnesius klinikoje. Galvojo, kad visą tą laiką jautėsi visiškai ir apgailėtinai bejėgis. Tada suvokė, kad bejėgystė įkliuvus į Ražinio nagus gana panaši.

Tai minčiai kurstant jausmus, jis metėsi į du šimtai septyniasdešimt devynias bylas žmonių, kuriuos pažino ir gydė prieš tokią daugybę metų.

Kone du trečdaliai visų jo pacientų buvo moterys. Kaip ir dauguma nutekėjusių į skurdą, dvasios ligų skarmalus jos dėvėjo taip pat akivaizdžiai, kaip randus ir mėlynes nuo kasdienio smurto. Jis matė visko, nuo priklausomybių iki šizofrenijos, ir atsiminė, koks svarbus tuomet atrodė jo darbas. Rikis pabėgo atgal į viduriniosios klasės viršūnėles, iš kurių pats buvo kilęs, kur menka savivertė ir iš jos kylantys vargai galėjo kalbomis būti jei ir ne išgydyti, tai bent jau ištveriami. Kartais kalbėdamasis su klinikos pacientais jautėsi kvailai, lyg šnekos galėtų palengvinti jų dvasios kančias, kai iš tikrųjų turbūt geriau būtų padėjęs revolveris ir ištiškę viduriai – jis prisiminė, kad kai kurie būtent taip ir pasirinko, supratę, kad vienas kalėjimas geresnis už kitą.

Rikis atvertė dar vieną tų laikų bylą ir pastebėjo savo ranka rašytas pastabas. Išsitraukęs jas, pamėgino susieti vardą byloje su savo prikeverzotais žodžiais. Bet veidai buvo šmėkliški, virpantys, lyg tolimas karštis virš greitkelio karštą vasaros dieną. Kas tu? – klausė jis savęs. Tada pridėjo antrą klausimą: kas tau atsitiko?

Už kelių žingsnių archyvo tarnautojas numetė nuo stalo pieštuką ir, patyliukais susikeikęs, pasilenkė jo pakelti.

Rikis valandėlę žiūrėjo į jį, kol tarnautojas atsitiesė prie priešais švytinčio kompiuterio ekrano. Ir tą sekundę Rikis kai ką pamatė. Tarsi trupučiuką susikūprinusi vyriškio nugara, nervingas pieštuko stuksenimas į stalą, jo gūžimasis į priekį kalbėjo kalba, kurią Rikis turėjo suprasti vos įžengęs pro duris ar bent

jau tada, kai vyriškis susišlavė Rikio pasiūlytus pinigus. Tačiau šiose žemėse Rikis tebuvo svečias ir kaip tik todėl tiek užtruko, kol susiprato. Jis tyliai pasikėlė nuo stalo ir iš už nugaros priėjo prie vyriškio.

– Kur ji? – tyliai paklausė Rikis. Kalbėdamas čiupo ir kietai suspaudė vyriškio kaklą.

– Ajajai! Kas? – tarnautojas buvo užkluptas netikėtai. Jis mėgino muistytis, bet Rikio pirštai kietai dūrė jam į raumenis ir kaulą. – Oi! Ką čia darot?

– Kur ji? – griežčiau pakartojo Rikis. Jis kairiąja ranka sugriebė vyriškio gerklę ir spustelėjo. – Negi jums nepasakė, kad aš apimtas nevilties? Nesakė, koks aš įsitempęs? Nesakė, kad galiu elgtis neapgalvotai? Kad galiu padaryti bet ką?

– Ne! Maldauju! Oi! Ne, po galais, šito jie nesakė! Paleiskit!

– Kur ji?

– Jie ją išsinešė!

– Netikiu.

– Tikrai!

– Na gerai. Kas tiksliai ją išsinešė?

– Vyras ir moteris. Maždaug prieš dvi savaites. Jie atėjo.

– Vyras buvo gerai apsitaisęs, su pilvuku ir sakėsi esąs teisininkas? O moteris – daili merga?

– Taip! Tai jie. Kas, po galais, čia darosi?

Rikis paleido tarnautoją, ir šis tučtuojau atšoko nuo jo.

– Jėzau, – tarė vyriškis, trindamasis kaklą. – Jėzau Marija, kam taip žiauriai?

– Kiek jums sumokėjo?

– Daugiau nei jūs. Kur kas daugiau. Žinot, nė nemaniau, kad taip baisiai svarbu. Ten buvo tik viena byla iš senų senovės, kurios niekas nė neatvertė daugiau kaip dvidešimt metų. Nesuprantu, kuo ji visiems taip parūpo?

– Ar pasakė, kam jiems jos reikia?

– Vyrukas sakė, kad teismo bylai dėl paveldėjimo. Nelabai

supratau, tiesą sakant. Žmonės, atėję į tą kliniką, dažniausiai ne kaži ką galėjo paveldėti. Bet tas vyras davė man savo kortelę ir paaiškino, kad bylą grąžins, kai jiems nebereikės. Maniau, viskas tvarkoj.

– Ypač kai davė jums truputį pinigėlių.

Tarnautojas nenoromis gūžtelėjo.

– Pusantro tūkstančio. Naujomis šimtinėmis. Išlupo jas iš ritinuko kaip senovės gangsteris. Žinot, tiek man moka už dviejų savaičių darbą.

Skaičių sutapimas neprasprūdo Rikiui pro ausis. Penkiolika dienų po šimtą. Jis pažvelgė į bylų stirtą ir suvirpėjo dėl jau iššvaistytų dienos valandų. Tada atsigręžė į tarnautoją ir prisimerkė.

– Tai bylos, kurios man reikia, nebėra?

– Atleiskit, daktare, nežinojau, kad tai toks baisus daiktas. Norit to vyruko kortelės?

– Jau turiu. – Jis toliau spoksojo į tarnautoją, kuris sutrikęs muistėsi kėdėje. – Tai jie pasiėmė bylą, sumokėjo jums, bet jūs ne koks kvailys, tiesa?

Tarnautojas krūptelėjo.

– Ką turit galvoj?

– Turiu galvoj, jūs ne kvailys. Ir, archyve išdirbęs šitiek metų, trupučiuką pramokot mėtyti pėdas, ar ne? Taigi šitose stirtose trūksta vienos bylos, bet jūs kai kuo pasirūpinot, taip?

– Apie ką jūs kalbat?

– Juk neatidavėt bylos, jos nenukopijavęs, ar ne? Kad ir kiek tas vyrukas jums sumokėjo, jūs vis tiek pagalvojot, kad galbūt kas nors kitas, kas ateis jos ieškoti, pinigėlių išspaus daugiau, nei teisininkas ir moteris, taip? Tiesą sakant, galbūt jie netgi užsiminė, kad kas nors ateis jos ieškoti, ar ne?

– Galbūt ir užsiminė.

– Ir galbūt jūs pamanėt, kad galėtumėt užsidirbti dar pusantro tūkstančio ar netgi daugiau, jei bylą nukopijuotumėt, teisingai?

Vyriškis linktelėjo.

– Jūs irgi man sumokėsit?

Rikis papurtė galvą.

– Vietoj užmokesčio nepaskambinsiu jūsų viršininkui.

Tarnautojas, rodės, atsiduso, vertindamas šitą teiginį, galiausiai Rikio veide pamatė ganėtinai pykčio ir įtampos, kad visiškai patikėtų jo grasinimais.

– Ne kaži kas toje byloje ir tebuvo, – lėtai pratarė jis. – Priėmimo anketa ir prie diagnozės lapo prisegti pora puslapių pastabų su nurodymais. Tiek ir nukopijavau.

– Neškit čionai, – atrėžė Rikis.

Tarnautojas pasilenkė ir atidarė stalčių. Iš jo ištraukė voką ir padavė Rikiui.

– Va, – tarė. – Dabar palikit mane ramybėj.

Rikis žvilgtelėjo į vidų ir pamatė visus reikalingus dokumentus. Jis atsispyrė pagundai čia pat juos peržiūrėti, nes pasakė sau, kad tyrinėdamas savo praeitį turi būti vienumoje. Stovėdamas įsikišo voką į švarko kišenę.

– Čia viskas? – paklausė.

Tarnautojas suabejojo, tada pasilenkė ir iš stalčiaus ištraukė kitą, mažesnį voką.

– Štai, – tarė. – Šitas irgi priklauso. Bet jis buvo prikabintas prie bylos iš šono, žinote, prisegtas. Neatidaviau jo anam vyrukui. Nežinau kodėl. Nusprendžiau, kad jį ir taip turi, nes atrodė, jog apie šitą atvejį viską žino.

– Kas čia?

– Policijos ataskaita ir mirties liudijimas.

Rikis giliai įkvėpė, pripildydamas plaučius troškaus ligoninės rūsio oro.

– Kuo tokia svarbi kažkokia vargšė, prieš dvidešimt metų atėjusi į ligoninę? – netikėtai paklausė tarnautojas.

– Kai kas suklydo, – atsakė Rikis.

Tarnautojui, rodos, toks paaiškinimas tiko.

– Už tai dabar kažkam tenka mokėti? – paklausė jis.

– Berods taip, – atsakė Rikis, gręždamasis išeiti.

Aštuonioliktas skyrius

Išeidamas iš ligoninės, Rikis tebejuto tvinksėjimą rankose, ypač pirštų galiukuose, kuriuos buvo giliai suleidęs tarnautojui į kaklą. Neprisiminė nė vienos savo gyvenimo akimirkos, kai ko nors būtų siekęs jėga. Jis manėsi gyvenąs įtikinėjimų ir susitarimų pasaulyje, o tai, kad tarnautojui grasino fizine jėga, net ir šitaip švelniai, jam reiškė, kad kerta kažkokią keistą sieną ar eina pro kažkokią menamą ribą. Rikis buvo žodžių žmogus, ar bent tokiu save laikė, kol negavo Ražinio laiško. Kišenėje gulėjo vardas moters, kurią gydė savo paties gyvenimo pereinamuoju laikotarpiu. Susimąstė, ar nebus pasiekęs kito tokio taško. Ir tuo pat metu pagalvojo, kad stovi šalia kelio į kažkokią naują būtį.

Pro milžinišką ligoninės kompleksą patraukė link Hadsono upės. Netoli Harkneso paviljono, ligoninės dalies, kur buvo slaugomi ypač turtingi ir ypač sunkūs ligoniai, buvo nedidukas kiemelis. Pastatai buvo didžiuliai, daugiaaukščiai plytų ir akmens mūrai, stovėjo rūstūs ir tvirti, kaip gynybinės sienos nuo daugybės mažutėlaičių smulkutėlių ligų sukėlėjų. Iš tolimos praeities tą kiemelį atsiminė kaip ramią vietą, kur galima prisėsti ant suoliuko ir pabėgti nuo miesto triukšmo, likti vienam su nasrus žiojančiais ir kandžiojančiais rūpesčių žvėrimis viduje.

Pirmą kartą per beveik dvi savaites jis pajuto, kad dingo pojūtis, jog jį seka ir stebi. Buvo tikras, kad liko vienas. Nesitikėjo, jog tai truks ilgai.

Greitai susirado suolelį ir netrukus jau sėdėjo, ant kelių pasidėjęs archyvo tarnautojo duotąją bylą ir voką. Praeiviui būtų atrodęs tiesiog kaip gydytojas ar ligonio giminaitis, trumpai ištrūkęs iš ligoninės šio to apmąstyti ar užkąsti. Rikis akimirką dvejojo, nežinodamas, ką atvers, išėmęs dokumentus, bet po to atskleidė voką.

Prieš dvidešimt metų jo gydytos pacientės vardas buvo Klerė Taison.

Rikis stebeilijo į vardo raides. Jos visiškai nieko jam nereiškė. Atmintyje neiškilo joks veidas. Ausyse iš dvidešimties metų tolybės nesuskambo joks balsas. Jokie judesiai, veido išraiškos, balso skambesiai neprasibrovė pro metų užtvaras. Atminties styga tylėjo nevirpinama. Tai buvo tiesiog vienas iš dešimčių to meto vardų.

Nesugebėdamas prisiminti jokios smulkmenos, jis tiesiog stingo į ledą.

Rikis skubiai perskaitė priėmimo anketą. Į kliniką moteris atėjo beveik gilios depresijos būklės, lydimos į paniką panašių nerimo priepuolių. Į kliniką ją atsiuntė iš greitosios pagalbos priimamojo, kur ji pateko gydytis galvos sutrenkimo ir žaizdų. Būta smurtinių santykių su vyru požymių. Šis nebuvo trijų jos mažų vaikų tėvas. Vaikų amžius buvo nurodytas toks: dešimties, aštuonerių ir penkerių metų, bet vardai neparašyti. Jai buvo tik dvidešimt devyneri, ir ji nurodė savo adresą buto, esančio netoli ligoninės. Šis, kaip Rikis išsyk sumojo, buvo labai nykioje miesto dalyje. Ji neturėjo sveikatos draudimo ir kelias valandas per dieną dirbo maisto prekių parduotuvės pardavėja. Ji nebuvo niujorkietė, bet „artimiausių giminaičių“ skiltyje nurodė šeimos narius iš mažo miestelio šiaurės Floridoje. Vienintelės kitos užpildytos priėmimo anketos skiltys buvo jos socialinio draudimo ir telefono numeriai.

Jis atvertė antrąjį lapą, diagnozės anketą, ir ten pamatė savo rašyseną. Žodžiai užliejo jį siaubu. Jie buvo striuki, kapoti, tikslūs. Juose nebuvo nei aistros, nei užuojautos.

Panelė Taison yra dvidešimt devynerių metų amžiaus trijų mažamečių vaikų motina, palaikanti, matyt, fiziškai sunkius santykius su vyriškiu, kuris nėra vaikų tėvas. Ji teigia, kad vaikų tėvas ją paliko prieš kelerius metus ir išvyko dirbti į naftos gręžinius Pietvakariuose. Moteris neturi galiojančio sveikatos draudimo ir gali dirbti tik ne visą darbo dieną, nes neišgali apmokėti deramos priežiūros vaikams. Ji gauna valstybės paramą iš socialinio draudimo, federalinę Šeimų su mažamečiais vaikais paramą, maisto talonų ir pašalpą būstui. Pacientė taip pat teigia negalinti grįžti į gimtąją Floridą, nes dėl santykių su vaikų tėvu nutrūko jos ryšiai su motina ir tėvu. Be to, teigia neturinti pinigų tokiam žingsniui. Klinikiniu požiūriu panelė Taison atrodo aukštesnio už vidutinį intelekto moteris, labai besirūpinanti savo vaikais ir jų gerove. Ji turi gimnazijos atestatą ir dvejus metus studijavo koledže, kurį metė, kai pastojo. Atrodo badaujanti, ir jos dešiniajame akies voke išsivystęs nervinis trūkčiojimas. Kalbėdama apie savo padėtį, ji vengia akių kontakto, galvą kilsteli tik paklausta apie vaikus, kuriuos teigia labai branginanti. Ji neigia girdinti balsus, bet prisipažįsta, kad kartais suima ašarų ir nevilties priepuoliai, kurių nesugeba suvaldyti. Moteris sako gyvenanti tik dėl vaikų, bet neigia kokį nors kitokį polinkį į savižudybę. Taip pat neigia vartojanti kvaišalus ar esanti nuo jų priklausoma, be to, nematyti jokių išorinių narkotikų vartojimo žymių, tačiau toksikologinis tyrimas vis tiek patartinas.
Pradinė diagnozė: Gili pasikartojanti depresija, sukelta skurdo. Asmenybės sutrikimas. Galimas kvaišalų vartojimas.
Rekomendacijos darbuotojams: Ambulatorinis gydymas iki valstybės apmokamų penkių seansų ribos.

Puslapio apačioje jis buvo pasirašęs. Žvelgdamas į parašą, svarstė, ar nepasirašė savo paties mirties nuosprendžio.

Ant antrojo lapo buvo dar vienas įrašas, pasak jo, Klerė Taison keturis kartus atėjo pas jį į kliniką, bet penktąjį, paskutinį valstybės apmokamą kartą, nebepasirodė. Taigi, pamanė Rikis, bent jau dėl šito jo senasis mokytojas daktaras Liuisas klydo. Bet tada jam šovė dar viena mintis. Jis greitai atvertė mirties liudijimą su miesto skrodiko antspaudu ir jo datą palygino su pirmojo apsilankymo klinikoje data ant jo paties anketos.

Penkiolika dienų.

Jis atsilošė ant suolelio. Moteris atėjo į ligoninę, buvo pasiųsta pas jį ir po pusės mėnesio mirė.

Rodės, mirties liudijimas švyti jo rankoje, ir Rikis skubiai permetė jį akimis. Klerė Taison pasikorė savo buto vonioje vyrišku diržu, užnertu ant atsikišusio kanalizacijos vamzdžio. Skrodimas parodė, kad neseniai prieš mirtį ji buvo sumušta ir trečią mėnesį nėščia. Prie mirties liudijimo prisegta policijos ataskaita rašė, kad dėl mušimo buvo apklaustas vyriškis, vardu Rafaelis Džonsonas, bet suimtas nebuvo. Trys vaikai perduoti Jaunimo reikalų skyriaus globai.

Tai va, pamanė Rikis.

Jokie prieš jį gulinčiose anketose surašyti žodžiai nė trupučio neišreiškė nesibaigiančio Klerės Taison gyvenimo ir mirties siaubo. Žodis „skurdas“ nė per plauką nepriartina žiurkių, purvo ir nevilties pasaulio. Žodis „depresija“ – tik užuomina į juodą slegiančią naštą ant moters pečių. Gyvenimo verpete, įsukusiame jaunąją Klerę Taison, tebuvo vienintelis dalykas, teikęs jam prasmę: trys vaikeliai.

Vyriausiasis, nusprendė Rikis. Matyt, vyriausiajam ji pasisakė einanti į ligoninę susitikti su juo ir prašyti pagalbos. Ar jam pasakė, kad aš – jos vienintelis šansas? Kad žadėjau jai kažką kita? Ką pasakiau, kad suteikiau vilties, kurią ji perdavė trims vaikeliams?

Kad ir kas tai būtų, buvo per mažai, nes moteris nusižudė.

Rikis nusprendė, kad Klerės Taison savižudybė buvo esminė

tų trijų vaikų, o ypač vyriausiojo, gyvenimo akimirka. O jo paties gyvenime ji nepaliko jokios žymės. Kai moteris neatėjo į paskutinįjį seansą, jis nieko nedarė. Rikis nė neatsiminė jai skambinęs iš rūpesčio. Jis tik užpildė visus aplanko dokumentus ir pamiršo moterį. Ir vaikus.

O dabar vienas iš jų kėsinasi jį prigriebti.

Rask tą vaiką, ir rasi Ražinį, pamanė jis.

Jis pakilo nuo suolelio, manydamas, kad reikia daug ką nuveikti. Buvo keistai patenkintas, kad laiko turi mažai, nes kitaip tektų rimtai susimąstyti apie tai, ką padarė – ar nepadarė – prieš dvidešimt metų.

Likusią dienos dalį Rikis praleido Niujorko miesto valdininkijos Pragare.

Ginkluotą tik dvidešimties metų senumo vardu ir adresu, jį stumdė iš vieno kabineto ir valdininko pas kitą po visą valstijos Jaunimo reikalų skyrių Manheteno centre, mėginantį išsiaiškinti, kas atsitiko trims Klerės Taison vaikams. Baisiausias dalykas jo valdininkijos pasaulio puolime buvo tai, kad Rikis ir visi žmonės kabinetuose, su kuriais tik jis kalbėjosi, žinojo, kad kažkur yra įrašas apie vaikus. Tačiau jį rasti tarp niekam nereikalingų kompiuterių įrašų ir bylomis užverstų kambarių, bent iš pradžių, buvo neįmanoma. Tam, aišku, prireiktų atkaklaus kapstymosi ir daugelio valandų. Rikis gailėjosi nesąs tiriantis žurnalistas ar privatus detektyvas – žmogus, kuris turi kantrybės begalinėms valandoms tarp apipelijusių įrašų. Jis to neturėjo. Neturėjo ir laiko.

Šiame pasaulyje yra trys žmonės, surišti su manim šituo plonu siūleliu, kuris man gali kainuoti gyvybę, sakė sau, grūsdamasis pas kitą tarnautoją kitame kabinete. Nuo tos minties ėmė dar labiau skubintis.

Priešais jį stovėjo stambi, maloni lotynų kilmės moteris iš nepilnamečių teismo archyvo skyriaus. Jos plaukai buvo sunkūs ir

juodi kaip varno. Juos buvo kietai surišusi pakaušyje taip, kad jos veide ryškiausiai matėsi keisti madingi akiniai sidabriniais rėmeliais.

– Daktare, – pasakė ji, – čia labai mažai už ko galima užsikabinti.

– Daugiau nieko neturiu, – atsakė jis.

– Jei tie trys vaikai buvo įvaikinti, įrašai greičiausiai užantspauduoti. Juos galima paimti, bet tam reikia teismo nutarimo. Jį gauti įmanoma, bet labai sunku, suprantat? Dažniausiai čia ateina užaugę vaikai, ieškantys savo tikrųjų gimdytojų. Tais atvejais tiesiog turim laikytis taisyklių. Bet jūs prašot visai ko kita.

– Suprantu. Bet mane truputį spaudžia laikas...

– Visi skuba. Visada skuba. Kas tokio skubaus po dvidešimt metų?

– Medicininiai reikalai.

– Na, teisėjas į tai turbūt atsižvelgtų, jei turit kokių popierių. Gaukit teismo nutarimą. Tada galėsim paieškoti.

– Teismo nutarimui reikės kelių dienų.

– Teisingai. Čia niekas žaibišku greičiu nevyksta. Nebent asmeniškai pažįstat kokį teisėją. Eikit pas jį, tegu greitai pasirašo, ką reikia.

– Laikas svarbu.

– Daugumai svarbu. Atleiskit. Bet žinot, ką geriau padarykit?

– Ką?

– Paieškokit daugiau žinių apie tuos žmones, įsijunkit kokią gudrią kompiuterio programą. Galbūt ką nors rasit. Žinau kelis našlaičius, ieškančius savo praeities, jie taip padarė. Visai neblogai pavyko. Jei pasamdysit privatų detektyvą, jis tuo pirmiausia ir užsiims, kai tik pasičiups pinigėlius ir susikiš į kišenę.

– Nelabai moku naudotis kompiuteriu.

– Ne? Daktare, čia šiuolaikinis pasaulis. Mano trylikametis moka susirasti tokių dalykėlių, kad nė nepatikėtumėt. Tikrų tikriausiai jis surado mano pusseserę Violetą. Nebuvau jos nei ma-

čius, nei girdėjus dešimt metų. Ji dirbo ligoninėje Los Andžele, bet jis rado. Ir neužtruko nė poros dienų. Turėtum šitaip pamėginti.

– Turėsiu galvoj, – atsakė Rikis.

– Dar labai padeda, jei turit socialinio draudimo numerį ar ką nors panašaus, – pridūrė tarnautoja. Su akcentu ji kalbėjo dainingai, ir aiškiai matėsi, kad šnekėtis su Rikiu jai buvo įdomus atokvėpis nuo kasdienio darbo. Rodės, kad net ir sakydama, jog tai, ko jis ieško, nepasiekiama, ji vis tiek nenori, kad Rikis nueitų. Jau artėjo vakaras, ir tikriausiai, pamanė jis, pasikalbėjusi su juo, moteris galės eiti namo, todėl norėjo Rikį užlaikyti lygiai tiek, kiek reikia. Jam norėjosi eiti, bet gerai nežinojo, ką daryti toliau.

– Kokios srities jūs daktaras? – netikėtai paklausė ji.

– Psichoanalitikas, – atsakė Rikis, ir tarnautoja išpūtė akis.

– Jūs mokat skaityti mintis, daktare?

– Taip nebūna, – atsakė jis.

– Na, gal ir ne. Juk tada būtumėt koks žiniuonis, ką? – tarnautoja sukikeno. – Bet spėju, mokat numatyti, ką žmonės darys toliau.

– Šiek tiek. Ne taip gerai, kaip jums atrodo.

Moteris išsišiepė.

– Na, šiame pasaulyje, jei šį tą žinai, moki paspausti teisingus mygtukus, gali nemažai nuspėti. Štai kaip būna, – ji stora ranka pamojo į priešais stovinčio kompiuterio klaviatūrą ir ekraną.

– Tikriausiai.

Rikis susimąstė, tada žvilgtelėjo į popierius, gautus iš ligoninės archyvo. Atsivertęs policijos ataskaitą, ten rado kai ką, kas galėjo padėti. Pareigūnai, apklausę Rafaelį Džonsoną, smurtaujantį velionės draugą, užrašė jo socialinio draudimo numerį.

– Pala, – staiga tarė Rikis. – Jei pasakysiu jums vardą ir socialinio draudimo numerį, ar tas jūsų kompiuteris man galės kai ką surasti?

– Jis čia dar gyvena? Balsuoja? Gal buvo areštuotas?

– Turbūt visi trys „taip“. Du tikrai. Nežinau, ar jis balsuoja.

– Gal ir ras. Koks vardas?

Rikis parodė moteriai vardą ir numerį policijos ataskaitoje. Ji greitai apsižvalgė, ar niekas kabinete jos nestebi.

– Neturėčiau taip daryti, – sumurmėjo, – bet jūs daktaras ir taip toliau, na, pažiūrėsim.

Tarnautoja raudonai lakuotais nagais suklebeno klaviatūrą.

Kompiuteris suburzgė ir pyptelėjo. Rikis pamatė ekrane sušvitusį įrašą, ir tą pat akimirką plonai išpešioti moters antakiai šoktelėjo iš nuostabos.

– Labai blogas bernas, daktare. Jums tikrai jo reikia?

– Kas yra?

– Na, jis teistas už apiplėšimą, dar vieną apiplėšimą, užpuolimą, įtariamas dalyvavimu mašinų vagių grupuotėje, šešerius metus sėdėjo Singsinge už užpuolimą sunkinančiomis aplinkybėmis. Ten turėjo būti blogai. Vajetau, koks bjaurus įrašas.

Moteris skaitė toliau, kol staiga aiktelėjo.

– Kas?

– Jis jums daugiau jau niekuo nepadės, daktare.

– Kodėl?

– Kažkas jį, matyt, pričiupo.

– Ir?

– Jis mirė. Tik prieš šešis mėnesius.

– Mirė?

– Teisingai. Čia parašyta „miręs“ ir data. Šeši mėnesiai. Man rodos, taip jam ir reikia. Prie to įrašo yra policijos ataskaita. Nurodyta detektyvo iš Bronkso keturiasdešimt pirmosios nuovados pavardė. Byla dar tiriama. Kažkas, rodos, Rafaelį Džonsoną mirtinai pritvatino. Oi, kaip bjauru.

– Kas ten parašyta?

– Rodos, sumuštą jį pakorė ant vamzdžio jo paties diržu. Negražu. Labai negražu.

Moteris purtė galvą, bet tuo pat metu mažumėlę šypsojosi. Tokius kaip Rafaelis Džonsonas ji labai gerai pažino, todėl visai jo neužjautė.

Rikiui darėsi silpna. Jis nesunkiai įspėjo, kas rado Rafaelį Džonsoną. Ir kodėl.

Iš to paties telefono automato fojė jam pavyko prisiskambinti detektyvui, užpildžiusiam nusikaltimo tyrimo ataskaitą apie Rafaelio Džonsono mirtį. Jis nežinojo, ko tas skambutis vertas, bet pamanė, kad vis tiek nepakenks paskambinti. Telefonu detektyvas kalbėjo skubriai ir energingai, o Rikiui prisistačius pasmalsavo, dėl ko šis skambina.

– Retai kada sulaukiu skambučių iš miesto centro gydytojų. Jie dažniausiai nevaikšto tomis gatvėmis, kuriomis vaikščiojo menkai apraudamas velionis Rafaelis Džonsonas. Kodėl domitės šia byla, daktare Starksai?

– Tas Džonsonas prieš kokius dvidešimt metų buvo susijęs su mano buvusia paciente. Ieškau jos giminių ir maniau, kad Džonsonas galės man ką nors nurodyti.

– Abejoju, daktare, nebent ketintumėt gerai sumokėti. Rafis bet kam padarydavo viską, jei tik šviesdavo pinigučiai.

– Pažinojot Džonsoną, kol jis buvo gyvas?

– Na, sakykim, jis dažnai sušvytuodavo šitos vietos policininkų akiratyje. Buvo blogas vyrukas. Vargu ar surastumėt čia ką nors, kas, velniai griebtų, galėtų bent vieną malonų dalyką apie jį pasakyti. Smulkūs nusikaltimai, susiję su kvaišalais. Samdomas smogikas. Įsilaužimai, apiplėšimai, pora seksualinių užpuolimų. Daugmaž viskas, kas priklauso varganam smulkiam blogiukui. Ir nusibaigė maždaug taip, kaip ir reikėjo tikėtis. Atvirai kalbant, daktare, nemanyčiau, kad per jo laidotuves išlieta daug ašarų.

– Ar žinot, kas jį nužudė?

– Daktare, šis klausimas vertas milijono dolerių. Bet atsakymas – neblogai nutuokiam.

Nuo šių žodžių Rikis net šoktelėjo.

– Tikrai? – susijaudinęs paklausė jis. – Ar ką nors suėmėt?

– Ne. Ir greičiausiai nesuimsim. Bent jau artimiausiu metu.

Taip pat greitai, kaip ir vilties iškeltas į padanges, jis tėškėsi į žemę.

– Kodėl?

– Na, tokiais atvejais kaip šis, paprastai būna nedaug daiktinių įrodymų. Kartais kraujo dėmių, jei būta grumtynių, bet jų nėra, nes, atrodo, senis Rafis buvo kietai supančiotas, kai jį tvatijo. Kad ir kas ten buvo, padirbėjo su pirštinėmis. Taigi iš tikrųjų mums reikia užspeisti kokį jo drauguži, išgauti vardą ir šitaip sukurpti bylą. Paprastai vienas išpliurpia apie kitą ir taip vis aukštyn ir aukštyn iki žudiko.

– Taip. Suprantu.

– Bet niekas nenori pliurpti apie tą vyruką, kuris, mūsų manymu, pribaigė Rafaelį Džonsoną.

– Kodėl?

– Na, kalėjimo ištikimybė. Singsingo tvarka. Mes įtariam vieną bičą, su kuriuo Rafaelis turėjo bėdos, kai jie dalijosi valstybės apmokamą pragyvenimą. Rodos, kalėjime jie kaip reikiant prisivirė košės. Matyt, nepasidalijo prekyba kvaišalais. Mėgino kits kitą paskersti dar ten. Namudiniais peiliais. Juos vadina rakštim. Sako, baisiai nemalonus būdas nusibaigti. Atrodo, tiedu blogiukai išsinešė po akmenį užanty į gatves. Tai tikriausiai viena iš seniausių pasakų pasaulyje. Pričiupsim tą bičą, kur nugalavo senį Rafį, kai turėsim ką nors tvirtesnio prieš kokį nors jo nuosmurgą draugužį. Kas nors anksčiau ar vėliau prasitars, o tada mes imsim ir suvyniosim. Matot, reikia turėti būdą kaip kiečiau spustelėti.

– Tai jūs manot, kad žudiką Džonsonas pažinojo kalėjime?

– Be abejonės. Vyrukas vardu Rodžersas. Ar pažįstat ką nors tokia pavarde? Bjaurus tipas. Nė kiek ne geresnis už Rafaelį Džonsoną, gal net trupučiuką blogesnis, nes tebevaikšto gatvėmis, kai Džonsonas jau tręšia dirvą Steiteno saloje.

– Iš kur taip gerai žinot, kad tai jis?

– Neturėčiau jums to pasakoti...

– Ne, suprantu, jei nenorit išduoti smulkmenų, – atsakė Rikis.

– Na, ten buvo kai kas neįprasto, – tęsė policininkas. – Bet turbūt nieko blogo, kad jūs sužinosit, jei tik niekam nepasakosit. Tasai Rodžersas paliko parašą. Matyt, norėjo visiems Džonsono draugeliams pranešti, kas jį šitaip kraupiai ir kruvinai sudaužęs patvarkė. Manyčiau, laiškelis vyrukams skylėje. Senasis kalėjimo mentalitetas. Taigi gerokai Džonsoną patvatijęs, pavertęs jo veidą koše, sulaužęs jam abi kojas ir šešis pirštus, leiskit pasakyti – baisiai negražu, tas vyrukas nepatingėjo išrėžti pirmąją savo vardo raidę tiesiai Džonsonui ant krūtinės. Didžiulę kruviną „R“ išrėžė mėsoje, kad mane kur galai. Baisiai nemalonus vaizdas, bet tikrai perdavė žinią, kam reikia.

– Raidę „R“?

– Teisingai. Tai bent parašas, ką?

Tai jau tikrai, pamanė Rikis. Ir žmogus, kuriam jis buvo skirtas, ką tik jį gavo.

Rikis stengėsi neįsivaizduoti paskutinių Rafaelio Džonsono akimirkų. Mąstė, ar buvęs zekas, smulkus niekšelis bent nutuokė, kas atnešė jam mirtį. Kiekvienas smūgis, kurį Džonsonas prieš dvidešimt metų trenkė bedalei Klerei Taison, buvo atlygintas su kaupu. Rikis liepė sau negaišti prie to, ką sužinojo, bet vienas dalykas buvo akivaizdus: Ražiniu pasivadinęs žmogus savo kerštą suplanavo rūpestingai ir apgalvotai. Ir Kerštas siekė toliau, nei Rikis manė.

Rikis trečiąkart surinko *New York Times* skelbimų skyriaus numerį ir uždavė savo paskutinį klausimą. Jis tebestovėjo prie telefono automato teismo pastato fojė, pirštu užsikimšęs vieną ausį, kad negirdėtų iš kabinetų einančių žmonių keliamo triukšmo. Laikraščio tarnautojas, rodės, pyktelėjo, kad Rikis vos spėjo paskambinti prieš šeštą valandą. Jo balsas buvo šiurkštus ir tiesus.

– Gerai, daktare. Ką parašyti skelbime?

Rikis pagalvojo ir išpyškino:

Ar tas, kurio ieškau – vienas iš trijų?
Vaikystėj našlaitis, o dabar ne kvailas,
Ieškantis tų, kuriems jo nebuvo gaila?

Tarnautojas pakartojo jam eilėraštuką, bet nieko apie jį nepasakė, tarsi visiškai neturėtų smalsumo. Jis greitai užsirašė, kur siųsti sąskaitą, ir taip pat greitai padėjo ragelį. Rikis neįsivaizdavo, kas viliojančio turėjo tarnautojo laukti namie, kad Rikio klausimas nesusilaukė nė menkiausios pastabėlės, bet jautėsi už tai dėkingas.

Išėjęs į gatvę, jis jau kėlė ranką pamoti taksi, bet paskui netikėtai nusprendė važiuoti metro. Gatvėse grūdosi piko valandos eismas, o į Manheteno vidurius namo vežančių traukinių link leidosi žmonių srautas. Radęs keistą priebėgą spūstyje, Rikis įsiliejo tarp jų. Metro buvo sausakimšas, nebuvo kur atsisėsti, todėl į šiaurę važiavo pakibęs ant metalinio strypo, mėtomas ir vėtomas traukinio ritmo ir žmonių kamšaties. Būti apsuptam tokios gausybės bevardiškumo buvo beveik prabanga.

Stengėsi negalvoti, kad rytą bus likusios tik keturiasdešimt aštuonios valandos. Nusprendė, kad į savo užduotą klausimą laikraštyje atsakymą jau žino, todėl turi dvi dienas išsiaiškinti našlaičių Klerės Taison vaikų vardams. Nežinojo, ar pavyks, bet bent jau turėjo prie ko susitelkti – tikslų klausimą, į kurį atsakys arba ne, kietą šaltą faktą kažkur dokumentų ir teismų pasaulyje. Tame pasaulyje jis nesijautė jaukiai, tuo įsitikino per popietę. Bet tas pasaulis bent jau buvo perprantamas, ir Rikis įgijo vilties. Jis laužė galvą, žinodamas, kad jo velionė žmona turėjo daug draugų teisėjų, ir tikėdamasis, kad galbūt kuris nors iš jų pasirašytų nutarimą, leisiantį jam prieiti prie įvaikinimo dokumentų. Šyptelėjo, pamanęs, kad jeigu tas išdegtų, Ražinis tokio ėjimo tikrai nenumatytų.

Traukinys suposi ir kratėsi, po to sulėtėjo ir jam teko tvirčiau įsikibti metalinio strypo. Buvo sunku išstovėti ir jis stumtelėjo jaunuolį su kuprine ir ilgais plaukais, kuris nekreipė jokio dėmesio į netikėtą prisilietimą.

Metro stotelė buvo už dviejų kvartalų nuo Rikio namų, ir jis pakilo iš stoties, mėgaudamasis išėjimu į lauką. Stabtelėjo, giliai įkvėpė šaligatvio karščio, tada sparčiai nužingsniavo gatve. Savimi nelabai pasitikėjo, bet jį buvo užliejęs prasmingumo pojūtis. Nusprendė rūsyje susirasti senąją žmonos adresų knygelę ir tą patį vakarą pradėti skambinti jos pažinotiems teisėjams. Kuris nors tikrai sutiks padėti. Planas ne kažin koks, manė jis, bet vis šis tas. Sparčiai žingsniuodamas toliau, svarstė, ar šitą keršto dalį pasiekė todėl, kad taip norėjo Ražinis, ar dėl savo gudrumo. Ir nežinia, kodėl jį džiugino mintis, kad Ražinis taip žiauriai atkeršijo Rafaeliui Džonsonui, mušusiam jo mamą. Rikiui rodėsi, kad turi būti reikšmingas skirtumas tarp jo paties nežymaus aplaidumo, tikrai kilusio dėl biurokratinių sunkumų, ir Džonsono fizinio smurto. Leido sau džiugiai tikėtis, kad galbūt visa, kas nutiko jam, jo karjerai, banko sąskaitoms, pacientams, visa kebeknė ir suirutė, sukelta jo gyvenime, galėtų tiesiog baigtis štai kuo – vardu ir kokiu nors atsiprašymu, o tada jis galėtų imtis atkurti savo gyvenimą.

Rikis nė sekundės neleido sau susimąstyti apie tikrąją keršto prigimtį, nes visiškai nieko apie tai neišmanė. Ir negalvojo apie grėsmę giminaičiui, tebetykojančią kažkur už nugaros.

Pilnas jei ir nevisiškai teigiamų minčių, tai bent kažko beveik įprasto, ir tikėdamas, kad turi galimybę sėkmingai sužaisti žaidimą, Rikis pasuko už kampo savo namų link. Netikėtai pastiręs sustojo.

Priešais jo namą stovėjo trys policijos mašinos mirgančiom šviesom, didelė raudona miesto gaisrinė ir du geltoni viešųjų darbų sunkvežimiai. Blykčiojančios sirenų šviesos nyko vakaro prieblandoje.

Rikis žingtelėjo atbulas, lyg girtas ar gavęs smūgį į veidą. Matė ant laiptų stovinčius kelis policininkus, šnekančius su darbininkais kietais šalmais ir prakaituotais kombinezonais. Pašonėje sukosi pora gaisrininkų, bet, jam besiartinant, šie atsitraukė ir nužingsniavo į gaisrinės automobilį. Gaudžiant varikliui ir spengiamai klykiant sirenai, gaisrinė nuvažiavo gatve tolyn.

Rikis nuskubėjo pirmyn, tik akiems krašteliu pastebėdamas, kad vyrai priešais niekur neskuba. Atlėkęs prie namų, kone duso. Vienas policininkas atsigręžė į jį.

– Ei, drauguži, neskubėk taip, – pasakė pareigūnas.

– Čia mano namai, – sunerimęs atsakė Rikis. – Kas atsitiko?

– Čia gyvenat? – paklausė policininkas, nors į tą klausimą jau buvo atsakyta.

– Taip, – pakartojo Rikis. – Kas čia dedasi?

Policininkas atsakė ne iškart.

– Vajetau. Geriau pasikalbėkit su tuo kostiumuotuoju ana ten, – pratarė jis.

Rikis atsigręžė į kitą žmonių pulkelį. Pamatė savo kaimyną, gyvenusį dviem aukštais virš jo, biržos makleri, pirmininkavusį ne itin glaudžiai namo bendrijai, mosikuojantį rankomis ir besiginčijantį su miesto Viešųjų darbų skyriaus žmogumi kietu geltonu šalmu. Greta stovėjo dar du vyrai. Rikis pažino, kad vienas jų – namo valdytojas, o kitas – atsakingas už pastato priežiūrą.

Darbininkas kalbėjo garsiai, ir prisiartinęs Rikis nugirdo jį sakant:

– Dėjau skersą ant žmonių nepatogumo. Aš sprendžiu, ar čia galima gyventi, ir aš sakau – nė velnio!

Sutrikęs makleris nusisuko ir atsigręžė į Rikį. Pamojo ranka ir prisiartino, palikęs kitus ginčytis toliau.

– Daktare Starksai, – tarė jis, tiesdamas ranką pasisveikinti. – Tikėjausi, kad jau išvykot atostogauti.

– Kas čia nutiko? – skubiai paklausė Rikis.

– Visiška pekla, – tęsė makleris, – tiesiog pekla, ir baigta.

– Kas?

– O policininkas nepasakė?

– Ne. Kas čia dedasi?

Makleris atsidusęs gūžtelėjo pečiais.

– Na, atrodo, trečiam aukšte atsitiko baisi kanalizacijos nelaimė. Susidarė kažkoks slėgis ir keli vamzdžiai tiesiog sprogo visi vienu metu. Kaip kokios bombos. Pirmus du aukštus vanduo užliejo tarsi kibirais, o trečiam ir ketvirtam aukšte žmonės liko be visų patogumų. Elektros, dujų, vandens, telefono – visų patarnavimų. Viskas nutrūko.

Makleris, matyt, pamatė priblokštą Rikio išraišką, nes tęsė dalykiškiau.

– Užjaučiu. Kiek žinau, jūsų butas tarp labiausiai nukentėjusių. Nemačiau, bet...

– Mano butas...

– Taip. O dabar šitas prietranka darbininkas nori ištuštinti visą pastatą, kol inžinieriai ir statybininkai galės įeiti ir viską patikrinti...

– Bet mano daiktai...

– Kuris nors darbininkas jus palydės pasiimti, ko jums reikia. Sako, kad viskas pavojingai apgriuvę. Ar turit kur paskambinti? Kur pernakvoti? Maniau, kad paprastai rugpjūtį praleidžiat Keipe. Galvojau, ten ir būsit...

– Bet kaip?

– Nežinia. Atrodo, visa nelaimė prasidėjo bute tiesiai virš jūsų. O Volfsonai vasarai išvažiavę į Adirondakus. Po galais, reikia jiems paskambinti. Tikiuosi, ten jie turės viešai skelbiamą telefono numerį. Gal pažįstat gerą meistrą? Tokį, kuris galėtų sutvarkyti lubas, grindis ir viską, kas tarp jų. Ir siūlyčiau paskambinti savo draudimo agentui, nors jis tikrai neapsidžiaugs jus išgirdęs. Jam teks tučtuojau čia atvažiuoti priimti pareiškimo, bet pora vaikinų viduje jau fotografuoja viską.

– Vis tiek nesuprantu...

– Sakė, kad vamzdžiai tiesiog sprogo. Galbūt užsikimšo. Kol išsiaiškins, užtruks kelias savaites. Galbūt atsirado koks nors dujų burbulas. Šiaip ar taip, kažkas, nuo ko viskas sprogo. Lyg bomba.

Rikis žingtelėjo atbulas ir užsižiūrėjo į ten, kur ketvirtį amžiaus buvo jo namai. Lyg būtų išgirdęs apie kieno nors seniai pažįstamo, svarbaus ir artimo mirtį. Jam norėjosi pamatyti pačiam, apžiūrėti, paliesti, kad patikėtų. Kaip kadaise paglostė žmonos skruostą ir pajuto, kad jis šaltas kaip porcelianas – ir tą akimirką iš tikrųjų suprato, kas atsitiko. Jis pamojo pastato prižiūrėtojui.

– Palydėkit mane į vidų, – pareikalavo. – Parodykit man.

Žmogus nepatenkintas linktelėjo galvą.

– Nėr ten ką gražaus pamatyti, – pratarė jis. – Tikrai nėr. Ir bijau, kad šitie bateliai neatlaikys.

Žmogus nenorom padavė jam sidabrinį šalmą. Šis visas buvo subraižytas.

Rikiui įėjus į pastatą, fojė iš lubų tebelašėjo vanduo ir tekėjo sienom, o jų dažai pūslėjo ir luposi. Buvo justi drėgmė, viduje staiga pasidarė šlapia, šilta ir tvanku, kaip kur nors džiunglėse. Ore tvyrojo silpnas žmogaus išmatų kvapas, o ant marmuro grindų telkšojo balutės, todėl koridoriuje buvo slidu, lyg žiemą užlipus ant užšalusio tvenkinio. Prižiūrėtojas ėjo keliomis pėdomis pirma Rikio, atidžiai žiūrėdamas, kur stato koją.

– Užuodžiat? Kad tik nepasigautumėt ko nors, – per petį tarstelėjo jis.

Jiedu lėtai kopė laiptais, kiek įmanoma apeidami balas, nors Rikio batai jau ėmė šliurpsėti, ir jis juto pro odą besigeriančią drėgmę. Antrajame aukšte du jaunuoliai su kombinezonais, guminiais batais, didelėmis guminėmis pirštinėmis ir kaukėmis brūžavo didžiuliais šepečiais, mėgindami pradėti semti didesniąsias paplavų balas. Velkami per tą smarvę, šepečiai teškeno. Vyrai

dirbo lėtai ir sunkiai. Trečiasis, taip pat su guminiais batais ir kauke, bet vilkintis pigiu rudu kostiumu ir ryšintis nukarusiu kaklaraiščiu, stovėjo greta. Rankose jis laikė „Polaroid“ fotoaparatą ir darė vieną griūties nuotrauką po kitos. Švystelėjo blykstė, ir Rikis vienoje lubų vietoje pamatė didžiulį išsipūtimą, lyg milžinišką tuoj pratrūksiančią pūslę, kur buvo sutekėjęs vanduo, grasinantis permerkti fotografą.

Rikio buto durys buvo plačiai atvertos.

– Atleiskit, turėjom išlaužti. Ieškojom, kur pagrindinis nelaimės šaltinis...

Jis čia ir nutilo, tarsi daugiau nieko aiškinti nė nereikėtų, bet pridūrė dar vieną žodį:

– Šūdas...

Čia išsiplėsti irgi nereikėjo.

Rikis žengė vieną žingsnį į savo butą ir sustojo kaip įbestas.

Atrodė, kad per jo namus prašvilpė uraganas. Vandens buvo per colį. Elektros lemputės perdegė nuo trumpojo jungimo, aiškiai jautėsi užsidegusios ir ore užgesusios medžiagos kvapas. Visi baldai ir kilimai buvo permirkę, daugelis nepataisomai sugadinti. Lubos daug kur buvo įlinkusios ir įdubusios, kai kur įlūžusios, o aplink lyg sniego pribirę balto tinko. Atšokusios akmens vatos atraižos sukrito į krūvas lyg papjė-mašė luitai. Jis nė negalėjo suskaičiuoti, iš kiek vietų tebevarvėjo tamsiai rudas dvokiantis vanduo. Įėjus giliau į butą, fojė vos juntamas išmatų kvapas gerokai stiprėjo, ir Rikį beveik pykino.

Viskas buvo apgriuvę. Jo daiktai buvo permirkę ir išmėtyti. Atrodė, lyg per butą būtų persiritusi potvynio banga. Jis atsargiai įžengė į kabinetą ir sustojo tarpduryje. Ant kušetės buvo užvirtusi didžiulė lubų atplaiša. Ant stalo gulėjo akmens vatos atraiža. Lubose buvo bent trys skylės, iš visų varvėjo, lyg stalaktitai urvuose styrojo aplūžę vamzdžiai. Grindys buvo apsemtos. Kai kurie paveikslai, jo diplomai ir Froido atvaizdas buvo nukritę, todėl daug kur mėtėsi stiklo šukės.

– Kaip po teroristų išpuolio, ką? – pastebėjo prižiūrėtojas. Rikiui žengus pirmyn, jis sugriebė daktarą už rankos. – Ten negalima, – pasakė.

– Mano daiktai... – pratarė Rikis.

– Bijau, kad neatlaikys grindys, – atsakė darbininkas. – Ir tie kabantys vamzdžiai bet kada gali lūžti. O visi daiktai greičiausiai vis tiek suniokoti. Verčiau juos palikit. Čia šimtą kartų pavojingiau, nei jums atrodo. Pauostykit, daktare. Užuodžiat? Ne tik šūdus ir visa kita. Man rodos, aš jaučiu dujas.

Rikis suabejojo, paskui linktelėjo.

– O į miegamąjį? – paklausė.

– Ten tas pats. Visi drabužiai irgi. O lovą sutraiškė didžiulė lubų atplaiša.

– Man vis tiek reikia pamatyti, – atsakė Rikis.

– Visai nereikia, – atkirto darbininkas. – Nesusapnuosit košmaro, baisesnio už tikrovę, todėl verčiau palikit viską ir nešdinkitės. Draudimas beveik viską atlygins.

– Mano daiktai...

– Daiktai tėra daiktai, daktare. Batų pora, kostiumas – viską galima nesunkiai įsigyti iš naujo. Neverta rizikuoti, nes susirgsit ar susižeisit. Dingstam iš čia ir leidžiam ekspertams dirbti. Nemanau, kad tai, kas liko iš lubų, dar ilgai kabos. Ir už grindis galvos neguldyčiau. Teks šitą butą išskrosti nuo viršaus iki apačios.

Kaip tik taip tą sekundę jautėsi Rikis. Perskrostas nuo viršaus iki apačios. Apsigręžęs nusekė paskui darbininką lauk. Jam už nugaros, lyg patvirtindamas darbininko žodžius, nukrito gabalas lubų.

Išėjus į gatvę, pastato prižiūrėtojas, makleris ir miesto darbininkas priėjo prie jo.

– Baisu? – paklausė makleris. – Esat matęs baisiau?

Rikis papurtė galvą.

– Draudimo žmonės jau atvažiuoja, – tęsė makleris. Jis pada-

vė Rikiui savo vizitinę kortelę. – Klausykit, paskambinkit man į kontorą už poros dienų. O kol kas turit kur prisiglausti?

Rikis linktelėjo galvą ir įsikišo kortelę į kišenę. Jo gyvenime liko vienintelė nepaliesta vieta. Bet jis nesitikėjo, kad ir ji tvers ilgai.

Devynioliktas skyrius

Likusi nakties dalis Rikį siautė kaip per mažas kostiumas, ankštas ir nepatogus. Jis glaudėsi skruostu prie lango stiklo ir juto, kaip pro jį skverbiasi ankstyvos ryto valandos vėsa, tarsi lietųsi tiesiai jam į vidų, o lauko tamsa jungėsi su niaurumu jo širdyje. Rikis laukė ryto, vildamasis, kad saulė išsklaidys jo ateities juodulius, nors ir žinojo, kad tokia viltis tuščia. Lėtai įkvėpė, burnoje jausdamas troškų orą, geisdamas nusimesti apėmusios nevilties naštą. Nepavyko.

Rikis jau šeštą valandą dardėjo „Bonanzos autobusų" vėlyvuoju reisu iš Port Otoričio į Provinstauną. Jis klausėsi dyzelinio autobuso variklio gaudesio, garsėjančio ir tylančio vairuotojui perjungiant bėgius. Stabtelėjęs Providense, autobusas pagaliau įsuko į Šeštąjį kelią Keipe ir lėtai, bet ryžtingai kapstėsi tolyn. Pakeliui išleido keleivius Borne, Falmute, Hianije, Ysthame ir galiausiai Rikio stotelėje Velflyte prieš pasiekdamas Provinstauną Keipo gale.

Autobuse dabar tik trečdalis vietų tebuvo užimta. Visą kelią Rikio pakeleiviai buvo jauni vaikinai ir merginos, paaugliai ar studentai, kai kurie vos pasiekę darbingą amžių, sprunkantys į Keip Kodą savaitgaliui. Matyt, žada gerus orus, pamanė jis. Giedras dangus, šilta. Iš pradžių jaunuomenė kėlė triukšmą, džiūgavo, juokėsi ir čiauškėjo, susidraugaudama taip, kaip tik jaunimas moka. Jie nekreipė dėmesio į Rikį, vienišą sėdintį gale, at-

skirtą daug gilesnių srovių, nei vien amžiaus. Bet tolygus variklio gaudesys beveik su visais keleiviais, išskyrus jį, padarė savo. Dabar jie visaip išsiskėtę miegojo, o Rikis žvelgė, kaip po ratais bėga mylios. Jo mintys lėkė taip pat greitai kaip ir kelias.

Jis nė neabejojo, kad jo butą sugriovė visai ne kanalizacijos sprogimas. Tikėjosi, kad nieko panašaus neįvyko jo vasarnamyje.

Suprato, kad daugiau nieko nebeturi.

Iš pradžių mąstė, kur važiuoja – apie kuklias atsargas, greičiau slegiančias, o ne drąsinančias: dulkėtą, atsiminimų pilną namą. Truputį apsilaupiusią ir subraižytą dešimties metų senumo „Honda Accord“, stovinčią pašiūrėje už namo, naudojamą tik vasaros atostogų metu, nes gyvenant Manhetene automobilio nereikėjo. Kelis palaikius rūbelius – chaki kelnes, marškinėlius ir kandžių suėstus megztinius apirusiomis apykaklėmis. Čekį dešimčiai tūkstančių dolerių, laukiantį banke. Sužlugdytą karjerą. Visiškai sugriautą gyvenimą.

Ir apie trisdešimt šešias valandas, likusias iki Ražinio termino.

Pirmą kartą per visas tas dienas Rikis susitelkė į jo laukiantį pasirinkimą: vardas arba jo paties nekrologas. Kitokiu atveju nekaltas žmogus bus nubaustas taip, kaip Rikis negalėjo nė įsivaizduoti. Visa siaubinga vaivorykštė nuo žlugimo iki mirties. Persekiotojo nuoširdumu jis nebeabejojo. Nei jo sugebėjimais, nei ryžtu.

Rikis pagalvojo: kad ir kiek laksčiau, spėliojau ir sprendžiau užduotus galvosūkius, pasirinkimas niekaip nepasikeitė. Esu toje pačioje padėtyje kaip ir tada, kai gavau laišką.

Po to papurtė galvą, nes tai buvo netiesa. Suvokė, kad jo padėtis gerokai pablogėjo. Tas daktaras Frederikas Starksas, kuris atplėšė laišką savo dailiame kabinete miesto centre, apsuptas atidžiai sudėstyto gyvenimo, valdantis kiekvieną minutę taip tiksliai ir vienodai slenkančių dienų, buvo dingęs. Jis buvo žmogus, pratęs dėvėti švarką ir ryšėti kaklaraištį, tvarkingai susiglostęs kiekvieną plaukelį. Valandėlę žvelgė į autobuso langą, tamsiame

stikle vos įžiūrėdamas savo atspindį. Iš ten į jį žiūrįs žmogus vargiai priminė tą, kuo jis kadaise buvo. Ražinis norėjo žaisti, bet Rikiui nenutiko nieko smagaus.

Autobusas mažumėlę kryptelėjo, variklis pritilo – artėjo prie stotelės. Rikis žvilgtelėjo į laikrodį ir suprato, kad į Velflytą atvyks kaip tik auštant.

Turbūt žaviausias dalykas atostogų pradžioje, metai po metų, buvo įprastumas. Atvykimo apeigos kasmet būdavo tokios pačios, todėl virto mažyčiais veiksmais, mielais kaip seno gero draugo viešnagė po ilgo nesimatymo. Kai mirė žmona, Rikis griežtai stengėsi atvykęs į vasarnamį elgtis taip pat. Kasmet rugpjūčio pirmąją jis tuo pačiu reisu skrisdavo iš La Gardijos į nediduką Provinstauno oro uostą, iš kur tos pačios firmos taksi jį senais pažįstamais keliais kokį tuziną mylių veždavo į namus. Jis taip pat atidarydavo vasarnamį, plačiai atverdavo langus tyram Keipo orui, sulankstydavo senus nudėvėtus užtiesalus nuo pintų ar medvilninių baldų, nubraukdavo per žiemos mėnesius viduje ant lentynų ir spintelių susikaupusias dulkes. Kadaise jie viską darydavo dviese. Pastaruosius kelerius metus jis darbavosi vienas. Kai peržvelgdavo nedidelę pašto krūvelę, kuri visada jį pasitikdavo – daugiausia kvietimai į parodų atidarymus ar kokteilių vakarėlius, į kuriuos Rikis neidavo – atsimindavo, kad vienas darydamas tai, ką anksčiau dviese, žmonai teikdavo kažkokią vaiduoklišką būtį jo gyvenime, bet jam nuo to buvo gera. Kažkodėl nuo to jausdavosi ne toks vienišas.

Šiemet viskas buvo kitaip. Atvyko tuščiomis rankomis, bet atsivežė naštą, sunkesnę nei kada anksčiau, netgi pirmąją vasarą po žmonos mirties.

Autobusas atšiauriai išleido jį juodo žvirgždo stotelės aikštelėje už „Krabo trobos“ restorano. Visus tuos metus, kiek važinėjo į Keipą, nė karto ten nevalgė – matyt, atgrasintas išsišiepusio krabo su seilinuku, mojančio peiliu ir šakute žnyplėse, puo-

šiančio iškabą virš restorano durų. Kitų keleivių laukė dvi mašinos ir, įsisodinusios kelis Rikio pakeleivius, abi nudūmė sau. Rytas buvo vėsus ir drėgnas, o virš kalvų kai kur kybojo tiršta migla. Aušros šviesoje pasaulis aplink atrodė pilkas ir vaiduokliškas, lyg susiliejusi nuotrauka. Po marškiniais pajutęs ryto vėsą, Rikis sudrebėjo ant šaligatvio. Gerai žinojo, kur esąs, už trijų su trupučiu mylių nuo namų – šimtus kartų buvo pro čia pravažiavęs. Bet tokią valandą ir tokiomis aplinkybėmis vieta atrodė svetima, truputį nederanti, kaip instrumentas, skambinantis teisingas natas neteisingu raktu. Jis valandžiukę svarstė, ar neišsikvietus taksi, paskui nukrypavo keliu neryžtingu, mūšyje išvargusio kareivio žingsniu.

Nepraėjus nė valandai, Rikis priėjo vieškelį, vedantį į jo namą. Tuo tarpu jau sukilo neišvengiamas rugpjūčio ryto karštis ir saulė, pradžiovinusi miglas ir rūką nuo aplinkinių kalvų. Stovėdamas prie namo durų, už dvidešimties jardų ant kelio matė tris varnas, grėsmingai kapojančias meškėno maitą. Praėjusią naktį žvėriukas blogą, juodą valandą bėgo per kelią ir tą pat akimirką virto kitų gyvūnų pusryčiais. Varnų lesimas valandėlę patraukė Rikio dėmesį: jos tupėjo prie maitos, kraipydamos galvas aukštyn ir žemyn, krypuodamos į šalis ir besidairydamos pavojų, lyg suprastų, kad tupėti ant kelio nesaugu, ir joks alkis, net ir baisiausias, nė akimirkos nesumenkino jų atsargumo. Tada, įsitikinusios, kad niekas negresia, jos smeigė ilgus žiaurius snapus į maitą ir ją draskė. Netgi kirto viena kitai, lyg nenorėtų dalintis gausiu grobiu, paliktu skubančios „BMW" ar „SUV". Vaizdas buvo įprastas, ir šiaip jau Rikis nebūtų kreipęs į jį dėmesio. Bet šįryt jį siutino, lyg paukščių spektaklis būtų skirtas jam. Maita, piktai manė Rikis. Lavonų darkymas. Staiga ėmė kaip paklaikęs mataruoti rankomis į varnas. Tačiau paukščiai nekreipė dėmesio, kol jis grėsmingai nežengė jų link. Tada jie pakėlė baisų triukšmą ir pakilo į orą, valandėlę sukosi virš medžių, bet vos Rikiui nuėjus į vieškelį, grįžo. Jos labiau užsispyrusios negu aš, pama-

nė Rikis. Prislėgtas nusigręžė nuo paukščių ir narsiai, bet virpėdamas patraukė medžių alėja, o iš po jo batų nuo tako kilo dulkių debesėliai.

Nuo kelio iki namo tebuvo ketvirtis mylios, bet šio nesimatė. Dauguma naujų Keipo pastatų puikuojasi turtais ir išvaizdos, ir vietos požiūriu. Ant kiekvienos kalvos ir kopos stūksojo didžiuliai namai, iškelti taip, kad matytųsi bent truputėlis Atlanto. O jei nebuvo galima žvelgti į vandenyną, jie buvo išraityti taip, kad pro langus matytum laukymes ar kraštovaizdį pripildančius vėjo nugairintų medžių guotus. Nauji namai pastatyti taip, kad pro langus ką nors matytum. Rikio namas buvo kitoks. Pastatytas gerokai seniau nei prieš šimtą metų, kadaise buvo nedidukas ūkis, todėl stovėjo palaukėje. Laukai, kur kadaise augo kukurūzai, dabar priklausė draustiniui, todėl vieta savaime buvo uždara. Namo ramybė ir vienatvė glūdėjo ne tiek pro langus atsiveriančiuose toliuose, kiek senajame ryšyje su žeme po pamatais. Dabar jis atrodė kaip senas žilas pensininkas, truputį apšiuręs ir nugairintas, apskurusiais pakraščiais, per šventes užsisegantis medalius, bet mieliau laiką leidžiantis snūduriuodamas prieš saulutę. Daugelį dešimtmečių namas tarnavo, o dabar ilsėjosi. Jis visai nebuvo toks žvalus kaip šiuolaikiniai namai, kur atsipalaiduoti kone reikalaujama ir spaudžiama.

Rikis žingsniavo po kelią gobiančių medžių šešėliu, kol išniro iš miškelio ir pamatė lauko kampe susigūžusį namą. Beveik nustebo, kad namukas tebestovi.

Ant laiptelių prie įėjimo apsidžiaugė radęs atsarginį raktą po pilku grindinio akmeniu, kur ir tikėjosi. Jis valandėlę luktelėjo, tada atrakino duris ir įėjo. Dulkinas troškaus oro gūsis beveik nešė palengvėjimą. Greitai apžvelgė visa, kas buvo viduj. Dulkės ir tyla.

Suskaičiavus laukiančius darbus – tvarkymą, šlavimą, namo rengimą atostogoms – Rikiui iš nuovargio sukosi galva. Siaurais laiptais užlipo į miegamąjį. Po kojomis girgždėjo aptrešusios ir

nuo senumo susidėvėjusios grindlentės. Kambaryje atvėrė langą, kad įeitų šilto oro. Komodos stalčiuje turėjo velionės žmonos nuotrauką – keistoje vietoje saugojo jos atvaizdą ir atminimą. Priėjęs ištraukė, tada apsikabinęs ją lyg vaikas meškutį virto į dvigulę lovą, kurioje jau tris vasaras miegojo vienas, ir beveik išsyk nugrimzdo į gilų, bet neramų miegą.

Ankstyvą popietę pramerkęs akis, pajuto, kad saulė svilinte svilina. Valandėlę nežinojo kur esąs, bet paskui, geriau išsibudinęs, pažino jį supantį pasaulį. Viskas aplink buvo pažįstama ir labai mylima, bet žvalgytis buvo skaudu, lyg brangiausieji toliai kažkodėl būtų nepasiekiami. Kaip ir žmonos nuotrauka, kurią tebegniaužė rankoje, viskas buvo tolima ir tarsi prarasta.

Rikis nuėjo į vonios kambarį ir virš kriauklės apsišlakstė veidą šaltu vandeniu. Rodės, jo atvaizdas veidrodyje suseno. Įsitvėręs rankomis kriauklės, žvelgė į save ir mąstė, kad reikia daug ką nuveikti, o laiko mažai.

Jis skubiai ėmėsi įprastų vasaros darbų. Nusileido į pašiūrę ir nuėmė nuo senutės „Hondos“ užtiesalą, paskui įjungė elektrinį akumuliatoriaus kroviklį, kurį laikė kaip tik šiai akimirkai. Tada, mašinai grįžtant į gyvenimą, nuėjo į namą ir ėmė traukti užtiesalus nuo baldų, paskubom šluoti grindis. Sieninėje spintoje buvo ir sena plunksninė šluotelė dulkėms valyti, ją pasiėmęs, jis greitai namo vidų užtvindė dulkių erkutėmis, sūkuriuojančiomis saulės spinduliuose.

Kaip buvo pratęs Keipe, išeidamas duris paliko atviras. Jei jį atsekė – o taip galėjo būti – Rikis nenorėjo, kad Vergilijai ar Merlinui, ar kitam Ražinio talkininkui tektų laužtis. Lyg šitaip sumažintų nuoskaudą. Nebuvo tikras, ar pakęs dar ką nors sulaužyto savo gyvenime. Namai Niujorke, karjera, geras vardas, visa, kas Rikis manėsi esąs, ir visa, iš ko susidėjo jo gyvenimas, buvo nuosekliai suardyta. Širdyje pajuto dilgčiojant graudų trapumo jausmą, lyg nebegalėtų pakelti daugiau jokio įskilusio lan-

go stiklo, įbrėžto medžio, sudužusio arbatos puodelio ar sulankstyto šaukšto.

Jis su palengvėjimu atsiduso, kai „Honda“ užsivedė. Pamėgino stabdžius, jie, rodės, irgi veikė. Narsiai važiavo atbulas ir visą laiką galvojo: va koks jausmas būti arti mirties.

Draugiška tarnautoja parodė Rikiui stiklinę banko valdytojo kabiną už kokių dešimties pėdų. Pirmasis Keipo bankas buvo įsikūręs nedideliame pastate byrančiomis čerpėmis, kaip daugelyje senų vietos namų. Bet viduje viskas buvo kuo šiuolaikiškiausia, todėl kabinetuose nusidėvėjimas derėjo su naujumu. Matyt, kažkokiam architektui taip patiko, svarstė Rikis, bet iš tikrųjų bankas buvo nei toks, nei anoks. Bet vis tiek džiugu, kad jis tebestovi ir tebedirba.

Valdytojas buvo mažas šnekus vyrukas, su pilvuku ir nediduke plike ant galvos, kuri, matyt, tą vasarą dažnai nusvildavo saulėje. Jis smagiai pakratė Rikiui ranką. Tada atsitraukęs nužvelgė jį tiriamu žvilgsniu:

– Kaip laikotės, daktare? Gal nesveikuojat?

Pagalvojęs Rikis atsakė:

– Kuo puikiausiai. Kodėl klausiat?

Valdytojas, rodės, susigėdo ir mostelėjo ranka, lyg mėgindamas ištrinti užduotą klausimą.

– Atleiskit. Nenorėjau lįsti ne į savo reikalus.

Rikis pamanė, kad tikriausiai pastarųjų dienų įtampa paliko pėdsakų jo išvaizdoje.

– Buvau pasigavęs kažkokį vasarinį gripą. Visai išvertė mane iš kojų... – sumelavo.

Valdytojas linktelėjo galvą.

– Kartais taip būna. Svarbiausia, ar pasitikrinot dėl Laimo ligos. Kai šičia kas nors sunegaluoja, pirmiausia įtariam ją.

– Man viskas tvarka, – vėl sumelavo Rikis.

– Ką gi, daktare Starksai, laukėm jūsų. Tikiuosi, jums viskas

tiks, bet turiu prisipažinti, kad tokiam keistam sąskaitos uždarymo procese man dar nėra tekę dalyvauti.

– Kodėl?

– Na, pirmiausia buvo tas mėginimas nelegaliai prieiti prie jūsų sąskaitos. Tokiam užkampyje, kaip šis, taip labai retai pasitaiko. O šiandien dar atvežė jums siuntinį banko adresu.

– Siuntinį?

Valdytojas padavė jam skubaus pašto voką. Ant jo buvo Rikio pavardė, o apačioje – banko valdytojo. Atsiųsta iš Niujorko. Atgalinio adreso vietoje buvo pašto dėžutės numeris ir vardas: R. A. Žinis. Rikis paėmė voką, bet neatplėšė.

– Ačiū, – tarė jis. – Atsiprašau už nesklandumus.

Iš stalčiaus banko valdytojas ištraukė mažesnį voką.

– Čekis gryniesiems, – pasakė jis. – Dešimties tūkstančių septynių šimtų septyniasdešimt dviejų dolerių sumai. Gaila prarasti jus kaip klientą, daktare. Tikiuosi, nenešit šitų pinigų mūsų konkurentams.

– Ne, – Rikis pažiūrėjo į čekį.

– Ar parduodat savo vasarnamį, daktare? Galėtume padėti sutvarkyti mokėjimą...

– Ne. Neparduodu.

Valdytojas atrodė nustebęs.

– Kodėl tuomet uždarot sąskaitą? Dažniausiai ilgalaikės sąskaitos uždaromos dėl kokių nors didelių pokyčių namuose. Mirties ar skyrybų. Kartais bankroto. Ko nors liūdno ar labai sunkaus, dėl ko žmonėms reikia iš esmės persitvarkyti. Bet jums...

Valdytojas klausė atsargiai.

Rikis neskubėjo atsakyti. Jis žvelgė į čekį.

– Ar labai neapsunkinčiau, jei paprašyčiau pinigų grynaisiais?

Valdytojo akys trupučiuką išsiplėtė.

– Nešiotis šitiek grynų pinigų gali būti pavojinga, daktare. Galbūt geriau kelionės čekiais?

– Ne, bet dėkui, kad rūpinatės. Geriau grynaisiais.

Valdytojas linktelėjo galvą.

– Gerai, tuojau atnešiu. Šimtinės tiks?

– Kuo puikiausiai.

Valandžiukę Rikis sėdėjo vienas. Mirtis, skyrybos, bankrotas. Liga, neviltis, depresija, šantažas, turto prievartavimas. Rodės, jam tiko bet kuris ar netgi visi šie žodžiai.

Grįžęs valdytojas padavė Rikiui kitą voką su grynaisiais.

– Gal norėsit perskaičiuoti? – paklausė jis.

– Ne, pasitikiu jumis, – atsakė Rikis ir įsidėjo pinigus į kišenę.

– Ką gi, daktare Starksai, prašau, jei dar kada galėsim jums pagelbėti, štai mano kortelė...

Rikis paėmė ją ir tyliai padėkojo. Jau gręžėsi eiti, bet staiga stabtelėjo ir pažvelgė į valdytoją.

– Dėl ko, sakėt, dažniausiai žmonės uždaro sąskaitas?

– Na, dažniausiai jiems nutinka kas nors labai negero. Jiems tenka kraustytis kitur, pradėti dirbti naują darbą. Susikurti sau ir savo šeimai naują gyvenimą. Dažniausiai, turbūt apskritai dauguma visų sąskaitų uždaromos dėl to, kad pagyvenę nuolatiniai klientai miršta, o jų turtas, kurį mes saugojom, atitenka vaikams ir papuola į agresyvias pinigų rinkas ar Volstritą. Sakyčiau, devyniasdešimt procentų mūsų uždaromų sąskaitų susijusios su mirtim. Gal net daugiau. Todėl ir stebiuosi jumis, daktare. Viskas tiesiog ne taip, kaip mes pratę.

– Kaip įdomu, – atsakė Rikis. – Nė nežinojau. Na, galiu jus užtikrinti, kad jei ateityje man dar reikės banko paslaugų, kreipsiuosi į jus.

Valdytojas dėl to šiek tiek aprimo.

– Maloniai jūsų lauksime, – tarė jis, o Rikis, staiga susimąstęs apie tai, ką banko valdytojas jam papasakojo, apsigręžė ir išėjo pasitikti likusios priešpaskutinės savo dienos.

Kol Rikis grįžo į namą, viską apgaubė lengvutė ankstyvo vakaro prieblanda. Vasarą, manė jis, tikros tamsios ir sunkios naktys ateina tik vidurnaktį ar dar vėliau. Laukuose prie namų čirpė

svirpliai, o virš galvos danguje žiebėsi pirmosios žvaigždės. Tokią naktį negalima rūpintis ir jaudintis.

Jis beveik tikėjosi, kad viduje jo lauks Merlinas ar Vergilija, bet ten buvo tylu ir tuščia.

Rikis įžiebė šviesą, nuėjo į virtuvę ir išsivirė kavos. Po to prisėdo prie medinio stalo, kur tiek kartų valgė kartu su žmona, ir atplėšė banke gautąjį siuntinį. Greitojo pašto pake buvo vokas su atspausdintu jo vardu.

Rikis atplėšė voką ir išėmė sulenktą popieriaus lapą. Puslapio viršuje buvo įmonės ženklas, todėl laiškas atrodė kaip daugmaž įprastas verslui. Prie ženklo buvo parašyta:

R. A. Žinis
Privatus detektyvas
„Visa korespondencija visiškai slapta“
P. D. 66-66
Bažnyčios gatvės paštas
Niujorkas, Niujorko valstija 10 008

Toliau ėjo trumpas laiškelis striukais dalykiškais sakiniais:

Gerb. dr. Starksai,
atsakydami į Jūsų šiam biurui užduotą klausimą, džiaugiamės galėdami patvirtinti Jūsų spėjimus. Tačiau šiuo metu negalime suteikti išsamesnių žinių apie minėtuosius asmenis. Kiek žinome, Jūsų laikas labai ribotas. Todėl iš anksto pranešame, kad ateityje į panašius Jūsų klausimus atsakyti negalėsime. Jei aplinkybės pasikeistų, mielai prašome dar kartą kreiptis į mūsų biurą.
Sąskaita už suteiktas paslaugas bus išsiųsta per dvidešimt keturias valandas.
Kuo nuoširdžiausiai Jūsų,
R. A. Žinis, prezidentas
R. A. Žinio privačių detektyvų biuras

Rikis triskart perskaitė laišką, paskui padėjo jį ant stalo.

Dokumentas, pamanė jis, tikrai nepaprastas. Jis papurtė galvą truputį susižavėjęs, bet apimtas gilios nevilties. Adresas ir detektyvų biuras, aišku, buvo išgalvoti. Laiško gudrybė buvo ne ta. Gudrybė buvo tai, koks nereikšmingas laiškas atrodytų bet kam, išskyrus Rikį. Visos kitos sąsajos su Ražiniu buvo ištrintos iš Rikio gyvenimo. Eilėraštukai, pirmasis laiškas, nuorodos ir užuominos buvo arba sunaikintos, arba pavogtos. O šis laiškas pranešė Rikiui tai, ką jam reikėjo žinoti, bet taip, kad pakliuvęs į rankas kam nors kitam raštelis niekuo neišsiskirtų. O jei kas ir smalsautų, iškart atsitrenktų į nepradaužiamą plytų sieną. Iškart pėdsakas niekur nevedė.

Kaip išradinga, pamanė Rikis.

Jis žinojo, kas trokšta jo savižudybės, tik nežinojo vardų. Žinojo, kodėl jie nori, kad Rikis nusižudytų. O jei nepaklus jų reikalavimams, jie tikrai galėjo įvykdyti tai, ką ir grasino nuo pat pirmos dienos. Sąskaita už paslaugas.

Rikis žinojo, kad jo gyvenime per pastarąsias dvi savaites sukeltas sąmyšis atėjus nustatytam laikui išgaruos. Karjerą sugriovė gandai apie seksualinį išnaudojimą, pinigai, butas – visa, kas jį užgriuvo per tas keturiolika dienų, išsispręs iškart, kai tik jis mirs.

Bet svarbiausia, mąstė, ir visų blogiausia: niekam nerūpės.

Per kelis praėjusius metus nuo pasaulio jis atsiskyrė kaip profesijos atstovas ir žmogus. Su giminėmis jei ir nesusvetimėjo, tai tikrai nuo jų nutolo. Neturėjo nei šeimos, nei draugų. Galvojo, kad jo laidotuvėse bus daugybė žmonių tamsiais kostiumais su deramu apsimestiniu liūdesiu ir gailesčiu veiduose. Tai bus jo kolegos. Bažnyčios eilėse sėdės keli buvę pacientai, kuriems jis padėjo, mąstė Rikis. Jų jausmai bus tikri. Bet pačioje psichoanalizės esmėje glūdėjo tai, kad po sėkmingo gydymo jie nebeišgyvens nei nerimo, nei depresijos. Tą Rikis jiems laimėjo per metų metus kasdienių seansų. Taigi būtų visai negražu prašyti jų išlieti dėl jo kokią ašarėlę.

Vienintelis žmogus, trykšte trykštąs nuoširdžiais jausmais ant kieto medinio bažnyčios suolo bus tas, kuris jį atvedė iki mirties.

Rikis suvokė likęs visiškai vienas.

Kokia būtų nauda, jei jis paimtų laišką, raudonu rašalu apvestų vardą „R. A. Žinis“ ir paliktų kokiam detektyvui su prierašu: šitas žmogus kaltas dėl mano savižudybės.

Tokio žmogaus nėra. Ar bent jau jo tikrai nesugebės rasti koks vietinis Velflyto, Masačiūsetso policininkas pačiame vasaros įkarštyje. Tokiu metu nusikaltimai dažniausiai byloja apie girtus vidutinio amžiaus vairuotojus, grįžtančius iš vakarėlių, šeimyninius turtuolių barnius ir pramuštgalvius paauglius, mėginančius nusipirkti visokiausių draudžiamų kvaišalų.

O dar blogiau, kas tuo patikėtų? Juk kiekvienas vos žvilgtelėjęs į Rikio gyvenimą išsyk pastebėtų, kad mirė jo žmona, dėl kaltinimų seksualiniu išnaudojimu žlugo jo karjera, netvarka piniginiuose reikaluose, o namai po nelaimės sugriauti. Puiki dirva savižudiškai depresijai tarpti.

Bet kam iš pirmo žvilgsnio jo mirtis atrodytų visai paaiškinama. Tarp jų ir visiems Rikio kolegoms Manhetene. Neįsigilinus jo savižudybė atrodytų tiesiog kaip atvejis iš vadovėlio. Niekas nė akimirką nesusimąstytų, kad ji kuo nors neįprasta.

Akimirksniu Rikį užplūdo pykčio sau proveržis: pasidarei toks lengvas taikinys. Jis kietai sugniaužė kumščius ir įsirėmė jais į stalą prieš save.

Giliai įkvėpė ir garsiai paklausė:

– Ar nori gyventi?

Kambaryje buvo tylu. Jis klausėsi lyg laukdamas kokios šmėklos atsakymo.

– Kodėl tau verta gyventi toliau? – primygtinai klausė.

Ir vėl vietoj atsakymo girdėjosi tik tolimas vasaros nakties gaudesys.

– Ar galėsi gyventi, jei kažkas kitas už tai sumokės gyvybe?

Jis giliai įkvėpė, tada pats sau atsakė, purtydamas galvą.

– Ar gali rinktis?

Jam atliepė tyla.

Vieną dalyką Rikis suvokė akivaizdžiai ir visiškai aiškiai: po dvidešimt keturių valandų daktarui Frederikui Starksui teks mirti.

Dvidešimtas skyrius

Paskutinė Rikio gyvenimo diena prabėgo skubiai besiruošiant.

Uosto jūrininkų reikmenų prekių parduotuvėje jis nusipirko du penkių galonų talpos prikabinamo valties variklio degalų bakus, ryškiai raudonus, kurie tvirtinami valtelėms prie dugno ir jungiami prie variklio. Šiurkščiai paklausęs paauglio pardavėjo, išsirinko pačius pigiausius. Vaikinukas mėgino jam įpiršti truputį brangesnius, kurie turėjo kuro matuoklius ir apsauginę slėgio nuleidimo žarnelę, bet Rikis jų niekinamai atsisakė. Vaikinukas dar paklausė, kam jam reikia dviejų, ir Rikis užsiminė, kad vieno nepakaks tam, ką sumanęs. Jis vaidino piktą ir nekantrų, elgėsi kaip įmanydamas nemandagiau iki pat tol, kol už bakus sumokėjo grynaisiais iš savo atsargų.

Vos sumokėjęs, Rikis stabtelėjo, lyg kažką prisiminęs, ir skubiai paprašė paauglio parodyti jūrinius raketų pistoletus. Vaikinukas atnešė jų kokį pustuzinį. Rikis ir vėl išsirinko pigiausią, nors paauglys perspėjo, kad pistoletas šaudo netoli ir raketą gali paleisti tik kokias penkiasdešimt pėdų aukštyn. Jis siūlė rinktis kitus, tik truputį brangesnius, kurie raketas iššautų daug aukščiau, užtat jais šaudyti būtų saugiau. Rikis ir vėl šiurkščiai jų atsisakė, pareiškęs, kad ketina šauti tik vieną raketą. Kaip ir pirma sumokėjo grynaisiais ir dar nusiskundė, kaip viskas brangu.

Įtarė, kad paauglys labai apsidžiaugė jam išėjus.

Paskui stabtelėjo didelio prekybos tinklo vaistinėje. Nuėjo į

salės galą ir paprašė pakviesti vyriausiąjį vaistininką. Atėjo vyriškis baltu chalatu ir truputėlį išdidus. Rikis prisistatė.

– Man reikia vaistų pagal receptą, – pasakė jis ir padiktavo vaistininkui savo sveikatos pažymėjimo numerį. – „Elavilio". Trisdešimties miligramų tablečių trisdešimčiai dienų. Iš viso devynių tūkstančių miligramų.

Vaistininkas papurtė galvą, bet ne tiek prieštaraudamas, kiek truputį nustebęs.

– Seniai tiek daug niekas neprašė, daktare. Prekiaujame daug naujesniais vaistais, kurie ir veiksmingesni, ir turi mažiau šalutinių poveikių, ir ne tokie pavojingi, kaip „Elavilis". Jis beveik seniena. Vargu ar šiais laikais dar kas nors jį vartoja. Na, turiu atsargų, kurių galiojimo laikas dar nesibaigęs, bet ar jums tikrai reikia būtent šio vaisto?

– Tikrai taip, – atrėžė Rikis.

Vaistininkas gūžtelėjo pečiais, lyg sakytų, kad padarė, ką galėjo, jog perkalbėtų Rikį pirkti kitą, geresnį nuotaikos reguliuotoją.

– Kieno vardą rašyti ant etiketės? – paklausė jis.

– Mano, – atsakė Rikis.

Iš vaistinės Rikis nuėjo į mažutę raštinės reikmenų krautuvėlę. Nė nepažvelgęs į ilgas eiles atvirukų su užrašais „Linkime pasveikti", „Užuojauta", „Sveikiname gimus kūdikėliui", „Sveikinu su gimtadieniu" ir „Gerų vestuvių metinių", Rikis išsirinko pigų sąsiuvinuką liniuotu laiškų popieriumi, tuziną storų vokų ir du tušinukus. Prie kasos, kur mokėjo už pirkinius, gavo ir pašto ženklų. Jam reikėjo vienuolikos. Kasininkė, jauna mergina, nė nepažvelgė į jį, mušdama čekį.

Susimetęs pirkinius ant galinės senosios „Hondos" sėdynės jis nulėkė Šeštuoju keliu į Provinstauną. Šio miestelio, esančio Keipo gale, santykiai su kitomis vasarotojų pamėgtomis vietomis netoliese buvo keisti. Jame lankėsi kur kas jaunesni ir daug labiau patrakę žmonės, dažnai homoseksualūs, kurie buvo tikra

priešingybė senamadiškiems daktarams, teisininkams, rašytojams ir akademikams, mėgstantiems Velflytą ir Trurą. Tuose dviejuose miesteliuose buvo ilsimasi, gurkšnojami kokteiliai ir aptarinėjamos knygos, politika, kas su kuo skiriasi, kas mezga romaną, todėl juose beveik visą laiką tvyrojo rimtis ir pastovumas. Provinstaune vasarą skambėjo tranki muzika ir sklandė sekso bangos. Jame buvo ne ilsimasi ir gėrimasi gamta, o besilinksminama ir ieškoma draugų. Jame svarbiausius reikalavimus kėlė jaunystės veržlumas. Ten Rikį vargu ar pamatys kas nors bent iš tolo pažįstamas. Todėl ten buvo geriausia vieta tolesniems pirkiniams įsigyti.

Sporto prekių parduotuvėje jis nusipirko mažą juodą kuprinę, kokias studentai nešasi į paskaitas. Dar paėmė pigiausią parduotuvėje buvusią vyrišką piniginę ir vidutinės kokybės sportbačius. Pirkdamas šiuos daiktus, jis kiek įmanoma mažiau šnekėjosi su pardavėju, nežiūrėjo jam į akis, nesielgė skubotai, nes taip galėjo atkreipti į save dėmesį. Ką pirkti, sprendė negaišdamas, taip, kad jo apsilankymas parduotuvėje būtų kuo kasdieniškesnis ir nepastebimesnis.

Paskui nuėjo į kitą didelio prekybos tinklo vaistinę, čia nusipirko „Grecian 5“ juodų dažų plaukams, įsigeriančių per penkias minutes, pigius saulės akinius ir porą reguliuojamų aliumininių ramentų. Šie buvo ne tokie, kur siekė pažastį ir yra mėgstami susižeidusių sportininkų, bet skirti nuolatiniams vartotojams, kokios nors ligos suluošintiems žmonėms, kur rankena ir atviras žiedas užsineria ant rankos kaip rankovė.

Provinstaune jis darsyk sustojo „Bonanzos“ autobusų stotyje prie mažo kioskelio su vienintele kasa, trimis kėdėmis ir juodai dengta pavėsine dviem ar trims autobusams. Užsidėjęs akinius, luktelėjo lauke, kol atvažiavo autobusas ir iš jo pasipylė savaitgalio svečiai, tada užėjo į vidų ir greitai nusipirko, ką ketinęs.

Važiuodamas „Honda“ namo pamanė, kad tądien beveik nebeturi laiko. Akino saulė, pro atvirus langelius skverbėsi kaitra.

Buvo ta vasaros popietės valanda, kai žmonės keliasi nuo smėlio, pasišaukia bangose besitaškančius vaikus, susirenka rankšluosčius, gėrimus, ryškiaspalvius kibirėlius, kastuvėlius ir truputį nesmagūs žingsniuoja automobilių link – pereinamasis laikas prieš kasdienę vakarienę ir filmą ar vakarėlį, ar ramias valandas su apdriskusiu romaniūkščiu. Ankstesniais metais Rikis tokiu laiku būtų atsigaivinęs šiltame duše, o paskui su žmona šnekučiavęsis apie paprastus gyvenimo reikalus. Apie sunkų jo pacientą ar apie jos klientą, nenorintį keisti gyvenimo. Trumpos valandėlės, pripildančios dienas ir tampančios paprastais, bet žaviais gyvenimo kartu dalykėliais. Jis atsiminė tuos laikus truputį nustebęs, kodėl apie juos negalvojo nuo pat žmonos mirties. Prisiminimai ne liūdino, o netgi guodė. Jis nusišypsojo, nes rodėsi, kad pirmą kartą po daugybės mėnesių vėl girdi jos balsą. Valandėlę susimąstė, ar ir ji ruošdamasi mirčiai galvojo apie tą patį – ne didžiuosius ir ypatingus gyvenimo laikus, o smulkias, paprastas valandėles, ant pačios kasdienybės ribos, kurios taip greit užsimiršta. Jis papurtė galvą. Pamanė, kad ji turbūt norėjo, bet vėžio skausmai buvo per dideli, o užslopinus morfijumi tie prisiminimai jai dingo – dėl to Rikiui buvo gaila.

Aš mirštu visai kitaip, pasakė sau.

Visiškai kitaip.

Jis įsuko į „Texaco" degalinę ir sustojo prie kolonėlių eilės. Išlipo iš mašinos ir iš bagažinės išsitraukė bakus, tada juos sklidinai prileido paprastų degalų. Jį pamatęs degalinėje dirbantis vaikėzas šūktelėjo:

– Ei, pone, jei juos kabinsit ant valties, palikit vietos alyvai. Kai kas maišo penkiasdešimt su vienu, kiti šimtą su vienu, bet pilti reikia tiesiai į baką...

Rikis papurtė galvą.

– Ačiū, bet jie ne valčiai.

Vaikėzas spyrėsi.

– Betgi čia valties bakai.

– Taip, – atsakė Rikis, – bet valties aš neturiu.

Vaikėzas gūžtelėjo pečiais. Jis tikriausiai čia gyvena, pamanė Rikis, vietos mokinukas, kuris neįsivaizduoja, kad bakus galima naudoti ne tam, kam jie skirti. Tai vietinis, kuris Rikį iškart nurašė prie tų, kuo Keipo gyventojai laiko vasarotojus – į juos buvo žiūrima truputėlį iš aukšto ir tvirtai įsitikinus, kad joks niujorkietis ar bostonietis niekada pats nesupranta, ką daro. Rikis sumokėjo, įkėlė pilnus bakus į bagažinę, pats suprasdamas, kaip tai pavojinga, ir pasuko namo.

Benzino bakus laikinai pastatęs svetainėje, grįžo į virtuvę. Staiga pajuto siaubingą troškulį, lyg būtų sunkiai darbavęsis, ir, šaldytuve radęs butelį šaltinio vandens, godžiai atsigėrė. Senkant paskutinės jo dienos valandoms, rodos, ėmė greičiau plakti širdis, ir jis paliepė sau nusiraminti.

Ant virtuvės stalo paskleidęs vokus ir popierių, Rikis atsisėdo, pavartė rankoje tušinuką ir parašė tokį raštelį:

Gamtos draustiniui:
Priimkite pridedamą auką. Daugiau neprašykit, nes nebeturiu ką duoti, o po šio vakaro nebebus ir kas duoda.
Nuoširdžiai Jūsų,

Daktaras Frederikas Starksas

Tada, ištraukęs iš krūvos šimtą dolerių, į voką su pašto ženklu įdėjo pinigus ir laišką ir užklijavo.

Paskui Rikis parašė panašius raštelius ir įdėjo panašias pinigų sumas į kitus vokus, išskyrus vieną. Paaukojo pinigų Amerikos vėžio draugijai, „Sierra“ klubui, Pakrančių apsaugos draugijai, *CARE* ir nacionaliniam demokratų komitetui. Ant vokų tiesiog užrašė organizacijų pavadinimus.

Baigęs žvilgtelėjo į laikrodį ir pamatė, kad tuoj baigsis *Times* skelbimų priėmimo laikas. Nuėjo prie telefono ir paskambino skelbimų skyriui, kaip triskart prieš tai.

Tačiau šįkart tarnautojui padiktavo kitokią žinutę. Be eilėraštukų, dainelių, klausimų. Tik vieną paprastą sakinį:

Ponui R.: Tu laimėjai. Pasižiūrėk į Cape Cod Times.

Sutvarkęs šitą reikalą, Rikis grįžo prie virtuvės stalo ir pasiėmė sąsiuvinuką. Valandėlę kramsnojo tušinuką, kol sukurpė atsisveikinimo laišką. Tada greitai jį užrašė:

Tam, kas gaus:
Aš taip padariau todėl, kad buvau vienišas ir negalėjau pakęsti tuštumos savo gyvenime. Daugiau nebeleisiu, kad dėl manęs nukentėtų kitas žmogus.
Mane kaltino tuo, dėl ko aš nekaltas. Bet esu prasikaltęs mylimiems žmonėms, todėl dabar renkuosi tokią išeitį.
Būčiau labai dėkingas, jei kas nors išsiųstų mano paliktas aukas. Visas mano likęs turtas turi būti parduotas, o pinigai paaukoti toms pačioms organizacijoms. Tai, kas liko iš mano namų čia, Velflyte, turi atitekti draustiniui.
Draugams, jei tokių turiu – tikiuosi, man atleisit.
Mano pacientams – tikiuosi, suprasit.
O ponui R., kuris mane prie šito privedė – tikiuosi, ir pats greitai pakliūsi į pragarą, nes aš ten tavęs lauksiu.

Jis išraiškingai pasirašė laišką, užklijavo paskutinį voką ir užrašė Velflyto policijos skyriaus adresą.

Pasiėmęs plaukų dažus ir kuprinę, nuėjo į dušą viršuje. Rikis viską darė, kaip parašyta dažų instrukcijoje, ir iš dušo po kurio laiko išėjo visiškai juodais plaukais. Žvilgtelėjęs į veidrodį, nusprendė, kad atrodo kvailokai, tada sausai nusišluostė rankšluosčiu. Iš spintos išsirinko kelis senus, gerokai padėvėtus vasarinius drabužius ir kartu su aptriušusia plona striukele sugrūdo į kuprinę. Dar vienus drabužius paliko nesupakavęs, tvarkingai

sulankstytus ant ryšulio. Tada vėl apsirengė taip, kaip tądien vilkėjo. Į išorinę kuprinės kišenėlę įkišo žmonos nuotrauką. Į kitą kišenėlę įkišo paskutinį Ražinio laišką ir kelis jam likusius popierius apie tai, kas nutiko. Dokumentus apie Ražinio motinos mirtį.

Pasiėmė kuprinę, nesudėtus į ją drabužius ir šūsnį laiškų – viską kartu su pigiais saulės akiniais ir sportbačiais sukrovė ant keleivio sėdynės. Tada grįžo į vidų ir ramiai išsėdėjo likusias vakaro valandas. Jis jaudinosi, truputį smalsavo, o kartais jį nukrėsdavo šiurpas. Labai stengėsi apie nieką negalvoti, niūniuoti panosėje, ištuštinti galvą. Aišku, nieko nepavyko.

Rikis žinojo negalėsiąs leisti kitam žmogui mirti, netgi nepažįstamam, netgi siejamam tik atsitiktinių kraujo ir santuokos ryšių. Dėl šito Ražinis neklydo nuo pat pirmos dienos. Šios grėsmės akivaizdoje jokia jo gyvenimo ypatybė, jokios valandėlės, sudariusios jo būtį, praeitį, galimą ateitį, neturėjo jokios reikšmės. Jis papurtė galvą manydamas: ponas R. mane pažįsta daug geriau negu aš pats. Iškart mane prigriebė.

Rikis nežinojo, dėl ko aukojasi, bet žinojo kažką išgelbėsiąs.

Tik pamanyk, sakė sau.

Netrukus po vidurnakčio jis atsistojo. Leido sau paskutinį sykį apeiti namus, prisimindamas, kaip labai mylėjo kiekvieną jų kampelį, plyšelį, girgždančią grindlentę.

Truputį virpančia ranka užnešė pirmąjį benzino baką į antrąjį aukštą, čia jo gausiai prilaistė ant grindų. Permerkė patalynę.

Pirmajame aukšte antrąjį baką taip pat išlaistė.

Virtuvėje užpūtė senos dujinės viryklės liepsneles ir iki galo atsuko visas rankenėles. Kambaryje iškart pasklido aštrus supuvusių kiaušinių dvokas, o viryklė neramiai šnypštė. Dvokas maišėsi su benzino kvapu, jau ėmusiu gertis į jo drabužius.

Pasiėmęs jūrinį raketų pistoletą, Rikis išėjo į lauką. Nuėjo prie senosios „Hondos“, užvedė ją ir patraukė tolokai nuo namo link išvažiavimo, palikęs veikiantį variklį.

Tada atsistojo priešais svetainės langus. Benzino kvapas smelkėsi per visus namus, juo kvepėjo Rikio rankos ir drabužiai. Jis pamanė, kokie svetimi šitie pikti kvapai, kaip jie nedera prie vasaros šilumos ir sumišusių raganės bei lauko gėlių ir trupučio sūraus vandenyno aromato, kurį kiekvienas vėjo dvelktelėjimas nekaltai nešа pro medžius. Rikis giliai įkvėpė ir, negalvodamas, ką daro, atidžiai nusitaikė, atlaužė saugiklį ir paleido raketą pro vidurinį langą.

Raketa perskrodė naktį, tarp jo ir namo nusidriekė veržlios baltos šviesos ruožas. Raketa išmušė langą, suskambėjo dūžtantis stiklas. Rikis lyg ir laukė sprogimo, bet vietoj jo išgirdo tik duslų dunkstelėjimą, po kurio tuoj pat kažkas sutraškėjo ir sušvito. Po kelių sekundžių jis jau matė ant grindų šokančias pirmąsias liepsnas, plintančias po kambarį.

Rikis pasisuko ir nubėgo prie mašinos. Kai įjungė bėgį, visas pirmas aukštas jau mirgėjo liepsnose. Važiuodamas keliu išgirdo sprogimą, kai liepsnos pasiekė dujas virtuvėje.

Nusprendė neatsigręžti ir nurūko į gilią naktį.

Rikis atsargiai ir ramiai nuvažiavo į seniai žinomą vietą, pavadinimu Hotorno paplūdimys. Iki jo reikėjo keletą mylių važiuoti siauru apleistu juodo grunto vieškeliu, nuošaliai nuo gyvenviečių, išskyrus porą senų tamsių sodybų, panašių į jo. Kai važiuodavo pro namą, kuriame galėjo būti žmonių, išjungdavo šviesas. Netoli Velflyto yra keli jam tinkami paplūdimiai, manė jis, bet šitas buvo nuošaliausias ir jame mažiausia tikimybė užklupti kokį vėlyvą paauglių sambūrį. Prie įėjimo į paplūdimį buvo nedidukė stovėjimo aikštelė, kurioje dažniausiai dirbdavo Draustinių patikėtiniai, Masačiūsetso gamtosaugos organizacija, globojanti labiausiai žmonių nepaliestus valstijos gamtos kampelius. Aikštelėje tilpo vos dvidešimt ar trisdešimt mašinų, ir pusę dešimtos ryto ji jau būdavo pilna, nes paplūdimys buvo gražus. Platus smėlio ruožas driekėsi iki pat penkiasdešimties pėdų py-

limo iš šviesaus smėlio ir žalių jūržolių sąnašų, o bangos buvo vienos didžiausių Keipe. Tai tiko ir šeimoms, kurios mėgavosi vaizdu, ir banglentininkams, kuriems reikėjo bangų ir stiprių srovių, kad jų sporte netrūktų žiupsnelio pavojaus. Aikštelės gale stovėjo įspėjimo lenta: STIPRIOS IR PAVOJINGOS SROVĖS. NEPLAUKIOKITE BE GELBĖTOJO PRIEŽIŪROS. SAUGOKITĖS PAVOJŲ.

Rikis pastatė mašiną prie lentos. Raktelius paliko spynelėje. Vokus su aukomis sudėjo prie priekinio stiklo, o laišką Velflyto policijai patupdė ant vairo vidurio.

Pasiėmęs ramentus, kuprinę, sportbačius ir drabužius, jis nuėjo tolyn nuo mašinos. Juos pasidėjo ant pylimo viršaus, už kelių pėdų nuo siauro keliuko, vedančio link smėlio, ir iš kuprinės išėmė žmonos nuotrauką. Ją įsikišo į kelnių kišenę. Girdėjo ritmingą bangų mūšą ir veidu jautė silpną pietryčių vėjelį. Garsas jį pradžiugino, nes reiškė, kad po saulėlydžio mūša sustiprėjo ir lyg įtūžęs imtynininkas trankė pakrantę.

Padangėje švietė pilnatis, jos blyški šviesa užliejo visą paplūdimį. Todėl slidžiu ir nelygiu pylimu nusigauti iki vandens buvo daug lengviau.

Priešais, kaip ir spėjo, mūša daužėsi lyg girtuoklis, duždama į krantą ir taškydama smėlį baltais purslais.

Vėjo gūsis nutvilkė vėsa, trenkė į krūtinę ir privertė suabejojus giliai atsikvėpti.

Tada Rikis nusivilko viską iki paskutinio siūlelio, netgi apatinius, ir sudėjo į tvarkingą krūvelę. Šią paliko ant smėlio gerokai aukščiau žemės ruožo, dar drėgno nuo vakaro potvynio, kur ją išsyk turėjo pastebėti pirmas rytą ant pylimo užlipęs žmogus. Pasiėmė rytą vaistinėje nusipirktą tablečių buteliuką ir bėrė jas į saują, plastmasinę dėžutę įkišęs tarp drabužių. Devyni tūkstančiai miligramų „Elavilio“, pamanė. Išgerti iškart, jie atimtų žmogui sąmonę per tris ar penkias minutes. Galiausiai padėjo žmonos nuotrauką prie krūvelės viršaus, prispaudęs jos kraštelį ba-

tu. Daug man padėjai būdama gyva, pamanė jis. Padėk dar šį paskutinį kartą.

Pakėlęs galvą, pažvelgė į bekraštį juodą vandenyną. Danguje mirgėjo žvaigždės, lyg jų pareiga būtų žymėti ribą tarp bangų ir padangės.

Visai graži naktis mirti, pasakė sau.

Tada nuogas kaip rytas, ateisiantis vos už kelių valandų, jis lėtai nužingsniavo į šėlstančias bangas.

ANTRA DALIS

Žmogus, kurio nebuvo

Dvidešimt pirmas skyrius

Dvi savaitės po nakties, kai mirė, Rikis sėdėjo ant gumbuotos lovos, girgždančios vos jam kryptelėjus, ir klausėsi, kaip pro plonas motelio sienas skverbias tolimas važiuojančių mašinų garsas. Šis laisvai maišėsi su triukšmu gretimame kambaryje per daug pagarsinto televizoriaus, rodančio sporto programą. Valandėlę įtempęs ausis, Rikis suprato, kad, matyt, *Red Sox* žaidžia Fenvėjuje, o kadangi sezonas jau ėjo į pabaigą, tai reiškė, kad jiems sekasi gerai, bet vis tiek galų gale nepasiseks. Jis pamąstė, ar neįsijungus televizoriaus savo kambaryje, bet nusprendė, kad verčiau nereikia. Jie pralaimės, sakė sau, o pralaimėjimų Rikis daugiau nebenorėjo, netgi tokių trumpalaikių, patiriamų amžinai sėkmės apleistos beisbolo komandos. Jis atsisuko į langą ir pažvelgė į vakarą. Užuolaidų nebuvo užtraukęs, todėl matė, kaip netolimą tarpvalstijinį greitkelį raižo mašinų šviesos. Prie įvažiavimo į motelį kabėjo raudona neoninė iškaba, kurioje buvo rašoma, jog kambarį galima išsinuomoti parai, savaitei ar mėnesiui. Kartu buvo galima gauti ir virtuvėlę, kokia naudojosi Rikis, nors kodėl kam nors reikėtų šioje vietoje pasilikti ilgiau nei vieną naktį, niekaip negalėjo suprasti. Bet kam, išskyrus jį patį, niauriai pamanė.

Jis atsistojo ir nuėjo į mažutį vonios kambarėlį. Apžiūrėjo save veidrodyje virš kriauklės. Jo šviesius plaukus sudarkę juodieji dažai greitai bluko, ir Rikis atrodė jau beveik kaip visada.

Jam tai atrodė truputį ironiška, nes žinojo, kad net jei kada nors ir atrodys taip, kaip anksčiau, daugiau vis tiek niekada nebebus tas, kas buvęs.

Dvi savaites jis beveik neišėjo iš motelio kambario. Iš pradžių patyrė savotišką savo paties sukeltą šoką kaip narkomanas, prievarta atpratinamas nuo kvaišalų – virpantis, mušamas prakaito ir besiraičiojantis skausmuose. Paskui, kai perėjo šią pirmąją pakopą, jį užplūdo nežmoniškas siutas, akinantis įtūžis, nuo kurio, rodės, net žiežirbos lakstė. Rikis piktai žingsniavo po mažulytį ankštą kambarėlį grieždamas dantimis ir kone persikreipęs iš įsiūčio. Kartais nesusivaldęs puldavo trankyti kumščiais sienas. Sykį pagriebė stiklinę vonioje ir rankoje sutraiškė ją į šukes – netgi susipjaustė ranką. Pasilenkęs virš tualeto, stebėjo, kaip į vandenį klozete laša kraujas, ir tarsi troško, kad šitaip iš jo tiesiog išvarvėtų viskas iki paskutinio lašo. Tačiau sužalotame delne ir pirštuose kylantis skausmas jam priminė, kad tebėra gyvas, ir galiausiai išvedė jį į kitą pakopą, kurioje iš pradžių visa baimė, o paskui ir visas tūžmas nurimo, kaip po audros nutyla vėjai. Ši pakopa Rikiui atrodė šalta tarsi nušveistas metalas žiemos rytą.

Tada jis pradėjo regzti planus.

Motelis buvo aptriušusi, apleista vieta, kurioje dažniausiai lankydavosi sunkvežimių vairuotojai, keliaujantys prekybos agentai ir vietiniai paaugliai, ieškantys kur galima kelioms valandoms dingti iš viską matančių suaugusiųjų akių. Buvo įsikūręs pakraštyje Durhemo Njū Hempšyro valstijoje, miestelio, kurį Rikis atsitiktinai pasirinko todėl, kad jame buvo koledžas, valstijos universiteto dėka priglaudęs neramius gyventojus. Jis tikėjosi, kad akademinė aplinka padės gauti ne tik šio miesto laikraščių, kurių jam prireiks, bet ir suteiks laikiną prieglobstį, kur bus galima pasislėpti. Kol kas, kiek galėjo suprasti, jo lūkesčiai pasiteisino.

Savo mirties antrosios savaitės pabaigoje Rikis pradėjo kaišioti nosį į išorinį pasaulį. Pirmuosius kelis kartus ėjo tik tiek,

kiek galėjo pasiekti pėsčiomis. Jis su niekuo nesikalbėjo, nežiūrėjo niekam į akis, vaikščiojo apleistomis gatvelėmis ir ramiais rajonais, tarsi vis būgštautų, kad gali būti atpažintas, arba dar blogiau, kad iš už nugaros tuoj pasigirs Vergilijos ar Merlino balsas. Bet niekas jo neužkabino ir jis vis drąsėjo. Greitai iššniukštinėjo apylinkes, rado tinkamo maršruto autobusą, apvažiavo juo nedidelį miestą, išlipdamas įvairiose vietose ir tyrinėdamas pasaulį, į kurį pateko.

Vienos tokios išvykos metu rado dėvėtų drabužių parduotuvę, kurioje įsigijo stebėtinai gerai tinkantį, pigų ir patogų mėlyną bluzoną, keletą porų padėvėtų kelnių ir marškinių. Netolimoje komiso parduotuvėje nusipirko dėvėtą odinę rankinę. Prekybos tinklo optikoje vietoj akinių nusipirko kontaktinius lęšius. Šie kuklūs daiktai sykiu su kaklaraiščiu Rikį darė panašų į kokį nors gerbiamą, bet nelabai svarbų universiteto darbuotoją. Jis jautėsi gerai prisitaikęs prie aplinkos ir džiaugėsi būdamas toks nepastebimas.

Greta kambariuko esančioje virtuvėlėje ant stalo gulėjo iškart po jo mirties išleisti *Cape Cod Times* ir *New York Times* egzemplioriai. Keipo laikraštis straipsnį įdėjo pirmojo puslapio apačioje, po antrašte ĮTARIAMAS NUSIŽUDĘS ŽYMUS GYDYTOJAS; SENOVINIS NAMAS PRANYKO LIEPSNOSE. Žurnalistas pastebėjo daugelį Rikio paliktų smulkmenų – kad namuose prilaistyta degalų, tąryt prisipiltų į naujus bakus, atsisveikinimo raštelį, aukas labdaros organizacijoms. Jis taip pat iškapstė Rikiui „neseniai pateiktus kaltinimus nepadoriu elgesiu“, nors Ražinio sukurtų ir Vergilijos taip išraiškingai įgyvendintų pliauškalų esmės neaiškino. Straipsnyje taip pat buvo minima žmonos mirtis prieš trejus metus bei teigiama, kad neseniai Rikis patyrė „finansinių nesklandumų“, kurie galėjo paskatinti polinkį į savižudybę. Rikiui atrodė, kad rašinys tiesiog puikus, išsamus ir su daugeliu smulkmenų, kaip jis ir tikėjosi. Diena vėliau pasirodęs nekrologas *New York Times* buvo nesma-

giai trumpas, jame tik prabėgom buvo užsiminta apie porą galimų jo mirties priežasčių. Rikis pyktelėjęs skaitė straipsnelį: nemaloniai nustebo, kad visi jo gyvenimo pasiekimai tilpo į keturias glausta ir kapota žurnalistine kalba išdėstytas pastraipas. Manė pasauliui davęs daugiau, bet paskui suprato, kad galbūt ir ne, užtat trumpai susimąstė. Nekrologe taip pat buvo rašoma, kad laidotuvės nenumatomos, ir Rikis suprato, kad dėl to reiktų rūpintis labiau. Įtarė, kad nenoras prisiminti ir pagerbti jo gyvenimo susijęs su Ražinio ir Vergilijos mestais kaltinimais dėl nepadoraus elgesio. Jo manheteniškiai kolegos nenorėjo teptis rankų, ateidami paminėti Rikio gyvenimo ir asmens kaip tik tada, kai staiga buvo suabejota jo dora. Rikiui rodėsi, kad daugelis kitų miesto analitikų, perskaitę laikraštyje apie jo mirtį, ją palaikė tvirčiausiu įrodymu, kad Ražinio prasimanymai teisingi. Tai kartu ir palanki atomazga, nes jiems neteks patirti pasišlykštėjimo, kai kaltinimai pateks į *New York Times* – tai būtų neišvengiama. Nuo šios minties Rikis mažumėlę įsiuto ant savo kolegų ir valandėlę džiaugėsi, kaip gerai, kad daugiau su jais nebeturės nieko bendra.

Paklausė savęs, ar ir pats buvo toks pat aklas iki pirmosios savo atostogų dienos.

Abiejuose laikraščiuose buvo rašoma, kad Rikis tikriausiai nuskendo, ir Pakrančių apsauga naršo vandenis prie Keipo, ieškodama kūno. Tačiau Rikiui labai palengvėjo, *Cape Cod Times* perskaičius, esą vietos gelbėtojų vadas teigia, jog rasti palaikus esama labai nedaug vilties dėl stiprių Hotorno paplūdimio potvynių.

Viską apsvarstęs, Rikis nusprendė, kad per tokį trumpą laiką geresnės mirties nebuvo galima sugalvoti.

Tikėjosi, kad surinktos visos užuominos apie jo savižudybę – nuo vaistinėje pagal receptą pirktų vaistų, kurių neva per daug išgėręs, nužengė į bangas, iki nepamirštamo ir jam nebūdingo šiurkštumo su paaugliu jūrininkų prekių parduotuvėje. Vietos

policijai, sakė sau, tiek užteks, net ir neradus kūno skrodimui. Taip pat tikėjosi, kad tiek užteks ir įtikinti Ražiniui, kad jo planas dėl Rikio pavyko.

Perskaitęs apie savo paties savižudybę, Rikis pasijuto keistai, jame kilo minčių kamuolys, kurį vargiai galėjo išpainioti. Pastarųjų penkiolikos gyvenimo dienų įtampa ir krūvis – nuo tada, kai Ražinis įsibrovė į jo gyvenimą, iki tada, kai Rikis įbrido į vandenį, stropiai įspausdamas ką tik bangų nuplautame smėlyje pėdsakus, – sukėlė tokių išgyvenimų, kokių tikriausiai nemini joks psichiatrijos veikalas.

Baimė, pakilumas, sumišimas, palengvėjimas – visokiausi prieštaringi jausmai – jį užplūdo kone nuo pat pirmojo žingsnio, kai įmerkęs į vandenį kojų pirštus išbėrė į vandenyną saują tablečių. Tada pasisuko ir sekluma nubrido šimtą jardų – tiek, kad kiti pėdsakai, kuriuos paliko, išbridęs iš kulkšnis geliančio šalto vandens, liktų nepastebėti nei policijos, nei kieno nors kito, tyrinėjančio jo dingimo vietą.

Virtuvėlės vienumoje Rikiui rodėsi, kad po viso to ėjusios valandos buvo lyg košmaras, kai sapno nuotrupos, persekiojančios nubudusį, sukelia nesmagų sapnavimo nemiegant jausmą. Jis matė save ant pylimo besirengiantį atsarginiais drabužiais, paskubomis įsispiriantį į sportbačius, kad spėtų dingti iš paplūdimio, kol niekas nepamatė. Ramentus pritvirtino prie kuprinės ir užsivertė ją ant pečių. Iki stovėjimo aikštelės prie „Krabo trobos“ teko bėgti šešias mylias, o jis žinojo turįs ten atsidurti iki aušros ir anksčiau už visus kitus šeštosios valandos greitojo autobuso į Bostoną keleivius.

Nubėgęs visą kelią, Rikis plaučiuose tebejautė deginantį vėją. Aplink vis dar buvo naktis, visur tvyrojo juodas oras, ir kojoms dunksint į kelią, jam rodėsi, kad maždaug taip įsivaizduotų bėgimą per anglių kasyklą. Vienintelės jį pastebėjusios akys galėjo sunaikinti tą menkutę jo išgyvenimo galimybę, todėl kiekvienas žingsnis juodu gruntu buvo kupinas nerimo jėgų.

Atbėgus aikštelė vis dar buvo tuščia, ir jis pasislėpė tamsiuose šešėliuose prie restorano kampo. Ten nuo kuprinės nukabino ramentus ir užsinėrė juos ant rankų. Po kelių akimirkų išgirdo tolimą sirenų kaukimą. Mažumėlę pradžiugo, kad taip ilgai niekas nepastebėjo jo degančių namų. Netrukus mašinos pradėjo vežti žmones laukti autobuso. Keleiviai buvo įvairūs, dauguma jaunuoliai, keliaujantys atgal į darbus Bostone, pora vidutinio amžiaus verslininkų, rodės, nepatenkintų, kad turi važiuoti autobusu, kad ir kaip tai būtų patogu. Rikis nusliūkino į pašalę, galvodamas, kad vienintelis iš visų čia laukiančių žmonių šį vėsų, drėgną Keipo rytą yra išpiltas baimės ir nuovargio prakaito. Kai po dviejų minučių atvažiavo autobusas, Rikis nušlubčiojo į lipančiųjų vidun eilę. Du jaunuoliai užleido jį užklibinkščiuoti laipteliais, ir jis padavė vairuotojui išvakarėse pirktą bilietą. Tada atsisėdo gale ir nusprendė, kad net jei Vergilija ar Merlinas, ar dar koks nors Ražinio talkininkas, tikrinantis jo savižudybę, suabejotų, ar Rikis tikrai mirė, ir sugalvotų paklausinėti kokį to ankstyvo ryto autobuso vairuotoją ar keleivį, šie papasakotų apie tamsiaplaukį vyriškį su ramentais, nė nežinodami, kad iki autobuso aikštelės jis atskuodė bėgte.

Autobuso į Durhemą laukti teko valandą. Per tą laiką jis paėjėjo du kvartalus nuo Saut gatvės autobusų stoties, kol prie biurų pastato rado šiukšlių konteinerį. Įmetė į jį ramentus. Tada sugrįžo į stotį ir įlipo į kitą autobusą.

Durhemas, manė jis, tinka ir dar dėl vienos priežasties: jis ten niekada nėra buvęs, nepažįsta nieko, gyvenančio ten dabar ar gyvenusio kada anksčiau, ir visiškai niekaip nėra su tuo miestu susijęs. Dar jam patiko Njū Hempšyro mašinų numeriai, ant kurių buvo užrašytas valstijos šūkis: Gyvenk laisvas arba mirk. Jam toks nusiteikimas labai derėjo.

Ar ištrūkau? – paklausė savęs.

Manė, kad taip, bet tikras nebuvo.

Priėjęs prie lango, Rikis pažvelgė į nepažįstamą tamsą. Turiu

daug darbų, sakė sau. Žvalgydamasis po naktį už motelio kambario lango, Rikis stikle vos įžvelgė savo atspindį. Daktaro Frederiko Starkso nebėra, pasakė sau. Vietoj jo yra kažkas kitas. Giliai įkvėpė, supratęs, kad pirmiausia turės susikurti naują tapatybę. Kai ją turės, galės ieškotis pastovesnių namų artėjančiai žiemai. Žinojo, kad likusių pinigų nepakaks, ir reikės susirasti darbą. Buvo būtina padaryti įtikimą savo dingimą ir likti neatpažintam.

Rikis atsigręžė į stalą. Tebeturėjo Ražinio motinos mirties liudijimą, policijos ataskaitą apie jos buvusio draugo žmogžudystę ir nuorašą bylos iš keleto mėnesių laikotarpio, kai dirbo Kolumbijos presbiterijonų ligoninės klinikoje, kur toji moteris atėjo pas Rikį pagalbos, kurios jis nesugebėjo suteikti. Manė brangiai sumokėjęs už vienintelį neapsižiūrėjimą.

Bet jau buvo sumokėta, ir kelio atgal nebėra.

Tačiau, manė Rikis, ir jo širdis sukietėjo į ledą, dabar ir aš turiu atsiimti skolą.

Rasiu jį, įtikinėjo save. O tada padarysiu jam tą patį, ką jis padarė man.

Rikis atsistojo ir nuėjęs prie sienos išjungė šviesas, kambarį užliejo tamsa. Sienomis retkarčiais prabėgdavo lauke pravažiuojančių mašinų šviesų spinduliai. Jis atsigulė, ir lova nejaukiai sugirgždėjo.

Kadaise, priminė sau, kantriai mokiausi gelbėti gyvybes.

Dabar turėsiu išmokti žudyti.

Rikis ir pats nustebo, kaip tvarkingai jam pavyko susidėlioti mintis ir jausmus. Psichoanalizė, jo ką tik išsižadėtoji profesija, yra turbūt kūrybingiausia medicinos sritis kaip tik todėl, kad asmenybės prigimtis tokia nepastovi. Nors joje ir esama apibrėžiamų ligų ir nustatytų gydymo būdų, iš esmės kiekviena jų vis truputėlį kitokia, nes nėra dviejų lygiai tokių pačių liūdesių. Daugelį metų Rikis mokėsi ir tobulino psichoterapeuto lankstumą, suprasdamas, kad bet kuris pacientas kurią nors dieną gali įeiti

pro jo duris ir atsinešti kažką labai pažįstamo arba kažką dar niekada nematyto, todėl visą laiką turi būti pasiruošęs neįtikėtiniems nuotaikų ir minčių pokyčiams. Dabar, manė sau, reikia atrasti stiprybes, išsiugdytas per daugelį metų už kušetės, ir pritaikyti jas vieninteliam tikslui – gyvenimui susigrąžinti.

Neleido sau nė svajoti, kad kada nors vėl bus tas, kas anksčiau. Jokios minties, jog kada nors galės grįžti į namus Niujorke ir įprastą kasdienį gyvenimą. Ne tas ir svarbiausia, suprato. Svarbiausia – kad jo gyvenimą sugriovęs žmogus susimokėtų už šį pasismaginimą.

Atgavęs skolą, suprato Rikis, galės tapti kuo tik panorėjęs. Bet kol jo gyvenime vaidensis Ražinio šmėkla, Rikis neturės nė minutės ramybės, nė sekundės laisvės.

Dėl šito jis buvo visiškai tikras.

Be to, dar nebuvo visiškai aišku, ar Ražinis tikrai patikėjo, jog Rikis nusižudė. Yra tikimybė, mąstė Rikis, kad tik išlošė truputį laiko sau ar kažkuriam nekaltam savo giminaičiui. Padėtis buvo be galo įdomi. Ražinis buvo žudikas. Dabar Rikiui teks pergudrauti jį jo paties žaidime.

Suprato viena: teks tapti visai nauju žmogum ir visiškai kitokiu, nei tas, kas buvo kadaise.

Reikėjo susikurti naują asmenybę ir jokiu būdu neišsiduoti, kad žmogus, kadaise vadintas daktaru Frederiku Starksu, tebėra gyvas. Nuo savo praeities buvo atkirstas. Nežinojo, kur Ražinis galėjo paspęsti spąstus, bet neabejojo, jog kur nors paspendė ir tykojo bent menkiausio ženklo, kad Rikis neplūduriuoja vandenyne kažkur prie Keip Kodo.

Žinojo, kad reikės naujo vardo, pramanytos istorijos, įtikimo gyvenimo.

Šioje šalyje, suprato Rikis, visų pirma esam skaičiai. Socialinio draudimo numeriai. Banko sąskaitų ir kredito kortelių numeriai. Mokesčių deklaracijų numeriai. Vairuotojo pažymėjimų numeriai. Telefonų numeriai ir namų adresai. Visų pirma ir rei-

kės šiuos numerius susikurti. O tada ieškotis darbo, namų, susikurti aplink save pasaulį, kuris būtų įtikimas, bet sykiu neišskirtinis. Turėjo tapti kuo menkesnis ir nepastebimas, o tada galės ieškotis žinių, kurių reikės jį privertusiam nusižudyti žmogui surasti ir nubausti.

Susikurti naujojo savęs istoriją ir asmenybę jam neatrodė sunku. Šiaip ar taip, buvo specialistas ryšių tarp gyvenimo įvykių ir jų įspaudų asmenybėje. Daug labiau rūpėjo, kaip tiksliai sukurti tuos skaičius, kurie naująjį Rikį darytų įtikimą.

Pirmasis jo žygis su šia užduotimi nepavyko. Nuėjęs į Njū Hempšyro universiteto biblioteką sužinojo, kad pro apsaugą prie durų praleidžiama tik su koledžo darbuotojų ir studentų pažymėjimais. Jis valandėlę ilgesingai žvelgė į studentus, vaikštinėjančius tarp knygų stirtų. Tačiau buvo dar viena biblioteka, daug mažesnė, Džonso gatvėje. Ji priklausė apygardos bibliotekų sistemai. Nors nebuvo tokia didelė ir grėsmingai tyli kaip universiteto, vis tiek joje buvo to, ko Rikiui reikėjo – knygų ir žinių. Ji turėjo dar vieną privalumą: įleidžiami buvo visi. Bet kas galėjo įeiti ir skaityti kokius tik nori laikraščius, žurnalus ir knygas dideliuose odiniuose krėsluose, pasklidusiuose po visą žemą dviaukštį plytų pastatą. Bet norint knygas išsinešti, reikėjo pažymėjimo. Šioje bibliotekoje buvo ir dar vienas puikus dalykas: palei vieną sieną stovėjo ilgas stalas su keturiais kompiuteriais. Šalia kabėjo spausdintas jų naudojimo taisyklių sąrašas. Pirmoji taisyklė teigė, kad, radus laisvą kompiuterį, juo galima naudotis bet kam. Toliau ėjo valdymo instrukcijos.

Rikis nužvelgė kompiuterius ir pamanė, kad jie galėtų praversti. Nežinodamas, nuo ko pradėti, senamadiškai atsargus su šiuolaikine technika, Rikis, kadaise buvęs šnekų žmogus, klaidžiojo tarp knygų stirtų, ieškodamas kompiuterių skyriaus. Jį rado po kelių minučių. Pakreipęs galvą, skaitė knygų pavadinimus ant nugarėlių ir po kelių akimirkų rado jam tinkantį: „Kaip

pradėti naudotis kompiuteriu namuose. Vadovas nepatyrusiems ir išsigandusiems".

Klestelėjo į odinį krėslą ir ėmė skaityti. Knygos stilius buvo erzinamai saldus, jo nuomone, skirtas visiškiems neišmanėliams. Tačiau joje buvo daug žinių, ir jei būtų buvęs įžvalgesnis, Rikis būtų supratęs, kad vaikiška kalba skirta kaip tik tokiems, kaip jis, nes vidutinis Amerikos vienuolikametis jau žinojo viską, kas ten buvo rašoma.

Valandą paskaitęs, Rikis priėjo prie kompiuterių eilės. Buvo vėlyvas vidurvasario rytas, ir biblioteka buvo beveik tuščia. Prie stalo sėdėjo vienas. Įjungęs vieną kompiuterį, prisitraukė prie jo kėdę. Kaip jau buvo pastebėjęs, ant sienos kabėjo naudojimosi instrukcijos. Jis žvilgtelėjo ten, kur buvo rašoma, kaip patekti į internetą. Darė, kaip parašyta, ir kompiuterio ekranas atgijo. Jis dar kurį laiką maigė mygtukus ir rašė komandas, kol visa galva pasinėrė į elektroninį pasaulį. Atsidarė ieškos sistemą, kaip buvo rašoma knygoje, ir įrašė frazę: *netikra tapatybė*.

Po mažiau nei dešimties sekundžių kompiuteris paskelbė, kad rado daugiau kaip šimtą tūkstančių nuorodų, ir Rikis ėmė skaityti visas iš eilės.

Galiausiai Rikiui paaiškėjo, kad naujų tapatybių kūrimo verslas tiesiog klestėte klesti. Visame pasaulyje buvo dešimtys įmonių, galinčių pagaminti beveik bet kokį padirbtą dokumentą, parduodamą su nuoroda TIK PRAMOGŲ TIKSLAIS. Prancūzai, gaminantys kalifornietiškus vairuotojo pažymėjimus, jam atrodė kone lengvai pasiekiami nusikaltėliai. Bet nors ir akivaizdūs, įstatymams jie nenusižengė.

Jis susidarė vietų ir dokumentų sąrašą, visą išgalvotą rinkinį. Žinojo, ko jam reikia, bet visa tai gauti buvo sunkoka.

Greitai paaiškėjo, kad ieškantys naujos tapatybės jau yra kažkas.

Jis buvo niekas.

Turėjo pilną kišenę grynųjų pinigų ir sąrašą vietų, kur galėjo juos leisti. Tačiau jos visos buvo elektroniniame pasaulyje. Jo

grynieji pinigai buvo beverčiai. Ten prašė kredito kortelių numerių. Jis tokių neturėjo. Prašė elektroninio pašto adreso. Jo irgi neturėjo. Reikėjo namų, į kuriuos viskas būtų pristatyta. Namų taip pat neturėjo.

Rikis iš naujo paleido ieškos sistemą ir ėmė skaityti apie tapatybių vagystes. Paaiškėjo, kad JAV – tai tiesiog klestinti nusikaltėlių verslo sritis. Skaitė vieną siaubo istoriją po kitos apie tai, kaip žmonės vieną rytą nubusdavo visiškoje košėje, nes kažkoks sąžinės neturintis veikėjas jų vardu augino skolas.

Rikis tuoj pat prisiminė, kaip buvo išplėštos jo paties banko ir vertybinių popierių sąskaitos. Įtarė, kad Ražiniui tas buvo neįtikėtinai paprasta, kai tik gavo keletą Rikio numerių. Dabar paaiškėjo, kodėl dingo senų mokesčių deklaracijų dėžė, kai ieškojo jos rūsyje. Elektroniniame pasaulyje apsimesti kuo nors kitu buvo visai nesudėtinga. Pasižadėjo sau, kad nesvarbu, kuo taps, niekada daugiau neišmes į šiukšliadėžę iš anksto užpildytos paraiškos kredito kortelei gauti, atėjusios paštu.

Rikis pakilo nuo kompiuterio ir išėjo iš bibliotekos. Skaisčiai švietė saulė, ir oras tebebuvo vasariškai karštas. Jis ėjo beveik be tikslo, kol atsidūrė gyvenamame rajone su kukliais dviaukščiais mediniais namais ir nedideliais kiemais, daug kur primėtytais ryškių plastikinių vaikų žaislų. Kažkur iš galinio kiemo sklido vaikiški balseliai. Neaiškios veislės šuva, snaudęs ant nedidukės vejos, pakėlė galvą. Prie jo antkaklio buvo pririšta virvė, kurios kitas galas apsuktas apie storą ąžuolą. Pamatęs Rikį, šuva linksmai suvizgino uodegą, lyg kviesdamas jį prieiti ir pakasyti paausius. Rikis žvalgėsi po medžiais apaugusias gatves, kur nuo lapotų šakų krentantys šešėliai nutaškė šaligatvius tamsiom dėmėm. Žalumoje šlamėjo lengvas vėjelis, ir šešėlių dryžiai bei dėmės ant šaligatvio mirgėdavo, kol sustodavo. Dar šiek tiek pažingsniavęs gatve, pamatė vieno namo lange mažą ranka rašytą lentelę: NUOMOJAMAS KAMBARYS. KLAUSKITE VIDUJE.

Rikis žingtelėjo namo link. Kaip tik tai, ko man reikia, pasakė sau. Tada staiga sustojo.

Neturiu vardo. Neturiu istorijos. Nei rekomendacijų.

Įsiminęs namo adresą, nuėjo sau, galvodamas: turiu kuo nors tapti. Turiu tapti kažkuo, ko nebūtų galima susekti. Vienišu, bet tikru.

Numirėlis gali prisikelti. Bet tada kiltų klausimų, menkutis neatitikimas, kurį kas nors gali pastebėti. Klausimų kiltų ir jei staiga iš vaizduotės į gyvenimą nužengtų išgalvotas žmogus.

Rikio vargai buvo kitokie nei nusikaltėlių, žmonių, vengiančių mokėti alimentus, buvusių sektų narių, besibaiminančių persekiojimo, moterų, besislapstančių nuo smurtaujančių vyrų.

Jam reikėjo tapti kuo nors, kas būtų ir gyvas, ir miręs.

Pamąstęs apie šį prieštaravimą, Rikis nusišypsojo. Atlošė galvą ir pažvelgė tiesiai į akinančią saulę.

Tiksliai žinojo, ką daryti.

Ilgai netrukęs, Rikis rado Gelbėjimo armijos drabužių parduotuvę. Ji buvo įsikūrusi mažame, nežymiame prekybos rajone pagrindinio autobuso maršruto kelyje, kur ant šaligatvio dygo žemi keturkampiai pastatai nublukusiais ir apsilaupiusiais dažais. Tai buvo nevisiškai skurdus ir apleistas rajonas, bet toks, kur šiukšlių dėžės perpildytos, o stovėjimo aikštelės asfaltas sutrūkinėjęs. Gelbėjimo armijos parduotuvė buvo nudažyta lygiai, ryškiai baltai, todėl popietės saulėje kone švietė. Jos vidus buvo kaip nediduko sandėlio, prie vienos sienos buvo išdėlioti elektros prietaisai – skrudintuvai ir vaflinės, o viduryje ant pakabų sukabinti labdarai atiduoti drabužiai. Juos naršė keli paaugliai, ieškodami aptįsusių nublukusių kelnių ir panašių apdarų. Rikis, priėjęs jiems iš už nugaros, ėmė žiūrinėti tą pačią drabužių krūvą. Iš pirmo žvilgsnio jam pasirodė, kad Gelbėjimo armija negauna kitokių drabužių, tik tamsiai rudus ir juodus, ir tai tiko jo ketinimams.

Greitai rado, ko ieškojo – ilgą, apdriskusį, kulkšnis siekiantį vilnonį paltą, apspurusį megztinį ir dviem dydžiais per dideles kelnes. Viskas buvo pigu, bet jis išsirinko pačius pigiausius daiktus. Be to, labiausiai sudriskusius ir netinkamus vis dar vasariškai karštam Naujosios Anglijos orui.

Prie kasos dirbo pagyvenęs savanoris akiniais storais stiklais ir nederančiu raudonu sportiniu bluzonu, švieste šviečiančiu tarp blankių ir rudų labdaros drabužių. Jis pakėlė paltą ir pauostė.

– Tikrai šitą pirksi, drauguži?

– Taip, tikrai, – atsakė Rikis.

– Jis kažkuo smirda, – tęsė senukas. – Kartais čia patenka daiktų, kurie ant pakabų atsiduria per klaidą. Paieškok atidžiau, yra ir daug gražesnių drabužių. Šitas dvokia, be to, prieš parduodant reikėjo užsiūti tą skylę šone.

Rikis papurtė galvą.

– Man reikia kaip tik tokio, – tarė.

Senukas gūžtelėjo pečiais ir, pasitaisęs akinius, pažiūrėjo į etiketę.

– Na, dešimt žalių, kaip čia rašo, už jį tikrai neimsiu. Sakykim, kokius tris? Taip būtų sąžiningiau. Tinka?

– Jūs labai dosnus, – atsakė Rikis.

– Kam tau išvis šito šlamšto reikia? – draugiškai pasmalsavo senukas.

– Vaidinimui, – pamelavo Rikis.

Senasis pardavėjas linktelėjo galvą.

– Na, tikiuosi, ne pagrindiniam aktoriui, nes jis tik pauostys tą paltą ir eis ieškoti naujo rūbininko, – senukas sukikeno iš savo pokšto, truputėlį švokšdamas, lyg iš tikrųjų ne smagintųsi, o sunkiai dirbtų. Rikis irgi dirbtinai nusijuokė.

– Na, režisierius liepė paimti ką nors valkatiško, tai jis tikriausiai ir bus kaltas, – tarė jis. – Aš tik pagalbininkas. Suprantat, čia saviveiklos teatras. Pinigų turim mažai...

– Norėsit maišelio?

Rikis linktelėjo galvą ir, pasikišęs pirkinius po pažasčia, išėjo iš Gelbėjimo armijos parduotuvės. Pastebėjo į stotelę krautuvėlių eilės pakraštyje atvažiuojantį autobusą ir nuskubėjo į jį. Nuo bėgimo išprakaitavo ir, atsisėdęs galinėje autobuso sėdynėje, išsitraukė iš maišelio senąjį megztinį ir nusišluostė juo kaktą ir pažastis.

Tąvakar prieš grįždamas į motelio kambarį, Rikis nusinešė pirkinius į parkelį ir visus drabužius išvoliojo žemėje po medžiais.

Rytą susidėjo naujus senus drabužius atgal į rudą popierinį maišelį. Visus kitus daiktus – kelis dokumentus apie Ražinį, laikraščius, kitus įsigytus drabužius – sukrovė į kuprinę. Apmokėjo motelio sąskaitą, pasakė tarnautojui, kad tikriausia po kelių dienų grįš, bet šis nė nepakėlė akių nuo įdėmiai skaitomo laikraščio sporto puslapio.

Vėlai rytą į Bostoną važiavo „Trailways“ autobusas, Rikiui dabar jau šiek tiek žinomas. Kaip visada, jis susigūžė galinėje sėdynėje, nežiūrėdamas keletui pakeleivių į akis, kiekviename žingsnyje saugodamas savo vienatvę ir nepastebimumą. Bostone pasistengė išlipti paskutinis. Įkvėpęs tarsi kabančio virš šaligatvio išmetamųjų dujų ir kaitros mišinio, sukosėjo. Bet autobusų stoties viduje veikė oro kondicionieriai, nors ir ten oras atrodė keistai suodinas. Prie linoleumo grindų buvo pritvirtintos ryškių oranžinių ir geltonų kėdžių eilės. Daugelis jų buvo subraižytos ir aprašinėtos nuobodžiaujančių žmonių, ištisas valandas laukiančių autobusų išvykimų ir atvykimų. Jautėsi stiprus kepto maisto kvapas, nes palei vieną stoties sieną stovėjo greitojo maisto mėsainių užkandinė ir spurgų kepykla. Laikraščių kioske buvo parduodami tos dienos laikraščiai ir žurnalai, o kartu ir neva lengvos pornografijos leidiniai. Rikis pasvarstė, kažin kiek žmonių autobusų stotyje perka *U. S. News&World Report* ir *Hustler* sykiu.

Rikis susirado kėdę kiek įmanoma arčiau vyrų tualeto ir ėmė

sekti ten įeinančius ir išeinančius žmones. Po kokių dvidešimties minučių įsitikino, kad viduje tuščia, ypač kai ten užėjo Bostono policininkas prakaituotais mėlynais marškiniais. Šis, po penkių minučių išėjęs, savo akivaizdžiai besišaipančiam porininkui pasiskundė neseniai suvirškinto sumuštinio su dešrele poveikiu. Vos nuėjus policininkams, kaukšintiems juodais batais į purvinas stoties grindis, Rikis įsmuko vidun.

Jis skubiai užsidarė kabinoje ir nusivilko padorius drabužius, o vietoj jų apsirengė pirkiniais iš Gelbėjimo armijos. Vilkdamasis paltą susiraukė nuo nemaloniai sumišusių prakaito ir muskuso kvapų. Sukišo drabužius į kuprinę kartu su visu kitu savo turtu, tarp jų ir visais savo pinigais, išskyrus šimtą dolerių dvidešimtinėmis, juos įsikišo į skylę palte jei ir nevisiškai saugiai, tai bent gana patikimai. Turėjo truputį smulkių, juos susibėrė į kelnių kišenę. Išėjęs iš kabinos, apžiūrėjo save veidrodyje virš kriauklės. Buvo porą dienų nesiskutęs, ir tas visai pravertė.

Viena stoties siena buvo nukabinėta mėlynomis daiktų saugyklomis. Į vieną jų padėjo savo kuprinę, bet popierinį maišelį, kuriame nešiojosi drabužius, pasiliko. Įmetė į spyną du ketvirtukus ir pasuko raktelį. Uždarydamas visą menką savo turtą, suabejojo. Sekundę pamanė, kad pagaliau, kaip tik tą minutę, jis peržengė tokią būties ribą, kokios dar niekada nebuvo peržengęs. Dabar jį su pasauliu siejo tik mažas raktelis nuo penki šimtai šešiasdešimt devintosios saugyklos. Jis neturėjo jokios tapatybės. Jokio ryšio su niekuo.

Rikis giliai įkvėpė ir įsikišo raktelį į kišenę.

Skubiai patraukė tolyn nuo autobusų stoties ir tik sykį stabtelėjo, manydamas, kad niekas nemato, išsiterlioti šaligatvio purvu veido ir plaukų.

Nuėjus du kvartalus, ėmė prakaituoti kakta ir pažastys, ir jis nusibraukė prakaitą palto rankove.

Dar nepasiekęs trečiojo kvartalo, pamanė: dabar atrodau toks, koks ir esu. Benamis.

Dvidešimt antras skyrius

Dvi dienas Rikis klajojo gatvėmis, svetimas visam pasauliui.

Iš pažiūros jis atrodė benamis, aiškiai alkoholikas, apkvaitęs ar šizofrenikas, o galbūt ir visi trys kartu, nors, atidžiai pažvelgus į akis, jose švietė ryžtas, neįprastas valkatoms. Iš vidaus jis stebėjo žmones gatvėse, spėliodamas, kas jie tokie, ką veikia, beveik pavydėdamas paprasto malonumo turėti tapatybę. Sparčiai žingsniuojanti žila moteris su Njuberio gatvės prabangių parduotuvių maišais Rikiui reiškė vieną istoriją, o paauglys nukirptais džinsais, švytruojantis kuprine ir kreivai užsimaukšlinęs *Red Sox* kepuraitę – kitą. Jis pastebėdavo verslininkus ir taksi vairuotojus, buitinių prekių išvežiotojus ir kompiuterių technikus. Žiūrėjo į biržos maklerius ir gydytojus, meistrus ir prie vieno laikraščių kioskelio gatvės kampe laikraščius iš tolo skaitantį žmogų. Visi, nuo pačios skurdžiausios, vienišiausios, panosėje murmančios, balsus girdinčios pamišėlės iki Armani kostiumu vilkinčio turtuolio, sėdančio į limuzino galą, turėjo tapatybę, reiškiančią tai, kas jie yra. Rikis jos neturėjo.

Suprato kaip tik čia glūdint ir prabangą, ir baimę. Neturėdamas savo vietos, buvo tarsi nematomas. Nors kuriam laikui ir palengvėjo nuo minties, kad pasislėpė nuo žmogaus, taip sėkmingai sunaikinusio visa, kas buvo iki tol, suprato ilgai taip netruksiant. Jo būtis neatsiejamai susipynė su žmogumi, kurį pažinojo tik kaip Ražinį, bet iš tikrųjų moters, vardu Klerė Taison,

vaiku. Šią moterį Rikis kadaise apvylė sunkią valandą ir dabar dėl tos klaidos liko vienišas.

Pirmąją naktį praleido vienas po plytiniu tilto per Čarlzo upę skliautu. Susisupo į paltą, vis dar gausiai prakaituodamas nuo tebetveriančios dienos kaitros, mėginančios pavogti kelias nakties valandas. Vos prašvitus pabudo maudžiančiu kaklu ir iš pasipiktinimo klykiančiais nugaros ir kojų raumenimis. Atsistojęs atsargiai pasirąžė, mėgindamas prisiminti, kada paskutinį sykį nakvojo lauke, ir suprato, kad tik vaikystėje. Sustirę sąnariai sakė, kad nieko neprarado. Rikis įsivaizdavo, kaip atrodo, ir nusprendė, kad net ir labiausiai savo vaidmeniui atsidavęs aktorius jam nesiruoštų taip stropiai.

Nuo Čarlzo kilo migla, lengvas pilkšvas rūkas kabojo virš gliaumėto vandens. Rikis pakilo iš patiltės ant upės pakrante besidriekiančio dviračių takelio. Stovėjo, mąstydamas, kad vanduo atrodo kaip senos rašomosios mašinėlės juodas kaspinas, truputį žvilgantis ir vingiuojantis per miestą. Spoksojo į vandenį ir sakė sau, kad šis nepamėls, kol saulė nepakils dar aukščiau, ir jame neatsispindės aukšti pakrančių pastatai. Ankstyvą rytą upė Rikį kone hipnotizavo, ir jis valandėlę stovėjo nė nekrusteldamas, tyrinėjo vaizdą prieš save.

Jo svajones nutraukė ritmiškas kojų dunksėjimas į dviračių takelio gruntą. Atsisukęs Rikis pamatė greitai artėjančius du greta bėgančius vyrus. Jie dėvėjo žvilgančiomis trumpikėmis ir naujausio modelio bėgimo bateliais. Rikiui jie rodėsi panašaus amžiaus kaip jis pats.

Vienas vyriškis stipriai pamojo Rikiui ranka.

– Traukis iš kelio! – suriko.

Rikis staigiai atšoko, ir bėgikai pralėkė pro šalį.

– Nesipainiok po kojom, vyruti, – šūktelėjo vienas bėgikas, persikreipdamas, kad nereikėtų prie Rikio prisiliesti.

– Nagi, judinkis, – pasakė kitas, – siaubas!

Rikis dar nugirdo, kaip toldamas vienas bėgikas pratarė:

– Sušiktas valkata. Eitum dirbti, ar ką.

Jo draugas nusijuokė ir kažką pasakė, bet Rikis nebegirdėjo. Jis žengė porą žingsnių paskui vyrus, staiga baisiausiai supykęs.

– Ei! – suriko jis. – Sustokit!

Jie nesustojo. Vienas žvilgtelėjo per petį, tada jie paspartino žingsnį. Rikis dar truputį paėjėjo paskui.

– Aš ne... – pradėjo. – Aš ne toks, kaip jūs galvojat...

Paskui suprato, kad gal ir toks.

Rikis vėl nusigręžė į upę. Tą sekundę, susivokė, atsidūrė arčiau to, koks atrodė, negu to, kas buvo anksčiau. Giliai įkvėpė ir suprato atsidūręs psichologiškai labai pavojingoje padėtyje. Jis nužudė tą, kuo buvo, kad ištrūktų iš jį persekiojančio žmogaus nagų. Jei dar ilgai bus niekas, nematomumas jį ir praris.

Galvodamas, kad dabar pavojus ne mažesnis nei tada, kai į nugarą lekavo Ražinis, Rikis nužingsniavo, pasiryžęs atsakyti į pirmąjį ir svarbiausiąjį klausimą.

Visą dieną jis vaikščiojo iš vienos prieglaudos į kitą po visą miestą ir ieškojo.

Keliavo po nelaimėlių pasaulį: anksti rytą Dorčesteryje, katalikų bažnyčios galinėje virtuvėje pusryčiams gavo skystų kiaušinių ir šaltą skrebutį. Paskui valandą stoviniavo gatvėje prieš laikino įdarbinimo tarnybą netoliese, trindamasis tarp vyrų, norinčių tądien grėbti lapus ar tuštinti šiukšliadėžes. Iš ten nuėjo į valdišką prieglaudą Čarlztaune, kur prie rašomojo stalo sėdėjęs žmogus jo neįleido be siuntimo iš agentūros. Rikiui tai atrodė toks pat kliedesys, kaip tikrų dvasios ligonių svaičiojimai. Jis piktai tryptelėjo koja ir išėjo atgal į gatvę, kur buvo išjuoktas poros pietų pertraukos pamainą aptarnaujančių prostitučių už tai, kad pamėgino pasiklausti kelio. Toliau mynė šaligatvį pro skersgatvius ir apleistus pastatus, o jei kas nors retkarčiais prieidavo per arti, imdavo murmėti panosėje. Jo žodžiai skambėdavo pamišėliškai ir sykiu su stiprėjančiu kūno dvoku gana patikimai jį saugodavo nuo susidū-

rimo su bet kuo, išskyrus visuomenės atstumtuosius. Raumenys stingo, maudė kojas, bet ieškojo toliau. Sykį jį prie gatvės kampo įtariai nužvelgė policininkas, žengtelėjo artyn, bet paskui, matyt, persigalvojo ir praėjo pro šalį.

Vėlyvą popietę, saulei tebekepinant ir iš miesto gatvių tebekeliant banguotas kaitros juostas, Rikis pastebėjo, ko ieškojęs.

Parko pakraštyje, netoli upės žmogus rausėsi šiukšliadėžėje. Jis buvo maždaug tokio pat ūgio ir svorio kaip Rikis, retėjančiais purvinais rusvais plaukais. Dėvėjo megztą kepurę, apdriskusias trumpikes, bet ir ilgą vilnonį paltą, beveik siekiantį batus – vieną rudą, lengvą užsimaunamą batelį, kitą juodą – darbininko aulinį. Susikaupęs prie šiukšliadėžės turinio, žmogus murmėjo panosėje. Besidarbuodamas jis retsykiais sukosčiodavo, o Rikio nepastebėjo. Maždaug už dešimties jardų buvo parko suolelis, ant jo Rikis ir prisėdo. Ten gulėjo numesta dalis tos dienos laikraščio, kurį pasičiupęs Rikis apsimetė skaitąs, o iš tikrųjų atidžiai sekė vyriškį. Po poros sekundžių pamatė, kaip šis ištraukė iš šiukšliadėžės gėrimo skardinę ir įsimetė ją į seną plieninį parduotuvės vežimėlį, bet ne stumdomą, o traukiamą. Vežimėlis buvo beveik pilnas tuščių skardinių.

Rikis kiek galėdamas įdėmiau stebėjo vyrą ir liepė sau: dar prieš dvi savaites buvai daktaras. Diagnozuok.

Ištraukęs iš šiukšlių skardinę, kuri kažkuo jam neįtiko, žmogus staiga įtūžo, tėškė ją ant žemės ir nuspyrė į krūmus.

Maniakinė depresija, pamanė Rikis. Ir šizofrenija. Girdi balsus, neturi jokių vaistų ar bent jau nenori jų gerti. Linkęs į staigius maniakinės energijos priepuolius. Tikriausiai ir į smurtą, bet pavojingesnį sau negu aplinkiniams. Žaizdos gali būti opos nuo gyvenimo gatvėje, bet gali būti ir Kaposi sarkomos. Didelė AIDS tikimybė. Taip pat ir tuberkuliozės arba plaučių vėžio, sprendžiant iš draskančio kosulio. Arba plaučių uždegimo, pamanė Rikis, nors metų laikas lyg ir ne toks. Žmogus Rikiui atrodė ant pačios gyvenimo ir mirties ribos.

Po kelių minučių žmogus nusprendė, kad šiukšliadėžėje nieko vertingo nebeliko, ir patraukė prie kitos. Rikis nesikėlė iš vietos, bet nepaleido žmogaus iš akių. Dar valandėlę pasirausęs šiukšlėse, žmogus nulingavo sau, tempdamas iš paskos vežimėlį. Rikis nusekė paskui.

Neilgai trukus pasiekė Čarlztauno gatvę, pilną žemų suodinų krautuvėlių. Toje vietoje buvo aptarnaujami visokie varguoliai. Baldų išparduotuvė, kurios vitrinoje didelėmis raidėmis buvo parašyta, kad čia prekiaujama likučiais ir teikiamos paskolos, tas žodis buvo sutrumpintas iki „p-los". Du lombardai, buitinių prekių, drabužių parduotuvė, kurios vitrinoje visi manekenai buvo be rankų ar kojų, lyg sužaloti ir sumaitoti per kokį nors nelaimingą atsitikimą. Rikis nusekė paskui žmogų tiesiai į kvartalo vidurį, prie nublukusio geltono keturkampio pastato, ant kurio buvo didelė iškaba: ELO PIGŪS GAIVIEJI IR ALKOHOLINIAI GĖRIMAI. Po ja ant kitos beveik tokio pat dydžio iškabos irgi didžiosiomis raidėmis buvo užrašas: SUPERKAME TARĄ. Po užrašu buvo nupiešta rodyklė į kitą pastato pusę.

Žmogus, vilkdamas vežimėlį su skardinėmis, nužygiavo tiesiai už pastato. Rikis nusekė paskui.

Kitoje parduotuvės pusėje buvo langelis, virš kurio kabojo panaši iškaba: TAROS SUPIRKIMAS. Šalia buvo mažas skambučio mygtukas, kurį žmogus ir spustelėjo. Rikis prisiglaudė prie sienos, kad jo nepastebėtų.

Prie langelio netrukus priėjo paauglys. Supirkimas tetruko kelias minutes. Žmogus padavė skardines, paauglys jas suskaičiavo, tada išsitraukė iš kišenės gniužulą banknotų ir kelis padavė valkatai. Tas pasiėmė pinigus ir iš didelės palto kišenės išsitraukė seną, storą odinę piniginę, prigrūstą popiergalių. Porą banknotų įsidėjo į ją, o vieną grąžino paaugliui. Vaikinas dingo, paskui vėl pasirodė su buteliu, kurį padavė žmogui.

Rikis susmukęs atsisėdo ant skersgatvio betono, laukdamas, kol valkata praeis pro šalį. Butelis, kaip Rikiui atrodė, kokio

nors pigaus vyno, jau buvo paslėptas palto klostėse. Žmogus žvilgtelėjo į Rikį, bet jų žvilgsniai nesusidūrė, nes Rikis nuleido galvą. Jis kelias sekundes sulaikė kvapą, tada atsistojęs toliau sekė vyriškį.

Manhetene Rikis buvo katinų Vergilijos, Merlino ir Ražinio pelė. Dabar atsidūrė priešingoje tos pačios lygties pusėje. Jis atsilikdavo, paskui paspartindavo žingsnį, stengdamasis nepamesti žmogaus iš akių, laikydamasis pakankamai arti, kad galėtų jį sekti, bet pakankamai toli, kad liktų nepastebėtas. Praturtėjęs palte paslėptu buteliu, žmogus dabar žingsniavo ryžtingai, lyg koks kariuomenės pėstininkas, gerai žinantis, kur eina. Jis dažnai sukiojo galvą ir dairėsi aplink, aiškiai baimindamasis, kad jį seka. Rikis pamanė, kad paranojiškas vyriškio elgesys labai pagrįstas.

Jie praėjo dešimtis miesto kvartalų, kas žingsnis vis prastesnių. Ant gatvių krito šešėliai nuo blėstančios dienos saulės, o apsilaupę dažai ir apleistos krautuvėlės, rodės, mėgdžioja Rikio ir jo taikinio išvaizdą.

Pastebėjo, kad žmogus viduryje kvartalo stabtelėjo, o kai pasisuko į Rikį, šis prisiglaudė prie pastato, kad jo nepamatytų. Akies kampučiu pamatė vyriškį staigiai neriant į skersgatvį, siaurą landą tarp dviejų plytinių pastatų. Rikis giliai įkvėpė ir nusekė paskui.

Priėjęs prie įėjimo į skersgatvį, atsargiai žvilgtelėjo už kampo. Rodės, į tą vietą naktis ateina gerokai anksčiau nei visur kitur. Ten jau buvo tamsu ir ankšta, lyg žiemą ten niekada nesušiltų, o vasarą – niekada neatvėstų. Tolimajame gale Rikis vargais negalais įžiūrėjo krūvą išmestų kartoninių dėžių ir žalią plieninį šiukšlių konteinerį. Skersgatvis baigėsi kito pastato siena, ir Rikis nusprendė, kad ten akligatvis.

Gretimame kvartale jis buvo pastebėjęs maisto prekių ir pigių gėrimų parduotuvę. Apsisuko, palikęs savo sekamąjį, ir nuėjo jos link. Iš palto pamušalo išsitraukė vieną brangiųjų dvidešimtinių ir suspaudė ją delne, kur ji tuoj pat permirko nuo prakaito.

Pirma nuėjo į gėrimų parduotuvę. Ji buvo maža, o ant langų raudonai užrašytos nuolaidos. Rikis priėjęs pamėgino atidaryti duris, bet jos buvo užrakintos. Viduje pamatė už prekystalio sėdintį pardavėją. Dar sykį paklebeno duris. Pardavėjas žvilgtelėjo į jį, tada staiga pasilenkė ir prašneko į mikrofoną. Iš garsiakalbio prie durų pasigirdo tylus balsas:

– Nešdinkis velniop, senas smirdžiau, jeigu neturi pinigų.

Rikis linktelėjo galvą.

– Turiu pinigų, – atsakė.

Pardavėjas buvo storulis, turbūt panašaus amžiaus kaip Rikis. Šiam pasijudinus, Rikis pastebėjo, kad ant jo diržo kabo didelis pistoletas.

– Turi pinigų? Kurgi ne. Rodyk.

Rikis iškėlė dvidešimtinę. Pardavėjas apžiūrėjo ją, nesitraukdamas nuo prekystalio.

– Kur juos gavai? – paklausė.

– Radau gatvėje, – atsakė Rikis.

Durys suburzgė, ir Rikis įėjo į vidų.

– Kurgi ne, radai, – tarė pardavėjas. – Na gerai, turi dvi minutes. Ko nori?

– Butelio vyno, – pratarė Rikis.

Iš lentynos už nugaros pardavėjas ištraukė butelį. Tokio vyno Rikis dar niekada nebuvo gėręs. Jis buvo užsukamas, o ant etiketės parašyta „Sidabrinis satinas“. Kainavo du dolerius. Rikis linktelėjo galvą ir padavė dvidešimtinę.

Pardavėjas įdėjo butelį į popierinį maišelį, atidarė kasos stalčių, išėmė dešimtinę ir du vieno dolerio banknotus. Padavė juos Rikiui.

– Ei, – pratarė Rikis. – Čia per mažai.

Pašaipiai šypsodamasis, uždėjęs ranką ant revolverio dėklo, pardavėjas atrėžė:

– Berods anądien daviau tau šį tą skolon, seni. Tiesiog atsiimu, kas man priklauso už gerą širdį.

– Meluojat, – piktai atkirto Rikis. – Niekada anksčiau čia nebuvau.

– Negi tikrai nori ginčytis, smirdantis valkata? – pardavėjas sugniaužė kumštį ir prikišo jį Rikiui prie veido. Rikis atsitraukė. Jis piktai dėbtelėjo į pardavėją, o šis nusijuokė. – Daviau tau grąžos. Daugiau, negu esi vertas. Dabar dink. Nešdinkis velniop, kol neišspyriau. O jei man teks išeiti iš už prekystalio, atsiimsiu ir butelį, ir grąžą, ir dar tau subinę suspardysiu. Tai kaip?

Rikis lėtai nupėdino durų link. Atsigręžė, galvodamas, kaip atsikirsti, bet pardavėjas vėl suriko:

– Kas? Ko dar nori? Kažkas nepatinka?

Rikis papurtė galvą ir išėjo, apkabinęs butelį, pavymui lydimas pardavėjo juoko.

Paėjėjo iki maisto prekių parduotuvėlės. Ten jo vėl iškart paklausė:

– Pinigų turi?

Jis parodė dešimtinę. Ten nusipirko pakelį pigiausių cigarečių, porą šokoladukų, porą pyragaičių su kremu ir mažutį žibintuvėlį. Pardavėjas čia buvo paauglys, jis sumetė prekes į plastikinį maišelį ir nusišaipė:

– Puiki vakarienė.

Rikis išėjo atgal į gatvę. Viską apgaubė naktis. Blankios tebedirbančių parduotuvių švieselės tamsoje raižė nedidelius šviesos keturkampius. Rikis grįžo prie įėjimo į skersgatvį. Kuo tyliau įspūdino į vidų, nugara atsirėmė į plytų sieną ir atsisėdęs laukė, visą laiką galvodamas, kad iki šiol nė nenutuokė, kaip lengva šitam pasaulyje būti nekenčiamam.

Rodės, tamsa palengva jį supo panašiai, kaip vasaros dienos kaitra. Ji buvo tiršta, slidi – juoduma, besiskverbianti tiesiai į širdį. Rikis pralūkuriavo porą valandų. Tarsi sapnavo nemiegodamas, o vaizduotę užliejo reginiai to, kas jis kadaise buvo. Matė žmonių, atėjusių į jo gyvenimą ir jį sugriovusių, veidus ir planų deta-

les, kaip jį susigrąžinti. Nugara atsirėmęs į plytas tamsiame nepažįstamos miesto dalies skersgatvyje, jis būtų pralinksmėjęs, jei būtų galėjęs įsivaizduoti savo velionę žmoną, pamirštą draugą ar netgi savo paties vaikystės akimirką. Būtų pradžiugęs, prisiminęs kokį džiaugsmingą metą – Kalėdų rytą, galbūt mokyklos baigimą, ar kaip pirmą kartą vilkosi smokingą ir ėjo į mokyklos šokius, o gal vakarienę savo vestuvių išvakarėse. Bet, rodės, visos šios akimirkos priklausė kažkokiai kitai būčiai ir kitam žmogui. Rikis niekada pernelyg nesižavėjo mintimis apie persikūnijimą, bet dabar rodėsi, kad grįžo į šį pasaulį kitu žmogumi. Jis užuodė vis stiprėjančią smarvę nuo savo – elgetos – palto ir, tamsoje pakėlęs ranką, nujautė, kad panagės purvinos. Kadaise juodos panagės reiškė gerą dieną, praleistą sode už namo Keipe. Jam susuko pilvą, ir jis vėl girdėjo, kaip ūždama visą benzinu sulaistytą namą apima ugnis. Ausyse šis prisiminimas skambėjo lyg iš kitų laikų, tarsi koks archeologas būtų jį atkapstęs tolimos praeities nuosėdose.

Pakėlęs galvą, Rikis įsivaizdavo skersgatvyje priešais jį sėdinčius Vergiliją ir Merliną. Jis aiškiai įžiūrėjo jų veidus, gerai atsiminė kiekvieną apkūniojo advokato ir dailiosios moters įprotį ir manierą. Vedlė po pragarą, pamanė jis, štai kaip ji prisistatė. Visai teisingai, galbūt netgi teisingiau, nei ji pati nutuokė. Jautė šalia esant ir trečiąjį trijulės narį, bet Ražinį tebegaubė šešėliai, ir šis liko nematomas naktyje, užliejančioje skersgatvį lyg sparčiai kylantis potvynis.

Jam sustingo kojos. Nė nežinojo, kiek mylių nuėjo, atvažiavęs į Bostoną. Gurgė tuščias skrandis, ir jis atsidarė pyragaičių pakelį. Abu juos prarijo dviem ar trim kąsniais. Šokoladas suveikė kaip silpnas amfetaminas ir teikė šiek tiek jėgų. Rikis atsistojo ir atsigręžė į skersgatvio gilumą.

Tiesdamas kaklą gilyn, jis girdėjo tylų garsą, jį greitai pažino: kažkas dainavo, nepataikydamas į toną.

Rikis atsargiai nusliūkino garso link. Šone girdėjosi, kaip kaž-

koks žvėriukas, tikriausiai žiurkė, krebždėdamas nušmireno šalin. Rankoje jis gniaužė žibintuvėlį, bet mėgino leisti akims apsiprasti su visiška skersgatvio tamsa. Buvo nelengva, todėl porą kartų suklupo, pėdoms užkliuvus už neaiškių atliekų. Sykį jis vos nenugriuvo, bet pavyko išlaikyti pusiausvyrą ir žengti toliau.

Kai daina nutilo, suprato beveik užlipęs ant žmogaus.

Porą sekundžių visiškoje tamsoje buvo tylu, tada pasigirdo klausimas.

– Kas ten?

– Čia aš, – atsakė Rikis.

– Nesiartink, – pasigirdo atsakymas. – Aš ginsiuosi. Gal netgi tave užmušiu. Aš turiu peilį.

Kalbančiajam pynėsi liežuvis, kaip būna girtiems. Rikis mažumėlę tikėjosi, kad žmogus bus be sąmonės, bet šis tebebuvo gana budrus. Tačiau, pastebėjo Rikis, ne itin judrus, nes nesigirdėjo, kad būtų mėginęs trauktis iš kelio ar slėptis. Nelabai tikėjo, kad žmogus tikrai ginkluotas, bet visiškai tikras tuo nebuvo. Liko stovėti kaip įbestas.

– Čia mano skersgatvis, – tęsė žmogus. – Eik sau.

– Dabar čia ir mano skersgatvis, – atsakė Rikis. Jis giliai įkvėpė ir leidosi ten, kur žinojo turėsiąs pakliūti, kad susikalbėtų su tuo žmogum. Lyg nertų į juodo vandens tvenkinį, gerai nežinodamas, kas glūdi po vandeniu. Sveika, beprotybe, tarė sau Rikis, mėgindamas sutelkti visą išsilavinimą, kurį tik buvo įgijęs ankstesniajame gyvenime ir būtyje. Kurk haliucinacijas. Skatink abejones. Gilink paranoją.

– Jis sakė, kad mudu turim pasikalbėti. Va kaip jis sakė: „Surask skersgatvyje vyrą ir paklausk jo vardo“.

Žmogus minutėlę patylėjo.

– Kas taip sakė?

– Kaip manai, kas? – atrėžė Rikis. – Jis. Jis su manim kalbasi ir pasako, ką surasti, o aš taip ir turiu daryti, nes jis taip liepia, taip ir padariau, ir atėjau čia, – skubiai ištarškino painią prakalbą.

– Kas su tavim kalbasi?

Iš tamsos klausimai sklido karštligiški ir prieštaringi nuo ir taip susipynusią vyriškio sąmonę temdančių gėralų.

– Negalima sakyti jo vardo, negalima garsiai arba kur kas nors gali išgirsti, šššššš! Bet jis sakė, kad tu žinosi, kodėl aš atėjau, jeigu tu tas, ir man nereikės toliau aiškinti.

Žmogus, rodės, gromuliojo šią nesuprantamą šnektą.

– Aš? – paklausė jis.

Rikis tamsoje linktelėjo galvą.

– Jeigu tu tas. Ar tu tas?

– Nežinau, – atsakė anas. Paskui, valandėlę pasvarstęs, pridūrė: – Manyčiau, taip.

Rikis skubiai puolė gilinti klaidos:

– Matai, jis man sako vardus, o aš turiu rasti tuos žmones, ir juos išklausinėti, nes reikia rasti tą. Taip ir darau, vis darau ir darau, ir taip man reikia, o tu tas? Matai, man reikia žinoti. Kitaip viskas nueis veltui.

Rodės, žmogus stengiasi susivokti, ką išgirdo.

– O kaip man žinoti, kad galiu tavim pasitikėti? – suvebleno.

Rikis skubiai išsitraukė žibintuvėlį ir pasikišo jį po kaklu kaip vaikas, mėginantis išgąsdinti draugus prie laužo. Įjungė šviesą, ši krito jam ant veido, o tada staiga nukreipė ją į vyriškį ir per kelias sekundes apžvelgė jo aplinką. Pamatė, kad žmogus guli, nugara atsirėmęs į plytų sieną, rankoje gniauždamas vyno butelį. Aplink mėtėsi šiukšlės, o šalia jo – kartono dėžė, kurioje, įtarė Rikis, jis ir gyveno. Išjungė šviesą.

– Va, – pasakė Rikis, kaip mokėdamas primygtiniau, – ar reikia daugiau įrodymų?

Žmogus pasimuistė.

– Negaliu aiškiai mąstyti, – sudejavo jis, – man skauda galvą.

Akimirką Rikis pajuto pagundą tiesiog pasilenkti ir pasiimti, ko jam reikia. Nujausdamos smurtą, jam panižo rankos. Apleistame skersgatvyje juodu su vyriškiu buvo vieni, ir jis pagalvojo,

kad tie, kas jį čia atvedė, neabejodami imtųsi prievartos. Tik didelėmis valios pastangomis jis susivaldė. Žinojo, ko nori, bet norėjo, kad žmogus pats jam atiduotų.

– Pasakyk, kas tu! – pusiau sušnabždėjo, pusiau suriko Rikis.

– Eik iš čia, – meldė žmogus. – Aš nieko nepadariau, aš daugiau nebenoriu čia būti.

– Tu ne tas, – atsakė Rikis. – Jau matau. Bet turiu įsitikinti. Pasakyk, kas tu.

Žmogus šniurkščiojo.

– Ko tu nori?

– Tavo vardo. Noriu tavo vardo.

Rikis girdėjo už kiekvieno vyriškio žodžio besitelkiančias ašaras.

– Nesakysiu, – tarė jis, – aš bijau. Ar žadi mane užmušti?

– Ne, – atsakė Rikis. – Nieko tau nedarysiu, jeigu įrodysi, kas esi.

Vyriškis minutėlę patylėjo, tarsi svarstydamas šį pasiūlymą.

– Aš turiu piniginę, – pratarė jis.

– Duok ją! – griežtai pareikalavo Rikis. – Tik taip galima įsitikinti!

Vyriškis pasirangė ir pasikrapštė, kol rado palto kišenę. Vos su tamsa apsipratusiomis akimis Rikis įžiūrėjo, kad žmogus kažką jam tiesia. Rikis čiupo tą daiktą ir įsikišo sau į kišenę.

Tada žmogus pravirko. Rikis prakalbo švelniau.

– Daugiau nebesijaudink, – tarė jis. – Dabar einu sau.

– Prašau, – meldė žmogus. – Tik palik mane ramybėj.

Pasilenkęs Rikis ištraukė pigaus vyno butelį, pirktą gėrimų parduotuvėje. Iš palto pamušalo dar išėmė ir dvidešimties dolerių banknotą. Ištiesė juos vyriškiui.

– Va, – pasakė. – Čia tau už tai, kad nesi tas, bet tu dėl to nekaltas. Jis nori, kad tau atlyginčiau už tai, kad sutrukdžiau. Gerai?

Žmogus čiupo butelį. Kurį laiką nieko neatsakė, bet paskui, rodos, linktelėjo galvą.

– Kas tu? – dar kartą jis paklausė Rikio, o už jo kiekvieno žodžio tebeglūdėjo baimė, sumišusi su sutrikimu.

Rikis šyptelėjo, pamanęs, kad klasikinis išsilavinimas turi ir privalumų.

– Mano vardas – Niekas, – tarė jis.

– Sniegas?

– Ne. Niekas. Jeigu kas nors klaus, kas šiąnakt atėjo tavęs aplankyti, sakyk, kad Niekas.

Rikiui atrodė, kad paprastas policijos patrulis turės tiek pat kantrybės, kiek ir Polifemo broliai kiklopai tokiai pasakai ir išmonei, prieš šimtmečius sukurtai kito žmogaus ir klajojančiai keistame ir pavojingame pasaulyje.

– Išgerk ir eik miegoti, o kai nubusi, viskas vėl bus kaip buvę.

Žmogus suinkštė. Bet paskui trūktelėjo iš butelio gerą vyno gurkšnį.

Rikis atsistojo ir žvitriai nužingsniavo skersgatviu, galvodamas, kad tai, ko jam reikėjo, nei pavogė, nei nusipirko. Tiesiog padarė taip, kaip buvo būtina, ir žaidimo taisyklių tikrai nesulaužė. Ražinis, aišku, nežinojo, kad jis tebežaidžia. Bet netruks sužinoti. Rikis tvirtai žengė per tamsą link blausios miesto gatvės šviesos tiesiai priekyje.

Dvidešimt trečias skyrius

Vyriškio piniginės Rikis neatsegė, kol nepasiekė autobusų stoties – iki jos reikėjo nusigauti per visą miestą, dukart persėdant į kitą metro traukinį – ir iš saugyklos nepasiėmė ten paliktų savo drabužių. Tualete jis truputėlį apsišvarino: nuo veido ir rankų nusišveitė purvą ir suodžius, stipriai kvepiančiu antibakteriniu muilu suvilgęs popierinį rankšluostį, persibraukė pažastis ir kaklą. Niekaip negalėjo išsiplauti riebalais sulipusių plaukų, nei atsikratyti bendro prakaito tvaiko – šį išnaikins tik ilgos maudynės duše. Jis sumetė purvinus elgetos drabužius į artimiausią šiukšliadėžę ir užsimovė padorias chaki kelnes bei užsivilko sportinį bluzoną, kuriuos turėjo kuprinėje. Apžiūrėjo save veidrodyje ir pamanė vėl peržengęs nematomą ribą, grįžęs į gyvųjų gretas iš požemių pasaulio. Jo išvaizdą dar šiek tiek pataisė pora brūkštelėjimų per galvą pigiomis plastikinėmis šukomis, bet pats sau dar vis tiek atrodė kažkur ant ribos ar netoli jos ir labai toli nuo to, kas kadaise buvo.

Išėjęs iš tualeto, jis nusipirko autobuso bilietą atgal į Durhemą. Laukti reikėjo beveik valandą, todėl, nusipirkęs sumuštinį ir atsigerti, nusliūkino į tuščią stoties kampelį. Apsižvalgęs ir įsitikinęs, kad jo niekas nestebi, Rikis išvyniojo ant kelių sumuštinį. Tada, paslėpęs po maistu, atsegė piniginę.

Vos ją atvėręs, nusišypsojo, ir jį užliejo palengvėjimas: viduje buvo aptriušęs ir išblukęs, bet galiojantis socialinio draudimo pažymėjimas.

Ant jo buvo atspausdintas vardas: Ričardas S. Laivlis.

Rikiui jis patiko. Pirmą kartą po kelių savaičių iš tikrųjų jautėsi gyvybingas*. Jam pasisekė ir dar dėl vieno dalyko: neteks pratintis prie naujo vardo, nes Ričardas ir Frederikas trumpinami vienodai.

Jis atlošė galvą ir įsispoksojo į dienos šviesos lempas palubyje. Atgimimas autobusų stotyje, pamanė. Tikriausiai esama daug blogesnių vietų, kur galima iš naujo ateiti į šį pasaulį.

Piniginė dvokė išdžiūvusiu prakaitu, ir Rikis skubiai peržvelgė jos turinį. Jo buvo nedaug, bet tai, kas buvo, suvokė jis, buvo aukso vertės. Be socialinio draudimo pažymėjimo, ten buvo nebegaliojantis Ilinojaus valstijos vairuotojo pažymėjimas, priemiesčio bibliotekos prie Sent Liuiso Misūrio valstijoje skaitytojo pažymėjimas ir „Trigubos A“ automobilio techninės priežiūros bilietas iš tos pačios valstijos. Ant nei vieno iš jų nebuvo nuotraukos, išskyrus vairuotojo pažymėjimą, ant jo Rikis perskaitė plaukų ir akių spalvą, ūgį, svorį ir pamatė truputį išplaukusį Ričardo Laivlio atvaizdą. Dar rado Čikagos ligoninės klinikos kortelę su raudona žvaigždute kampe. AIDS, pamanė jis, ŽIV teigiamas. Jis teisingai atspėjo, ką reiškė opos ant vyriškio veido. Ant visų pažymėjimų buvo nurodytas vis kitoks adresas. Rikis išėmė juos iš piniginės ir susikišo į kišenę. Ten dar buvo dvi pageltusios ir apiplyšusios laikraščių iškarpos, jas Rikis atsargiai išlankstė ir perskaitė. Pirmojoje buvo septyniasdešimt trejų metų moters nekrologas, antrojoje – straipsnis apie etatų mažinimą automobilių dalių gamykloje. Moteris, nusprendė, buvo Ričardo Laivlio motina, o straipsnyje minimoje gamykloje tas žmogus dirbo, kol nepaskendo alkoholizmo liūne, atvedusiame į gatvę, kur Rikis jį ir pastebėjo. Niekaip nesuprato, kodėl šis žmogus iš Vidurio vakarų atkako į Rytų pakrantę, bet Rikiui tokia padėtis buvo labai pa-

* *Lively (angl.)* – gyvas, gyvybingas, žvalus.

lanki. Tikimybė, kad kas nors jį susies su anuo žmogumi, gerokai sumažėjo.

Rikis skubiai perskaitė abi iškarpas ir įsiminė smulkmenas. Įsidėmėjo, kad iš moters artimųjų buvo paminėta tik viena kita giminaitė, Albukerkio namų šeimininkė iš Naujosios Meksikos. Sesuo, nusprendė Rikis, prieš daugelį metų išsižadėjusi brolio. Motina buvo apskrities bibliotekininkė ir kadaise dirbo mokyklos direktore – šitaip kukliai pasižymėjusi šiame pasaulyje, nusipelnė nekrologo. Ten buvo rašoma, kad jos vyras miręs prieš keletą metų. Gamykla, kur kadaise dirbo Ričardas Laivlis, gamino stabdžių trinkeles ir buvo uždaryta, kompanijai nusprendus ją perkelti į Gvatemalą. Ten tą pačią prekę gaminanti darbo jėga buvo gerokai pigesnė. Rikiui atrodė, kad iš to kilo visai suprantamas kartėlis, kurio visai pakako, jog žmogus prasigertų. O kur jis užsikrėtė, Rikis neįsivaizdavo. Tikriausiai per adatas, nusprendė. Sukišo iškarpas atgal į piniginę ir išmetė ją į šiukšliadėžę netoliese. Prisiminė ligoninės kortelę su raudona žyma, tada įkišo ranką į kišenę ir išėmė ją. Lenkė, kol ji įskilo, tada perplėšė pusiau. Nuolaužas suvyniojo į sumuštinio popierių ir taip pat nugrūdo į šiukšliadėžės dugną.

Žinau pakankamai, pamanė.

Per garsiakalbį tarnautojas iš už stiklo pertvaros beveik nesuprantamai paskelbė, kad atvažiavo autobusas. Rikis atsistojo, persimetė per petį kuprinę, nukišo daktarą Starksą į kiaurymę giliai širdyje ir žengė pirmuosius žingsnius kaip Ričardas Laivlis.

Greitai ėmė ryškėti jo gyvenimas.

Po savaitės ne visą darbo dieną dirbo jau dviejose vietose. Vakarais penkias valandas stovėjo prie kasos vietinėje pieno produktų krautuvėlėje, o rytą dar penkias valandas tvarkė lentynas pakelės maisto prekių parduotuvėje. Taip pasiliko popietes savo reikalams tvarkyti. Nė vienoje vietoje jo daug neklausinėjo, tik maisto prekių parduotuvės vadybininkas pasiteiravo, ar jis dalyvauja anoniminių alkoholikų programoje, ir Ri-

kis atsakė, kad taip. Pasirodė, kad vadybininkas irgi, tad, padavęs Rikiui visų bažnyčiose ir bendruomenės centruose vykstančių susirinkimų tvarkaraštį, įteikė jam nykią žalią prijuostę ir pasiuntė dirbti.

Pasinaudojęs Ričardo Laivlio socialinio draudimo numeriu, atsidarė čekių sąskaitą banke, į kurią padėjo likusius savo pinigus. Po to Rikis pamatė, kad susidūrimai su valdininkijos pasauliu pasidarė gerokai paprastesni. Kai užpildė ir pats pasirašė anketą, jam išdavė naują socialinio draudimo pažymėjimą. Automobilių transporto skyriuje tarnautojas nė nepažvelgė į nuotrauką ant Ilinojaus vairuotojo pažymėjimo, kurį Rikis grąžino ir gavo Njū Hempšyro pažymėjimą. Šįkart su savo paties nuotrauka ir parašu, akių spalva, ūgiu ir svoriu. Išsinuomojo dėžutę vietiniame pašte ir turėjo adresą banko ataskaitoms ir laiškams, kurių artimiausiu metu bus nedaug. Jis džiaugėsi katalogais. Įstojo į filmų nuomos klubą ir YMCA. Tai darydavo visur, kur tik gaudavo kortelę savo naujuoju vardu. Užpildęs dar vieną anketą ir pridėjęs penkių dolerių čekį, iš supratingo apskrities valdininko šalia Čikagos paštu gavo Ričardo Laivlio gimimo liudijimo nuorašą.

Stengėsi nemąstyti apie Ričardą Laivlį. Išvilioti iš girto, sergančio ir pamišusio žmogaus piniginę jam nebuvo labai sunku. Nors ir sakė sau, kad taip geriau, nei ją atimti prievarta, iš tikrųjų taip nebuvo.

Pasauliui aplink jį plečiantis, Rikis nuginė šalin kaltę. Pažadėjo sau grąžinti Ričardui Laivliui dokumentus, kai galutinai išsivaduos iš Ražinio gniaužtų. Tik nežinojo, kaip ilgai užtruks.

Rikiui reikėjo kraustytis iš motelio virtuvėlės, todėl vėl nuėjo į rajoną netoli viešosios bibliotekos ir ėmė dairytis užrašo NUOMOJAMAS KAMBARYS. Su palengvėjimu atsiduso, pamatęs jį kuklaus medinio namo lange.

Greta namo buvo nedidelis kiemelis, gožiamas didžiulio ąžuolo. Ten buvo primėtyta ryškiaspalvių vaikiškų žaislų. Pievoje su

savivarčiu sunkvežimiu ir pulku kareivukų žaidė smagus keturmetis berniukas, o už kelių pėdų krėsle sėdėjo pagyvenusi moteris. Ši skaitė tos dienos laikraštį ir retsykiais žvilgtelėdavo į variklio ir mūšio garsus skleidžiantį žaidžiantį vaiką. Rikis pastebėjo, kad ant vienos ausytės vaikiukui užkabintas klausos aparatas.

Moteris pakėlė akis ir pamatė prie vartelių Rikį.

– Sveiki, – tarė jis. – Ar čia jūsų namai?

Ji linktelėjo galvą, lankstydama ant kelių laikraštį ir dirsčiodama į žaidžiantį vaikiuką.

– Tikrai taip, – atsakė.

– Pamačiau užrašą dėl kambario, – pasakė jis.

Ji nepatikliai Rikį nužvelgė.

– Paprastai priimame studentus, – atsakė.

– Aš ir esu šioks toks studentas, – tarė jis. – Tai yra tikiuosi gauti papildomą diplomą, bet einasi lėtai, nes dar turiu ir dirbti, kad pragyvenčiau, – šypsodamasis pasakė.

Moteris atsistojo.

– Kokį diplomą? – paklausė ji.

– Kriminologijos, – išpyškino Rikis. – Leiskite prisistatyti. Mano vardas Ričardas Laivlis. Draugai mane vadina Rikiu. Aš ne vietinis, tiesą sakant, tik neseniai atvykau. Bet man tikrai reikia rasti, kur gyventi.

Ji toliau nepatikliai žiūrėjo į jį.

– Be šeimos? Be šaknų?

Jis papurtė galvą.

– Ar sėdėjot kalėjime? – paklausė ji.

Rikis pamanė, kad iš tikrųjų tai sėdėjo. Kalėjime, sukurtame žmogaus, kurio niekad nesu sutikęs, bet kuris manęs nekenčia.

– Ne, – atsakė jis. – Bet suprantu, kodėl klausiat. Buvau išvykęs į užsienį.

– Kur?

– Į Meksiką, – pamelavo jis.

– Ką veikėt Meksikoj?

Jis skubiai kurpė pasaką.

– Mano pusbrolis išsikraustė į Los Andželą ir įsivėlė į prekybą narkotikais, o tada ten ir prapuolė. Nuvažiavau jo ieškoti. Deja, šešis mėnesius girdėjau vien melus ir klaidžiojau akligatviais. Bet taip susidomėjau kriminologija.

Ji papurtė galvą. Jos balse girdėjosi didžiulė abejonė šita paskubom sukurpta, neįtikėtina pasaka.

– Aišku, – atsakė ji. – O kaip atsidūrėte Durheme?

– Norėjau dingti kaip įmanoma toliau nuo to pasaulio, – tarė Rikis. – Klausinėdamas apie pusbrolį, daug draugų nesusiradau. Nusprendžiau važiuoti kur nors toli nuo ten ir pagal žemėlapį geriausiai tiko Njū Hempšyras arba Meinas, užtat čia ir atvykau.

– Nežinau, ar jumis tikėti, – atsakė moteris. – Man rodos, sekat pasakas. Kaip galiu žinoti, kad jūs patikimas? Ar turit kokių nors rekomendacijų?

– Bet kas gali gauti rekomendaciją bet kokiam reikalui, – atitarė Rikis. – Man rodos, jūs verčiau klausykitės mano balso, žiūrėkit man į veidą ir, trupučiuką su manim pašnekėjusi, pati nuspręskit.

Nuo tokio pareiškimo moteris šyptelėjo.

– Kaip tik taip Njū Hempšyre ir galvojama, – tarė ji. – Parodysiu jums kambarį, bet dar neapsisprendžiau.

– Gerai, – sutiko Rikis.

Kambarys buvo įrengtas palėpėje, šalia buvo mažutė vonia ir vos tilpo lova, stalas ir senas kietai kimštas krėslas. Palei vieną sieną stovėjo tuščia knygų lentyna ir komoda. Dailų pusapvalį langą į kiemą ir ramią šalutinę gatvelę dengė mergaitiškai rožinės užuolaidos su raukinukais. Ant sienų kabėjo kelionių plakatai, reklamuojantys Floridos pusiasalius ir Veilį Kolorado valstijoje. Bikinį užsitempusi nardytoja ir slidininkas, iš po kojų keliantis baltutėlaitį sniegą. Šalia kambariuko buvo nedidelė niša su mažu šaldytuvu ir stalu, ant kurio įrengta kaitvietė. Ant sienos kabančioje lentynoje buvo šiek tiek paprastų baltų indų. Ri-

kis dairėsi po ankštą erdvę ir mąstė, kad ji daug kuo primena vienuolio celę – maždaug taip jis šiuo metu save įsivaizdavo.

– Kažin ko pats neišsivirsit, – tarė moteris. – Tik pasišildysit kokių užkandžių ar picos. Virtuve naudotis neleidžiam...

– Dažniausiai valgau mieste, – atsakė Rikis. – Vis tiek ne kažin kiek suvalgau.

Šeimininkė toliau žvelgė į jį.

– Ar ilgai ketinat čia apsistoti? Paprastai nuomininką priimam mokslo metams...

– Šitaip tiks, – atsakė jis. – Ar norėsit užstato?

– Ne. Dažniausiai tiesiog sukertam rankom. Už komunalinius patarnavimus mes sumokam, išskyrus telefoną. Čia įvesta atskira linija. Tai jūsų reikalas. Telefono kompanija įjungs ją, kai tik panorėsit. Negalima vestis svečių, rengti vakarėlių, garsiai leisti muzikos, ilgai vakaroti...

Rikis šyptelėjęs ją pertraukė:

– Ir paprastai priimat studentus?

Ji pastebėjo prieštaravimą.

– Na, rimtus studentus, jeigu tokių randam.

– Jūs čia gyvenat viena su sūneliu?

Ji nežymiai šyptelėjo ir papurtė galvą.

– Labai pamaloninot. Jis mano anūkėlis. Dukra studijuoja. Išsiskyrė ir mėgina tapti buhaltere. Prižiūriu vaikelį, kol ji dirba arba mokosi, tai yra beveik visą laiką.

Rikis linktelėjo galvą.

– Aš turiu mažai pažįstamų, – tarė jis, – ir mėgstu ramybę. Dirbu keliose vietose, tas atima daug laiko. Laisvalaikiu studijuoju.

– Kaip studentas, jūs senokas. Gal netgi per senas.

– Juk mokytis niekada nevėlu, tiesa?

Moteris ir vėl nusišypsojo, bet vis dar nepatikliai žiūrėjo į jį.

– Ar jūs pavojingas, pone Laivli? Ar jūs nuo kažko bėgat?

Rikis gerai pagalvojo, ką sakyti, tada tarė:

– Jau nebebėgu, ponia...

– Viljams Džaneta. Berniukas vardu Evanas, o mano dukra, kurios dar nematėt – Andrėja.

– Tai va, čia norėčiau sustoti, ponia Viljams. Nesislapstau nuo teisingumo, buvusios žmonos ir jos advokato ar dešiniųjų krikščionių sektos. Nors galėtumėt įsivaizduoti ką nors panašaus į vieną iš mano išvardytųjų dalykų arba į visus tris. O ar pavojingas – jeigu toks būčiau, negi bėgčiau?

– Gerai sakot, – sutiko ponia Viljams. – Supraskit, čia mano namai. Mes dvi vienišos moterys su vaikeliu...

– Jūsų rūpestis kuo puikiausiai suprantamas. Nepykstu, kad klausinėjat.

– Nežinau, ar tikiu tuo, ką pasakojat, – atsakė ponia Viljams.

– Ar tikėti labai svarbu, ponia Viljams? Ar jums būtų koks nors skirtumas, jei pasisakyčiau esąs ateivis iš kitos planetos, atsiųstas čia tyrinėti Durhemo Njū Hempšyre gyventojų papročių, kad paskui galėtume užkariauti pasaulį? Ar jei prisistatyčiau kaip rusų šnipas ar arabų teroristas, kuriam ant kulnų lipa FTB, ir pasiteiraučiau, ar jūs nieko prieš, kad vonioje gaminčiau bombas? Galima suregzti bet kokią pasaką, bet iš esmės jos visos nieko nereiškia. Iš tikrųjų jums svarbu tik tai, ar būsiu ramus, netrukdysiu jums, laiku mokėsiu nuomą ir apskritai neužkliūsiu jums, jūsų dukrai ir anūkėliui. Ar ne tai visų svarbiausia?

Ponia Viljams nusišypsojo.

– Man jūs visai patinkat, pone Laivli. Nežinau, ar jau visai jumis pasitikiu, ir tikrai jumis netikiu. Bet man patinka, kaip jūs šnekat, vadinasi, pirmąjį išmėginimą išlaikėt. Bet prašyčiau vieno mėnesio užstato ir nuomos už vieną mėnesį, o paskui atsiskaitysim kas mėnesį, kad, jeigu kuriam nors iš mūsų kiltų nepatogumų, galėtume greitai viską baigti.

Rikis nusišypsojo ir paėmė senosios moteriškės ranką.

– Bent jau man, – tarė jis, – greitai viską baigti dažniausiai nepavyksta. Ir kaip tiksliai jūs apibūdintumėt *nepatogumus*?

Moteriškės šypsena truputėlį paplatėjo, ir ji tvirčiau spustelėjo Rikiui ranką.

– *Nepatogumus* apibūdinčiau kaip skaičius – devyni, vienas, vienas – paspaudžiamus telefono klaviatūroje ir po to einančius nemalonius nedraugiškų vyriškių mėlynomis uniformomis klausimus. Ar aišku?

– Visiškai aišku, ponia Viljams, – atsakė Rikis. – Sakyčiau, susitarėm.

– Tai gerai, – atsakė ponia Viljams.

Į Njū Hempšyrą atėjo ruduo, o Rikio gyvenimas nusistovėjo.

Maisto prekių parduotuvėje jam netrukus pakėlė atlyginimą ir jį paaukštino, tik vadybininkas paklausė, kodėl jo nematyti susirinkimuose, taigi Rikis keliskart ten nuėjo. Porą kartų bažnyčios rūsyje atsistojo prieš alkoholikų pilną kambarį ir surezgė įprastą istoriją apie girtuoklystės sugriautą gyvenimą, supratingai murmant susirinkusiems vyrams ir moterims, kurių kai kurie paskui jį širdingai apglėbė, priversdami Rikį jaustis veidmainiu. Jam patiko dirbti parduotuvėje, ir gerai sutarė su bendradarbiais, nors bendravo nedaug – retsykiais kartu papietaudavo, pajuokaudavo, elgdavosi draugiškai, todėl niekas nė neįtarė, koks jis atsiskyrėlis. Rikiui įtartinai gerai sekėsi rūšiuoti prekes, ir jis ėmė mąstyti, kad galbūt krauti maistą į lentynas ne taip jau labai skiriasi nuo jo ankstesnio darbo su pacientais. Šiems irgi reikėjo pertvarkyti ir pripildyti sandėlius.

Dar labiau sėkmė jam nusišypsojo spalio viduryje, kai aptiko skelbimą, kad siūlomas darbas ne visai dienai valytojams universitete. Jis metė pieno krautuvėlės kasininko darbą ir ėmė keturias valandas per dieną šluoti ir plauti tiksliųjų mokslų laboratorijas. Šio darbo ėmėsi su tokiu įkarščiu, kad viršininkas liko sužavėtas. Bet dar svarbiau buvo tai, kad Rikis gavo uniformą, spintelę persirengti ir universiteto darbuotojo pažymėjimą, su kuriuo galėjo naudotis kompiuterių sistema. Vietos bibliotekoje ir prie kompiuterių Rikis ėmėsi kurtis naują pasaulį.

Susigalvojo elektroninį vardą: Odisėjas.

Taip įgijo elektroninio pašto adresą ir priėjimą prie visko, kas buvo internete. Jis atsidarė visokių sąskaitų, vietoj namų adreso nurodydamas išsinuomotosios pašto dėžutės numerį.

Tada perėjo prie antrosios pakopos – sukurti visiškai naują žmogų. Tokį, kurio niekada nebuvo, bet kuris pasauliui būtų žinomas šiokiais tokiais piniginiais atsiskaitymais, pažymėjimais ir panašiais lengvai gaunamais dokumentais. Kai kas buvo visai paprasta, pavyzdžiui, gauti padirbtų dokumentų nauju vardu. Jis darsyk nusistebėjo: tūkstančiai įmonių, internetu siūlančių padirbtus dokumentus „pramogų tikslais". Ėmė užsisakinėti netikrus vairuotojų ir koledžo studentų pažymėjimus. Jam pavyko gauti 1970 metų laidos Ajovos universiteto diplomą ir nesamos Demuano ligoninės gimimo liudijimą. Dar įsirašė į nebeveikiančios katalikiškos gimnazijos absolventų sąrašą tame pačiame mieste. Susigalvojo netikrą socialinio draudimo numerį. Su šūsnimi naujų dokumentų nuėjo į kitą banką, ne į tą, kuriame jau buvo atsidaręs Ričardo Laivlio sąskaitą, ir atidarė nedidelę čekių sąskaitą antru vardu. Šį vardą pasirinko gerai pagalvojęs: Frederikas Lozorius. Jo paties vardas ir vardas žmogaus, prisikėlusio iš mirusiųjų.

Prisidengęs Frederiko Lozoriaus vardu, Rikis ėmėsi paieškų.

Jo sumanymas buvo visiškai paprastas: Ričardas Laivlis bus tikras ir gyvens saugiai ir ramiai. Jis turės namus. Frederikas Lozorius buvo pramanas. Tiedu žmonės niekaip nebus susiję. Vienas mėgausis bevarde ramybe. Kitas bus apsimetėlis. Jei kas nors kada ateis ieškoti Frederiko Lozoriaus, pamatys, kad jis tėra netikri skaičiai ir išgalvota tapatybė. Galės būti pavojingas. Jis galės būti nusikaltėlis. Nebijos rizikos. Bet visa ta išmonė tarnaus vienam vieninteliam tikslui.

Nors ir iš po žemių iškasti žmogų, sugriovusį Rikiui gyvenimą, ir deramai jam atlyginti.

Dvidešimt ketvirtas skyrius

Savaitės Rikiui virto mėnesiais, jį supo Njū Hempšyro žiema, šaltyje ir tamsoje paslėpusi nuo visko, kas buvo. Jo gyvenimas kaip Ričardo Laivlio virto kasdieniu, o kartu Rikis turtino kitą savo kaukę, Frederiką Lozorių. Ričardas Laivlis laisvais vakarais vaikščiojo į koledžo krepšinio varžybas, retsykiais prižiūrėdavo savo šeimininkių vaikelį, nes greitai įgijo jo mamos ir močiutės pasitikėjimą. Bendradarbių maisto prekių parduotuvėje ir universiteto ūkio skyriuje pagarbą užkariavo, būdamas linksmas, šmaikštus, beveik lengvabūdiškas, rodės, rimtai nežiūrintis į nieką, išskyrus kruopštų, sunkų darbą. Paklaustas apie praeitį, jis arba suregzdavo kokią paprastą ir įtikimą pasaką, arba į klausimą atsakydavo klausimu. Rikis, kadaise buvęs psichoanalitikas, pastebėjo, kad tą labai puikiai sugeba – elgtis taip, kad žmonėms atrodytų, jog jis kalba apie save, bet iš tikrųjų kalbėti apie juos. Truputį stebėjosi, kaip lengvai jam sekėsi meluoti.

Iš pradžių jis savanoriškai dirbo benamių prieglaudoje, paskui šią veiklą pakeitė kita. Dvi naktis per savaitę dirbo savanoriu vietinėje savižudybių prevencijos linijoje, rinkosi pamainą nuo dešimtos vakaro iki antros ryto, nes ji buvo pati įdomiausia. Ne vieną vidurnaktį praleido švelniai šnekučiuodamas su studentais, apimtais visokio stiprumo streso. Stebėtinai pagyvėdavo nuo ryšio su bevardžiais nelaimės ištiktais žmonėmis. Jam rodėsi, kad geresnio būdo neprarasti savų analitiko įgūdžių ir

būti negali. Padėjęs ragelį po to, kai kokį nors vaiką įtikindavo nesielgti neapgalvotai, o ateiti į universiteto kliniką pagalbos, jis jautėsi bent šiek tiek grąžinąs skolą už nedėmesingumą prieš dvidešimt metų. Tuomet Klerė Taison atėjo į jo taip nekenčiamą kabinetą klinikoje, o Rikis nesiklausė jos skundų ir neįžvelgė jai gresiančio pavojaus.

Frederikas Lozorius buvo kitoks. Jo asmenybę Rikis sukūrė tokią kietaširdę, kad net pats stebėjosi.

Frederikas Lozorius lankėsi sveikatingumo klube, kur vienišas mylių mylias bėgdavo bėgimo takeliu, paskui daužydavo bokso kriaušes. Kasdien vis sveikėjo ir stiprėjo, grūdindamas kadaise liekną, bet minkštą Niujorko analitiko kūną. Jo liemuo susiaurėjo. Pečiai paplatėjo. Jis sportuodavo vienas, tylėdamas, tik retkarčiais sustenėdavo, o kojos dunksėjo į mechaninį takelį. Smėlio spalvos plaukus ėmė šukuotis atgal nuo kaktos ir grėsmingai priglaistyti. Pradėjo auginti barzdą. Šaltakraujiškai mėgavosi paties sau skiriamais krūviais, ypač kai pastebėjo, kad paspartinęs greitį nebedūsta. Sveikatingumo klube vyko savigynos pamokos, skirtos daugiausia moterims, bet jis truputį perstumdė savo dienotvarkę, kad galėtų ten lankytis ir mokytis permetimų bei greitų, skaudžių smūgių į gerklę, veidą ar tarpkojį pagrindų. Iš pradžių pamokas lankančioms moterims su juo buvo truputį nejauku, bet šiokį tokį jų palankumą pelnė, siūlydamasis savanoriu joms treniruotis. Jos bent jau nesijautė kaltos jį trankydamos, kai šis dėvėjo apsauginius drabužius. O jis šitaip jautėsi dar labiau tvirtėjąs.

Vėlyvą sausio šeštadienio popietę Rikis per pusnis ir apledijusius šaligatvius nusigavo iki „R ir R“ sporto prekių parduotuvės, įsikūrusios tolokai nuo universiteto pastatų pigiame prekybos rajone, kuriame daugiausia buvo padangų išparduotuvių ir autoservisų. „R ir R“ – niekur nebuvo paaiškinta, ką tos raidės reiškia – atrodė kaip paprastas žemas keturkampis sandėlis, pilnas plastikinių elnių taikinių, ryškiai oranžinių medžioklės dra-

bužių, meškerių ir blizgių, lankų ir strėlių. Palei vieną sieną rikiavosi daugybė visokių medžioklinių šautuvų ir nupjautavamzdžių, kurie stigo netgi kuklaus medinių buožių ir nublizgintų vamzdžių dailumo, kuriuo puikavosi jų padoresnieji broliai. AR-15 ir AR-47 atrodė kariškai šaltai, iškart matėsi, kam jie skirti. Po stikliniu prekystaliu gulėjo eilė po eilės įvairių pistoletų. Mėlyno plieno. Žvilgančio chromo. Juodo metalo.

Jis gerą valandą maloniai aptarinėjo ginklų privalumus su pardavėju, pliku vidutinio amžiaus barzdočiumi raudonais languotais medžiokliniais marškiniais ir bukanosiu trisdešimt aštuntojo kalibro pistoletu prie ilgo diržo. Pardavėjas ir Rikis apšnekėjo, kuo revolveriai pranašesni už automatinius pistoletus, jų dydį ir atatrankos jėgą, taiklumą ir šaudymo dažnį. Parduotuvės rūsyje buvo šaudykla, du siauri takai, atskirti siaura pertvara, truputį panašūs į tamsius ir apleistus kėglių takelius. Elektra varoma virvelių sistema atitempdavo plokščius taikinius prie maždaug už penkiasdešimt jardų stovinčios sienos, uždengtos rudais šimto svarų pjuvenų maišais. Pardavėjas su džiaugsmu parodė Rikiui, gyvenime nė sykio nešovusiam, kaip nukreipti vamzdį į taikinį, kaip stovėti, abiem rankom suėmus ginklą, laikant jį taip, kad pasaulis susiaurėtų. Svarbu tik šaulio akiratis, gaiduką spaudžiantis pirštas ir taikinys taikiklyje. Rikis iššaudė dešimtis apkabų, išbandė viską, nuo dvidešimt antrojo kalibro automatinio pistoleto ir trys šimtai penkiasdešimt septintojo kalibro „Magnum“. Mėgino ir devintojo kalibro ginklą, dažniausiai naudojamą įstatymo sargų, ir net keturiasdešimt penktojo kalibro; šiojo atatranka pervėrė jo delną iki pat peties ir krūtinės.

Pasirinko tarpinį variantą – pusiau automatinį trys šimtai aštuoniasdešimtojo kalibro „Ruger“ su penkiolikos šovinių apkaba. Toks ginklas šaudė silpniau už policininkų mėgstamus trenksmus, bet stipriau už mažyčius mirtinus pasalūniškus žaisliukus, vertinamus moterų ir samdomų žudikų. Rikis išsirinko tokį pat ginklą, kokį matė Merlino lagamine traukinyje į Manheteną, ku-

riuo, rodos, važiavo visai kitame pasaulyje. Manė, reikia būti lygiems, bent jau pistoletų atžvilgiu.

Anketas leidimui turėti ginklą užpildė Frederiko Lozoriaus vardu ir įrašė kaip tik tam sugalvotą netikrą socialinio draudimo numerį.

– Užtruks kelias dienas, – pasakė storulis pardavėjas, – nors pas mus šimtą kartų paprasčiau negu Masačiūsetse. Kaip ketinat mokėti?

– Grynais, – atsakė Rikis.

– Senoviška, – nusišypsojo pardavėjas. – Ne kortele?

– Kortelės tik apsunkina gyvenimą.

– O trys šimtai aštuoniasdešimtojo kalibro „Ruger“ palengvina.

Rikis linktelėjo galvą.

– Maždaug taip, ar ne?

Pildydamas paskutinius popierius, pardavėjas linktelėjo galvą.

– Ar žadat palengvinti ką nors konkrečiai, pone Lozoriau?

– Labai netikėtas klausimas, – atkirto Rikis. – Ar atrodau taip, lyg turėčiau priešą viršininką? Kaimyną, kurio šunelis per dažnai bėgioja po mano pievelę? Ar, sakykim, pernelyg įkyrią žmoną?

– Ne, – išsišiepęs atsakė pardavėjas, – neatrodot. Bet žinot, nedaug kas čia ateina pirkti savo pirmojo pistoleto. Dauguma mūsų klientų nuolatiniai, bent iš matymo pažįstami, jei ir ne vardais, – jis pažvelgė į anketą. – Ji neužstrigs, pone Lozoriau?

– Aišku, ne. Kodėl turėtų?

– Na, maždaug tą ir norėčiau sužinoti. Nekenčiu šitų velnio neštų taisyklių.

– Taisyklės yra taisyklės, – atsakė Rikis. Pardavėjas linktelėjo galvą.

– Gerai sakot.

– Kur galėčiau treniruotis? – paklausė Rikis. – Suprantat, kokia prasmė pirkti tokį gerą ginklą, jei neišmoksiu puikiai juo naudotis?

Pardavėjas linktelėjo.

– Jūs visiškai teisus, pone Lozoriau. Dažnai žmonės mano, kad, nusipirkę ginklą, jau galės apsiginti. Po galais, o man atrodo, kad nuo to viskas tik prasideda. Reikia mokėti su juo apsieiti, ypač kai padėtis pasidaro, sakykim, įtempta, pavyzdžiui, kai virtuvėj įsilaužėlis, o tamsta su pižama miegamajame...

– Būtent, – įsiterpė Rikis, – nesinorėtų taip persigąsti...

Pardavėjas užbaigė jo sakinį:

– ...kad nuskintum žmoną ar šunelį, ar katytę, – jis nusijuokė. – Nors gal čia ir ne blogiausia, kas gali atsitikti. Jei būtum vedęs mano senę, paskui pastatytum tam įsilaužėliui alaus. O dar ta jos pūkuota katė, kad ją kur velniai, amžinai kelia man čiaudulį.

– Taigi šaudykla galima naudotis?

– Galit ateiti bet kada, kai tik mes dirbam, jeigu ten neužimta. Taikinys kainuoja penkiasdešimt centų. Mes tik reikalaujam, kad šovinius pirktumėt čia. Ir neužeitumėt į parduotuvę su jau užtaisytu ginklu. Nešiokitės jį dėkle. Apkabą laikykit tuščią. Šovinius įdėkit čia, kur kas nors matys, ką darot. Tada galit eiti ir pyškinti, kiek tik patinka. Ateis pavasaris, miške rengsim kovinius mokymus. Gal norėtumėt pamėginti?

– Be abejo, – atsakė Rikis.

– Ar man paskambinti, kai ateis leidimas, pone Lozoriau?

– Keturiasdešimt aštuonios valandos? Užsuksiu pats. Arba paskambinsiu jums.

– Tiks ir taip, ir taip, – pardavėjas atidžiai nužvelgė Rikį. – Kartais, – pratarė, – leidimai pistoletui neišduodami dėl kokios susmirdusios klaidelės. Pavyzdžiui, kas nors negerai su jūsų nurodytais skaičiukais. Kieno nors kompiuteryje kas nors pasirodo, suprantat...

– Būna nesklandumų, taip? – paklausė Rikis.

– Jūs man atrodot šaunus vaikinas, pone Lozoriau. Nenorėčiau, kad liktumėt be ginklo dėl kokio nors valdininkų išsidirbinėjimo. Būtų nesąžininga, – pardavėjas kalbėjo lėtai, beveik atsargiai. Rikis klausėsi slaptų gaidelių jo balse. – Viskas priklauso nuo to,

koks tarnautojas tikrina jūsų paraišką. Kai kurie žmogeliai tuose valdiškuose kabinetuose tik atspausdina skaičiukus ir beveik nekreipia į juos dėmesio. O kiti į savo darbą žiūri labai rimtai...

– Matyt, norėtųsi, kad paraiška pakliūtų geram vyrukui.

Pardavėjas linktelėjo galvą.

– Neturėtume žinoti, kas tikrina anketas, bet turiu ten draugų...

Rikis išsitraukė piniginę ir padėjo ant prekystalio šimtą dolerių.

Pardavėjas nusišypsojo:

– Ką, jūs, nebūtina, – pasakė jis, bet ranka susišlavė pinigėlius. – Pasirūpinsiu, kad tarnautojas būtų kaip reikiant. Kad sutvarkytų viską greitai ir sklandžiai...

– Ką gi, – atsakė Rikis, – jūs labai malonus. Tikrai malonus. Jausiuosi jums skolingas.

– Nesirūpinkit. Mes tik stengiamės, kad klientai liktų patenkinti, – pardavėjas susikišo Rikio pinigus į kišenę. – Klausykit, o gal norėtumėt ir šautuvo? Šiuo metu taikom nuolaidą trisdešimtojo kalibro elniašaudžiui. Ir nupjautavamzdžių turim...

Rikis linktelėjo galvą.

– Gali būti, – atsakė. – Reikės dar pagalvoti, ko man gali prireikti. Suprantat, kai jau bus aišku, kad su leidimu nesklandumų nebus, pagalvosiu, ko reikia. Man visai patinka šitie, – jis ranka parodė į kovinių ginklų eilę.

– Keturiasdešimt penktojo kalibro „Uzi“ ar „Ingram“ pistoletai-kulkosvaidžiai arba AK-47 su pailga apkaba gali labai padėti sprendžiant bet kokius ginčus, – pritarė pardavėjas. – Jie dažniausiai slopina prieštaravimus ir skatina susitarimą.

– Turėsiu minty, – atsakė Rikis.

Kompiuteriu Rikis naudojosi vis laisviau.

Naudodamasis savo slapyvardžiu, du sykius elektroninėje erdvėje ieškojo savo giminės medžio ir netruko pakraupti pamatęs, kaip lengva Ražiniui buvo gauti jo giminaičių sąrašą, nuo kurio ir pradėjo grasinti. Internete penkiasdešimt su trupučiu daktaro

Frederiko Starkso šeimos narių atsirado per mažiau nei dvi valandas. Rikis įsitikino, kad, turint vardus, adresus galima rasti taip pat greitai. Paskui galima nustatyti profesijas. Buvo visai nesunku nustatyti, kaip Ražinis – turintis tiek laiko ir jėgų, kiek tik reikia – susižinojo, kas tie žmonės, ir išsiaiškino silpniausius tos grupės narius.

Truputį apstulbęs, Rikis sėdėjo prie kompiuterio.

Kai ekrane nušvito jo paties vardas, o antroji mėginama giminės medžio sudarymo programa parodė, kad jis neseniai miręs, jis nustebęs sustingo kėdėje, nors ir be reikalo – panašiai nusmelkia nuostaba, kai naktį po mašinos ratais iššoka žvėriukas ir tuoj pat pradingsta pakelės krūmuose. Akimirka baimės, kuri tuoj pat išgaruoja.

Rikis dešimtmečiais dirbo vienumoje, kur paslaptys glūdėjo po jausmų miglomis ir abejonių klodais, nugrimzdusios atmintyje, lyg išvirtusiais medžiais atkirstos neigimų ir depresijų metų. Jei analizė geriausiu atveju lėtai lupa nuoskaudų sluoksnį ir taip kasasi iki tiesos, kompiuteris jam, rodėsi, buvo tai, kas medicinoje skalpelis. Faktai ir smulkmenos tiesiog sušvisdavo ekrane, iškart išlaisvinti keliais mygtukais. Jis to negalėjo pakęsti, o sykiu ir žavėjosi.

Rikiui taip pat toptelėjo, kokia senoviška atrodo jo profesija.

Greitai jis suprato ir tai, kaip mažai jam buvo galimybių laimėti Ražinio žaidimą. Peržvelgęs tas penkiolika dienų nuo laiško iki savo apsimestinės mirties, suprato, kaip lengva buvo numatyti kiekvieną jo žingsnį. Jis visą laiką elgėsi akivaizdžiai nuspėjamai.

Rikis daug mąstė apie dar vieną žaidimo ypatybę. Kiekviena akimirka buvo suplanuota iš anksto, kiekvieną akimirką jį stūmė ten, kur reikėjo. Ražinis jį pažinojo ne blogiau nei jis pats save. Vergilija ir Merlinas buvo priemonės Rikio dėmesiui nukreipti, kad jis niekada nesuprastų, kas dedasi. Jie sukūrė tą pasiutusį greitį, paskutines jo dienas pripildė reikalavimų, įrodė kiekvieno grasinimo pagrįstumą ir tikrumą.

Kiekvienas vaidinimo judesys buvo surežisuotas. Nuo Cimermano mirties po traukiniu, jo viešnagės pas daktarą Liuisą Rainbeke, iki tarnautojo ligoninėje, kur Rikis kadaise gydė Klerę Taison. Ką daro analitikas? – paklausė savęs Rikis. Nustato paprastą, bet labai griežtą taisyklę. Sykį per dieną, penkias dienas per savaitę pacientai ateina prie jo durų ir skambina, kaip sutarta. Iš šitos tvarkos jų gyvenimo chaose ima dėstytis aiškesni pavidalai. O tada atsiranda ir sugebėjimas savo gyvenimą valdyti.

Pamoka aiški, suprato Rikis: būti nuspėjamam daugiau nebegalima.

Ne, ne visai, paprieštaravo pats sau. Ričardas Laivlis gali būti toks paprastas, kiek tik reikia, koks tik nori. Paprasčiausias vaikinas. Bet Frederikas Lozorius – kas kita.

Žmogus be praeities, nusprendė jis, gali kurti bet kokią ateitį.

Frederikas Lozorius užsirašė į biblioteką ir pasinėrė į keršto kultūrą. Kiekvienas jo skaitomas puslapis buvo persunktas smurtu. Jis skaitė istorijos veikalus, pjeses, poeziją ir negrožines knygas, ypač pasakojimus apie tikrus nusikaltimus. Ryte rijo romanus, nuo naujausių trilerių iki devynioliktojo šimtmečio gotikos. Viesulu praūžė pro teatrą, beveik atmintinai išmoko „Otelą" ir dar labiau įsigilino į „Orestėją". Traukė pastraipas iš atminties, iš naujo skaitė ištraukas, menamas iš koledžo laikų. Ypač daug laiko praleido su žmogumi, kurio vardu vadinosi elektroninėje erdvėje ir iš kurio pasiskolino vardą, pavogęs elgetos piniginę. Ypač mėgavosi ta vieta, kur Odisėjas užtrenkia duris ir nedelsdamas išžudo visus jaunikius, laikiusius jį mirusiu.

Rikis prastai išmanė nusikaltimus ir nusikaltėlius, bet netrukus spragas užpildė – bent jau tiek, kaip pats suprato, kiek galima išmokti iš knygų. Jį mokė Tomas Harisas ir Robertas Parkeris, Normanas Meileris ir Trumenas Kapotė. Edgaro Alano Po ir sero Artūro Konano Doilio kūryba maišėsi su FTB vadovėliais, parduodamais internete. Perskaitęs Hervio Kleklio „Svei-

ko proto kaukę", daug geriau pažino psichopatų prigimtį. Skaitė knygas pavadinimais „Kodėl jie žudo" ir „Serijinių žudikų enciklopedija nuo A iki Z". Jis skaitė apie masines žmogžudystes, sprogdinimus, aistros nusikaltimus ir žmogžudystes, laikomas tobulomis. Jo vaizduotė prisipildė vardų ir nusikaltimų, nuo Džeko Skerdiko ir Bilio Kido, Džono Veino Geisio ir Zodiako. Nuo praeities iki dabarties. Skaitė apie karo nusikaltimus ir šaulius, apie smogikus ir satanistų apeigas, mafiozus ir sutrikusius paauglius, į mokyklą besinešančius kovinius ginklus, nusitaikančius į klasės draugus, per dažnai iš jų besišaipiusius.

Pats nustebo, kad sugeba visa, ką perskaitė, atidėti į šalį. Užvertęs eilinę knygą, smulkiai pasakojančią baisybes, kurias vienas žmogus gali padaryti kitam, jis liaudavosi buvęs Frederikas Lozorius ir tapdavo Ričardu Laivliu. Vienas jų aiškinosi, kaip pasmaugti nieko neįtariančią auką ir kodėl neverta žudyti peiliu, o kitas skaitė pasakas prieš miegą keturmečiam šeimininkės anūkėliui ir atmintinai išmoko „Žalius kiaušinius su kumpiu", kurių vaikiukas nepaliaujamai galėjo klausytis ir dieną, ir naktį. O kol vienas žmogus tyrinėjo DNR įrodymų įtaką nusikaltimo vietos analizei, kitas vieną ilgą naktį praleido įkalbinėdamas apkvaišusį studentą nulipti nuo stogo.

Džekilas ir Haidas, pamanė jis.

Pastebėjo, kad kažkaip nesveikai jam patinka būti abiem.

Kad ir kaip būtų keista, gal netgi labiau nei tuo, kas buvo iki jo gyvenime pasirodant Ražiniui.

Vienos ankstyvo pavasario nakties paryčiais, nuo savo mirties praėjus devyniems mėnesiams, Rikis tris valandas kalbėjosi telefonu su sutrikusia, labai prislėgta jauna moterimi. Ši paskambino į savižudybių prevencijos liniją apimta nevilties, prieš save ant stalo pasistačiusi migdomųjų buteliuką. Juodu kalbėjosi, kas nutiko jos gyvenime ir kas dar gali nutikti. Balsu ir žodžiais jis piešė ateitį be rūpesčių, sielvarto ir abejonių, atvedusių ją iki

noro žudytis. Į kiekvieną savo sakinį įpynė vilties, ir, juodviem pasitikus aušrą, ji jau buvo nustūmusi šalin vaistų buteliuką ir susitarusi nueiti pas klinikos gydytoją.

Eidamas namo tąryt jautėsi labiau pažvalėjęs, nei išsekęs, ir nusprendė, kad laikas pradėti aiškintis.

Vėliau tądien, baigęs pamainą universiteto ūkio skyriuje, jis elektroniniu raktu atsidarė kompiuterių mokslų katedros studentų skaityklą. Tai buvo keturkampis kambarys, sudalintas į būdeles, kurių kiekvienoje stovėjo kompiuteris, sujungtas su pagrindine universiteto duomenų baze. Jis įsijungė vieną kompiuterį, įvedė savo slaptažodį ir išsyk prisijungė prie sistemos. Nedideliame aplanke kairėje turėjo viską, ką ankstesniame gyvenime pavyko sužinoti apie moterį, į kurią nekreipė dėmesio. Prieš įjungdamas pirmąją paiešką, suabejojo. Rikis suprato, kad tikriausiai galėtų išsilaisvinti ramiame, paprastame gyvenime, jei liktų tiesiog Ričardas Laivlis. Būti valytoju, turėjo pripažinti, buvo visai neblogai. Jis akimirką svarstė, ar nežinoti nebūtų geriau, negu žinoti, nes, suvokė, vos pradėsiąs aiškintis Ražinio ir jo pakalikų – Vergilijos ir Merlino – tapatybes, sustoti nebegalės. Dėl dviejų priežasčių, dėstė sau. Jį įsuks visi tie metai, kuriuos jis, kaip daktaras Starksas, praleido tikėdamas, kad iš gelmių atkapstyti tiesą buvo vertinga. O kaip smogikas, Frederikas Lozorius irgi pareikalaus savo dalies.

Kurį laiką Rikis kovojo pats su savim. Nežinojo, ar ilgai. Galbūt kelias sekundes, o galbūt ir ištisas valandas spoksojo į ekraną priešais, virš klaviatūros sustingusiais pirštais.

Sakė sau nebūti bailiui.

Tačiau, pamanė, reikalas tas, kad neaišku, kas yra bailumas. Slapstymasis? Ar veiksmai?

Kai apsisprendė, jį nukrėtė šaltis. Kas tu buvai, Klere Taison?

Ir kas šiandien yra tavo vaikai?

Laisvė būna įvairi, manė Rikis. Ražinis jį nužudė, kad išsilaisvintų. Dabar ir jis pats išsilaisvins.

Dvidešimt penktas skyrius

Rikis žinojo tiek: prieš dvidešimt metų Niujorko mieste mirė moteris, o trys jos vaikai pateko valstybės globon ir buvo atiduoti įvaikinti. Ir vien todėl jis buvo priverstas nusižudyti.

Pirmosios kompiuterinės Rikio paieškos pagal Klerės Taison vardą pasirodė įtartinai tuščios. Tarsi mirtis būtų ištrynusi jos elektroninius įrašus taip, kaip ir ją pačią ištrynė nuo žemės paviršiaus. Net ir turėdamas jos dvidešimties metų senumo mirties liudijimą, iš pradžių Rikis lyg į sieną atsitrenkė. Giminės medžio programos, taip greitai parodžiusios jo giminių pulką, jos atveju buvo visai ne tokios naudingos. Šios moters kilmė buvo daug paprastesnė, todėl rodėsi, kad ir pasaulyje dėl to ji užima mažiau vietos. Rikis truputį nustebo, sužinojęs taip mažai. Programos „Rask prarastus giminaičius!“ žadėjo atsekti beveik bet ką, ir tai, kad apie ją greitai neatsirado jokių įrašų, kėlė nerimą.

Bet pirmosios pastangos nenuėjo visiškai niekais. Per mėnesius nuo savo paskutinių atostogų pradžios jis daug ko išmoko, ir vienas tų dalykų buvo mąstyti daug plačiau. Būdamas psichoanalitikas, jis išmanė simbolių kilmę ir kaip juos atsekti tikrovėje. Dabar užsiėmė kai kuo panašiu, bet labiau apčiuopiamu. Nieko nepešęs iš Klerės Taison vardo, ėmė ieškoti kitur. Kompiuteriu patikrinęs Manheteno nekilnojamojo turto įrašus, nustatė, kam dabar priklauso pastatas, kuriame ji gyveno. Paskui susirado

valdiškus adresus, kur ji būtų kreipusis pašalpos, maisto talonų ir paramos šeimoms, kuriose auga vaikai. Visa gudrybė, nustatė Rikis, buvo įsivaizduoti Klerės Taison gyvenimą prieš dvidešimt metų, o paskui viską siaurinti, kol išryškės tuo metu veikusios jėgos. Kažkur tame paveiksle slypės ir ryšys su jo persekiotoju.

Jis patikrino ir Šiaurės Floridos elektronines telefonų knygas. Iš ten ji buvo kilusi, ir Rikis nutuokė, kad jei ir esama gyvų jos giminaičių – neskaitant Ražinio – jie bus ten. Mirties liudijime buvo nurodytas artimiausiojo giminaičio adresas, bet, sutikrinęs adresą ir pavardę, nustatė, kad dabar toje vietoje gyvena kažkas kitas. Aplink Pensakolą gyveno daug Taisonų, ir mėginti nustatyti, kas jie tokie, atrodė tiesiog kraupu, bet Rikis prisiminė savo užrašus iš keleto tos moters seansų. Ji buvo baigusi gimnaziją, prisiminė jis, ir dvejus metus mokėsi koledže, kurį metė, nusekusi paskui jūrų laivyno bazėje apsistojusį jūreivį, jos trijų vaikų tėvą.

Rikis atspausdino galimų giminaičių vardus ir visų tos apylinkės gimnazijų adresus.

Žvelgdamas į žodžius, spausdintus popieriaus lapuose, suvokė darąs tai, ką turėjo padaryti prieš daugybę metų: mėginąs pažinti ir suprasti jaunąją moterį.

Du jos pasauliai rodėsi tokie skirtingi, kad skirtingesnių turbūt ir įsivaizduoti negalima. Pensakola Floridoje yra be galo religingas kraštas. Ten nuolat prodainiu kartojamas Jėzaus vardas, garbinamas Viešpats ir sekmadieniais bei visomis kitomis dienomis, kai reikia, kad Jis būtų šalia, einama į bažnyčią. Niujorkas – na, pamanė Rikis, tas miestas turbūt reiškė viską, ką pensakoliečiai laikė nuodėme ir blogiu. Bauginantis persikraustymas, pamanė. Bet dėl vieno jis beveik neabejojo: Ražinį rasti mieste daug labiau tikėtina nei Šiaurės Floridos kaime. Tačiau kad anas nedarytų jokios įtakos Pietums, jis nesitikėjo.

Nuo to Rikis nusprendė ir pradėti. Naudodamasis jau įgyto-

mis žiniomis, iš vieno pramogų dokumentų padirbinėtojo internetu užsisakė padirbtą Floridos vairuotojo pažymėjimą ir atsargos kariškio pažymėjimą. Dokumentai turėjo būti atsiųsti į Frederiko Lozoriaus pašto dėžutę. Bet ant jų buvo užrašytas Riko Taisono vardas.

Žmonės noriai padės nutolusiam giminaičiui, manė jis, nekaltai mėginančiam rasti savo šaknis. Dėl viso pikto dar sukūrė nesamą vėžio tyrimų centrą ir ant padirbto jo firminio popieriaus parašė raštą, kad pono Taisono vaikas serga Hodžkinso liga ir jam reikia tinkamo donoro kaulų čiulpams persodinti, ir kad bet kokia pagalba ieškant skirtingų giminaičių, kurių kaulų čiulpų suderinamumo tikimybė didesnė, galėtų netgi išgelbėti jam gyvybę.

Visiškai ciniškas laiškas, pamanė Rikis.

Bet gali atverti kelerias reikalingas duris.

Jis užsisakė lėktuvo bilietą, įspėjo savo šeimininkes ir suderino su universiteto ūkio skyriaus viršininku kelis darbo dienų ir valandų pakeitimus, kad atlaisvintų reikiamą laiko tarpą. Tada stabtelėjo dėvėtų drabužių parduotuvėje ir nusipirko paprastą, labai pigų juodą vasarinį kostiumą. Maždaug tokį, pamanė, galėtų dėvėti laidojimo biuro darbuotojas. Rikio nuomone, jo padėčiai šis labai tiko. Kelionės išvakarėse vėlai vakare, dėvėdamas valytojo marškinius ir darbines kelnes, nuėjo į universiteto teatro katedrą. Vienu iš savo raktų atsirakino sandėlį, kur buvo laikomi visokių koledžo spektaklių kostiumai. Ko ieškojo, rado greitai.

Įlankos pakrantės ore tvyrojo tiršta drėgmė, pasislėpusi karštyje lyg nežinomas pavojus. Pirmieji oro gurkšniai, kuriuos įkvėpė, eidamas iš kondicionuoto vėsaus oro uosto laukiamojo į mašinų nuomos punktą, buvo pilni riebios, sunkios, slidžios tvankumos, visai ne tokios, kaip net ir karščiausiomis dienomis Keip Kode ar netgi Niujorke per rugpjūčio karščius. Oras, rodės, buvo apčiuopiamas, turėjo kažką nematoma ir neaišku. Ligą, pa-

manė jis iš pradžių. Bet paskui pagalvojo, kad tokia mintis per rūsti.

Sumanymas buvo paprastas: apsistoti pigiame motelyje, o paskui nueiti adresu, užrašytu Klerės Taison mirties liudijime. Pasibelsti į duris, paklausinėti, gal kas nors iš ten gyvenančių ką nors žino apie jos šeimą. Tada nueiti į arčiausiai tos vietos esančias gimnazijas. Sumanymas nebuvo labai išmoningas, užtat žurnalistiškai atkaklus: belstis į duris ir žiūrėti, kas ką gali papasakoti.

Rikis rado „Šeštąjį motelį" plačiame prospekte, kuriame, rodės, nebuvo nieko daugiau, kaip tik parduotuvė prie parduotuvės, visų žinomų tinklų greitojo maisto užkandinės ir išparduotuvės. Išblukęs gatvės cementas švytėjo po negailestinga Įlankos saule. Kai kur prie pigios prekybos krantų šmėščiojo palmės ir krūmai, tarsi po audros į krantą išmestos nuolaužos ir šiukšlės. Ore tvyrojo artimo vandenyno kvapas, bet visomis kryptimis matėsi vien tik civilizacija, beveik be galo, lyg begalinė dešimtainė dviaukščių pastatų ir apšiurusių iškabų trupmena.

Jis užsiregistravo Frederiko Lozoriaus vardu ir grynaisiais sumokėjo už trijų dienų viešnagę. Darbuotojui pasisakė esąs prekybos agentas, bet tas vis tiek nekreipė į jį dėmesio. Apžiūrėjęs kuklų kambarėlį, Rikis paliko krepšį ir per mašinų stovėjimo aikštelę nuėjo į degalinėje įsikūrusią maisto prekių parduotuvėlę. Ten gavo smulkų visų Pensakolos apylinkių gatvių žemėlapį.

Tvarkingi namukai aplink plačiai išsklidusią jūrų laivyno bazę buvo tokie vienodi, kad Rikiui priminė vieną iš pirmųjų pragaro ratų. Blokinių namukų eilės su mažyčiais lopinėliais žalios žolės, garuojančios saulėje ir visur išsibarsčiusių laistytuvų taškomos vandeniu. Čia buvo tvarkingų trumpų šukuosenų vieta. Pro šalį važiuojančiam Rikiui rodėsi, kad kiekviename kvartale atsispindi jo gyventojų lūkesčiai – kvartalai dailiai nušienautomis vejomis, visai neseniai nudažytais namais, kad jie, rodės, švyti nežemišku baltumu po Įlankos saule, kone balsu kalbėjo apie

viltį ir galimybes. Kiemuose stovinčios mašinos buvo švarios, nuvaškuotos, blizgančios ir naujos. Kai kuriose pievelėse buvo sūpynės, mėtėsi plastikiniai žaislai, ir, nepaisydami ryto kaitros, žaidė vaikai, rūpestingai prižiūrimi tėvų. Tačiau ribos buvo aiškios: už kelių kvartalų kita kryptimi namai darėsi apšiurę, prasčiau prižiūrėti. Apgriuvę, apsilaupiusiais dažais ir nuo senumo dėmėtais lietvamzdžiais. Rudo purvo dryžiais, tinklinėmis tvoromis, o kai kur ant betono blokų stovėjo rūdijančios mašinos nuimtais ratais. Mažiau linksmų žaidžiančių balselių, buteliai, nebetelpantys į šiukšliadėžes. Ribotų svajonių kvartalai, pamanė jis.

Nujautė, kad tolima Įlanka plačiai besidriekiančiais ryškiai mėlynais vandenimis ir uostas su išrikiuotais didžiuliais pilkais laivais yra ašis, aplink kurią viskas sukasi. Tačiau, tolstant nuo vandenyno gilyn į skurdą, pasaulis aplink rodėsi ribotas, beprasmis ir beviltiškas kaip tuščias butelis.

Radęs gatvę, kurioje gyveno Klerės Taison šeima, krūptelėjo. Ji buvo nei geresnė, nei blogesnė už kitus kvartalus, bet jos vidutinybė buvo labai iškalbinga: vieta, iš kurios reikia sprukti.

Rikiui reikėjo tryliktuoju numeriu pažymėto namo kvartalo viduryje. Jis sustojo prie jo.

Namas buvo toks pat kaip ir kiti tame kvartale.

Vienaaukštis dviejų ar trijų kambarių namukas su prie poros langų kabančiais oro kondicionieriais. Verandą atstojo betono plokštė, o į ją buvo atremta aprūdijusi juoda lauko kepsninė. Namas nudažytas blyškiai rožine spalva, o prie durų juodai ranka buvo užkeverzotas tryliktas numeris. Vienetas buvo daug didesnis už trejetą, lyg adresą ant sienos rašęs žmogus būtų staiga persigalvojęs. Virš atviros pašiūrės, skirtos mašinai, buvo pakabintas krepšinio lankas, jo neįgudusiai akiai pasirodęs kokiais šešiais coliais ar net visa pėda žemiau, negu reikalaujama pagal taisykles. Krepšys vis tiek buvo sulinkęs. Tinklelio nebuvo. Apšiuręs, nublukęs oranžinis kamuolys mėtėsi prie pašiūrės atramos. Kiemas atrodė apleistas, piktžolėmis užžėlusią veją vagojo

rudo purvo dryžiai. Jam einant namo link, ėmė piktai skalyti didelis geltonas šuo, prirakintas prie sienos mažyčiame keturkampiame plienine tvora aptvertame galiniame kieme. Netoli gatvės buvo numestas tos dienos laikraštis, ir Rikis pakėlęs atnešė jį prie durų. Spustelėjo skambutį ir išgirdo varpelį viduje. Verkė vaikas, bet nurimo beveik išsyk, kai balsas atsiliepė:

– Ateinu, ateinu...

Duris atidarė jauna juodaodė moteris, ant rankų laikanti mažą vaiką. Lauko durų su langeliu ji neatvėrė.

– Ko norit? – piktai paklausė, vos valdydamasi. – Atėjot televizoriaus? Skalbyklės? Gal baldų? Gal kūdikio buteliuko? Ką šįkart paimsit? – žvelgė pro jį į gatvę, ieškodama sunkvežimio ir krovikų.

– Nieko nežadu atimti, – atsakė jis.

– Jūs iš elektros įmonės?

– Ne. Aš nerenku mokesčių ir neatiminėju daiktų.

– Tai kas jūs tada? – paklausė ji. Balsas vis dar buvo rūstus. Atsargus.

– Noriu jūsų kai ko paklausti, – atsakė jis ir nusišypsojo. – O jei atsakysit, galbūt duosiu pinigėlių.

Moteris toliau įtariai žiūrėjo į jį, bet dabar atrodė ir susidomėjusi.

– Ko paklausti? – pasiteiravo.

– Apie žmones, kurie čia anksčiau gyveno. Senokai.

– Ne kažin ką žinau, – atsakė moteris.

– Apie šeimą, pavarde Taisonai, – pridūrė Rikis.

Moteris linktelėjo galvą.

– Jį išmetė iš čia prieš mums atsikraustant.

Rikis išsiėmė piniginę ir parodė jai dvidešimtinę.

Moteris atvėrė duris.

– Jūs policininkas? – paklausė ji. – Ar koks nors detektyvas?

– Ne policininkas, – atsakė Rikis. – Bet galbūt koks nors detektyvas.

Užėjo į vidų.

Jis truputėlį pamirksėjo, kol akys apsiprato su tamsa. Prieškambaris buvo labai ankštas, ir Rikis nusekė paskui moterį su vaiku į svetainę. Čia langai buvo atviri, bet sustingusi kaitra siaurą kambarį darė panašų į kalėjimo kamerą. Čia buvo kėdė, sofa, televizorius ir raudonai mėlynas pripučiamas maniežas, kuriame buvo pasodintas vaikas. Sienos buvo tuščios, ant jų kabėjo tik vaiko atvaizdas ir viena dirbtinai pozuota vestuvių nuotrauka, kurioje greta moters stovėjo jaunas juodaodis vyras jūrų laivyno uniforma. Jiems Rikis būtų davęs devyniolika metų. Daugiausia dvidešimt. Jis paslapčia žvilgtelėjo į jaunąją moterį ir pamanė: devyniolika, bet sparčiai sensta. Vėl pažvelgė į nuotrauką ir uždavė akivaizdų klausimą:

– Ar čia jūsų vyras? Kur jis dabar?

– Išplaukė, – atsakė moteris. Kai nebepyko, jos balsas buvo saldus ir dainingas. Akcentas buvo ryškus juodaodžių pietiečių, Rikis įtarė, iš pačios Pietų širdies. Alabamos arba Džordžijos, galbūt Misisipės. Į armiją, svarstė toliau, vyras turbūt užsirašė, kad ištrūktų iš tokio užkampio, o ji atsivilko iš paskos, nenutuokdama, kad tiesiog keičia vienokį skurdą į kitokį.

– Jis Įlankoje prie kažkokios Arabijos ar kaip ten, jo laivas – „Eseksas". „Destroyer" tipo. Namo grįš dar po dviejų mėnesių.

– Kuo jūs vardu?

– Šarlina, – atsakė ji. – Tai ką turiu papasakoti, kad trupučiuką užsidirbčiau?

– Prastai su pinigais?

Ji nusikvatojo, lyg Rikis būtų pajuokavęs.

– Patikėkit, tikrai taip. Laivyne moka mažai, kol šiek tiek nepakyli rangu. Iš mūsų jau atėmė mašiną ir du mėnesius vėluojam mokėti nuomą. Ir dar neišsimokėjom už baldus. Visi čia aplink panašiai gyvena.

– Šeimininkas grasina išmesti? – paklausė Rikis. Jo nuostabai, moteris papurtė galvą.

– Šeimininkas – kažkoks gerulis, nė nežinau. Kai turiu pinigų, nusiunčiu juos į banko sąskaitą. Bet kažkas iš banko, o gal advokatas, paskambino ir pasakė nesirūpinti, mokėti, kada galėsiu, sakė, supranta, kad kariškiams kartais būna sunku. Mano žmogus, Redžis, tik neseniai tapo jūreiviu. Turės gauti aukštesnį laipsnį, kol pradės gerai uždirbti. Bet tik šeimininkas tvarkoj, niekas daugiau. Elektrą žada išjungti, todėl negaliu nei oro kondicionierių įjungti, nei dar ko nors.

Rikis nuėjo ir atsisėdo ant vienintelės kėdės, o Šarlina įsitaisė ant sofos.

– Papasakokit, ką žinot apie Taisonus. Jie čia gyveno prieš jums atsikraustant?

– Taip, – atsakė ji. – Ne kažin ką apie juos žinau. Žinau tik apie senį. Jis čia gyveno vienas. Kodėl tas senis jums parūpo?

Rikis išsitraukė piniginę ir parodė jaunajai moteriai padirbtą vairuotojo pažymėjimą, ant kurio buvo užrašytas Riko Taisono vardas.

– Jis mano tolimas giminaitis, ir gali būti, kad jam kliuvo šioks toks palikimas, – pamelavo Rikis. – Šeima mane pasiuntė jo ieškoti.

– Nemanau, kad ten, kur jis dabar, reiks pinigų, – atsakė Šarlina.

– O kur jis?

– Veteranų slaugos namuose Midvėjaus kelyje. Jei dar kvėpuoja.

– O jo žmona?

– Mirė. Prieš keletą metų. Kiek girdėjau, buvo širdininkė.

– Ar buvot kada jį sutikusi?

Šarlina papurtė galvą.

– Žinau tik tiek, kiek pasakojo kaimynės.

– Papasakokit.

– Senis ir senutė gyveno čia vieni...

– Man sakė, kad jie turėjo dukrą...

– Man irgi, bet, rodos, ji seniai seniai mirusi.

– Aišku. Toliau?

– Gyveno iš pensijos. Nežinau, gal ir susitaupę ką nors buvo. Bet nedaug. Senutei sustreikavo širdis. Neturėjo jokio draudimo, tik valdišką. Staiga pradėjo eiti sąskaitos. Senutė ėmė ir pasimirė, o seniui liko dar daugiau sąskaitų. Jokio draudimo. O jis tik senas niurgzlys, kaimynai jo nemėgsta, nei draugų, nei giminių neturi. Gavo tą patį, ką ir aš, vien sąskaitas. Žmonės norėjo tik atsiimti iš jo pinigus. Vieną dieną ateina pavėlavęs mokėti už namą, ir pasirodo, kad šis priklauso jau nebe bankui, kažkas perpirko vekselį. Jis nesumoka to įnašo, paskui gal dar kokio vieno, ir ateina šerifo pavaduotojai jo iškraustyti. Išmeta senį į gatvę. Paskui atsiduria Veteranų slaugos namuose. Iš ten tikriausiai išeis tik kojom pirmyn.

Rikis apsvarstė, ką išgirdęs, tada paklausė:

– O jūs atsikėlėt, kai jį išmetė?

– Teisingai, – Šarlina atsiduso ir papurtė galvą. – Dar prieš dvejus metus visas šitas kvartalas atrodė daug mielesnis. Ne tiek daug šiukšlių, girtuoklių, muštynių. Maniau, pradžioje čia bus neblogai, o dabar neturiu kur daugiau eiti, nei pinigų kraustytis. Tai va, apie senį man papasakojo kaimynė, kuri gyveno anoj pusėj gatvės. Dabar jie išsikraustė. Turbūt išsikraustė visi, kas tą senį pažinojo. Bet draugų, rodos, jis nedaug turėjo. Senis laikė pitbulį, prirakintą kieme, kur dabar mūsų šunelis. Mūsiškis tik skalija, šokinėja, na, kai kas nors ateina. Jeigu jį paleisčiau, jis greičiau aplaižytų jums veidą, negu įkąstų. Taisono pitbulis buvo ne toks. Jaunystėj leisdavo tą šunį į pjautynes, žinot, kur kovoja už pinigus. Ten būna daug prakaituotų baltaodžių, lošiančių iš pinigų, kurių neturi, geriančių, keiksnojančių. Ta Florida skirta ne turistams ar jūrų laivynui. Ji kaip Alabama ar Misisipė. Kaimiečių Florida. Kaimiečių ir pitbulių.

– Graudus vaizdelis, – pritarė Rikis.

– Kaimynystėje gyvena daug vaikų. Toks šuva juk gali juos užpulti. O gal ir dėl dar kai ko žmonės čia jo nemėgo.

– Dėl ko dar?

– Girdėjau paskalų.

– Kokių paskalų?

– Piktų paskalų, pone. Bjaurių, šlykščių, piktų, vien tik negražių ir negerų paskalų. Nežinau, ar jos teisingos, o mama ir tėvelis man liepė nenešioti gandų, jeigu nežinau, kad jie tikri. Galbūt paklauskit ko nors ne tokio dievoto, kaip aš, gal jums ką nors papasakos. Bet nežinau kas. Iš tų laikų nieko čia nebeliko.

Rikis dar valandėlę pamąstė, tada paklausė:

– Ar žinot pavardę ar adresą to žmogaus, kuriam dabar mokat nuomą?

Šarlina atrodė truputėlį nustebusi, bet linktelėjo galvą.

– Aišku. Išrašau čekį advokatui mieste, siunčiu jį kitam žmogui į banką. Kai turiu pinigų.

Ji pakėlė nuo grindų kreidelę ir užrašė pavardę ir adresą ant voko iš baldų nuomos. Ant to voko buvo raudonas antspaudas: ANTRASIS ĮSPĖJIMAS.

– Tikiuosi, jums bent kiek padėjau.

Rikis išsitraukė iš piniginės dvi dvidešimtines ir padavė moteriai. Ji dėkodama linktelėjo galvą. Jis dar pagalvojo, tada ištraukė trečią banknotą.

– Vaikeliui, – pasakė.

– Jūs labai geras, pone.

Išėjęs į gatvę, prisidengė akis nuo saulės. Virš galvos dangus plieskė ryškiu mėliu, o kaitra buvo pakilusi. Valandėlę jis prisiminė vidurvasarį Niujorke ir kaip sprukdavo į Keipo vėsą. Tai praėjo, pamanė. Jis pažvelgė į savo mašiną prie šaligatvio ir pamėgino įsivaizduoti senį, sėdintį ant jo krašto tarp menkos savo mantos. Be draugų, išmestą iš namo, kur nugyveno sunkų gyvenimą, bet bent jau savą, šitiek metų. Ištrenktą staiga, nė nesusimąsčius. Pasmerktą senatvei, ligoms ir vienumai. Rikis įsikišo popieriuką su advokato vardu ir adresu į kišenę. Jis žinojo, kas išmetė senį iš namų. Tačiau svarstė, ar tą akimirką, užplūstas

nevilties ir kaitros, senis suprato, kad į gatvę jį išmetė atžala jo paties vaiko, kuriam prieš daugelį metų atgręžė nugarą.

Arčiau nei už septynių kvartalų nuo namo, iš kurio andai spruko Klerė Taison, buvo didžiulė išsikėtojusi gimnazija. Rikis pasistatė mašiną stovėjimo aikštelėje ir pažvelgė į pastatą, nesuvokdamas, kaip vaikai tarp tų sienų gali rasti kokį nors individualumą, ką kalbėti apie ugdymą. Pastatas buvo didžiulis, betoninis, smėlio spalvos, greta už dešimties pėdų aukščio tinklinės tvoros buvo futbolo aikštė ir apvalus bėgimo takas. Rikiui atrodė, kad tas, kas projektavo mokyklą, tiesiog nupaišė vieną keturkampį, paskui prie jo prilipdė antrą, taip, kad sudarytų T pavidalą, ir nusprendė, kad tiek architektūros ir užteks. Ant pastatų plytų viename šone buvo nuteptas senovės graikų šalmo atvaizdas ir šalia raitytu raštu išblukusiais raudonais dažais užrašyta „ČIA GYVENA SAUT SAIDO SPARTIEČIAI!“ Po giedru dangum ir svilinančia saule pastatas kepė kaip keksas skardoje.

Prie pat pagrindinio įėjimo buvo apsaugos postas, kuriame sėdėjo mokyklos sargas mėlynais marškiniais, juodos odos diržu ir batais bei juodomis kelnėmis. Jei ir neturėjo policininko įgaliojimų, tai bent jau taip atrodydamas prižiūrėjo metalo detektorių. Sargas paaiškino Rikiui, kaip nueiti į administracijos kabinetus, tada, prieš praleisdamas toliau, liepė eiti tarp dviejų saugos aparato stulpų. Jo batai kaukšėjo vaškuotu mokyklos koridoriaus linoleumu. Vyko pamoka, todėl tarp pilkų spintelių eilių klaidžiojo beveik vienas, tik retsykiais pro šalį praskuosdavo koks moksleivis.

Už durų su užrašu ADMINISTRACIJA prie stalo sėdėjo sekretorė. Išklausiusi, ko jis atėjo į mokyklą, parodė direktorės kabinetą. Rikis luktelėjo už durų, kol sekretorė šnektelėjo su direktore, tada ši pasirodė tarpduryje ir pakvietė jį užeiti. Įėjęs išvydo pagyvenusią moterį balta iki pat kaklo susegiota palaidine. Atsigręžė į jį nuo kompiuterio monitoriaus ir žvilgtelėjo per aki-

nių viršų beveik priekaištaujamai, kaip kaimo mokytoja. Rodės, Rikio viešnagė ją mažumėlę sutrukdė, bet ji parodė jam sėstis į kėdę, o pati apsisuko ir atsisėdo prie popieriais užversto stalo. Jis klestelėjo, galvodamas, kad šioje kėdėje dažniausiai sėdi neklaužados moksleiviai, pagauti darant kokias nors eibes, arba susirūpinę tėvai, kuriems pranešama maždaug apie tą patį.

– Kuo išties galėčiau jums padėti? – griežtai paklausė direktorė.

Rikis linktelėjo galvą.

– Norėčiau kai ką sužinoti, – tarė jis. – Pasiklausti apie merginą, kuri čia mokėsi septintojo dešimtmečio pabaigoje. Jos vardas Klerė Taison...

– Mokyklos įrašai įslaptinti, – pertraukė jį direktorė. – Bet merginą aš atsimenu.

– Senokai čia dirbat...

– Visą gyvenimą, – atsakė moteris. – Bet nežinau, kuo galiu padėti, nebent parodyti 1967 metų laidos albumą. Kaip ir sakiau, įrašai įslaptinti.

– Na, jos mokyklos įrašų man nebūtinai reikia, – atsakė Rikis, traukdamas iš kišenės padirbtąjį vėžio tyrimų centro raštą ir duodamas jį poniai. – Aš tiesiog ieškau, gal kas pažinotų kokių giminaičių...

Moteris paskubomis perskaitė raštą. Jos veidas sušvelnėjo.

– Ak, – apgailestaudama tarė ji, – labai atsiprašau. Nežinojau...

– Nieko baisaus, – atsakė Rikis. – Nedaug vilties čia ką nors sužinoti. Bet žinot, kai dukterėčia taip sunkiai serga, norisi griebtis bet kokio šiaudo.

– Žinoma, – skubiai pritarė moteris. – Žinoma, norisi. Bet, man rodos, čia Taisonų, kurie būtų Klerės giminaičiai, nebėra. Bent jau nebeatsimenu, o aš įsidėmiu visus, kas vaikšto pro šitas duris.

– Stebiuosi, kad atsimenat Klerę... – tarė Rikis.

– Ji buvo įsimintina. Daugeliu bruožų. Tada buvau jos auklėtoja. Dabar pakilau pareigomis.

– Matyti, – atsakė Rikis. – Bet jūsų atmintis, ypač po šitiek metų...

Moteris mostelėjo ranka, lyg atmesdama klausimą. Ji pakilo ir nuėjo prie knygų lentynos palei galinę sieną, o po valandėlės grįžo su senu dirbtine oda įrištu 1967 metų laidos albumu. Padavė jį Rikiui.

Tai buvo paprasčiausias albumas. Blizgančiomis visokia veikla užsiimančių moksleivių nuotraukomis apklijuoti puslapiai, padailinti dirbtinai džiaugsmingais prierašais. Didžiąją albumo dalį užėmė oficialios abiturientų nuotraukos. Jose jaunuoliai buvo nutaisę tokias išraiškas, kad atrodytų vyresni ir rimtesni, negu buvo. Rikis vertė puslapius, kol rado Klerę Taison. Jis nesunkiai susiejo dešimtmečiu vėliau matytą moterį su jaunatviška, tvarkinga mergina albume. Plaukai buvo ilgesni ir dailia sruoga krito per petį. Jos lūpos nežymiai šypsojosi, truputį natūraliau, nei daugelio jos klasės draugių. Ji žvelgė taip, lyg žinotų kažkokią paslaptį. Perskaitė parašą po nuotrauka. Ten buvo surašyti jos lankyti būreliai – prancūzų kalbos, tiksliųjų mokslų, būsimųjų namų šeimininkių ir dramos – ir sporto komandos – pagrindinės mergaičių beisbolo ir tinklinio. Dar buvo surašyti jos akademiniai laimėjimai – tarp jų aštuonių semestrų pagyrimo raštai ir rekomendacija Valstybinei paskatinamajai stipendijai. Dar buvo citata, prirašyta juokais, bet Rikiui ji nuskambėjo grėsmingai: „Padaryk kitus, kol jie nepadarė tavęs...“ Pranašystė: „Skuba gyventi...“ ir ką parodė paauglių krištolinis rutulys: „Po dešimties metų ji: bus Brodvėjuje arba po juo...“ Direktorė žiūrėjo jam per petį.

– Ji neturėjo jokių galimybių, – pasakė ji.

– Atsiprašau? – paklausė Rikis.

– Ji buvo vienintelis vaikas, hm, sunkioje šeimoje. Gyveno ant skurdo ribos. Tėvas buvo tironas. Galbūt dar blogiau...

– Turite galvoje...

– Jai pasireiškė dauguma įprastų seksualinio išnaudojimo požymių. Dažnai su ja kalbėdavausi, kai ją apimdavo tie nevaldomi

depresijos priepuoliai. Ji verkdavo. Puldavo į isteriją. Paskui būdavo rami, šalta, lyg atsitraukusi, lyg būtų kažkur kitur, nors ir sėdėdavo kambaryje su manim. Jei būčiau turėjusi bent menkiausių įrodymų, būčiau pranešusi policijai, bet ji niekada nepripažino tokio lygio prievartos, kad būčiau galėjusi to imtis. Mano padėtyje reikia būti atsargiai. Ir tais laikais taip gerai tų dalykų neišmanėm, kaip dabar.

– Suprantu.

– Na, ir žinojau, kad ji spruks, pirmai progai pasitaikius. Tas vaikinas...

– Jos vaikinas?

– Taip. Esu tikra, kad kai tą pavasarį baigė mokyklą, ji buvo jau kelis mėnesius nėščia.

– Kuo jis vardu? Galbūt koks vaikas dar tebėra... Tai labai svarbu, suprantat, visi tie genai, neišmanau tų dalykų, bet daktarai sakė, kad...

– Gimė kūdikis, bet kas toliau buvo, nežinau. Jie tikrai čia neįleido šaknų. Vaikinas ruošėsi į jūrų laivyną, nors tiksliai nežinau, ar ten pakliuvo, o ji įstojo į vietos valstybinį koledžą. Man rodos, jie niekada susituokę nebuvo. Sykį sutikau ją gatvėje. Ji stabtelėjo pasisveikinti, ir viskas. Tarsi apie nieką negalėtų kalbėti. Klerei darėsi gėda dėl vieno dalyko po kito. Gaila, nes ji turėjo gerą galvą. Puikiai vaidino. Galėjo imtis bet kokio vaidmens, nuo Šekspyro iki „Vyrukų ir lėlyčių“, ir jį atlikdavo nuostabiai. Turėjo tikrą talentą vaidybai. Visi jos vargai buvo tikrovėje.

– Suprantu...

– Ji buvo iš tų, kuriems norisi padėti, bet neišeina. Ji vis ieškojo ko nors, kas ja rūpintųsi, bet vis susirasdavo kokį niekšelį. Kaskart.

– O vaikinas?

– Danielis Kolinzas? – direktorė paėmė albumą, pervertė kelis puslapius ir padavė Rikiui. – Gražuolis, ką? Širdžių ėdikas. Žaidė futbolą ir beisbolą, bet žvaigždė nebuvo. Nekvailas, bet

per pamokas tinginiavo. Toks vaikis, kuris visada žino, kur vyksta vakarėlis, kur gauti išgerti, žolės ar dar ko nors, bet kaip tik jis niekada neįkliūdavo. Toks vaikis, kuris tiesiog slysta per gyvenimą. Visas mergiotes, o ypač Klerę, galėjo vedžiotis už pavadėlio. Tai buvo tokia draugystė, kur niekaip negali įsikišti, nors ir matai, kad viskas baigsis ašaromis.

– Jums jis nepatiko?

– O kaip galėjo patikti? Buvo kažkoks grobuoniškas. Netgi labai, tiesą sakant. Ir domėjosi tik savim ir tuo, nuo ko jam buvo gerai.

– Ar turit jo šeimos adresą čia kur nors?

Direktorė atsistojo, nuėjo prie kompiuterio ir atspausdino pavardę. Tada pasiėmė pieštuką ir nurašė adresą ant popieriaus skiautelės ir padavė ją Rikiui. Jis linktelėjo galvą.

– Tai manot, jis ją paliko...

– Žinoma. Kai pasinaudojo. Šitą jis puikiai sugebėjo: naudotis žmonėmis, o paskui juos išmesti. Nežinau, ar po metų, ar po dešimties. Mano darbe po kurio laiko išmoksti neblogai numatyti, kas tiems vaikams nutiks. Kai kurie kartais nustebina, vienaip ar kitaip. Bet ne taip jau ir dažnai, – ji mostelėjo ranka į pranašystę albume. Brodvėjuje arba po juo. Rikis žinojo, kaip iš tikrųjų buvo. – Spėdami vaikai visada pajuokauja. Bet gyvenimas retai būna toks smagus, tiesa?

Prieš važiuodamas į Veteranų slaugos namus, Rikis stabtelėjo motelyje ir persivilko juodąjį kostiumą. Dar pasiėmė iš Njū Hempšyro universiteto Teatro katedros sandėlio pasiskolintąjį daikčiuką, pasikišo jį po kaklu ir pasigrožėjo savimi veidrodyje.

Ligoninės pastatas atrodė toks pat besielis kaip ir gimnazija. Jis buvo dviaukštis, baltų plytų, rodės, nutėkštas tuščiame sklype tarp, Rikio skaičiavimais, mažiausiai šešių skirtingų bažnyčių. Sekmininkų, baptistų, katalikų, kongregacinės, unitų, episkopalų – priešais visas pievelėse stovėjo viltingos skelbimų len-

tos. Jos skelbė nepaliaujamą džiaugsmą, kad greitai ateis Jėzus, ar bent jau paguodą, slypinčią Biblijos žodžiuose, karštai tariamuose kasdien, o sekmadieniais – dukart. Rikiui, psichoanalitiko darbe įgijusiam sveikos nepagarbos religijai, visai patiko priešpriešа tarp Veteranų ligoninės ir bažnyčių: lyg žiauri apleistųjų tikrovė, kurią reiškė ligoninė, šiek tiek atsvertų nežabotą bažnyčių džiūgavimą. Susimąstė, ar Klerė Taison vaikščiojo į bažnyčią. Nusprendė, kad tikriausiai, juk buvo augusi tokioje aplinkoje. Visi vaikščiojo į bažnyčią. Deja, dėl to likusiomis savaitės dienomis žmonės nenustojo lupti žmonų ar skriausti vaikų, svarstė Rikis, būdamas beveik tikras, kad Jėzus tam nepritartų, jei išvis turėtų kokią nors nuomonę.

Prie Veteranų ligoninės greta vienas kito stovėjo du vėliavų stiebai, su JAV ir su Floridos valstijos vėliavomis, lyg skudurai nukarusiomis neįprastoje vėlyvo pavasario kaitroje. Prie įėjimo augo keli skurdūs žali krūmeliai, o mažos verandos šone Rikis matė kelis senukus apskurusiais chalatais, sėdinčius vežimėliuose, niekieno neglobojamus popietės saulėje. Jie nesėdėjo rateliu ar netgi poromis. Rodės, kiekvienas iš jų sukasi visiškai atskiroje senatvės ir ligų orbitoje. Žengė pro įėjimą. Vidus buvo tamsus, tarsi pražiota burna. Įeidamas suvirpėjo. Ligoninės, kur prieš mirtį vežiojo žmoną, buvo šviesios, šiuolaikiškos, žvilgančios naujausiais medicinos laimėjimais, trykštančios atkaklumu išgyventi. Arba, kaip jos atveju, būtinybe kovoti su tuo, kas neišvengiama. Vogti dienas iš ligos, kaip futbolininkas, besiveržiantis vis į priekį, kad ir kiek gynėjų būtų jį apspitę. Šita ligoninė buvo visiškai priešinga. Ji stovėjo medicinos laiptelių apačioje, kur gydymas buvo toks pat beskonis ir neišradingas, kaip kasdienis maistas. Mirtis tokia pat paprasta ir niekuo neišsiskirianti, kaip balti ryžiai be padažo. Einantį vidun Rikį nukrėtė šaltis nuo minties, kad į šią liūdną vietą seni žmonės atvažiuoja numirti.

Prie stalo pastebėjo tarnautoją ir priėjo prie jos.

– Labas rytas, tėve, – žvaliai pasisveikino ji. – Kuo galiu padėti?

– Labas rytas, vaikeli, – atsakė Rikis, pirštais glamžydamas iš universiteto sandėlio pasiskolintą koloratę. – Karšta diena Viešpaties skirtajam rūbui, – pajuokavo. – Kartais galvoju, kodėl Viešpats nepaskyrė, na, tų dailių ryškiaspalvių havajietiškų marškinių vietoj koloratės, – tęsė Rikis. – Tokią dieną būtų daug patogiau.

Tarnautoja garsiai nusikvatojo.

– Ir ką Jis sau galvojo? – pasakė, derindamasi prie akimirkos pokšto.

– Taigi atvykau aplankyti vieno paciento. Jo pavardė Taisonas.

– Ar jūs jo giminė, tėve?

– Ne, deja, ne, vaikeli. Bet jo dukra manęs paprašė jį aplankyti, kai atvažiuosiu čia Bažnyčios reikalais.

Atsakymas praslydo nepatikrintas, kaip Rikis ir tikėjosi. Jis nemanė, kad kas nors Floridos pusiasalyje drįstų atsakyti dvasininkui. Moteris patikrino įrašus kompiuteryje. Kai pavardė pasirodė ekrane, ji truputėlį susiraukė.

– Keista, – tarė. – Įrašuose neminimi jokie giminaičiai. Visiškai jokie. Ar tikrai jus siuntė jo dukra?

– Juodu buvo labai nutolę, nes prieš daugelį metų ji nuo jo nusigręžė. Galbūt dabar, man tarpininkaujant ir su Viešpaties pagalba, jo senatvėj juodu galės susitaikyti...

– Būtų labai gražu, tėve. Tikiuosi. Bet ji vis tiek turėtų būti įrašyta.

– Perduosiu jai, – atsakė.

– Jam tikriausiai jos reikia...

– Telaimina jus Dievas, vaikeli, – atsakė Rikis. Jam netgi patiko jo žodžių ir istorijos šventvagystė, kaip aktoriui patinka tokios akimirkos scenoje. Šiek tiek įtemptos akimirkos, su trupučiu abejonių, bet skatinamos publikos. Šitiek metų pratylėjęs už kušetės, Rikis pajuto mielai vaikščiojąs po pasaulį ir meluojąs.

– Berods laiko susitaikyti liko nebedaug, tėve. Deja, ponas Taisonas – intensyviosios slaugos skyriuje, – pasakė ji. – Labai užjaučiu, tėve.

– Jis...

– Miršta.

– Tuomet galbūt atvykau labiau laiku, nei tikėjausi. Galbūt atnešiu jam paguodos paskutinėmis dienomis...

Tarnautoja linktelėjo galvą. Ji parodė į ligoninės brėžinį.

– Jums reikia štai čia. Budinti sesutė jums padės.

Rikis žingsniavo raizgiais koridoriais, lyg leistųsi į vis šaltesnius ir nykesnius pasaulius. Jam rodėsi, kad viskas ligoninėje truputį apšiurę. Lyg iš brangių, tvarkingų drabužių parduotuvių Manhetene, kuriose lankėsi, kol dar buvo psichoanalitikas, būtų patekęs į padėvėtą Gelbėjimo armijos pasaulį, kurį pažino, tapęs valytoju Njū Hempšyre. Veteranų ligoninėje niekas nebuvo nauja, šiuolaikiška, rodės, niekas neveikia taip, kaip turėtų, viskas jau kelis sykius naudota. Netgi balti dažai ant betoninių sienų buvo išblukę ir pageltę. Keista, manė jis, eiti per vietą, kuri turėtų būti skirta švarai ir mokslui, ir jausti taip, lyg paskui reikėtų į dušą. Medicinos padugnė, manė jis. O praėjus kardiologijos ir pulmonologijos skyrius bei užrakintas duris su užrašu „Psichiatrijos skyrius“, viskas aplink darėsi dar labiau apleista ir padėvėta, kol pasiekė galutinį tašką, dvivėres duris su užrašu INTENSYVIOJI SLAUGA. Užrašą rašęs žmogus žodžius išdėstė truputį nelygiai po vieną ant durų, todėl šie nesuėjo.

Rikis pastebėjo, kad koloratė ir kostiumas gelbsti puikiai. Niekas neprašė dokumentų, niekas nemanė, kad jam čia ne vieta. Įėjęs į skyrių, pamatė sesučių punktą ir nuėjo prie jo. Budinti sesutė, stambi juodaodė, pažvelgė į jį ir tarė:

– O, tėve, man skambino ir sakė, kad jūs ateinat. Ponas Taisonas – trišimtojoje palatoje, pirma lova prie durų...

– Ačiū, – atsakė Rikis. – O gal dar pasakytumėt, kuo jis serga?

Sesutė klusniai padavė jam medicininę kortelę. Plaučių vėžys. Laiko nebedaug, ir didžioji jo dalis skausminga. Užuojautos jis pajuto nedaug.

Dangstydamosi pagalba, svarstė Rikis, ligoninės dažnai smukdo žmones. Kaip tik taip atsitiko Kelvinui Taisonui, kuris, prijungtas prie daugybės aparatų, nepatogiai murksojo lovoje pakeltu galvūgaliu ir spoksojo į seną televizorių, pakabintą tarp jo ir kaimyno. Rodė muilo operą, bet garsas buvo išjungtas. Vaizdas irgi mirgėjo.

Taisonas buvo perkaręs, kone vieni griaučiai. Po kaklu kabėjo deguonies kaukė, kurią jis retkarčiais kilstelėdavo prie nosies, kad būtų lengviau kvėpuoti. Nosis buvo pamėlusi, akivaizdžiai dėl emfizemos, o jo kaulėtos nuogos kojos tysojo ant lovos kaip pagaliai ir šakos, audros nudraskytos nuo medžių ir šiukšlinančios kelią. Gretimoje lovoje gulėjo labai panašus ligonis, ir abu šnarpštė kančios duetą. Rikiui įėjus, Taisonas pažvelgė į jį vos pasukęs galvą.

– Nenoriu kalbėtis su jokiais kunigais, – prašvokštė.

Rikis nusišypsojo. Nemaloniai.

– Bet kunigas nori pasikalbėti su jumis.

– Palikit mane ramybėj, – atrėžė Taisonas.

Rikis nužvelgė lovoje gulintį vyriškį.

– Man rodos, – žvaliai tarė jis, – netrukus jūsų laukia amžina ramybė.

Taisonas vargais negalais papurtė galvą.

– Man jokios religijos jau nebereikia.

– O aš jums ir neperšu, – atsakė Rikis. – Bent jau ne taip, kaip jūs manot.

Rikis stabtelėjo patikrinti, ar tikrai uždarė po savęs duris. Ant lovų kampų pamatė kabančias ausines televizoriui. Jis apėjo aplink lovą ir įsistebeilijo į Taisono kaimyną. Senis atrodė taip pat prastai, bet žvelgė į Rikį, lyg atsainiai kažko lauktų. Rikis parodė į ausines prie jo lovos.

– Gal galėtumėt jas užsidėti, kad mudu su jūsų kaimynu gautume pasikalbėti vienu du? – paklausė jis, bet iš tikrųjų pareikalavo. Senis gūžtelėjo pečiais ir nerangiai užsimaukšlino ausines ant ausų.

– Tvarka, – tarė Rikis, vėl atsigręždamas į Taisoną. – Žinai, kas mane siuntė? – paklausė.

– Nė neįsivaizduoju, – sudžeržgė Taisonas. – Nebeliko nieko, kam aš rūpėčiau.

– Klysti, – atkirto Rikis. – Mirtinai klysti.

Rikis priėjo artyn, pasilenkė virš merdinčio senio ir šaltai sukuždėjo:

– Nagi, seni, rėžk tiesą: kiek kartų išdulkinai savo dukrą, kol ji nedingo suvisai?

Dvidešimt šeštas skyrius

Iš nuostabos senio akys išsprogo, ir jis pasirangė lovoje. Iškėlęs kaulėtą ranką, mojavo ja mažame tarpelyje tarp Rikio ir savo įdubusios krūtinės, lyg galėtų nuvyti klausimą šalin, bet neturėjo tam jėgų. Jis kosėjo, springo ir rijo seiles, kol galiausiai prabilo:

– Kas tu per kunigas?

– Prisiminimų kunigas, – atsakė Rikis.

– Kaip suprasti? – senis kalbėjo skubiai ir baimingai. Akimis šaudė po kambarį, lyg ieškodamas pagalbos.

Prieš atsakydamas, Rikis patylėjo. Pažvelgė į Kelviną Taisoną, besiraičiojantį lovoje, netikėtai krečiamą šiurpo, ir pamanė, kažin, ar Taisonas labiau bijo Rikio, ar istorijos, kurią šis leido suprasti žinąs. Įtarė, kad senis jau daug metų laiko savyje, ką padarė, ir net jei ką nors įtarė mokyklos vadovybė, kaimynai ir žmona, jis vis tiek tikriausiai įsikalbėjo, kad ši paslaptis tik jo ir mirusios dukros.

Rikis, išrėžęs tokį triuškinamą klausimą, jam turėjo pasirodyti kaip mirties vaiduoklis. Pastebėjęs, kad senis siekia virš galvos ant laido kabančio mygtuko, suprato, kad juo iškviečiama sesutė. Jis pasilenkė virš Taisono ir pastūmė mygtuką taip, kad šis nepasiektų.

– Šito neprireiks, – pasakė jis. – Kalbėsimės vienu du.

Senio ranka nudribo į lovą, ir jis griebėsi deguonies kaukės, iš kurios ėmė siurbti gilius praturtinto oro gūsius, o akyse tebeš-

vietė baimė. Kaukė buvo senoviška, žalia, neperregimu plastiku dengianti nosį ir burną. Šiuolaikiškesnėje ligoninėje Taisonas būtų gavęs mažesnę, tvirtinamą prie šnervių. Tačiau Veteranų ligoninė buvo vieta, kur buvo suvežama sena įranga, kad būtų iki galo sudėvėta prieš išmetant, panašiai, kaip lovose gulintys žmonės. Rikis nutraukė kaukę Taisonui nuo veido.

– Kas tu toks? – persigandęs paklausė senis. Jo balse girdėjosi daugybė pietietiškų gaidelių. Siaubas jo akyse Rikiui atrodė kažkoks vaikiškas.

– Klausinėjantis žmogus, – atsakė Rikis. – Aš ieškau atsakymų. Tai va, galim viską daryti lengvai arba sunkiai, kaip tau labiau patinka, seni.

Jis nustebo, kaip lengvai jam sekėsi grasinti nukaršusiam seniui, prievartavusiam savo vienintelę dukrą, o paskui nuo jos nusigręžusiam.

– Tu ne kunigas, – tarė senis, – tu nedirbi Dievo darbų.

– Klysti, – atsakė Rikis. – O turint galvoje, kad bet kurią dieną tau gali tekti su Juo susitikti akis į akį, geriau jau klysk tikėdamas.

Rodės, šis argumentas senį įtikino, jis pasimuistė, tada linktelėjo galvą.

– Tavo dukra, – pradėjo Rikis, bet jį pertraukė.

– Mano dukra mirė. Ji buvo niekam tikusi. Visada.

Kelvinas Taisonas papurtė galvą.

– Nieko tu nežinai. Niekas nieko nežino. Kad ir kas būtų nutikę, dabar tai jau istorija. Labai sena istorija.

Rikis tylėdamas žvelgė seniui į akis. Matė, kaip jos stingsta lyg betonas kaitrioje saulėje. Jis paskubomis apskaičiavo, įvertino jį psichologiškai. Taisonas – pedofilas, kuris neatgailauja, manė Rikis. Jo negraužia sąžinė, ir jis nesuvokia, kiek blogio pasėjo savo vaike. Senis melavo, gulėdamas mirties patale, ir tikriausiai labiau bijojo to, kas bus, negu to, kas buvo. Rikis nusprendė pamėginti šią kryptį, pažiūrėti, ko pavyks pasiekti.

– Galiu suteikti tau atleidimą... – tarė jis.

Senis prunkštelėjo ir išsiviepė.

– Joks kunigas nėra toks galingas. Geriau pamėginsiu sėkmę.

Rikis patylėjo, tada tęsė:

– Tavo dukra Klerė turėjo tris vaikus...

– Ji buvo šlerva, pabėgo su tuo pramuštgalviu vaikėzu, paskui išlėkė į Niujorką. Dėl to ir pražuvo. Ne dėl manęs.

– Kai ji mirė, – tęsė Rikis, – į tave kai kas kreipėsi. Tu buvai artimiausias giminaitis. Kažkas iš Niujorko tau paskambino ir klausė, ar priglausi vaikus...

– O kam man tų benkartų reikėjo? Ji neištekėjo. Nenorėjau jų.

Rikis žvelgė į Kelviną Taisoną ir manė, kad apsispręsti jam, matyt, buvo nelengva. Viena vertus, trijų savo dukros našlaičių auginimo piniginės naštos prisiimti jis nenorėjo. Bet, kita vertus, taip būtų gavęs kelis naujus būdus savo iškrypusiems seksualiniams poreikiams tenkinti. Rikis manė, kad pagunda turėjo būti didžiulė, beveik neatsispiriama. Geismo apimtas pedofilas gali veikti su galinga, nesulaikoma jėga. Kodėl jis atsisakė naujo patogaus malonumų šaltinio? Rikis darsyk pažvelgė į senį ir akimirksniu suprato. Kelvinas Taisonas nuleido garą kitur. Kaimynų vaikai? Iš tos pačios gatvės? Už kampo? Žaidimų aikštelėje? Rikis nežinojo, bet suprato, kad esmę nuspėjo.

– Taigi pasirašėt kažkokius dokumentus ir leidot juos įvaikinti, taip?

– Taip. O koks tau skirtumas?

– Nes aš jų ieškau.

– Kam?

Rikis apsižvalgė. Jis mostelėjo, rodydamas į palatą.

– Ar žinai, kas išmetė tave į gatvę? Ar žinai, kas išvarė tave iš namų ir ištėškė lauk, kad mirtum čia vienų vienas?

Taisonas papurtė galvą.

– Kažkas perėmė paskolą iš banko. Aš tik mėnesį vėlavau, bet jam nerūpėjo. Tik bum! Ir išmetė mane.

– O kas tada tau nutiko?

Senio akys staiga apsiblausė nuo ašarų. Apgailėtina, pamanė Rikis. Bet užgniaužė beužgimstantį gailestį. Kelvinas Taisonas gavo mažiau, negu nusipelnė.

– Likau gatvėje. Susirgau. Mane sumušė. Dabar ruošiuosi mirti, kaip ir sakei.

– Tai va, – tarė Rikis, – į šią lovą tokį vienišą tave paguldė tamstos dukros vaikas.

Kelvino Taisono akys išsiplėtė, ir jis papurtė galvą.

– Kaip?

– Jis perėmė paskolą. Jis tave iškraustė. Tikriausiai jis liepė ir tave sumušti. Tave išprievartavo?

Taisonas papurtė galvą. Rikis pamanė: kai ko Ražinis nežinojo. Matyt, šitos paslapties Klerė Taison savo vaikams neišdavė. Seniui pasisekė, kad Ražinis nepasivargino pakalbinti kaimynų ar gimnazijos darbuotojų.

– Čia jis man šitaip? Kodėl?

– Nes nusigręžei nuo jo ir jo motinos. O jis tau atsilygino tuo pačiu.

Senis sukūkčiojo.

– Visa, kas man nutiko blogo...

Rikis pabaigė jo sakinį:

– ...vieno žmogaus darbas. To žmogaus aš ir ieškau. Taigi klausiu dar kartą: pasirašei popierius, kad leidi vaikus įvaikinti, taip?

Taisonas linktelėjo galvą.

– Ar tau už tai dar ir sumokėjo?

Senis vėl linktelėjo galvą.

– Porą tūkstančių.

– Kuo vardu žmonės, kurie tuos tris vaikus įsivaikino?

– Turiu popierius.

– Kur?

– Dėžutėje, prie mano daiktų, spintelėje, – jis parodė subraižytą pilką metalinę spintelę.

Rikis ją atvėrė ir pamatė ten kabančius kelis skarmalus. Ant grindų stovėjo pigi metalinė dėžutė su užraktu. Spynelė buvo nulaužta. Rikis ją atidarė, skubiai išnaršė kažkokių senų popierių krūvą ir rado gumele perrištą pluoštelį. Ant jo pamatė Niujorko valstijos antspaudą. Įsikišo popierius į švarko kišenę.

– Tau jų nereikės, – pasakė seniui. Pažvelgė į ligonį, tysantį ant priplėkusių baltų ligoninės lovos apvalkalų, chalato vos dengiamą nuogybę. Taisonas vėl siurbė deguonį ir atrodė išbalęs.

– Žinai ką, – lėtai pratarė Rikis, pats stebėdamasis savo žiaurumu, – seni, dabar gali dvėsti. Ir patariu kuo greičiau, nes tavęs dar laukia skausmai. Begalė skausmų. Visas tavo šioje žemėje suteiktas skausmas, padidintas šimtą kartų. Taigi stipk.

– Ką tu darysi? – paklausė Taisonas. Jo balsas iš siaubo buvo užkimęs iki šnabždesio, o nuo krūtinę ėdančios ligos jis duso, švokštė ir gaikčiojo.

– Ieškosiu tų vaikų.

– O kam?

– Nes vienas jų nužudė ir mane, – atsakė Rikis ir apsigręžė eiti.

Prieš pat vakarienės metą Rikis pasibeldė į dailaus mažo kaimiško namelio duris ramioje palmėmis apaugusioje gatvelėje. Tebedėvėjo kunigo rūbus, todėl jautėsi drąsiau, lyg koloratė, apjuosta aplink kaklą, darytų jį nematomą tiems, kas mėgintų ko nors klausinėti. Luktelėjo, išgirdęs šnarėjimą viduje, tada durys girgždėdamos atsivėrė, ir pro jų kraštą žvilgtelėjo pagyvenusi moteris. Pamačiusi kunigo koloratę, ji pravėrė duris plačiau, bet stiklinių durų neatidarė.

– Taip? – tarė ji.

– Sveiki, – smagiai atsakė Rikis. – Gal galėtumėt man padėti? Ieškau jaunuolio, vardu Danielis Kolinzas...

Moteris aiktelėjo ir ranka prisidengė burną, slėpdama nuostabą. Rikis tylėjo, žiūrėdamas, kaip moteris stengiasi suimti sa-

ve į rankas. Mėgino skaityti besikeičiančias jos veido išraiškas – šoką, pereinantį į atšiaurumą, kurio šaltis, rodės, skverbiasi kiaurai per stiklines duris. Galiausiai jos veidas nurimo, o balsas, kai sugebėjo prašnekti, skambėjo lyg iš žiemos išskaptuotais žodžiais.

– Jis mums prarastas, – atsakė ji. Akių kampučiuose telkėsi ašaros, prieštaraudamos geležiniam jos balsui.

– Atleiskit, – atsakė Rikis, linksmumu slėpdamas netikėtą smalsumą. – Ką turit galvoje – „prarastas“?

Moteris papurtė galvą ir iškart neatsakė. Nužvelgė jo kunigišką išorę, tada paklausė:

– Tėve, kodėl dabar ieškot mano sūnaus?

Jis išsitraukė padirbtąjį vėžio tyrimų centro raštą, tikėdamasis, kad moteris jo neperskaitys taip atidžiai, kad kas nors ten užkliūtų.

Vos jai žvilgtelėjus į popierių, Rikis pradėjo šnekėti, manydamas, kad jam kalbant moteris negalės susikaupti prie to, kas parašyta. Neleisti jai klausinėti pasirodė visai nesunku.

– Matot, ponia... Kolinz, tiesa? Mūsų parapija ieško bet ko, kas galėtų duoti kaulų čiulpų šiai mergaitei, kuri jums – tolima giminė. Suprantat, kas yra? Paprašyčiau ir jus pasidaryti kraujo tyrimą, bet, man rodos, jūs per sena duoti kaulų čiulpų. Jums per šešiasdešimt, teisingai?

Rikis nė nenutuokė, ar kokio nors amžiaus kaulų čiulpų duoti nebegalima. Todėl uždavė niekuo nepagrįstą klausimą, į kurį atsakymas buvo akivaizdus. Moteris pakėlė akis nuo rašto, ketindama atsakyti, o Rikis paėmė jį iš rankų, jai dar tikrai nespėjus suvokti viso dokumento. Imdamas pridūrė:

– Ten daug medicininių smulkmenų. Jei norite, galiu paaiškinti. Gal galėtume prisėsti?

Moteris nenoromis linktelėjo galvą ir atidarė jam duris. Jis įėjo į namą, kuris atrodė toks pat trapus, kaip ir jame gyvenanti senutė. Jame buvo pilna mažyčių porcelianinių daikčiukų ir statulėlių, tuščių vazų ir niekučių. Bilsčiojančio, lyg viduje kokia

nors detalė būtų atsikabinusi, oro kondicionieriaus sauso oro erdvę smelkė senatvės ir pelėsių kvapas. Kilimai ir sofa buvo užtiesti plastikinėmis plėvelėmis, lyg moteris baimintųsi palikti kur nors purvo. Jam atrodė, kad viskas name turi savo vietą, ir šeimininkė išsyk pajustų, jei kas nors pasislinktų bent per dešimtadalį colio.

Jam sėdantis, sofa sugirgždėjo.

– Ar galima susisiekti su jūsų sūnumi? Matot, galbūt jis būtų tinkamas donoras... – pažėrė Rikis, laisvai meluodamas.

– Jis mirė, – šaltai atsakė moteris.

– Mirė? Kaipgi?

Ponia Kolinz papurtė galvą.

– Mirė mums visiems. Dabar mirė ir man. Mirė ir nepaliko nieko, tik skausmą, tėve. Atleiskit.

– Kaip jis?..

Ji papurtė galvą.

– Dar ne. Bet, manau, jau greitai.

Rikis atsilošė, ir sofa vėl sugirgždėjo.

– Atleiskit, bet nelabai suprantu, – tarė jis.

Moteris pasilenkė ir iš lentynėlės po kavos staleliu ištraukė užrašų knygelę. Atvertė ją ir pervertė kelis puslapius. Rikis pastebėjo laikraščių iškarpas apie sporto varžybas ir prisiminė, kad gimnazijoje Danielis Kolinzas sportavo. Dar buvo išleistuvių nuotrauka, o paskui tuščias lapas. Čia ji sustojo ir padavė knygutę jam.

– Perverskit puslapį, – karčiai pratarė.

Knygutės lape buvo priklijuotas vienas vienintelis straipsnis iš *Tampa Tribune*. Jo antraštė buvo: SUIMTAS ĮTARIAMASIS DĖL MIRTIES BARE. Smulkmenų ten buvo nedaug, tik kad maždaug prieš metus Danielis Kolinzas buvo suimtas ir apkaltintas žmogžudyste po muštynių bare. Gretimame puslapyje buvo kita antraštė: VALSTIJA REIKALAUS MIRTIES BAUSMĖS UŽ NUŽUDYMĄ BARO MUŠTYNĖSE. Šiame straipsnyje, priklijuotame kito puslapio viduryje, buvo nuotrauka, kurio-

je pusamžis Danielis Kolinzas buvo surakintas ir vedamas į teismo salę. Rikis perbėgo laikraščio iškarpą akimis. Byla atrodė gana paprasta. Susimušė du girtuokliai. Vienas iš jų išėjo į lauką ir palaukė kito. Anot prokurorų, su peiliu rankoje. Žudikas, Danielis Kolinzas, buvo suimtas nusikaltimo vietoje be sąmonės, girtas, su kruvinu peiliu pašonėje, kelios pėdos nuo išsiskėtusios aukos. Laikraštyje buvo užsimenama, kad prieš apiplėšiant auka buvo ypač žiauriai sudarkyta. Neva po to, kai nužudė žmogų ir pasiėmė jo pinigus, Kolinzas stabtelėjo dar kartelį trūktelėti kokio nors pigaus gėralo, prarado nuovoką ir neteko sąmonės anksčiau, nei sugebėjo dingti iš nusikaltimo vietos. Viskas aišku.

Jis skaitė trumpus straipsnelius apie teismą ir nuosprendį. Kolinzas teigė tąnakt buvęs toks girtas, kad nužudymo neatsimenąs. Pasiaiškinimas buvo silpnas ir prisiekusiųjų neįtikino. Jie tarėsi tik pusantros valandos. Dar porą valandų užtruko, kol pasiūlė skirti mirties bausmę – tas pats pasiaiškinimas buvo išdėstytas apeliaciniam teismui, kuriam įspūdžio irgi nepadarė. Oficiali mirtis, kaip vaisius nupjauta ir išdžiovinta, suvyniota ir sudėta į dėžutę, kuo mažiau terliojantis.

Rikis pakėlė akis. Senutė purtė galvą.

– Mano mielas berniukas, – kalbėjo ji. – Pirma praradau jį per tą kekšytę, paskui per gėrimą, dabar jis mirtininkas...

– Ar data jau paskirta? – paklausė Rikis.

– Ne, – atsakė moteris, – advokatas sako, kad dar rašys apeliacijas. Mėgins vienam teisme, kitam. Nelabai tuos dalykus suprantu. Žinau tik, kad mano berniukas sakė taip nepadaręs, bet jo niekas neklausė, – ji pažvelgė į ankštą Rikio koloratę. – Šioje valstybėje visi myli Jėzų ir dauguma žmonių sekmadieniais vaikšto į bažnyčią. Bet kai Šventajame Rašte sakoma „Nežudyk“, mūsų teismams tas nebegalioja. Mūsų, Džordžijos, Teksaso. Šiose vietose geriau nenusikalsti taip, kad kažkas mirtų, tėve. O, kad mano berniukas būtų apie tai pagalvojęs prieš pasiimdamas peilį ir eidamas muštis.

– Jis sako, kad yra nekaltas?

– Taip. Sako išvis tų muštynių neprisimenąs. Sako, kad atsipeikėjo visas kruvinas, kai policininkai daužė jį lazdomis su peiliu pašonėje. Bet turbūt nesugebėjimu prisiminti nelabai pasiteisinsi.

Rikis pervertė puslapį, bet knygutė buvo tuščia.

– Matyt, reikia palikti vietos, – tarė moteris. – Dar bent vienam straipsniui. Tikiuosi, kai ta diena ateis, manęs nebebus, nes nenoriu jos sulaukti.

Ji papurtė galvą.

– Žinot ką, tėve?

– Ką?

– Aš visada pykdavau. Žinot, kai jis įmušė įvartį tose varžybose prieš Saut Saido gimnaziją, miesto čempionate, jo nuotrauka buvo pirmajame puslapyje. Bet visi šitie straipsniai ten, Tampoje, kur mano berniuko beveik niekas nežinojo, jie tebuvo maži straipsniukai giliai laikraščio viduje, kur juos vargiai galėjai pastebėti. Man rodos, jei jau ruošiesi nužudyti žmogų teisėtame teisme, tai turi iš to padaryti ką nors svarbaus. Toks straipsnis turėtų būti ypatingas, pirmajame puslapyje. Bet ne. Tik mažiukas straipsniukas, nukištas tarp vedamojo apie trūkusį kanalizacijos vamzdį ir sodininkystės skilties. Lyg gyvybė nebebūtų svarbi.

Ji atsistojo, Rikis irgi.

– Nuo šitų kalbų man pyksta širdis, tėve. Ir jokie žodžiai, net Šventasis Raštas, neguodžia ir nemaldo skausmo.

– Man rodos, vaikeli, atverkit širdį geriems prisiminimams, ir rasit paguodą.

Rikiui pasirodė, kad, mėgindamas kalbėti kaip kunigas, šnekėjo tuščiai ir beprasmiškai – maždaug taip ir ketino. Senutė užaugino sūnų, kuris, iš visko sprendžiant, buvo tikrų tikriausias kalės vaikas, manė jis. Gyvenimą pradėjo, suvedžiodamas bendraklasę, tampydamas ją su savim keletą metų, paskui, kai pasidarė nebepatogu, metė ją ir vaikus. Galiausiai nužudė žmo-

gų, matyt, dėl jokios kitos priežasties, kaip tik dėl girtuoklystės. Jei Danielio Kolinzo paika, tuščia būtis buvo ko nors verta, Rikis to kol kas neįžvelgė. Šis jo viduje verdantis cinizmas buvo daugmaž patvirtintas tolesnių senutės žodžių:

– Viskas pasisuko blogai dėl tos mergiotės. Kai ji pirmąsyk pastojo, mano berniukas nebeturėjo jokių galimybių. Jį suviliojo, pasinaudodama moteriška klasta, prisirišo prie savęs, o paskui pasinaudojo juo, kad galėtų iš čia ištrūkti. Dėl visų jo nelaimių, kad netapo kuo nors svarbiu, nieko nepasiekė pasaulyje, kaltinu tik ją.

Moters balsas skambėjo griežtai ir ryžtingai. Ji kalbėjo šaltai, kapotai ir visiškai įsitikinusi, kad jos berniukas niekuo neprisišaukė jį užgriuvusių nelaimių. O Rikis, buvęs psichoanalitikas, žinojo, kad įtikinti ją, jog klysta, būtų labai sunku. Mes kuriame, manė jis, o paskui, kai kūrinys nepavyksta, kaltiname kitus, nors kalti dažniausiai būname patys.

– Tai jūs manot, kad jis nekaltas? – paklausė Rikis. Atsakymą žinojo. Ir klausdamas netęsė „dėl nusikaltimo“, nes senutė tikėjo, kad jos sūnus nekaltas dėl nieko, ko prisidirbo.

– Tai aišku. Jei jis taip sakė, aš tikiu.

Iš knygutės ji ištraukė advokato kortelę ir padavė Rikiui. Valstybės paskirtas gynėjas Tampoje. Jis įsiminė vardą, numerį ir pasuko durų link.

– Ar žinot, kas nutiko tiems trims vaikams? Jūsų anūkams? – paklausė Rikis, mojuodamas netikru medicininiu raštu.

Moteris papurtė galvą.

– Girdėjau, kad juos atidavė. Sėdėdamas kalėjime Teksase, Denis pasirašė kažkokius popierius. Jį pagavo už įsilaužimą, bet aš visai tuo netikėjau. Porą metų sėdėjo. Nuo tada niekad nieko apie juos negirdėjom. Dabar jie jau turbūt užaugę, bet niekada jų nemačiau, nė sykio, todėl apie juos kaip ir negalvoju. Denis gerai padarė, kad juos atidavė, kai ta moteris mirė, nes negalėjo vienas auginti trijų nepažįstamų vaikų. O aš jam irgi nebūčiau

padėjus, būdama čia visai viena ir dar ligota, ir visa kita. Užtat jie tapo kažkieno kito vaikais ir galvos skausmu. Kaip ir sakiau, niekad nieko apie juos negirdėjom.

Rikis žinojo, kad paskutinis sakinys – netiesa.

– Ar bent žinot jų vardus?

Moteris papurtė galvą. To judesio žiaurumas kone smogė jam kaip kumštis ir jis suprato, iš ko jaunasis Danielis Kolinzas paveldėjo savanaudiškumą.

Kai Rikį vėl nutvilkė blėstanti dienos kaitra ir saulė, valandėlę apsvaigęs stovėjo ant šaligatvio, svarstydamas, ar tikrai Ražinis siekė tiek, kad galėjo pasmerkti Danielį Kolinzą mirties bausmei. Manė, kad taip. Tik nežinojo, kaip tiksliai.

Dvidešimt septintas skyrius

Rikis grįžo į Njū Hempšyrą ir į Ričardo Laivlio gyvenimą. Viskas, ką sužinojo Floridoje, kėlė jam nerimą.

Svarbiomis akimirkomis į Klerės Taison gyvenimą atėjo du žmonės. Vienas pametė ją ir jos vaikus, o dabar sėdėjo kalėjime, laukdamas mirties bausmės ir skelbdamasis esąs nekaltas valstijoje, garsioje kurtumu tokiems pareiškimams. Kitas nusigręžė nuo savo dukros, kurią prievartavo, ir anūkų, kuriems reikėjo pagalbos. Šis po daugelio metų pats taip pat žiauriai buvo išmestas į gatvę, o dabar galavosi, laukdamas mirties kitoje, bet ne mažiau rūsčioje vietoje.

Mintyse Rikis rašė lygtį: draugas, mušęs Klerę Taison Niujorke, pats buvo sumuštas iki mirties, o ant krūtinės išraižyta kruvina „R“. Tinginys daktaras Starksas, dėl neryžtingumo nesugebėjęs padėti palaužtai Klerei Taison, kai ši to maldavo, paskui buvo privestas prie savižudybės, kai persekiotojai nuosekliai sunaikino visas vietas, kur jis pats būtų galėjęs šauktis pagalbos.

Turėjo būti ir daugiau. Nuo šio suvokimo jį nupurtė šiurpas.

Berods Ražinis sumanė daugybę įvairių keršto rūšių pagal paprastą taisyklę: kiekvienam pagal tai, kas jis toks. Po daugelio metų buvo svarstomi nusikaltimai, kilę iš aplaidumo, ir skelbiami nuosprendžiai. Draugas, kuris tebuvo niekšelis ir nusikaltėlis, buvo nubaustas vienaip. Kitaip – senelis, neišklausęs savo atžalų maldavimų. Rikiui rodėsi, kad tai neregėtas būdas skleis-

ti blogį. Jo paties žaidimas buvo sukurtas, atsižvelgiant į Rikio asmenybę ir išsilavinimą. Kiti buvo nubausti šiurkščiau, nes jų pasaulyje šiurkštumas labiau klestėjo. Aiškus atrodė dar vienas dalykas: Ražinio vaizduotėje jokios ribos numatytos nebuvo.

Tačiau Rikis atkreipė dėmesį, kad galiausiai viskas baigiasi vienodai. Nuoseklus kelias į mirtį arba žlugimą. O visi, kas pasimaišo po kojomis, kaip nelaimėlis ponas Cimermanas ar detektyvė Rigins, buvo laikomi kliūtimis ir galiausiai pašalinami su tiek pat užuojautos, kaip ant rankos nutūpusi sparva.

Rikis suvirpėjo, suvokęs, koks kantrus, atsidavęs ir šaltakraujis iš tikrųjų buvo Ražinis.

Rikis ėmė sudarinėti sąrašėlį žmonių, kurie taip pat galėjo atstumti Klerę Taison ir jos vaikus sunkią akimirką. Ar Niujorke namo šeimininkas iš bedalės moters reikalavo nuomos? Jei taip, dabar jis tikriausiai kur nors gatvėje ir pats nesupranta, kas nutiko jo namui. Socialinis darbuotojas, neįtraukęs jos į paramos programą? Galbūt sužlugdytas finansiškai ir priverstas kreiptis į tą pačią programą? Kunigas, išklausęs maldavimų ir pasiūlęs tuščius skrandžius užkimšti maldomis? Tikriausiai dabar meldžiasi už save. Rikis tegalėjo spėlioti, kaip toli siekia Ražinio kerštas. Kas nutiko miesto elektrikui, išjungusiam jų namuose elektrą už skolas? Jis nežinojo atsakymų į šiuos klausimus, nežinojo ir kur tiksliai Ražinis atskyrė tuos, kuriuos laikė kaltais, nuo visų kitų. Bet viena Rikis žinojo: daugelis žmonių kadaise nepadarė visko, ką galėjo, ir dabar už tai mokėjo.

Ar, tiksliau, grąžino skolas. Visi, nesusipratę padėti Klerei Taison, kol vienintelė jai likusi išeitis buvo iš nevilties nusižudyti.

Tai buvo pats kraupiausias teisingumas, kokį tik Rikis galėjo įsivaizduoti. Kūnų ir sielų žudynės. Rikiui rodėsi, kad nuo tada, kai į jo gyvenimą įsiveržė Ražinis, dažnai bijo. Jis buvo pratęs prie pastovumo ir įžvalgos. Dabar niekas nebebuvo pastovu, viskas buvo tarsi išjudinta su pamatais. Bet dabar jį kaustanti baimė buvo kitokia. Vargiai gebėjo ją įvardyti, bet burna džiūvo, o

ant liežuvio jautėsi kartumas. Būdamas analitikas, gyveno savo pasiturinčių pacientų pasauliuose, pilnuose susiraizgiusio nerimo ir stingdančio nesaugumo, bet dabar visa tai atrodė vienodai menka ir tarsi apgailėtinas skendimas savyje.

Ražinio įtūžio mastai jį pribloškė. Bet sykiu buvo visiškai suprantami.

Psichoanalizė moko vieno, mąstė jis: niekas niekada nevyksta tuštumoje. Bet kuris blogas veiksmas gali susilaukti visokių atgarsių. Į galvą jam atėjo amžino judėjimo modeliai, kuriuos kolegos retsykiais laikydavo ant stalo – keli rutuliukai, sukabinti viena eile. Jei vieną jų kilsteli, kad šis krisdamas atsitrenktų į kitus, nuo tos jėgos paskutinysis eilėje atšoks, o paskui švytuos atgal, taukštelės ir suteiks modeliui pagreitį judėti toliau, kol kas nors nesustabdys jo ranka. Ražinio kerštas, kur Rikis tebuvo nedidelė dalis, veikė kaip tas modelis.

Buvo daugiau mirusiųjų. Daugiau sunaikintų. Greičiausiai jis vienintelis matė visą vaizdą. Amžiną judėjimą.

Rikis pajuto per kūną bėgiojant šiurpulius.

Visi šie nusikaltimai buvo padaryti taip, kad kaltininkas liko nepaliečiamas. Koks detektyvas, koks policininkas sugebėtų susieti juos vieną su kitu, jei vienintelis dalykas, bendras aukoms, buvo prieš dvidešimt metų mirusi moteris? Serijiniai nusikaltimai, pamanė Rikis, su tokia nematoma sąsaja, kad nė įsivaizduoti neįmanoma. Kaip policininko pasakojime apie Rafaelio Džonsono krūtinėje išraižytą „R“, visada buvo daug įtikimesnis kaltininkas už pamėkliškąjį poną R. Paties Rikio mirties priežastys buvo tiesiog akivaizdžios. Sugriauta karjera, sunaikinti namai, mirusi žmona, prarastos santaupos, draugų beveik nėra, uždaras būdas – kodėl jis neturėtų nusižudyti?

Jis puikiausiai suprato ir kitą dalyką: jei Ražinis sužinotų, kad jis paspruko, jei bent įtartų, kad Rikis tebekvėpuoja šios žemės oru, iškart vėl pilnas piktų kėslų pultų sekti Rikio pėdomis. Rikis abejojo, ar tektų antrą kartą sužaisti kokį nors žaidimą. Jam

taip pat dingtelėjo, kaip lengva būtų atsikratyti naujosios tapatybės: pasaulyje Ričardas Laivlis buvo niekas. Pats jo nematomumas beveik užtikrino jo greitą ir žiaurų galą. Ričardą Laivlį būtų galima paskersti vidury baltos dienos ir joks policininkas nesugebėtų susieti jo su Rikiu Starksu ir kažkokiu Ražiniu. Tebūtų išsiaiškinta, kad Ričardas Laivlis – visai ne Ričardas Laivlis, ir jis tuoj pat taptų neatpažintu lavonu, būtų be jokių apeigų ar antkapių palaidotas kokioje nors puodžiaus dirvoje. Galbūt koks detektyvas atsainiai pasmalsautų, kas jis iš tikrųjų, tačiau, užsivertęs kitomis bylomis, greitai nustumtų Ričardo Laivlio mirtį į šalį. Visiems laikams.

Tas pats, kas teikė Rikiui tokį saugumą, darė jį ir taip labai pažeidžiamą.

Todėl grįžęs į Njū Hempšyrą, jis paprasta Durhemo gyvenimo kasdienybe džiaugėsi ne mažiau nei prieš tai. Lyg tikėtųsi visiškai pasinerti į pastovumą – kasryt keltis ir eiti į darbą sykiu su kitais universiteto valytojais, šluostyti grindis, valyti tualetus, šveisti koridorius, keisti lemputes, retsykiais pajuokauti su bendradarbiais, paspėlioti, kaip ateinantį sezoną seksis *Red Sox*. Jo pasaulis buvo toks pabrėžtinai normalus ir neišskirtinis, kad kone prašėsi būti nudažytas melsvai ir žalsvai, kaip valdiškų įstaigų koridoriai. Sykį, gariniu siurbliu valydamas dėstytojų poilsio kambario kilimą, jis suvokė, kad aparato burzgimas, virpėjimas jo rankose ir kone akimirksniu atidengiamas švaraus kilimo plotas teikė beveik hipnotišką malonumą. Lyg naujame šio pasaulio paprastume galėtų išnykti visa, kas jis buvo anksčiau. Jautėsi keistai patenkintas – vienas, darbe, skelbte skelbiančiame pastovumą ir įprastumą. Džiaugėsi retkarčiais naktimis dirbdamas savižudybių prevencijos linijoje, kur prisiminė savus gydytojo įgūdžius, ramiai ir santūriai dalindamas patarimus ir tiesdamas pagalbos ranką. Suprato nesmarkiai besiilgįs jo, kaip analitiko, kiekvieną dieną pripildžiusių nerimo, nuogąstavimų ir baimės. Retsykiais spėliodavo, ar kadaise jį pažinoję žmonės, netgi ve-

lionė žmona, dabar atpažintų. Rikis pats stebėjosi, nujausdamas, kad Ričardas Laivlis buvo daug arčiau to, kuo jis norėjo būti. Arčiau to, kuo būdavo vasaromis Keipe, nei daktaras Starksas suprato, gydydamas turtingus ir galingus neurotikus.

Nematomumas, manė jis, gundo.

Bet tai nepatikima. Kiekvieną sekundę, kai prisiversdavo džiaugtis tuo, kuo tapo, keršytojas Frederikas Lozorius klykė priešingus nurodymus. Jis vėl pradėjo sportuoti ir laisvalaikiu mokėsi šaudyti pistoletų šaudykloje. Orai gerėjo, šilo, visur skleidėsi spalvos, ir jis nusprendė, kad dar nepakenktų išgyvenimo laukinėje gamtoje įgūdžiai, todėl Frederiko Lozoriaus vardu įstojo į orientacinio sporto klubą, vadovaujamą žygių ir stovyklavimo įmonės.

Tam tikra prasme jis stovėjo viduryje trikampio, kaip elgiasi žmogus, mėgindamas rasti kelią miške. Trys atskaitos taškai: kas jis buvo, kuo tapo ir kuo reikėjo būti.

Vėlai naktį, sėdėdamas vienas savo nuomojamame kambarėlyje, beveik patamsyje, mažutei stalinei lempai vos prasklaidant šešėlius, paklausė savęs, ar galėtų nusigręžti nuo visko, kas įvyko. Tiesiog nutraukti visus jausmų ryšius su praeitimi ir jį užgriuvusiomis nelaimėmis ir tapti visiškai paprastu žmogum. Gyventi nuo algos iki algos. Mėgautis kasdienybe. Permąstyti, kas jis yra. Pradėti žvejoti ar medžioti, o gal tiesiog skaityti. Bendrauti su kuo mažiau žmonių. Gyventi vienuolišką gyvenimą atsiskyrėlio vienatvėje. Pamiršti penkiasdešimt trejus savo gyvenimo metus ir pradėti iš naujo nuo dienos, kai padegė namus Keipe ir iškeliavo iš ten. Atrodė, taip būtų beveik budistiška ir kankinama. Rikis galėtų išgaruoti nuo šios žemės, kaip balutė karštą, saulėtą dieną – tiesiog išsisklaidyti ore.

Tokia galimybė beveik baugino.

Rodės, pasiekė kryžkelę, kur reikėjo rinktis. Kaip Odisėjo, jo elektroninio slapyvardžio, kelias ėjo tarp Scilės ir Charibdės. Kiekvienu atveju tektų sumokėti ir grėstų pavojai.

Vėlai naktį kukliame nuomojamame kambarėlyje Njū Hempšyre jis paskleidė ant lovos visus užrašus ir ryšius, siejančius jį su žmogumi, privertusiu išnykti iš šio pasaulio. Visokias nuotrupas, užuominas ir nuorodas, kuriomis galėjo sekti. Arba ne. Arba jis ieškos žmogaus, šitaip jį nuskriaudusio, ir nesibaimins būti atskleistas. Arba išmes viską lauk ir kaip mokėdamas gyvens ten, kur jau įsitvirtino. Jautėsi maždaug taip, lyg būtų koks penkiolikto amžiaus ispanų keliautojas, netvirtai stovįs ant dervuoto mažo burlaivio denio ir žvelgiąs į bekraštį tamsiai žalią vandenyną, kur tiesiai už horizonto galbūt plyti naujas nepažįstamas pasaulis.

Krūvos viduryje buvo popieriai, kuriuos Rikis atėmė iš mirštančio senio Taisono mirties patale Pensakolos veteranų ligoninėje. Ten buvo parašyti vardai įtėvių, prieš dvidešimt metų priglaudusių tris vaikus. Žinojo, kad jie – kitas žingsnis.

Reikėjo nuspręsti: žengti jį ar ne.

Iš dalies jis manė galėsiąs būti laimingas, likdamas Ričardu Laivliu, valytoju. Durhemas – malonus miestelis. Jo šeimininkės – visai mielos moterys.

Bet matė ir kitą padėties pusę.

Daktaras Frederikas Starksas nebuvo vertas mirti. Bent jau ne už tai, ką padarė – blogai padarė – tuo metu, kai pats buvo kamuojamas neryžtingumo ir abejonių. Nesiginčijo, kad galėjo labiau pasistengti padėti Klerei Taison. Galėjo atkreipti į ją dėmesį ir galbūt ištiesti pagalbos ranką, kad gyvenimas jai vėl atrodytų mielas. Nebandė neigti, kad turėjo tokią progą ir ją praleido. Dėl to Ražinis buvo teisus. Tačiau akivaizdu, kad bausmė buvo per sunki už tokį nusikaltimą.

Nuo tos minties Rikis įsiuto.

– Aš jos nežudžiau, – pasakė balsu, bet pašnibždomis.

Jo kambarys buvo ir karstas, ir gelbėjimosi valtis, manė jis.

Pagalvojo, ar kada galės įkvėpti gurkšnį oro ir nejusti abejonės skonio. Koks čia saugumas, jei amžinai slapstaisi? Jei kiek-

vieną žmogų už kiekvieno lango įtari esant tą, kuris nustūmė tave į bevardystę. Šovė siaubinga mintis: jam Ražinio žaidimas niekada nesibaigs, net jei jis ir baigėsi paslaptingajam ponui R. Rikis vis nežinos, vis nebus tikras, niekada neturės nė akimirkos ramybės, netemdomos klausimų.

Reikėjo rasti atsakymą.

Vienas kambaryje Rikis paėmė nuo lovos popierius. Jis taip greitai smaukė gumutę, kuria buvo perrišti įvaikinimo dokumentai, kad ši net nutrūko.

– Na, gerai, – tyliai ištarė pats sau ir visoms jo besiklausančioms šmėkloms. – Žaidimas ir vėl prasideda.

Rikis greitai išsiaiškino, kad Niujorko miesto socialinės tarnybos pusmetį po motinos mirties kilnojo vaikus iš vienų globos namų į kitus, kol juos įsivaikino Njū Džersyje gyvenusi pora. Tebuvo viena socialinio darbuotojo ataskaita, kurioje buvo rašoma, kad vaikai buvo sunkūs. Buvo teigiama, kad visur, išskyrus paskutiniuosius neįvardytus globos namus, jie bet kokiame žmonių būryje elgėsi neklusniai, piktai ir užgauliai. Socialinis darbuotojas siūlė gydytis, ypač vyriausiajam. Ataskaita buvo parašyta sausa, atgrubnagiška kalba, be jokių smulkmenų, kurios Rikiui būtų ką nors atskleidusios apie vaiką, kuris suaugęs virto jo kankintoju. Bet sužinojo, kad įvaikinimui tarpininkavo Niujorko vyskupijos labdaros skyrius. Nebuvo įrašų, kad būtų mokėti kokie nors pinigai, bet Rikis įtarė, kad kažkas panašaus buvo. Dar buvo nuorašai dokumentų, kuriais senis Taisonas atsisakė bet kokių pretenzijų į vaikus. Buvo ir kitas toks pats dokumentas, pasirašytas Danielio Kolinzo, šiam sėdint Teksaso kalėjime. Čia Rikis įžvelgė sutapimą: Danielis Kolinzas atsisakė vaikų, sėdėdamas kalėjime. Po daugelio metų kieta Ražinio ranka grąžino jį ten pat. Rikis pamanė, kad nesvarbu, kaip kadaise atstumtam vaikui tas pavyko, jo pasitenkinimas turėjo būti beribis.

Tris beglobius vaikus įsivaikino Hovardas ir Marta Džekso-

nai. Buvo parašytas jų adresas. Vest Vindzore, pusiau priemiestyje, pusiau kaime netoli Prinstono, bet daugiau jokių smulkmenų apie tėvus. Jie priglaudė visus tris vaikus – Rikiui tas pasirodė įdomu. Klausimas, kaip jie sugebėjo išlikti kartu, buvo toks pat svarbus, kaip ir kodėl jų neišskyrė. Buvo išvardyti ir vaikai – berniukas Lukas, dvylikos metų, berniukas Metju, vienuolikos metų, ir mergaitė Džoana, devynerių metų. Iš Biblijos, pamanė Rikis. Abejojo, ar vaikai tebesivadino šiais vardais.

Jis keletą kartų pabandė ieškoti kompiuteriu, bet nieko nerado. Tas buvo keista. Jis tikėjosi, kad internete tikrai kas nors plaukioja. Patikrino elektroninę telefonų knygą, rado daug Džeksonų, gyvenančių Njū Džersio viduryje, bet joks vardas akivaizdžiai nesisiejo su tais, kuriuos turėjo savo nedidelėje šūsnyje popierių.

Tačiau turėjo seną adresą. Vadinasi, kažkur yra durys, į kurias galima belstis. Rodės, tokia buvo vienintelė išeitis.

Rikis galvojo vėl pasinaudoti kunigo rūbais ir padirbtu raštu dėl leukemijos, bet nusprendė, kad sykį šios priemonės jau pasitarnavo ir verčiau palikti jas kitai progai. Dabar jis nustojo skustis ir greitai užsiaugino pasišiaušusią barzdą, o internetu užsisakė nesamos privačių detektyvų agentūros darbuotojo pažymėjimą. Dar kartą vėlai naktį apsilankęs teatro katedros drabužinėje, susirado dirbtinį pilvą, į pagalvę panašų įtaisą, pririšamą diržais po marškinėliais, su kuriuo atrodė keturiasdešimt ar penkiasdešimt svarų sunkesnis, nei iš tikrųjų svėrė jo liaunas kūnas. Lengviau atsiduso, radęs ir rudą kostiumą, į kurį tilpo paplatėjęs liemuo. Grimo dėžėse irgi rado naudingų dalykų. Viską sukišo į žalią šiukšlių maišą ir parsinešė namo. Grįžęs dar pridėjo savo pusiau automatinį pistoletą ir dvi pilnas apkabas.

Vietos pigiam mašinų nuomos punkte, dažniausiai aptarnaujančiame studentus ir grynus pinigus mieliau imančiame be klausimų, išsinuomojo ketverių metų senumo mašiną, mačiusią ir geresnių laikų, tarnautojas sąžiningai užsirašė jo padirbto kalifornietiško vairuotojo pažymėjimo numerį, ir ateinančio penk-

tadienio vakarą, baigęs pamainą ūkio skyriuje, patraukė į pietus Njū Džersio link. Rikį supo naktis, po nuomotos mašinos padangomis dūzgė mylios, ir jis skubiai, bet ramiai važiavo, nuolat penkiomis myliomis viršydamas leistiną greitį. Sykį atsidarė langą ir pajuto į mašiną srūvant šilto oro gūsį. Greitai vėl ateis vasara, pamanė. Jei tebebūtų mieste, būtų pradėjęs pratinti pacientus prie minties, kad atėjus jo neišvengiamoms rugpjūčio atostogoms šie turės laikytis kokios kitos atramos gyvenime. Kartais pavykdavo, kartais ne. Prisiminė, kaip vėlyvą pavasarį ir vasaros pradžioje vaikščiodavo po miestą, ir atrodydavo, kad gėlės parke ir besiskleidžianti žaluma nugalės Manheteno plytų ir betono kalnus. Šis laikas ten būdavo pats geriausias, manė, bet greitai praeidavo, o tada stodavo slegianti kaitra ir drėgmė. Jis trukdavo tik tiek, kad patikėtum.

Į miestą įlėkė jau gerokai po vidurnakčio, žvilgtelėjo per petį, važiuodamas per Džordžo Vašingtono tiltą. Net ir gilią naktį miestas, rodės, švytėjo. Tolyn driekėsi Aukštutinis Vestsaidas, ir Rikis žinojo, kad visai netoli stovi Kolumbijos presbiterijonų ligoninė ir klinika, kurioje jis prieš daugelį metų trumpai dirbo ir pats nežinojo, kokį tai turės atgarsį. Kertant užkardą ir įvažiuojant į Njū Džersį, jį nutvilkė keistai sumišę jausmai. Jautėsi lyg sapne, neramioje, įtemptoje virtinėje vaizdų ir įvykių, glūdinčių pasąmonėje, beveik košmare, bet ne visai. Miestas priminė visa, kuo jis buvo, greitkeliu tarškanti mašina reiškė, kuo tapo, o tamsa priešais – kuo galėtų būti.

Palei Pirmąjį kelią sušvito pigios užeigos „laisvų vietų“ ženklas ir jis sustojo. Naktinėje pamainoje priimamajame dirbo indas ar pakistanietis liūdnomis akimis, prie marškinių prisegtoje kortelėje buvo parašytas vardas „Omaras“. Rodės, jis buvo mažumėlę nepatenkintas, kad Rikis atvyko ir išbudino jį iš svajingos pusiaumigos. Bet vis tiek davė Rikiui smulkų apylinkės gatvių žemėlapį, o paskui grįžo į savo kėdę prie chemijos knygų ir termoso su kažkokiu karštu gėrimu, kurį laikė ant kelių.

Rytą Rikis užsidarė motelio numerio vonios kambaryje su aktorių grimo rinkiniu, nusipaišė mėlynę kaktoje ir randą po kaire akimi. Juos nudažė beveik violetine spalva, kad bet kas, su kuo jis šnekėsis, iškart atkreiptų dėmesį. Psichologinis mechanizmas gana paprastas, manė jis. Kaip ir Pensakoloje, žmonės atsimins ne kas jis buvo, o kaip atrodė. Dabar jų akys nesulaikomai kryps į sudarkytą veidą, bet neįsimins jo bruožų. Juos dar slėpė ir susivėlusi barzda. Bendrą vaizdą papildė ir po marškinėliais prikabintas dirbtinis pilvas. Gailėjosi neradęs paaukštinimų batams, bet pamanė galėsiąs jais pasinaudoti kada nors kitą kartą. Apsivilkęs pigų kostiumą, į kišenę įsikišo pistoletą ir atsarginę apkabą.

Manė, kad adresas, kuriuo vyksta, jį gerokai priartins prie žmogaus, troškusio jo mirties. Bent jau taip tikėjosi.

Vietovė, kuria važiavo, jam atrodė keistai mišri. Daugiausia buvo lygios žalios kaimiškos žemės, išvagotos kelių, tikriausiai seniau buvusių kaimo vieškeliais, ramios ir apleistos, bet dabar apkrautos statybų našta. Pravažiavo daugybę įvairių gyvenviečių, nuo aiškiai vidurinės klasės dviejų trijų kambarių kaimiškų namų iki daug prabangesnių, panašių į dvarus, su portikais ir kolonomis, baseinais ir trijų vietų garažais privalomoms „BMW", „Range Rover" ir „Mercedes". Verslininkų namai, manė jis. Bedvasiai būstai vyrams ir moterims, kurie uždirba ir leidžia pinigus kaip įmanydami greičiau ir kažkodėl mano, kad toks gyvenimas prasmingas. Seno ir naujo mišinys atrodė nejaukiai, lyg ši valstijos dalis negalėtų apsispręsti, kokia yra ir kokia nori būti. Jis įtarė, kad senbuviai ūkininkai ir naujakuriai verslininkai prastai sutarė tarpusavyje.

Pro priekinį stiklą švietė saulė, ir jis atsidarė langelį. Diena, manė, tiesiog tobulai graži – šilta ir pavasariška. Jautė švarko kišenę svarinantį pistoletą ir nusprendė verčiau laikytis žiemiškų minčių.

Palei nuošalų keliuką kažkokio ūkio viduryje rado pašto dė-

žutę su ieškomu adresu. Rikis suabejojo, nežinodamas, ko tikėtis. Prie įvažiavimo buvo iškaba: ŠUNŲ VEISLYNAS „SAUGUMAS SVARBIAUSIA“: AUGINIMAS, PRIEŽIŪRA, DRESAVIMAS. VISIŠKAI NATŪRALIŲ SAUGOS SISTEMŲ VEISĖJAI. Greta šio užrašo buvo pavaizduotas rotveileris ir Rikiui tai pasirodė ne itin sąmojinga. Jis įsuko į įvažiavimą, virš kurio lyg stogas skliaudėsi medžiai.

Išvažiavęs iš alėjos, apvažiavo ratu aplink kiemą priešais šeštojo dešimtmečio vienaaukštį kaimišką namą plytiniu fasadu. Namas buvo apaugęs priestatais, apmuštas baltomis lentomis ir sujungtas su daugybe mažų patalpėlių. Vos sustojęs ir išlipęs iš mašinos, išgirdo lojančių šunų keliamą triukšmą. Aplink tvyrojo aitrus išmatų dvokas, vėlyvo ryto kaitroje ir saulėje vis stiprėjantis. Jam žengus pirmyn, triukšmas stiprėjo. Ant vieno priestato pamatė užrašą ADMINISTRACIJA. Ant sienos buvo prikalta panaši iškaba, kaip ir prie įvažiavimo. Artimiausioje būdoje didelis juodas rotveileris raumeninga krūtine, sveriantis kokį šimtą svarų, pašoko ant užpakalinių kojų pražiotais nasrais, iššieptais dantimis. Iš visų šunidės šunų, kurių Rikis matė tuzinus – besivoliojančių, lakstančių, tikrinančių savo narvų ribas – šis vienintelis buvo tylus. Šuo sekė jį akimis, tarsi vertindamas jo jėgas – Rikis nusprendė, kad taip ir yra.

Įėjo į administracijos biurą ir už seno plieninio stalo pamatė sėdintį pusamžį vyriškį. Oras dvokė šlapimu. Vyriškis buvo lieknas, plikas, gyslotas, raumeningomis rankomis – Rikis nusprendė, sutvirtėjusiomis nuo didžiulių gyvūnų draugijos.

– Minutėlę, – pasakė žmogus. Jis spaudė skaičiavimo mašinėlės mygtukus.

– Neskubėkit, – atsakė Rikis. Dar kelis kartus spustelėjęs mygtukus, vyras šyptelėjo, gavęs galutinę sumą. Jis atsistojo ir priėjo prie Rikio.

– Kuo galėčiau padėti? – paklausė. – Siaubas, drauguži, rodos, įsivėlėt į muštynes.

Rikis linktelėjo galvą.

– Turėčiau sakyti „Dar nematėt mano priešininko..."

Šunininkas nusijuokė.

– O aš turėčiau tuo patikėti. Taigi kuo galiu pasitarnauti? Tik turiu pastebėti, kad jei su savimi būtumėt turėjęs Brutą, muštynių nebūtų kilę. Niekaip.

– Brutas – tai šuo aptvare prie durų?

– Atspėjot. Savo prieraišumu jis nuramina prieštaraujančius. Ir neseniai gimė vada jo šunyčių, kuriuos po kelių savaičių bus galima dresuoti.

– Ačiū, bet nereikia.

Šunininkas pasirodė sutrikęs.

Rikis išsitraukė padirbtą privataus detektyvo pažymėjimą, pirktą internetu. Žmogus valandėlę žvelgė į jį, tada paklausė:

– Taigi, pone Lozoriau, matyt, šuniuko įsigyti neketinate?

– Ne.

– Na, tai kuo galiu jums padėti?

– Seniau čia gyveno viena pora. Hovardas ir Marta Džeksonai...

Jam paminėjus vardus, vyriškis suakmenėjo. Akimirksniu išnyko jo draugiška išraiška, o vietoj jos atsirado atšiaurus įtarumas, ir lyg jį pabrėždamas, žmogus žingtelėjo atbulas, tarsi garsiai ištarti vardai būtų stumtelėję krūtinę. Jo balsas pasidarė sausas ir atsargus.

– Kuo jie jums parūpo?

– Ar jie buvo jūsų giminaičiai?

– Aš nusipirkau šitą vietą iš jų paveldėtojo. Jau labai seniai.

– Paveldėtojo?

– Jie mirę.

– Mirę?

– Taip. Kuo jie jums parūpo?

– Man rūpi jų trys vaikai.

– Vaikų jie neturėjo. Mirė vieniši. Tik kažkur gyveno brolis. Iš jo ir pirkau šią vietą. Pastačiau ją ant kojų. Sutvirtinau jų verslą. Bet vaikų nebuvo. Niekada.

– Ne, jūs klystat, – atsakė Rikis. – Buvo. Jie įsivaikino tris Niujorko našlaičius per Niujorko vyskupiją...

– Pone, nežinau, iš kur jūs tai ištraukėt, bet klystat. Mirtinai klystat, – atrėžė šunininkas, o jo balse ūmai pasigirdo vos tramdomas pyktis. – Džeksonai neturėjo jokios šeimos, išskyrus brolį, kuris man pardavė šią vietą. Jie tebuvo senukai ir mirė kartu. Nežinau, apie ką jūs šnekat, ir man rodos, jūs ir pats nelabai nutuokiat.

– Kartu? Kaip?

– Ne mano reikalas. Ir vargu ar jūsų.

– Bet žinot atsakymą, tiesa?

– Visi, kas gyveno čia aplink, žinojo. Paieškokit laikraščiuose. Arba eikit į kapines. Jie palaidoti prie pat tako.

– O jūs man nepadėsit?

– Teisingai. Kas jūs per privatus detektyvas?

– Juk sakiau, – skubiai atsakė Rikis. – Man rūpi trys vaikai, kuriuos Džeksonai priglaudė 1980 metų gegužę.

– O aš jums sakau, kad jokių vaikų nebuvo. Įvaikintų ar ne. Taigi ko iš tikrųjų ieškot?

– Turiu klientą. Jis turi klausimų. Visa kita slapta, – atkirto Rikis.

Vyriškis prisimerkė, atsitiesė, lyg pirmasis šokas būtų išsisklaidęs, o vietoj jo atsirado neslepiamas šiurkštumas.

– Klientą? Kažkas jums moka, kad atvažiuotumėt čia ir klausinėtumėt? Tai gal turit vizitinę kortelę? Kad galėčiau jums paskambinti, jeigu ką nors prisiminsiu...

– Aš ne vietinis, – skubiai sumelavo Rikis.

Šunininkas toliau atidžiai žvelgė į jį.

– Telefonu galima paskambinti ir į kitą valstiją, drauguži. Kur jus rasti? Kaip jus pasiekti, jei prireiks?

Dabar jau Rikis žengė atbulas.

– O ką ketinat prisiminti, ko neprisimenat dabar? – primygtinai paklausė jis.

Galiausiai vyriškio balsas visiškai atvėso. Dabar jis vertino, tikrino, lyg stengtųsi įsiminti kiekvieną Rikio veido ir kūno bruožą.

– Parodykit pažymėjimą dar kartą, – pasakė. – Ar turit ženklelį?

Visi šie staigūs vyriškio pokyčiai klykte klykė, įspėdami Rikį. Tą akimirką jis suvokė atsidūręs prie kažko pavojingo, lyg eidamas tamsoje būtų staiga priėjęs stačios pakriaušės kraštą.

Rikis žengė durų link.

– Klausykit, duodu jums porą valandų pagalvoti, tada paskambinsiu. Jei norėsit kalbėtis, jei ką nors prisiminsit, galėsim susieiti.

Rikis skubiai nėrė iš biuro ir patraukė link nuomotos mašinos. Šunininkas sekė jam už kelių žingsnių, bet pasuko į šalį ir po sekundės buvo prie Bruto aptvaro. Jis atšovė vartus ir išsyk šuva pražiotais nasrais, bet vis dar tylus, liuoktelėjo jam prie šono. Šunininkas parodė nežymų ženklą ištiestu delnu, ir šuo iškart sustingo, laukdamas kito nurodymo, įbedė akis tiesiai į Rikį.

Rikis atsigręžė į šunį ir šeimininką, lėtai atbulas nuėjo paskutinius žingsnius iki mašinos. Iš kelnių kišenės išsiėmė raktelius. Pagaliau šuo tyliai suurzgė, taip pat grėsmingai, kaip ir jo įtempti pečių raumenys ir pastatytos ausys, laukiančios šunininko įsakymo pulti.

– Nemanau, kad dar susitiksim, pone, – pasakė šunininkas. – Ir nemanau, kad būtų protinga dar kartą čia atvažiuoti ir klausinėti.

Rikis perėmė raktelius kairiąja ranka ir atsidarė dureles. Tuo pat metu dešiniąją ranką įkišo į švarko kišenę ir suėmė pusiau automatinį pistoletą. Akimis sekė šunį, o mintimis susitelkė prie to, ko gali tekti imtis. Pakelti saugiklį. Išsitraukti pistoletą. Atlaužti gaiduką. Atsistoti į šaulio padėtį ir nusitaikyti. Šaudykloje jis niekada nesinervindavo, neskubėdavo ir vis tiek užtrukdavo kelias sekundes. Nė nenutuokė, ar suspėtų iššauti laiku ir ar pataikytų į šunį. Jam dar atėjo į galvą, kad šuniui sustabdyti gali prireikti kelių šūvių.

Tikriausiai rotveileris atbėgtų iki jo per dvi tris sekundes. Šis nekantraudamas šliaužė pirmyn, colis po colio vis arčiau Rikio. Ne, pamanė Rikis, mažiau. Vieną sekundę.

Šunininkas pažvelgė į Rikį ir pamatė jo ranką krebždant kišenėje. Nusišypsojo.

– Pone privatus detektyve, jei kišenėje turite ginklą, patikėkit, jums nepadės. Tik ne prieš šitą šunį. Niekaip.

Rikis ranka suėmė pistoleto rankeną, o smilių uždėjo ant gaiduko. Buvo prisimerkęs ir pats vos pažino savo balso šaltumą.

– Galbūt, – labai lėtai ir atsargiai pratarė jis, – galbūt aš tą žinau. Ir nė nemėginsiu suvaryti kulkos į jūsų šunį. O tik įvarysiu šovinį tiesiai jums į krūtinę. Jūs puikus, stambus taikinys, patikėkit, į jus pataikysiu be vargo. O mirsit nė nespėjęs nugriūti ir neteksit malonumo stebėti, kaip jūsų šuva mane sukramtys.

Šitai išgirdęs, šunininkas suabejojo. Suėmė ranka šuns antkaklį ir jį užveržė.

– Njū Hempšyro numeriai, – po valandėlės pratarė jis, – su devizu „Gyvenk laisvas arba mirk“. Labai lengva atsiminti. Dabar dinkit iš čia.

Rikis tuoj pat šoko į mašiną ir užtrenkė dureles. Po kelių sekundžių jau judėjo iš vietos, bet matė veidrodėlyje šunininką vis dar su šuva prie šono stebintį, kaip jis išvažiuoja.

Rikis sunkiai dūsavo. Lyg kaitra iš lauko būtų įveikusi mašinos oro kondicionavimo sistemą ir kresteldamas, kai iš keliuko įsuko į gruntuotą vieškelį, jis atidarė langelį ir įkvėpė mašinos keliamo vėjo. Šis buvo karštas.

Jis stabtelėjo šalikėje aprimti ir pamatė įvažiavimą į kapines. Rikis susitvardė ir pamėgino įvertinti, kas nutiko pas šunininką. Košę aiškiai užvirė paminėti trys našlaičiai. Rodės, šunininko pyktis kilo iš giliai, beveik lyg priešslenkstinė žinia. Vyriškis jau daugelį metų negalvojo apie tuos tris vaikus, kol neatvažiavo

Rikis ir neuždavė vienintelio klausimo, kuris pažadino ir iškėlė reakciją iš gelmės.

Susitikime buvo kažkas daug pavojingesnio už šunį prie vyriškio šono. Tarsi žmogus būtų metų metus laukęs Rikio ar ko nors į jį panašaus, kas klausinėtų, ir praėjus nuostabai, kad, tiek lauktas, pagaliau atvyko, jis tiksliai žinojo, ką daryti.

Gromuliuodamas šią mintį, Rikis pajuto silpną pykinimą.

Vos įvažiavus į kapines, truputį nuošaliau nuo tarp kapų einančio tako, stovėjo nedidukas baltomis lentomis apmuštas namelis. Rikis įtarė, kad ten ne vien sandėliukas, ir sustojo prie jo. Tuo pat metu iš namelio išėjo žilagalvis žmogus mėlynais darbiniais drabužiais, panašiais į Rikio dėvimus dirbant universiteto ūkio skyriuje, žengė porą žingsnių link netoliese stovinčios žoliapjovės, bet sustojo, pamatęs iš nuomotos mašinos lipantį Rikį.

– Gal galėčiau padėti? – pasiteiravo žmogus.

– Ieškau poros kapų, – atsakė Rikis.

– Čia pakasta daugybė žmonių, ko tiksliai ieškot?

– Poros, pavarde Džeksonai.

Senukas nusišypsojo.

– Jau seniai jų niekas nelanko. Žmonės turbūt bijo prisišaukti nelaimę. O man atrodo, kad tie, kas guli šičia, jau patyrė visą jiems skirtą laimę ir nelaimę, todėl man nerūpi. Džeksonų kapai anoje pusėje, paskutinėje eilėje, toli dešinėje. Važiuokit iki tako galo, išlipkit ir eikit ten. Nesunkiai rasit.

– Ar jūs juos pažinojot?

– Ne. O ką, ar jūs jų giminaitis?

– Ne, – atsakė Rikis. – Aš detektyvas. Man rūpi jų globotiniai.

– Niekad negirdėjau, kad jie būtų turėję vaikų. Tas būtų įrašyta dokumentuose, kai jie mirė, bet neatsimenu nieko panašaus, o Džeksonai porą dienų buvo pirmuose laikraščių puslapiuose.

– Kaip mirė?

Žmogus žvilgtelėjo truputį nustebęs.

– Maniau, kad žinot, jei atvažiavot apžiūrėti kapų ir visa kita...

– Kaip?

– Na, policininkai tai vadina žmogžudyste su savižudybe. Po kažkokio barnio senis nušovė senutę, tada nusišovė pats. Kelias dienas kūnai puvo name, kol paštininkas pastebėjo, kad niekas nepasiima laiškų, susirūpino ir pranešė vietos policijai. Rodos, ir šunys pripuolė prie kūnų, todėl mažai kas liko, tik truputis nelabai malonių nuograužų. Patikėkit, tuose namuose buvo daug pykčio.

– O žmogus, kuris juos nusipirko...

– Aš jo nepažįstu, bet kalba, kad jis ne pats nuostabiausias. Toks pat bjaurus kaip ir jo šunys. Perėmė ir Džeksonų šunininkystės verslą, tačiau bent jau iššaudė tuos šunis, kurie suėdė ankstesnius šeimininkus. Bet, manyčiau, jam ir pačiam panašiai baigsis. Galbūt dėl to jis ir graužiasi. Užtat ir yra toks bjaurus.

Seniokas nelinksmai sukrizeno ir parodė ranka į kalvelę.

– Ana ten, – pasakė jis. – Tiesą sakant, visai maloni vietelė ilsėtis per amžius.

Rikis valandėlę pamąstė, tada paklausė:

– Jūs nežinot, kas nupirko sklypą? Ir kas moka už kapų priežiūrą?

Senis gūžtelėjo pečiais.

– Man tiesiog atsiunčia čekius, daugiau aš nieko nežinau.

Kapus Rikis rado nesunkiai. Jis kurį laiką stovėjo skaisčios vidudienio saulės tyloje ir akimirką susimąstė, ar kas nors pagalvojo pastatyti antkapį po jo savižudybės. Abejojo. Buvo toks pat atsiskyręs kaip Džeksonai. Dar susimąstė, kodėl nepastatė jokio paminklo savo mirusiai žmonai. Jos vardu teisės mokyklai padėjo įkurti knygų fondą, kasmet žmonos vardu aukojo Gamtos apsaugos fondui ir sakė sau, kad tokie darbai geriau nei šaltas akmens luitas, saugantis siaurą žemės ruoželį. Bet atvykęs čia, beveik persigalvojo. Užsisvajojo apie mirtį, jos baigtinumą ir įtaką gyviesiems. Pagalvojo, kam nors mirus, daugiau sužinome apie gyvuosius negu apie velionį.

Nežinojo, kaip ilgai stovėjo prie kapų, kol galiausiai juos apžiūrėjo. Antkapis buvo bendras, ant jo tebuvo parašyti vardai, gimimo ir mirties datos.

Kažkas atrodė ne taip, todėl Rikis žvelgė į trumputį įrašą, mėgindamas susivokti kas. Užtruko kelias sekundes, kol suprato.

Žmogžudystės ir savižudybės data buvo tas pats mėnuo, kaip ir įvaikinimo dokumentuose.

Rikis žengė atbulas. O tada pastebėjo dar kai ką.

Abu Džeksonai buvo gimę trečiajame dešimtmetyje. Abu mirė, būdami daugiau nei šešiasdešimties.

Jam vėl pasidarė karšta, todėl atsilaisvino kaklaraištį. Dirbtinis pilvas tempė jį žemyn, o nupiešta mėlynė ir randas staiga ėmė niežėti.

Niekas, būdamas tokio amžiaus, negali įsivaikinti vaiko, o juo labiau trijų, pamanė jis. Įvaikinimo tarnybų įstatai beveik iškart atmestų bevaikę tokio amžiaus porą ir rinktųsi jaunesnę ir gyvybingesnę.

Rikis stovėjo prie kapų ir jautėsi žvelgiąs į melą. Ne apie jų mirtį. Ji buvo pakankamai tikra. Bet melą kažkur jų gyvenime.

Viskas ne taip, mąstė. Viskas ne taip, kaip turėtų būti. Jausmas, kad tuojau atsiskleis kažkas daug didesnio, nei jis tikėjosi, kone gniuždė Rikį. Kerštas be ribų.

Sakė sau, kad dabar reikia grįžti į saugų Njū Hempšyro prieglobstį ir ramiai permąstyti, ką sužinojo, nuspręsti, koks bus kitas – protingas ir apgalvotas – žingsnis. Sustabdė mašiną prie savo motelio administracijos ir įėjęs pamatė kitą tarnautoją. Vietoj Omaro sėdėjo Džeimsas su prisegamu kaklaraiščiu, kuris vis tiek sugebėjo nusisukti ant šono.

– Norėčiau išsiregistruoti, – pasakė Rikis. – Ponas Lozorius, du šimtai trisdešimt antras kambarys.

Tarnautojas kompiuteriu atspausdino čekį ir pasakė:

– Viskas. Tik jums yra pora telefono žinučių.

Rikis sutrikęs pasitikslino:

– Telefono žinučių?

Tarnautojas Džeimsas linktelėjo galvą.

– Skambino vyrukas iš kažkokios šunidės, klausė, ar jūs čia apsistojęs. Norėjo palikti žinutę jūsų kambario telefone. O paskui, prieš pat jums ateinant, buvo dar viena žinutė.

– To paties vyruko?

– Nežinau. Aš tik spaudau mygtukus. Su tuo žmogum nekalbėjau. Man tik parodo kambario numerį skambučių lape. Du šimtai trisdešimt antras kambarys. Dvi žinutės. Jei norit, čiupkit telefoną ir surinkit savo kambario numerį. Galėsit išklausyti žinučių.

Rikis padarė, kaip pamokytas. Pirmoji žinutė buvo nuo šunininko.

– Taip ir maniau, kad būsit apsistojęs kur nors pigiai ir netoli. Nebuvo sunku atspėti kur. Galvojau apie jūsų klausimus. Paskambinkit man. Galbūt žinau kai ką, kas jums praverstų. Bet verčiau jau iš anksto pasiruoškit čekių knygelę. Jums tas kainuos.

Rikis paspaudė trejetą ir ištrynė žinutę. Kita žinutė įsijungė automatiškai. Balsas buvo sausas, ramus ir pribloškiantis, lyg karštą vasaros dieną radus ant šaligatvio ledo luitą.

– Pone Lozoriau, man pranešė, kad smalsaujate apie velionius poną ir ponią Džeksonus, ir manau, kad turiu informacijos, praturtinsiančios jūsų paieškas. Prašyčiau kuo greičiau man paskambinti numeriu 212 555 1717, ir sutarsime dėl susitikimo.

Skambintoja neprisistatė. Ir nereikėjo. Rikis pažino balsą. Skambino Vergilija.

TREČIA DALIS

Mirtis patinka net blogiems poetams

Dvidešimt aštuntas skyrius

Rikis spruko.

Skubiai susikrovęs krepšį, cypiančiomis padangomis lėkdamas greitkeliu, jis movė tolyn nuo motelio Njū Džersyje ir pažįstamo balso ragelyje. Nė negaišo nusiplauti nupiešto rando nuo skruosto. Per vieną rytą, keliose vietose uždavęs netinkamus klausimus, jis sutrumpino laiką, iš sąjungininko paversdamas jį priešu. Rikis ketino lėtai atkapstyti, kas Ražinis yra iš tikrųjų, o tada, išsiaiškinęs visa, ką jam reikėjo, lėtai ir kruopščiai sukurti savo keršto planą. Užtikrinti, kad viskas parengta, spąstai paspęsti, ir susiremti lygiomis jėgomis. Suprato, kad dabar tokios prabangos nebeturi.

Nežinojo, kaip šunininkas susijęs su Ražiniu, bet tikrai buvo susijęs, nes jam išvykus, kol Rikis švaistė laiką, apžiūrinėdamas senukų kapus, šunininkas skambino telefonu. Buvo kraupu, kaip lengvai jam pavyko rasti motelį, kuriame Rikis apsistojo. Liepė sau daug atidžiau mėtyti pėdas.

Greitai ir neramiai lėkė atgal į Njū Hempšyrą, mėgindamas įvertinti, kokio dydžio pavojus iš tikrųjų jam gresia. Varstyte varstė visokios baimės ir prieštaringos mintys.

Bet viena jų buvo pati svarbiausia. Rikis nebegalėjo atvirsti į neveiklų psichoanalitiką. Tai reikštų ir vėl laukti, kol kas nors atsitiks, o tada, prieš imantis veiksmų, mėginti nustatyti ir suprasti visas vidines galias. Tai buvo atoveiksmių, uždelsto veikimo pasaulis. Ramybės ir proto.

Jei įklius į šiuos spąstus, liks be galvos. Žinojo, kad turi veikti. Jei ir nedaryti nieko daugiau, tai bent sukurti regimybę, kad yra toks pat pavojingas kaip Ražinis.

Vos pravažiavus pakelės ženklą SVEIKI ATVYKĘ Į MASAČIŪSETSĄ, jam šovė mintis. Priekyje pamatė išsukimą iš greitkelio, o iškart už jo – įprasčiausią amerikietišką vaizdelį: prekybos centrą. Pasuko iš kelio į centro stovėjimo aikštelę. Po kelių minučių jau grūdosi minioje, klaidžiojančioje po gausybę parduotuvių. Šiose buvo prekiaujama tais pačiais daiktais už beveik tokią pat kainą, bet skirtingai supakuotais, kad pirkėjams atrodytų, jog visam tame vienodume rado kažką nepakartojamo. Rikis su juodo humoro jausmu pagalvojo, kad vieta jo planui tinka tiesiog nuostabiai.

Netrukus prie valgyklos rado telefonų eilę. Pirmąjį numerį atsiminė lengvai. Jam už nugaros girdėjosi negarsus valgančių ir šnekančių žmonių triukšmas, ir, rinkdamas numerį, jis pridengė ragelį ranka.

– *New York Times* skelbimų skyrius.

– Sveiki, – maloniai tarė Rikis. – Norėčiau įdėti vienos skilties skelbimą pirmajame puslapyje.

Jis skubiai perskaitė kreditinės kortelės numerį. Tarnautojas užsirašė, tada paklausė:

– Tvarka, pone Lozoriau, koks bus skelbimas?

Rikis pagalvojo ir pasakė:

Pone R. Žaidimas tęsiasi. Naujajame *Voice**.

Tarnautojas pakartojo.

– Viskas? – paklausė jis.

– Viskas, – atsakė Rikis. – Tik *Voice* būtinai parašykit iš didžiosios, gerai?

* *Voice* (angl.) – balsas; sutrumpintas žurnalo *Village Voice* pavadinimas (*vert.*).

Tarnautojas patvirtino supratęs, ir Rikis padėjo ragelį. Tada nuėjo į greitojo maisto užkandinę, nusipirko puodelį kavos ir pasičiupo saują servetėlių. Susirado nuošalų stalelį ir įsitaisė prie jo su rašikliu rankoje gurkšnoti karšto gėrimo. Neblaškomas triukšmo ir judėjimo, jis susitelkė prie to, ką ketino parašyti, retsykiais kramtydamas rašiklį, gurkštelėdamas kavos, vis ramindamas save, vis planuodamas. Prirašęs ant servetėlių juodraščių, kelis kartus pradėjęs iš naujo, galiausiai sukūrė štai ką:

Žinai, kas aš buvau, bet nežinai, kas aš esu,
Todėl dabar turėtų darytis tau baisu.
Rikis išnyko, mirė, pražuvo,
Aš esu ten, kur jis prieš tai buvo.
Lozorius kėlėsi, kylu ir aš,
Kitam jis iš kapo mirtį parneš.
Naujas žaidimas vietoj seno
Galiausiai atves mus vienas prieš vieną.
Tada pamatysim, kas liks stovėti vietoj.
Nes, pone R., mirtis patinka net blogiems poetams.

Rikis valandėlę gėrėjosi savo kūryba, tada vėl nuėjo prie telefonų. Netrukus prisiskambino į *Village Voice* skelbimų skyrių.

– Norėčiau įdėti skelbimą į pažinčių skyrelį, – pasakė jis.

– Visada prašom. Mielai priimsiu, – atsakė šis tarnautojas. Rikiui atrodė mažumėlę juokinga, kad *Voice* skelbimų tarnautojas buvo daug labiau atsipalaidavęs nei jo kolega *Times*, nors, geriau pagalvojus, to ir reikėjo tikėtis. – Kokios norėsit antraštės?

– Antraštės? – nesuprato Rikis.

– A, – tarė tarnautojas, – jūs pirmą kartą. Na, žinot, sutrumpinimo, pavyzdžiui, BV – baltaodis vyras, SM – sadomazochizmas...

– Supratau, – atsakė Rikis. Truputį pagalvojo ir pridūrė: –

Viršuje parašykit: BV, 50+, ieško savo išrinktojo ypatingoms pramogoms ir žaidimams...

Tarnautojas pakartojo.

– Tvarka, – pasakė. – Toliau?

– Štai, klausykit, – atsakė Rikis. Tada perskaitė tarnautojui eilėraštį, paprašė pakartoti du kartus, tikrindamas, ar šis tikrai teisingai užsirašė. Baigęs skaityti, tarnautojas nutilo.

– Na, – pratarė jis, – čia kažkas neįprasto. Labai neįprasto. Tikriausiai išlįs visi iš savo kampų. Bent jau smalsuoliai. Ir galbūt keli pamišėliai. Gerai, ar norėsit nusipirkti atsakymų dėžutę? Duosim jums dėžutės numerį, ir galėsit atsakymų išklausyti telefonu. Tvarka tokia: kol mokat už dėžutę, jūs vienintelis galit jos klausytis.

– Taip, prašyčiau, – atsakė Rikis. Išgirdo, kaip tarnautojas spausdina kompiuteriu.

– Tai va, – pasakė šis. – Jūsų dėžutės numeris 1313. Tikiuosi, jūs ne prietaringas.

– Nė trupučio, – atsakė Rikis. Ant servetėlės užsirašė numerį, kuriuo reikės tikrinti, ar dėžutėje yra atsakymų, ir padėjo ragelį.

Akimirką norėjo paskambinti Vergilijos duotuoju numeriu. Bet atsispyrė pagundai. Prieš tai reikėjo pasirūpinti keliais kitais dalykais.

„Karo mene" Sun Tzu aptaria, kaip svarbu generolui pasirinkti mūšio lauką. Užimti paslaptingą vietą, pranašesnę padėtį. Atsistoti aukštumoje. Sugebėti nuslėpti savo stipriąsias puses. Pasinaudoti pažįstama vietove. Rikiui rodėsi, kad jam irgi tinka šie patarimai. Eilėraštukas *Village Voice* buvo lyg į priešininką paleista strėlė, pirmas šūvis, skirtas dėmesiui patraukti.

Rikis suprato, kad ilgai netruks, kol kas nors atvažiuos į Durhemą jo ieškoti. Mašinos numeriai, kuriuos įsidėmėjo šunininkas, tą beveik užtikrino. Nemanė, kad bus labai sunku išsiaiš-

kinti, kad numeriai priklauso nuomos punktui, ir netrukus kas nors atvažiavęs paklaus, kuo vardu žmogus, ją išsinuomojęs. Rikio rūpestis buvo painus, manė, bet iš esmės tilpo į vieną klausimą: kur jis nori kovoti kitą mūšį? Reikėjo pasirinkti kovos lauką.

Jis grąžino mašiną į nuomą, trumpai užsuko į savo kambarį ir nuėjo tiesiai į darbą savižudybių prevencijos linijoje. Buvo išsiblaškęs nuo galvoje besisukančių klausimų, mąstė, kad nežinia, kiek laiko jis laimėjo skelbimais *Times* ir *Village Voice*, bet šiek tiek laimėjo. *Times* išeis kitą rytą, *Voice* – savaitės pabaigoje. Buvo visai tikėtina, kad Ražinis nieko nedarys, neperskaitęs abiejų. Kol kas jis težinojo tik, kad nutukęs randuotas privatus detektyvas atvažiavo į šunidę Njū Džersyje ir uždavė pavienius klausimus apie porą, pagal dokumentus prieš daugelį metų įsivaikinusią jį ir jo brolį bei seserį. Žmogus, besivaikantis melo. Rikis neturėjo nepagrįstų vilčių, kad Ražinis nesusigaudys, greitai neras kitų Rikio gyvybės ženklų. Frederikas Lozorius, kunigas, pasirodys klausinėjęs Floridoje. Frederikas Lozorius, privatus detektyvas, atvažiavo į Njū Džersį. Rikis manė, kad visa laimė, jog nėra jokio akivaizdaus ryšio tarp Frederiko Lozoriaus ir daktaro Frederiko Starkso bei Ričardo Laivlio. Pirmasis buvo laikomas mirusiu. Antrasis tebebuvo slepiamas bevardystės. Sėsdamasis už stalo apytamsiame kabinete, prie telefono su keliomis linijomis, jis džiaugėsi, kad semestras universitete eina į pabaigą. Tikėjosi, kad skambins tiesiog streso ir baigiamųjų egzaminų nevilties prislėgti studentai, su kuriais jam buvo nesunku. Nemanė, kad kas nors žudytųsi dėl chemijos egzamino, nors buvo girdėjęs ir didesnių kvailysčių. O nakties gūdumoje jam pavyko aiškiai susikaupti.

Paklausė savęs: ko noriu pasiekti?

Ar norėjo nužudyti žmogų, privertusį jį apsimesti mirusiu? Grasinusį jo giminėms ir sugriovusį viską, kuo jis buvo? Rikiui atrodė, kad kai kuriuose per paskutinius mėnesius perskaitytuose detektyvuose ir trileriuose atsakymas būtų tiesiog taip.

Kažkas jį smarkiai nuskriaudė, todėl dabar turėtų jam žiauriai keršyti. Nužudyti jį. Akis už akį – bet kokio keršto esmė.

Rikis patempė lūpą ir pasakė sau: yra daug nužudymo būdų. Jis ir pats vieną jų patyrė. Turėtų būti ir daugiau, nuo samdomo žudiko kulkos iki kūną suėdančios ligos.

Svarbiausia buvo pasirinkti tinkamą žmogžudystę. O tam reikėjo pažinti priešininką. Ne šiaip sau žinoti, kas jis, o koks.

Rikis iš mirties turėjo pakilti, susitvarkęs savo gyvenimą. Jis nebuvo koks nors lakūnas kamikadzė, geriantis apeiginę sakės taurę, o tada lekiantis į mirtį ir negalvojantis apie nieką pasaulyje. Rikis norėjo išlikti.

Nesitikėjo kada nors grįžti į daktaro Frederiko Starkso gyvenimą. Nebebus ramaus darbo, klausantis sutrikusių turtuolių aimanų kasdien keturiasdešimt aštuonias savaites per metus. Tas nebegrįš, suprato.

Jis apsižvalgė po ankštą kabinetą, kuriame buvo įsikūrusi krizių pagalbos linija. Tai buvo kambarėlis pagrindiniame studentų sveikatos tarnybos pastato koridoriuje. Jis buvo siauras, nelabai patogus, jame stovėjo stalas, trys telefonai, kabėjo keli plakatai su futbolo, lakroso* ir amerikietiškojo futbolo tvarkaraščiais bei sportininkų nuotraukomis. Dar buvo didelis studentų miestelio žemėlapis ir spausdintas sąrašas su gelbėjimo tarnybų ir apsaugos numeriais. Truputį stambesniu šriftu buvo atspausdinti nurodymai, ką daryti, jei prie savižudybių prevencijos linijos budintis žmogus turėtų rimtą pagrindą manyti, kad kažkas iš tikrųjų bando žudytis. Nurodymuose buvo išvardyta, ko imtis: paskambinti policijai ir paprašyti 911 operatoriaus patikrinti liniją, kad būtų galima nustatyti, iš kur skambinama. Taip reikėjo daryti tik pačiais sunkiausiais atvejais, kai grėsė pavojus gyvybei ir reikėjo siųsti gelbėtojus. Rikis niekada tokia galimybe nepasinaudojo. Tomis naktinių budėjimų savaitėmis jam kaskart pa-

* Žaidimas kamuoliu ant žolės, panašus į ledo ritulį.

vykdavo daugumą skambintojų pertemptais nervais jei ne atvesti į protą, tai bent įkalbėti neskubėti. Kartais spėliodavo, ar jo išgelbėti jaunuoliai nustebtų sužinoję, kad ramus balsas, vedantis juos į protą, yra chemijos katedros valytojo.

Rikis pasakė sau: *šitai verta saugoti.*

Išvada, suprato, vedė į sprendimą. Reikia nuvilioti Ražinį šalin nuo Durhemo. Jei išgyvens artėjantį susirėmimą, Ričardas Laivlis turi būti saugus ir likti neatpažintas.

Sušnabždėjo sau: „Atgal į Niujorką“.

Jam taip bemąstant, ant stalo suskambo telefonas. Jis įjungė reikiamą liniją ir pakėlė ragelį.

– Krizių centras, – tarė jis. – Kuo galiu padėti?

Valandėlę ragelyje buvo tylu, tada jis išgirdo prislopintą kukčiojimą. Paskui pasipylė nerišlūs žodžiai, atskirai bereikšmiai, bet kartu pasakantys labai daug.

– Negaliu, tiesiog negaliu, man per sunku, nenoriu, o ne, nežinau...

Jauna moteris, pamanė Rikis. Tarp jausmingų kukčiojimų šniurkštimo nesigirdėjo, todėl nusprendė, kad ji nei girta, nei apkvaišusi. Tiesiog pasijuto vidury nakties vieniša ir apimta nykios nevilties.

– Gal gali kalbėti lėčiau, – švelniai paprašė jis, – ir papasakoti, kas atsitiko? Nereikia visų smulkmenų. Tik va dabar, šią akimirką. Kur esi?

Tyla, paskui atsakymas:

– Bendrabučio kambaryje.

– Gerai, – švelniai atsakė Rikis, pradėdamas tikrinti. – Ar tu viena?

– Taip.

– Kambario draugės nėra? Draugių?

– Ne. Visai viena.

– Ar taip būna visą laiką? Ar tau taip tik atrodo?

Rodės, jaunoji moteris susimąstė.

– Na, mes išsiskyrėm su draugu, visos paskaitos užknisa, o kai grįšiu namo, tėvai mane užmuš, nes iškritau iš geriausiųjų studentų sąrašo. Netgi gali būti, kad neišlaikysiu lyginamosios literatūros įskaitos, ir, rodos, dabar jau galas, ir...

– Ir tu nusprendei paskambinti čia, tiesa?

– Norėjau pasikalbėti. Neketinau ko nors darytis...

– Labai sveikas požiūris. Rodos, šis semestras tau nebuvo pats geriausias.

Mergina nusijuokė su trupučiu kartėlio.

– Sakykim.

– Bet juk dar bus ir kitų semestrų, tiesa?

– Na, taip.

– O draugas, kaip jis sakė, dėl ko tave paliko?

– Sakė, kad dabar nenori prisirišti...

– Ir tau nuo to pasidarė kaip? Liūdna?

– Taip. Lyg būtų smogęs į veidą. Jaučiausi, lyg jis tebūtų manim naudojęsis, žinai, dėl sekso, o dabar, ateinant vasarai, nusprendęs, kad taip nebeverta. Lyg būčiau koks saldainiukas. Paragavo manęs ir išmetė...

– Gerai įvardijai, – atsakė Rikis. – Tai, sakykime, jis tave įžeidė. Sudavė smūgį tavo savasties jausmui.

Mergina vėl patylėjo.

– Turbūt, bet aš kažkaip kitaip į tai pažiūrėjau.

– Taigi, – tęsė Rikis vis dar ramiu, švelniu balsu, – iš tikrųjų užuot liūdėjusi ir galvojusi, kad esi kažkuo bloga, turėtum pykti ant to kalės vaiko, nes akivaizdžiai kažkas negerai jam. Jis savanaudis, tiesa?

Girdėjo, kaip mergina pritardama linkčioja galvą. Niekuo neišskirtinis skambutis, manė Rikis. Ji paskambino iš nevilties dėl vaikino ir mokslų, bet, atidžiau patyrinėjus, matėsi, kad iki nevilties jai dar labai toli.

– Manyčiau, gerai pasakei, – tarė ji. – Niekšas.

– Taigi be jo tau tik geriau. Juk bus tų bernų, ne karo metas, – kalbėjo Rikis.

– Man atrodė, kad jį myliu, – atsakė mergina.

– Užtat ir skaudu, tiesa? Bet skaudu ne todėl, kad jis sudaužė tau širdį. O todėl, kad jautiesi apgauta. Ir nebežinai, kuo pasitikėti.

– Gerai sakai, – sutiko ji. Rikis jautė, kaip kitame laido gale džiūva ašaros. Po valandėlės ji pridūrė: – Tikriausiai čia skambina daug tokių kaip aš. Prieš porą minučių viskas atrodė taip reikšminga ir siaubinga. Aš verkiau ir raudojau, o dabar...

– Dar liko pažymiai. Kas bus, kai parvažiuosi namo?

– Jie pyks. Tėvelis sakys: „Neleisiu savo sunkiai uždirbtų pinigų krūvai šešetų..."

Mergina įtikinamai atsikrenkštė ir pažemino balsą, užtat savo tėvą suvaidino puikiai. Rikis nusijuokė, ji irgi.

– Jis atsileis, – pasakė jis. – Tik būk nuoširdi. Papasakok apie visus vargus, apie vaikiną, ir pažadėk labiau pasistengti kitą kartą. Jis nebepyks.

– Iš tikrųjų.

– Tai va, – kalbėjo Rikis, – išrašau tau šįvakar vaistų. Gerai išsimiegoti. Padėti knygas į šalį. Rytą atsikelti ir nueiti pirkti labai saldžios kavos su pieno putele, su visom kalorijom. Išsinešti ją į kiemą, atsisėsti ant suolelio, lėtai gurkšnoti ir mėgautis gražiu oru. O jei pamatysi tą vaikiną, tiesiog nekreipk į jį dėmesio. Jei jis tave kalbins, nueik. Susirask kitą suolelį. Truputį pasvajok, kas laukia vasarą. Visada yra vilties, kad bus geriau. Tiesiog reikia ją rasti.

– Gerai, – pasakė ji. – Ačiū, kad su manim kalbiesi.

– Jei vis tiek jausiesi įsitempusi, tiek, kad nebegalėsi pati susitvarkyti, nueik pas sveikatos tarnybos psichologą. Ten tau padės.

– Tu daug išmanai apie depresiją.

– O, taip, – atsakė Rikis. – Daug. Dažniausiai ji praeina. Kartais ne. Pirmoji – normali gyvenime pasitaikanti nuotaika. Antroji – tikra ir rimta liga. Man atrodo, kad tau tik pirmoji.

– Man jau geriau, – pasakė ji. – Gal prie kavos suvalgysiu ir saldžią bandelę. Velniop kalorijas.

– Šaunuolė, – atsakė Rikis. Jau ruošėsi dėti ragelį, bet persigalvojo. – Klausyk, – pasakė, – padėk man trupučiuką...

Mergina nustebo, bet atsakė:

– Kaip? Ko? Tau reikia pagalbos?

– Čia juk krizių linija, – atsakė Rikis, leisdamas sau pašmaikštauti, – kodėl manai, kad šiam gale žmonių neištinka krizės?

Mergina nutilo, lyg supratusi, koks akivaizdus šitas pareiškimas.

– Gerai, – pasakė ji. – Kokios pagalbos tau reikia?

– Kai buvai maža, – paklausė Rikis, – kokius žaidimus žaisdavai?

– Žaidimus? Na, visokius stalo žaidimus, „Gyvates ir kopėčias“, „Saldainių šalį“...

– Ne. Lauke ar žaidimų aikštelėje...

– Kaip „Jurgelis meistrelis“ ar gaudynės?

– Panašiai. Bet kai žaisdavai su kitais vaikais, tokius žaidimus, kai vienas turi persekioti kitą, o kartu pats būti persekiojamas, koks čia žaidimas?

– Slėpynės ne visai tinka, ar ne? Atrodo truputį žiauresnis.

– Taip. Būtent.

Mergina patylėjo, tada pradėjo kone galvoti balsu:

– Na, „Tinklas“, bet ten reikia daug fizinės jėgos. Lobio ieškojimas, bet ten rinkdavom daiktus. Gaudynės, „Mama mama“, „Aukščiau žemės“...

– Ne. Man reikia ko nors suktesnio...

– Man ateina į galvą nebent „Lapės ir skalikai“, – staiga tarė ji. – Jį būdavo sunkiausia laimėti.

– Kaip jį žaisti?

– Vasarą, kaime. Žaidžia dvi komandos, Lapės ir Skalikai, aišku. Lapės išbėga pirmos, ir penkiolika minučių jų nesiveja. Jos nešasi popierinius maišelius su laikraščių draiskalais. Kas

dešimt jardų turi saują jų padėti ant žemės. Skalikai seka tais pėdsakais. Svarbiausia – palikti klaidinančius pėdsakus, mėtyti pėdas, nuvilioti skalikus į pelkę ar dar kaip nors. Lapės laimi, jeigu po sutarto laiko, pavyzdžiui, dviejų ar trijų valandų, grįžta į pradžios tašką. Skalikai laimi, jeigu pagauna lapes. Jei pamato lapes lauko gale, gali elgtis kaip šunys ir jas vytis. O lapės turi slėptis. Todėl kartais lapės pasistengdavo pasekti, kur skalikai eina, žinai, patykoti...

– Taip, čia kaip tik toks žaidimas, kokio man reikia, – tyliai atsakė Rikis. – Kas dažniausiai laimėdavo?

– Čia ir visas smagumas, – atsakė mergina, – viskas priklausydavo nuo lapių išradingumo ir skalikų atkaklumo. Taigi visada laimėti galėdavo bet kuri pusė.

– Ačiū, – atsakė Rikis. Jo galvoje mintys tiesiog vijo viena kitą.

– Sėkmės, – pasakė mergina ir padėjo ragelį.

Rikis pagalvojo, kad kaip tik to jam ir prireiks: trupučio sėkmės.

Kitą rytą jis pradėjo tvarkyti reikalus. Sumokėjo nuomą už ateinantį mėnesį, bet pasakė šeimininkėms, kad šeimos reikalais tikriausiai turės išvykti. Kambaryje jis augino gėlę, todėl paprašė, kad ją nuolat palaistytų. Šitaip, manė, galima kuo paprasčiausiai sužaisti moterų psichologija: vyras, kuris prašo palaistyti jo gėlytę, tikrai nepabėgs. Pasikalbėjo su universiteto valytojų viršininku ir gavo leidimą išnaudoti susikaupusį viršvalandžių ir ligų laiką. Jo viršininkas irgi buvo supratingas, o kadangi semestro pabaigoje darbo buvo mažiau, išleido jį ir išsaugojo Rikio darbo vietą.

Vietiniame banke, kuriame sąskaitą turėjo Frederikas Lozorius, pervedė pinigus į internetu atidarytą sąskaitą Manheteno banke.

Ateinančioms dienoms jis dar užsisakė kelias vietas viešbučiuose, esančiuose įvairiose miesto vietose. Viešbučius pasirin-

ko prastus, tokius, kokių Niujorko miesto vadovuose nebūdavo. Visur jis nurodė Frederiko Lozoriaus kredito kortelių numerius, išskyrus paskutiniame viešbutyje. Paskutiniai du jo pasirinkti viešbučiai buvo Vakarų dvidešimt antrojoje gatvėje, beveik tiesiai vienas priešais kitą. Viename tiesiog užsakė kambarį dviem naktim Frederiko Lozoriaus vardu. Kitas buvo geras tuo, kad jame buvo galima gauti apartamentus savaitei. Jis užsisakė dviem. Bet antrajam viešbučiui pasakė Ričardo Laivlio kortelės numerį.

Atsisakė Frederiko Lozoriaus pašto dėžutės ir laiškus liepė persiųsti į priešpaskutinįjį viešbutį.

Galiausiai susidėjo ginklą, šovinių ir kelis drabužius į krepšį ir vėl nuėjo į mašinų nuomą. Kaip ir praeitą kartą, pasiėmė kuklią senoką mašiną. Bet šįsyk pasistengė palikti daugiau pėdsakų.

– Su ja galiu važiuoti, kiek noriu, tiesa? – paklausė tarnautojo. – Nes man reikia suvažinėti į Niujorką, ir nenorėčiau mokėti po dešimt centų už mylią...

Tarnautojas buvo studentiško amžiaus berniokas, akivaizdžiai bepradedąs darbą tik vasarą ir jau po kelių dienų mirtinai nuobodžiaująs.

– Taip. Kiek nori. Dėl mūsų galit suvažinėti iki Kalifornijos ir atgal.

– Ne, verslo reikalai Manhetene, – tyčia pakartojo Rikis. – Į sutartį įrašysiu savo darbinį adresą mieste, – Rikis parašė pirmojo Frederikui Lozoriui užsakyto viešbučio pavadinimą ir telefono numerį.

Tarnautojas nužvelgė Rikio džinsus ir sportinius marškinėlius.

– Gerai. Darbinį. Tas pats.

– O jei užtrukčiau...

– Sutartyje yra telefono numeris. Paskambinkit. Mes papildomai nuskaičiuosim nuo jūsų kredito kortelės, bet turit pranešti, kitaip po keturiasdešimt aštuonių valandų skambinsim policijai ir pasakysim, kad mašiną pavogė.

– Šito nenorėčiau.

– O kas norėtų? – atsakė tarnautojas.

– Tiesa, dar kai kas, – lėtai tarė Rikis, atsargiai rinkdamas žodžius.

– Kas? – paklausė tarnautojas.

– Palikau savo draugui žinutę, kad irgi nuomotųsi čia mašiną. Žinot – geros kainos, patikimi automobiliai, jokio vargo, kaip dideliuose nuomos punktuose...

– Aišku, – atsakė vaikis, lyg stebėtųsi, kad kas nors varginasi turėti kokią nors nuomonę apie nuomojamus automobilius.

– Bet nesu tikras, kad jis gerai mane suprato...

– Kas?

– Mano draugas. Jis daug keliauja verslo reikalais, kaip ir aš, todėl žvalgosi, kur geriau.

– Tai kas?

– Tai tas, – atsargiai tęsė Rikis, – kad jei jis ateis čia artimiausiomis dienomis ir klaus, ar aš nuomojausi mašiną, teisingai jam patarkit, ir duokit gerus ratus, sutarta?

Tarnautojas linktelėjo galvą.

– Jeigu aš čia būsiu...

– Jūs dirbat dienomis, tiesa?

Tarnautojas ir vėl linktelėjo galvą, tuo judesiu parodydamas, kad stovėti už prekystalio pirmosiomis šiltomis vasaros dienomis buvo truputį panašu, kaip sėdėti kalėjime. Rikis pamanė, kad taip visai gali būti.

– Taigi galbūt jūs jį ir aptarnausit.

– Galbūt.

– Tai va, jeigu jis klaus apie mane, pasakykit, kad verslo reikalais išvažiavau. Į Niujorką. Jis žinos mano tvarkaraštį.

Tarnautojas gūžtelėjo pečiais.

– Kodėl ne, jeigu klaus. O šiaip...

– Aišku, tiesiog jeigu kas nors apie mane klaus, žinokit, kad čia mano draugas.

– Kuo jis vardu? – paklausė tarnautojas.

Rikis nusišypsojo.

– R. A. Žinis. Nesunku atsiminti. Ponas R. Žinis.

Važiuodamas Devyniasdešimt penktuoju keliu į Niujorką, Rikis trissyk stabtelėjo prekybos centruose palei pat kelią. Vienas buvo iškart už Bostono, kiti du Konektikute, prie Bridžporto ir Njū Heiveno. Visuose juose dykai paslampinėjo viduriniais koridoriais tarp drabužių ir šokolado parduotuvių, kol rado, kur prekiaujama mobiliaisiais telefonais. Apsipirkęs Rikis turėjo penkis mobiliuosius telefonus, visus Frederiko Lozoriaus vardu, su krūvos nemokamų minučių ir pigių tarpmiestinių skambučių pažadais. Telefonai buvo iš keturių skirtingų įmonių, ir nors visi metines pirkimo ir vartojimo sutartis pildę pardavėjai klausė, ar jis neturi kito mobiliojo telefono, nė vienas nepasivargino patikrinti, kai Rikis atsakė, kad ne. Pirkosi visus priedus telefonams, įjungė visas įmanomas paslaugas – skambinančiojo numerio rodymą, laukiantį skambutį ir kitas, todėl pardavėjai mielai jį aptarnavo.

Sustojęs dar vienoje parduotuvėje, Rikis paieškojęs rado didelio raštinės reikmenų prekybos tinklo padalinį. Ten jis įsigijo nebrangų nešiojamąjį kompiuterį ir visą reikalingą įrangą. Dar nusipirko krepšį jam nešiotis.

Ankstyvą vakarą atvažiavo į pirmąjį viešbutį. Paliko mašiną lauko aikštelėje prie Hadsono upės Vakarų penkiasdešimtojoje gatvėje, tada metro atvažiavo į Čainatauno viešbutį. Jį aptarnavo tarnautojas, vardu Ralfas, kurį vaikystėje smarkiai bėrė, ir nuo spuogų jam ant skruostų liko randai, užtat atrodė suzmekęs ir niūrus. Jis mažai kalbėjo, tik atrodė truputį nustebęs, kai Frederiko Lozoriaus kredito kortelė veikė. Jį taip pat stebino žodis „rezervacija“. Rikis pamanė, kad tokioje vietoje rezervacijų turbūt būna nedaug. Kitame koridoriaus gale dirbanti prostitutė jam nusišypsojo, vienu žvilgsniu siūlydama ir kviesdama, bet jis

papurtė galvą ir atvėrė savo kambario duris. Tai buvo lygiai tokia priplėkusi skylė, kaip Rikis ir tikėjosi. Tokioje vietoje dėmesio neatkreips į tai, kad Rikis atėjo be jokios mantos ir po penkiolikos minučių vėl išėjo.

Jis vėl metro nuvažiavo į paskutinįjį viešbutį iš savo sąrašo, kur buvo išsinuomojęs apartamentus. Čia virto Ričardu Laivliu, bet su tarnautoju elgėsi tykiai, kalbėjo vienskiemeniais žodžiais. Eidamas į kambarį, stengėsi atkreipti į save kiek įmanoma mažiau dėmesio.

Tąvakar sykį išėjo į užkandinę sumuštinių ir gaiviųjų gėrimų. Likusią nakties dalį praleido ramiai, planuodamas, išskyrus vieną pasivaikščiojimą vidurnaktį.

Gatvė žvilgėjo po lietučio. Geltoni žibintai metė blyškios šviesos stulpus ant juodo grunto. Nakties ore tvyrojo nedidelė kaitra, tvankuma, dvelkianti artėjančia vasara. Jis žvelgė į šaligatvį ir galvojo, kad niekada nepastebėjo, kiek vidurnaktį Manhetene šešėlių. Tada pamanė, kad ir jis pats kaip šešėlis.

Perėjo miestą, skubiai žingsniuodamas per kvartalus, kol rado nuošalią telefono būdelę. Pamanė, kad laikas patikrinti žinutes.

Dvidešimt devintas skyrius

Nakties orą maždaug už kvartalo nuo telefono, prie kurio stovėjo Rikis, perskrodė sirena. Jis neatpažino, ar policijos, ar greitosios. Gaisrinių, žinojo, garsas žemesnis, skardesnis, lengvai atpažįstamas iš galingos jėgos. O policija ir greitoji skardeno beveik vienodai. Valandėlę pagalvojo, kad pasaulyje nedaug garsų, taip tiesmukiškai įspėjančių apie nelaimę, kaip sirenos. Tokios neramios ir aršios, lyg garso šaižumas naikintų viltį ir dermę. Jis luktelėjo, kol triukšmas nurimo tamsoje ir grįžo įprasta Manheteno tyla: tik tolygiai gatvėse burzgiančios mašinos, autobusai ir retkarčiais po žeme miestą išraižiusiais tuneliais nudundantis metro.

Jis surinko savo numerį *Village Voice* ir išgirdo atsakymus į pažinčių skelbimą 1313 dėžutėje. Jų buvo daugiau kaip trisdešimt.

Dauguma buvo nešvankūs kvietimai ir seksualinių nuotykių pažadai. Dauguma minėjo Rikio „...ypatingas pramogas ir žaidimus“ iš skelbimo, kurie, kaip jis ir tikėjosi, reiškė kai ką nepadoraus. Daugelis žmonių sukurpė eilėraštukus, kaip ir jis, bet šie irgi kvietė seksui ir linksmybėms. Jų balsuose girdėjo nevaržomą geismą.

Trisdešimtasis, kaip jis ir laukė, buvo kitoks. Balsas skambėjo šaltai, beveik be išraiškos, grėsmingai. Jame buvo metalinių, lyg skardos žvangesys, gaidelių, užtat balsas atrodė mechaninis. Rikis nusprendė, kad kalbantysis, matyt, naudojosi elektroniniu

balso keitimo įrenginiu. Tačiau psichologinio atsakymo svorio nuslėpti nebuvo įmanoma.

Rikis nekvailas, Rikis protingas...
Bet štai ką atminti jam išmintinga:
Jis jaučiasi saugiai, jam norisi žaisti,
Bet savo slėptuvės jam nedera keisti.
Jis sykį ištrūko, be galo šaunu,
Bet erzint likimą nėra sumanu.
Antrąjį kartą žaidimas šitas
Baigsis taip pat, ir jis liks nugalėtas.
Tik neabejok, šįkart savo skolą
Aš susigrąžinsiu visą iki galo.

Rikis klausė atsakymo tris kartus, kol gerai jį įsiminė. Balse baugino ir dar kažkas, lyg vien žodžių būtų maža, netgi jo skambesys trykšte tryško neapykanta. Bet negana to, Rikiui pasirodė, kad kažkas girdėta, beveik pažįstama liko toną net ir apdorojus balso keitikliu. Nuo šios minties jį nukrėtė šiurpas, ypač kai suprato, kad pirmą kartą iš tikrųjų girdėjo kalbant Ražinį. Visi kiti susidūrimai būdavo per atstumą – raštu ar perduodami Merlino ar Vergilijos. Išgirdus to žmogaus balsą, Rikiui kilo košmariškų regėjimų, ir jis suvirpėjo. Liepė sau nemenkinti prisišaukto iššūkio.

Jis išklausė likusių žinučių dėžutėje, žinodamas, kad galiausiai išgirs ir kitą, daug labiau pažįstamą balsą. Nenustebo, ją išgirdęs. Iškart po eilėraštuko stojo tyla, o tada įraše pasigirdo Vergilijos balsas. Rikis atidžiai klausėsi, kad nepraleistų jokios užslėptos smulkmenos.

– Riki, Riki, Riki, kaip džiugu, kad atsiliepei. Tikrai netikėta. Ir nepaprastai nuostabu, jei leisi taip pasakyti...

– Tai jau tikrai, – sumurmėjo panosėje Rikis, – neabejoju, kad netikėta.

Jis klausėsi, o moteris kalbėjo toliau. Jos balsas skambėjo taip pat kaip ir anksčiau, vieną sekundę tvirtai, paskui gundomai ir erzinamai, o tada šiurkščiai ir negailestingai. Vergilija, pamanė Rikis, žaidimą žaidė taip pat puikiai kaip ir jos darbdavys. Jos pavojingumas glūdėjo chameleoniškose spalvose – vieną minutę ji stengėsi padėti, o kitą – supykdavo ir rėždavo viską tiesiai. Jei Ražinis buvo tikslingas, šaltakraujis ir susitelkęs, Vergilija mirguliavo kaip gyvas sidabras. O Merlinas, kurio kol kas dar negirdėjo, buvo kaip buhalteris, bejausmis, šaltas kaip plienas ir todėl pavojingas.

– ...Kai tu pasprukai, žinai, kai kas aukštuose sluoksniuose dėl to ėmė keisti požiūrį, turėčiau pripažinti. Iš esmės pertikrinti viską, kas iki tol atrodė savaime suprantama. Matai, kokia nepatikima kartais būna tiesa, ką, Riki? Žinok, aš juos perspėjau. Tikrai. Sakiau, „Rikis labai klastingas. Įžvalgus, mąsto greitai...“, bet jie manim netikėjo. Jie manė, kad tu toks pat kvailas ir neapdairus kaip ir visi kiti. O dabar va prie ko tai privedė. Ką tu, tamsta tiesiog pėdsakų mėtymo alfa ir omega, Riki. *Piece de resistance.* Įtariu, labai pavojingas visiems, įsivėlusiems į šį reikalą...

Ji giliai atsiduso, lyg jos pačios žodžiai būtų jai kažką priminę. Tada tęsė:

– Na, aš asmeniškai niekaip nesuprantu, kodėl norėtum sulošti dar vieną kitą partiją su ponu R. Man rodės, pamatęs liepsnojantį numylėtąjį vasarnamį – labai išraiškinga smulkmena, Riki, labai dailus ir sklandus žingsnis. Sudeginai visą tą laimę ir visus tuos prisiminimus – na, kaipgi dar būtume galėję tai suprasti? Tikrai verta psichoanalitiko. Šito tikrai nenumatėm, nė truputėlio – bet, manyčiau, vien tokio potyrio galėjo pakakti, kad suprastum, koks pavojingas žmogus yra ponas R., jog apmautum jį varžybose, o ypač jo paties sukurtose. Tau vertėjo likti, kur buvai, Riki, toliau lindėti po tuo akmeniu, po kuriuo pasislėpei. Arba gal dabar bėk. Bėk ir slėpkis per amžius. Pradėk rausti urvą kokiame nors tolimame, nuošaliame, šaltame ir tamsiame

užkampyje, ir rauski kuo giliau. Nes įtariu, kad šįkart ponui R. prireiks geresnių pergalės įrodymų. Labai patikimų įrodymų... Jis labai kruopštaus būdo. Ar bent jau man taip sakė...

Vergilijos kalba nutrūko, lyg būtų staiga padėjusi ragelį. Jis pasiklausė elektroninio šnypštimo, paskui įjungė kitą žinutę. Vėl kalbėjo Vergilija.

– Taigi, Riki, labai nenorėčiau, kad tau tektų pakartoti pirmojo žaidimo baigtį, bet jei jau taip nori, ką gi, tavo valia. Koks bus tavo minėtasis „naujas žaidimas“ ir kokios jo taisyklės? Nuo šiol *Village Voice* skaitysiu atidžiau. O mano darbdavys – na, „nekantrauja“ turbūt ne visai tinkamas žodis. Galbūt „kramto pavadį“ kaip lenktyninis žirgas. Taigi, Riki, laukiam pirmojo tavo ėjimo.

Rikis padėjo ragelį ir garsiai pasakė:

– Aš jį jau padariau.

Lapės ir skalikai, mąstė jis. Galvok kaip lapė. Reikia palikti pėdsaką, kad žinotum, kur jie, bet laikykis keliais žingsniais priekyje, kad tavęs nepagautų ir nerastų. O tada, pamanė, vesk juos tiesiai į brūzgyną.

Rytą Rikis metro nuvažiavo į pirmąjį viešbutį, kuriame įsiregistravo, bet nenakvojo. Jis grąžino kambario raktą abejingam tarnautojui, prie stalo skaitinėjančiam pornografijos žurnalą pavadinimu „Didelės meilės damos“. Vyras atrodė labai apsileidęs, drabužiai jam netiko, veidas buvo išbertas, o ant lūpos randas. Rikis pamanė, kad turbūt niekas geriau netiktų tokio viešbučio tarnautojo vaidmeniui filme. Vyriškis paėmė raktą, beveik nešnekėdamas, vis dar įsitraukęs į ryškius ir nešvankius puslapius.

– Klausyk, – pasakė Rikis ir sulaukė labai jau menko tarnautojo dėmesio. – Klausyk, gali ateiti žmogus su paketu ir ieškoti manęs.

Tarnautojas linktelėjo galvą, bet vis tiek ne itin atidžiai klausėsi, matyt, vis dar labiau susidomėjęs žurnale besiskeryčiojančiomis moterimis.

– Tas paketas svarbus, – toliau bandė Rikis.

– Aišku, – atsakė tarnautojas. Jis beveik visiškai nesiklausė, ką Rikis kalba.

Rikis nusišypsojo. Nė nebūtų galėjęs įsivaizduoti geriau jo ketinimus atitinkančio pokalbio. Jis apsižvalgė, įsitikino, kad apšiurusiame ir nusidėvėjusiame prieangyje daugiau nieko nėra, ir, po stalu paslėpęs rankas, išsitraukė pusiau automatinį pistoletą ir spragtelėdamas jį užtaisė.

Tarnautojas staiga pakėlė išsprogusias akis.

Rikis įžūliai jam išsišiepė.

– Pažįsti šitą garsą, subine tu?

Tarnautojas nepakėlė rankų nuo stalo.

– Dabar klausysies manęs? – paklausė Rikis.

– Klausau, – atsakė vyriškis.

– Taigi mėginu dar kartą, – kalbėjo Rikis. – Žmogus su paketu. Manęs. Jei jis ateis ir klaus, duosi jam šitą numerį. Čiupk pieštuką ir užsirašyk: 212-555-2798. Ten jis mane ras. Aišku?

– Aišku.

– Tegu duoda tau penkiasdešimt, – pasakė Rikis. – Gal net visą šimtą. Verta.

Vyriškis nepatenkintas linktelėjo galvą.

– O jei manęs čia nebus? – paklausė jis. – Jeigu dirbs naktinis?

– Nori šimtuko, būsi čia, – atrėžė Rikis, o paskui dar pridūrė: – Dabar sudėtingoji dalis. Jei klaustų bet kas kitas. Supranti, bet kas. Bet koks žmogus, neturintis paketo – tai va, tokiam turi pasakyti, kad nežinai, kur aš išėjau, ar kas aš, išvis nieko. Nė žodžio. Niekuo nepadėk. Aišku?

– Tik žmogui su paketu. Gerai. Kas tame pakete?

– Tau verčiau nežinoti. Ir juk tikrai nesitiki, kad koks velnias patemps mane už liežuvio tau pasakyti.

Toks atsakymas buvo labai iškalbingas.

– O jei nepamatysiu jokio paketo? Kaip man žinoti, ar čia tas?

Rikis linktelėjo galvą.

– Gerai sakai, bičiuli, – pasakė. – Va, klausyk. Paklausk jo, iš kur jis pažįsta poną Lozorių, o jis atsakys maždaug: „Juk visi žino, kad Lozorius trečiąją dieną prisikėlė“. Tada duok jam numerį, kaip ir sakiau. Jei viską gerai padarysi, galbūt gausi netgi daugiau negu šimtuką.

– Trečiąją dieną. Lozorius prisikėlė. Lyg iš Biblijos, ar ką.

– Galbūt.

– Gerai. Supratau.

– Tvarka, – atsakė Rikis, įsidėjo ginklą atgal į kišenę, nuleidęs saugiklį su tokiu pat lengvai atpažįstamu spragtelėjimu, kaip ir užtaisydamas. – Džiaugiuosi, kad pasikalbėjom. Dabar mano viešnagė čia atrodo daug malonesnė, – Rikis nusišypsojo tarnautojui ir parodė ranka pornografijos žurnalą. – Nebetrukdysiu tau šviestis, – pasakė ir apsisuko eiti.

Aišku, nebuvo jokio vyro su paketu, kuris ieškotų Rikio. Į viešbutį greitai atvyks kai kas kitas, manė jis. O tarnautojas tikriausiai atpils visa, ką žino, jo ieškančiam žmogui, ypač gavęs pasiūlymą rinktis tarp pinigėlių ir kūno sužalojimo, kurį, Rikis neabejojo, ponas R., Merlinas, Vergilija ar kad ir kas būtų atsiųstas ilgai negaišdamas pateiks. O kai tarnautojas pažers Rikio susakytus atsakymus, Ražinis turės dėl ko pasukti galvą. Nesamas paketas. Kuriame yra kažkas, ko irgi nėra. Siunčiamas lygiai taip pat nesamam žmogui. Rikiui patiko. Tegu pasikamuoja dėl gryno prasimanymo.

Jis patraukė per miestą registruotis į kitą viešbutį.

Iš pažiūros šis viešbutis buvo toks pat kaip ir pirmasis, ir jam tai tiko. Nedėmesingas, išsiblaškęs tarnautojas už didelio subraižyto medinio stalo. Pabrėžtinai kuklus, niūrus, nušiuręs kambarys. Koridoriuje Rikis praėjo pro stoviniuojančias dvi moteris trumpais sijonais, ryškiai pasidažiusias, aukštais plonais kulniukais, juodomis tinklinėmis kojinėmis. Iškart matėsi, kokios profesijos. Pinigų alkanomis akimis jos nužvelgė jį praeinantį. Rikis tik papurtė galvą, kai viena gundomai pažvelgė. Nugirdo vieną jų patariant:

– Faras...

Ir jos pasišalino, o jis nustebo. Manė, kad jam neblogai sekasi bent iš pažiūros pritapti prie pasaulio, į kurį nusileido. Bet galbūt, pamanė sau Rikis, nusimesti tai, kuo kadaise buvai, sunkiau, nei atrodo. Dėvi save ir išorėje, ir viduje.

Jis išsidrėbė ant lovos ir pajuto po savim dumbant spyruokles. Sienos buvo plonos, todėl girdėjo vienos iš moterų bendradarbių darbo vaisius, vaitojimą ir bilsnojimą, pagal paskirtį naudojant lovą. Jei nebūtų buvęs toks ryžtingas, jį būtų labai slėgę garsai ir kvapai – per ventiliacijos vamzdžius besiskverbiantis silpnas šlapimo dvokas. Bet aplinka buvo lygiai tokia, kaip Rikis ir norėjo. Jam reikėjo, kad Ražiniui atrodytų, jog kažkaip sugebėjo įsitvirtinti atmatų pasaulyje, kaip ir ponas R.

Greta lovos buvo telefonas, jį Rikis ir pasiėmė.

Pirmiausia paskambino brokeriui, tvarkiusiam jo kuklias investicines sąskaitas, kol buvo gyvas. Atsiliepė jo sekretorė.

– Kuo galiu padėti? – paklausė ji.

– Galite, – atsakė Rikis. – Mano vardas Diogenas... – jis lėtai diktavo graikišką vardą paraidžiui, pasakė: – Užsirašykit, – paskui tęsė: – Aš atstovauju ponui Frederikui Lozoriui, kuris vykdo velionio daktaro Frederiko Starkso palikimo bylą. Pranešu, kad žymūs jo finansinės padėties nesklandumai, buvę prieš mirtį, dabar tiriami mūsų.

– Man rodos, mūsų saugumo darbuotojai tą reikalą patikrino...

– Mes likome nepatenkinti jų darbu. Norėjau jus įspėti, kad atsiųsime savo žmones patikrinti tų įrašų ir pagaliau rasti dingusius pinigus, kad būtų galima juos išdalinti jų teisėtiems savininkams. Turėčiau pridurti, kad kai kas dėl tokio finansų tvarkymo labai nepatenkintas.

– Suprantu, bet kas... – sekretorė iškart susinervino, išgąsdinta sauso, valdingo Rikio balso.

– Mano vardas Diogenas. Prašau jį atsiminti. Aš vėl paskambinsiu ryt ar poryt. Prašyčiau perduoti savo viršininkui, jog su-

rinktų visus reikiamus visų pervedimų įrašus, kad susitikę negaištume. Per pirmąjį patikrinimą ekonominės policijos detektyvų su savimi neatsivesiu, bet ateityje tai gali būti neišvengiama. Suprantat, viskas priklauso nuo to, kaip noriai jūs bendradarbiausit.

Rikis tikėjosi, kad taip drąsiai sviestas grasinimas policija iškart akivaizdžiai suveiks. Jokiam brokeriui ekonominė policija nekelia susižavėjimo.

– Gal jūs verčiau pasikalbėkit su...

Jis pertraukė sekretorę.

– Būtinai. Kai paskambinsiu ryt ar poryt. Dabar manęs laukia susitikimas ir dar turiu kai kur šiuo klausimu paskambinti, todėl atsisveikinu. Dėkui.

Ir jis padėjo ragelį, o širdį užliejo piktdžiuga. Nesitikėjo, kad kadaise buvęs jo brokeris, nuoboda, žavimas tik pinigų, jų uždirbimo ir praradimo, atpažins vardą veikėjo, klajojusio po senovės pasaulį ir nesėkmingai ieškojusio sąžiningo žmogaus. Bet Rikis žinojo, kas išsyk supras užuominą.

Paskui paskambino Niujorko psichoanalizės draugijos pirmininkui.

Su tuo daktaru buvo porą sykių susitikęs anksčiau iškilių medikų sambūriuose, kurių taip stengėsi išvengti. Rikiui jis pasirodė suvaržytas ir be galo pasipūtęs froidistas, net ir su savo bendradarbiais kalbąs vis patylėdamas, darydamas reikšmingas pauzes. Jis buvo patyręs Niujorko psichoanalitikas, kušetės ir tylos padedamas gydęs daug įžymybių. Kažkodėl tuos pacientus laikė savo nuopelnu, tarsi ant kušetės pasiguldęs „Oskaru“ apdovanotą aktorių, Pulicerio premiją laimėjusį rašytoją ar verslininką multimilijonierių, iš tikrųjų būtų geresnis gydytojas ar geresnis žmogus. Rikis, iki pat savižudybės gyvenęs ir dirbęs labai atsiskyręs, manė, kad nėra nė menkiausios galimybės, jog pirmininkas pažins jo balsą, todėl nė nesistengė jo pakeisti.

Palaukė, kol buvo be devynių minučių lygi valanda. Žinojo,

kad dažniausiai gydytojai kelia telefono ragelį per pertraukas tarp seansų.

Daktaras atsiliepė po dviejų pyptelėjimų. Sausas, šiurkštus, nedraugiškas balsas nė nepasisveikino:

– Kalba daktaras Rotas...

– Daktare, – lėtai pradėjo Rikis. – Kaip gerai, kad jums prisiskambinau. Skambina ponas Diogenas. Atstovauju ponui Frederikui Lozoriui, velionio daktaro Frederiko Starkso testamento vykdytojui.

– Kuo galiu padėti? – nutraukė jį Rotas. Rikis valandžiukę patylėjo, kad daktaras pasijustų nejaukiai, panašiai, kaip anas pats mėgdavo elgtis.

– Mus domina, kaip tiksliai buvo išspręsti skundai prieš velionį daktarą Starksą, – pasakė Rikis, pats stebėdamasis savo šiurkštumu.

– Skundai?

– Taip. Skundai. Kaip jūs puikiai žinote, prieš mirtį jam buvo pateikti kaltinimai dėl nepadoraus elgesio su paciente. Mums rūpi, kaip baigėsi tų kaltinimų tyrimas.

– Abejoju, ar padaryta kokia nors oficiali išvada, – striukai atrėžė Rotas. – Bent jau Psichoanalizės draugijoje. Daktarui Starksui nusižudžius, toliau tirti nebebuvo prasmės.

– Tikrai? – paklausė Rikis. – O jums ar kam nors jūsų vadovaujamoje draugijoje neatėjo į galvą, kad galbūt jis nusižudė, nes tie kaltinimai buvo neteisingi ir nesąžiningi, o ne kad nusižudydamas jis juos patvirtino?

Rotas patylėjo.

– Žinoma, pagalvojome apie tokią galimybę, – atsakė.

Kurgi ne, pamanė Rikis. Melagis.

– Ar jūs nustebtumėt, daktare, jei pasakyčiau, kad jaunoji moteris, kuri pateikė kaltinimus, paskui dingo?

– Atleiskit...

– Ji nebegrįžo gydytis pas daktarą Bostone, kuriam pirmajam išsakė savo skundus.

– Keista...

– Ir mėgindamas ją rasti, jis sunerimęs išsiaiškino, kad jos tapatybė – kas ji sakėsi esanti, daktare – netikra.

– Netikra?

– O vėliau išaiškėjo, kad jos kaltinimai buvo dalis apgavystės. Ar žinojot, daktare?

– Na ne, ne, nežinojau... kaip ir sakiau, po savižudybės mes toliau nebetyrėme...

– Kitaip sakant, tiesiog nusiplovėt rankas.

– Perdavėm tyrimą reikiamoms įstaigoms...

– Tačiau toji savižudybė išgelbėjo jus nuo daugelio neigiamo ir gėdingo viešumo, tiesa?

– Nežinau – na, taip, aišku, bet...

– O jums neatėjo į galvą, kad galbūt daktaro Starkso įpėdiniai norės nuplauti jo gerą vardą? Kad net ir po jo mirties jiems svarbus jo išteisinimas?

– Apie tai nepagalvojau.

– Ar žinot, kad galit būti palaikytas atsakingu už jo mirtį?

Kaip ir reikėjo tikėtis, daktaras pasiuto.

– Nė trupučio! Mes ne...

Rikis jį pertraukė:

– Šiame pasaulyje atsakomybė būna ne tik teisinė, tiesa, daktare?

Jam patiko toks klausimas. Šis siekė pačią psichoanalizės šerdį. Nesunkiai įsivaizdavo kitame laido gale kėdėje neramiai besimuistantį pašnekovą. Galbūt jam išrasojo kakta ar sudrėko pažastys.

– Žinoma, bet...

– Bet draugijoje tiesa niekam iš tikrųjų nerūpėjo, taip? Visi tik apsidžiaugė, kai ją sykiu su daktaru Starksu nusinešė vandenynas, teisingai?

– Manyčiau, daugiau į klausimus atsakinėti nebeverta, pone, mm...

– Ne, žinoma, ne. Ne dabar. Galbūt vėliau. Bet juk įdomu, tiesa, daktare?

– Kas?

– Kad tiesa daug stipresnė už mirtį.

Šitaip pasakęs, Rikis padėjo ragelį.

Jis išsitiesė ant lovos ir įsispoksojo į baltas lubas ir pliką lemputę. Jautė suprakaitavusias pažastis, lyg pokalbis būtų buvęs labai sunkus, bet tai buvo ne nervinis prakaitas, o greičiau malonus teisuolio nuovargis. Gretimame kambaryje pora pradėjo iš naujo, ir jis valandėlę klausėsi su niekuo nesupainiojamų sekso ritmų. Rikiui buvo linksma ir beveik malonu. Daug kas truputį linksminasi darbo dienomis, pamanė. Paskui atsistojo ir ėmė ieškoti, kol prie lovos stovėjusio stalo stalčiuje rado nedidelį bloknotėlį ir pigų šratinuką.

Ant lapelio jis užrašė vardus ir numerius žmonių, kuriems ką tik skambino. Apačioje prirašė: „Pinigai. Geras vardas“. Prie šių žodžių padėjo paukščiukus, paskui užrašė trečiojo užsisakyto prasto viešbučio pavadinimą. Po juo prirašė: „Namai“.

Tada suglamžė lapelį ir įmetė į metalinę šiukšliadėžę. Manė, kad kambarys valomas ne itin dažnai, ir tikėjosi, jog tas, kas ateis čia Rikio ieškoti, lapelį gali rasti. Tas žmogus vis tiek susipras patikrinti kambario skambučių įrašus ir sužinos jo ką tik rinktus numerius. Susieti numerius su pokalbiais nebus labai sunku.

Geriausias žaidimas tas, pamanė, kurį pats nežinai žaidžiąs.

Trisdešimtas skyrius

Vaikščiodamas po miestą, jis rado karinių prekių parduotuvę ir nusipirko šį tą, ko manė prireiksiant kitoje žaidimo pakopoje. Tai buvo nedidelis laužtuvas, pigi dviračio spyna, keletas chirurginių pirštinių, kišeninis žibintuvėlis, pilkos lipnios juostelės ritinys ir pigiausi parduotuvėje buvę žiūronai. Pagalvojęs dar paėmė nedidelį buteliuką purškiamų vabzdžių nuodų, šimtaprocentinio dietiltoluamido, ir niūriai pamanė, kad nieko panašesnio į nuodus dar nebuvo ant savęs tepęs. Pirkiniai buvo keisti, suprato jis, bet dar tiksliai nežinojo, ko prireiks jo suregztai užduočiai, todėl nusipirko visko, kad būtų viskam pasiruošęs.

Anksti tą popietę Rikis grįžo į savo kambarį ir susipakavo pirkinius sykiu su pistoletu ir dviem naujaisiais mobiliaisiais telefonais į nedidelę kuprinę. Trečiuoju telefonu paskambino į viešbutį, kuriame dar nebuvo įsiregistravęs, ir paliko skubią žinutę Frederikui Lozoriui, kad vos atvykęs perskambintų. Padiktavo tarnautojui telefono numerį, tada įsikišo telefoną į išorinę kuprinės kišenę, prieš tai apdairiai pažymėjęs jį rašikliu. Atėjęs iki savo išsinuomotosios mašinos, išsiėmė telefoną ir darsyk paskambino į viešbutį. Kalbėjo šiurkščiai. Važiuodamas per miestą Njū Džersio link, paskambino dar triskart. Vis nekantriau ir primygtiniau aiškino, kad ponas Lozorius kuo greičiau jam paskambintų, nes turįs jam pranešti kai ką svarbaus.

Trečiąsyk paskambinęs iš to telefono, jis stabtelėjo prie Džoiso Kilmerio atminimo aikštelės netoli Džersio žiedo. Nuėjo į vyrų tualetą, nusiplovė rankas ir paliko telefoną ant kriauklės krašto. Išeidamas prasilenkė su keliais paaugliais. Nusprendė, kad šie greičiausiai pasičiups telefoną ir tuoj pat pradės juo naudotis, o to jis ir norėjo.

Į Vest Vindzorą atvažiavo jau vakarėjant. Visame žiede buvo baisūs kamščiai, mašinos sekė viena paskui kitą, atsilikdamos vos per vieno ar dviejų automobilių ilgį. Jos viršydavo greitį, kol sulėtėdavo tarp pypsenimo, šūkavimo, įtempto šliaužimo pro nelaimę ties Vienuoliktuoju išsukimu. Iš smalsumo dar pristabdydavo ir lėtai laviruodavo pro dvi greitąsias, kelias valstijos policijos mašinas ir sulankstytus, nuo smūgio susigarankščiavusius dviejų nedidelių mašinų kėbulus. Prie kraštinės juostos jis matė susigūžusį vyrą baltais marškiniais ir kaklaraiščiu, sėdintį rankomis susiėmusį už galvos, užsidengusį veidą. Rikiui šliaužiant pro šalį, viena greitoji pajudėjo iš vietos, nekantriai sugaudė sirenos ir Rikis pamatė valstijos patrulį su matavimo rite einantį šliūžės ant greitkelio link. Kitas stovėjo tarp juodame grunte įtaisytų atšvaitų ir ramia, griežta ir smerkiama veido išraiška mojavo visiems važiuoti sau. Atrodo, smalsumas, pats žmogiškiausias iš visų jausmų, kažkaip netiktų ar nederėtų šią akimirką, nors iš tikrųjų jis tiesiog trukdė pačiam patruliui. Rikis pamanė, kad analitiko įžvalga, reiškianti, kas jis kadaise buvo, priminė tokią patrulio miną.

Netoli Prinstono palei Pirmąjį kelią rado užkandinę, joje stabtelėjo užmušti laiko ir suvalgyti sūrainio ir bulvyčių, iškeptų gyvo žmogaus, o ne mašinų ir laiko matuoklių. Birželio šviesa ilgino dieną, ir kai jis išėjo, dar buvo daug laiko iki tamsos. Rikis nuvažiavo prie kapų, kuriuos lankė prieš dvi savaites. Senojo tvarkdario nebuvo, kaip jis ir tikėjosi. Laimei, kapinių įėjimas nebuvo užrakintas ar užremtas, ir jis pastatė išnuomotą mašiną už baltų lentų pašiūrės. Automobilio nuo kelio beveik nesimatė, o jei kas ir pamatytų, jis atrodytų visai neįtartinai.

Prieš užsimesdamas kuprinę, Rikis išsipurškė purškalu nuo vabzdžių ir užsimovė chirurgines pirštines. Žinojo, kad jo kvapo tai nepanaikins, tačiau bent jau apsaugos nuo erkių. Dienos šviesa jau geso, Njū Džersio dangus darėsi nesveikai rusvai pilkšvas, lyg popietės kaitra būtų apsvilinusi pasaulio kraštelius. Rikis užsimetė kuprinę, žvilgtelėjo į tuščią kaimo vieškelį ir pasileido bėgte į šunidę, kur turėjo sužinoti, ko jam reikia. Nuo juodo grunto vis dar kilo šiluma ir greitai skverbėsi į plaučius. Jis duso, bet žinojo, kad ne nuo bėgimo.

Rikis išsuko iš kelio ir nėrė po medžiais, pro šunidės iškabą ir rotveilerio raumeninga krūtine atvaizdą. Tada išsuko iš keliuko į krūmus ir žolę, slepiančią šunidę nuo kelio, ir ėmė atsargiai artintis prie namo bei aptvarų. Vis dar slepiamas augalų, glausdamasis pirmuose tamsiuose nakties šešėliuose, Rikis išsitraukė iš kuprinės žiūronus. Pradėjo pro juos tyrinėti kiemą, atidžiau apžiūrėdamas jo išsidėstymą, nei per pirmąjį nutrūkusį apsilankymą.

Akys pirmiausia nukrypo į aptvarą prie pagrindinio įėjimo, kur pamatė Brutą, pakilusį ir neramiai vaikštinėjantį pirmyn atgal. Jis užuodžia purškalą, pamanė Rikis. O po juo ir mano kvapą. Bet dar nesupranta, ką tai reiškia. Šuniui tai kol kas buvo kažkas neįprasto. Rikis dar neprisiartino tiek, kad keltų grėsmę. Akimirką pavydėjo šuniui jo paprasto pasaulio, kalbančio kvapais ir instinktais ir neblaškomo jausmų audrų.

Puslankiu pakreipęs žiūronus, Rikis pamatė pagrindiniame name įsižiebiant šviesą. Minutę ar dvi atidžiai stebėjo pastatą, tada pamatė blyškų televizoriaus švitesį, užliejantį vieną iš kambarių netoli durų. Šunidės administracija, esanti truputį į kairę, liko tamsi ir, nusprendė jis, užrakinta. Galiausiai darsyk pakreipė žiūronus ir pamatė didelį keturkampį žibintą pastogėje. Tikriausiai šis įsijungia kam nors sujudėjus tiesiai priešais namą. Rikis įsidėjo žiūronus atgal į kuprinę ir patraukė lygiagrečiai su namu, nenutoldamas nuo pakrūmės, kol pasiekė valdos ribą.

Greitai strykteléjęs prie šunidės administracijos durų, galbūt neįjungs žibinto.

Rikį pajuto ne tik Brutas. Kiti šunys aptvaruose irgi sujudo ir ėmė uostyti orą. Kai kurie porą sykių neramiai amtelėjo, sutrikę dėl naujo, nepažįstamo kvapo.

Rikis tiksliai žinojo, ką ketina daryti, ir planas atrodė neblogas. Ar pavyks jį įgyvendinti, nežinia. Suvokė viena: iki šiol beveik nenusižengė įstatymams. Šis žingsnis bus kitoks. Rikis žinojo ir dar kai ką: kaip mėgėjas žaisti, Ražinis nesilaikė jokių taisyklių. Bent jau nebuvo varžomas jokios jam žinomos doros. Žinojo, kad net jei ponas R. to dar nesuprato, Rikis tuoj žengs truputį toliau ta kryptimi.

Jis giliai įkvėpė. Senasis Rikis nė nebūtų įsivaizdavęs, kad atsidurs tokioje padėtyje, pamanė. Naujasis Rikis turėjo kryptingo ir šaltakraujo ryžto. Sušnabždėjo sau:

– Esu ne tas, kas buvau. Ir esu ne tas, kuo dar galiu tapti.

Susimąstė, ar kada nors yra buvęs tuo, kas yra, ar tuo, kuo dar taps. Sudėtingas klausimas, pasakė sau. Nusišypsojo. Kadaise būtum prie jo gaišęs valandų valandas, tyrinėdamas jį ant kušetės. Daugiau nebe. Jis nugrūdo klausimą gilyn.

Pakėlęs akis į dangų, pamatė, kad dienos šviesa pagaliau išblėso, ir po kelių akimirkų nusileis tamsa. Pats nepastoviausias paros metas, manė, ir tobulai tinkamas tam, ko ketina imtis.

Taip mąstydamas, Rikis išsiėmė laužtuvėlį, dviračio spynelę ir tvirtai juos suėmė dešine ranka. Tada vėl užsidėjo kuprinę ant pečių, giliai įkvėpė ir, išniręs iš krūmų, pasileido link pastato durų.

Tirštėjančius šešėlius iškart perskrodė sukilusių šunų erzelis. Ore skardeno kauksmai, stūgsmai, urzgesys ir skalijimas, per garsus nesigirdėjo ant žvyro šnarančių jo sportbačių. Akių kampučiu jis matė, kaip visi gyvūnai šėlo ankštuose savo aptvaruose, lakstydami ir blaškydamiesi iš netikėto šuniško jaudulio. Trūkčiojančio lėlės sąmyšio tampomomis virvelėmis.

Po kelių sekundžių jau buvo prie Bruto būdos. Didysis šuva rodėsi vienintelis padaras, turintis laikyseną, o ši buvo grėsminga. Jis vaikščiojo pirmyn atgal cementiniu grindiniu, bet, Rikiui priėjus prie vartų, sustojo. Akimirką Brutas sekė Rikį akimis, urgzdamas pražiotais nasrais, iššiepęs dantis. Tada pritrenkiamai greitai šuva stryktelėjo per aptvarą, visais daugiau kaip šimtu svarų blokšdamasis į tinklinę tvorą, laikančią jį nelaisvėje. Puolimo jėga kone nutėškė Rikį ant žemės. Brutas atšoko, dabar jau putodamas iš įsiūčio, o paskui vėl trenkėsi į plieninį tinklą, barkštelėdamas į metalą dantimis.

Rikis paskubomis pernėrė dviračio spyną per aptvaro durų rėmą, atitraukdamas rankas, kol šuva nespėjo už jų pačiupti, tada ją užrakino, nusuko kodą ir paleido. Brutas iškart ėmė dantimis draskyti guma aptrauktą plieno grandinę.

– Pasprink, – sukuždėjo Rikis, lyg vaidindamas kokį kietuolį. – Bent jau tu niekur neisi.

Tada jis pašoko ir nulėkė prie šunidės administracijos. Manė teturįs kelias sekundes, kol savininkas galiausiai susipras patikrinti, ko sunerimę šunys kelia tokį triukšmą. Rikis galvojo, kad šis tikriausiai išeis su ginklu, nors ir nebūtinai. Galbūt taip pasitiki Brutu prie šono, kad jam pačiam ginklo nelabai reikia.

Jis užkišo laužtuvą už durų ir perlaužė spyną, lūžtantis medis sugirgždėjo ir supokšėjo. Durys buvo senos, nuo laiko suminkštėjusios, todėl lūžo lengvai. Rikis nusprendė, kad tikriausiai šunininkas vis tiek nieko vertingo administracijoje nelaiko, be to, nemanė, kad koks įsilaužėlis mėgintų eiti pro Brutą. Durys atsivėrė, ir Rikis įėjo. Jis užsidėjo kuprinę priekyje, įsikišo laužtuvą į ją ir, išsiėmęs pistoletą, greitai iššovė.

Viduje skardeno sunerimusių šunų opera. Triukšmas aidėjo visur aplink, užtat buvo sunku galvoti, bet Rikiui šovė mintis. Įjungęs žibintuvėlį, jis nulėkė smirdančiu koridoriumi ten, kur buvo uždaryti šunys, ir prabėgdamas atidarė visus aptvarus.

Po kelių sekundžių Rikį apsupo strikinėjantys ir skalijantys

keturkojai. Kai kurie buvo persigandę, kiti džiūgavo. Smirdantys, inkščiantys, sumišę, bet visi pajuto laisvę. Daugiau kaip trisdešimt šunų, visi skirtingų dydžių ir pavidalų, nesuvokią, kas dedasi, bet daugiau ar mažiau vis tiek pasiryžę prisijungti. Rikis tikėjosi to žemo šuniško mąstymo, kai net ir ne kažin ką suprasdamas, šuo vis tiek nori dalyvauti tame, kas vyksta. Uostinėjimas ir šniukštinėjimas apie kojas jam kėlė šypseną, nepaisant įtampos. Apsuptas strykčiojančių, šokčiojančių šunų rujos, Rikis grįžo į šunidės administraciją. Jis mojavo rankomis ir vaikė šunis sau iš kelio lyg baisiausiai nekantraujantis Mozė ant Raudonosios jūros kranto.

Išgirdo spragtelint žibintą virš durų ir jų trinktelėjimą.

Šunininkas, pamanė jis, pagaliau išjudintas triukšmo, eina aiškintis, kas, po velniais, tiems žvėrims užėjo, dar gerai nesupratęs, kad gali būti pavojinga. Rikis suskaičiavo iki dešimties. Per tiek vyriškis turėjo spėti ateiti iki Bruto aptvaro. Pro lojimą jis išgirdo ir kitą garsą: vyriškis mėgino atidaryti rotveilerio narvą. Sužvangėjo metalo tinklas, pasigirdo keiksmas, vyriškis suprato, kad narvo neatidarys.

Tą akimirką Rikis plačiai atvėrė šunidės administracijos duris.

– Nagi, brangieji, jūs laisvi, – pasakė jis ir sumojavo rankomis. Daugiau kaip trisdešimt šunų pasileido pro duris į šiltą Njū Džersio naktį, skardžiais balsais traukdami nedarnią, džiaugsmingą laisvės dainą.

Išgirdo šunininką prapliūpstant keiksmais, o tada ir pats Rikis išėjo į tamsą ir prisiglaudė šešėlyje, kur nekrito žibinto šviesa.

Ištrūkę žvėrys pargriovė šeimininką, šunų banga parvertė jį ant nugaros ir parklupdė ant vieno kelio. Jis stojosi ir mėgino atgauti pusiausvyrą. Tuo pat metu bandė juos gaudyti, bet šie peršokdavo ir versdavo atgal. Šuniškų jausmų proveržis – kai kurie šunys buvo išsigandę, kiti džiaugėsi, kiti sutriko. Nė vienas gerai nesuprato, kas vyksta, tik žinojo, jog kažkas visai neįprasto kasdieniame šunidės gyvenime, ir norėjo tuo pasidžiaug-

ti, kad ir kas tai būtų. Rikis piktdžiugiškai šyptelėjo. Jam rodėsi, kad dėmesį nukreipti pavyko visai neblogai.

Pakėlęs galvą, šunininkas už strikinėjančio, uostinėjančio, susivijusio šunų kamuolio pamatė sau į veidą nukreiptą Rikio pistoletą. Aiktelėjo ir loštelėjo iš nuostabos, lyg vamzdžio gale žiojinti skylė jįverstų iš kojų taip pat kaip ir šunų srautas.

– Tu vienas? – paklausė Rikis taip, kad vos girdėjosi per šunų lojimą.

– Ką?

– Tu vienas? Ar name yra dar kas nors?

Vyriškis suprato klausimą. Jis papurtė galvą.

– Ar name yra Bruto bičiulių? Jo brolis, mama, tėvas?

– Ne. Tik aš.

Rikis prikišo pistoletą arčiau, tiek, kad vyriškio šnerves, net ir neturinčias šuniškos nosies galių, pasiektų aitrus plieno ir alyvos kvapas ir jis suprastų, kas gali nutikti.

– Įtikinti mane, kad sakai tiesą, svarbu tavo išgyvenimui, – pasakė Rikis. Truputį stebėjosi, kaip jam lengva grasinti žmogui, bet nesitikėjo sugebėsiąs savo grasinimus įvykdyti.

Už plieninės tvoros Brutas tiesiog nirto ir siautėjo. Jis daužėsi į metalą, kišo pro tinklą dantis. Jo nasrais plūdo putos, o staugimas virpino orą. Rikis atsargiai nužvelgė šunį. Sunku, manė jis, būti veistam ir augintam vienu vieninteliu tikslu, o kai ateina metas parodyti visa, ko išmokai, būti užrakintam vaikiška dviračio spyna. Šuo rodėsi tiesiog draskomas bejėgiškumo, ir Rikis pamanė, kad panašiai atrodė kai kurių buvusių jo pacientų gyvenimai.

– Tik aš. Daugiau nieko.

– Gerai. Dabar galėsim pasikalbėti.

– Kas tu? – paklausė vyriškis.

Rikis tik po sekundėlės prisiminė, kad pirmąjį kartą šunidėje lankėsi persirengęs. Jis pasikasė skruostą.

Norėtum būti maloniau mane priėmęs per mūsų pirmąjį susi-

tikimą, pamanė Rikis, bet, mosuodamas ginklu vyriškiui prieš veidą, garsiai pasakė:

– Turbūt tau verčiau manęs nepažinoti.

Rikis šiek tiek sugaišo, kol įtaisė šunininką taip, kaip jam reikėjo – pasodino ant žemės nugara į Bruto aptvaro vartus rankomis ant kelių, kad jas matytų. Kiti šunys nedrįso per daug artintis prie įsiutusio rotveilerio. Dabar kai kurie jau buvo išsilakstę po tamsius laukus, kiti glaudėsi prie šeimininko kojų, dar kiti šokinėjo ir dūko ant kiemo žvyro.

– Vis dar nežinau, kas tu, – pasakė vyriškis. Žvairavo į Rikį, mėgindamas jį prisiminti. Klaidūs šešėliai ir kitokia išvaizda Rikiui pravertė.

– Kas čia darosi?

– Čia ne apiplėšimas, nebent manytume, kad reikalauti žinių yra vagystė. Kadaise mąsčiau panašiai, – mįslingai atsakė Rikis.

Vyriškis papurtė galvą.

– Nesuprantu, – rėžė jis. – Ko tau reikia?

– Neseniai tave aplankė privatus detektyvas ir kai ko klausinėjo.

– Taip. Tai kas?

– Norėčiau, kad atsakytum man į tuos pačius klausimus.

– Kas tu? – dar kartą paklausė žmogus.

– Jau sakiau. Bet dabar tau tereikia žinoti, kad aš ginkluotas, o tu ne. Vienintelė tavo savigynos priemonė užrakinta už tvoros ir berods baisiausiai tuo nepatenkinta.

Šunininkas linktelėjo, bet, matyt, per tas kelias akimirkas suėmė save į rankas ir išdrąsėjo.

– Kažkodėl man neatrodo, kad moki tuo daiktu naudotis. Tai galbūt ir nesakysiu nė velnio, kad ir kokių galų klausinėtum. Apsišik, kad ir kas tu toks.

– Papasakok man apie senukus, kurie mirė ir palaidoti ana ten. Ir kaip įsigijai šią vietą. Ir ypač apie tuos tris vaikus, kuriuos jie įsivaikino, nors tu sakei, kad ne. Ir kam paskambinai, kai anądien tave aplankė mano draugas Lozorius. Kam skambinai?

Vyriškis papurtė galvą.

– Štai ką aš tau pasakysiu: man sumokėjo, kad paskambinčiau. Ir dar vertėjo užlaikyti čia tą bičą, kad ir kas jis toks. Gaila, kad jis išlėkė. Būčiau gavęs priedą.

– Iš ko?

Vyriškis papurtė galvą.

– Mano reikalas, kietuoli. Juk sakiau, apsišik.

Rikis prikišo pistoletą vyriškiui prie veido. Šunininkas išsišiepė.

– Esu matęs bičų, kurie tokiais daikčiukais naudojasi, ir žinai, drauguži, lažinuosi, kad tu ne toks.

Jis kalbėjo panašiai kaip įsitempęs lošėjas. Rikis suprato, kad vyriškis iš tikrųjų ne visai tikras tuo, ką sako.

Rikis toliau kietai gniaužė pistoletą saujoje. Jis nusitaikė šunininkui į tarpuakį. Kuo ilgiau jis laikė prikišęs ginklą, tuo labiau jaudinosi vyriškis, ir Rikiui tas atrodė visai suprantama. Matė, kaip prakaitu rasoja jo kakta. Bet kartu, galvojo Rikis, kiekviena delsiama sekundė patvirtina vyriškio spėjimus apie jį. Mąstė galbūt turėsiąs žudyti, bet nežinojo, ar galės nušauti ne savo pagrindinį taikinį. Prašalaitį pagalbininką, kad ir labai šlykštų. Rikis valandėlę pasvarstė, tada šaltai nusišypsojo šunininkui. Visai ne tas pats, nusprendė Rikis, nušauti žmogų, sugriovusį tau gyvenimą, ir tik kažkokį to aparato sraigtelį.

– Žinai, – lėtai tarė jis, – tu visiškai teisus. Iš tikrųjų ne taip jau ir dažnai man yra tekę būti tokioje padėtyje. Juk tu puikiai matai, kad aš šioje srityje gana nepatyręs?

– Aha, – atsakė vyriškis, – velniškai puikiai.

Jis pasimuistė, lyg atsipalaiduodamas.

– Galbūt, – tęsė Rikis tokiu pat ramiu balsu, – vertėtų pasitreniruoti.

– Ką?

– Sakau, gal vertėtų pasitreniruoti. Supranti, iš kur man žinoti, kad sugebėsiu pykštelėti į tave, jei prieš tai nepabandysiu pykštelėti į ką nors ne tokį reikšmingą. Visai ne tokį reikšmingą.

– Vis tiek nesupratau, – atsakė šunininkas.

– Dar kaip supratai, – atkirto Rikis, – tiesiog nesusikaupi. Aš juk sakau, kad gyvūnėlių nemyliu.

Tai pasakęs, jis kilstelėjo pistoletą, galvodamas apie visas Njū Hempšyro šaudykloje praleistas valandas, giliai įkvėpė, visiškai nusiramino ir vienintelį kartą spustelėjo gaiduką.

Ginklas jo rankoje skaudžiai atitrenkė. Orą perskrodė sprogimo garsas. Nusklido į tamsą.

Rikis spėjo, kad kulka nuskėlė tvoros gabaliuką ir sprogo. Nesuprato, ar pataikė į rotveilerį. Šunininkas atrodė priblokštas, beveik lyg būtų gavęs per veidą, ir prisidengė ranka vieną ausį, tikrindamas, ar pralėkdama kulka jo nekliudė.

Kiemą vėl užliejo šunų balsai, pratisa staugimo, skalijimo ir lakstymo sirena. Brutas, vienintelis žvėris nelaisvėje, suvokė grėsmę ir vėl kaip paklaikęs bloškėsi į jį kalinusį tinklą.

– Berods prašoviau, – lengvabūdiškai tarė Rikis. – Velnias. O maniau, šaudau neblogai.

Jis nusitaikė į besidraskantį, įtūžusį šunį.

– Jėzau Kristau! – pagaliau pratrūko šunininkas.

Rikis vėl nusišypsojo.

– Ne čia. Ne dabar. Ką tu, netgi sakyčiau, tikėjimo dalykai čia išvis nieko nereiškia. Svarbu tik viena: ar myli va šitą savo šunį?

– Kristau! Palauk, ką darai!

Šunininkas siautėjo beveik taip pat kaip ir kiti žvėrys kieme.

Kilstelėjo ranką, lyg mėgindamas sulaikyti Rikį.

Rikis žvilgtelėjo į jį su tokiu pat smalsumu, kokiu žiūrėtų į vabalą, prieš priplodamas ranka, ėmusį maldauti pasigailėti. Įdomu, bet nieko nereiškia.

– Nagi luktelėk! – maldavo žmogus.

– Nori kažką pasakyti? – paklausė Rikis.

– Taip, po galais! Tik palauk.

– Laukiu.

– Tas šuo vertas tūkstančių, – kalbėjo šunininkas. – Tai alfa pati-

nas, ir aš daugybę valandų, kur ten, pusę savo gyvenimo jį dresavau. Jis, kad tave kur galas, tikras čempionas, o tu žadi jį nušauti?

– Tai kad tu neduodi man iš ko rinktis. Galėčiau nušauti tave, bet tada nesužinočiau, ko man reikia, o jei kokio nors neįtikėtino atsitiktinumo dėka policija sugebėtų mane surasti, vaje, būčiau rimtai apkaltintas – nors tau, aišku, iš to nedaug tebūtų džiaugsmo, nes drybsotum negyvas. Kita vertus, na, kaip ir sakiau, gyvūnėlių aš nemyliu. O Brutas, taip sakant, tau galbūt ir neša pelną, be to, jis tau kainavo daug brangaus laiko, o galbūt netgi esi kažkaip prie jo prisirišęs. Man jis tik piktas, seilėtas šunpalaikis, nekantraujantis perkąsti man gerklę, ir pasauliui be jo bus daug geriau. Kadangi pasirinkimas toks, manyčiau, galbūt Brutui laikas keliauti į didžiąją šunidę danguje.

Rikio balsas buvo pilnas pašaipaus džiugesio. Norėjo vyriškiui pasirodyti toks pat žiaurus kaip ir jo žodžiai. Sunku nebuvo.

– Nagi palauk tik, – atsakė šunininkas.

– Matai, – tęsė Rikis, – dabar turi apie ką pagalvoti. Ar atsakymų slėpimas vertas šuns gyvybės. Tau spręsti, subine. Bet spręsk greitai, nes man nekantru. Nagi, paklausk savęs: kas man svarbiau? Šuva, kuris tokią daugybę metų buvo mano draugas ir pragyvenimo šaltinis... ar kažkokie nepažįstami žmonės, mokantys, kad tylėčiau? Rinkis...

– Aš jų nepažįstu... – pradėjo vyriškis, todėl Rikis nusitaikė į šunį. Šįkart jis iškėlė abi rankas. – Gerai... pasakysiu, ką žinau.

– Šaunuolis. O Brutas už tokį kilnumą tau tikriausiai atsilygins atsidavimu ir priveis daugybę vadų tokių pat bukų ir neįtikėtinai plėšrių žvėrių.

– Nedaug žinau... – pasakė šunininkas.

– Bloga pradžia, – atrėžė Rikis, – teisiniesi, dar nieko nepasakęs.

Jis iškart paleido antrą šūvį į siautėjantį žvėrį. Šįkart kulka įstrigo medinėje šuns būdoje aptvaro gilumoje. Įžeistas ir įsiutęs Brutas sustūgo.

– Velnias! Nustok! Papasakosiu.

– Tada prašau pradėti. Šis seansas jau ilgai trunka.

Vyriškis valandėlę susimąstė.

– Viskas prasidėjo seniai, – pradėjo jis.

– Žinau.

– Apie senukus, kurie čia gyveno, sakei teisingai. Tiksliai nežinau, kaip tas buvo prasukta, bet vaikus jie įsivaikino tik popieriuje. Vaikų čia niekada nebuvo. Tiksliai nežinau, ką jie dangstė, nes atvykau, kai senukai buvo užsimušę. Abu kartu, automobiliu. Metai prieš jų mirtį siūliau pirkti šią vietą. Kai jie supylė tą mašiną, man paskambinęs vienas žmogus pasakė, kad vykdo jų testamentą, ir paklausė, ar noriu namų ir verslo. Kaina irgi buvo neįtikėtina...

– Didelė ar maža?

– Juk nusipirkau. Maža. Mažiausia, kokia tik gali būti, ypač turint galvoj, kad už viską, su žeme. Velniškas sandėris. Dokumentus sutvarkė labai greitai.

– Su kuo juos pasirašei? Kokiu nors teisininku?

– Aha. Kai tik pasakiau taip, tvarkyti reikalus ėmėsi kažkoks vietinis bičas. Kvailys. Tvarko tik nekilnojamojo turto sandorius ir eismo nusikaltimus. Ir atrodė kažkuo nepatenkintas, nes tik sakė, kad beveik vagiu. Bet daug nepliurpė, nes, matyt, jam irgi neblogai sumokėjo.

– Ar žinai, kas pardavė šitą vietą?

– Tik kartą mačiau tą vardą. Berods advokatas minėjo, kad jis senukų giminaitis. Pusbrolis. Gana tolimas. Vardo nepamenu, tik kad buvo kažkoks daktaras.

– Daktaras?

– Taigi. Ir dar kai ką man pasakė, labai labai aiškiai.

– Ką?

– Jei kas nors kada nors, bet kuriuo metu ateinančiomis dienomis ir metais, atvažiuos ir klausinės apie sandorį, senukus ar tris vaikus, kurių niekas niekada nematė, turėjau skambinti.

– Ar pasakė, kam?

– Ne, tik davė numerį Manhetene. Paskui, po kokių šešerių ar septynerių metų vieną dieną man paskambino toks žmogus ir pasakė, kad numeris pasikeitė. Davė kitą numerį Niujorke. Tada, dar po kelerių metų, vėl skambina tas pats bičas, duoda dar kitą numerį, tik šįkart Niujorko valstijoj. Klausia, ar niekas nebuvo atvažiavęs. Sakau, ne. Jis sako, tvarkoj. Primena man susitarimą ir sako, kad jeigu kas nors atvažiuos, gausiu priedo. Bet niekas nevyksta, kol sykį pasirodo tasai Lozorius. Klausinėja, aš jį išveju. Tada paskambinu. Atsiliepia vyras. Dabar jau senis, girdisi iš balso. Sako, ačiū, kad pranešei. Po kokių dviejų minučių man paskambina. Šįkart jauna panelė. Sako, siunčia man pinigų, kokį tūkstantuką, o jei rasiu Lozorių ir jį sulaikysiu, atsiųs dar tiek pat. Sakau, turbūt jis vienam iš kokių trijų ar keturių motelių. Ir viskas, kol tu atvažiavai. Ir vis dar nežinau, kas tamsta toks.

– Lozorius – mano brolis, – tyliai pratarė Rikis.

Jis kurį laiką pasvarstė, mintyse pridėjo metus prie viduje virpančios lygties. Galiausiai paklausė:

– Kokiu numeriu skambinai?

Vyriškis skubiai pažėrė visus dešimt skaičių.

– Ačiū, – šaltai padėkojo Rikis. Užsirašyti nereikėjo. Numerį jis žinojo.

Jis pistoletu pamojo vyriškiui apsiversti.

– Sudėk rankas už nugaros.

– Ak, drauguži, kam šitaip. Juk viską pasakiau. Kad ir kas čia dėtųsi, po velniais, aš visai nesvarbus.

– Nė neabejoju.

– Tai paleisk mane.

– Man tereikia kelioms minutėms apriboti tavo veiksmus. Kad spėčiau išvykti, kol tu neatsistojai, nepasiėmei žnyplių ir neišleidai Bruto. Įtariu, kad jis mielai praleistų valandžiukę su manim vienu patamsyje.

Šunininkas išsišiepė.

– Jis vienintelis man pažįstamas šuo, kuris moka laikyti pagiežą. Gerai. Daryk, ką tau reikia.

Rikis supančiojo vyriškiui rankas lipnia juosta. Tada atsistojo.

– Skambinsi, tiesa?

Vyriškis linktelėjo galvą.

– Jeigu sakyčiau, kad ne, tu tik pasiustum, kam aš meluoju.

Rikis nusišypsojo.

– Įžvalgu. Visai teisingai.

Jis pagalvojo, ką tiksliai liepti šunininkui perduoti. Mintyse ėmė eiliuoti.

– Gerai, štai ką jiems perduok:

Lozorius kyla, jis vis arčiau,
Daugiau nebevargsta, juda sparčiau.
Jis ten. Jis čia.
Visur jis paslapčia.
Žaidimas tęsias, pabaiga artėja,
Lozorius jaučia, kad jau beveik laimėjo.
Pasirinkimo jums galbūt jau nebeliko,
Bet šią savaitę Voice *pasiskaitykit.*

– Čia kažkoks eilėraštis? – paklausė žmogus, kniūpsčiomis gulėdamas ant žvyro ir mėgindamas pasukti galvą taip, kad matytų Rikį.

– Kažkoks. Dabar pasimokysim. Kartok paskui mane.

Po kelių kartų šunininkas padeklamavo beveik teisingai.

– Nesuprantu, – pasakė jis, išmokęs eilėraštuką. – Kas čia vyksta?

– Ar moki žaisti šachmatais? – paklausė Rikis.

Vyriškis linktelėjo galvą.

– Bet prastai.

– Tai va, – atsakė Rikis. – Džiaukis, kad tu tik pėstininkas. Ir

tau tereikia žinoti tiek, kiek pėstininkui priklauso. Nes koks šachmatų tikslas?

– Sugauti karalienę ir nukirsti karalių.

Rikis šyptelėjo.

– Panašiai. Buvo malonu pasikalbėti su tavim ir Brutu. Ar galima tau kai ką patarti?

– Ką?

– Paskambink. Padeklamuok eilėraštuką. Eik, pamėgink sugaudyti visus pasprukusius šunis. Tas šiek tiek užtruks. O rytoj atsikėlęs pamiršk, kad kas nors apskritai įvyko. Grįžk į savo gyvenimą ir daugiau apie tai negalvok.

Šunininkas nepatogiai pasimuistė, po juo sučežėjo žvyras.

– Bus sunku.

– Galbūt, – sutiko Rikis. – Bet verta pasistengti.

Jis atsistojo ir paliko žmogų gulėti ant žemės. Keli šunys buvo sugulę ir, Rikiui pajudėjus, kilstelėjo. Įsikišęs ginklą atgal į kuprinę, rankoje tebelaikydamas žibintuvėlį, pasileido bėgte per kiemą. Išbėgęs iš šunidės kiemą apšviečiančio žibinto spindulio, paspartino žingsnį, pasuko į tamsų kelią ir nuskubėjo link kapinių, kur buvo palikęs mašiną. Jo kojos taukšėjo į juodą grindinį, ir jis, išjungęs žibintuvėlį, bėgo per juodą kaip derva kaimo vietovę. Lyg plauktų audringa jūra, pamanė, kovodamas su į visas puses jį svaidančiomis bangomis. Nepaisant jį gaubiančios nakties, jautėsi švytįs nuo to, ką sužinojo. Telefono numerio. Rikiui tą valandą atrodė, kad visa – nuo pat pirmojo į jo kabinetą atėjusio laiško iki šios akimirkos – staiga virto milžiniškos, galingos srovės dalimi. Dar suprato, kad galbūt viskas buvo išplitę dar plačiau. Praeities mėnesiais ir metais kažkas jį vijosi ir nešė su savim, bet jis nežinojo. Supratęs turėjo netekti jėgų, manė, bet iš tikrųjų jautėsi keistai, nes buvo jų kupinas, ir dar stebėjosi savo atsipalaidavimu. Suvokimas, kad jį supo melas, o dabar žino tiesą, lyg degalai varė pirmyn.

Tąnakt dar reikėjo nuvažiuoti daugelį mylių, manė Rikis. Mylių

greitkeliu ir širdimi. Abu ves į praeitį ir rodys kelią į ateitį. Jis skubėjo lyg maratono bėgikas, priešakyje pajutęs finišo liniją, dar nematomą, bet juntamą iš skausmo kojose ir pėdose, ir kiekvienu gurkšniu įkvepiamame nuovargyje.

Trisdešimt pirmas skyrius

Truputį po vidurnakčio Rikis pasiekė užkardą vakariniame Hadsono upės krante, šiek tiek į šiaurę nuo Kingstono Niujorko valstijoje. Važiavo greitai, kur galėjo, netgi viršijo leistiną greitį, bet saugojosi, kad nepagautų koks irzlus Niujorko valstijos patrulis. Įsivaizdavo, kad maždaug toks buvo visas jo gyvenimas. Troško greičio, bet baiminosi kaip reikiant skrieti. Žinojo, kad jo susikurtasis Frederikas Lozorius būtų vairavęs nuomotą mašiną šimto mylių per valandą greičiu, bet pats nedrįso. Lyg vairuotų abu sykiu – užsislėpęs Ričardas Laivlis ir kovų ištroškęs Frederikas Lozorius. Suprato nuo pat tada, kai suvaidino savo mirtį, blaškėsi tarp narsos ir saugaus slaptumo. Bet žinojo tikriausiai nebesąs toks nematomas, kaip kadaise manė. Įtarė, kad persekiotojas mina jam ant kulnų, nes rasti visi trupiniai, siūlų galai, nuorodos nuo pat Njū Hempšyro greitkeliu į Niujorką, o tada į Njū Džersį.

Bet žinojo, kad ir jis pats jau arti.

Tai buvo tikrų tikriausios lenktynės su mirtimi. Vaiduoklis vaikosi negyvėlį. Negyvėlis medžioja vaiduoklį.

Rikis sumokėjo mokestį, tokią vėlyvą valandą per tiltą važiavo tik jis vienas. Mokesčių rinkėjas buvo įsikniaubęs į *Playboy* žurnalą, kur žiūrinėjo nuotraukas, o ne skaitė, ir beveik nepažvelgė į Rikį. Pats tiltas buvo architektūros keistenybė, šimtus pėdų iškilusi virš juodo Hadsono kaspino, apšviestas žalsvai gels-

vais natrio garų žibintais. Ši retenybė leidosi į žemę Rainbeko pusėje tamsioje kaimiškoje vietovėje, todėl iš tolo atrodė kaip švytintys karoliai ant juodmedžio spalvos kaklo, pranykstantys juodame kaip derva krante. Važiuoti buvo nejauku, manė Rikis, sukdamas į kelią, kuris, rodės, vedė į bedugnę. Priekiniai žibintai naktyje piešė blyškios šviesos kūgius.

Jis rado, kur sustoti, ir išsitraukė vieną iš dviejų likusių telefonų. Surinko numerį paskutinio viešbučio, kuriame turėjo apsistoti Frederikas Lozorius. Tai buvo apleista, prasta, pigi buveinė, viešbutis tik vienu trapiu laipteliu aukščiau už tuos, kurie kas valandą priima prostitutes ir jų palydovus. Tikėjosi, kad naktinis budėtojas nuobodžiaus, jei tik niekas tąnakt nebuvo nušautas ar sumuštas, o to, kaip Rikis žinojo, labai galėjo pasitaikyti.

– „Excelsior" viešbutis, kuo galiu padėti?

– Mano vardas Frederikas Lozorius, – pasakė Rikis. – Esu šiandienai užsisakęs kambarį. Bet atvažiuosiu tik rytoj.

– Nieko baisaus, – atsakė budėtojas, truputį prajuokintas, kad kažkas kambarį užsisako iš anksto. – Turėsim tiek pat laisvų kambarių kaip ir dabar. Šį turistų sezoną pas mus svečių ne per daugiausiai.

– Gal pažiūrėtumėt, ar man nėra žinučių?

– Tuojau, – atsakė pašnekovas. Rikis išgirdo, kaip jis padėjo telefoną ant stalo. Po valandėlės ragelį vėl pakėlė. – Vajetau, – pasakė budėtojas. – Jūs turbūt turit daug draugų. Žinutės bent trys ar keturios...

– Perskaitykit jas man, – paprašė Rikis. – Atvažiavęs atsilyginsiu.

Pašnekovas perskaitė žinutes. Visos buvo tos, kurias Rikis liepė perduoti pats sau, bet daugiau nieko. Jis pagalvojo.

– Ar kas nors buvo atėjęs manęs ieškoti? Turėjau su kai kuo susitikti.

Naktinis budėtojas atsakė ne iškart, ir iš to Rikis suprato, ko jam reikėjo. Budėtojui nespėjus sumeluoti, kad ne, Rikis prabilo:

– Ji nuostabi, tiesa? Iš tų, kur gauna, ko nori, kada nori ir be jokių klausimų, tiesa? Daug aukštesnės klasės nei tos, kurios paprastai pas jus lankosi, taip?

Budėtojas kostelėjo.

– Ji dabar ten? – griežtai paklausė Rikis.

Po poros sekundžių budėtojas sušnabždėjo:

– Ne. Ji išėjo. Beveik prieš valandą, kai jai paskambino mobiliuoju. Išlėkė labai skubiai. Ir vyrukas išėjo su ja. Jie čia visą vakarą vaikščiojo ir klausinėjo, ar dar neatvažiavot.

– Vyrukas? – paklausė Rikis. – Toks storuliukas, prisilaižęs, truputį panašus į tuos, kuriuos mokykloj mušdavai?

– Tiksliai, – atsakė budėtojas ir nusijuokė. – Kaip tik tas. Puikiai apibūdinot.

Labas, Merlinai, pamanė Rikis.

– Ar jie paliko adresą ar telefoną?

– Ne. Tik sakė, kad dar užeis. Ir prašė neišduoti, kad jie buvo atėję. Kas čia vyksta?

– Tiesiog verslo reikalai. Žinot ką, jeigu jie pasirodys, duokit jiems šitą numerį... – Rikis padiktavo paskutinio savo mobiliojo telefono numerį. – Bet tegu jums už tai duoda pinigėlių. Jų jie turi kaip šieno.

– Gerai. Ar pasakyti, kad atvykstat rytoj?

– Taip. Galit. Ir pasakykit, kad skambinau pasitikrinti žinučių. Viskas. Ar jie matė mano žinutes?

Pašnekovas vėl nutilo.

– Ne, – sumelavo jis. – Jos asmeniškos. Be jūsų leidimo niekam jų nerodyčiau.

Kurgi ne, pamanė Rikis. Ne mažiau, kaip už penkiasdešimt žalių. Jis džiaugėsi, kad viešbučio tarnautojas pasielgė lygiai taip, kaip ir tikėjosi. Padėjo ragelį ir atsilošė sėdynėje. Jie nežinos, kas dedasi, pamanė. Niekaip nesupras, kas dar ieško Frederiko Lozoriaus, nei kodėl, nei kaip jis su visu tuo susijęs. Jie jaudinsis ir toliau veiks truputį neryžtingai. To Rikis ir norėjo. Pasižiū-

rėjo į laikrodį. Šunininkas jau tikrai išsilaisvino iš lipnios juostos pančių ir, nuraminęs Brutą, sugaudęs kiek galėjo kitų šunų, galiausiai paskambino, todėl Rikis tikėjosi, kad name, į kurį važiavo, degs bent viena šviesa.

Kaip ir anksčiau tąvakar, Rikis paliko mašiną nuošaliau kelio, kur niekas važiuodamas pro šalį jos nepastebėtų. Buvo dar už kokios mylios nuo savo tikslo, bet tikėjosi eidamas pėsčiomis apmąstyti, ką tiksliai ketina daryti. Jautėsi susijaudinęs, lyg galiausiai būtų priartėjęs prie atsakymų į savo klausimus. Bet taip pat jautė ir pasipiktinimą, kuris galėjo virsti įtūžiu, jei nebūtų taip stengęsis jo suvaldyti. Išdavystė, manė, gali būti daug stipresnė už meilę. Kažkas kirbėjo pilve, ir jis suprato, kad tai nusivylimas, sumišęs su nevaldomu pykčiu.

Rikis, kadaise buvęs savistabos žmogus, patikrino, ar ginklo apkaba pilna, ir pamanė, kad ketina tiesiog susiremti akis į akį. Vadinasi, viskas priklausys nuo to, kaip klostysis aplinkybės. Suprato, kad artinasi akimirka, kai mintys ir veiksmai susilieja į viena. Jis risnojo per tirštą juodumą, į gruntą taukšėjo jo sportbačiai, aplink girdėjosi įprasti kaimo nakties garsai: sąžalyne krebždantis oposumas, netoliese lauke čirškiančios cikados. Norėjo ištirpti ore.

Bėgdamas paklausė savęs: ar šiąnakt kažką nužudysi?

Atsakymo nežinojo.

Tada paklausė: ar nori šiąnakt ką nors nužudyti?

Į šitą klausimą atsakyti buvo gerokai lengviau. Suprato, kad nemaža Rikio dalis buvo tam nusiteikusi. Tą dalį sukurpė iš visokiausių tapatybės nuobirų mėnesiais po savo mirties. Toji dalis ištyrinėjo visus įmanomus žmogžudysčių ir skerdynių būdus, kokius tik vietos biblioteka galėjo pasiūlyti, ir treniravosi šaudykloje. Susikurtoji dalis.

Jo mintys nutrūko, priėjus įvažiavimą į kiemą. Viduje buvo telefonas, kurio numerį jis pažino. Valandėlę prisiminė, kaip bu-

vo čia atvažiavęs beveik prieš metus, kupinas vilčių ir kone apimtas panikos, tikėdamasis bent kokios pagalbos, trokšte trokšdamas kokių nors atsakymų. Jie visą laiką manęs čia laukė, pamanė Rikis, užgožti melo. Tiesiog nepamačiau jų. Man niekad nešovė į galvą, kad žmogus, kurį laikiau daugiausiai gyvenime man padėjusiu, kėsinosi mane nužudyti.

Iš kiemo, kaip ir tikėjosi, pamatė šviesą darbo kambario lange. Jis žino, kad aš ateinu, suprato Rikis. O Vergilija su Merlinu, galintys jam padėti, dar Niujorke. Kad ir kaip lėktų, jam paskambinus, dar vis tiek tebėra už kokios valandos kelio. Žengė pirmyn, išgirdo, kaip po kojomis sučežėjo žvyro akmenukai. Gal jis netgi žino, kad aš jau čia. Rikis apsižvalgė, ieškodamas, kaip įsmukti nepastebėtam. Bet gerai nežinojo, ar nori pasirodyti netikėtai.

Todėl paėmė į ranką pistoletą ir iššovė. Nuleido saugiklį ir lengvabūdiškai patraukė prie durų, lyg būtų mielas kaimynėlis, atėjęs aplankyti vasaros popietę. Nesibeldė, tiesiog pasuko rankeną. Kaip ir tikėjosi, durys buvo neužrakintos.

Įėjo į vidų. Iš darbo kambario dešinėje pasigirdo balsas:

– Aš čia, Riki.

Jis žengė žingsnį pirmyn ir iškėlė pistoletą, pasirengęs šauti. Tada įėjo pro duris į šviesą.

– Sveikas, Riki. Tau pasisekė, kad likai gyvas.

– Sveiki, daktare Liuisai, – atsakė Rikis. Senis stovėjo už stalo, įsirėmęs į jį rankomis, palinkęs į priekį, lyg kažko tikėtųsi. – Nušauti jus dabar, o gal truputį vėliau? – paklausė Rikis iš tramdomo įsiūčio bespalviu balsu.

Senasis psichoanalitikas nusišypsojo.

– Kai kuriuose teismuose tikriausiai tavo šaudymą pateisintų. Bet tu nori atsakymų į klausimus, o aš šią ilgą naktį nemigau, laukdamas, kad atsakyčiau, ką galiu. Juk toks mūsų amatas, tiesa, Riki? Atsakinėti į klausimus.

– Mano kadaise gal ir buvo, – atrėžė Rikis. – Bet dabar jau nebe.

Jis nukreipė ginklą į buvusį savo mokytoją. Žmogų, padėjusį jam lavintis. Daktaras Liuisas atrodė truputį nustebęs.

– Ar tikrai sukorei tokį kelią vien manęs nužudyti? – paklausė jis.

– Taip, – atsakė Rikis, nors tai buvo netiesa.

– Tada pirmyn, – senasis daktaras nenuleido nuo jo akių.

– Ražinis, – pasakė Rikis. – Visą laiką juo buvot jūs.

Daktaras Liuisas papurtė galvą.

– Ne, tu klysti. Bet tai aš jį sukūriau. Bent iš dalies.

Rikis pasislinko į šalį, užėjo toliau į kambarį, nugarą atsukęs į sieną. Palei sienas rikiavosi tos pačios knygų lentynos. Kabėjo tie patys paveikslai. Sekundę jis beveik galėjo įsivaizduoti, kad tų metų tarp jo viešnagių nė nebuvo. Vieta buvo šalta ir, rodės, atspindėjo tuštumą ir neperregimą asmenybę – niekas ant sienų ar stalo nekalbėjo apie kambaryje dirbantį žmogų. Rikis niauriai pamanė, kad turbūt iškalbingiau nė negalėjo būti. Nereikia diplomo ant sienos, liudijančio, kad esi blogas. Stebėjosi anksčiau to nesuvokęs. Ginklu parodė seniui sėstis į sukamąjį odinį krėslą už stalo.

Daktaras Liuisas atsidusęs klestelėjo.

– Aš senstu ir nebeturiu tiek jėgų, kiek seniau, – šaltai pasakė jis.

– Prašau laikyti rankas taip, kad jas matyčiau, – atkirto Rikis.

Senis iškėlė rankas. Tada pirštu pabaksnojo sau į kaktą.

– Pavojus glūdi kaip tik ne mūsų rankose, Riki. Turėtum tą žinoti. Tikrasis pavojus slypi mūsų galvose.

– Kadaise gal ir būčiau su jumis sutikęs, daktare, bet dabar abejoju. Ir su džiaugsmu visiškai pasitikiu šituo įrenginiu, kuris, jei nežinojote, vadinasi pusiau automatinis „Rudigerio“ pistoletas. Jis šaudo greitomis, bukomis trijų šimtų aštuoniasdešimties milimetrų kulkomis. Apkaboje yra penkiolika šovinių, ir bet kuris iš jų nuneštų geroką gabalą jūsų kaukolės, galbūt netgi tą patį, į kurį ką tik baksnojot, ir akimirksniu jus nužudytų. Ir žinot kuo šitas ginklas be galo įdomus?

– Kuo?

– Jį laiko žmogus, kuris sykį jau mirė. Kurio nebėra šioje mūsų žemėje. Pagalvokit valandėlę apie šio egzistencinio įvykio reikšmę.

Daktaras Liuisas patylėjo, apžiūrinėdamas ginklą. Paskui nusišypsojo.

– Riki, tai, ką tu kalbi, labai įdomu. Bet aš tave pažįstu. Žinau tavo širdį. Beveik ketverius metus keturiskart per savaitę gulėjai ant mano kušetės. Visos baimės. Visos abejonės. Visos viltys. Visos svajonės. Visi tikslai. Visas nerimas. Pažįstu tave taip pat gerai, kaip tu pats save, galbūt netgi geriau. Žinau, kad nesi žudikas, kad ir kaip išsidirbinėtum. Esi tiesiog labai sukrėstas žmogus, gyvenime keliskart žiauriai suklydęs. Abejoju, ar ryžtumeisi žmogžudystei.

Rikis papurtė galą.

– Ant jūsų kušetės gulėjo daktaras Frederikas Starksas. Bet jis mirė, jo nebėra, o manęs jūs nepažįstat. Naujojo manęs. Visiškai nepažįstat.

Tada Rikis iššovė.

Ankštame kambarėlyje nuaidėjęs šūvis kelioms sekundėms jį apkurtino. Kulka perskrodė orą virš daktaro Liuiso galvos ir įsmigo į knygų lentyną tiesiai už jo. Rikis pamatė, kaip stora medicinos knyga, atgręžta nugarėle, staiga plyšta į skutelius nuo šūvio jėgos. Knyga buvo apie psichopatologiją, todėl Rikis vos nepratrūko juokais.

Daktaras Liuisas išblyško, susvirduliavo, palingavo į šonus, tada garsiai aiktelėjo.

Jis atsargiai vėl įsitaisė vietoje.

– Dievulėliau, – tarstelėjo. Jo akyse Rikis išvydo ne visai baimę, bet greičiau nuostabą, lyg būtų nutikę kažkas visiškai netikėto. – Nė nemaniau... – sulemeno jis.

Rikis jį nutraukė, mostelėjęs pistoletu.

– Išmokau iš šuns.

Daktaras Liuisas pasisuko krėsle ir apžiūrėjo vietą, kur įsmigo kulka. Jis pusiau prajuko, pusiau aiktelėjo, paskui papurtė galvą.

– Neblogas šūvis, Riki, – lėtai pratarė jis. – Nuostabus šūvis. Arčiau tiesos negu mano galva. Artimiausiu metu pasistenk to nepamiršti.

Rikis žvelgė į senąjį gydytoją.

– Liaukitės kalbėti mįslėmis, – atrėžė jis. – Kalbėsimės apie atsakymus. Neįtikėtina, kaip šitoks ginklas padeda susitelkti prie reikiamų klausimų. Tik pagalvokit apie visas tas valandas su pacientais, tarp jų ir su manim, daktare. Apie visus tuos melus, nukrypimus, apylankas ir apgavysčių bei netikslumų sistemas. Visą tą laiką, skausmingai praleistą, ieškant tiesos. Kas galėjo pamanyti, kad viską galima taip staigiai atpainioti su šiuo žaisliuku. Truputį kaip toje legendoje apie Aleksandrą ir Gordijaus mazgą, ar ne, daktare?

Daktaras Liuisas, rodės, atgavo pusiausvyrą. Jo išraiška greitai keitėsi ir dabar jis į Rikį žvelgė piktai primerkęs akis, lyg vis dar galėtų kaip nors perimti padėties valdymą. Rikis nekreipė dėmesio į tą iškalbingą žvilgsnį, paskui, panašiai kaip ir prieš beveik metus, įsitaisė krėsle priešais senąjį daktarą.

– Jei ne jūs, – šaltai paklausė Rikis, – tai kas tuomet yra Ražinis?

– Juk žinai, ar ne?

– Apšvieskit mane.

– Vyriausias tavo buvusios pacientės vaikas. Moters, kuriai nesugebėjai padėti.

– Tiek ir pats išsiaiškinau. Tęskit.

Daktaras Liuisas gūžtelėjo pečiais.

– Mano įsūnis.

– Tą sužinojau šįvakar. O kiti du?

– Jo jaunesnieji brolis ir sesuo. Tau jie pažįstami kaip Merlinas ir Vergilija. Jų vardai, aišku, kitokie.

– Irgi įvaikinti?

– Taip. Priglaudėm visus tris. Iš pradžių globojom per Niujorko valstiją. Paskui mano pusbrolis Njū Džersyje vietoj mūsų juos įsivaikino. Pergudrauti valdininkiją buvo apgailėtinai paprasta, esu tikras, kad jau žinai, jog jai vis tiek nelabai rūpėjo, kas vaikams nutiko.

– Tai jų pavardė – kaip jūsų? Atsisakėt Taisonų ir davėt jiems savo?

– Ne, – senis papurtė galvą. – Ne taip paprasta, Riki. Telefonų knygoje prie Liuisų jie neįrašyti. Jie buvo perkurti visiškai naujai. Kiekvieno skirtinga pavardė. Skirtinga tapatybė. Skirtingi kėslai. Skirtingos mokyklos. Skirtingas ugdymas ir skirtingas elgesys. Bet širdyje – broliai ir sesuo, ten, kur svarbiausia. Tą žinai.

– Kodėl? Kam tokie painūs kėslai jų praeičiai panaikinti? Kodėl jūs ne...

– Mano žmona jau sirgo, ir pagal valstijos gaires buvome per seni. Mano pusbrolis tiko. O už tam tikrą mokestį sutiko padėti. Padėti ir pamiršti.

– Kurgi ne, – nusišaipė Rikis. – O nelaimingas atsitikimas? Šeimyninis barnis?

Daktaras Liuisas papurtė galvą.

– Sutapimas, – atsakė jis.

Rikis tuo ne visai patikėjo. Neatsispyrė dar sykį įkąsti:

– Froidas sakė, kad sutapimų nebūna.

Daktaras Liuisas linktelėjo galvą.

– Tiesa. Bet norėti ir veikti – ne tas pats.

– Tikrai? Manau, dėl šito jūs klystat. Bet nesvarbu. Kodėl jie? Kodėl tie trys vaikai?

Senasis psichoanalitikas vėl gūžtelėjo pečiais.

– Puikybė. Arogancija. Savanaudiškumas.

– Čia tik žodžiai, daktare.

– Taip, bet jie daug ką paaiškina. Sakyk, Riki: žudikas... tikras negailestingas žudikas, žmogžudys psichopatas... ar tokį jį

padaro aplinka? Ar jis toks gimsta dėl kažkokio mažutėlaičio šūduko genuose? Ką renkiesi, Riki?

– Aplinką. Taip mus moko. Taip atsakytų bet kuris analitikas. Genetikai galbūt prieštarautų. Bet mes esame tokie, kokius mus sukuria psichologinė aplinka.

– Ir aš sutinku. Taigi priglaudžiau vaiką – ir jo brolį bei seserį – kaip blogio laboratorinę žiurkę. Pamestą tikrojo tėvo. Atstumtą kitų giminių. Niekada nepatyrusį jokio pastovumo. Mačiusį visokiausių seksualinių iškrypimų. Nepaliaujamai daužytą virtinės sociopatų mamos draugužių, galiausiai regėjusį, kaip iš nevilties ir skurdo nusižudo jo paties motina, nepajėgusį išgelbėti vienintelio žmogaus pasaulyje, kuriuo pasitikėjo. Tiesiog blogio formulė, sutinki?

– Sutinku.

– O aš maniau priglausti tą vaiką ir nuimti nuo jo visų tų vargų naštą. Padėjau sukurti sistemą, atkirsiančią jį nuo siaubingos jo praeities. Paskui tikėjausi jį padaryti visaverčiu visuomenės nariu. Štai koks buvau pasipūtęs, Riki.

– Bet nepavyko?

– Ne. Tačiau, kad ir kaip būtų keista, susilaukiau jo prieraišumo. Ir galbūt netgi savotiško švelnumo. Siaubinga, o kartu svaiginamai žavu, Riki, kai tave myli ir gerbia mirčiai atsidavęs žmogus. O Ražinis toks ir yra. Jis profesionalas. Samdomas žudikas. Išlavintas taip puikiai, kaip tik mokėjau. Ekseteryje. Harvarde. Kolumbijos teisės mokykloje. Taip pat pasitrynęs armijoje, kad įgytų papildomų įgūdžių. Žinai, kas visame tame įdomiausia, Riki?

– Kas gi?

– Jo darbas niekuo nesiskiria nuo mūsų. Žmonės ateina pas jį su vargais. Jam brangiai moka už sprendimus. Ant mūsų kušetės atsigulęs pacientas labiau už viską trokšta nusimesti kokią nors naštą. Jo klientai irgi. Tiesiog jo priemonės, na, truputį skubotesnės. Bet ne mažiau asmeniškos.

Rikiui pasidarė sunku kvėpuoti. Daktaras Liuisas papurtė galvą.

– Ir žinai, ką dar, Riki, be to, kad yra pasakiškai turtingas, žinai, kokią dar savybę jis turi?

– Kokią?

– Jis nežino gailesčio.

Senasis psichoanalitikas atsiduso ir pridūrė:

– Bet tą galbūt jau pats pastebėjai? Jis laukė metų metus, ruošėsi, o paskui rado ir atsekė visus, kurie kada nors nuskriaudė jo motiną. Sunaikino juos taip pat, kaip jie sunaikino ją. Manyčiau, tam tikra prasme tai labai gražu. Sūnaus meilė. Motinos palikimas. Ar jis blogai padarė, Riki? Kad nubaudė visus tuos, kas tyčia ar ne sugriovė jai gyvenimą? Kurie paliko ją vargti su trimis mažais bejėgiais vaikais tokiame žiauriame pasaulyje? Nemanyčiau, Riki. Tikrai ne. Kur ten, net patys kvailiausi politikai nuolat aiškina, kad gyvename visuomenėje, besikratančioje atsakomybės. Juk kerštas – tik būdas pripažinti savo skolas ir kitaip jas atsiimti. Jo pasirinkti žmonės tikrai nusipelnė keršto. Jie – kaip ir tu – nekreipė dėmesio į žmogų, prašiusį pagalbos. Štai kuo bloga mūsų profesija, Riki. Kartais taip daug mėginame paaiškinti, o atsakymas glūdi tiesiog va tokiame daikčiuke, – daktaras parodė į ginklą Rikio rankoje.

– Bet už ką aš? – išsprūdo Rikiui. – Aš juk ne...

– Kaip ne? Ji atėjo pas tave, maldaute maldaudama padėti, o tu buvai per daug pasinėręs į savo karjeros planus, kad atkreiptum į ją dėmesį ir suteiktum to, ko jai reikėjo. Neabejok, Riki, tavo globojama pacientė nusižudė – net jei ir vos po kelių apsilankymų – negi ir pats neatgailauji? Nesijauti kaltas? Negi netu rėtum už tai sumokėti? Kodėl manai, kad kerštas – mažiau atsakingas nei bet kuris kitas žmogiškas veiksmas?

Rikis neatsakė. Patylėjęs paklausė:

– Kada sužinojot...

– Kad tu susijęs su mano įvaikinimo eksperimentu? Tavo analizės pabaigoje. Nusprendžiau tiesiog pažiūrėti, kaip viskas susiklostys, einant metams.

Rikis pajuto, kaip nuo įtūžio jį pila prakaitas. Burna išdžiūvo.

– O kai jis ėmė mane medžioti? Juk galėjot perspėti.

– Išduoti savo įsūnį dėl buvusio paciento? Ir, tiesą sakant, netgi ne paties mylimiausio...

Šie žodžiai skaudžiai Rikiui įgėlė. Senis jam atrodė toks pat žiaurus kaip ir jo įsūnis. Gal net žiauresnis.

– ...Maniau, kad tą galima laikyti teisingumu, – senasis analitikas garsiai nusikvatojo. – Bet dar nežinai nė pusės, Riki.

– Ko aš dar nežinau?

– Bijau, kad turėsi išsiaiškinti pats.

– O kiti du?

– Žmogus, tau prisistatęs Merlinu, iš tikrųjų yra advokatas ir gana gabus. Moteris, kurią pažįsti kaip Vergiliją – aktorė, kurios laukia puiki karjera. Ypač dabar, kai jie jau beveik nusikratė savo gyvenimo skolų. Manau, Riki, kad vienintelės jiems trims likusios skolos – mudu su tavim. Dar turėtum žinoti, Riki, kad jie tiki, jog jų gyvenimus išgelbėjo vyresnysis brolis, kurį tu pažįsti kaip Ražinį. Ne aš, iš tiesų, nors aš irgi prisidėjau. Ne, tai jis laikė juos krūvoje, neleido jiems nueiti šunkeliais, vertė vaikščioti į mokyklą ir mokytis vien dešimtukais, o tada daug ko pasiekti gyvenime. Taigi, Riki, gerai tą įsidėmėk: jam atsidavę visa širdimi. Jie šuniškai ištikimi žmogui, kuris tave nužudys. Kuris sykį jau tave nužudė ir nužudys dar kartą. Kaip įdomu, Riki, žvelgiant iš psichiatrijos taško. Žmogus be sąžinės užsitarnauja aklą ir visišką atsidavimą. Psichopatas, kuris tave nužudys taip pat lengvai, kaip tu užmini tau ant tako pasipainiojusį vorą. Bet mylimas ir pats mylintis. Tačiau mylintis tik tuodu. Daugiau nieko. Na, dar galbūt trupučiuką mane, nes aš jį išgelbėjau ir jam padėjau. Užtat galbūt nusipelniau ištikimos meilės. Tau tą svarbu įsidėmėti, Riki, nes turi taip nedaug galimybių likti gyvas, susitikęs su Ražiniu.

– Kas jis? – griežtai paklausė Rikis. Nuo kiekvieno senojo analitiko žodžio viskas vis labiau temo aplink.

– Klausi jo vardo? Adreso? Darbovietės?

– Taip, – Rikis nukreipė į senį ginklą.

Daktaras Liuisas papurtė galvą.

– Visai kaip pasakoje, tiesa? Karalaitės pasiuntinys išgirsta trolį strikinėjantį aplink laužą ir dainuojantį savo vardą. Ji nedaro nieko gudraus, išmintingo ar netgi klastingo. Tiesiog pasiseka, ir kai jis trečiąkart ateina, ji pateikia teisingą atsakymą vien dėl aklos, bukos sėkmės, todėl lieka gyva, atgauna savo pirmagimį ir gyvena ilgai ir laimingai. Manai, ir tau bus taip pat? Dėl sėkmės, kurios lydimas pakliuvai čia ir dabar, mosuodamas ginklu senukui prieš nosį, laimėsi žaidimą?

– Pasakykit jo vardą, – tyliai pasakė Rikis, kaip įmanydamas šalčiau ir žiauriau. – Visų jų vardus.

– Kodėl manai, kad dar jų nežinai?

– Žaidimai man labai atsibodo, – atsakė Rikis.

Senasis analitikas papurtė galvą.

– Juk visas gyvenimas toks. Vienas žaidimas po kito. O mirtis – smagiausias žaidimas iš visų.

Juodu žvelgė vienas į kitą per kambarį.

– Kažin, – atsargiai pratarė daktaras Liuisas, kilstelėjęs akis į sieninį laikrodį, stabtelėdamas po kiekvieno žodžio, – kiek tau liko laiko?

– Užteks, – atsakė Rikis.

– Tikrai? – atitarė senasis analitikas. – Laikas tąsus, ar ne? Akimirkos gali trukti amžinai arba išgaruoti iškart. Laikas iš tikrųjų yra mūsų požiūrio į pasaulį dalis. Argi ne to mus moko analizė?

– Taip, – atsakė Rikis. – Teisingai.

– O šiąnakt turime daugybę klausimų apie laiką, ar ne? Matai, Riki, štai mudu vienu du šitam name. Bet ar ilgai? Kadangi žinojau, jog tu atvažiuoji, negi nemanai, kad atsargos dėlei nepasikviečiau pagalbos? Kada ji atvažiuos?

– Negreit.

– Ak, dėl to galvos nedėčiau, – senasis analitikas vėl šyptelėjo. – Bet galbūt pamėginkim truputį sudėtingiau.

– Kaipgi?

– Jeigu pasakyčiau, kad tai, ko ieškai, yra šiame kambaryje. Ar spėtum rasti? Kol neatvažiavo mano gelbėtojai?

– Juk sakiau. Žaidimai man atsibodo.

– Tai matomoje vietoje. Ir priartėjai prie tikslo jau daug arčiau, negu net aš galėjau nuspėti. Štai. Daugiau jokių užuominų.

– Aš nežaisiu.

– Bijau, kad žaisi. Teks truputį pažaisti, Riki, nes žaidimas dar nebaigtas, – staiga daktaras Liuisas pakėlė abi rankas nuo stalo ir pridūrė: – Riki, man reikia kai ką išimti iš stalo viršutiniojo stalčiaus. Kai ką, nuo ko žaidimo taisyklės iš esmės pasikeis. Tu norėtum tą daiktą pamatyti. Ar galima?

Rikis nukreipė pistoletą daktarui Liuisui į kaktą ir linktelėjo galvą.

– Gerai.

Daktaras vėl šyptelėjo piktai, šaltai, visiškai nelinksmas. Budelio šypsniu. Jis išėmė iš stalčiaus voką ir pasidėjo jį prieš save ant stalo.

– Kas čia?

– Galbūt, Riki, tai, ko tu ieškai. Vardai. Adresai. Tapatybės.

– Duokit.

Daktaras Liuisas gūžtelėjo pečiais.

– Kaip nori... – pasakė. Pastūmė voką per stalą, ir Rikis godžiai jį pastvėrė. Vokas buvo užklijuotas, ir, jį apžiūrinėdamas, Rikis sekundėlę nusigręžė nuo senojo gydytojo. Čia jis suklydo ir iškart pats tą suprato.

Jis vėl pakėlė akis ir pamatė, kad senis vėl išsišiepęs, nes dešinėje rankoje laiko mažą buką trisdešimt aštuntojo kalibro revolverį.

– Ne toks dičkis kaip tavo, ar ne, Riki? – daktaras garsiai nusikvatojo. – Bet tikriausiai veikia ne blogiau. Matai, ką tik

padarei tokią klaidą, kokios nepadarytų nė vienas iš trijų žmonių, su kuriais turi reikalą. O ypač ne tas, kurį pažįsti kaip Ražinį. Jis niekada nebūtų nukreipęs akių nuo savo taikinio. Nė sekundės. Kad ir kaip gerai pažinotų žmogų, į kurį nusitaikė, niekada juo taip nepasitikėtų, kad bent akimirksnį nusigręžtų. Galbūt dabar suprasi, kokie prasti tavo popieriai.

Jiedu stovėjo priešingose stalo pusėse, nukreipę vienas į kitą ginklus.

Rikis prisimerkė, jusdamas pažastyse telkiantis prakaitą.

– Tiesiog, – sušnabždėjo daktaras Liuisas, – analitiko svajonė, ar ne? Perkėlimo sistemoje mes juk norime nužudyti analitiką taip, kaip norime nužudyti savo motiną ar tėvą, ar bet ką, kas mūsų gyvenime įkūnija visa, kas negerai. O analitikas savo ruožtu juk irgi dega žudikiška aistra, kuriai tuo pat metu norėtų pasiduoti.

Iš pradžių Rikis neatsakė. Galiausiai sumurmėjo:

– Vaikas galbūt ir buvo blogio laboratorinė žiurkė, kaip jūs sakėt. Bet jį buvo galima perauklėti. Tas buvo įmanoma, bet jūs to nedarėt, tiesa? Įdomiau buvo pasižiūrėti, kas atsitiks, jei paliksit jį sumišusiais jausmais, taip? Ir buvo daug lengviau kaltinti visą pasaulio blogį ir nekreipti dėmesio į tą, kurį nešiojatės savyje, ar ne?

Daktaras Liuisas truputį pablyško.

– Jūs žinojot, tiesa? – tęsė Rikis, – kad jūs toks pat psichopatas kaip ir jis? Norėjot žudiko ir tokį radot, nes ir pats visą gyvenimą labiausiai troškot būti žudiku.

Senis susiraukė.

– Visada buvai įžvalgus, Riki. Tik pagalvok, ko būtum galėjęs pasiekti gyvenime, jei būtum buvęs veržlesnis. Truputį atidesnis.

– Nuleiskit ginklą, daktare. Manęs jūs nenušausit, – pasakė Rikis.

Daktaras Liuisas toliau laikė nukreipęs pistoletą Rikiui į veidą, bet linktelėjo galvą.

– Man nebūtinai ir reikia, ar ne? – atsakė jis. – Tas, kuris tave jau sykį nužudė, nužudys ir vėl. Ir šįkart nekrologo laikraštyje jam neužteks. Manyčiau, jis norės pats pamatyti tavo mirtį. Kaip manai?

– Aš galiu ir nesileisti. Ir galbūt, kai rasiu tą krūvą nuorodų, kas jis toks, kurios, anot jūsų, yra kažkur čia, galbūt aš tiesiog ir vėl dingsiu. Galbūt Ražiniui teks pasitenkinti tuo, ką laimėjo pirmajame mūsų žaidime. Daktaras Starksas mirė ir iškeliavo į nebūtį. Tą partiją jis laimėjo. Bet aš dabar galiu tapti kuo panorėjęs. Galiu laimėti bėgdamas. Laimiu pasislėpęs. Likdamas gyvas ir bevardis. Negi nekeista, daktare? Mes, taip sunkiai dirbantys, kad padėtume sau ir savo pacientams grumtis su juos persekiojančiais ir kamuojančiais demonais, iš tikrųjų galime išsigelbėti sprukdami. Padėdavome pacientams kuo nors tapti, o aš galiu laimėti, jei tapsiu niekuo. Ironiška, tiesa?

Daktaras Liuisas linktelėjo galvą.

– Tikėjausi tokio atsakymo, – lėtai pratarė jis. – Numaniau, kad įžvelgsi tai, ką man ką tik išdėstei.

– Taigi, – tęsė Rikis, – kartoju: nuleiskit ginklą, ir aš išeinu. Jei tai, ko man reikia, tikrai šitame voke.

– Iš dalies taip, – atsakė senis. Jis šnibždėjo ir piktdžiugiškai šypsojosi. – Bet turiu tau dar porą paskutinių klausimų, Riki... jeigu galima.

Rikis linktelėjo galvą.

– Papasakojau tau apie to žmogaus praeitį. Ir pasakiau daug daugiau, negu tu dabar suvoki. O ką pasakojau apie jo santykius su manim?

– Pasakojot apie keistą meilę ir ištikimybę. Psichopato meilę.

– Vieno žudiko meilę kitam. Labai įdomu, tiesa?

– Be galo, – atrėžė Rikis. – Jei tebebūčiau psichoanalitikas, tikriausiai susidomėčiau ir nekantraučiau pulti gilintis. Bet nesu. Jau nebe.

– Ak, bet man atrodo, kad klysti, – daktaras Liuisas gūžtelėjo

pečiais. – Man atrodo, neįmanoma liautis buvus širdžių gydytoju taip lengvai, kaip tau norėtųsi, – senis prieštaraudamas papurtė galvą. Jis kietai tebegniaužė revolverį ir vis dar laikė jį nukreipęs į Rikio veidą. – Berods šįvakar mūsų laikas baigiasi, Riki. Paskutinis seansas. Penkiasdešimties minučių valanda. Galbūt dabar pagaliau bus baigta tavo paties analizė. Bet labiausiai norėčiau palikti tave su tokiu klausimu, Riki: jei jam pakako prieraišumo, jog priverstų tave nusižudyti už tai, kad nuvylei jo motiną, kaip manai, kas tau bus, jei jis manys, kad nužudei mane?

– Kaip suprasti? – paklausė Rikis.

Bet senasis gydytojas neatsakė. Jis tik staiga pakėlė ranką, pridėjo revolverį sau prie smilkinio, pamišėliškai išsišiepė ir iššovė.

Trisdešimt antras skyrius

Rikis pusiau aiktelėjo, pusiau suklykė iš nuostabos ir siaubo. Jo balsas sumišo su revolverio šūvio aidu.

Jis stipriai loštelėjo kėdėje, tarsi senojo psichoanalitiko galvoje sprogusi kulka būtų atšokusi ir smogusi jam į krūtinę. Kai šūvio aidas nutilo nakties ore, Rikis pašoko ant kojų, atsirėmė į stalo kraštą ir įsižiūrėjo į žmogų, kuriuo kadaise taip neabejodamas kliovėsi. Daktaras Liuisas buvo sudribęs atbulas, truputį perkreiptas į smilkinį trenkusios mirties jėgos. Jo akys liko atmerktos ir dabar kraupiai spoksojo į Rikį. Knygų lentyną aptaškė ryškiai raudona kraujo ir smegenų migla, o tamsus, tirštas kraujas sunkėsi iš žiojinčios žaizdos ir tekėjo gydytojo veidu bei smakru, susigerdamas į marškinius. Po mirtino šūvio revolveris iškrito jam iš rankos ant grindų, į minkštą, dailų persišką kilimą po kojomis. Rikis garsiai aiktelėjo, kai senio kūnas trūktelėjo, mirčiai atpalaiduojant raumenis.

Jis giliai įkvėpė. Suprato, kad mirtį mato ne pirmą kartą. Kai dar buvo internas ir rotacijų tvarka dirbo vidaus ligų ir skubios pagalbos skyriuose, jo akivaizdoje mirė ne vienas žmogus. Bet jų mirtis visada būdavo apsupta įrangos ir žmonių, gelbėjančių gyvybę ir besigrumiančių su nebūtimi. Net kai jo žmona galiausiai pasidavė vėžiui, tas vis tiek vyko jam pažįstamu būdu ir su tam tikromis, net jei ir labai skaudžiomis, aplinkybėmis.

Čia buvo kitaip. Tai buvo žiauru. Tai buvo sąmoninga žmog-

žudystė. Pajuto, kad rankos kreta kaip senio. Sutelkęs valią, sugebėjo nepasiduoti panikai ir troškimui bėgti.

Rikis pamėgino sudėstyti mintis. Kambaryje buvo tylu, todėl jis girdėjo save patį sunkiai šniokštuojant, lyg būtų įkopęs į aukštą kalną ir godžiai rytų šaltą orą, negaudamas atgaivos. Rodės, visos kūno sausgyslės įsitempė, sukietėjo, ir įtampą pašalintų tik bėgimas. Jis įsikibo į stalo kraštą, kad atgautų pusiausvyrą.

– Ką tu man padarei, seni? – pasakė jis. Rikio balsas skambėjo trikdomai, lyg kosulys per iškilmingas pamaldas bažnyčioje.

Tada suprato atsakymą į savo paties klausimą: jis pamėgino mane nužudyti. Viena kulka gali nužudyti du žmones. Juk senojo gydytojo mirtis sunkiai prislėgs tris šios žemės žmones, kurie nežino savo elgesio ribų. Ir jie kaltins Rikį, kad ir kokie savižudybės įrodymai drybsotų tiesiai jiems prieš akis.

Tik viskas buvo dar sudėtingiau. Daktaras Liuisas norėjo ne šiaip sau jį nužudyti. Turėjo ginklą, laikė nukreipęs Rikiui į veidą, lengvai galėjo nuspausti gaiduką, net ir žinodamas, kad Rikis prieš mirtį suspės iššauti. Senis norėjo visiems žaidimo dalyviams įskiepyti tokį pat pagedimą kaip jo. Tai buvo daug svarbiau, nei pačiam nužudyti Rikį. Nuo tokių galvoje besisukančių minčių Rikis vos galėjo kvėpuoti. Visą laiką, mąstė jis, svarbiausia buvo ne mirtis. Svarbiausia buvo eiga. Svarbiausia – kaip mirtis ateina.

Tokį žaidimą galėjo sukurti tik psichoanalitikas.

Jis vėl įsiurbė kabineto reto oro. Ražinis galėjo būti keršto vykdytojas, taip pat ir tas, kuris jo reikalavo, manė Rikis. Tačiau žaidimą sumanė prieš jį gulintis negyvėlis. Tuo neabejojo.

Tai reiškia, kad kai kalbėjo apie žinojimą, tikriausiai sakė tiesą. Arba ką nors iškreiptai, nesveikai į ją panašaus.

Tik po poros sekundžių Rikis susiprato tebegniaužiąs buvusio mokytojo įduotąjį voką. Sunku buvo atplėšti akis nuo senio lavono. Lyg savižudybė hipnotizuotų. Bet galiausiai jam pavyko, atplėšė voką ir išėmė iš jo vieną popieriaus lapą. Skubiai perskaitė:

Riki,
atpildas už blogį – mirtis. Šią paskutinę akimirką laikyk mano atsimokėjimu už visa, ką negero esu padaręs. Tai, ką nori sužinoti, yra priešais tave, bet ar sugebėsi susirasti? Ar ne tuo mes užsiimam? Tyrinėjam akivaizdžias paslaptis? Ieškom nuorodų, kurios žiūri tiesiai į mus ir rėkte rėkia?
Nežinau, ar turi pakankamai laiko ir ar esi pakankamai gudrus, kad pamatytum, ką reikia pamatyti. Abejoju. Manau, daug labiau tikėtina, kad šiąnakt mirsi panašiai kaip aš. Tik mirtis bus daug skausmingesnė, nes tavo kaltė kur kas mažesnė už manąją.

Parašo po laišku nebuvo.

Kiekvienu įkvėpimu Rikis traukė naują ir, rodės, dar nepatirtą paniką.

Jis pakėlė akis ir ėmė žvalgytis po kabinetą. Kas sekundę tyliai tiksėjo laikrodis ant sienos, ir garsas staiga ėmė skverbtis į Rikio sąmonę. Pamėgino suskaičiuoti kelionės laiką: kada senis paskambino ir pranešė Merlinui, Vergilijai ir galbūt Ražiniui, kad Rikis atvažiuoja? Iš miesto į namus kaime buvo dvi valandos kelio. Galbūt truputį mažiau. Ar jam buvo likusios sekundės? Minutės? Ketvirtis valandos? Žinojo, kad reikia dingti, trauktis nuo priešais sėdinčios mirties, bent jau tam, kad galėtų viską apmąstyti ir nuspręsti, ko dar gali imtis, jei išvis ko nors gali. Lyg žaistų šachmatais su didmeistriu, bejėgiškai stumdytų figūras ant lentos ir visą laiką žinotų, kad priešininkas numato du, tris, keturis ar dar daugiau ėjimų į priekį.

Gerklė išdžiūvo, jis jautėsi išsekęs.

Tiesiai priešais, manė.

Nedrąsiai nuslinkęs aplink stalą, stengdamasis nė neprisiliesti prie analitiko lavono, jis tiesė ranką prie viršutinio stalčiaus, bet staiga ją atitraukė. Ką čia paliksiu po savęs, pagalvojo. Plaukus? Pirštų atspaudus? DNR? Ar išvis padariau nusikaltimą?

Tada pagalvojo: nusikaltimai būna dvejopi. Vienus tiria policija ir prokurorai, teisingumo reikalauja sunki valstijos ranka. Kiti užgauna žmonėms širdis. Žinojo, kad kartais abu susilieja į vieną. Bet tai, kas įvyko, iš esmės buvo antrosios rūšies, ir labiausiai jis baiminosi atvažiuojančio teisėjo, prisiekusiųjų ir budelio. Šių klausimų išvengti nebuvo galima. Rikis tik prisakė sau nepamiršti, kad žmogus, kurio atspaudai ir kitokie pėdsakai lieka negyvėlio kambaryje, yra miręs. Tas gali jį apsaugoti bent jau nuo policijos, kuri tikriausiai kažkada šiąnakt atvažiuos. Jis paėmė ranka stalčių ir atidarė jį.

Šis buvo tuščias.

Jis skubiai ištraukė kitus stalčius. Juose irgi nieko nebuvo. Matyt, daktaras Liuisas nepagailėjo laiko iškraustyti viską, kas ten buvo susikaupę. Rikis perbraukė pirštais po stalviršiu, manydamas, kad ten kas nors gali būti paslėpta. Pasilenkė ir apieškojo, bet nieko nepamatė. Tada atsigręžė į lavoną. Giliai kvėpuodamas sukaišiojo pirštus į negyvėlio kišenes. Jos irgi buvo tuščios. Nieko nebuvo prie kūno. Nieko stale. Lyg senasis analitikas būtų tyčia visiškai išvalęs savo aplinką. Rikis pritariamai linktelėjo galvą. Psichoanalitikas geriau už visus žino, manė jis, kas išduoda asmenybę. Ir, aišku, kai reikia švariai išvalyti tapatybės lentą, jis irgi geriau supranta, kaip ištrinti ženklus, kurie leistų pažinti jo savastį.

Rikis vėl apžvelgė kabinetą. Įdomu, pamanė, ar čia yra seifas. Akis kliuvo už laikrodžio. Jam kilo mintis. Daktaras Liuisas minėjo laiką. Galbūt, pamanė Rikis, tai buvo užuomina. Jis prišoko prie sienos ir paieškojo už laikrodžio.

Nieko.

Norėjo staugti iš siutulio. Juk turi būti, nerimo.

Rikis vėl giliai įkvėpė. O galbūt nėra, pamanė, galbūt senis tenorėjo, kad gaiščiau čia, kol atvažiuos jo žmogžudžiai įvaikiai. Ar toks buvo žaidimas? Galbūt jis norėjo, kad viskas baigtųsi taip, šiąnakt. Rikis pasičiupo savo ginklą ir pasuko prie durų.

Tada papurtė galvą. Ne, toks melas būtų paprastas, o daktaras Liuisas meluodavo daug painiau. Kažkas čia turi būti.

Rikis grįžo prie knygų lentynos. Medicinos ir psichiatrijos veikalų eilės, rinktiniai Froido ir Jungo raštai, keli šiuolaikiniai tyrimai ir klinikinių atvejų aprašymai, išleisti knygų pavidalu. Knygos apie depresiją. Knygos apie nerimą. Knygos apie sapnus. Dešimtys knygų, kuriose sukaupta tik nedidelė dalis visko, kas žinoma apie žmonių jausmus. Tarp jų ir knyga, į kurią įsmigo Rikio kulka. Jis pažiūrėjo į pavadinimą ant nugarėlės: „Psichopatologijos enciklopedija“, tik paskutinio žodžio „edija“ nudrėksta šūvio.

Jis stabtelėjo ir įsižiūrėjo į ją.

Kam psichoanalitikui psichopatologijos veikalas? Jų darbas buvo susijęs beveik vien tik su nežymiai susipainiojusiais jausmais. Ne pačiais tamsiausiais ir labiausiai nukrypusiais. Tarp visų knygų lentynose ši vienintelė šiek tiek išsiskyrė, bet tą skirtumą galėjo pastebėti tik kitas analitikas.

Senis juokėsi. Atsigręžė, pasižiūrėjo, kur įsmigo kulka, ir nusijuokęs pasakė, kad tiksliai pataikyta.

Rikis prišoko prie lentynos ir čiupo veikalą. Šis buvo sunkus ir storas, juodais viršeliais su ryškiomis auksinėmis raidėmis ant aplanko. Jis atsivertė titulinį puslapį.

Storu raudonu flomasteriu ant pavadinimo buvo parašyta: *Šaunuolis, Riki. O dabar ar sugebėsi rasti reikiamus straipsnius?*

Jis pakėlė akis ir išgirdo tiksint laikrodį. Rodės, tą akimirką atsakyti į klausimą neturėjo laiko.

Jis atsitraukė nuo lentynos, jau buvo bebėgąs, bet stabtelėjo. Grįžo, paėmė kitą knygą iš kitos lentynos ir padėjo ją į tuščią vietą, kad nesimatytų, jog išsinešė vadovėlį.

Rikis darsyk skubiai apsižvalgė aplink, bet nebepastebėjo nieko, kas kristų į akis. Paskutinįsyk žvilgtelėjo į senojo analitiko kūną, kuris, rodės, per kelias sekundes nuo jį užvaldžiusios mirties jau spėjo papilkėti. Jam atrodė, kad reikėtų ką nors pasakyti ar ką nors jausti, bet nebežinojo, ką, todėl Rikis išbėgo.

Onikso juodumo naktis apgaubė jį, skubantį iš daktaro Liuiso namų užmiestyje. Jis žengė kelis žingsnius nuo durų, išėjo iš šviesos spindulio, krentančio pro kabineto langą, ir paskendo vasaros tamsoje. Sustojęs juoduose šešėliuose, Rikis galėjo trumpai atsigręžti. Ramūs kaimo garsai grojo įprastą vidurnakčio muziką, jokia disharmonija neišdavė kraštovaizdyje paslėptos žiaurios mirties. Valandėlę jis stovėjo, mėgindamas įvertinti, kaip visos jo savasties dalelės buvo nuosekliai sunaikintos per pastaruosius metus. Tapatybė – patirties voratinklis, bet Rikiui atrodė, kad iš to, kas jis manėsi esąs, liko taip nedaug. Jam liko tik vaikystė. Rikio, kaip suaugusio žmogaus, gyvenimas buvo sukultas į šipulius. Tačiau abi būties dalys buvo atskirtos nuo jo, ir jis nematė, kaip jas susigrąžinti. Nuo tokio suvokimo svaigo galva ir pykino.

Jis nusigręžė ir vėl leidosi bėgti.

Risnodamas patogiu greičiu, žingsniams susiliejant su nakties garsais, Rikis pasuko mašinos link. Vienoje rankoje nešėsi „Psichopatologijos enciklopediją“, kitoje – ginklą. Nubėgęs vos pusę kelio, aiškiai išgirdo kaimo keliu dideliu greičiu artėjantį automobilį. Pakėlęs akis, pamatė iš už tolimo posūkio mirgant šviesas ir sykiu išgirdo žemą galingo smarkiai besisukančio variklio gaudesį.

Jis neabejojo. Iškart suprato, kas šitaip skuba ta kryptimi. Rikis plojosi ant žemės ir nušliaužė už medžių guoto. Pasilenkė, bet kilstelėjo galvą, kai pro šalį prašvilpė didelis juodas mersedesas. Kitame posūkyje sucypė padangos.

Pakilęs nulėkė kiek įkabindamas. Tikrų tikriausiai spruko, maudė raumenis, plaučiai kaito iki raudonumo, kaip įmanydamas greičiau bėgo per naktį. Pabėgti buvo vienintelis svarbus dalykas, vienintelis rūpestis. Ištempęs ausis, laukdamas pažįstamo milžiniškos mašinos garso, skuodė pirmyn. Ragino save nubėgti kuo toliau. Jie ilgai netruks sodyboje, sakė sau, versdamas

raityti kulnus. Tik kelias akimirkas, kol įvertins mirtį kabinete ir apieškos, ar jo ten nebėra. O gal kur nors netoliese. Jie žinos, kad nuo savižudybės iki jų atvykimo prabėgo vos kelios minutės, ir norės jį pasivyti.

Po kelių minučių Rikis pasiekė išsinuomotą mašiną. Pasirausė kišenėje raktų, netyčia juos išmetė, bet pakėlė nuo žemės, virpėdamas iš įtampos. Klestelėjo prie vairo ir užvedė variklį. Visi jo instinktai liepė spausti. Dingti. Bėgti. Bet jis suvaldė tuos raginimus, stengdamasis išlaikyti blaivią galvą.

Rikis prisivertė mąstyti. Šia mašina nuo jų nepaspruksiu. Į Niujorką vedė du keliai, greitkelis vakariniame Hadsono krante ir Takoniko kelias rytiniame. Jie turės vieną galimybę iš dviejų pasirinkti tą patį kelią ir pavyti mano mašiną. Njū Hempšyro numeris kitoje valstijoje ant pigios išnuomotos mašinos galo leis nesunkiai atspėti, kas sėdi prie vairo. Jie galėjo sužinoti automobilio aprašymą ir registracijos numerį iš nuomos tarnybos Durheme. Jam netgi atrodė, kad būtinai turėjo.

Suprato tą akimirką turįs pasielgti netikėtai.

Padaryti ką nors, ko nė vienas iš trijų sėdinčiųjų mašinoje nenumatytų.

Kai nusprendė, ką daryti, jam pasirodė, kad virpa rankos. Pamanė, kažin ar lengviau lošti iš savo gyvybės, jeigu kartą jau numirei.

Jis įjungė bėgį ir lėtai pajudėjo senojo analitiko namų link. Kaip įmanydamas susigūžė sėdynėje, bet tiek, kad neatrodytų, jog slapstosi. Prisivertė neviršyti greičio, važiuodamas senu kaimo keliu į šiaurę, kai bent šioks toks saugumas laukė pietuose, mieste.

Artėdamas prie įvažiavimo į kiemą, kuriame ką tik buvo, pamatė kelio link artėjančias mersedeso šviesas. Girdėjo, kaip po didžiulėmis padangomis čeža žvyras. Jis truputį sulėtino greitį – nenorėjo papulti tiesiai į didžiosios mašinos šviesos spindulį – ir praleido juos įsukti į kelią, sparčiai pavažiuoti Rikio link. Jis

buvo įsijungęs tolimąsias šviesas ir, mersedesui artėjant, perjungė į trumpąsias, kaip ir priklauso. Tada, jiems visai priartėjus, vėl perjungė, kaip bet kuris vairuotojas, reiškiantis nepasitenkinimą artėjančia mašina. Todėl abi mašinos prasilenkė labai nedideliu atstumu su įjungtomis ilgosiomis šviesomis. Kadangi Rikį jos sekundėlę apakino, žinojo, kad juos taip pat. Prasilenkdamas numynė akceleratorių ir skubiai nusuko už kampo. Tikėjosi, kad greičiau, nei kas nors anoje mašinoje spėjo atsigręžti ir pamatyti numerius.

Pasuko į artimiausią vieškelį dešinėje ir iškart išjungė šviesas. Patamsyje apsisuko, apšviestas vien mėnesienos. Atsiminė nelaikyti kojos ant stabdžio pedalo, kad automobilio gale neužsidegtų raudonos lempos. Tada laukė, ar jo neseks.

Kelias buvo tuščias. Prisivertė lukteléti penkias, dešimt minučių. Tiek, kad mersedeso keleiviams pakaktų laiko pasirinkti vieną iš dviejų kelių ir nulėkti šimto mylių per valandą greičiu jo vytis.

Rikis vėl įjungė pavarą ir ėmė beveik be tikslo važiuoti vieškeliais ir gatvelėmis į šiaurę. Jokio galutinio taško galvoje neturėjo. Beveik po valandos jis galiausiai apsuko mašiną ir nuvažiavo priešinga kryptimi – dabar jau atgal į miestą. Naktis buvo vėlyva, ir kitų mašinų beveik nebuvo. Rikis važiavo ramiai, mąstydamas, koks ankštas ir koks tamsus pasidarė jo pasaulis. Mėgino rasti būdą grąžinti jam šviesą.

Miestą pasiekė dar neišaušus, bet jau rytą. Tokiu metu Niujorką, rodos, užvaldo kintantys pavidalai, kai vėlyvos nakties nuotykių ieškotojai, gražuoliai ar pabaisos, užleidžia vietą darbo dienos pulkams. Žuvų turgus ir krovininiai sunkvežimiai ruošiasi perimti dieną. Pasikeitimas nejaukus, jis vyksta drėgmės ir neoninių šviesų nublizgintose gatvėse. Šis nakties metas, žinojo Rikis, pavojingas. Tada, rodos, atpalaiduojami draudimai ir suvaržymai, o pasaulis noriai rizikuoja.

Jis grįžo į išsinuomotą kambarį, kovodamas su troškimu griūti į lovą ir nerti miegoti. Atsakymai, sakė sau. Juos gniaužė psichopatologijos knygoje, bet turėjo perskaityti. Klausimas buvo, kur?

Enciklopedijoje buvo 779 puslapiai. Ji buvo sudėliota abėcėlės tvarka. Jis pervertė kelis puslapius, bet pradžioje nerado juose jokių ženklų. Tačiau vis tiek, palinkęs virš knygos kaip senovės vienuolis vienuolyne, žinojo, kad kažkur puslapiuose slypi tai, ką jam reikia sužinoti.

Rikis lingavo kėdėje, pasiėmė pieštuką, barškino juo į dantis. Aš tinkamoje vietoje, manė jis. Bet nežinojo, ką daryti, nebent tikrinti kiekvieną puslapį iš eilės. Sakė sau mąstyti taip, kaip tąnakt miręs žmogus. Žaidimas. Mįslė. Galvosūkis.

Jie čia, mąstė Rikis. Tekste apie psichopatologiją.

Ką jis man pasakojo? Vergilija – aktorė. Merlinas – advokatas. Ražinis – samdomas žudikas. Trys išvien dirbančios profesijos. Kone atsitiktinai versdamas puslapius, mėgindamas galvoti apie prieš akis gulintį uždavinį, jis netyčia atvertė keletą lapų iš „V“ raidės. Beveik sėkmės dėka Rikio akys užkliuvo už kažkokios žymos ant pirmojo tos skilties puslapio, pažymėto 559 numeriu. Viršutiniame kampe tuo pačiu rašikliu, kuriuo daktaras Liuisas įrašė sveikinimą tituliniame lape, buvo trupmena vienas ir trys. Trečdalis.

Viskas.

Rikis atsivertė „M“ raidę. Panašioje vietoje irgi buvo pora skaičiukų, bet užrašytų kitaip. Ten buvo vienas ir keturi, perskirti įstrižu brūkšniu. Pirmajame „R“ raidės puslapyje rado trečią žymą, du penktadalius. Du brūkšnelis penki.

Rikis nė neabejojo, kad čia – raktai. Dabar reikėjo rasti spynas.

Jis truputėlį palinko į priekį, švelniai pasisiūbavo visu kūnu, lyg maustų pilvą, judėjo beveik nevalingai, susitelkęs į priešais gulintį uždavinį. Tai buvo painiava, suregzta sudėtingiausios as-

menybės, kokią tik jis pažino per tuos metus, kai buvo analitikas. Žmogus, išmokęs jį žymėti kelius po savo paties asmenybę, mokęs savo amato ir privedęs Rikį prie mirties, paliko paskutinę žinią. Rikis jautėsi kaip senovės Kinijos matematikas, skaičiuojantis abaku. Atrodo, girdėjo kaukšint juodus akmenukus, stumdomus iš vienos pusės į kitą, kai jis skaičiuoja ir tuoj pats save taiso, o lygtis vis auga.

Paklausė savęs: ką aš iš tikrųjų žinau?

Jo vaizduotė ėmė piešti paveikslą, pirmiausia Vergilijos. Daktaras Liuisas sakė, kad ji aktorė, ir tas atrodė tiesa, nes ji visą laiką vaidino. Skurdo vaikas, jauniausioji iš trijų, svaiginamai greitai pakilusi iš taip mažai iki tiek daug. Kaip tas turėjo ją paveikti? – paklausė savęs Rikis. Jos pasąmonėje tūno tapatybės klausimai apie tai, kas ji iš tikrųjų yra. Todėl pasirinko profesiją, kur nuolat reikia perkurti save iš naujo. Chameleonė, kurios vaidmenys užgožia tiesą. Rikis linktelėjo galvą. Mažumėlė agresijos ir nenuoseklumas, kuris reiškia kartėlį. Jis apmąstė visus veiksnius, padariusius ją tuo, kas yra, ir kaip labai ji troško vaidinti žinovės vaidmenį dramoje, nunešusioje Rikį į mirtį.

Jis pasimuistė kėdėje. Spėk, liepė sau. Pagalvok ir spėk.

Narcizinis asmenybės sutrikimas.

Atvertė enciklopediją ties „N“ raide ir susirado tą straipsnį.

Jo širdis ėmė plakti smarkiau. Pastebėjo, kad daktaras Liuisas kai kurias raides žodžių viduryje pažymėjo geltonu žymekliu. Rikis čiupo popieriaus lapą ir susirašė tas raides. Tada staiga atsilošė, pamatęs nesąmonę. Raidės nesudarė jokio žodžio. Jis vėl pervertė enciklopediją ir prisiminė trečdalio raktą. Šįkart surašė raides per tris ženklus nuo pažymėtųjų. Ir vėl nieko nepešė.

Dar kartą susitelkė prie užduoties. Šįkart peržiūrėjo raides už trijų žodžių. Bet, prieš jas užrašydamas, pamanė – vienas virš trijų, todėl pasirinko raides trimis eilutėmis žemiau.

Šitaip iš pirmųjų trijų raidžių susidėliojo DŽO.

Jis skubiai rašė toliau ir užbaigė žodį: DŽONSO.

Buvo likę dar aštuoni taškeliai. Pritaikius tą pačią taisyklę, iš jų susidėliojo žodis: AGENTŪRA.

Rikis atsistojo ir nuėjo prie stalelio šalia lovos, ant kurio po telefonu gulėjo Niujorko telefonų knyga. Jis atsivertė teatro talentų skiltį ir tarp daugybės numerių rado mažutį skelbimą su telefono numeriu: „Džonso agentūra – teatro ir talentų agentūra, kuri rūpinasi kylančiomis rytojaus žvaigždėmis..."

Viena išaiškinta. Kitas – advokatas Merlinas.

Mintyse įsivaizdavo vyriškį: kruopščiai sušukuoti plaukai, tobulai išlyginti kostiumai, siuvėjo priderinti prie jo kūno smulkmenų. Netgi laisvalaikio drabužiai buvo oficialūs. Rikis prisiminė jo rankas. Nagai buvo nudildyti. Vidurinysis vaikas, troškęs tvarkos, nepakentęs sujaukto, sudarkyto gyvenimo, iš kurio kilo. Jis tikriausiai nekentė savo praeities, dievino įtėvio globą, o senasis analitikas nuosekliai jį žalojo. Tai buvo tvarkdarys, vykdytojas, žmogus, užsiėmęs grasinimais, pinigais ir nesunkiai suardęs Rikio gyvenimą.

Šią diagnozę nustatyti buvo lengviau: obsesinis kompulsinis sutrikimas.

Jis skubiai atsivertė tą enciklopedijos skyrių ir vėl pamatė geltonai pabrauktas raides. Pasinaudodamas raktu, greitai perskaitė netikėtą žodį: ARNESONAS. Tai nebuvo raidžių kratinys, bet ir nieko jam nereiškė.

Jis susimąstė, nes nesuprato. Tada nusprendė tęsti ir pamatė, kad kita raidė – P.

Rikis pradėjo vėl iš pradžių, dar kartą patikrino raktą, suraukė kaktą, tada suprato, kas čia parašyta. Iš likusių raidžių susidėjo žodis: FORTJĖ.

Teismo byla.

Tiksliai nežinojo, kuriame teisme nagrinėjama byla Arnesonas prieš Fortjė, bet apsilankęs pas tarnautoją prie kompiuterio, kuriame saugomi šiuo metu nagrinėjamų bylų įrašai, tikriausiai išsiaiškins.

Vėl atsivertęs enciklopediją, Rikis pagalvojo apie žmogų, kuris buvo visų šių įvykių ašis: Ražinį. Atsivertė „P“ raidės skyrių „Psichopatai“. Ten buvo poskyris „Žmogžudžiai“.

Ir ten buvo pridėliota taškelių, kurių jis tikėjosi.

Pasinaudodamas raktu, Rikis greitai iššifravo raides ir surašė jas ant lapelio. Baigęs atsitiesė ir gailiai atsiduso. Tada suglamžė popierėlį, susuko jį į kamuoliuką ir piktai nusviedė į šiukšliadėžę.

Paleido virtinę išraiškingų žodžių, kurie atspindėjo tik tai, kad jis kai ko panašaus tikėjosi.

Jo perskaitytieji žodžiai buvo: ŠITAS NE.

Rikis miegojo mažai, bet adrenalinas teikė žvalumo. Jis išsimaudė po dušu, nusiskuto ir apsivilko švarką bei užsirišo kaklaraištį. Pietų metu apsilankęs pas teismo tarnautoją, pameilikavęs nekantraujančiai padėjėjai prie kompiuterio, šį tą sužinojo apie Arnesono prieš Fortjė bylą. Tai buvo civilinis ginčas aukščiausiajame teisme, kuriame kitą rytą buvo paskirtas ikiteisminis svarstymas. Kiek suprato, šalys nesutarė dėl nepavykusio nekilnojamojo turto sandorio. Du pasiturintys Manheteno centro statybininkai žėrė vienas kitam kaltinimus ir neapsisprendė, kam priklauso nemaži pinigai. Tokioje byloje, manė Rikis, visi pikti, turtingi ir nenori nusileisti, todėl galiausiai visi pralaimi, išskyrus abiem pusėms atstovaujančius advokatus, kurie gaus neblogus atlyginimus. Padėtis buvo tokia įprasta ir kasdienė, kad Rikis beveik pasipiktino. Tačiau, varstant juodam nepasitenkinimo žaibui, Rikis žinojo, kad tarp viso to maivymosi, švaistymosi teiginiais, pulkelio advokatų grasinimų vieni kitiems ir išsidirbinėjimo jis ras Merliną.

Iš teismo dokumentų sužinojo visų dalyvių vardus. Nė vienas neišsiskyrė. Bet vienas buvo jo ieškomo žmogaus.

Svarstymas buvo tik kitą rytą, bet po pietų Rikis vis tiek nuėjo į teismą. Valandėlę stoviniavo prie didžiulio pilko akmens pastato ir žvelgė į aukštus laiptus, vedančius prie įėjimą remiančių kolonų. Jam rodėsi, kad pastato architektas prieš dešimtis metų

stengėsi suteikti teisingumui prabangos ir aukštos padėties ženklų. Po viso, kas Rikiui nutiko, teisingumas jam atrodė ne didingas, bet toks mažas, kad tilptų ir į kartono dėžutę.

Užėjo į vidų, vaikščiojo koridoriais tarp teismo salių, maišydamasis su bruzdančiu žmonių srautu, apžiūrėdamas liftų išsidėstymą ir atsarginius laiptus. Jam atėjo į galvą mintis susirasti Arnesono prieš Fortjė bylai paskirtą teisėją, kurio sekretorė tikriausiai pasakytų Merlino vardą vien iš jo apibūdinimo. Tačiau suprato, kad toks paprastas poelgis labai greitai galėtų sukelti įtarimų. Kas nors prisimintų vėliau, kai jis jau bus pasiekęs, ko norėjo.

Jis – visą laiką galvodamas kaip Frederikas Lozorius – norėjo, kad tai, ką ketina daryti, būtų visiškai nematoma.

Pastebėjo kai ką, kas galėtų praversti: po teismo pastatą vaikštinėjo daugybė išraiškingų tipų. Vilkintieji trijų dalių kostiumais tikriausiai buvo advokatai, tarp šių sienų tvarkantys reikalus. Paskui buvo ne tokių turtuolių, bet vis tiek pasitempusių. Juos Rikis priskyrė policininkams, prisiekusiesiems, ginamiesiems, kaltinamiesiems ir teismo rūmų tarnautojams. Visi, kurie turėjo bent menkiausią priežastį čia lankytis ir suprato, ką čia veikia. Dar buvo tretieji, kažkokie įtartini, jie Rikį ypač domino: maitėdos. Kadaise apie juos pasakojo žmona, gerokai prieš tai, kai jai nustatė ligą, gerokai prieš tai, kai jos gyvenimas virto vien procedūromis, vaistais, skausmu ir bejėgyste. Tai buvo pensininkai ir smalsuoliai, kuriems spoksoti į teismo sales ir advokatus buvo įdomu. Jie elgėsi kaip paukščių stebėtojai miške: vaikščiojo iš vienos bylos nagrinėjimo į kitą, ieškodami graudinančio liudijimo, aršaus barnio, galbūt pešdamiesi dėl vietų salėse, kur buvo svarstomos sudėtingos, visuomenės dėmesį traukiančios bylos. Atrodė kukliai, kartais vos laipteliu aukščiau už gatvinius. Jie buvo per žingsnelį nuo veteranų ligoninės ar senelių namų ir dėvėjo sintetinius drabužius, kad ir kaip lauke būdavo karšta. Rikis nusprendė, kad tarp jų bus nesunku kelioms akimirkoms įsimaišyti.

Iš teismo išėjo, galvoje jau pradėjęs regzti planą. Iš pradžių taksi nuvažiavo į Taimzo aikštę, ten nuėjo į vieną iš daugybės įvairenybių parduotuvėlių. Jose buvo galima įsigyti *New York Times* su savo pavarde antraštėje. Ten spausdintojo paprašė pagaminti tuziną vizitinių kortelių. Tada pasigavo kitą taksi, juo nuvažiavo prie plieno ir stiklo biurų pastato Yst Saide. Prie įėjimo budėjo apsaugininkas. Šis paprašė pasirašyti, ir Rikis išraitė „Frederikas Lozorius“, o skiltyje „Profesija“ įrašė „Prodiuseris“. Apsaugininkas davė jam mažą prisegamą plastikinę kortelę su užrašytu šešetu, žyminčiu aukštą, į kurį jis ketino keltis. Vyriškis nė nežvilgtelėjo į lapą, kuriame Rikis pasirašė. Apsauga, pamanė Rikis, gyvuoja pastabumo dėka. Jis atitiko savo vaidmenį ir elgėsi narsiai, buvo pasitikintis savimi, todėl durininkas nedrįso jo klausinėti. Vaidinimas buvo menkas, manė, bet Vergilija jį tikriausiai įvertintų.

Prie Džonso agentūros įėjimo Rikį pasitiko daili sekretorė.

– Kuo galėčiau padėti? – paklausė ji.

– Prieš tai su kažkuo tariaus, – pamelavo Rikis, – dėl mūsų planuojamo reklamos filmavimo. Ieškome naujų veidų ir žvalgomės į neatrastus talentus. Ketinau peržiūrėti jūsų albumą...

Sekretorė pažvelgė į jį truputį klausiamai.

– Ar pamenat, su kuo kalbėjotės?

– Deja, ne. Skambino mano padėjėja, – atsakė Rikis. Sekretorė linktelėjo galvą. – Bet galbūt galėčiau peržiūrėti nuotraukas, o tada mane pasiųstumėte, kur reikia?

Mergina nusišypsojo.

– Žinoma, – atsakė ji. Iš po stalo ištraukė didelį odinį segtuvą. – Čia mūsų dabartiniai klientai, – pasakė. – Jei kas nors kris jums į akį, perduosiu agentui, tvarkančiam jų užsakymus.

Ji ranka parodė odinę sofą kambario kampe. Rikis nusinešė segtuvą ir ėmė jį vartyti.

Vergilijos nuotrauka knygoje buvo septinta.

– Sveikutė, – sumurmėjo Rikis ir, pervertęs puslapį, pamatė

jos tikrąjį vardą, adresą, telefono numerį ir agento vardą greta mažų teatro spektaklių ir reklamų sąrašo. Viską persirašė į bloknotą. Tada tą patį padarė su dar dviem aktorėmis. Grąžino albumą sekretorei ir žvilgtelėjo į laikrodį.

– Atleiskit, – pasakė, – vėluoju į kitą susitikimą. Pora žmonių man pasirodė tinkami, bet, prieš įsipareigodami, turėsim su jais susitikti.

– Žinoma, – atsakė mergina.

Rikis toliau vaidino skubantį ir nekantraujantį.

– Klausykit, aš labai neturiu laiko. Gal galėtumėt paskambinti šioms trims ir sutarti dėl susitikimo su manim? Sakykim, su šita rytoj per pietus „Pas Vincentą“ Rytų aštuoniasdešimt antrojoje gatvėje. O su kitom dviem – toje pačioje vietoje, pavyzdžiui, antrą ir ketvirtą valandą? Būčiau labai dėkingas. Mums trupučiuką lipa ant kulnų, jeigu suprantat, ką turiu galvoj...

Sekretorė mažumėlę sutriko.

– Paprastai dėl visų susitikimų tariasi agentai, – nenorom pratarė ji, – pone...

– Suprantu, – atsakė jis. – Bet aš jau rytoj išskrendu atgal į Los Andželą. Atsiprašau už tokią skubą...

– Pasistengsiu... bet kuo jūs vardu?

– Ulisas, – atsakė Rikis. – Ponas Ričardas Ulisas. Man galima skambinti šituo numeriu...

Jis ištraukė netikrą vizitinę kortelę. Ant jos puikavosi užrašas: PENELOPĖS DROBĖS KŪRYBINĖ GRUPĖ. Tarsi tai būtų visiškai savaime suprantama, jis paėmė nuo stalo rašiklį, išbraukė netikrą Kalifornijos telefono numerį ir užrašė paskutinio savo mobiliojo telefono numerį. Pasistengė visiškai užtušuoti netikrąjį numerį. Taip pat abejojo, ar agentai išmano klasikos veikalus.

– Pasistenkit, – tarė jis. – Jeigu kas nors ne taip, skambinkit man šituo numeriu. Nagi, juk ir kuklesnėmis aplinkybėmis yra buvę didžiulių persilaužimų. Pamenat Leiną Terner vaistinėje?

Tai va, man reikia bėgti. Dar laukia kiti paveiksliukai. Daugybė aktorių. Nemėgstu, kai kas nors praranda progą vien todėl, kad atsisakė nemokamų pietų.

Taip pasakęs, Rikis pasigręžė ir išėjo. Nebuvo tikras, kad jo lengvabūdiška, laisvamaniška vaidyba padės.

Bet galėjo padėti.

Trisdešimt trečias skyrius

Kitą rytą, prieš išeidamas į teismą, Rikis patvirtino Vergilijos agentui susitikimo vietą ir laiką. Taip sutarė susitikti ir su kitomis dviem aktorėmis – modeliais, nors nė neketino ten rodytis. Agentas jo paklausė apie prodiuserio Rikio ketinamas filmuoti reklamas. Jis žvaliai skiedė kažką apie produktų pristatymą Tolimuosiuose Rytuose ir Rytų Europoje, naujas tose vietose atsiveriančias rinkas, dėl kurių esą reikia naujų veidų reklamos industrijoje. Rikis pasijuto puikiai įvaldęs meną kalbėti daug ir nieko nepasakyti. Suprato, kad toks melas turbūt pats įtikimiausias, koks tik gali būti. Bet kokia agento turėta abejonė Rikio pramanų gijose tučtuojau išsisklaidė. Juk susitikimas, šiaip ar taip, gali vesti į ką nors daugiau, ir tada tarpininkas gaus dešimt procentų, arba niekur, bet nuo to jis nenukentės. Rikis žinojo, kad, jei Vergilija būtų ryškesnė žvaigždė, galėtų kilti nesklandumų. Bet ji dar nebuvo ryški, todėl galėjo atėjus laikui prisidėti prie Rikio gyvenimo griovimo. Jis lengvai ir be sąžinės priekaištų žaidė jos troškimu išgarsėti.

Išsinuomotame kambaryje Rikis nenoromis paliko pistoletą. Žinojo, kad negali rizikuoti įjungti metalo detektorių teisme, bet buvo įpratęs prie ginklo teikiamo saugumo jausmo, nors vis dar nežinojo, ar sugebės jį panaudoti pagal paskirtį – o valanda, kai tuo reikės įsitikinti, jam rodėsi sparčiai artėjanti. Tačiau prieš išeidamas nužvelgė save vonios veidrodyje. Buvo pasipuošęs megztiniu, kaklaraiščiu, marškiniais ir kelnėmis. Turėtų nesun-

kiai įsimaišyti į teismo rūmų koridoriais slankiojančią minią. Tai tam tikra prasme buvo tokia pat apsauga kaip ir ginklas, nors jos poveikis ir ne toks neatšaukiamas. Žinojo, ką ketina daryti, ir suprato, kad reikės veikti labai tiksliai.

Suvokė, kad atstumas tarp žudymo, mirties ir laisvės buvo labai nedidelis.

Žvelgdamas į savo atspindį, prisiminė vieną iš pirmųjų psichiatrijos paskaitų. Medicinos mokykloje gydytojas pasakojo, kad nesvarbu, kiek žinome apie elgesį ir jausmus, kaip labai pasitikime diagnoze ir neurozės bei psichozės eiga, galiausiai vis tiek niekada visiškai tiksliai negalima numatyti, kaip žmogus elgsis. Galima numatyti nemažai, aiškino dėstytojas, ir dažniausiai žmonės darys taip, kaip tikimasi. Bet kartais jie elgiasi kitaip. Taip nutinka pakankamai dažnai, todėl visas psichoanalitikų amatas atrodo kaip spėlionė.

Svarstė, ar šįsyk nuspėjo teisingai.

Jei taip, bus laisvas. Jei ne, mirs.

Rikis apžvelgė savo atspindžio kraštelius. Kas tu dabar? – paklausė savęs. Kažkas ar niekas?

Nuo tokių minčių šyptelėjo. Pajuto užplūstant nepaprastą, beveik smagų palengvėjimą. Laisvas arba miręs. Kaip ant Njū Hempšyre išsinuomotos mašinos. Gyvenk laisvas arba mirk. Pagaliau jis tą suprato.

Rikio mintys nuklydo prie trijų persekiotojų. Jo nesėkmės vaikai. Išmokyti nekęsti visų, kas nesugebėjo padėti.

– Dabar aš tave pažįstu, – pasakė balsu, įsivaizduodamas Vergiliją. – O tave pažinsiu netrukus, – tęsė, regėdamas Merlino atvaizdą.

Tačiau Ražinio vis dar neįžvelgė, vietoj jo vaizduotėje mirgėjo šešėlis.

Liko paskutinė baimė, pamanė jis. Bet grėsminga.

Rikis linktelėjo savo atvaizdui veidrodyje. Laikas į sceną, pasakė sau.

Prie kampo buvo didelė vaistinė, priklausanti prekybos tinklui. Virš prekystalio buvo išdėliotos eilės šampūnų, elementų ir vaistų nuo peršalimo. Tąryt Merlinui Rikis ieškojo kai ko, ką prisiminė iš knygos apie Pietų Filadelfijos mafiją. Ko reikėjo, rado prie pigių vaikiškų žaislų. Kitą dalį – parduotuvės skyriuje, kur gulėjo šiokios tokios raštinės prekės. Susikišęs pirkinius į švarko kišenę, jis sumokėjo grynais, tada išėjo į gatvę ir pasigavo taksi.

Į teismo pastatą įskriejo taip pat kaip vakar – lyg žmogus, kurio reikalai čia visai ne tokie, kokius iš tikrųjų buvo sumanęs. Stabtelėjo antro aukšto tualete, išsiėmė nusipirktus daiktus ir per kelias sekundes juos pasiruošė. Tada truputėlį paslampinėjo, o paskui nuėjo į teismo salę, kurioje žmogus, jam pažįstamas kaip Merlinas, gynė klientą.

Kaip ir tikėjosi, salė buvo pustuštė. Joje sėdėjo keletas kitų advokatų, laukiančių savo svarstymų. Maždaug dešimt teismo maitėdų sėdėjo vingiuotos salės viduryje, vieni snūduriavo, kiti atidžiai klausėsi. Rikis tyliai įsmuko pro duris, jas saugantį policininką ir nusliūkino į vietą už kelių senukų. Atsisėdo ir susigūžė, kad niekam nekristų į akis.

Priešais teisėjo krėslą už tvirtų ąžuolinių stalų sėdėjo pustuzinis advokatų ir šalių atstovų. Prieš abi komandas buvo priskleista popierių ir dokumentų dėžių. Visi buvo vyrai ir atidžiai sekė, kaip teisėjas reaguoja į jų kalbas. Kadangi svarstymas buvo pirminis, prisiekusiųjų nebuvo, todėl kalbėdami jie visą laiką žiūrėjo pirmyn. Nebuvo reikalo ir atsigręžti į klausytojus, nes tas neturėtų jokio poveikio sprendimams. Taigi vyrai nekreipė jokio dėmesio į jiems už nugarų netvarkingai susėdusius žmones. Rikiui tas pasirodė panašu į savotišką teatrą, kur niekam nerūpėjo publika, o vien tik priešais sėdintis teatro kritikas juoda tunika. Rikis pasimuistė kėdėje, bet niekas į jį nepažvelgė ir nepažino, kaip jis ir tikėjosi.

Jis kone šoktelėjo iš susijaudinimo, kai atsistojo Merlinas.

– Prieštaraujate, pone Tomai? – griežtai paklausė teisėjas.

– Tikrai taip, – maloniai atsakė Merlinas.

Rikis žvilgtelėjo į paties susidarytą visų byloje dalyvaujančių advokatų sąrašą. Ponas Markas Tomas iš kontoros, esančios miesto centre, buvo maždaug vidury.

– Tuomet dėl ko? – kamantinėjo teisėjas.

Rikis valandėlę klausėsi. Tvirtas, savimi patenkintas advokato balsas buvo toks pat, kaip Rikis atsiminė iš jųdviejų susitikimų. Jis taip pat pasitikėjo savimi, nepriklausomai nuo to, ar jo žodžiai bent kiek rėmėsi tiesa ir teise, ar ne. Merlinas buvo lygiai tas pats žmogus, kuris taip pragaištingai įsiveržė į Rikio gyvenimą.

Tik dabar jis turėjo vardą. Ir adresą.

Ir taip pat, kaip į Rikį, dabar atsivers durys į tai, kas Merlinas yra iš tikrųjų.

Jis vėl prisiminė advokato rankas. Ypač nudildytus nagus. Tada Rikis nusišypsojo, nes tame jo mintyse iškilusiame vaizde pastebėjo vestuvinį žiedą. Tai reiškė namus. Žmoną. Galbūt vaikus. Visus spąstus, tykančius kylančių aukštyn jaunų miestiečių profesionalų, per galvas lipančių į sėkmę.

Bet advokato Merlino praeityje slapstėsi vaiduokliai. Jo brolis buvo aukščiausio rango vaiduoklis. Rikis klausėsi, kaip advokatas kalba, ir mąstė, kokia sudėtinga psichologinė sandara skleidžiasi jam prieš akis. Ją išpainioti būtų buvęs įdomus uždavinys psichoanalitikui, koks kadaise buvo. Tačiau žmogui, kuriuo jis buvo priverstas tapti, ją išpainioti buvo daug lengviau. Įsikišo ranką į kišenę ir apčiuopė joje vaikišką žaislą.

Savo krėsle teisėjas purtė galvą ir ėmė siūlyti tęsti svarstymą po pietų. Rikiui tai reiškė, kad laikas eiti, todėl jis tyliai išslinko.

Atsistojo prie atsarginių laiptų ir lūkuriavo priešais liftus. Vos pamatęs iš salės išeinantį advokatų pulką, nėrė į laiptinę. Dar spėjo pastebėti, kad Merlinas nešasi du kietai prikimštus port-

felius, neabejotinai pilnutėlius visokių dokumentų ir teismo popierių. Rikis žinojo, kad juos bus per sunku nešti toliau negu iki artimiausio lifto.

Jis šokčiojo per kas antrą pakopą į antrąjį aukštą. Prie lifto laukė keli žmonės, nenorintys lipti nė vieno aukšto. Rikis prisidėjo prie jų, kišenėje gniauždamas vaikiško žaislo rankeną. Žvilgtelėjęs į ekraną, kuriame rodomas lifto judėjimas, pamatė, kad šis sustojo vienu aukštu aukščiau. Tada ėmė leistis. Rikis žinojo viena: Merlinas ne iš tų, kurie pasitraukia ir užleidžia kitiems kelią.

Liftas sustojo, durys šnypšdamos atsidarė.

Rikis prisiartino už vidun lipančių žmonių. Merlinas stovėjo tiesiai per vidurį.

Advokatas žvilgtelėjo, ir Rikis pažiūrėjo jam tiesiai į akis.

Šios sužibo, jį atpažinusios, ir akimirksniu advokato veidą apėmė panika.

– Labas, Merlinai, – tyliai pratarė Rikis. – Dabar aš žinau, kas tu toks.

Tą pat akimirką jis išsitraukė iš kišenės žaislą. Tai buvo vandens pistoletas, neva Antrojo pasaulinio karo vokiškas „Luger“. Jis spustelėjo gaiduką ir iššovė juodo rašalo čiurkšlę tiesiai Merlinui į krūtinę.

Niekam nespėjus nė mirktelėti, durys užsivėrė.

Rikis nulėkė atgal į laiptinę. Nebėgo žemyn, nes žinojo lifto neaplenksiąs. Jis užlipo į penktąjį aukštą, išėjo į koridorių ir susirado vyrų tualetą. Ten į šiukšliadėžę išmetė vandens pistoletą, prieš tai nuo jo nuvalęs pirštų atspaudus, lyg nuo tikro ginklo, ir nusiplovė rankas. Valandėlę luktelėjo, tada išėjo ir nužingsniavo koridoriais į kitą teismo rūmų galą. Išvakarėse išsiaiškino, kad esama ir daugiau laiptų, liftų ir kito išėjimo. Nepastebėtas prisigretino prie kito advokatų pulko, išeinančio iš kitų svarstymų, ir leidosi žemyn. Kaip ir tikėjosi, toje vestibiulio dalyje, į kurią atėjo, Merlino nebuvo nė kvapo. Jo padėtis buvo

tokia, kad tikrai nenorėjo nieko aiškinti apie tikrąją dėmių ant marškinių ir kostiumo priežastį.

Be to, pamanė Rikis, Merlinas netruks suprasti, kad rašalas, kuriuo jį apliejo, neišsiplauna. Jis tikėjosi tąryt sugadinęs daug daugiau negu marškinius, kostiumą ir kaklaraištį.

Restoranas, kurį išrinko pietums su išdidžiąja aktore, buvo vienas iš labiausiai pamėgtų jo žmonos, nors abejojo, ar Vergilija tą atsimins. Jį pasirinko dėl vienos svarbios ypatybės: didelio kaip vitrina lango, skiriančio svečius nuo šaligatvio. Rikis atsiminė, kad restorane apšvietimas buvo nepalankus žvalgytis į lauką, bet iš lauko gerai matėsi sėdintieji viduje. O staleliai buvo sustatyti taip, kad dažniau žmonės būdavo matomi, negu matydavo. To jis ir norėjo.

Rikis luktelėjo, kai pro restoraną ėjo grupė turistų, koks tuzinas vokiškai kalbančių vyrų ir moterų su fotoaparatais ant kaklų. Jis tiesiog įsimaišė į masę, kaip prieš tai teisme. Pamanė, kad nelengva pastebėti pažįstamą veidą tarp svetimų žmonių, jeigu to nesitiki. Kai klegantys turistai nuėjo, jis atsigręžė ir pamatė Vergiliją, kaip ir tikėjosi, sėdinčią kampe ir nekantraujančią. Ir vieną.

Rikis praėjo pro langą ir giliai įkvėpė.

Bet kurią minutę suskambės jos telefonas, manė. Merlinas delsė, kaip Rikis ir nujautė. Prieš tai jis norės nusivalyti rašalą, atsiprašyti kitų advokatų, kurie visi išsigando. Kaip jis sumanys pasiaiškinti? Nepatenkintas priešininkas, pralaimėjęs Merlinui bylą. Kitiems tas atrodys suprantama. Atkalbės juos visus nuo skambinimo policijai, pasižadės pats paskambinti rašaliniu pistoletu apsiginklavusio vyriškio advokatui, galbūt reikalauti teismo apribojimo. Bet viską sutvarkys pats. Kiti pritariamai palinkčios galvomis, pasisiūlys bet kada paliudyti ar, jei prireiktų, netgi duoti parodymus policijai. Bet visa tai užtruks, o dar reikės apsišvarinti, nes žinojo, kad ir kas atsitiktų, popiet vėl turi

būti teisme. Kai Merlinas galiausiai paskambins, pirmiausia – vyresniajam broliui, tas pokalbis bus netrumpas, nes reikės ne vien papasakoti, kas atsitiko, bet ir pamėginti įvertinti, ką tai reiškia. Jie aptars susiklosčiusią padėtį ir pradės galvoti, ką daryti. Paskui, taip ir nenusprendę, ko imtis, jie atsisveikins. Tada eilėje lauks Vergilija, bet tą skambutį Rikis aplenks.

Jis nusišypsojo, staigiai apsisuko ir sparčiai patraukė tiesiai pro restorano duris. Prie jų laukė šeimininkė, ji pažvelgė į jį ir jau buvo beužduodanti neišvengiamą klausimą, bet Rikis ją pertraukė, sakydamas:

– Mano draugė jau laukia, – ir nužingsniavo per salę.

Vergilija buvo nusisukusi, bet, pajutusi kažką artinantis, atsigręžė.

– Labas, – pasakė Rikis. – Prisimeni mane?

Jos veidą perkreipė nuostaba.

– Nes, – tęsė Rikis sėsdamasis, – aš tave prisimenu.

Vergilija nieko neatsakė, tik nustebusi atsilošė kėdėje. Laukdama susitikimo su prodiuseriu, ant stalo ji buvo pasidėjusi nuotraukų albumą ir gyvenimo aprašymą. Dabar lėtai ir pabrėžtinai nukėlė juos ant grindų.

– Jų tikriausiai neprireiks, – pasakė. Jos balse išgirdo du dalykus: atsargumą ir troškimą atgauti pusiausvyrą. To moko dramos mokyklose, pamanė Rikis, ir dabar ji kapstosi toje atminties dėžutėje.

Prieš Rikiui atsakant, jos mažutėje rankinėje kažkas suzyzė. Mobilusis telefonas. Rikis papurtė galvą.

– Skambina tavo vidurinysis brolis advokatas, nori perspėti, kad šįryt jau apsireiškiau jo gyvenime. O netrukus paskambins ir vyresnysis brolis, kuris pragyvenimui užsidirba žudydamas. Nes jis irgi norės tave apsaugoti. Neatsiliepk.

Jos ranka stabtelėjo.

– O kas bus?

– Na, turėtum savęs paklausti „Ar labai gili Rikio neviltis?“, o paskui, žinoma: „Ką jis gali padaryti?“

Vergilija neatsiliepė, ir telefonas nutilo.
– Ką Rikis gali padaryti? – paklausė ji.
– Rikis sykį jau numirė. Ir galbūt dabar nebeturi dėl ko gyventi. Todėl mirti antrą kartą jam būtų nebe taip skausminga ir gal netgi visai malonu, kaip manai?
Jis gręžte gręžė Vergiliją žvilgsniu.
– Galiu padaryti bet ką.
Vergilija neramiai pasimuistė. Rikio balsas visą laiką buvo rūstus. Negailestingas. Jis priminė sau, kad tos dienos vaidinimo jėga glūdėjo sugebėjime pasirodyti visai kitokiam, nei žmogus, taip lengvai prigąsdintas ir privestas iki savižudybės. Suprato, kad beveik toks buvo iš tikrųjų.
– Taigi nenuspėjamas. Nepatikimas. Dar truputėlį maniakas. Pavojingas derinys, ar ne? Galbūt netgi sprogus.
Ji linktelėjo galvą.
– Taip. Tikrai.
Kalbėdama ji beveik atgavo savo įprastą ramybę, maždaug to Rikis ir tikėjosi. Žinojo, kad Vergilija – labai susitelkusi mergina.
– Bet juk nenušausi manęs čia, restorane, visiems šitiems žmonėms matant. Nemanyčiau.
Rikis gūžtelėjo pečiais.
– Alas Pačinas nušovė. „Krikštatėvyje". Neabejoju, kad matei. Visi, kas trokšta pragyventi iš vaidybos, matė. Jis išeina iš tualeto su revolveriu kišenėje ir nušauna kitą mafiozą bei blogąjį policininką tiesiai į kaktą, tada numeta revolverį ir išeina. Atsimeni?
– Taip, – išsigandusi atsakė ji. – Atsimenu.
– Bet man šis restoranas patinka. Kadaise, kai buvau Rikis, ateidavau čia su labai mylimu žmogum, kurio buvimo šalia taip niekada deramai ir neįvertinau. Ir kodėl gi turėčiau sugadinti malonius pietus visiems čia esantiems? Bet, svarbiausia, man nereikia nušauti tavęs čia, Vergilija. Galiu tave nušauti daugybėje vietų. Nes dabar žinau, kas tu. Žinau tavo vardą. Tavo agen-

tūrą. Tavo adresą. O, svarbiausia, žinau, kuo tu nori tapti. Žinau tavo siekius. Ir iš jų galiu nuspėti troškimus. Tavo poreikius. Negi manai, kad sužinojęs, kas tu, kokia ir iš kur, nesugebėsiu išsiaiškinti visko, ko man prireiks ateityje? Gali pasikeisti adresą. Gali netgi pasikeisti vardą. Bet negali pakeisti to, kas esi, nei to, kuo nori tapti. Štai kur kabliukas, tiesa? Įkliuvai į tuos pačius spąstus kaip ir Rikis. Kaip ir tavo brolis Merlinas, kai kad jis šįryt gana nešvariai sužinojo. Pirma jūs žaidėt su manim, iš anksto žinodami kiekvieną mano žingsnį ir jo priežastis. O dabar aš žaisiu su jumis naują žaidimą.

– Kokį?

– Žaidimas vadinasi „Kaip likti gyviems“. Tai keršto žaidimas. Manyčiau, kai kurias taisykles jau žinai.

Vergilija išbalo. Ji paėmė vandens taurę su ledukais ir atsigėrė didelį gurkšnį, įbedusi žvilgsnį į Rikį.

– Jis tave ras, Riki, – sušnabždėjo. – Ras tave ir nužudys, kad mane apgintų – nes jis visada taip darydavo.

Rikis pasilenkė į priekį lyg kunigas klausykloje, išduodant kraupią paslaptį.

– Kaip visi vyresnieji broliai? Na, tegu pabando. Bet, supranti, jis beveik nieko nežino apie tai, kuo aš tapau. Jūs trise vaikėtės poną Lozorių ir manėtės užspeitę jį į kampą – kiek? Vieną? Du? Galbūt tris kartus? Ar pamanėt, kad vos keliomis sekundėmis su juo prasilenkėte namuose vienintelio žmogaus, tąnakt sutikusio mus abu? Bet žinai ką? Baba! Jis tuoj išnyks. Bet kurią akimirką, nes jau beveik sunaudojo visą savo gyvenimo prasmę. Bet prieš dingdamas galbūt perduos tai, kuo rengiuosi būti toliau, viską apie tave, Merliną ir poną R. Ir visa tai sudėjus į krūvą, Vergilija, manyčiau, esu labai pavojingas priešininkas.

Jis trumpai nutilo, tada pridūrė:

– Kad ir kas esu šiandien. Kad ir kuo tapčiau rytoj.

Rikis šiek tiek atsilošė ir įsistebeilijo, kokį poveikį jo žodžiai daro Vergilijai.

– Atsimeni, kaip man kadaise sakei, Vergilija? Apie savo pravardę? „Kelyje į pragarą visiems reikia vedlio“.

Ji vėl gurkštelėjo vandens ir linktelėjo galvą.

– Taip, sakiau, – tyliai atsakė.

Rikis piktdžiugiškai nusišypsojo.

– Man rodos, labai gerai parinkai žodžius, – atsiliepė jis.

Rikis staigiai atsistojo ir greitai atstūmė kėdę.

– Sudie, Vergilija, – pasakė, pasilenkęs prie jos. – Manau, niekada nebenorėsi manęs matyti, nes po to galbūt nebepamatysi daugiau išvis nieko.

Nelaukęs atsakymo, Rikis apsigręžė ir spėriai išėjo iš restorano. Jam nereikėjo pamatyti, kaip virpa jos rankos ar dreba žandikaulis, nors ir žinojo, kad taip gali nutikti. Keistas dalykas – baimė, pamanė. Ji pasireiškia tokia daugybe išorinių ženklų, bet nė vienas jų nėra toks stiprus, kaip jos smogiamas peilis širdyje ar pilve, arba jos vaizduotėje keliami verpetai. Pamanė, kad dėl įvairių priežasčių didžiąją dalį gyvenimo nerimavo, nešamas nesibaigiančių baimių ir abejonių. Bet dabar pats kėlė baimę, ir tai jam buvo beveik malonu. Rikis įsiliejo į pietų meto minią ir nuplaukė su ja tolyn nuo Vergilijos, palikęs ją, kaip prieš tai vieną jos brolių, aiškintis, kokie pavojai jiems gresia. Rikis sparčiai skynėsi kelią per minią, aplenkdamas žmones kaip riedutininkas sausakimšoje aikštelėje, bet mintyse matė visai ką kita. Mėgino įsivaizduoti žmogų, persekiojusį jį iki pat mirties. Kaip, svarstė Rikis, reaguos psichopatas, taip prigrasinus vieninteliems žmonėms, kurie jam šioj žemėj be galo brangūs.

Rikis skubiai žingsniavo šaligatviu ir mąstė: jis nenorės delsti. Norės iškart viską išspręsti. Negaiš laiko, regzdamas planus ar spęsdamas spąstus, kaip kadaise. Dabar leisis visais savo instinktais ir visu pasirengimu užvaldomas šalto įtūžio.

Bet svarbiausia: dabar jis suklys.

Trisdešimt ketvirtas skyrius

Dažniausiai porą kartų per vasaros atostogas, kurios dabar jam rodėsi tokios tolimos, kai gyvenimas ėjo aiškiomis, įprastomis vėžėmis, Rikis užsisakydavo žvejybos iškylą su vienu senu ir labai patyrusiu žvejybos vadovu, Keipo vandenyse gaudžiusiu didelius pulkus ten plaukiojusių žuvių. Ne todėl, kad Rikis laikė save puikiu žveju ar išvis ko nors vertu laukinėje gamtoje. Bet jam patiko ankstyvą rytą išplaukti maža atvira valtele, kai virš juosvo vandenyno tebekaba migla. Mėgo justi vėsią drėgmę, dar neišgaravusią nuo pirmųjų horizontą nušvietusių ryto spindulių, ir stebėti, kaip vadovas vairuoja po kanalus, pro seklumas į žvejybos vietą. O labiausiai jį žavėjo pojūtis, kad tarp milžiniškų, nuolat kintančių bangų plotų vadovas žino, kur glaudžiasi žuvys, nors jas ir slėpė niūrios gilaus vandens spalvos. Užmesti jauką į tokią šaltą gelmę, atsižvelgiant į tokią daugybę potvynių, srovių, temperatūros ir šviesos kintamųjų lygtyje, o tada rasti taikinį – psichoanalitiką. Rikį tas veiksmas žavėjo, jis visada jausdavosi pakerėtas.

Mintydamas savo pigiame kambaryje Niujorke, jautėsi pradėjęs kai ką panašaus. Jaukas užmestas. Dabar reikia galąsti kablį. Nemanė turėsiąs daugiau nei vieną progą susiremti su Ražiniu.

Jam toptelėjo, kad, užkabinęs jaunesniuosius brolį ir seserį, galėtų sprukti, bet iškart suvokė, jog nebūtų prasmės. Tuomet visą likusį gyvenimą krūpčiotų nuo kiekvieno krepštelėjimo pa-

tamsyje, aikčiotų nuo kiekvieno garso už nugaros, baimintųsi kiekvieno sutikto nepažįstamojo. Nepakeliamas gyvenimas nuolat bėgant nuo kažko nežinomo, visada artimo, lyg šmėkla sekančio kiekvieną žingsnį.

Rikis kaip niekad gyvenime buvo tikras, kad turi nugalėti Ražinį šiame paskutiniame mūšyje. Tik tokiu būdu galės susigrąžinti kai ką panašaus į gyvenimą, kurio vylėsi.

Jautėsi žinąs, kaip to pasiekti. Pirmieji žingsniai jau buvo žengti. Nesunkiai įsivaizdavo brolių ir sesers pokalbį, vykstantį tuo pat metu, kai jis sėdi pigiame nuomotame kambaryje. Jie kalbėsis ne telefonu. Turės susitikti, kad įsitikintų, jog nė vienas nenukentėjo. Kels balsus. Liesis šiek tiek ašarų ir siautės pyktis, galbūt po kambarį netgi skraidys įžeidimai ir kaltinimai. Iki šiol trijulei sklandžiai sekėsi kuo žiauriausiai kerštauti bejėgiams taikiniams iš praeities. Tik sykį nepavyko, o dabar jie kaip reikiant persigąs. Girdėjo kažką šaukiant per kambarį „Tu mus čia įpainiojai!“ tamsiam siluetui, kuris daugybę metų jiems šitiek reiškė. Rikis mažumėlę pradžiugęs pamanė, kad tame kaltinime girdėsis panika, nes jam pavyko įkišti mažutį pleištelį į trijulę jungiančius ryšius. Kad ir koks stiprus buvo keršto troškimas, kad ir koks klastingas sąmokslas prieš Rikį ir kitus, vieno dalyko Ražinis nenumatė: net ir nesveikai prie jo prisirišę jaunėliai, brolis ir sesė, vis tiek troško šio to iš paprasto gyvenimo. Tam tikra prasme kasdienybės: gyvenimo scenoje ir gyvenimo teisme, žaidimo pagal taisykles, aiškių rėmų. Ražinis vienintelis iš trijų norėjo gyventi užribyje. Bet kiti du nenorėjo, užtat buvo pažeidžiami.

Rikis pastebėjo kaip tik šį skirtumą. Ir žinojo, kad čia didžiausia jų silpnybė.

Numanė, kad jie svaidysis užgauliais žodžiais. Kad ir koks žiaurus buvo žaidimas, kad ir kiek jame žuvusiųjų, juos stūmė, šaudė ir žudė tik vienas iš trijulės. Suteršti gerą vardą ar apiplėšti investicines sąskaitas – bjaurios eibės. Bet be kraujo pralieji-

mo. Blogybės buvo padalintos ir pačios baisiausios liko vienose rankose.

Tie darbai kliuvo ponui R. Juk vaikystėje kentė didžiausią dalį mušimo ir žiaurumų, jam priklausė tikrasis smurtas. Aniedu jam tik padėjo ir mėgavosi psichologinio keršto teikiamu pasitenkinimu. Skirtumas tarp vykdytojo ir pagalbininko, pamanė Rikis. Tik dabar supras, kad jų klusnumas atsigręžė prieš juos.

Jie manėsi saugiai parbėgę namo, manė Rikis. Bet iš tikrųjų jiems nepavyko.

Mintyse šyptelėjo. Nusprendė, kad tikriausiai niekas negali taip išmušti iš vėžių, kaip netikėtas suvokimas, kad esi medžiojamas, jei iki tol buvai įpratęs medžioti pats. Ir tikėjosi, jog tokie ir bus jo spąstai, nes psichopatas puls nesidairydamas, kad atgautų iš prigimties grobuoniui deramą stipresniojo padėtį. Tam jį pastūmės grasinimai Vergilijai ir Merlinui. Paskutiniai ponui R. likę normalūs žmogiški ryšiai buvo su broliu ir seserim. Jei giliai savo psichopatologiniame pasaulyje jis vis dar buvo žmogus, tai tik dėl santykių su jaunėliais. Grumsis už juos iki paskutinio kraujo lašo. Labai paprasta, primygtinai aiškino pats sau Rikis. Leisk medžiotojui manyti, kad medžioja, kad jau tuoj sučiups grobį, o iš tikrųjų viliok jį į pasalą.

Pasalą, ironiškai pamanė Rikis, paspęstą iš meilės.

Jis susirado užrašų popieriaus ir valandėlę eiliavo. Sukurpęs, ką norėjo, paskambino į *Village Voice* skelbimų skyrių. Ir vėl, kaip anksčiau, kalbėjosi su pažinčių skyrelio darbuotoju. Truputėlį šnektelėjo apie šį bei tą, kaip ir kitais kartais. Bet šįsyk pasistengė užduoti tarnautojui keletą svarbių klausimų ir perduoti reikiamas žinias:

– Klausykit, aš dabar užmiestyje, ar vis tiek galėsiu pasitikrinti atsakymus?

– Žinoma, – atsakė tarnautojas, – tik surinkit vietos numerį. Skambinti galit iš bet kur.

– Puiku, – atsakė Rikis. – Matot, savaitgalį turiu reikalų Kei-

pe, todėl kelioms dienoms išvažiuoju ten, bet vis tiek norėčiau gauti atsakymus.

– Nesijaudinkit, gausit, – nuramino jį tarnautojas.

– Tikiuosi, oras bus gražus. Nors žada lietų. Ar esat buvęs Keip Kode?

– Buvau Provinstaune, – atsakė tarnautojas. – Po Liepos ketvirtosios savaitgalio ten būna šėlsmo kaip reikiant.

– Nieko sau, – tarė Rikis. – Mano sodyba Velflyte. Na, tiksliau, ten buvo. Teko parduoti. Po gaisro. Važiuoju tik pabaigti tvarkyti visokių galiukų, o paskui atgal į miestą ir atgal į jungą.

– Suprantu, – atsakė tarnautojas. – Norėčiau sodybos Keipe.

– Keipe labai gera, – Rikis kalbėjo atsargiai, pabrėždamas kiekvieną žodį. – Ten nuvažiuoji tik vasarą, galbūt retkarčiais rudenį ar pavasarį, bet kasmet vis tiek su ta vieta susigyveni. Ten pasidaro namai. Net labiau nei namai, tiesą sakant. Vieta pradėti ir baigti. Kai mirsiu, norėčiau, kad mane palaidotų ten.

– Apie tai galiu tik svajoti, – šiek tiek pavydžiai pritarė tarnautojas.

– Galbūt kada nors... – pridūrė Rikis. Jis atsikrenkštė, ruošdamasis padiktuoti pažinčių skelbimą. Jam parinko trumpą antraštę: IEŠKAU PONO R.

– Turit galvoje „pono Reikalingojo“? – pasitikslino tarnautojas.

– Ne, – atsakė Rikis. – Bus gerai ir „Ponas R.“.

Tada padeklamavo eilėraštuką, tikėdamasis, kad daugiau jų kurpti neteks:

Rikis ten, Rikis čia,
Visur jis tyko paslapčia.
Galbūt Rikis į kelią patraukė,
Gal ramiai namučiuose laukia.
Rikis gal net po žeme,
Bet kaip jį rasti – nežinia.
Rikis vis tiek visada išsisuks

Ir ten, kur jau buvo, ir ten, kur dar bus.
Ir tegu ponas R. vis ieško, gaišta,
Vis tiek jis niekada neišsiaiškins,
Kada tikėtis Rikio sugrįžimo
Ir ne kaip draugui rengt jam sutikimą,
Nes jis atneš vien pyktį, mirtį sės,
Kieno nors paskutinį širdies dūžį pasigvieš.

– Šiurpoka, – tarnautojas ilgai, lėtai švilptelėjo. – Sakot, čia žaidimas?

– Taip, – atsakė Rikis. – Bet mažai kam jis patiktų.

Skelbimas turėjo pasirodyti penktadienį, todėl Rikis laimėjo truputį laiko. Žinojo, kas bus: iš tikrųjų laikraščiu pradedama prekiauti iš vakaro, ir tada visa trijulė perskaitys žinutę. Bet šįkart atsakys ne popieriuje. Rikis nusprendė, kad tikriausiai kalbės Merlinas savo striuka, reiklia teisininko iškalba ir netiesioginiais grasinimais. Merlinas paskambins skyriaus viršininkui ir greitai žurnalo hierarchijos laipteliais nusileis pas tarnautoją, telefonu priėmusį skelbimą su eilėraštuku. Stropiai jį išklausinės apie skambinusįjį. O tarnautojas netruks prisiminti šnekų apie Keipą. Galbūt, svarstė Rikis, vaikinas netgi prisimins Rikį sakius norintį būti ten palaidotą – menkas troškimas, bet Merlinui jis daug ką pasakys. Surinkęs žinias, perduos jas broliui. Aišku, taip bus truputėlį nedraugiška, bet būtina. Tada trijulė ir vėl susipyks. Jaunėliai išgąsdinti, galbūt netgi labiau nei vaikystėje, kai nusižudė mylima motina. Jie sakys, kad nori medžioti kartu su ponu R., nes jaučiasi atsakingi dėl jam gresiančio pavojaus ir, pamanė Rikis, kalti, kad Ražinis ir vėl turi juos gelbėti. Bet iš tikrųjų taip negalvos, o vyresnėlis vis tiek tų kalbų nesiklausys. Žudyti jis norės vienas.

Taigi, mąstė Rikis, jis ir atvyks vienas.

Vienas ir nekantraudamas sykį ir visiems laikams užbaigti, ką manė jau įvykdęs. Skubės į dar vieną mirtį.

Rikis išsiregistravo iš savo pigaus kambarėlio, prieš tai atidžiai patikrinęs, ar nepaliko ten jokių pėdsakų. Tada, prieš išvykdamas iš miesto, sutvarkė dar kai kuriuos reikalus. Uždarė savo sąskaitas Niujorko bankuose, o tada nuėjo į miesto centre įsikūrusią Karibų banko atstovybę. Ten Ričardo Laivlio vardu atidarė paprastą čekių ir taupymo sąskaitą. Baigęs operaciją ir padėjęs ten nedidelę likusią grynųjų pinigų sumą, jis išėjo iš banko ir nužingsniavo du kvartalus Medisono aveniu į *Credit Suisse* kontorą. Ją daugybę kartų pravažiavo, kai dar tebuvo paprastas niujorkietis.

Žemo rango banko darbuotoja mielai sutiko atidaryti ponui Laivliui naują sąskaitą. Tai buvo paprasta taupomoji sąskaita, bet turėjo vieną ypatybę. Vieną dieną per metus bankas turėjo pervesti devyniasdešimt procentų ten susikaupusios sumos tiesiai į Rikio nurodytą sąskaitą Karibų banke. Nuo likusios dalies turėjo atskaičiuoti mokesčius. Pervedimo dieną jis rinkosi negrabiai ir atsargiai: iš pradžių manė naudoti savo gimtadienį, paskui – žmonos. Paskui manė – dieną, kai suvaidino savo mirtį. Dar pagalvojo apie Ričardo Laivlio gimtadienį. Bet galiausiai paklausė sąskaitą tvarkančios vadybininkės. Tai buvo maloni jauna mergina, kantriai jį užtikrinusi visišku slaptumu ir Šveicarijos banko taisyklių šventumu. Pasiteiravo, kada jos gimtadienis. Kaip ir tikėjosi, šis buvo nesusijęs su jokia Rikiui reikšminga data. Kovo pabaiga. Jam patiko. Kovą iš tikrųjų baigiasi žiema ir prasideda pavasaris, bet tebesiautėja permainingi orai ir apgaulingi vėjai. Neramus mėnuo. Jis padėkojo merginai ir pasirinko jos gimtadienį pervedimui.

Baigęs reikalus, Rikis grįžo į išsinuomotąją mašiną. Skriedamas miesto gatvėmis į šiaurę prie Henrio Hadsono parko, jis nė sykio negrįžtelėjo atgal. Darbų daug, manė, o laiko maža.

Jis grąžino mašiną į nuomos punktą ir visą dieną naikino Frederiką Lozorių. Visi pažymėjimai, kredito kortelės, telefono są-

skaitos – viskas, susiję su tuo asmeniu, buvo atšaukta, uždaryta, nutraukta. Jis netgi užsuko į ginklų parduotuvę, kurioje mokėsi šaudyti. Joje nusipirko dėžutę šovinių ir gerą valandą šaudykloje laidė šūvius į juodą kartoninį žmogaus pavidalo taikinį. Jo vietoje nesunkiai įsivaizdavo pažįstamą žmogų, su kuriuo netrukus teks susiremti. Paskui pasišnekučiavo su ginklų parduotuvės savininkais, jiems prasitarė ketinąs keliems mėnesiams išvažiuoti. Žmogus už prekystalio gūžtelėjo pečiais, bet, suprato Rikis, vis tiek įsidėmėjo užuominą.

O tada Frederikas Lozorius išgaravo. Bent jau popieriuje ir dokumentuose. Jis taip pat nutraukė ir tuos kelis ryšius, kuriuos tas veikėjas buvo užmezgęs. Baigęs Rikis pamanė, kad visa, kas liko iš jo sukurto asmens – žiaurumo gyslelė, kurią pasisavino. Bent jau tikėjosi pasilikęs.

Su Ričardu Laivliu buvo truputį sunkiau, nes šis buvo truputį panašesnis į žmogų. Ir toliau gyventi reikės Ričardui Laivliui. Bet jam taip pat reikėjo išnykti iš gyvenimo Durheme, Njū Hempšyre, su kiek įmanoma mažiau gailių atsisveikinimų ir dėmesio. Reikėjo viską palikti, bet neišsiduoti, nes buvo nedidelė tikimybė, kad kas nors kada nors atvažiavęs klausinės ir susies jo dingimą su to savaitgalio įvykiais.

Rikis gerai pagalvojęs nusprendė, kad lengviausia dingti bus, jei visiems sakys priešingai. Įtikins, kad išvyksta laikinai. Ričardo Laivlio banko sąskaita liko neuždaryta, su nedidele suma. Jis neatsisakė kredito kortelių ar bibliotekos pažymėjimo. Universiteto ūkio skyriaus viršininkui pasakė, kad turi kelioms savaitėms vykti į Vakarų pakrantę šeimos reikalais. Viršininkas suprato, nenoromis pasakė Rikiui, kad nepažada išsaugoti jo darbo vietos, bet pasistengs ją palaikyti. Panašiai jis sutarė ir su savo šeimininkėmis, joms pasakė, kad tiksliai nežino, kiek užtruks. Sumokėjo nuomą už mėnesį į priekį. Jos jau buvo apsipratusios, kad jis išvažiuoja ir grįžta, todėl kalbėjo mažai. Rikiui pasirodė, kad senoji moteris suprato, jog jis negrįš, vien iš

jo žvilgsnio ir iš to, kaip ji jo išklausė. Rikis žavėjosi tokia savybe. Njū Hempšyro gyventojų savybė, manė jis, iš pažiūros patikėti viskuo, kas sakoma, bet gilumoje suvokti teisybę. Tačiau vis tiek, tarsi pabrėždamas melagingą ketinimą grįžti, Rikis paliko kiek galėdamas daugiau savo daiktų. Drabužių, knygų, radijo aparačiuką, nedidelį turtą, sukauptą, mėginant atkurti gyvenimą. Pasiėmė tik keletą drabužių ir ginklą. Nusprendė palikti ženklų, kad čia buvo ir galbūt grįš – bet neišsiduoti, kas esąs iš tikrųjų ir kur išvyko.

Žingsniuojant gatve jam suspaudė širdį. Jei šį savaitgalį liks gyvas, manė jis, nors galimybių žūti ir išlikti buvo po lygiai, vis tiek žinojo, kad niekada negrįš. Mažučiame pasaulėlyje jis buvo įsikūręs jaukiai ir maloniai, o jį palikti buvo liūdna. Bet jis suvaldė viduje kylančius jausmus ir pamėgino juos paversti jėga, kuri padėtų ištverti artėjančius įvykius.

Vidurdienį „Trailways" autobusu išvažiavo į Bostoną jau pažįstamu keliu. Bostono stotyje užtruko neilgai, tik tiek, kad spėjo pagalvoti, kažin ar dar gyvas tikrasis Ričardas Laivlis. Manė, kad būtų įdomu nueiti į Čarlztauną jo paieškoti parkuose ir skersgatviuose, kur kadaise Rikis jį taip įdėmiai sekė. Aišku, Rikis žinojo neturįs ką tam žmogui pasakyti, nebent padėkoti už kelią į neaiškią ateitį. Penktadienio popietės „Bonanza" autobusas važiavo į Keipą, ir jis atsisėdo gale, jausdamas didėjantį jaudulį. Jie jau perskaitė eilėraštį, spėjo. Ir Merlinas išklausinėjo skelbimų tarnautoją.

Dabar jie šnekasi. Rikis įsivaizdavo pirmyn ir atgal skriejančius žodžius. Bet jam nė nereikėjo jų girdėti, nes ir taip žinojo, ką jie darys. Pažvelgė į laikrodį.

Netrukus jis išvažiuos, įtarė Rikis. Vairuos skubiai, priverstas pabaigti pasaką, surašytą kitaip, negu jis tikėjosi.

Rikis nusišypsojo. Suprato turįs stiprų pranašumą. Ražinio pasaulyje įprasta buvo pabaiga. Rikiui – priešingai. Vienas iš svarbiųjų psichoanalizės teiginių yra tai, kad netgi kai baigiasi

seansai ir nutrūksta kasdienė terapija, niekas niekada nesibaigia. Terapija geriausiu atveju suteikia tik naują būdą žvelgti į save ir naują gyvenimo suvokimą, kuris gali lemti ateities sprendimus ir pasirinkimus. Geriausiu atveju tie sprendimai nebūna iškreipti praeities įvykių, o pasirinkimai netikėtai išlaisvinami iš skolų, kurias kiekvienas jaučia savo auklėjimui.

Jautėsi artėjąs prie kažkokios nebaigtinės pabaigos.

Atėjo laikas mirti arba tęsti. Po kelių valandų paaiškės, kam tiksliai.

Rikis susitaikė su tokia šalta padėtimi ir žvelgė pro langą į laukus. Autobusui burzgiant Keipo link, Rikis pastebėjo, kad medžiai ir krūmai darosi menkesni. Lyg gyvenimas smėlėtoje dirvoje prie vandenyno būtų atšiauresnis, o žiemą blaškomiems jūros vėjų būtų sunku augti aukštiems.

Prie Provinstauno palei Šeštojo kelio ruožą Rikis rado motelį, kuriame dar nedegė ženklas VIETŲ NĖRA, matyt, dėl žadamų prastų orų. Jis grynais sumokėjo už savaitgalį, tarnautojas pinigus paėmė nuobodžiai ir nesusidomėjęs. Matyt, pagalvojo Rikis, palaikė jį kokiu sutrikusiu pusamžiu Bostono verslininku, pagaliau pasidavusiu svajoms ir nusigavusiu kelioms sekso ir kaltės dienoms į vasarą žėrinčiu naktiniu gyvenimu garsėjantį miestą. Tokio įspūdžio jis nepaneigė ir netgi paklausė tarnautojo, kurie klubai mieste geriausi. Vietos, kur vienišiai ieško draugų. Tarnautojas jam pasakė kelis pavadinimus, ir tiek.

Rikis susirado stovyklautojų parduotuvę ir nusipirko dar purškalo nuo vabzdžių, galingą žibintą ir didžiulį per galvą užsitraukiamą chaki spalvos pončą. Dar nusipirko plačiakraštę maskuojamų spalvų skrybėlę, kuri atrodė labai kvailai, bet turėjo svarbią smulkmeną: prie kraštų buvo pritvirtintas tinklelis nuo uodų, kurį buvo galima nuleisti ant galvos ir pečių. Dar kartą padėjo savaitgaliui žadami orai: drėgna, audros su perkūnija, apsiniaukę ir šilta. Liguistas savaitgalis. Pardavėjui Rikis paaiškino ketinąs padirbėti sode, todėl jo pirkiniai atrodė visai suprantami.

Išėjęs į lauką, jis pamatė vakaruose kybantį pirmąjį debesį iš, kaip nujautė, ištisos juostos didžiulių audros debesų. Tolumoje girdėjosi griaustinis, o apžvelgęs pilkėjantį dangų pajuto atskubant vakarą. Burnoje tarsi jautė artėjantį lietų ir suskubo ruoštis.

Šviesa ilgino dieną, lyg grumdamasi su artėjančia audra. Rikiui išėjus į kelią, vedantį į senąjį namą, dangus pasidarė beveik purvinai rudas. Šeštuoju keliu važiavęs autobusas išleido jį už poros mylių, ir jis lengvai nurisnojo likusią atkarpėlę su pirkinių prikimšta kuprine ir patogiai ant nugaros pritvirtintu ginklu. Rikis prisiminė, kaip bėgo tą patį kelią beveik prieš metus, kaip sunkiai dūsavo, kaip iš plaučių veržėsi oras, stumiamas panikos ir suvokimo, ką padarė ir ką dar teks padaryti. Šįkart bėgo kitaip. Jautėsi stiprus, bet kartu vienišas ir gana nuolankus, lyg bėgtų ne į vietą, glaudžiančią tiek prisiminimų, o į pokyčių tašką. Kiekvienas kelio žingsnis buvo pažįstamas, bet ir neregėtas, lyg atėjęs iš kitos būties plotmės. Jis ėmė bėgti greičiau, mėgaudamasis, kad dabar yra stipresnis nei tada, kai paskutinį kartą bėgo tą nuotolį. Jaudinosi, kad koks buvęs kaimynas neišlįstų į kiemą ir nepamatytų negyvėlio, risnojančio sudegusių namų link.

Rikiui pasisekė, vakarienės valandą kelias buvo visiškai tuščias. Jis įsuko į kiemą, sulėtino žingsnį ir tuoj pat pasislėpė už krūmų ir medžių, kurie šiltaisiais mėnesiais Keipe greitai sulapoja. Gerai nežinojo, ko tikėtis. Jam toptelėjo, kad jei koks giminaitis perėmė Rikio nuosavybę, tai galėjo išvalyti tą vietą, o gal netgi pradėti naujas statybas. Jo atsisveikinimo laiške žemė buvo atiduodama draustiniui, bet jam atrodė, kad kai tolimi giminaičiai sužinos, ko verta statyboms tinkama žemė Keipe, dėl šios prasidės aršūs teismai. Nuo tos minties paniuro, priblokštas, kad tikriausiai jam vos pažįstami žmonės pešasi dėl jo palikimo. Juk pirmą kartą mirė prieš keletą mėnesių tam, kad vieną jų išgelbėtų nuo žmogaus, kuris, Rikio manymu, tąvakar skubėjo pas jį.

Išėjęs iš po medžių, Rikis pamatė, ko ir tikėjosi: vis dar suodinus savo namų griuvėsius. Net ir visur prasiskleidus žalumai, aplink šmėklišką senosios sodybos karkasą kelių jardų spinduliu žemė tebebuvo pajuodusi.

Pro piktžoles, sužėlusias daržo vietoje, Rikis priėjo ten, kur kadaise buvo įėjimas. Užėjo į vidų ir ėmė lėtai vaikštinėti po namų griuvėsius. Net ir praėjus metams tebeužuodė benziną ir sudegusį medį, bet paskui suprato, kad tai tik jo vaizduotės pokštai. Tolumoje nugrumėjo griaustinis, bet jis nekreipė į jį dėmesio ir toliau atsargiai laviravo po kambarius, mintyse užpildydamas juos sienomis, baldais, paveikslais ir kilimais. O kai tie prisiminimai atstatė aplink jį namus, atmintis tarsi prikėlė akimirkas su žmona, dar prieš tai, kai ji susirgo ir kol liga neatėmė iš jos jėgų, žvalumo ir galiausiai gyvybės. Rikiui buvo ir malonu, ir šiurpu vaikštinėti po griuvenas. Tam tikra prasme jis ir grįžo, ir išvyko. Jautė tąnakt įvykdysiąs kažką, kas nuneš jį kur nors visai kitur. Suprato, kad pagaliau sugebėjo atsisveikinti su viskuo, kas buvo daktaras Frederikas Starksas bei pasveikinti naują žmogų, iškilsiantį iš greitai temstančios nakties.

Vieta, kurios ieškojo, jo laukė visai šalia pagrindinio kamino, kilusio iš svetainės židinio. Lubų ir sunkios medinės sijos gabalai buvo nuvirtę į šalį ir sudarė šiurpią priebėgą, beveik urvą. Rikis užsimetė pončą, užsidėjo ant galvos skrybėlę nuo uodų, iš kuprinės išsiėmė žibintą ir pusiau automatinį pistoletą. Tada nušliaužė atgal į tamsius griuvėsius, pasislėpė ir laukė nakties, artėjančios audros ir atvažiuojančio žudiko.

Jam pasidarė truputį juokinga: ką jis padarė? Pasielgė kaip psichoanalitikas. Išjudino žmogaus, kurį norėjo susitikti, nevaldomus, kibirkščiuojančius jausmus. Netgi psichopatas turi silpnų vietų, pamanė Rikis, savų troškimų. O dabar, kaip ir per daugybę analitiko darbo metų, jis laukė, kol pro duris įeis paskutinis pacientas ir, atsinešęs visą pyktį, neapykantą ir įtūžį, nukreips juos į gydytoją Rikį.

Jis pirštais užčiuopė gaiduko saugiklį ir nuleido jį. Šis seansas nebus toks geranoriškas.

Atsilošė ir įsiklausė į kiekvieną krebždesį, įsidėmėjo kiekvieną tamsoje ilgėjantį šešėlį aplink. Tąnakt matyti bus sunku. Mėnulį dengs debesys. Po artėjančiu lietumi nublanks tolima kitų namų ir Provinstauno šviesa. Rikis tikėjosi galėsiąs kliautis ir tikrumu, ir netikrumu: pasirinkta laukimo vieta buvo jam labiausiai pažįstama. Tai bus privalumas. O dar svarbiau, jis kliovėsi Ražinio netvirtumu. Šis tiksliai nežinos, kur Rikis. Jis pratęs valdyti aplinką, kurioje veikia, o Rikis tikėjosi atvedęs jį į padėtį, kurioje anas užvis mažiausiai galės ką nors valdyti. Žudikui nepažįstamas pasaulis. Gera vieta jo tykoti nakčia.

Rikis buvo visiškai tikras, kad žudikas ilgai netrukęs atvažiuos jo ieškoti. Važiuodamas iš Niujorko į rytus, supras, kad tėra dvi vietos, kur Rikis gali būti. Paplūdimys, kuriame jis suvaidino nusiskandinimą, ir sudeginti namai. Jis atvyks medžioti į tas dvi vietas, nes kad ir ką sužinojo iš *Village Voice* tarnautojo, nepatikės, kad kelionėje į Keipą suplanuoti kokie nors kiti reikalai, o ne mirtis. Supras, kad visa kita – tik apgaulė, ir kad tikrasis žaidimas tėra tiesiog vienų atsiminimų susidūrimas su kitais.

Trisdešimt penktas skyrius

Pirmąją nakties pusę užėjo tiršti lietaus šuorai, pirmosiomis Rikio laukimo valandomis virš vandenyno griaudė ir žaibavo, o paskui stojo erzinantis, ramus barbenimas. Praėjus audrai, temperatūra keliais laipsniais nukrito, o tamsa tapo kažkaip nederamai žvarbi. Griaudint pūtė vėjas, stiprūs gūsiai kedeno Rikio pončą ir girgždino aplink apdegusias sijas, lyg ir jos tąnakt turėtų nebaigtų reikalų. Rikis tūnojo slėptuvėje kaip medžioklis, laukiantis pasirodant grobio. Galvojo apie visas valandas, tylomis praleistas už kušetės su pacientais, ir jam pasirodė juokinga, kad visas tas apmąstymų laikas gerai jį paruošė šios nakties laukimui.

Rikis tik retsykiais krusteldavo pramankštinti ir timptelėti raumenų, kad jie nejudėdami nesustingtų ir gerai veiktų, kai jų prireiks. Didžiąją laiko dalį sėdėjo atsilošęs su uodų tinkleliu ant galvos ir visą kūną apsiautusiu ponču, panašesnis į beformį luitą negu į žmogų. Iš savo slėptuvės matė atvirą lauką, per kurį į namus atvykdavo svečiai, ypač kai dangų nutvieksdavo žaibai. Iš tokios padėties matė, kaip medžius palei kelią raižo pravažiuojančių mašinų šviesos, ir suvokė pro juodos tamsos klostes girdįs variklių burzgimą.

Bijojo tik vieno: kad Ražinis turės daugiau kantrybės negu jis.

Rikis tuo abejojo, bet visiškai tikras nebuvo. Šiaip ar taip, tas vaikas per daugelį metų sukaupė tiek neapykantos ir taip ilgai

laukė prieš spęsdamas spąstus, kad galėjo dabar paskutiniu ėjimu suabejoti ir tiesiog įsitaisyti tarp medžių. Galėjo elgtis maždaug taip pat kaip Rikis – laukti kokio judesėlio, o tada pulti. Štai koks tąnakt buvo Rikio lošimas. Bet statymas jau buvo gana saugus. Visa, ką jis darė, buvo skirta ponui R. suerzinti. Pyktis, baimė ir grasinimai prašėsi veiksmų. Samdomas žudikas linkęs veikti. Analitikas – ne. Rikis tikėjosi sudaręs padėtį, kurioje jo stipriosios pusės nurungs žudiko. Jo pasirengimas atsvers žudiko pasirengimą. Šis sujudės pirmas, tikėjo Rikis. Visa, ką išmanai apie elgesį, tai patvirtina. Mirties ir atminties žaidime, kuriame juodu susirėmė, Rikis buvo tvirtesnėje padėtyje. Jis kovojo pažįstamoje žemėje.

Nusprendė, kad padarė viską, ką tik galėjo.

Dešimtą valandą viskas aplink paniro drėgnoje, tvankioje juodumoje. Pajuto paaštrėjusius pojūčius, o sąmonė atidžiai sekė naktį. Jau daugiau kaip valandą nesigirdėjo mašinų ir nesimatė šviesų tolumoje, o visi naktiniai padarai nuo lietaus pasislėpė irštvose, todėl joks ėdesio ieškančio oposumo ar skunko krebždesys nepasiekė Rikio ausies. Nujautė, kad artėja laikas, kai išgaruos ryžtas ir narsa, o vaizduotę užvaldys abejonė, kad jis kaip kvailys sėdi ir laukia, bet nieko nesulauks. Nusišaipė iš tokių minčių ir tvirtai sau pasakė, kad jei ką ir žino tiksliai, tai kad Ražinis arti ir dar priartės, jei tik Rikis turės kantrybės ir lauks. Pasigailėjo nesusipratęs atsinešti butelio vandens ar termoso kavos. Nelengva, pamanė jis, vienu metu regzti žmogžudystę ir pagalvoti apie kasdienius dalykus.

Jis retkarčiais krutino pirštus ir tyliai tapšnojo smiliumi gaiduko saugiklį. Sykį jį išgąsdino virš galvos praskridęs šikšnosparnis, kitą kartą iš medžių trumpai išniro elnių pora. Įžiūrėjo tik neaiškias jų apybraižas, kol šie išsigandę neatsuko baltų uodegų ir nenulėkė pažįstamais šokėjų šuoliais.

Rikis laukė toliau. Žudikas tikriausiai įpratęs prie nakties ir gerai joje jaučiasi, pamanė. Diena žudikui nepalanki. Dieną ge-

riau matosi, bet ir atpažinti jį lengviau. Pamanė: pažįstu tave, pone R. Norėsi viską užbaigti patamsyje. Netrukus atvažiuosi.

Praėjus maždaug pusvalandžiui nuo tada, kai paskutinės mašinos šviesos praskriejo tolumoje kaip pro medžius mirgantis tolstantis šviesos kūgis, Rikis pamatė keliu artėjant kitą mašiną. Ši važiavo truputį lėčiau, lyg abejotų. Jos greityje jautėsi nežymus neryžtingumas.

Švytėjimas stabtelėjo prie purvino įvažiavimo į jo kiemą, tada padidino greitį ir dingo už kampo netoliese.

Rikis susigūžė ir giliau įsirausė į savo slėptuvę.

Kažkas rado, ko ieškojęs, bet nenorėjo atskleisti savo atradimo.

Jis laukė toliau. Visiškoje tamsoje praslinko dar dvidešimt minučių, bet dabar Rikis laukė susirangęs lyg gyvatė. Rankinio laikrodžio švytėjimas padėjo susigaudyti, kas vyksta už pat jo regėjimo lauko. Penkios minutės mašinai palikti nematomoje vietoje. Dešimt minučių ateiti atgal iki Rikio kiemo. Dar penkios minutės tyliai nuslinkti po šakomis. Dabar jis prie artimiausiųjų medžių, pamanė Rikis. Apžiūrinėja griuvėsius iš saugaus atstumo. Nušliaužė gilyn į savo guolį ir prisitraukė kojas po ponču.

Rikis veržė širdį kantrybės pančiais. Ausyse girdėjo daužantis adrenaliną, o širdis plakė lyg sportininko, bet jis raminosi, tyliai cituodamas literatūros ištraukas. Dikensas: „Tai buvo geriausi laikai, tai buvo blogiausi laikai." Kamiu eilutė: „Motina mirė šiandien, o galbūt vakar." Nuo šios iš siaubo šyptelėjo. Tinkama ištrauka, pamanė. Akimis bėgiojo šen ir ten, dairydamasis po tamsą. Tarsi atsimerktų po vandeniu. Kažkas judėjo, bet negalėjai atpažinti kas. Bet Rikis vis tiek laukė, nes žinojo, kad turi pamatyti, kol nepamatė jo.

Dulksna galiausiai liovėsi, viskas aplink buvo slidu ir žvilgėjo. Po griaustinio užėjusi žvarba išsisklaidė, ir Rikis pajuto tirštą drėgną šilumą, supančią viską aplink. Jis kvėpavo lėtai, baimindamasis, kad astmatiko švokštimas girdisi ir už keleto mylių.

Pažvelgė į dangų ir pamatė debesies pakraščius, pilkšvą kamuolį juodumoje lekiantį oru, lyg irkluojamą nematomo keltininko. Pro debesyje atsivėrusią skylę suspindo silpna mėnesiena ir lyg stulpas perskrodė naktį. Rikis nukreipė žvilgsnį iš dešinės į kairę ir pastebėjo nuo medžių atsiskiriantį šešėlį.

Įsispitrijo į žmogystą, kuri vos akimirką sušmėžavo blyškioje šviesoje kaip juodas šešėlis, truputį juodesnis už jį supančią naktį. Tada pastebėjo, kaip žmogysta kažką pakėlė prie akių ir ėmė lėtai gręžiotis į šalis, lyg žvalgas laivo stiebo viršūnėje toli vandenyne ieškantis ledkalnių.

Rikis dar labiau susigūžė ir prisispaudė prie griuvėsių. Jis skaudžiai sukando lūpą, nes iškart suprato, kas prieš jį stovi: žmogus su naktinio matymo žiūronais.

Rikis sustingo, suvokęs, kad geriausia jo apsauga – pončas ir skrybėlė nuo uodų. Tarp suodinų medgalių ir apdegusių griuvenų jis atrodys kaip koks lūženos gabalas. Kaip chameleonas, keičiantis spalvas priklausomai nuo to, ant kokio lapo atsitupia, Rikis glūdėjo pastiręs ir vylėsi, kad niekas iš išorės neišduos ten esant žmogaus.

Šešėlis sujudėjo.

Rikis sulaikė kvapą. Nežinojo, ar jį pastebėjo.

Likti vietoje prireikė tiek valios, kiek tik jis pajėgė sutelkti. Vaizduotėje šokčiojo panika, klykdama jam bėgti, kol nevėlu. Bet Rikis atsakė sau, kad vienintelė galimybė yra daryti tai, ką jis ir daro. Po visko, kas įvyko, reikėjo prisivilioti patamsyje vaikštinėjantį žmogų tiek, kad būtų galima jį pasiekti ranka. Tamsus vos matomas šešėlis perbėgo per Rikio regėjimo lauką. Judėjo atsargiai, lėtai, bet be baimės, truputėlį susigūžęs, nerodydamas veido, patyręs grobuonis.

Rikis ilgai, lėtai iškvėpė. Manęs jis nepamatė.

Šešėlis pasiekė buvusį daržą, ir Rikis sekė, kaip žmogysta stabteli. Įžiūrėjo ant jo veido ir rankų kažkokį tepalą, juodą kaip ir jo drabužiai. Žmogysta atrodė greičiau nakties nuotrupa, o ne

žmogus. Jis vėl kažką kilstelėjo, Rikį vėl nutvilkė įtampa, kai naktinio matymo žiūronai prasklendė virš griuvėsių, kur jis kadaise buvo laimingas. Bet pončas ir vėl paslėpė jo pavidalą, pavertė jį nuolauža, todėl žmogus suabejojo ir sutriko. Rikis matė, kaip žiūronus laikanti ranka nusviro prie šono, lyg nusivylusi aplinka.

Žmogysta pajudėjo narsiau ir dabar atsistojo buvusiame tarpduryje, dairėsi po griuvėsius. Tada jis žengė žingsnį, suklupo, ir Rikis išgirdo jį pašnibždomis nusikeikiant.

Jis žino, kad turėčiau kažkur čia būti, pamanė Rikis, bet dabar suabejojo.

Rikis sukando dantis. Viduje pajuto šaltą, žiaurų dyglį. Pamanė: dabar tu nebežinai. To nesitikėjai. Dabar abejoji savim. Abejonės, sutrikimas ir visas susikaupęs pyktis nuo tada, kai nesugebėjai manęs nužudyti, nors buvo taip lengva. Pavojingas derinys, nes jis verčia tave elgtis taip, kaip nesi įpratęs. Kiekvienu mostu dangstaisi atsargumu ir kiekvieną tavo žingsnį lydi netikrumas, o dabar staiga žaidi mano aikštelėje. Nes daktaras Starksas dabar tave pažįsta ir žino viską, kas dedasi tavo galvoje. Visa, ką dabar jauti, visas tas neryžtingumas ir sumišimas dabar priklauso jo gyvenimui, o ne tavo. Esi žudikas, kuris neįžiūri taikinio vien todėl, kad aš taip viską suruošiau.

Rikis sekė žmogystą akimis. Eikš arčiau, pasakė sau.

Žmogus žengė artyn ir vėl kluptelėjo ant sijos nuodėgulio nepažįstamame kambaryje.

Jis stabtelėjo ir paspyrė griuvenas.

– Daktare Starksai, – sukuždėjo jis kaip aktorius, scenoje besidalijantis paslaptimi. – Aš žinau, kad jūs čia.

Balsas skambėjo kaip atšipę naktį gremžiantys skustuvai.

– Išlįskit, daktare. Laikas baigti.

Rikis nejudėjo. Neatsakė. Juto, kaip įsitempė ir sukietėjo kiekvienas raumenėlis. Bet Rikis ne tam metų metus leido už kušetės, tyla atsakydamas į įžūliausius ir reikliausius pareiškimus, kad dabar paklustų pamišėlio šešėlio raginimams.

– Kur jūs, daktare? – toliau kalbėjo žmogysta, dairydamasi aplink. – Paplūdimyje jūsų nebuvo. Užtat turit būti čia, nes laikotės savo žodžio. O sakėt, kad būsit čia.

Žmogus žingsniavo nuo vieno šešėlio prie kito. Jis vėl suklupo, susitrenkęs kelį į laiptų turėklo nuolaužą. Jis dar kartą nusikeikė ir atsitiesė. Jo sulinkusiuose pečiuose Rikis įžiūrėjo sutrikimą ir susierzinimą, sumišusius su baime.

Žmogus dar kartą pasisuko į kairę ir į dešinę, tada atsiduso. Prabilo garsiai ir lyg netekęs vilties.

– Jei ne čia, daktare, tai kur, po galais, jūs esat?

Galiausiai, gūžtelėjęs pečiais, žmogus atsuko Rikiui nugarą. Jam nusigręžus, Rikis iškėlė ranką su pistoletu iš po pončo, kaip jį mokė ginklų parduotuvėje Njū Hempšyre, suėmė jį abiem rankom ir nukreipė taikiklį tiesiai Ražiniui į nugaros vidurį.

– Tau už nugaros, – tyliai pasakė Rikis.

Dabar Rikio pasaulį laikas visiškai apleido. Sekundės, šiaip jau susidėliojančios tvarkinga seka į minutes, rodės, pasklido lyg vėjo gūsio pagauti žiedlapiai. Jis liko sustingęs vietoje, nukreipęs ginklą tiesiai žudikui į nugarą, ir sunkiai alsavo. Jautė gyslomis tvilkčiojant žaibus, ir reikėjo be galo daug jėgų, kad išliktų ramus.

Žmogus prieš jį stovėjo nejudėdamas.

– Aš turiu ginklą, – pratarė Rikis šaižiu nuo įtampos balsu. – Jis nutaikytas tau į nugarą. Tai trys šimtai aštuoniasdešimtojo kalibro pusiau automatinis pistoletas, užtaisytas bukomis kulkomis, ir jei bent krustelėsi, šausiu. Prieš tau išsitraukiant ginklą, spėsiu paleisti du ar tris šūvius. Bent vienas jų bus taiklus ir tikriausiai tave nužudys. Bet tu tą žinai, tiesa, nes išmanai ginklus ir šovinius ir ką jie gali. Mintyse jau pats viską apskaičiavai, ar ne?

– Vos išgirdęs jūsų balsą, daktare, – atsakė Ražinis. Jis kalbėjo ramiai ir lygiai. Jei ir nustebo, to neparodė. Paskui garsiai nusikvatojo ir skubiai pridūrė: – O aš įlindau tiesiai jums į tai-

kiklį. Na, matyt, tas buvo neišvengiama. Jūs gerai žaidėt, daug geriau, nei aš tikėjausi, ir parodėt sugebėjimų, kurių neįtariau jus turint. Bet dabar žaidime atėjo laikas paskutiniam ėjimui, tiesa? – jis patylėjo, tada tęsė. – Manyčiau, daktare Starksai, protingiausia būtų nušauti mane dabar. Tiesiai į nugarą. Dabar turit pranašumą. Bet sulig kiekviena sekunde jūsų padėtis silpsta. Kaip profesionalas, patyręs tokiuose reikaluose, labai jums patariu nepraleisti šios progos. Nušaukit mane dabar pat, daktare. Kol nevėlu.

Rikis neatsakė.

Vyriškis nusijuokė.

– Nagi, daktare. Sukaupkit visą pyktį. Sutelkit visą įniršį. Reikia mintyse juos sutelkti į viena, suburti į vieną tirštą kamuolį, o tada spustelėti gaiduką be jokio sąžinės graužimo. Šaukit, daktare, nes kiekvieną sekundę, kurią leidžiat man gyventi, galbūt atimat iš savo paties gyvenimo.

Rikis nusitaikė, bet neiššovė.

– Iškelk rankas taip, kad aš matyčiau, – paliepė jis.

Ražinis vėl prunkštelėjo.

– Ką? Čia taip matėt per televizorių? Ar kine? Tikrovėje taip nebūna.

– Mesk ginklą, – spyrėsi Rikis.

Žmogus lėtai papurtė galvą.

– Ne. Šito irgi nebus. Vis tiek čia prietaras. Matot, jeigu mesčiau ginklą ant žemės, prarasčiau bet kokį pasirinkimą. Patyrinėkit padėtį, daktare: kaip profesionalui, man atrodo, kad progą jau praleidot. Žinau, kas vyksta jūsų galvoje. Žinau, kad jei galėtumėt iššauti, jau būtumėt šovęs. Bet nužudyti žmogų, net ir tą, kuris mirties tikrai vertas, ne taip lengva, kaip jums atrodė. Daktare, jūsų pasaulyje tik svajojama apie mirtį. Šitiek metų klausėtės žmogžudiškų kalbų ir jas sklaidėt. Nes jums jos skrajoja svajų karalystėje. Bet šiąnakt čia aplink mus viskas kuo tikriausia. O dabar jūs ieškot savyje jėgų žudyti. Ir lažinuosi, kad grei-

tai jų nerasit. Kita vertus, man nereikia tiek vargti, kad rasčiau tų pačių jėgų. Nebūčiau nė mirktelėjęs dėl to, kad šauti į nugarą negarbinga. Ar į veidą, tiesą sakant. Kaip sakoma, tikslas pateisina priemones, daktare. Jeigu taikinys negyvas, koks skirtumas? Užtat nemesiu ginklo ant žemės nei dabar, nei niekada. Jis liks mano dešinėje rankoje užtaisytas ir paruoštas. Ar man apsisukti dabar? Pasinaudoti palankia akimirka? Ar dar trupučiuką luktelėti?

Rikis ir vėl nieko neatsakė, o galvoje tiesiog dūzgė.

– Žinokite viena, daktare: jei norite tapti geru žudiku, turit nustoti jaudintis dėl savo apgailėtinos gyvybės.

Rikis klausėsi tamsoje plevenančių žodžių. Širdį jam sugniaužė baisus nerimas.

– Aš tave pažįstu, – pratarė jis. – Pažįstu tavo balsą.

– Taip, pažįstat, – šiek tiek pašaipiai atsakė Ražinis. – Dažnai jį girdėdavot.

Rikis staiga pasijuto lyg stovėtų ant lygutėlio ledo. Jo balsas suvirpėjo.

– Atsisuk, – tarė jis.

Ražinis abejodamas papurtė galvą.

– Neprašykit manęs šito. Nes kai tik apsisuksiu, neteksit bet kokio pranašumo. Pamatysiu, kur tiksliai esat, ir patikėkit, daktare, kai jau jus rasiu, labai greitai ir nužudysiu.

– Aš tave pažįstu, – pašnibždomis pakartojo Rikis.

– Ar taip sudėtinga? Tas pats balsas. Stovėsena. Visos gaidelės ir skambesiai, detalės ir manieros. Turėtumėt juos visus pažinti, – kalbėjo Ražinis. – Juk mudu praleidome beveik tokioje pačioje padėtyje beveik metus penkis kartus per savaitę. O tuomet nebūčiau atsisukęs. O psichoanalizės eiga labai panaši kaip dabar, ar ne? Daktarui priklauso žinios, galia, leiskite pasakyti, ir ginklai, ir jis sėdi vargšui pacientui už nugaros, o šis nemato, kas vyksta, bet turi darbuotis su savo trūkčiojančiais apgailėtinais prisiminimais. Juk mudu ir vėl taip pat elgiamės, ar ne, daktare?

Rikio burna visiškai perdžiūvo, bet jis vis tiek iškosėjo vardą:

– Cimermanas?

Ražinis ir vėl nusijuokė.

– Cimermanas visiškai miręs.

– Bet tu...

– Aš tas, kurį jūs pažinojot kaip Rodžerį Cimermaną. Su ligota motina ir nerūpestingu broliu, įstrigęs beviltiškame darbe ir pilnas pykčio, kuris neseko, nepaisant visų jūsų kabinetą pripildžiusių pliauškalų. Tokį Cimermaną pažinojot, daktare Starksai. Ir tas Cimermanas mirė.

Rikiui svaigo galva. Jo vidus aikčiojo nuo melo.

– O metro...

– Iš tikrųjų ten mirė Cimermanas – tikrasis Cimermanas, tikrai gana stipriai linkęs į savižudybę. Pastūmėtas į pražūtį. Mirė labai laiku.

– Bet aš ne...

Ražinis gūžtelėjo pečiais.

– Daktare, į jūsų kabinetą ateina žmogus ir sakosi esąs Rodžeris Cimermanas, jį kamuoja tas ir anas, prašosi būti priimtas analizuotis ir pateikia finansinius duomenis sąskaitoms apmokėti. Ar kada patikrinot, ar pas jus atėjęs žmogus tikrai buvo tas, kas sakėsi?

Rikis tylėjo.

– Taip ir maniau, kad ne. Nes jei būtumėt patikrinęs, žinotumėt, kad tikrasis Cimermanas buvo panašus į tą, kurį aš vaidinau. Vienintelis skirtumas buvo tas, kad jis nevaikščiojo pas jus. Aš vaikščiojau. O kai jam atėjo laikas mirti, jis man jau buvo davęs, ko reikėjo. Aš tik pasiskolinau jo gyvenimą ir mirtį. Nes man, daktare, reikėjo jus pažinti. Pačiu patogiausiu būdu. Tas užtruko. Bet sužinojau, ko man reikėjo. Aišku, lėtai, bet gal jau pastebėjot, kad moku būti labai kantrus.

– Kas tu?

– Šito jūs niekada nesužinosit, – atsakė žmogus. – Nors, kita

vertus, jau žinot. Žinot mano praeitį. Žinot, kaip aš užaugau. Pažįstat mano brolį ir seserį. Daug apie mane žinot, daktare. Bet niekada nesužinosit, kas aš iš tikrųjų.

– Kodėl su manim taip pasielgei? – paklausė Rikis.

Ražinis papurtė galvą, lyg priblokštas tokio įžūlaus klausimo.

– Jau žinot atsakymus. Juk neįmanoma, kad vaikas, matęs tiek daug blogybių, daromų jo mylimam žmogui, matęs, kaip ją sumuša ir įstumia į tokią neviltį, kad galiausiai ji vietoj išsigelbėjimo nusižudo, manot, šis vaikas, pasiekęs padėtį, iš kurios galėtų deramai atkeršyti visiems, nesugebėjusiems pagelbėti – jums irgi, daktare, – nepasinaudotų tokia galimybe?

– Kerštas nieko neišsprendžia, – pratarė Rikis.

– Kalbat, lyg pats niekada nebūtumėt pasidavęs tokiai pagundai, – prunkštelėjo Ražinis. – Aišku, klystat, daktare. Kaip ir iki šiol. Kerštas apvalo širdį ir sielą. Keršijama buvo nuo pat tada, kai pirmasis urvinis žmogus išlipo iš medžio ir taukštelėjo savo broliui per galvą basliu už kokį nors garbės įžeidimą. Bet žinodamas visa, ką žinot apie tai, kas nutiko mūsų motinai ir trims jos vaikams, kodėl manot, kad mus apleidę žmonės mums nieko neskolingi? Vaikai nekalti dėl viso blogio, bet nė nesusimąsčius atstumti, palikti likimo valiai, pasmerkti mirčiai daugybės žmonių. Šie galėjo pasielgti ir kitaip, jei tik būtų turėję bent truputį užuojautos ir supratimo, ar netgi tiesiog lašelį žmogiškumo savo širdyse. Ar mes, perėję tas liepsnas, nenusipelnėm atlygio? Čia tikrai labai įžūlus klausimas.

Jis nutilo, pasiklausė, ar Rikis nieko neatsakys, tada šaltai tęsė:

– Matot, daktare, tikrasis klausimas šiąnakt nėra, kodėl aš trokštu jūsų mirties, o kodėl neturėčiau trokšti?

Rikis ir vėl neturėjo ką atsakyti.

– Ar jūs nustebot sužinojęs, kad aš tapau žudiku?

Rikis nenustebo, bet garsiai to neištarė.

Valandėlę juodu gaubė tyla, o paskui, kaip kadaise jo kabine-

to šventybėje, ant kušetės, ramybėje vienas jų nutraukė nejaukią tylą kitu klausimu.

– Leisk kai ko paklausti. Kodėl pats manaisi nenusipelnęs mirti?

Rikis pajuto, kad žmogus šypsosi. Šypsena turėjo būti negyva ir šalta.

– Visi už ką nors nusipelnę mirti. Niekas nėra be kaltės, daktare. Nei jūs. Nei aš. Niekas.

Tą akimirką Ražinis, rodės, mažumėlę suvirpėjo. Rikiui pasirodė, kad pastebėjo jo pirštus gniaužiant ginklą.

– Man rodos, daktare Starksai, – prabilo žudikas šaltai ir ryžtingai, aiškiai išsakydamas, kas siaučia jo vaizduotėje, – kad ir koks įdomus buvo šis paskutinis seansas, ir nors jums atrodo, kad dar daug kas liko nepasakyta, plepalų laikas baigėsi. Atėjo laikas kam nors numirti. Ir įtariu, kad jums.

Rikis nusitaikė ir giliai įkvėpė. Buvo įsispraudęs tarp griuvenų, negalėjo trauktis nei į kairę, nei į dešinę, už nugaros kelias irgi buvo užtvertas. Visas jo nugyventas gyvenimas ir visas tolesnis gyvenimas sunaikintas tokia daugybe įvykių, už vienintelį neapsižiūrėjimą, kai buvo jaunas ir kvailas. Pasirinkimo nebuvo jokio. Jis suėmė pistoleto gaiduką, sukaupė jėgas ir nukreipė valią.

– Kai ką pamiršai, – pratarė lėtai. Šaltai. – Daktaras Starksas jau miręs.

Tada iššovė.

Atrodė, kad žmogus pajuto menkiausią pokytį Rikio balso skambesyje nuo pat pirmojo šaižiai ištarto žodžio, todėl veikė vedamas patirties ir padėties vertinimo. Jo veiksmai buvo staigūs ir tvirti. Kai Rikis nuspaudė gaiduką, Ražinis truputėlį pritūpė ir pasisuko, užtat pirmasis Rikio šūvis, paleistas tiesiai jam į vidurį nugaros, stipriai įsirėžė žudikui į mentę. Antrasis šūvis perskrodė jo dešiniosios rankos raumenis, kai sušvilpė ore, dunkstelėjo į kūną ir trakštelėjęs sutrupino kaulą.

Rikis iššovė trečią kartą, bet šįsyk aklai paleido kulką lyg sireną į tamsą.

Ražinis susirangė iškart nudiegtas skausmo, adrenalino srovė įveikė jį pakirtusius smūgius, bet jis pamėgino sumaitota ranka pakelti ginklą. Nepajėgęs griebė jį kairiąja ranka, susvirduliavo atbulas, kad geriau nusitaikytų, vos laikydamasis ant kojų. Rikis sustingęs stebėjo automatinio pistoleto vamzdį kylant lyg kobros galva, šokčiojantį pirmyn atgal, vienintele akimi ieškančia jo. Ginklą laikantis žmogus svyravo, lyg stovėtų ant stataus trupančių uolų skardžio.

Pistoleto šūvis nuskambėjo lyg sapne, lyg būtų šauta į ką nors kitą, labai toli ir visiškai su juo nesusijusį. Tačiau kulkos švilpimas jam virš galvos buvo pats tikriausias, ir Rikis atsitokėjo. Orą perskrodė antras šūvis ir jis pajuto karštą orą nuo kulkos prašvilpiant kiaurai per ant pečių laisvai drimbantį pončą. Rikis giliai įkvėpė, užuodė dūmus ir korditą. Vėl nusitaikė savo paties ginklu, vydamas šalin krečiantį mūšio šoką, nuo kurio galėjo sustingti rankos. Taikė tiesiai Ražiniui į veidą, kai žudikas susmuko ant žemės jam po kojom.

Rodės, žudikas traukiasi atatupstas, mėgindamas išsilaikyti ant kojų, lyg lauktų paskutinio mirtino šūvio. Jo ginklas nuslydo žemyn ir bejėgiškai karojo jam prie šono po antrojo bandymo, prilaikomas tik trūkčiojančių pirštų galiukų, nebeklausančių sumaitotų kraujuojančių raumenų. Jis sveikąja ranka prisidengė veidą, lyg mėgindamas nukreipti besiartinantį smūgį.

Adrenalinas, pyktis, neapykanta, baimė – visa, kas jam nutiko, sukilo tą pat akimirksnį ir ėmė klykti, reikalauti, spirtis, smelktis gilyn ir šūkauti nurodymus. Rikis apkvaitęs pamanė, kad kaip tik šią akimirką jis laimės.

Bet sustojo, staiga suvokęs, kad nelaimės.

Ražinis išblyško, veidas išbalo, lyg nutviekstas mėnesienos. Jo ranka ir krūtine sruvo kraujas, kuris atrodė kaip juodo rašalo

dryžis. Dar sykį bejėgiškai pamėgino suimti ginklą ir jį pakelti, bet negalėjo. Jį sparčiai apėmė šokas, nuo kurio silpo visi judesiai, ir jis nebesusigaudė, kas dedasi. Lyg juodu apgaubusi tyla, nuaidėjus šūviams, būtų apčiuopiama ir kaip antklodė dengtų kiekvieną jų judesį.

Rikis pažvelgė į žmogų, kuris kadaise buvo, bet sykiu ir nebuvo jo pacientas, ir suprato, kad neilgai trukus Ražinis mirtinai nukraujuos. Arba mirs nuo šoko. Tik filmuose, pamanė Rikis, iš arti galingu šoviniu pašautas žmogus dar turi jėgų šokti džigą. Ražiniui likusios vos keliolika minučių, nusprendė jis.

Rikio dalis, apie kurią niekad anksčiau nė nenutuokė, reikalavo tiesiog stovėti ir žiūrėti, kaip žmogus merdi.

Bet jis padarė kitaip. Jis pakilo ant kojų ir šoko pirmyn. Nuspyrė pistoletą tolyn nuo žudiko rankos, po to savąjį įsidėjo į kuprinę. Tada, kai Ražinis kažką sumurmėjo kaip žmogus, besistengiantis neprarasti sąmonės, nes kitaip ateitų mirtis, Rikis pasilenkė ir apkabino savo priešininką per krūtinę. Lenkiamas jo svorio, jis pakėlė žudiką ir, iš visų jėgų užsimojęs, persimetė jį per petį, kaip gaisrininkai neša sužeistuosius. Jis lėtai atsitiesė, prisitaikydamas prie naštos, priblokštas ironijos, kuri rodėsi tokia pat tiršta kaip ir drėgnas oras aplink. Nusvirduliavo pirmyn per griuvėsius, nešinas žmogumi, troškusiu jo mirties, iš sudegusios sodybos.

Kas žingsnis vargo, prakaitas sruvo į akis. Jo našta rodėsi sunkesnė už viską, ką Rikiui tik buvo tekę nešti. Pajuto, jog Ražinis prarado sąmonę, ir išgirdo, kad jis kvėpuoja silpnai ir švokšdamas, lyg merdėjantis astmatikas. Rikis ir pats godžiai rijo drėgną orą, stumdamasis pirmyn lėtais, ramiais žingsneliais, vienu sunkesniu už kitą, lyg koptų į aukštą kalną. Sakė sau, kad toks kelias į laisvę vienintelis.

Stabtelėjo šalikelėje. Abudu naktyje liko bevardžiai. Numetė Ražinį ant žemės ir rankomis apčiuopė jo drabužius. Lengviau atsiduso, radęs, ko tikėjosi: mobilųjį telefoną.

Ražinis alsavo negiliai, trūkčiojamai. Rikis nusprendė, kad pirmuoju šūviu bus sutrupinęs mentę, o jo girdimas burbuliavimas sklinda iš trūkusio plaučio. Kaip įmanydamas aptvarstė žaizdas, tada surinko seniai žinomą Velflyto gelbėtojų tarnybos numerį.

– Devyni šimtai vienuolika, Keipo nelaimių tarnyba, – atsiliepė skubrus, kapotas balsas.

– Klausykitės labai atidžiai, – lėtai, aiškiai pratarė Rikis, stabtelėdamas po kiekvieno žodžio, kiekvieną tardamas pabrėžtinai. – Pasakysiu tik vieną kartą, todėl įsidėmėkit. Įvyko susišaudymas. Auka guli Senajame Paplūdimio kelyje, prie įvažiavimo į velionio daktaro Starkso vasarnamį, kuris pernai vasarą sudegė. Ji tiesiai ant tako. Aukai kelis kartus pataikyta į mentę ir dešiniosios rankos viršutinę dalį, ji patyrė šoką. Jei po kelių minučių neatvažiuosit, ji netrukus mirs. Ar supratot, ką pasakiau?

– Kas čia skambina?

– Ar supratot!

– Taip. Siunčiu gelbėtojus. Senasis Paplūdimio kelias. Kas čia skambina?

– Ar žinot, kur yra mano minėta vieta?

– Taip. Bet man reikia žinoti, kas čia skambina.

Rikis akimirką pagalvojo, tada atsakė:

– Niekas daugiau jau niekas nebėra.

Jis padėjo ragelį. Išsiėmė ginklą ir išėmė iš apkabos likusias kulkas. Išmetė jas kuo toliau į mišką. Tada numetė pistoletą ant žemės greta sužeistojo. Iš kuprinės dar išėmė žibintą, įjungė jį ir padėjo nualpusiam žudikui ant krūtinės. Rikis pakėlė galvą. Tolumoje pasigirdo sirena. Gaisrinė buvo vos už kelių mylių, Šeštajame kelyje. Jie netruks čia atvažiuoti. Apskaičiavo, kad iki ligoninės važiuos dar penkiolika, galbūt dvidešimt minučių. Nežinojo, ar greitosios pagalbos darbuotojai sugebės stabilizuoti sužeistojo būklę ir ar priimamojo gydytojai mokės elgtis su giliomis šautinėmis žaizdomis. Nežinojo, ar pavyks išsikviesti reikiamą chirurgų komandą. Jis darsyk žvilgtelėjo į žudiką, neži-

nodamas, ar artimiausias penkias valandas šis liks gyvas. Gal liks. Gal ne. Ko gero, pirmą kartą gyvenime Rikis mėgavosi neužtikrintumu.

Greitosios sirena sparčiai artėjo, todėl Rikis nusisuko ir ėmė bėgti šalin. Pradžioje lėtai, paskui vis greičiau, kol tiesiog lėkė pirmyn, kojomis ritmiškai dunksnodamas į grindinį, leisdamasis visiškai praryjamas nakties tamsos, kol dingo iš akių.

Lyg naujai gimusi šmėkla, Rikis išnyko.

Trisdešimt šeštas skyrius

Prie Portoprinso

Praėjus maždaug valandai po aušros, Rikis stebėjo mažutį ryškiai žalią driežiuką, lakstantį siena ir kas žingsnis atsispiriantį žemės traukai. Stebėjo, kaip padarėlis pabėgėja, stabteli, išpučia ryškiai oranžinį maišelį po gerkle, tada vėl kelis žingsnius bėga, stabteli, kraipo į šonus galvytę, dairosi pavojų. Rikis gėrėjosi ir pavydėjo driežiukui stebuklingo kasdienybės paprastumo: rasti ko paėsti ir likti nesuėstam.

Jam virš galvos girgždėdamas sukosi senas rudas ketursparnis ventiliatorius ir vėdavo karštą, tvankų ankšto kambarėlio orą. Kai Rikis kilstelėjo kojas ir nuleido jas iš lovos, ventiliatoriaus tarškėjimui atitarė čiužinio spyruoklės. Jis gerai pasirąžė, nusižiovavo, persibraukė ranka retėjančius plaukus ir, nuo lovos galo nusikabinęs aptrintus chaki šortus, susirado akinius. Atsikėlęs įsipylė vandens iš ąsočio į dubenį ant linguojančio medinio stalo. Apsišlakstė veidą, vandens šiek tiek nuvarvėjo ir ant krūtinės, tada pasiėmė nudrengtą maršką ir išmuilavo ją aštriai kvepiančiu muilu, gulėjusiu ant stalo. Sumirkė maršką vandenyje ir kaip galėdamas nusiprausė.

Rikio kambarys buvo beveik kvadratinis ir be papuošimų, baltomis mūro sienomis, kadaise dažytomis lygiai, ryškiai baltai, bet per daugelį metų apsinešusiomis nešvarumais, kone tokiais

pat kaip gatvėje sklandančios dulkės. Daiktų jis turėjo mažai: radiją, transliuojantį pavasario žaidynes per Ginkluotųjų pajėgų kanalą, keletą rūbų. Tų metų kalendorius su mergina nuogomis krūtimis ir viliokės akimis kabėjo ant sienos, jame ta diena buvo apibraukta juodai. Jis kabėjo ant vinies už kelių pėdų nuo rankų darbo medinio kryžiaus, kuris tikriausiai priklausė ankstesniam gyventojui. Rikis jo nenukabino, nes jam rodėsi, kad nukabinti religinį ženklą šalyje, kur tikėjimas tokia daugybe keistų ir prieštaringų būdų lemia daugelio žmonių gyvenimus, atneštų nelaimę, o iki šiol, jo nuomone, jam sekėsi visai neblogai. Palei vieną sieną stovėjo dvi lentynos. Jose buvo sugrūsti seni suskaityti ir keli visiškai nauji medicinos veikalai. Jų pavadinimai buvo ir labai praktiški („Tropinės ligos ir jų gydymas“), ir retesni („Psichikos ligų raidos besivystančiose šalyse atvejų analizė“). Dar turėjo storą dirbtinės odos užrašų knygelę ir kelis pieštukus, kuriais užsirašinėdavo pastabas ir gydymo planus. Juos laikė ant nedidelio rašomojo stalo greta nešiojamojo kompiuterio ir spausdintuvo. Virš spausdintuvo kabojo ranka rašytas Floridos vaistų didmenininkų sąrašas. Nedidelį minkštą juodos drobės krepšį, pakankamą dviejų ar trijų dienų kelionei, buvo prisikrovęs šiokių tokių rūbų. Rikis apsižvalgė po kambarį ir nusprendė, kad šis kuklus, bet atitinka jo nuotaiką ir savivoką. Nors nujautė panorėjęs galėsiąs persikraustyti į daug dailesnes landynes, abejojo, ar kraustysis net ir pabaigęs tą savaitę laukiančius darbelius.

Jis priėjo prie lango ir pažvelgė į gatvę. Iki klinikos tebuvo pusė kvartalo, ir matėsi prie jos jau lūkuriuojantys žmonės. Kitoje gatvės pusėje buvo mažutė maisto prekių krautuvėlė, kurios savininkas su žmona, du neįtikėtinai nutukę pusamžiai žmoneliai, dėliojo lauke medines dėžes su šviežiomis daržovėmis ir vaisiais. Jie virė kavą, o jos kvapas pasiekė Rikį maždaug tuo pat metu, kai krautuvininko žmona atsisuko ir pamatė jį lange. Ji linksmai pamojo ir nusišypsojo, rodydama į ant laužo verdančią kavą ir kviesdama Rikį prisidėti. Jis iškėlė du pirštus, rody-

damas, kad ateis už poros minučių, ir ji grįžo prie darbo. Gatvėje jau ėmė vaikštinėti žmonės, ir Rikis nujautė klinikoje būsiant sunkią dieną. Kovo pradžios kaitra keistai slėgė, maišėsi su tolimais bugenvilijų, turgaus vaisių ir žmonių kvapais, o temperatūra kilo taip pat greitai kaip ir ryto saulė.

Jis pažvelgė į kalvas, kur sodri tiršta žaluma mainėsi su plika ruduma. Jos kilo aukštai virš miesto, ir jis pagalvojo, kad Haitis – tikrai vienas įdomiausių šios planetos kraštų. Tai buvo skurdžiausias kada nors jo lankytas kampelis, bet tam tikra prasme ir pats didingiausias. Žinojo, kad eidamas gatve į kliniką bus vienintelis baltaveidis kelių mylių spinduliu. Kadaise, praeityje, būtų dėl to jautęsis nejaukiai, bet dabar nebe. Jam labai patiko būti kitokiam, žinojo, kad kiekvieną jo žingsnį gaubia savotiška paslaptis.

Bet jam buvo ypač gera todėl, kad, nepaisydami tos paslapties, žmonės gatvėje mielai jį priėmė kaip savišką, nieko neklausinėdami. Ar bent jau neklausinėdami tiesiai jo, gerai pagalvojęs, nusprendė, kad tai ir pripažinimas, ir susitarimas – toks, su kokiu jis mielai sutiko.

Nusileido iš savo kambarėlio ir nuėjo pas krautuvininką su žmona išgerti karčios juodos kavos, tirštos ir pasaldintos neapdorotu cukrumi. Suvalgė kriaukšlę tąryt keptos duonos ir apžiūrėjo votį krautuvininkui ant nugaros, kurią prieš tris dienas prapjovė ir nusiurbė. Žaizda, rodės, sparčiai gijo, ir jis pusiau angliškai, pusiau prancūziškai priminė krautuvininkui jos neužteršti ir vėliau tądien pertvarstyti.

Krautuvininkas linktelėjo galvą, nusišypsojo ir valandėlę plepėjo apie vietos futbolo komandos nesėkmes, kviesdamas Rikį į kitą savaitę vyksiančias varžybas. Komanda vadinosi „Aukštumų ereliai“ ir per kiekvienas varžybas keldavo apylinkėje daugybę aistrų, o laimėjimai būdavo atsitiktiniai ir tikrai nedideli. Krautuvininkas neleido Rikiui sumokėti už pusryčius, kad ir kokius kuklius. Jiedviem tas jau buvo įprasta. Rikis įkišdavo ranką

į kišenę, o krautuvininkas neimdavo nieko, kas iš ten būdavo ištraukiama. Kaip visada, Rikis jam padėkojo, pažadėjo ateiti į varžybas, vilkėdamas žaliomis ir raudonomis „Erelių" spalvomis, ir skubriai nužingsniavo į kliniką, burnoje tebejausdamas stiprų kavos skonį.

Prie įėjimo būriavosi žmonės, užstodami ranka rašytą iškabą didelėmis, nelygiomis juodomis raidėmis su keletu rašybos klaidų: NOSTABIOJI DAKTARO DIUMONDĖ MEDICINOS KLYNIKA. DIRBAME NO 7 RYTO IKI SEPTINIŲ VAKARO IR UŽSIRAŠIUS IŠ ANKSTO. SKAMBINTI TEL. 067-8975. Rikis prasiyrė pro minią, kuri prasiskyrė jo praleisti. Kai kurie vyrai kilstelėjo jam kepures. Jis atpažino keletą nuolatinių pacientų veidų ir pasisveikindamas jiems nusišypsojo. Veidai atsakydami tvykstelėjo, ir jis išgirdo keletą sušnabždant:

– *Bonjour, monsieur le docteur...*

Jis paspaudė ranką vienam senukui, siuvėjui, vardu Diupontas, pasiuvusiam jam lino drobės kostiumą, daug puošnesnį, nei Rikis manė kada prireiksiant. Buvo pamalonintas vien už tai, kad davė siuvėjui tepalo artrito išsukiotiems pirštams gydyti. Kaip ir tikėjosi, tepalas padėjo tiesiog stebuklingai.

Įėjęs į kliniką, sutiko daktaro Diumondė sesutę, stotingą moterį, kuri ir į aukštį, ir į plotį atrodė penkių pėdų dviejų colių. Jos stambiame kūne buvo užtektinai jėgos ir galybė žinių apie liaudies vaistus ir vudu užkalbėjimus begalei tropinių ligų gydyti.

– *Bonjour*, Elena, – pasakė Rikis. – *Tout le monde est arrive ce jour.*

– O taip, daktare, turėsim daug darbo...

Rikis papurtė galvą. Bendraudamas su moterimi jis tobulino salietišką prancūzų kalbos tarmę, o ji savo ruožtu mokėsi kalbėti angliškai, kaip jis žinojo, puoselėdama viltį kada nors sukaupti pakankamai pinigų, kuriuos laikė kieme užkastoje skrynelėje. Ji svajojo susimokėti pusbroliui už vietą sename žvejybos laive,

kad jis išdrįstų perplukdyti ją pro klastingus Floridos slenksčius į Majamį. Toje šalyje galėtų pradėti naują gyvenimą, nes ten, kaip ji girdėjo iš patikimų šaltinių, pinigai tiesiog gatvėse mėtėsi.

– Ne, ne, Elena, *pas docteur. C'est monsieur* Laivlis. *Je ne suis plus un medecin...*

– Taip, taip, *pone* Laivli. Žinau, jūs man šitaip daug kartų taip sakėt. Atsiprašau, aš ir vėl dar kartą pamiršau...

Ji plačiai nusišypsojo, lyg ne visai suprastų, bet vis tiek norėtų dalyvauti Rikio krečiamuose pokštuose – suteikti klinikai šitiek medicinos žinių ir vis tiek nesutikti vadintis daktaru. Rikiui atrodė, kad Elena tokį jo elgesį tiesiog priskyrė visų baltųjų keistenybėms ir išsidirbinėjimams, ir, kaip visi prie klinikos durų susirinkę žmonės, nekreipė jokio dėmesio į Rikio pageidavimus. Žinojo, ką jai reikėjo, ir viskas.

– *Le Docteur Dumondais, il est arrive ce matin?*

– Ak, taip, mesjė Laivli, jis, savo... hm... *bureau*.

– Reikia sakyti „kabinete“...

– Taip, taip, *j'oublie*. Pamiršau. Kabinete. Taip. Jis ten. *Il vous attend...*

Rikis pabeldė į medines duris ir užėjo. Ogiustas Diumondė buvo čiuplus mažutis žmogelis bifokaliniais akiniais ir plikai skusta galva. Jis laukė viduje už subraižyto medinio rašomojo stalo priešais apžiūros stalą. Vilkosi baltą gydytojo chalatą ir, Rikiui įėjus, žvilgtelėjo į jį ir nusišypsojo.

– O, Riki, laukia sunki diena, tiesa?

– *Oui*, – atsakė Rikis. – *Bien sur.*

– Bet ar ne šiandien žadėjai mus palikti?

– Tik trumpai viešnagei namo. Grįšiu greičiau negu po savaitės.

Nykštukas daktaras linktelėjo galvą. Rikis matė jo akyse spindint abejonę. Ogiustas Diumondė mažai klausinėjo, kai prieš pusmetį Rikis atvyko prie klinikos durų ir pasisiūlė už nedidelę algą padėti. Rikiui įsitaisius kabinete, labai panašiame į tą, kuriame jiedu dabar stovėjo, klinika suklestėjo, išlipo iš *le Docteur*

Dumondais savanoriško skurdo, ir jis galėjo daugiau lėšų skirti įrangai ir vaistams. Neseniai jiedu iš Rikio surasto komiso įsigijo padėvėtą rentgeno aparatą. Rikis matė, jog daktaras baiminasi, kad laimingoji žvaigždė, atvedusi Rikį prie jo durų, neišsivestų sau.

– Ilgiausiai savaitę. Pažadu.

Ogiustas Diumondė papurtė galvą.

– Nežadėk, Riki. Daryk, ką turi daryti, kad ir kokie tavo tikslai. Kai grįši, tęsim darbus, – jis nusišypsojo, lyg rodydamas, kad klausimų turi tiek, jog nė nežino, nuo kurio pradėti.

Rikis linktelėjo galvą. Iš talpios šortų kišenės išsitraukė užrašų knygelę.

– Vienas atvejis... – lėtai pratarė jis. – Berniukas, kurį apžiūrėjau praeitą savaitę.

– O, taip, – nusišypsojo daktaras. – Aišku, atsimenu. Taip ir maniau, kad susidomėsi, ar ne? Kiek jam, penkeri?

– Truputį daugiau, – atsakė Rikis. – Šešeri. Ir jūs teisus, Ogiustai. Aš labai susidomėjau. Motina sako, kad vaikas dar neištarė nė žodžio.

– Ir aš taip supratau. Manau, labai įdomu, ar ne?

– Neįprasta. Taip, tikrai.

– O tavo diagnozė?

Rikiui prieš akis iškilo vaikiukas, liesutis, kaip ir dauguma salos gyventojų, ir prastai maitinamas, tai irgi pasitaikydavo dažnai, bet nebuvo rimta bėda. Berniuko akys atrodė persigandusios, pilnos panikos, nors jis ir sėdėjo motinai ant kelių. Motina raudojo, jos tamsiais skruostais ritosi ašaros, kai atsakinėjo į Rikio klausimus, nes berniukas jai atrodė protingiausias iš septynių jos vaikų, greitai mokėsi, greitai išmoko skaityti ir skaičiuoti – bet niekada neištarė nė žodžio. Nepaprastas vaikas, manė ji, visais atžvilgiais. Rikis žinojo, kad bendruomenėje moteris laikoma kerėtoja ir papildomai uždarbiauja, prekiaudama meilės gėrimėliais ir nuo blogio saugančiais amuletais. Taigi jai nu-

spręsti atvesti vaiką į kliniką pas keistą baltaodį daktarą turėjo būti tikrai nelengva. Tai reiškė, kad ji suabejojo liaudies vaistais ir nepaprastai mylėjo berniuką.

– Manau, kad sutrikimas ne organinis, – lėtai tarė Rikis.

Ogiustas Diumondė susiraukė.

– Jis nekalba dėl?..

Nuskambėjo lyg klausimas.

– Isterinės reakcijos.

Mažasis juodukas daktaras pasikasė smakrą ir ranka persibraukė žvilgančią plikę.

– Kai ką panašaus atsimenu iš studijų. Galbūt. Kodėl taip manai?

– Motina tik užsiminė apie kažkokią nelaimę. Kai jis buvo mažiukas. Šeimoje buvo septyni vaikai, o dabar tik penki. Ar žinot, kas toj šeimoj nutiko?

– Du vaikai mirė. Taip. Ir tėvas. Kiek pamenu, nelaimingas įvykis per baisią audrą. Taip, tas berniukas irgi ten buvo, tą atsimenu. Kilmė galėtų būti tokia. Bet kaip galime jį gydyti?

– Aš patyrinėsiu ir sukursiu planą. Reikės, aišku, įtikinti motiną. Nežinau, ar bus lengva.

– Ar jai tas brangiai kainuos?

– Ne, – atsakė Rikis. Jis suprato, kad paprašęs jo apžiūrėti vaiką, prieš pat išvažiuojant į užsienį, Ogiustas Diumondė klastavo. Klasta buvo akivaizdi, bet vis tiek nebloga. Manė, kad, juo dėtas, ir pats elgtųsi panašiai.

– Jiems nieko nekainuos atvesti vaiką pas mane, kai aš grįšiu. Bet prieš tai turiu dar daug ką išsiaiškinti.

Daktaras Diumondė nusišypsojo ir linktelėjo galvą.

– Puiku, – pasakė jis, kabindamasis ant kaklo stetoskopą ir tiesdamas Rikiui baltą chalatą.

Diena prabėgo greitai, buvo daug darbo, todėl Rikis vos spėjo į „CaribeAir“ lėktuvą į Majamį. Pusamžis verslininkas Ričardas Laivlis su neseniai išduotu amerikietišku pasu, kuriame te-

buvo keletas antspaudų iš įvairių Karibų šalių, pro JAV muitinę buvo praleistas be nesklandumų. Jis suprato, kad neatitinka jokio akivaizdaus nusikaltėlio apibūdinimo, sukurto labiausiai tam, kad būtų lengviau atpažinti narkotikų prekeivius. Rikis pasijuto esąs labai neįprastas nusikaltėlis, toks, kurio nebuvo galima priskirti kokiai nors skilčiai. Turėjo bilietą į aštuntos valandos ryto lėktuvą į šiaurę, į Lagardijos oro uostą, todėl pernakvojo oro uosto viešbutyje. Ilgai maudėsi po karšta, putojančia dušo srove, mėgavosi ir švara, ir malonumu, patiriamu po spartietiško gyvenimo, prie kurio buvo įpratęs. Džiūgavo vėl pajutęs išorės kaitrą šalin genantį ir kambarį vėsinantį oro kondicionierių. Tačiau miegojo neramiai, tik priešokiais, valandą vartėsi, kol pavyko sumerkti akis, dusyk nubudo, pirmą kartą susapnavęs gaisrą vasarnamyje, o paskui – Haitį ir nekalbantį berniuką. Gulėjo lovoje, patamsyje, truputį nustebęs, kad patalai tokie minkšti, o čiužinys toks standus. Klausėsi, kaip koridoriaus gale burzgia ledo aparatas ir retsykiais nukaukši žingsniai, truputį prislopinti kilimo, bet vis tiek girdimi. Tyloje prisiminė, kaip paskutinį kartą skambino Vergilijai beveik prieš devynis mėnesius.

Buvo vidurnaktis, kai pagaliau atkako į pigų kambarį prie Provinstauno. Keistai jautėsi: ir išsekęs, ir žvalus, pavargęs nuo ilgo bėgimo, bet gaivinamas minties, kad liko gyvas naktį, kai turėjo mirti. Nudribo į lovą ir surinko jos buto Manhetene telefono numerį.

Vergilija atsiliepė po pirmojo pyptelėjimo, ji tepasakė:

– Taip?

– Ne šito balso tikėjaisi, – atsakė jis.

Ji iškart nutilo.

– Ar tavo brolis advokatas irgi ten? Sėdi kitame kambario kampe ir laukia to paties skambučio?

– Taip.

– Liepk jam pakelti kito aparato ragelį ir klausytis.

Po kelių sekundžių Merlinas irgi įsitraukė į pokalbį.
– Klausyk, – pradėjo advokatas įžūliai su apsimestine narsa, – tu nė neįsivaizduoji...
Rikis jį pertraukė.
– Viską aš įsivaizduoju. Dabar užsičiaupk ir klausykis, nes nuo to priklauso visų gyvybės.
Merlinas kažką tarstelėjo, bet Rikis pajuto, kad Vergilija dėbtelėjo į jį ir taip užčiaupė.
– Pirmiausia – jūsų brolis. Šiuo metu jis Mid Keipo medicinos centre. Žiūrint, ką jie gali, jis arba liks ten, arba bus perveštas į Bostoną operuoti. Jei jis liks gyvas, policija turės jam daug klausimų, bet manau, kad jiems nepavyks išsiaiškinti, koks nusikaltimas šiąnak įvyko ir ar apskritai įvyko. Jums jie irgi turės klausimų, bet, man rodos, jam reikės mylimų brolio ir sesers paramos, o netrukus ir teisininko patarimo, jei tik jis išgyvens. Todėl pirmoji jūsų užduotis – sutvarkyti susidariusią padėtį.
Abu nieko neatsakė.
– Žinoma, spręskite jūs. Galbūt paliksit jį kapstytis vieną. O gal ne. Rinkitės, o su tuo savo pasirinkimu jums teks gyventi. Bet yra dar keli reikalai, kuriuos reikia sutvarkyti.
– Kokie reikalai? – paklausė Vergilija lediniu balsu, mėgindama neparodyti savo jausmų, bet Rikis pajuto, kad toks balsas savaime labai išraiškingas.
– Pirmiausia – visai žemiški. Pinigai, kuriuos pavogėt iš mano pensijos ir kitų investicinių sąskaitų. Tą sumą pervesit į Credit Suisse *sąskaitą numeriu 01-00976-2. Užsirašykit. Ilgai nedelskit...*
– Arba? – paklausė Merlinas.
Rikis nusišypsojo.
– Maniau, viena iš senų teisininkų taisyklių yra neužduoti klausimo, jeigu atsakymo nežinai iš anksto. Todėl sakykim, kad atsakymą žinai.

Advokatas nutilo.

– Kas dar? – paklausė Vergilija.

– Žaisim naują žaidimą, – atsakė Rikis. Jis vadinasi „Išgyvenimo žaidimas". Jis sukurtas mums visiems. Kartu.

Nei brolis, nei sesuo neatsiliepė.

– Taisyklės paprastos.

– Kokios? – patyliukais paklausė Vergilija.

Rikis nusišypsojo panosėje.

– Kai paskutinįkart išėjau atostogų, mano pacientai man mokėjo nuo 75 iki 125 dolerių už analizės valandą. Vidutiniškai jie lankėsi keturis, kartais penkis sykius per savaitę, maždaug keturiasdešimt aštuonias savaites per metus. Galit patys pasiskaičiuoti.

– Taip, – atsakė ji. – Mes žinom, kokie jūsų darbo reikalai.

– Nuostabu, – žvaliai pritarė Rikis. – Taigi štai kaip žaidžiamas išlikimo žaidimas: visi, kas nenori liautis kvėpavę, eina gydytis. Pas mane. Kol mokat, tol gyvenat. Kuo daugiau žmonių patenka į jūsų artimųjų ratą, tuo daugiau mokat, nes perkat ir jų saugumą.

– Kaip suprasti „daugiau žmonių"?.. – paklausė Vergilija.

– Spręskit patys, – šaltai atrėžė Rikis.

– O jei nedarysim, kaip liepta? – narsiai paklausė Merlinas.

Rikis atsakė ramiai ir negailestingai.

– Kai tik pinigai liausis byrėję, žinosiu, kad jūsų brolis išsilaižė žaizdas ir vėl mane medžioja. Tada man teks pradėti medžioti jus.

Rikis nutilo, paskui pridūrė:

– Arba jūsų artimuosius. Žmoną. Vaiką. Mylimąjį. Draugą. Bet ką, kas padeda jums gyventi paprastai.

Juodu ir vėl tylėjo.

– Ar labai norit normalaus gyvenimo? – paklausė Rikis.

Jie neatsakė, bet jis jau žinojo, ką pasakytų.

– Panašiai, – tęsė Rikis, – kadaise jūs privertėt rinktis mane.

Tik šįkart laikysim pusiausvyrą. Galit palaikyti pastovumą tarp judviejų ir manęs. Ir tą lygybę galit pažymėti lengviausiu ir nereikšmingiausiu būdu: mokėdami pinigus. Todėl paklauskit savęs: kiek vertas gyvenimas, kurio trokštu?
Rikis atsikosėjo, kad duotų jiems laiko, tada tęsė:
– Tam tikra prasme to aš klausiu visų, kas ateina pas mane gydytis.
Tada jis padėjo ragelį.

Virš Niujorko buvo giedra ir, sėdėdamas prie lango lėktuvui artėjant prie La Gardijos, jis matė Laisvės statulą ir Centrinį parką. Keistai jautėsi vienu metu grįžtąs namo ir lankantis seniai pamirštą sapną, tarsi išvydęs stovyklavietę miške, kur vieną naktį vaikystėje pražliumbė, tėvų prievarta išvežtas atostogauti.

Rikiui norėjosi judėti greitai. Tą patį vakarą ketino skristi atgal į Majamį, todėl laiko turėjo mažai. Prie nuomos punkto rikiavosi eilė, ir jis sugaišo, kol atsiėmė ponui Laivliui užsakytą mašiną. Vis dar turėjo Njū Hempšyro vairuotojo pažymėjimą, kuris po pusmečio nebegalios, todėl jam šmėstelėjo mintis menamai persikelti į Majamį prieš grįžtant į salas.

Iki Griničo Konektikuto valstijoje ne itin užsikimšusiais keliais nuvažiavo per pusantros valandos, tačiau pastebėjo, kad internetu gautos nuorodos teisingos dešimtadalio mylios tikslumu. Jam tas pasirodė truputį juokinga, nes pamanė, kad gyvenimas retai kada toks tikslus.

Jis stabtelėjo miesto centre ir prabangioje parduotuvėje nupirko brangaus vyno butelį. Tada nuvažiavo į namus gatvėje, kuri, išaugus vienos turtingiausių tautos bendruomenių poreikiams, buvo gana kukli. Namai buvo tiesiog pretenzingi, bet ne šlykštūs. Pastarieji buvo keliais kvartalais toliau.

Rikis sustojo neva Tiudorų stiliaus namo kieme. Už jo buvo baseinas, o priešais augo didžiulis, dar neišsprogęs ąžuolas. Kovo viduryje saulė dar per mažai kaitina, pamanė, nors, skverb-

damasi pro vis dar plikas šakas, ji žadėjo stiprėti. Keistai neaiškus metų laikas, nusprendė.

Su vyno buteliu rankoje jis paskambino į duris.

Netrukus jas atidarė jauna moteris, vos perkopusi trečiąją dešimtį. Ji dėvėjo džinsus ir juodą golfą, o jos smėlio spalvos plaukai buvo nubraukti nuo veido, todėl matėsi raukšlės akių kampučiuose ir kelios, galbūt atsiradusios iš nuovargio, palei burną. Bet jos balsas buvo švelnus ir draugiškas, o atverdama duris ji beveik sušnabždėjo, jam nespėjus nė pasisveikinti:

– Prašyčiau tyliai. Ką tik paguldžiau dvynukus miegoti...

Rikis jai nusišypsojo.

– Su jais tikriausiai yra ką veikti, – pasakė maloniai.

– Nė neįsivaizduojat, – atsakė jaunoji moteris. Ji kalbėjo labai tyliai. – Taigi kuo galėčiau padėti?

Rikis ištiesė jai butelį vyno.

– Jūs manęs neatsimenat? – paklausė jis. Aišku, melavo. Jie niekada nebuvo susitikę. – Kokteilių vakarėlyje pas jūsų vyro partnerius prieš kokį pusmetį?

Moteris atidžiai įsižiūrėjo į jį. Rikis žinojo, kad turėtų sakyti „ne“, bet ji buvo išauklėta geriau negu jos vyras, todėl atsakė:

– Žinoma, hm... pone...

– Iš tikrųjų daktaras, – pataisė ją Rikis. – Bet galit mane vadinti Rikiu.

Jis paspaudė jai ranką, paskui padavė butelį vyno.

– Aš šitą skolingas jūsų vyrui, – pasakė. – Prieš kokius metus turėjom bendrų verslo reikalų, todėl aš norėjau jam padėkoti ir priminti sėkmingą bylos baigtį.

Ji truputį išsiblaškiusi paėmė butelį.

– Ką gi, dėkoju, daktare...

– Rikis, – priminė. – Jis atsimins.

Tada nusigręžė, lengvabūdiškai jai pamojavo ir nužingsniavo per kiemą prie savo išsinuomotos mašinos. Pamatė viską, ko jam reikėjo, sužinojo, ko norėjo. Savo šeimai Merlinas buvo sukūręs

dailų gyvenimą, kuris galėjo ateityje būti dar gražesnis. Tačiau bent šiąnakt Merlinas miegos prastai, kai atkimš vyną. Rikis žinojo, kad šis bus kartus. Nuo baimės taip būna.

Manė aplankyti ir Vergiliją, bet paskui nusprendė tiesiog nusiųsti dvylika lelijų į filmavimo aikštelę. Joje vaidino, gavusi nedidelį, bet svarbų vaidmenį stambiame Holivudo filme. Vaidmuo geras, pamanė Rikis, ir jei pavyks, ateityje ji gaus daug didesnių ir įdomesnių vaidmenų, nors abejojo, ar ji dar kada suvaidins įdomesnį personažą už Vergiliją. Baltos lelijos puikiai tiko. Paprastai jos siunčiamos per laidotuves su užuojautos rašteliu. Įtarė, kad ji tą žino. Gėles jis liepė perrišti juodu šilkiniu kaspinu ir pridėjo kortelę, kurioje trumpai parašė:

Vis dar apie tave galvoju.
Nuoširdžiai,
Dr. S.

Pamanė atpratęs per daug kalbėti.

Katzenbach, John

Ka598 Analitikas : romanas / John Katzenbach ; iš anglų kalbos vertė Gabrielė Gailiūtė. – Vilnius : Tyto alba, 2006. – 507[5] p.

ISBN 9986-16-468-0

Dešimties knygų autorius Johnas Katzenbachas – vienas įdomiausių šiuolaikinių trilerių ir detektyvų kūrėjų. Pagal tris jo romanus pastatyti filmai. Daugelį metų dirbęs teismo korespondentu ir apžvalgininku didžiausiuose JAV leidiniuose, jis laikomas psichologinės įtampos meistru. Pagrindinis „Analitiko" veikėjas daktaras Frederikas Starksas – pilkas vienišas žmogelis, visą gyvenimą pradirbęs psichoanalitiku, o po žmonos mirties beveik visiškai atsiribojęs nuo išorinio pasaulio. Per savo penkiasdešimt trečiąjį gimtadienį jis netikėtai gauna laišką, ir viskas staiga pasikeičia.

UDK 820(73)-3

JOHN KATZENBACH

ANALITIKAS

Romanas

Iš anglų kalbos vertė *Gabrielė Gailiūtė*

Viršelio dailininkė *Ilona Kukenytė*

SL 1686. 2006 01 31. 11,75 apsk. l. l.
Išleido „Tyto alba", J. Jasinskio g. 10, LT-01112 Vilnius, tel. 2497453, info@tytoalba.lt
Spausdino UAB „Logotipas", Utenos g. 41a, LT-08217 Vilnius

Sveikinu su penkiasdešimt trečiuoju gimtadieniu, daktare. Sveiki atvykę į pirmąją savo mirties dieną.

Dešimties knygų autorius Johnas Katzenbachas – vienas įdomiausių šiuolaikinių trilerių ir detektyvų kūrėjų. Pagal tris jo romanus pastatyti filmai. Daugelį metų dirbęs teismo korespondentu ir apžvalgininku didžiausiuose JAV leidiniuose, jis laikomas psichologinės įtampos meistru.
Daktaras Frederikas Starksas – pilkas vienišas žmogelis, visą gyvenimą dirbęs psichoanalitiku, o po žmonos mirties beveik visiškai atsiribojęs nuo išorinio pasaulio. Per savo penkiasdešimt trečiąjį gimtadienį jis netikėtai gauna laišką, ir viskas staiga pasikeičia. Gerajam daktarui gresia kerštas už nusikaltimą, kurio jis nė neatsimena padaręs. Jis priverstas rinktis: nusižudyti iškart arba žaisti žaidimą, kurį pralošus pasirinkimas bus dar baisesnis. Ar išdrįs daktaras paaukoti savo gyvybę, kad išgelbėtų kitą visai niekuo dėtą žmogų?
Bet daktaras Rikis, pasirodo, ne iš kelmo spirtas. Žaidimą jis pasiryžęs laimėti. Ir sužinoti visą tiesą.

ISBN 9986-16-468-0

www.tytoalba.lt